

SCRIITORI AROMÂNI

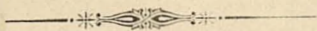
IN

SECOLUL AL XVIII

(CAVALIOTI, UCUTA, DANIIL)

DE

PER. PAPAHAĞI__

BUCUREȘTI

Inst. de Arte Grafice „CAROL GÖBL“ S-sor Ion St. Rasidescu
16, STRADA DOAMNEI 16

SCRIITORI AROMÂNI

IN

SECOLUL AL XVIII

(CAVALIOTI, UCUTA, DANIL)

DE

PER. PAPAHAĞI

BUCUREȘTI

Inst. de Arte Grafice „CAROL GÖBL“ S-sor Ion St. Rasidescu

16, STRADA DOAMNEI 16

P R E F A Ț A

În lucrarea de față, pe lângă reproducerea credincioasă a opului lui Ucuta și a cărticelei lui Daniil, precum și a tuturor cuvintelor aromâne din vocabularul lui Cavalioti, am ținut să pui în lumină, în introducere, starea culturală a Aromânilor pela sfârșitul secolului al XVIII, când trăesc acești scriitori.

Am căutat să arăt, care a fost simțirea lor și să scot în evidență năzuințele de redeșteptare națională atât ale Aromânilor moscopoleni, cât și ale celor din Epir, după cum dovedesc mărturiile aduse.

Am vorbit despre însemnătatea lucrărilor acestea și am atins influența ce au putut exercita Aromânii aflători în Austro-Ungaria, la cari conștiința de neam eră mai deșteaptă și din atingerea cu ideile regeneratoare ale marilor iubitori de neam Samuil Micul, Gheorghe Șincai și Petru Maior.

Am spus tot ce am putut află despre imprimeria din Moscopole și despre scriitorii Cavalioti, Daniil și Ucuta.

Țiu să adaog ca completare la cele spuse la pag. 48—49 despre descoperirea lui Ucuta, că se datorește în bună parte părintelui Porfirescu, care l'a descoperit la un locuitor din Bitolia, originar din Ohrida, iar achizițiunea lui numai interesului depus de d-nii I. Papiniu, Ministrul României la Constantinopole, și I. Bianu, bibliotecarul Academiei Române, puși fiind în cunoștința acestui neprețuit document național de către d. N. Tacit.

Despre Ucuta a mai scris d. N. Bațaria câteva cuvinte în *Grainu Bun*, Anul I, No. 11 — 12, 1907,— unde i se reproduce și prefața — precum și d. N. Iorga în *Floarea Darurilor*, vol. II, No. 5, 1907 (Aprilie 29).

Incheind, țin să exprim toată recunoștința mea călduroasă d-lui I. Bianu, pentru interesul de aproape arătat lucrării de față.

București, Martie, 1909.

Per. Papahagi.

INTRODUCERE

Niciodată simțirea națională la Aromâni, n'a fost adormită. Ei s'au simțit în totdeauna Români, și, după cum ne vom încredința, s'au mândrit cu originea lor romană.

Fără a mai aminti de cronicarii greci(1), cari ne transmit primele cunoștințe despre ei, cari ni-i arată în luptă în contra împăraților bizantini și a elementului grec, și frați cu Românii din Dacia Traiană, raportându-ne la scriitorii noi, cari au scris despre dânșii după ocuparea Macedoniei de Turci, reiese lămurit că numai admitând un sentiment sigur și puternic de conștiință națională luminată la Aromâni, ne explicăm de ce susțin ei stăruiitor față de toți cercetătorii, că-s de viță romană. Bunăoară Pouqueville, cercetându-i și interesându-se de originea Aromânilor după tradițiile lor, află că ei își revendică cu mândrie originea romană(2). Acelaș lucru îl mărturisește

(1) Kekaumeni, *Strategikon*, ed. B. Wassiliewsky et V. Iernstedt; Anna Comnena [1083—1148], Ioan Kinnamos, cel dintâiu dintre Bizantini, care relevă originea romană a Românilor. (Cfr. G. Murnu, *Din Nichita Acominatos Honiatul*, pag. 8); Nichita Acominatos; Pachymer și alții. (cfr. Leake, *Researches in Greece*, pag. 362—382, și alții.

(2) Pouqueville, *Voy. de la Grèce*², II, pag. 328—329: «Les Megalovlachites qui habitent de nos jours les hautes montagnes du Pinde, que Nicétas appelle les Méléores de la Thessalie, tels que ceux des cantons de Malacassis et d'Aspropotamos, se prétendent, sans fournir aucune preuve historique, descendants des débris de l'armée de Pompée, qui se réfugièrent dans les montagnes de Thessalie après la bataille de Pharsale...» «...Les Valaques Massarets ou Dessarets, qui restaurèrent Moschopolis, à laquelle ils donnèrent le nom de Voschopolis, ville des pasteurs, à cause de leur titre de Vlach, cette valeureuse peuplade, dont les tribus sont desséminées dans les cantons de Caulonias, de Ghéortcha, et jusqu'au voisinage de Durazzo, sont, à les entendre, la postérité d'une colonie établie par Quintus Maximus, dans

Cousinéry (1), grecul R. Rangabe (2), Néofit Duca (3), Leake (4), Κύριλλος, Philippide (5) și alții. Iar în poporul de jos, care n'a fost năpădit de cultura greacă, acest ales sentiment de rassă este adânc săpat în suflet.

Acestui sentiment se datorește și faptul pentru care Aromânul se privește până în ziua de azi superior neamurilor conlocuitoare, precum și sentimentului în credința îndreptățită, că el le întrece pe toate, prin buna sa stare, prin hărnicia și morala sa aspră, prin destoinicia sa, prin frumusețea satelor sale bine populate (6), — mai toate bucurându-se în trecut de privilegii (7), recunoscute ca sate

la Taulantie, ou Musaché, d'où ils seraient passés dans les monts Candaviens au temps des invasions des barbares. ...«Pour ce qui est des tribus Valaques voisines du Parnasse et du Céphise de la Phocide, elles prétendent avoir une origine commune avec les Megalovlachites; et toutes eu général revendiquent avec orgueil le nom de Romounis, ou Romain.»

(1) *Voy. dans la Macédoine*, Paris 1831, tom. I, pag. 16: «...Această populațiune [aromână] este curat romană...», mai departe pag. 17: «limba lor ne face să-i cunoaștem; vorbesc mereu latinește, și dacă-i întrebăm, de ce nație sunteți? ei răspund cu mândrie, Român».

(2) *Pandora*, Atena, 1856: «Comparând figura, statura și caracterul lor, se vede că ei sunt de rassă latină».

(3) Vezi mai jos.

(4) *Travels in northern Greece*, London 1835.

(5) K. Κυρίλου, Ἀπολογία ἱστορική, etc., 1815, pag. 86; 89: «Οἱ Βλάχοι τῆς Ἠπείρου εἶναι μέτοικοι τῆς Βλαχίας. Τὸ μέρος, ὅπου κατ'ἀρχάς ἐκατοίκησαν τῆς Θεσσαλίας ὀνομάσθη παρομοίως Βλαχία, ὡς φαίνεται εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς». Philippide, Γεωγραφικὸν τῆς Ρουμανίας, tom. I, partea II, Leipzig 1816, pag. 28 și urm.

(6) *Travels in northern Greece*, II, pag. 274; Rösler, *Rom. Stud.*, Leipzig 1871, pag. 102.

(7) Lejan, *Ethnogr. de la Turquie*, Paris 1861, pag. 61; Pouqueville, *Voy. de la Grèce*, II, pag. 159, 337, 391; cfr. Ami Boué, *La Turquie d'Europe*, Paris 1840, tom. IV, pag. 194—197; [Apostol Mărgărit], *Les Valaques du Pinde* (rassim); Αραβαντινός, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, I, pag. 186, & 20: «Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ οἱ ἐν τοῖς μεθόριοις τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας Βλάχοι διαιτῶντες τὴν αὐτονομίαν των ἐπὶ ἱκανῷ διαστήματι, καὶ θεωροῦντες ὅτι, ὅτι ἐμελλόν, ἵνα ἡποταχθῶσιν ἀναποφεύκτως καὶ καταστραφῶσιν ἔνεκεν τῆς παραιτέρω ἀντιστάσεως των ἀπεφάσσαν αὐθορμήτως τὴν ὑποταγὴν των ὑπὸ ὕρον τοῦ διοικεῖσθαι ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς κατὰ καρὸν Βασιλομήτορος, ὅπερ ἐπιτυχόντες διετήρησαν εἶδος δημοκρατικοῦ τινος πολιτεύματος, ζῶντες ἀβλαβῶς καὶ ἀνεπηρέεστος, ἐν ᾧ αἱ γειτονιάζοντες ὁμόθρησκοι ἡπῆρχον ἐκτεθειμένοι εἰς μὲν δεινὰ. [In notā]: Τὸ τοιοῦτον πολίτευμα καὶ τὸ ἀνεπηρέεστον διετήρησαν αἱ περὶ ᾧ ὁ λόγος ἐλαχικαὶ κοινότητες μεχρὶ τῆς Σατραπείας τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὅτι καὶ αὐταὶ ἀποστειρηθεῖσαι τῶν προνομίων των, ἐξήρ-

independente, de Greci și azi încă numite *καταλόγια*, mai nici una moșie cum au fost și sunt mare parte din satele grecești și bulgărești din Peninsula balcanică —, prin mândrețea și soliditatea caselor sale, cari par niște adevărate castele (1), și prin alte virtuți.

Numeroase sunt, prin urmare, mărturiile că Aromânul și-a păstrat neatinsă conștiința națională și după ocuparea Peninsulei balcanice de Turci. Dar chiar dacă nici o mărturie, nici un document nu ne-ar vorbi despre aceasta, totuș tenacitatea cu care a știut el să-și păstreze neatinse datinele și credințele sale strămoșești și mai ales limba — dialectul cel mai arhaic român —, ar fi cea mai sigură și mai îndestulătoare dovadă. Există însă, afară de mărturiile cercetărilor etnografi și afară de conservarea credincioasă a limbii, a datinelor și a credințelor sale străvechi, și dovezi puternice, că Aromânul, deși copleșit de veacuri, prin școală și biserică, de înrăurirea culturală elinească, n'a înțeles nicidecum și niciodată, ca să-și renege naționalitatea și limba sa, ci că s'a năzuit, când împrejurările priincioase i-au îngăduit, să-și creeze din limba sa de mamă un organ de dezvoltare în sens național, de cultivare a inimii și de instruire a minții în sens curat românesc, silindu-se, cum mărturisește Neofit Duca, «să constituie o națiune deosebită» (2), indeferent dacă din

τῶντο ἐν τῆς διακρίσεως ἐκείνου, εἰς καὶ αἱ λοιπαὶ χῶραι. Διέπρεψαν δὲ μεταξὺ αὐτῶν αἱ κομποπόλεις τοῦ Μεισοῦον, τῶν Καλαβρῶτων, καὶ Συβόρων, αἱ ἀξιολογώτεραι καὶ μεχρὶ τῆς σήμερον»; ibidem, II, pag. 107—108, despre Μεισοῦον = Aminciu; I. Caragiani, *Stud. ist. a. Rom. din Pen.-Balc.*, 106—199 (apud I. Nenițescu, *op. cit.*, pag. 402—405).

(1) I. Nenițescu, *Dela Românii din Turcia Europeană*, București, 1895, pag. 63; I. Caragiani, *Stud. ist. a. Rom. din Pen.-Balc.*, pag. 109—110, apud I. Nenițescu, *op. cit.*, pag. 230.

(2) Aromânii, chiar trăind supt imediata înrăurire a culturii eline, din sentiment de rasă innăscut, țineau să nu fie confundați cu Grecii. Interesant în privința aceasta este raportul dintre Aromânii și Grecii comunității ortodoxe din Viena, de pe la începutul sec. trecut. Pe diferitele cărți tipărite cu cheltueala comunității bisericii ortodoxe, se face în totdeauna mențiune de *Aromân*, numit când *Βλάχος*, când *Ρωμαιο-Βλάχος*, spre a nu se confunda cu Daco-românul. Astfel în *Ἱστορία συνοπτικὴ τῆς Ἑλλάδος* de Vasile Papa-Eftimiu, apărută la Viena în 1807 se menționează pe copertă: Προσφωνηθεῖσα δὲ τῇ Ἐντιμοτάτῃ Ἀδελφότητι τῶν ἐν Βιέννῃ ἐντοπίων Ρωμαιο-εὐλάχων [Greci și Români]; iar în *Ἐπιτομή τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας* de Aromânul

pricina goanei și prigoanei crâncene grecești (1), năzuința

Dimitrie Nicolae Darvari, tipărită la 1830, Viena, se zice: φιλοτίμω δὲ διαπάνη τῆς ἐν Βιέννῃ τῶν Γραικῶν καὶ Βλάχικων κοινότητος τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Τριάδος. Asemenea menționări sunt numeroase între anii 1800—1830. Tot aceasta reiese din actele procesului dintre Macedo-Români și Greci, pentru introducerea limbii române, ca limbă liturgică, în biserica «Μακεδονο-βλάχικῆ» din Budapesta și despre care vorbim mai jos.

(1) Spre a se vedea că Grecii au urmărit pas cu pas orice tendință de redesteptare națională la Aromâni, de demult, socotesc necesar a reproduce aci pasagii din discuțiunea urmată între Neofit Duca și K. Chiril, cu privire la acțiunea de desnaționalizare, de grecizare a Aromânilor. Intr'o prefată (Δόγος τῶν ἀττικῶν ρητόρων, Viena 1812, tom. I, pag. IX) către Grecii ortodocși de pretutindeni, Neofit Duca, îndemnându-i la învățarea limbii grecești, propune întrebuițarea clericilor, cari să știe și limbile națiunilor ce ar trebui să fie grecizate și anume cea slavă, ἥτις ἐχώρησεν ἁδίκως· καὶ παραλόγως καὶ μέχρι τῶν κόλπων αὐτῶν τῆς Ἑλλάδος (pag. IX), cea aromână, ἔνθεν δὲ ὑπὸ τῆς Βλαχικῆς τῆς χαλῆς ταύτης καὶ μογιλάλου ἥτις καὶ αὐτὴ νῦν ἐν φωτεινωτάτῳ αἰῶνι, καὶ ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ τῆς δόξης θαυματοῦρε μεταξὺ τῶν ἐλλήνων, καὶ ἀπερσθρικῶς ὑποκρούσει, καὶ τὰ ὅλον ἐκ μέρους κατακυμολύνουσα (ibidem) și apoi cea albaneză, Ἀλλοθεν πάλιν ὡς ἐκ τῆς δούσεως ἡ Ἀλβανικῆ, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν κατὰ δουτυρίαν καὶ αὐτὴ παρειφρήσασα, ἰσχυρῶς καταβρασύνεται τῆς δεσποίνης, καὶ πολὺ μέρος τῆς πατρῴας ἡμῶν κληρουχίας ἀπέσπασε, καὶ πολλοὺς τῶν ἐρθοδόξων εἰς παλίστατον σκότος τῆς ἀμαθίας τῶν δογματῶν ἐξέωσε (ibidem). La pagina următoare își exprimă mirarea, că clerul grec n'a luat în trecut măsuri de urgență pentru paza, îndreptarea și evitarea de a se îndepărta diferitele națiuni dela elementul grec. Arată măsurile de îndreptare și reorganizare a școalelor grecești, pentru ca revenind la Aromâni, să accentueze (pag. XIII): «Περὶ δὲ τῶν Βλάχων τῶν ἐν τοῖς ὅρεσι τῆς Ἑλλάδος πολλὰ καὶ κατοικούντων δὲν συστέλλομαι νὰ εἶπω καὶ πάλιν, ὅτι οἱ τοῖσι ἐν μόνον τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν συμφέρει νὰ μάθωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀδόξως καὶ ἀναξίως προσφέρουσιν, ἀνάγκη νὰ ἀπομάθωσι καὶ νὰ σέσωσιν αὐτὴν εἰς τὸ παντελές» și tot așa mai departe despre Aromâni și Bulgari.

K. Chiril, răspunzând lui Duca în a sa Ἀπολογία, este în contra ideii de a se servi de clerici, cari ar cunoaște și limbile națiunilor, pe cari Grecii doresc să le desnaționalizeze, argumentând că Românii din Moldova și Valahia își au dejă limba lor liturgică (pag. 86), care este și γλῶσσά τῆς Διοικήσεως, μ' ὅλον ὅτι οἱ διοικούντες Ἑγμένους εἶναι Γραικοί; iar cât privește pe Aromâni, ar fi pericol mare a se face această inovație, căci s'ar întâmpla același lucru ce s'a petrecut și cu Macedo-românii stabiliți în Pesta, cari de parte de a se greciză, din contra au cerut introducerea limbii lor în biserică. «Πρὸ ἐλπίγον εἰς τὴν Πέστον ἐστῆγαγον εἰς τὴν Ἑκκλησίαν τὴν γλῶσσαν τῶν [Aromânii moscopoleni], ἀλλ' ἡ πείρα ἀπέδειξε κακὴν τὴν τοιαύτην καινοτομίαν. Καὶ ἂν τὸ σχίσμα, τὸ ὁποῖον ἐπροξενήθη μεταξὺ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ὁμοδόξων Χριστιανῶν, ἔκαμε καὶ εἰς τὰ δύο μέρη ἐπιβλαβὴ ἀποτελέσματα, τὶ δὲν θέλει προξενήσῃ τοιοῦτον σχίσμα, ὅταν γεννήσῃ τὸ αὐτὸ σκάνδαλον εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἐπικράτειαν; Τὴν ἀλήθειαν ταύτην γνωρίζουσι μόνον ὅσοι ἡξέσουσι πῶς διοι-

aceasta nu s'a putut mănține și desvoltă în mod normal (1).

Una din aceste dovezi sigure este și existența modestului op al lui Ucuta, *Νέα Παιδαγωγία*. Această lucrare în adevăr oferă dovada cea mai sigură în această privință, pe lângă darul ce-l are de a desminți și răsturnă pentru totdeauna neadevărul, ce ni-l cântă de aproape jumătate de veac prigonitorii neamului aromân — Grecii — cari ne impută că noi Aromânii niciodată n'am fost însetați după cultură națională, niciodată n'am dorit și nu ne-am străduit întru a ne cultivă și instrui în limba noastră; iar că lupta de față pe care o dăm azi în patria noastră, spre a ne scutură cu totul de înrăurirea grecească, ce tinde a ne nimici caracterul nostru etnic, ar fi ceva artificial, datorit amestecului României. Năzuința plină de laudă a acestui apostol al Aromânilor însă, de a da neamului său un manual cu un alfabet propriu limbii aromâne, stăruind în prefața ce-l însoțește asupra necesității simțite de frații săi pentru o atare carte, și împrejurarea că lucrarea datează din 1797, adică dintr'un timp când România de astăzi nici nu există, când Principatele române zăceau supt stăpânirea fanariotă, considerate fiind

κοῦνται σήμερον ἔχειν τὰ μέρη. Εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ λαίπωσι τοιοῦτοι νεωτερισμοὶ τῶν ὁποίων οἱ ἐφευρεταὶ εἶναι στερημένοι τῶν ὅσων διατρέχουσιν εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν ὁποῖαν ἀψήκων.» Pe românește: «De curând [Aromânii moscopoleni] introduseră la Pesta limba lor în biserică, dar experiența a dovedit de rea această inovațiune. Iar dacă schisma întâmplată între aceștia și ceilalți creștini de aceeaș religie a pricinuit la ambele părți rezultate păgubitoare, ce nu va pricinui o astfel de schismă, când acel scandal s'ar produce în statul turcesc? Numai aceia cunosc adevărul acesta, cari știu cum se țin în stăpânire astăzi acele locuri. E un fapt fericit, ca să lipsească astfel de inovațiuni, descoperitorii cărora sunt lipsiți de toate câte decurg în patria lor, pe care au părăsit-o». Reiese clar așa dar, că în mod conștient Grecii au căutat să sugrume în fașe încercările de redeșteptare ale Aromânilor, despre cari vom avea mai jos prilejul să mai vorbim. Cfr. aspra critică făcută acestei lucrări, pentru spiritul său de intoleranță, față de celelalte limbi negrecești, în *Wiener Literatur Zeitung*, No. 72, Anul 1816; vezi de asemenea 'Ερμῆς ὁ λόγιος, 1816, pag. 307—309, care cearcă să tăgăduască.

(1) În *Documents Diplomatiques*, București, 1905, pag. XVII și urm., sunt a se vedea numeroase violențe și presiuni neomenești, făptuite de clerul grecesc asupra Aromânilor, cari luptă pentru afirmarea sentimentelor lor românești.

de țeri grecești (1), suferind prin urmare ele înseși și având nevoie de ajutor pentru a se scutura de apăsătorul jug al Fanarioșilor, exclude cu dezăvârșire presupunerea că străduințele de trezire ale Aromânilor n'ar fi fost pornite din propriul lor îndemn, n'ar fi izvorând din propria lor conștiință națională.

Chiar faptul că atât această scriere a lui Ucuta, precum și lucrarea lui Cavaloti Πρωτοπερίον, a lui Daniil Εισαγωγική și Codex Dimonie, sunt transcrise cu caractere grecești, întăresc și mai mult susținerea de mai sus, adică: spontaneitatea mișcării aromâne de redeşleptare, — păstrarea deci a unei simțiri naționale, — și excluderea unui amestec

(1) Riga Veleștinanul, Χάρτα τῆς Ἑλλάδος, Viena 1793. Așa se explică de ce se ridică cu atâta inverșunare criticul la Ἱστορίαν τῆς Πομορονίας de D. Philippide, că acesta și-a permis, între altele, să numească pe Români Πομορῶνοι și nu Δάκας, Βλάχοι sau nu mai știu cum altfel, și să pomenească de Românie, când ei considerau Principatele ca țeri grecești. Vezi Ἐρμῆς ὁ λόγιος, An. 1816, Viena, pag. 212 sqq., 239 sqq., pag. 251: εἰς τὴ λοιπὴν νὰ καυχῆσθωσι τὴν σήμερον οἱ φέροντες τὸ ὄνομα Πομορῶνοι, ἣ καὶ Πομάριοι, τὸ καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς κοινὸν; ἔκτος ἂν ὁ συγγραφεὺς [Philippide] κρίνῃ καὶ χρεῖα τὰ στίγματα τῶν μωλιώπων, τὰ δεῖγματα τῆς δουλείας, καὶ ὁποιαγῆς πολλῶς εἰς τοὺς φέροντας ποτὶ τὸ ὄνομα Πομάριος. [Aromânii, conduși de un sentiment greșit interpretat, obicinuiau a se numi, spre mai mare glorie, Romani. Cfr. Rosa, *Unters.*, Pesta 1808, unde Aromânii nu sunt numiți decât «Πομάριοι» pe grecește, și «die Romanier» în l. germană. Mai târziu însă, probabil, în urma criticei făcute lucrării sale de către Kopitar (cfr. *Kleinere Schriften*; Dr. Rumi, în *Annalen der Osterr. Literatur*, 1810, pag. 398-406; Dr. Franz Sartori, *Hist.-ethn. Übersicht*, Wien 1830, I, pag. 151), revine asupra termenului «Roman», întrebuintând pe cel de «Român». Iată propriile sale cuvinte: «In adagiile mele cele din anul 1808 pre Români i-am numit Πομάριους, din părerea aceea că Πομάριος însemnează *Romanus*, iară acum încredințat prin un bărbat învățat, cum că cuvântul Πομάριος, care în veacul cel din mijloc se află, s'au pus în locul cuvântului *Romanus* spre deosebirea Grecilor, cari asemenea mai de mult se zicea Romani, adecă cetățenii împărăției Romanesti, din Romanii cei dela apus; pre Români nu Πομάριους, ce întru osebite însemnează Grecii, ci Πομάριους îi chem», *Revista Macedonia*, II, No. 9, pag. 158]; cfr. C. Erbiceanu, *Priviri ist. și liter. a. epocii fan.*, București 1901, pag. 1, unde se poate vedea că orașele mari, atât în Moldova, dar mai ales în Muntenia, erau grecizate, etc.; cfr. și pe Kopitar, *Kleinere Schriften*, unde în darea de seamă ce face liceului instituit în București supt laudabila inițiativă a mitropolitului — Grec — se miră că printre materiile de învățământ nu figurează în program studiul limbii române, când chiar limba rusă este prevăzută. (Neavând la îndemână opul citat al lui Kopitar, nu putem da pag. respectivă).

din afară, străin, după cum ne învinuesc și susțin cu îndârjire Patriarhatul și statul grecesc. (1) De bună seamă Aromânii, trăind secolii întregi supt înrăurirea imediată a limbii elenești și deprinși fiind cu caracterele ei, a fost tot ce poate fi mai firesc, ca să se servească de literele alfabetului grec și în transcrierea limbii lor. S'a petrecut cu alte cuvinte acelaș lucru ce s'a întâmplat și la Românii din Dacia traiană cu caracterele slavone. Aceștia trăind veacuri dearându-l, fără să vază altă scrisoare decât slavona, au întrebuițat caracterele slavone pentru primele lor scrieri românești.

Pentru dezvoltarea cultural-națională a Aromânilor, Ucuta, Cavalioti, Daniil și Codex Dimonie reprezintă, după cum foarte bine observă d-l Bianu, în comunicarea sa către Academia Română, cu prilejul descoperirii lui Ucuta, «în-tâia încercare» a Aromânilor «de a-și scrie limba lor și a învăța carte în ea». (2) Intru cât aceștia au putut fi înrăuriți de niscaiva curente, arătăm mai jos.

A doua încercare în acest sens este reprezentată de Rosa(3)

(1) Vezi: *Documents diplomatiques*, conflict gréco-roumain, București 1905, passim.

(2) *Analele Acad. Rom.*, seria II, tom. XXX, 1907—1908, pag. 6—7. (Vezi mai jos, pag. 48—89).

(3) Rosa, *Unters*. Pesta 1808. În această primă scriere a sa, iată cum apără cuvântul pentru care n'a scris aceste încercări în Aromână: «ἴσως εἰς μερικὸς θέλει γένῃ αἰτιον σκανδάλου, διὰ τὶ εἰς ἀποσπληνικὸν καίμενον; διὰ τὸ βοηθῆσω εἰς τὴν ἐδικτὴν μου εὐάρεστον γνῶσιν τοὺς ὁμογενεῖς μου, τόσον τοὺς ἐν τῇ Οὐγγαρίᾳ, Τουρκίᾳ, καὶ γαιτονικοῖς τόποις, ὅσον τελευταῖον καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους. ὅχι δὲ ἀδυναμίαν καὶ ἀτέλειαν τῆς Ῥωμαϊκῆς διαλέκτου ὅχι, ἀμὴ ἐπειδὴ ἀποβλέπει ὁ σκοπὸς μου νὰ χρησιμεύσῃ ὅχι μόνον εἰς τοὺς Ῥωμαῖους, ἀμὴ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους, ὅσοι ἐννοοῦσι τὴν ἀποσπληνικὴν, καὶ ἀναγινώσκουσιν.» Iar la pag. 143 își exprimă dorința ca literele grecești, cari s'au dovedit insuficiente pentru a exprima cuvintele aromâne, să fie înlocuite cu cele latinești. «Ἔῴε, zice el, νὰ ῥιπον δυνατὸν νὰ καταργηθῇ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι [Aromânii] νὰ μεταχειρισθῶσιν ἢ λατινικά, ἢ τὰ Σλαβωνικά στοιχεῖα, ὅτε καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῶν θὲν θέλει καθαρθῇ ὀλίγον ἀπὸ τὰς ξένας λέξεις.» Iar în scrierea sa *Măestria Ghiwăsirii românești cu litere latinești, care sunt literele Românilor ceale vechi*, Pesta 1809, pășește hotărît pentru introducerea caracterelor latine (cfr. Kopitar, *Kleinere Schriften*, Wien 1857, G. Murnu, în revista «Macedonia», 1889, II, No. 9). Această insuficiență este recunoscută de altfel și de scriitorii Dr. Fr. Sartori, *op. cit.*, I, pag. 168. «Die Macedowlachen oder Zinzaren adoptiren dagegen das griechische Alphabet sowohl für ihre Schrift als für den Druck, und bedienen sich desselben noch jetzt [1830] in

și Boiagi (1), cari, văzând insuficiența caracterelor grecești pentru transcrierea limbii aromâne, și urmând calea arătată de cei trei corifei ai Transilvaniei Gh. Șincai, S. Micu și Petru Maior, introduc literele latine în scrierile lor.

A treia încercare este cea care durează și astăzi, datorită în parte îndemnului refugiaților politici români dela 1848 în Turcia, (2) și cu osebire interesului mare manifestat de Aromâni; acest curent datează propriu zis din 1863, când părintele Averchie (3) se hotărăște să

der Türkei und in Ungarn, *ungeachtet es eben so wenig als das lateinische geeignet ist, alle walachischen Laute auszudrücken*»; G. Meyer, *Alb. Stud.*, IV, pag. 5.

(1) Γραμματική Ρωμανική ἔτοι Μακεδονοβλαχική, Viena 1813, pag. IX—XIV, scoate în evidență însemnătatea studiului limbii materne și polemizând cu ideile reacționare ale lui Neofit Duca, zice: «Ὅθεν ὁ Βλάχος μακρὰν ἀπὸ τὸ νᾶ ἐντραπή τὴν γλῶσσάν του, θέλει τὴν νομίζει μάλιστα καὶ καύχημά του καὶ δταν αὐτὸς στολίσῃ τὸ πνευμά του, θέλει τὸ ἀκολουθήσει προθύμως, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἡ γλῶσσά του, προθυμότερον παρὰ ἄλλαι τινές. Ἐκ τῶν ἄνω εἰρημένων λοιπὸν ἀναντιρρόητων αἰτιῶν γίνονται ἀπ' ἐαυτοῦ των φανεραὶ αἱ ἀνοήτοι φλυαρίαι τοῦ σχολαστικοῦ Νεοφύτου Δούκα, ὅς τις ἐπειδὴ αὐτός δὲν ἐξέσπει καμμίαν ἄλλην γλῶσσαν, ἀγαπᾷ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλας τὰς γλῶσσας τοῦ κόσμου, καὶ ἀντ' αὐτῶν νὰ συστήσῃ τὴν ἐδικήν του, τὴν μηκαρωνικὴν γραικικὴν, (καθὼς οἱ ὁμογενεῖς αὐτοῦ περιγελῶντες τὴν ὀνομάζουσι). Καὶ τόσον τυφλὸς εἶναι ὁ ζήλος αὐτοῦ, ὥστε εἴχεται ταύτην τὴν μεταβολὴν, ἐν ᾗ αὐτὸς ὁμολογεῖ τοὺς Βλάχους πανταχοῦ βελτιουμένους, εὐφρεῖς καὶ προθυμότερους εἰς τὰ καλὰ παρὰ τοὺς ἰδίους Γραικοὺς. Ἐκ τοιαύτης τυφλότητος μόνον καὶ παιδαριῶδους ἀμαθειᾶς ὁρμώμενος δύναται οἶονεὶ προκαλῶν νὰ ἐρωτᾷ ποῦ ἔχουσιν οἱ Βλάχοι ἐπαρχίαν, πόλιν, ἱερεῖς, νόμους, εὐγένειαν; κτ. κτ., ἀπὸι revenind la ceea ce l-a determinat, ca să întrebuințeze caracterele latinești în transcrierea limbii aromâne, spune: «Ἀλφάβητον ταύτης τῆς βλαχικῆς γλώσσης συνέταξα τὸ λατινικόν, καθὼς ἔκαμαν πολλοὶ πρότερον καὶ ὅλαι αἱ θυγατέρες τῆς λατινικῆς.

«Καὶ ἄλλως ἐπειδὴ τὸ λατινικόν ἀλφάβητον τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ἐλλειπότερον ἀπὸ τὸ Γραικικόν διὰ ξένας γλώσσας, ἥτε κατάχρησις αὐτοῦ εἶναι ὅπως οὖν ἀνεκτοτέρα κοινὴ οὖσα κατὰ τὸ παρὸν ἐν χρήσει ὅντος καὶ ὅλην τὴν Εὐρώπην εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας». Tot de curentul acesta face parte *Dictionariu în cinci limbi* de Ianovici, în manuscris (Biblioteca Acad. Rom.).

(2) Cfr. D. Bolintineanu, *Călătorii la Românii din Macedonia*, București 1863, pag. 76. I. Heliade-Rădulescu, *Souvenirs et impressions d'un proscrit*, pag. 90; Ioan Ionescu dela Brad, *Păstorii Români din Tesalia* (în *Albumul Macedo-Român*, pag. 54).

(3) În special Dim. Cosacovici din Aminciu, Iordache Goga din Vlaho-Clisura, Zisu Sideri, pe lângă alții, au mare parte în această mișcare. (Cfr. C. I. Cosmescu, *Dimătrie Cosacovici*, Buc. 1903. Burada, *Cercetări despre școalele Rom. din Turcia*, București 1888, passim).

aducă primii copii de Aromâni, ca să se adape la cultura națională română din România.

Din toate acestea reiese dela sine marea însemnătate ce prezintă întâia perioadă de dezvoltare culturală aromână. Acele lucrări mai prezintă încă importanță și din alt punct de vedere, anume din cel al limbii, căci, după cum știm, cu tot progresul simțitor făcut în studiul limbii române în timpul din urmă, suntem încă departe de a fi spus ultimul cuvânt în problemele ce se leagă de cercetarea graiului nostru. Deslegarea lor atârnă în mare parte de studiul comparativ al dialectelor române. În privința aceasta, limba daco-română este, cum e și firesc, mai bine studiată. Prin ajutorul documentelor transmise în ea, dezvoltarea ei istorică se poate urmări cu multă siguranță, până în sec. al XVI, de când datează primele probe de limba română. Nu tot așa stăm cu dialectul aromân. Afară de materialul cunoscut cam dela mijlocul secolului XIX, de când cu deschiderea primelor școli române în Macedonia, documente aromâne mai vechi de 1770 nu cunoaștem până acuma. Singurele documente cunoscute în privința aceasta au fost vocabularul lui Cavalioti din 1770 și *Εισαγωγική* de Daniil, apărută după 1770. Răsare dela sine deci marea însemnătate ce prezintă ele pentru noi, precum și necesitatea reeditării acestora din pricina marei lor rarități.

Aceste două documente, *Πρωτοπειρία* de Cavalioti și *Εισαγωγική* de Daniil, despre cari ilustrul învățat G. Meyer (1) spune «că sunt cele mai importante din secolul XVIII pentru cunoașterea și studiul limbii albaneze și aromâne», s'au înmulțit de când cu publicarea codexului Dimonie și acum în urmă cu descoperirea opului lui Constantin Ucuta Moscopoleanul, ambele de un mare preț pentru cunoașterea mai de aproape a dialectului aromân din trecut.

Toate aceste lucrări sunt produsul culturii desfășurate în metropola de altădată a Aromânilor, anume Moscopole.

(1) *Alb. Stud.*, IV, p. 1: „Die beiden wichtigsten Denkmäler für die Kenntniss und das Studium des Albanesischen und des Südrumänischen aus dem vorigen Jahrhunderte sind *Εισαγωγική διδασκαλία* von Daniel und die *Πρωτοπειρία* von Kavalliotis“.

Acî mai de mult, precis nu se ştie cînd, prin sîrguinţa şi sacrificiile dela cari Aromânii nu s'au dat niciodată la o parte, cînd scopul a fost bun, se înfiinţează o şcoală superioară, care poartă numele de «Academie nouă», titlu ce-l găsim pomenit pe o carte tipărită acî încă dela 1744, în care se zice: ...τοῦ ἱερολογιωτάτου ἐν διδασκάλοις, Σεβαστοῦ καὶ ἐπιστάτου τῆς ἐν Μοσχόπολει Νέας Ἀκαδημίας (1)... De asemenea Sathas, în Bibl., pag. 495, la viaţa lui Cavalioti ne spune: «οἱ οὗτερον ἐλθὼν εἰς Μοσχόπολιν προέστη ἐπὶ τρία ἔτη τῆς ἐνταῦθα ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας (2). Felul cum eră întocmită nu ne e cunoscut. Foarte probabil, ținând seama de spiritul timpului, ea nu se deosebiă mult de academiile greceşti, ce înflorau în alte părţi pe vremea aceasta. Va fi fost la fel cu academiile domneşti din Bucureşti şi Iaşi, cu cele din Ianina şi Aminciu (Meşova) (3), în cari se predau, pe lângă studiile elementare, filozofia, limba şi literatura elină, matematica şi altele. (4)

Ştiu numai că mai mulţi bărbaţi învăţaţi şi-au luat sborul din acest înfloritor oraş, toţi cunoscători ai limbii şi literaturii eline, iar unii şi ai latinei. Aşa au fost

(1) Vezi titlul întreg al acestei lucrări mai jos, pag. 26; Cavalioti se intitulează între altele la 1760 : «dascăl al *Academiei* de curînd înfiinţate în Moşcopole». (Vezi viaţa lui Cavalioti, mai jos).

(2) Cfr. Hagiade, *Cercetări*, pag. 59, Nota 44 : «(Moscopole) posedă o şcoală bună numită *Academie*».

(3) Aminciu pare a fi al doilea oraş aromănesc, unde a existat mai de mult o şcoală bine organizată, de unde au ieşit mai mulţi învăţaţi. Insuş Neofit Duca este produsul acestei şcoli, după cum însuş mărturiseşte în «Λόγος περὶ καταστάσεως σχολείου», adresat Aromânilor aminceni şi care serveşte de introducere la Μαξίμου Τυρίου λόγοι, Viena 1810. pag. V: ἐν ᾧ (σχολεῖφ Μεταόβου) καὶ τὴν ὀλίγην μου ταύτην ἔλαβον προκοπὴν, καὶ φιλανθρωπίας ἡζιώτην μερίσσης; pag. VI: «πλὴν ἐπειδὴ ὁ λόγος ἤδη ἐπαγγέλλεται ὑπόβειν ἰδιαιτέραν τὴν βελτίωσιν τοῦ σχολείου, ἐξ οὗ ἐφωτίσθη καὶ γὰρ».

(4) Cfr. N. Iorga, *Istoria literat. române în secolul XVIII*; Erbiceanu, *Bărbaţi*, Buc. 1905; *Cronicarii greci*, Buc. 1888, passim; Dossios, *Studii greco-române* I, p. 13; Ἐργης ὁ λόγιος, anul 1816; Erbiceanu, *Priviri istorice şi literare asupra epocii fanariotice*, Buc. 1901; pag. 20 — 21, ne spune de asemenea, ce se studiă în Academii; cfr. şi Gh. M. Ionescu, *Influenţa culturii greceşti în Muntenia şi Moldova*, Buc., 1900; Theod. Atanasii, Περὶ τῶν Ἑλλ. σχολῶν ἐν Ρουµονίᾳ, 1644—1821, Atena 1898; Obedeianu, *Grecii în Ţara-românească*; L. Şăineanu, *Ist. filol. rom.*, pag. 79 şi 99.

între alții Demetriu Procopiu Pamperi (1), Ambrosie Panperi (2), Constantin Ciagani (3), George Papa-Simu (4), At. Stiria (5), Terpu (6), Daniil Ieromonahul (7), Cavalioti, dintre cari — parte — au servit și ca profesori aci, ca și alții nemoscopoleni, precum Leontiadès Sevastos din Castoria, Ipișchiutul Mihail (din Șipisca) (8), Nicolae Stigne din Iannina (9) și alții.

De altmintreli, dată fiind desvoltarea economică, foarte înfloritoare, la care ajunge orașul Moscopole în sec. XVII—

(1) Vieța lui Dem. Procopiu Pamperi este povestită pe scurt de Zaviras, în Νέα Ἑλλάς, pag. 264. «Demetrie Procopiu Pamperi a audiat pe învățații din Constantinople; a fost secretarul lui Nicolae Mavrocordat; a fost trimis de acesta la Padua, unde a studiat medicina; întors iarăș, a devenit învățătorul lui Constantin, fiul sus numitului Nicolae [Mavrocordat] precum și medicul curții sale. Era originar din Voscopolea Macedoniei; medic-filozof, bărbat nu nemistuitor al culturii grecești (ἀνὴρ οὐκ ἄγευστος τῆς ἐλληνικῆς παιδείας), după cum se poate judecă din lucrările sale; poate a servit și ca învățător la școala din București». (Cfr. și Erbiceanu, *Bărbați*, pag. 10, 27, No. 12 și 61, care cred că este unul și același); K. Iken, 174; Vretos, Νεοελλ. φιολ., I, pag. XI; Sathas, *Bibl.*, 443.

(2) Cfr. Vretos, Νεοελλ. φιολ., II, pag. 60, 315; Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 190: «Ieromonah; s'a născut la Voscopole în 1733. Cunoscător al limbii grecești și românești, a cutreierat Valahia, Moldova, Germania și Ungaria; a servit ca esmeriu la capela ortodoxilor din Leipzig.» Leake, *Researches*, pag. 85; Erbiceanu, *Bărbați*, pag. 27, No. 60; *Cronicarii greci*, pag. XXVIII.

(3) Despre *Ciagani*, vezi mai jos, pag. 33, nota 6.

(4) Sathas, *Bibl.*, pag. 595.

(5) Vretos, Νεοελλ. φιολ., I, pag. 245: «Atanase Stiria, Moscopoleanul. Unul dintre învățații bărbați ai sec. XVII. A compus deosebite epigrame spre lauda istoriei eclesiastice a lui Meletiu, cari se văd în vol. I al acestei scrieri». Ibidem, pag. 110, No. 309, (însemnare); Sathas, *Bibl.*, pag. 612.

(6) Vretos, Νεοελλ. φιολ., I, pag. 248: «Terpu Nectarie [cetește: Târpă Nectarie]. Din Moscopole, Macedonia, ieromonah. Unul din învățații clerici, înflorind pe la jumătatea sec. XVIII. A scris Πίστις, tipărită la Veneția în 1756»; ibidem, pag. 74; Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 482.

(7) Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 530-531; Sathas, *Bibl.*

(8) Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 456: «Mihail Ipișchiutul din [satul] în deobște numit Șipisca [sat românesc departe ca 1½ oră de Moscopole], fiul episcopului din Gora și școlarul lui Sevastos [Leontiadès], economul Castoriei, a fost fruntaș în patria sa, pe care a îmbunătățit-o; a editat slujba celor cinsprezece martiri ai Tiberopolei, — zisă în deobște Stum[n]ița, — devenind martiri supt Iul[ian] Parabatul, în Voscopole, în foaie. — Se află la noi și oarecari versuri ale lui adresate lui Ioanichiu Haleidoneanul, fost pe atunci exarh patriarhicesc în Voscopole, scrise pe la 1750, Martie 1.»

(9) Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 482.

XVIII, după mărturia generală a scriitorilor cari s'au ocupat cu descrierea acestui oraș românesc, eră foarte firesc ca el să devie un centru cultural al Aromânilor. «Școalele din Voscopole, ne spune Pouqueville, înfloriau; civilizația se prevestiă supt auspiciile religiunii și servitorilor săi» (1). Pe atunci Moscopole eră și reședință de mitropolie (2).

Încotestabil însă că pe lângă studiile în limba greacă amintite mai sus, dacă nu chiar în Academia nouă, dar în școalele începătoare, a existat mereu limba aromână ca o necesitate pedagogică. Această imperioasă trebuință este atât de evidentă, că atât Ucuta cât și Daniil o accentuează în prefetele lor, deși din punct de vedere cu totul deosebit. Ucuta vede în învățământul limbii române o necesitate pedagogică elementară pentru instruirea minții și cultivarea inimii aromânești, când se adresează cetitorului și îi spune:

«Acceaptă lumina această puțină, spre folosul copiilor noștri, căci cred că de mult îți eră dor să vezi acest început pentru neamul nostru, ca ușor să priceapă copiii noștri aceea ce cu pierdere de multă vreme și cu greutate o pricep în altă limbă. Căci cu mult înainte a fost uitată limba noastră, și nu numai limba ci și dogmele credinței. Căci, zice David: se amestecară cu alte neamuri și învățară lucrele (=treburile) lor. Pentru aceea cât puturăm ne-am trudit pentru acest abecedar, cu tălmăcirea din grecește, și mai ales cu întocmirea slovelor

(1) Pouqueville, *Voy. de la Grèce*³, vol. III, pag. 45—46.

(2) Pouqueville, *Voy. de la Grèce*³, vol. I, pag. 377 (Nota 1): «L'archevêque de Berat prend les titres des Βελγράδιον καὶ Κανίνης, Belgrade et Canina. La résidence est à Moschopolis ou Voschopolis».

Cfr. Μελέτιος, *Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα, Venetia* 1728, p. 307: «ταυὺν ὅμως εἰς ἐτοῦτα τὰ μέρη εἶναι πολιίσματα ἀκουστά, Βοσκόπολις, Γ'ιόρτζα.» Alte dato despre acest oraș altădată înfloritor al Aromânilor se găsesc în Pouqueville, *Voy. de la Grèce*³, passim; Δανιήλ καὶ Γρηγορίου: *Γεωγραφία Νεοτερικὴ*, pag. 262—263; Κούμας Κ. Κ.: *Ἱστορία τῶν ἀνθρώπων. πράξ.*, tom. X, pag. 384; tom. XVI, pag. 531.—Leake, *Researches in Greece*, London 1814; Rosa, *Unters.*; Gudas, *Βίοι παράλληλοι*, vol. IV; I. Nenițescu, *Dela Rom. din Turcia europeană*; Weigand, *Die Aromunen I*; Gh. Alexici, *Conv. Liter.*, vol. XXXVII, pag. 951 (vezi: pag. 20); C. Burileanu, *Dela Rom. din Albania*, Buc. 1906, p. 23—25, 73—78, 104—118; Hahn, *Alb. Stud.*, I, 33, 213, 309; Philippides, *Γεωγρ. τῆς Ρουμανίας*, Leipzig, 1816, II, pag. 29—30.

și a vorbelor până să le așternem la tipar, pentru copiii noștri. Căci (orice început este cu greu) destul este să știe creștinul să se închine Domnului lui în limba ceea în care se născu de mama lui. Căci scrie apostolul Pavel către Corintieni în epistola I, cap. XIV, v. XVI: dacă m'aș închina în limba străină, sufletul mi se închină, dar mintea îmi este fără fruct; la 16 zice, că de ce? Voiu să mă închin și cu sufletul și cu mintea. Voiu să cânt și cu sufletul și cu mintea. De aceea copiii trebuie cel puțin semnele credinței să știe: și nu ei [numai] cari nu știu nimica, dară și acei ce știu puțin, trebuie să cetească mai sus în v. 13, cap. XIV, căci zice Pavel: acela care cetește pe limbă străină, las' să roage pe Dumnezeu să-i dea știrea [=priceperea], ca să spue pe limba lui. Precum și noi îl rugăm pe Domnul să ne dea lumină, ca să o spunem în a noastră limbă. Dară, dacă în acest început ar fi să afli greșeală, să ne fie cu iertare, căci nu o facem spre blasfemie, ci spre gloria lui Dumnezeu. Și să nu consideri de rușine, de ce ne împrumutăm din altă limbă, căci toate limbile ce sunt în lume se împrumută una dela alta» (1).

Acelaș lucru reiese și din așa zisul vocabular în patru limbi al lui Daniil, întocmit cu scopul ca, prin ajutorul limbii materne, fiecare din cele trei popoare, Român, Albanez și Bulgar, să-și poată însuși mai ușor limba grecească.

Iată cum se adresează el către Aromâni, Albanezi și Bulgari:

«Albanezi, Români, |2). Bulgari și cei de alte limbi, bucurați-vă și pregătiți-vă toți să vă faceți Romei(3). Lăsați limba cea barbară, dialectul și datinele, încât ele să pară ca fabule la strănepoții voștri. Veți onora neamul și patriile voastre, prefăcându-le

(1) Ucuta, pag. 1—4 din Prefață.

(2) Cuvântarea este adresată către Aromâni, Albanezi și Bulgari. Totuș, din greutatea potrivirii versului, în cursul poeziei, cuvântul român este omis uneori. Așa sunt versurile: «Τὰς Ἀλβανο-βουλγαρικάς...», versul 34: «τὰ Βουλγαρολβανικά...» când versul nu se împotrivesc, se pomenesc și de Aromâni; versul 25: «Νέοι Βουλγάρων χαίρετε, Ἀλβανιτῶν καὶ Βλάχων.»

(3) Prin *Romei* se înțeleg Grecii, moderni; *romatcă* = ρωμαίικη limba greacă modernă, vorbitoare. Poporul grecesc pe sine se numește: *ρομῆδες* (= *romḗdes*).

grecești din albano-bulgare», și tot pe tonul acesta urmează mai departe.

Trebuința studiului limbii materne este recunoscută de Daniil de altfel la pag. XIII (alb), când din nou accentuează scopul pentru care a alcătuit acest lexicon, zicând între altele :

«Ἐμποροῦσαν δὲ καὶ διορθωθῆναι καὶ καὶ ἔμδουν εἰς ὀρθωτέραν τάξιν τὰ ἐν αὐτῷ νοήματα, ἃν εἴμεθα εἰδήμονες καὶ τῶν ἐν αὐτῷ λοιπῶν Διαλέκτων».

Precum și mai departe la pag. 37, când scoate în relief, *că numai cu ajutorul limbii materne pot copiii să învețe uxor și să înainteze în scurt timp în limba „românească“*.

Cevă mai mult, după cum reiese neîndoios din rândurile prefeței abecedarului lui Ucuta, o mișcare de trezire națională se produce printre Aromâni, pe acele vremuri. Mișcarea aceasta de regenerare, cum e firesc, e pornită din sânul Moscopolenilor. Ea nu-i decât dezvoltarea mai departe a obiceiului ce s'o fi continuat până atunci, ca în școalele din orașele și satele aromâne să se învețe și limba lor maternă. Iar Cavalioti și mai ales Ucuta sunt numai niște simpli reprezentanți ai acestui curent, cercând să dea limbii aromâne un alfabet propriu și s'o facă capabilă pentru studiu.

Atât de sigur este faptul că a trebuit să se învețe și românește în școlile de pe atunci și că efortări de redeșteptare s'au manifestat la Aromâni, încât, dacă nici o altă dovadă n'am avea, existența opului lui Ucuta și a codexului Dimonie ar învedera aceasta îndestul. Aceste semne de redeșteptare națională însă se pare că n'au fost numai la Moscopole, ci și la Aromânii din spre sud, în Epir. Aceasta o constatăm și din faptul că Neofit Duca, în cuvântarea sa către Aromânii Aminceni, se ridică cu înverșunare în contra mișcării acestora de a se cultiva în propria lor limbă, punând-o în termeni injuratori.

Acest pasaj, care constituie cea mai puternică dovadă în contra aceloră cari susțin în ruptul capului neadevărul, că Aromânii niciodată nu și-ar fi arătat dorința și nu s'ar fi năzuit să se cultive și să se înstruească în graiul lor de

mamă, precum și că conștiința lor națională niciodată n'ar fi fost deșteaptă, îl reproducem mai jos în părțile sale principale, în traducere și original, pentru a se vedea că în adevăr Aromânii încă din sec. XVIII și începutul sec. al XIX tind să se constituie în națiune a parte și *luptă din* răspuțeri în contra presiunilor de tot felul ale cărturarilor și clericilor greci, cari se silesc a le înăbuși acest înflăcărat avânt, cătând a-i greciză, sau, cum se rostește Neofit Duca, «a-i uni și prin limbă încetul cu încetul cu națiunea greacă, după cum s'au unit și prin religie».

Iată în adevăr cum se rostește el în contra Aromânilor doritori de limba lor, cari se năzuesc a-și face din ea un mijloc de cultivare și cari „*se laudă că vor să constituie națiune deosebită*“, și cari „*nu vor să se unească și prin limbă încetul cu încetul*“ cu națiunea grecească, „*după cum s'au unit și prin religie*“ (1):

«Și acuma, după ce atâtea depus-am în discursul meu, îndată voi da și sfârșitul; pe cât este de trebuincios aceasta, pe atâta va părea poate mai înțepător [mușcător], și prin urmare, voină a fi sincer, devin mai laș, nu pentru firea lucrului, ci mai mult pentru nepotrivita judecată a unora, ale căror fantazii prejudecătoare întrec foarte mult hotarele bunei rațiuni și ale prudenței; aceștia sunt toți acei [Aromâni] cari din încăpățănare se opun obiceiurilor, chiar și dacă se încredințează, că pretind ceva nefolositor și zadarnic, sau mai bine zis păgubitor; *așă-s acei cari se prostesc cu limba această românească murdară și licăloasă, dacă-i ierlat să se numească limbă aceea care pretutindeni schiopătează și nu-i urmarea mai ales a unei alte limbi, având scârbă mare și pronunțare urticioasă; și de aici intervin atâtea turburări între oameni mici și proști din ambele părți la olaltă* [adică: între Aromâni și Greci]; *unii [= Grecii] conduși de trufie mare, insultă; alții iarăș [= Aromânii] fiind încăpățânați, nu cedează*».

Apoi după ce arată că chiar Grecii înșiși, întru cât nu sunt iubitori de patrie și nu sacrifică pentru patria lor, nu merită acest nume, zice:

(1) *Μαζίμου Τυρίου λόγοι*, Viena 1810, cu prefață de N. Duca, intitulată: *Λόγος περί καταστάσεως σχολείου*, pag. I—XL. Vezi textul grecesc după original, în anexă.

«Aromânii însă, după cum vedem, se arată pretutindeni dispuși spre reforme cât mai bune, pretutindeni mai buni și, în comparație cu numărul lor, sunt în adevăr mai mulți instruiți; ei singuri au vrut și vrând au așezat cândva o tipografie într'unul din orașele grecești (sic), fapt de care Grecii cei Persisanți și Fenicisanți nici să auză nu vor, nici să aducă la îndeplinire așa ceva nu preferă, ci lăudându-se numai cu numele lor de Elin, insultă în neamul lor pe Români, carii vor dovedi cele mai elinești școli, capabile să primească pe înșiși trufașii și pedanții [Greci], ca să învețe într'insele cultura și virtutea lor părintească; iar aceasta să le fie spre rușine și ocară pentru marea și deșearta lor laudă; iar pentru Aromâni să fie singura lor apărare față de absurda trufie a acelora: și numai de aci să-și zămislească îndestul sentimentul lor, adecă din superioritatea învățăturilor și îmbunătățirea școalelor lor [καὶ ἐντεῦθεν καὶ μόνου ἱκανῶς συντρύφουσι τὸ φρόνημα αὐτῶν, ἐκ τῆς ὑπεροχῆς δηλονότι τῶν μαθημάτων καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν σχολείων]; de altfel a se lăuda [Românii] *cu neamul Romanilor, pe când nu au nimic comun cu ei, nu-i cuminte și nici nu se poate ascultă așa ceva; și apoi nu li-e rușine de îngăimările înjositoare ale limbii lor, atunci când soarta i-a așezat în mijlocul Greciei, cu al cărei lapte și fruct au crescut, ale cărei obiceiuri și datine le-au primit, și a cărei măreața limbă au îmbrățișat-o?* Și să refere originea neamului [lor] la o națiune, despre care nici ei înșiși nu știu cum a decăzut altădată, bine, rău sau rușinos, și a cărei limbă nu o cunosc câtuș de puțin? Și [aceasta] mai cu seamă când suntem încredințați, că fiecare unde se naște, crește și trăește, se și cultivă în felul acelui neam, chiar fiind născut de alt tată și din altă mamă; *iar ei* (= Aromânii] *după atâtea veacuri*, se consideră *de aceeaș origine cu Romanii, cu cari n'au comun nici numele, nici picătură de sânge în vinele lor*. Arate-ne un regat al lor propriu, ori o provincie întreagă sau altceva caracteristic și deosebit de alții, și atunci noi vom tăcea; toată a lor mulțime însă o cuprinde [= o conține], dela Dunăre până aproape de Pelopones, un șir de munți sterpi, buni pentru exilați și pentru vagabonzi. Unde le e metropola lor? Unde li-s arhieriei? Unde judecătorii, unde șefia? Unde nobilimea (1), unde preoții, unde evanghelia, unde psaltirea, unde

(1) Toomai N. Duca se miră unde-s toate acestea, el care avu prilejiul să le vadă și șefiile, și nobilimea și frunțașii, ca unul care a studiat în Aminciu,

litere deosebite? Unde numele lor de neam cunoscut, fie și celor mai de aproape? Unde-i locul lor în Geografie? — Nicăiri. **La ce deci se laudă el că vor să constituie națiune deosebită, pe când nu au nici loc?** Căci Elada nu va consimți niciodată, în nici un fel, să se numească *Vlahie*, ci-i va considera pe acești apostati de întruși (= ὑποβόλαιτοι) iar nu curați».

Și după ce trage câteva ditirambe limbii vechi grecești, urmează, pag. XXXVII: «Și de un astfel de neam, caracterizat prin astfel de calități, câtă prostie nu-i să se îndepărteze acei absurzi și deșerti, **și să nu vrea să se unească și prin limbă încetul cu încetul, după cum s'au unit și prin religie, ei vor să constituie o națiune deosebită de a noastră?** Dacă-i așa, las să aibă totul deosebit: copilul lor [aibă-și deosebit] alfabetul, negustorul lor registrele, preotul lor psaltirea, filozoful lor filozofia, și altele la fel! Și să nu [mai] discute despre cele elinești către Elini, inspirati de calitățile acelora; dar unde [le e] abecedarul, registrele, psaltirea, filozofia într'o limbă săracăcioasă, șchioapă [εἰς μίαν μογελάλον χωλόγλωσσαν ἤτις βαρβαρίζουσα τε καὶ καταρρίζουσα δέν τολμᾷ νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐλήν διὰ τὸ ἐκ δουλικῆς χαμερπείας ἐπιβριθὸν αὐτῇ αἰσχος ἐπὶ τοῦ προσώπου]. **In numele Domnului, nu! nu păstrați, nu mai nutriți în Elada o astfel de injurie** care și singură vă smulge din cercul Elinilor! Nu îmbrățișați haina ei de sclav ca și cum ar fi de purpură, ci asvârliți-o mai degrabă ca pe o sdreanță!». Și apoi urmează iarăși îndemnuri către Aromâni, ca să îmbrățișeze limba greacă: «ἐνδύσασθε δὲ ἀντ'αὐτῆς τὴν λαμπράν καὶ περίδλεπτον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἔστέ, μεταξὺ ἔθνους λαμπροῦ καὶ ἐνδόξου» și alte figuri oratorice.

Am socotit folositor, pentru punerea în evidență a sforțărilor de redeșteptare aromânești pe la sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX, reproducerea rândurilor de mai sus. Inversunarea lui Neofit Duca în contra limbii aromâne și în contra adeptilor de a se instrui într'însa își găsește explicarea în spaima de care au fost cuprinși Grecii, că prin mișcarea de redeșteptare națională a Aromânilor li se periclitează idealul grecesc. Acelaș lucru reiese și din

către cari se adresează în termeni atât de elogioși și dela cari pretinde ridicarea culturii eline, el care pretutindeni în scrierile sale recunoaște că Aromânii sunt mai buni, mai binevoitori și mai dispuși la bine ca înșiși Grecii

scrierea lui Kiril, Ἀπολογία(1), în care se pronunță hotărît în contra introducerii limbii române în școală și biserică.

Pasajul de mai sus ne deslușește îndestul și pricina pentru care până acuma nu s'au găsit decât aceste trei documente tipărite aromânește și numai un singur manuscript, Codex Dimonie. Grecii, cler și cărturari, cu mici excepții, în trecut ca și azi, au fost de o intoleranță fără pereche în contra a tot ce a fost aromânesc. Fără un Ceagani poate nici Cavalioti nu ne-ar fi fost cunoscut astăzi. Dacă din lucrări deja tipărite în străinătate (Veneția și Viena) nu ni s'a transmis decât întâmplător câte un exemplar, ne putem închipui ce s'a petrecut cu cărțile românești tipărite supt ochii prelaților greci în Moscopole, unde fără îndoială, după mărturia lui Gheorghe Rosa, *Unters.*, (p. 140—142), «*s'au tipărit multe cărți aromânești*». Și nici dintre cele tipărite în străinătate poate nu s'au salvat toate, dacă ținem seamă că până în 1907 nu s'a știut nimic de lucrarea atât de meritoasă și atât de prețioasă a lui Ucuta. Și ce s'a întâmplat cu aceasta, este foarte cu puțință să se fi petrecut și cu alte scrieri, pe cari numai întâmplarea doar le va scoate odată și odată la lumină, dacă n'au fost cumva cu desăvârșire nimicite. Insumi îmi reamintesc cum în Vlaho-Clisura pe la 1882—86 se cetia în biserica Sf. Nicolae, Dumineca, evangelia în limba română, după un exemplar bogat împodobit în aur și pietre scumpe, care astăzi nu știu prin ce întâmplare a dispărut. Asemenea evangeliile au fost și în alte localități aromânești. Dim. Bolintineanu, în prefața ce însoțește retipărirea gramaticii lui Boiagi, ne spune, că acesta «a mai lăsat alte scrieri, din care traducția câtorvă evangeliile (2); iar editorul Anuarului institutului român din Leipzig observă la acestea: «In Macedonia se povestește, că se cetiau înainte în deosebite biserici evangeliile traduse de Boiagi și cari, după ivirea mișcării

(1) Ἀπολογία ιστορική καὶ κριτική ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Κληροῦ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Νεοφίτου Δοῦκα, συγγραφεῖσα παρὰ Κυρίλλου Κ., 1815 (fără arătarea locului unde a apărut).

(2) Bojadschi, *Rom. oder Macedorum. Sprachlehre*, București 1863, pag. III.

naționale a Aromânilor, au fost pretutindeni îndepărtate de către episcopii greci, așa că nu s'a putut da de nici un exemplar» (1).

Din toate acestea rezultă, că Aromânii pe la jumătatea sec. XVIII se năzuesc a-și cultiva limba lor maternă; că această laudabilă tendință însă întâmpină cele mai înverșunate piedeci din partea Grecilor, cari luptă din rășputeri pentru desnaționalizarea lor.

Sunt greșiți prin urmare toți aceia cari susțin, că Aromânii niciodată (2) nu și-au exprimat dorința de a se cultiva în limba lor și ar trebui ca asemenea învinuiri nefundate să amuțească pentru vecie, căci vecinic a fost la Aromâni deșteaptă conștiința națională, fie atunci când se răsboesc în contra Bizantinilor, fie mai târziu când, cu venirea Turcilor în Europa, trec cu totul supt jurisdicțiunea religioasă a bisericii din Constantinopol.

Abălută și rătăcită din calea dreaptă și firească a fost conștiința lor națională, unde uneltiri de tot felul s'au exercitat în contra ei, și de cari mai sus am dat o probă destul de luminoasă; adormită, sau mai bine zis înăbușită a fost ea, unde presiunea culturii grecești s'a deslănțuit asupra ei cu tot aparatul său de ponegriri, tinzând a batjocori și descredita limba și naționalitatea română. Indoeală însă nu încape, că pe la sfârșitul sec. XVIII și

(1) Anuarul III, pag. 2, nota 1: «In Makodonien erzählt man sich, dass in verschiedenen Kirchen früher Uebersetzungen der Evangelien von Bojadži in Gebrauch waren, die erst nach Aufkommen der nationalen Bewegung unter den Aromunen auf Betreiben der Griechischen Bischöfe überall entfernt werden, so dass kein Exemplar aufzutreiben war.» Der Herausg. (Weigand). — Părintele Ion G. Murnu, preot la biserica macedo-română din Budapesta, îmi împărtășește că această evanghelie, vroind a o lua și nimici arhiereul grec din Castoria, în trecerea sa prin Vlaho-Clisura, preotul Papa-Sofronie a ascuns-o. Murind preotul, copiii săi în zadar au căutat-o, căci nu i-au putut da de urmă. Aceste informațiuni le-a cules părintele Murnu din gura unuia din fiii lui Papa-Sofronie, fost în serviciu la biserica sus numită din Budapesta.

(2) Teză susținută și azi de Patriarhatul grecesc din Constantinopol, pentru a se opune la acordarea din partea Sublimei Porți unor drepturi inprescriptibile pentru Aromâni, de a se cultiva și rugă lui Dumnezeu în limba lor și despre care am vorbit și mai sus.

începutul sec. XIX începe să se afirme mișcarea de redeşptare națională, existentă de mai înainte în stare latentă.

Intru cât au înrăurit, la grăbirea redeșptării naționale aromâne, Românii moscopoleni răspândiți prin Austro-Ungaria și anume colonia aromână stabilită în Budapeșta, mereu în atingere cu cei rămași acasă, la cari sentimentul național izbucnește cu putere, nu putem preciza. Cert este că Moscopolenii din Austro-Ungaria sunt deplin conștii de naționalitatea lor, pe care nu permit să fie confundată cu cea grecească sau albaneză. Aceasta se vede clar și din prețiosul document găsit în «Arhiva Statului» din Budapeșta și publicat în Convorbiri Literare, vol. XXXVII, pag. 951, de Gh. Alexici și pe care-l reproducem în notă după copia înmănată nouă de însuș d-l Alexici(1).

(1) *Natio quae passim Arnautica v. Valachica hic loci nuncupatur
— oritur ex civitate Moscopoli. —*

Moscopolis sita est in Macedonia, confiniis Albaniae, urbs amplissima non modo in tota Graecia, sed etiam fere per totum Turcarum imperium; numero domorum ex solida materia constructarum, qui ad duodecim millia facile excurrit, et singularibus privilegiis, libertatibus ac immunitatibus ab imperatoribus Turcarum absque exemplo ornata, incluta; cives eius omnes unius sunt nationis et religionis christianae graeci ritus eiusdem linguae, quae ab ipsis appellatur Romana, ut pote conflata ex maxima parte latinis vocabulis, ipsique inter se Romani dicuntur et nominantur. Nam ortum suum ducunt ab antiquis illis Romanis, qui primi Macedoniam occuparunt sub Paulo Aemilio et deinde sub Pompeio Magno civili bello et sub Bruto militantes, auctus deinde est numerus eorum Bizantinis civibus, qui temporibus Constantini Magni, Theodosii et aliorum Romanorum imperatorum Roma Bizantium venerunt, et, capta a Turcis urbe Constantinopolitana, dilapsi sunt in Macedoniam ad populares suos, ubi plures consederant, volentesque patrio suo Romano more et sermone vivere, urbes separatas a Graecis, Albanis et Turcis in iis locis aedificarunt plurimas, ubi nimis expositae essent incursionibus Turcarum et bellorum, quarum numerus ad 60 usque ad hodiernum tempus durant, vivuntque separati a Graecis, Albanis, Bulgaris, suis antiquis moribus Romanis, linguaquae eadem Romana corrupta quidem per tot saecula confinitate aliarum linguarum, sed majori ex parte matrem suam latinitatem prodit. Haec non modo ipsis per traditionem nota sunt, sed unicuique extraneorum facile patent, qui non hospes est in historia, lingua et antiquitatibus Romanis, sed etiam varii scriptores rerum Bizantarum a capta urbe memoriae prodiderunt, quorum princeps nostri saeculi Candemirius in suo laudabili opere adfirmat, et geographus Meletius insignis aliique plures, quos citare supervacaneum esset, demonstraturque haec eadem antiquitas romana vigore, integritate morum et

Acelaş lucru rezultă şi din diferitele documente referitoare la procesul secular dintre Românii macedoneni şi Greci pentru biserica macedo-română din Budapesta. Aro-

vitae sedulitate ac industria moscopolitanorum civium, qui revera expraesam effigiem redunt morum antiquorum Romanorum, quorum progenies et dicuntur et revera sunt. Nam non modo innocentiam sui antiqui generis et virtutem a contagione barbarica imperantium in gremio sui imperii sartam tectamque conservarunt, sed etiam suam civitatem amplificaverunt non modo numero amplissimo domorum, sed etiam opulentia et vita cultiori et mitiori gymnasio optimo literarum graecarum, et typographia ac praerogativis ne ipsis quidem Turcis concessis, et sede Archiepiscopali: lingua graeca multo puriori utuntur in politicis rebus et in conversatione communi, ut pote non ex vulgari usu, sed doctrina, in scholis aquisita; tanta praeterea charitate patriae suae flagrant semper, ut, cum negotiandi causa in varias provincias Asiae, Europae migrarent, nunquam patriae suae oblitii fuerint, ducendis alibi uxoribus, vel allectis aliis deliciis, multique extiterunt, qui post 30 annum absentiae suae in patriam redire maluerint, morituri potius in eadem, tantaque fuit contentatio morum, consuetudinum et conversationis cum concivibus suis, ut etiam plurimi qui apud Portam Othomanicam et in Principatu Valachiae et Moldaviae officia gerentes magna et amplas opes aquirentes, maluerint ipsis valedicere et sub fine vitae suae in patriam suam redire ibique deponere reliquias existentiae suae, quae omnia non vulgaria argumenta sunt optimis moribus constitutam fuisse illam civitatem, cuius cives tanto laborabant desiderio. Haec eadem civitas anno 1769 magno periculo exposita fuit incursionibus Albanorum, Turcarum, fervente bello Turcico cum Russis, qui quidem Albani, fama opulentiae huius civitatis instigati, multoties ad diripiendam eam accurerunt, multotiesque repulsi sunt tum civium virtute, tum, etiam totius provinciae auxiliis. Verum, ubi major vis hostium ingruere coepit, facta potestate a rectoribus civitatis ut se quisque salvaret, tunc, per varias provincias et regna dissipati, maxima eius pars in Hungariam transmigravit, qui consueverunt ab antiquo iam tempore commertii causa frequentare dignamque existimarunt moribus suis ibi sedem figere perpetuam, unde alimenta vitae suae plurimi petebant, tum propter populi benignitatem et hospitalitatem, ingremiatique sunt fere in omnibus civitatibus numero civium cum liberis, uxoribus et opibus suis nec est fere ullus eorum, in pace, plurimique sunt, qui, distrahendo proventus huius regni apud exterarum nationes, cum parata pecunia regrediuntur in Hungariam ad domus suas, et proles cum magno emolumento totius regni et aerarii regii, nec est quisquam inutilis et onerosus regno, ut quidam Graecorum nos calumniarii satagunt, quos certe pudere debuisset concives suos honestos et diligentes ac pacificos in discrimen bonae famae adducere, nisi nudis educatio et profunda officii sui ignorantia invidiaque menti officeret. A quo tamen periculo honestatis tutos nos praestabit vigilans oculus elementer optima ac feliciter regnantis et Excelsi consilii curatoris publici boni et tranquillitatis.

mânii cu putere și la fiecare moment își afirmă conștiința lor națională deosebită de cea grecească.

Așa-i între altele actul din 1786, prin care arhiepiscopul și mitropolitul de Carloviț Moise Putnik în referenda sa din 17 Maiu 1786 zice către Locotenență: (1)

«*Differentes inter Graecos et Arnautes (2) quod spectat, illae ex eo originem sumere videntur, quod graeci praerogativam quamdam et avenentiam nationis simulae linguae suae sibi arrogantes suos magistros (?) etiam precisse graecorum suscipere volebant. Arnautae (2) e contrario scopum unico enim habentes, ut tam proprie, quam etiam graece proles in rudimentis suarum linguarum necessariam obtinant instructionem.*» Apoi se spune că aleg de învățător pe arnăutul [=aromânul] Athanasie Capitano-vici, care *graecam linguam* prout deberet non calleat, *sed pure arnauta sit*».

La demisiunea parohului se recere apriat, ca el «*praeter Illyricum, etiam graecum et valachicum Idioma calleat*».

Și de felul acesta sunt și celelalte acte, cari urmează până la 1807, când Aromânii pășesc cu toată hotărîrea pentru limba română, transcrisă cu caractere latinești. (3)

(1) Toate actele acestea sunt procurate prin bunavoința D-lui Gh. Ale-xici, căruia i se aduc aci mulțumirile cuvenite.

(2) Supt Arnăuți se înțeleg Aromânii macedoneni, denumire în contra căreia ei protestează, după cum se poate vedea și din documentul latin de mai sus. Deoarece mare parte din Aromânii stabiliți în Austro-Ungaria veniau din părțile Albaniei, erau priviți ca Albanezi, de unde și denumirea.

(3) Între diferite acte referitoare la această chestie, amintesc petiția Românilor din 1807, 29 August, prin care Valahii de rit oriental, locuitori ai Pestei, Demitre Aghir, Naum, Derra, Costa Pometa, Ath. Grabovski, Nic. Iancovici Naum, Argyrus, Const. Argyry și alții, zic că mitropolitul nu le dă preot, care să slujească în românește, fiindcă «*nativam videlicet linguam nostram Valachicam vocabulis alienis tantopere esse refertam*», și că nu se poate celebra cultul divin în ea. La care Românii răspund: «*Indubitatum etenim est, primitivam nostram linguam Valachicam in qua Lyturgiae et Sacrae functiones ubique celebrantur, communem nobis esse cum ceteris nationis hujus caesaree Regiis subditis, quae, ut abstraneis, si quae in illam irrepserunt vocabula repurgetur, abunde prospectum esse per id, quod fine introducent ad communitatem nostram docentis pubem nostram scholasticam in germino Valachico Dialecto eruditum ad suam excellentiam Districtus Literarii Posoniensis Superiorem Studiorum Directorem jam recurrimus et hujus quoque Docentis honesta interventione (sic) superandam perinde existat fundas (sic).*»

Amintesc aci și de actul din 1802, Nov. 9, adică după clădirea bisericii macedo-române din 1793, prin decret imperial, spre a se vedea că atât înainte de această dată, cât și după, Aromânii n'au încetat a-și exprima dorința de a se cultivă naționalicește, precum și de a susține și luptă pentru limba lor în școală și biserică. (1)

(1) **Vereinungs-Instrument der Griechen und macedonischen Walachen**
(Aus dem griechischen Originale übersetzt).

Wir Endesunterfertigte, und die ganze Gemeinde der in Pesth befindlichen Griechen und macedonischen Walachen bestätigen durch unser Gegenwärtiges, dass da wir mit der Hilfe Gottes unsere Maria Himmelfahrts genannte Kirche erbauet, welche schon längst her von alten sehnlichst gewünscht worden, wir einstimmig beschlossen haben, sowohl unter uns, als auch unseren Kindern und Kindskindern, wie auch allen Nachkommen unsers Geschlechts, eine immerwährende Ruhe und Einigkeit zu beobachten und sind über nachstehende Punkten eins geworden, als (rezumăm):

1) Roagă pe episcopul (Budei) *să le dea doi preoți, unul grec, altul român*, pentru a săvârși cele sacre, parte grecește, *parte românește* pentru credincioșii celor două națiuni: grecești și românești; precum și să le fie povățuitor și în alte afaceri.

2) Să fie comunitatea însărcinată, ori bărbați anume *exmiși*, pe cari îi va alege comunitatea pe un timp anumit, a căuta doi preoți (zwei Priester ausfindig zu machen). Astfel se însărcinează d-nii Demeter Argiro, Nicolae Bekella, Theochari Jappa, Konstant. Matzenka, Margarithy Skarlatto și Michael Sofrona a se năzui și în tot locul a se informa (sich überall zu erkundigen um einen macedo-wall. Priester ausfindig zu machen) să găsească *un preot macedo-român*.

Din partea Grecilor ales fiind unanim Theodor Papa Georgi ca preot, se trimite o deputațiune la episcopul Budei, pentru a-l rugă să-l sfințească de paroh al Comunității din Pesta.

3) Ambii preoți să trăească în concordie și bună înțelegere la olaltă; să se stimeze și iubească reciproc, și fiecare să-și împlinească datoria fără deosebire de funcțiunea ce are de îndeplinit, și veniturile să le împărțească frățește până la un crucer.

4) Cei doi preoți să fie obligați a-și îndeplini funcțiunile astfel, încât să binemeriteze respectul și venerația comunității.

5) In caz când unul abdice ori se depune, de pildă cel grecesc, atunci dacă nu se poate în grabă afla un preot grecesc, *să se denumească unul românesc*, dar numai până la aflarea preotului grecesc. Tot așa, dacă de pildă cel românesc abdice ori se depune, se aplică unul grecesc, dacă de urgență nu se găsește preot macedo-valah. *Căci, — zic jos pomeniții în legăturile de unire a celor două națiuni — «voința noastră este, ca în tot timpul să avem doi preoți: unul grecesc, altul macedo-valah spre înlesnirea și îndestulirea ambelor națiuni, ca atât noi cât și copiii copiilor noștri să trăea-*

Intru cât acești Aromâni stabiliți în Budapesta la rândul lor au putut fi influențați de curentul regeneratorilor Petru Maior, Gheorghe Șincai, Samuil Micu, nu putem ști. Fără doar și poate însă, mișcarea națională a Românilor din Transilvania a contribuit foarte mult a-i scutură de cupleșitoarea înrăurire grecească și a-i hotărî să-și întărească conștiința națională.

La început îi vedem pășind pentru limba lor aromână, transcrisă cu caractere grecești, urmând de sigur tradițiunii de acasă; iar mai târziu, supt Rosa și Boiagi, se pronunță pentru caracterele latine, și se servesc numai de ele, deși nu renunță la idea cultivării dialectului lor, pe care tind a-l ridică la treapta de limbă literară.

Imprimerie. Ca urmare a dezvoltării înfloritoare a Românilor din Moscopole pe terenul economic și cultural — pe vremea aceea îi găsim răspândiți mai în toată Europa, dar mai ales în Austro-Ungaria, exercitând profesiunea de comercianți, Rosa, *Unters. & 41*, Pouqueville, *Voy. de la Grèce*², vol. III, pag. 45—46 —, se întemeiază în Moscopole, în mânăstirea sfântului Naum, o tipografie. Când se aduce și de cine, nu se știe cu precizie. Grecii o considerau încă la 1812, pe lângă cea din București și Iași, ca pe a treia pe pământul Eladei (1), după cum reiese din citatul de mai jos. În 1812 *Academia ionică*, dorind să afle care a fost starea culturală a Grecilor dela căderea Constantinopolului încoace, a supus la cercetarea celor competenți, printre alte întrebări și pe cea următoare (a treia): «Oare numai tipografiile *Moscopolei*, Iașilor și Bucureștilor se află în Elada? (1) Se

scă în pace și liniște, fără discordie, ca două suflete întrun corp. De aceea pentru asigurarea păcii și concordiei viitoare a acestor două națiuni, fiecare națiune primește câte un exemplar din această legătură de înfrățire:

Pesta, 9 Noemv. 1802.

Demeter Agiro m. n., Nicolaus Bekella, Georg Wassilio, Dam. Terpkio, Mich. Sofrone, Naum Stojanovics, Dimo Fitzio, Johan Tersy, Geraki Demeter, Georg Sulliofsky, Stamo Muto, Konst. Alexivics, Kosma Panajoth, Wrusio Dotzu, Demeter Wulpi, Konst. Manoli, Peter Resu, Konst. Agora și alții.

(1) Supt Elada înțelegeau Grecii la 1812 și țerile românești Valahia și Moldova; chiar și mai înainte, Riga Veleștineanul în harta Eladei (Χάρτα τῆς Ἑλλάδος, Viena, 1798) privește ca țeri grecești pe toate cele dependente de juridicțiunea religioasă a Patriarhiei, după cum s'a mai spus.

adevereste oare, că a existat tipografie la Fanar în Constantinopole în timpul războiului dintre Franța și Turcia?» (1)

Cert pare că această tipografie datează cam din primele decenii ale sec. XVIII, dacă nu cumva și de mai înainte. Prima carte tipărită aci și despre care avem cunoștință este:

Βίος καὶ ἀκολουθία τοῦ νεομάρτυρος Σεραφεῖμ Νεοχορίου (2) καὶ Φαρσάλων (2). Ἐν Μοσχοπόλει 1735, de 'Αναστάσιος Γόρδιος (3) din Βρανιανὰ τῶν 'Αγράφων = Vieața și slujba noului martir Serafim al Neohorei și Farsalei. Moscopole, 1735, de Anastas Gordios, din Vraniana din Agrafa.

Alte două cărți apărute la 1741 și 1742 sunt:

Κλημυς. 'Ακολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Κλήμεντος 'Αρχιεπισκόπου 'Αχριδῶν. Νεωστὶ καινῷ τύπῳ ἐκδεδωμένη, συλλεχθεῖσα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ τε Δημητρίου τοῦ Χωματινοῦ καὶ τοῦ Καδασίλη, 'Αρχιεπισκόπων τοῦ αὐτοῦ θρόνου χρηματησάντων.

Δαπάνη μὲν τῆς σεδασμίας μονῆς τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ναοῦμ τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ τοῦ τυπογράφου, διορθώσει τοῦ λογιωτάτου ἐν 'Ιερομονάχοις κ. Γρηγορίου καὶ παρ' αὐτοῦ ἀφιερωθεῖσα τῷ Μακαριωτάτῳ 'Αρχιεπισκόπῳ τῆς Πρώτης 'Ιουστινιανῆς, 'Αχρειδῶν, Κυρίῳ Κυρίῳ 'Ιωασάφ. (4) Παρὰ Γρηγορίῳ 'Ιερομονάχῳ τῷ Κωσταντινίδῃ ἐν Μοσχοπόλει, 1742.

Iar a doua poartă titlul următor:

'Ακολουθία τῶν ἁγίων πέντε καὶ δέκα ἱερομαρτύρων, τῶν ἐπὶ Ιουλιανοῦ τοῦ παραδάτου μαρτυρησάντων ἐν Τεβερουπόλει τῆς κοινῶς ἐπικαλουμένη Στρουμνίτζῃ. Νεωστὶ καινῷ τύπῳ ἐκδεδωμένη. Δαπάνη μὲν τῆς σεδασμίας μονῆς τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Ναοῦμ τοῦ θαυματουργοῦ. Διορθώσει δὲ τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Μιχαήλ τοῦ Γκόρας. καὶ ἀφιερωθεῖσα παρ' αὐτοῦ τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης

(1) Sathas, *Bibl.* p. 1.: 'Αρα γε αἱ μόναι τυπογραφίαι τῆς Μοσχοπόλεως, τοῦ 'Ιασιῶ, καὶ Βουκουρεστίου εἰσὶν ἐκδομέναι ἐν τῇ 'Ελλάδι; 'Αληθεύει ἂν οἱ ὅτι ὁπότε τυπογραφία εἰς τὸ Φανάρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως; etc.

(2) Localități în Tesalia.

(3) Vieața lui este descrisă de Zaviras, *Néa 'Ελλάς*, pag. 134—135, după moscopoleanul Dimitrie; vezi și Sathas, *Bibl.*, pag. 438, unde se arată locul și data tiparului; Erbiceanu, *Cronicarii greci*, pag. 130.

(4) Originar din Moscopole (vezi: Gelzer H., *der Patriarchat von Achrida*, Leipzig 1902, pag. 104, 162.); G. Weigand, *Aromunen*, I, pag. 99.

Ιουστινιανῆς Ἀχριδῶν Κ. Κ. Ἰωασάφ. Παρὰ Γρηγορίῳ Ἱερομονάχῳ τῷ Κωνσταντινίδῃ. Ἐν Μοσχοπόλει 1741 (1).

Tot aci se tipărește, la 1744, următoarea carte:

Τοῦ σοφωτάτου Κυρίου Θεοφίλου Κορυδαλέως²⁾, τοῦ Ἀθηναίου, τοῦ ὕστερον διὰ τοῦ θείου καὶ μοναχικοῦ σχήματος Θεοδοσίου μετονομασθέντος περὶ ἐπιστολικῶν τύπων. Ἐν οἷς περιέχονται καὶ ἐτέρων διδασκάλων ἐπιστολαί, καὶ Ἀφθονίου Προγυμνάσματα. Ἔτι τοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου περὶ Ῥητορικῆς ἐκθέσεως. Δαπάνῃ μὲν τῶν Ἱεροφιλομαθεστάτων διακόνων τοῦ μακαριωτάτου Ἀχριδῶν Κυρίου Ἰωασάφ. Παρθενίου καὶ Νικηφόρου καὶ Γερμανοῦ τοῦ Βοδενῶν Κυρίου Μητροφάνους, τῶν καὶ ἀκροατῶν τοῦ Ἱερολογιωτάτου ἐν διδασκάλοις, Σεβαστοῦ καὶ ἐπιστάτου τῆς ἐν Μοσχοπόλει Νέας Ἀκαδημίας· διορθῶσει δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν Ἱεροδιδασκάλοις κ. κ. Γρηγορίου(2), τοῦ Μοσχοπολίτου. Ἐν Μοσχοπόλει 1744. Παρὰ Γρηγορίῳ Ἱερομονάχῳ τῷ Κωνσταντινίδῃ. εἰς 4-ον.(3).

La 1746 apar tot aci următoarele două scrieri, datorite ieromonahului Constantin Moscopolitul:

1. «Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου πνεύματος» περὶ πρωτείου τοῦ πάπα,

(1) Din această lucrare, pe care Miklosich în *Vita S. Clementis episcopi Bulgarorum*, Viena 1847, o numește foarte rară, există două exemplare la biserica macedo-română din Mișcolț, Ungaria.

Atât Zaviras cât și Sathas nu pomenesc aceste lucrări; ele sunt amintite însă de Δήμιτσα în *Περὶ τῆς Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας*, Atena, 1859, pag. 73—78.

— Mihail, episcop al Gorei, este originar din Șipisca (lângă Moscopole), acela care iscălește dedicația adresată arhiepiscopului primei justiniane Ἐλέχιστος δοῦλος, ἀλλὰ πιστός, Μιχαὴλ ὁ Γόρας. Tot aci găsim epigrame, datorite fiului acestuia, Mihail Ipischiotul, despre care v. Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 456.

(2) D-I D. Rouso, *Manuscrisele grecești*, Buc. 1901, p. 13, spune greșit, vorbind despre această lucrare, că s'a tipărit la Moscopole «prin îngrijirea lui Gheorghe Moscopolitul», în loc de «Grigorie Moscopolitul».

(3) Despre Grigorie Moscopolitul iată ce ne spune Vretos, Νεοελλ. φιλολ., II, pag. 258: «Γρηγόριος (ὁ Μοσχοπολίτης). Ἰερεὺς καὶ εἰς τῶν λογίων ἀνδρῶν, ἀκροαμάτων περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἐκαταναστηρίδος = Grigorie Moscopolitul. Preot și unul dintre învățații bărbați, cari au înflorit pe la jumătatea sec. XVIII.»— Vretos, revenind asupra vieții lui Grigorie Moscopolitul în vol. II, pag. 293, spune între altele: «χαρὶν αὐτοῦ ἡ μικρὰ πόλις τῆς Μακεδονίας Μοσχόπολις ἡξιώθη νὰ ἔχῃ καὶ τυπογραφεῖον, ὅπερ δυστυχῶς δὲν διετηρήθη ἔτη πολλὰ. = Mulțumită lui micul oraș al Macedoniei Moscopole s'a învrednicit să aibă și tipografie, care, din nenorocire, nu s'a păstrat mult.»

καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς, καὶ περὶ μεταλήψεως. Ἐν Μοσχόπολει τῆς Μακεδονίας, 1746 εἰς 8.

(Despre purcederea sfântului spirit, despre întâietatea lui Papa și a curții romane și despre împărtașenie, Moscopole 1746).

Vretos, Νεοελλ. φιολογ, I, pag. 71, No. 195, observă referitor la aceasta: «Am transcris titlul acestei cărți după aდაუსul istoriei bisericești a lui Meletiu, ediția George Vendoti.»

Zaviras(1) nu cunoaște decât pe cea următoare, din care avem și noi un exemplar și al cărui titlu complet este:

Συνταγματίον ὁρθόδοξον. Περιέχον ἐν αὐτῷ ἔρωταποκρίσεις λίαν ἐπωφελεῖς κατὰ τὴν γνῶμην τῆς ἁγίας καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς. Συντεθὲν μὲν παρὰ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Κωνσταντίνου (2) τοῦ Ἀγιοναουμίτου, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπλῶν χριστιανῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ Οὐγκαρῖα εὐρισκομένων πραγματευτῶν, καὶ τύπη ἐκδοθὲν Ἰνα παρέχῃται αὐτοῖς δωρεάν.

Διορθωθὲν παρὰ τοῦ Κ. Μιχαήλ Ὑπισχιώτου(3).

Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ναοῦμ τοῦ Θαυματουργοῦ. Τοῦ ἐν τῇ Λιβανίσκῃ Διαδόλῳ (4) κειμένου.

ἄψιμς : ἐν Μοσχόπολει.

Cartea este format 8° și conține 104 pagine.

(1) Νέα Ἑλλάς, pag. 388; Sathas, *Bibl.*, pag. 602, pomeneste însă de ambele aceste serii.

(2) Despre viața lui Constantin ieromonahul iată ce găsim în Vretos, Νεοελλ. φιολογ., I, pag. 231: «Μοσχολίτης (Κωνσταντῖνος). Ἱερομόναχος. Ἐγεννήθη ἐν Μοσχόπολει τῆς Μακεδονίας, περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Λόγιος ἀνὴρ καὶ ἀριστος θεολόγος ὡς μαρτυρεῖ τὸ πόνημα ὃπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ, ὅπου Ἰῶσφ αὐτός πρῶτος εἰσαῖε καὶ τὴν τυπογραφίαν, ἥτις ὅμως δὲν διήρκεσε πολὺν καιρόν». Moscopolitul Constantin, ieromonah, s'a născut în Moscopole, Macedonia, pe la începutul secol. XVIII. Bărbat cult și foarte bun teolog, după cum mărturisește lucrarea sa editată de el însuși în patria sa, unde poate el cel dintâiu a introdus și tipografia, care însă n'a durat mult.» — Iar Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 388 spune «că a fost arhimandrit al mănăstirii Sf. Naum, situată în apropierea Voscopolei; bărbat pios, respectabil și foarte virtuos; a fost efimeriu al ortodoxilor din orașul Mișcolț al Ungariei». — Sathas, *Bibl.*, pag. 601—602 vorbește despre el, după Zaviras.

(3) Despre acest Mihail Ipsihiotul, vezi mai sus pag. 11, nota 8.

(4) Dimița, *op. cit.*, p. 60: τὴν Δαβάλιν-Διάβολιν. (Cedren, II, p. 462 ed. Bonn).

Dela 1746—1760, când apare scrierea de mai jos a lui Cavalioti, nu cunoaştem lucrări apărute aici, cu dată precisă :

Εἰσαγωγή γραμματικῆς παρὰ Αἰδεσιμωτάτου, καὶ Ἑλλογιμωτάτου Διδασκάλου τῆς ἐν Μοσχόλει νεωστὶ ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας, καὶ Μεγάλου Πρωτοπαπᾶ, καὶ Ἱεροκήρυκος τοῦ Ἀγιωτάτου θρόνου τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρειδῶν, καὶ τῆς Θεοσώστου πολιτείας Μοσχοπέλεως Κυρίου Θεοδώρου Ἀναστασίου Καβαλλιώτου Μοσχοπολίτου, συναρµοσθεῖσα εἰς εὐχέρειαν τῶν πρωτοπείρων. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τοῦ ἐντιμωτάτου, καὶ χρησιμωτάτου Κυρίου Ἀντωνίου Χατζῆ Γεωργίου Μποῦε, εὐπατρίδου Μοσχοπέλεως. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ δόσιου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡµῶν Ναοῦ τοῦ θαυματουργοῦ. Ἐν Μοσχόλει αψξ (1760) (1).

Alte cărţi pomenite ca tipărite aci, dar a căror dată nu e atestată şi cari au trebuit să apară între 1746 — 1760, sunt:

Σημειώσεις περὶ ἔτους, μηνῶν, ἡμερῶν, καὶ ἡδικτιωνος de Leontiadis Sevastos, născut la 1690 în Castoria, fost profesor la Academia nouă din Moscopole după 1738, probabil cam până la 1746, când devine profesor la Castoria până la 1765. De sigur deci că lucrarea lui a apărut înainte de 1765 (2).

Ἀκολουθία Κυριλλου, Κλημέντου, Μεθοδίου καὶ Ναοῦ, ἐκδοθεῖσα ἐν Μοσχόλει, de Γρηγόριος Διῆραχίου (= Grigorie episcop al Duraşului). Acesta a scris şi alte diferite scrieri, între cari şi traducerea vechiului şi noului testament în limba albaneză: «μετέφρασε τὴν παλαιὰν καὶ νέαν διαθήκην καὶ ἔγραψεν αὐτὴν μὲ στοιχεῖα ἀλφβαντικὰ, τὰ ὅποια αὐτὸς ἐφεῦρε (3). Despre viaţa lui nu găsim nimic. Zaviras spune numai : Γρηγόριος Δυῆραχίου μαθητῆς Ἰωάννου τοῦ Χ...»

(1) Acest titlu este copiat după exemplarul aflător la biblioteca Academiei Române. Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 320, îl pomeneste fără indicaţia datei când s'a tipărit.

(2) Sathas, *Bibl.*, pag. 482; Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 530—531.

(3) Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 236, 244; Sathas, *Bibl.*, pag. 606; G. Weigand, *Aromunen* I, pag. 98 (notă), atribue greşit călugărului Grigorie şi lucrările datorite lui Grigorie, episcop al Duraşului, lui Mihail din Şipisca, Anastas Gordios, Grigorie Mitrofani (Ἀκολουθία acestuia e tipărită la Buc., după Vretos, *op. cit.*, I, pag. 53, No. 144, ci nu la Moscopole).

Și nici Sathas, *loc. cit.*, nu ne spune mai mult. Știm numai că la 1767 este în viață, căci iscălește la Constantinopole în Sinod despre căsătorii; probabil că tot cam pe atunci să fi apărut la Moscopole și scrierea pomenită.

Tot aci a mai apărut și scrierea lui T. A. Cavalioti:

*Ἐπη πρὸς τὸ ἐξαρχικῶς ἐν Μοσχοπόλει etc. (vezi titlul complet mai jos, pag. 39,) după mărturia lui Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 319 (1); probabil la 1750, Maiu 20, când a și fost scrisă.

Cevă sigur, atât asupra primului fundator al tipografiei, cât și asupra datei înființării ei, nu știm. Vretos, după cum am văzut, o atribuie odată lui Constantin ieromonahul (2), altădată ieromonahului Grigorie Constantinide (2). Neavând supt ochi cartea lui Gordios apărută la 1735, spre a ne încredința cine figurează ca tipograf, nu putem afirma nimic. Vretos, probabil că și-a formulat părerea, că Grigorie ieromonahul ar fi intemeietorul tipografiei din Moscopole, pe faptul că figurează la 1741 și mai târziu ca tipograf, o părere admisă și de Hagiade (3), când spune: «Această tipografie (din Moscopole) — lucru destul de însemnat pentru acea epocă—fu fondată de un ieromonah anume Grigoriu Constantinide». Nimeni nu ne spune însă pe ce își bazează părerea.

Tot așa de nesigură este afirmarea lui Vretos, când zice, la viața lui Grigorie Moscopolitul, că tipografia δὲν διετηρήθη ἔτη πολλά (nu s'a păstrat ani mulți), iar la viața lui Constantin ieromonahul δὲν διήρκησεν πολὺν καιρὸν (n'a durat mult timp). Sus numitele cărți, despre cari știm că au apărut la Moscopole, s'au tipărit după toate probabilitățile între 1746 și 1760, când apare Εισαγωγή a lui Cavalioti. Iar Dimita (4) ne asigură la 1859, că tipografia a durat și în sec. al XIX. Pledând pentru reinființarea ei, iată cum se rostește el: . . . εἶναι ἀνάγκη νὰ συστηθῇ ἔπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ὁμόρῳ καὶ τότε ἀκμαία Μοσχοπόλει, τυπογραφεῖον, οὗ καρποὺς ἀνωτέρω παρεθέσαμεν.

(1) Sathas, *Bibl.*, pag. 496.

(2) Vretos, *Νεοελλ. φιολ.* I, pag. 231; II, 293.

(3) Cfr. Hagiade, *Cerc.*, pag. 59, nota 4.

(4) Δήμιτσα, *op. cit.*, pag. 100.

Dela sine se înțelege, că nu poate fi adevărată nici afirmarea lui Rosa, *Unters. & 40*, când spune că tipografia s'a înființat pe timpul preotului Aromânilor [Teodor] Anastas Cavalioti. Această aserțiune trebuie interpretată în felul că pe vremea lui Teodor Anastas Cavalioti s'au adus caractere potrivite pentru transcrierea limbii aromâne, dar nu chiar tipografie, care de mult există, după cum am văzut. «Deoarece, spune Rosa, *loc. cit.*, mai târziu unii din ginta noastră n'au putut rezistă impulsului de a se cultiva, și deoarece întrebuițarea literelor latine fusese cu totul oprită, siliți au fost să accepte elementele grecești, ca pe cele mai apropiate, și să-și transcrie cugetările limbii lor cu ele. A înaintat această întrebuițare în timpul preotului Aromânilor Anastas Cavalioti într'atăta, încât s'a înființat la Moscopole, care-i locuită numai de Români, o tipografie, unde s'au tipărit și multe cărți românești; îndată însă s'a văzut insuficiența caracterelor grecești pentru exprimarea tuturor cuvintelor aromâne și din pricina aceasta au început să-și redea toate cugetările lor prin cuvinte neogrecești aplă.»

Cfr. Alte date, cari menționează despre tipografia din Moscopole sunt a se vedea în Κούμας Κ. Κ.: *Ιστορία ἀνθρώπ. πράξ.*, tom. 16, pag. 531, unde se zice: «Μία Μακεδονική πόλις, ὅλη Βλαχική, ἀλλ' ἀκατοίκητος, ἡ Μοσχόπολις, ἐν ὅσῳ ἤκμαζεν, ἡμιλλᾶτο νὰ γείνῃ ἐξαρχὸς τοῦ φωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων μὲ τὰ κοινωφελῆ ἔργα της. Πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐνιαυτῶν δὲν διετῆρει μόνον δύο σχολεῖα ἑλληνικά, ἀλλὰ μετέφερεν ἀπὸ τῆν Εὐρώπην καὶ τυπογραφεῖον, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐξέδιδε τὰ ἀναγκαῖα εἰς μάθησιν βιβλία. Τεχνῖται διάφοροι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κλειδοποιοί, μαχαιροποιοί, ὀπλοποιοί ἐστολίζαν τὴν πόλιν μὲ κέρδη, καὶ οἱ ἐμποροὶ της ἤρχισαν νὰ ἔχωσι συναλλαγὰς μὲ τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς Ἀδοστρίας. Ἀλλ' ἴδομεν ἀλλαχοῦ, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἠφανίσθη. Πολλοὶ εὐκατάστατοι κατήφυγον εἰς τὴν Ἀδοστρίαν, καὶ διὰ τῆς ἐμπορίας ὑπερεπλούτισαν χωρὶς νὰ ἐνθυμῶνται πλέον τὸν ὅπῃ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ζήλον τῆς πατρίδος των· οἱ μικρότεροι δι' ἐσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας· ἐν γένει δὲ οἱ Βλάχοι ἔχουν ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς τὰ μεγαλεῖτερα χωρία των. Ἀκούουσιν ἐλληνιστὶ τὰς προσευχὰς καὶ λιτανεῖας τῆς ἐκκλησίας. Σομπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς οἱ Βλάχοι, καὶ δὲν δεῖχουν οὔτε ἐκείνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν (sic) πρὸς ἀλλήλους. Καθὼς καὶ τῷ ὄντι εἶναι ἀμφοτέρω οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι». (Apud Gudas, Βίοι παράλληλοι, vol. IV, pag. 12—13).

— Δάμπρος (Παῦλος): Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 1821 (publicată în revista *Χροσάλις*, tom. III (8), pag. 399, Apud Gudas, Βίοι παράλληλοι vol. IV, pag. 11—12): «Ἡ Μοσχόπολις, πόλις κειμένη ἐν τῇ νέᾳ Ἰπείρῳ κατὰ τὴν χώραν τῆς Κοριτσᾶς, ἤκμαζε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18' αἰῶνος διὰ τὸν πλεθυσμὸν, τὸν πλοῦτον καὶ τὸν' ἐξυγενασμὸν

τῶν κατοίκων, τὸ μέγα ἐμπόριον καὶ τὰ πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λοιπὸν, τῇ οἰκουμένῃ μὲν ὑπὸ πεντήκοντα χιλιάδων ψυχῶν βλαχικῆς φυλῆς, ἐχούσῃ δὲ ἀξιόλογον σχολεῖον καὶ εὐμοιρούση διαφόρων λογίων ἀνδρῶν, συνεστήθη ἡ δευτέρα ἐν Ἑλλάδι τυπογραφία ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου Κωνσταντινίδου. Ἀγνοοῦμεν ἂν ὁ ἱερομόναχος Γρηγόριος ἦτο διευθυντὴς μόνον ἢ καὶ ἰδιοκτήτης τοῦ τυπογραφείου, ἂν εἰς ἣ πλείονες συνετέλεσαν εἰς τὴν σύστασίν τοῦ καὶ πόθεν αὐτὸ ἐκομίσθη εἰς τὴν Μοσχόπολιν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐλλείπουσιν εἰδήσεις, ὅπως ἀποφανθῶμεν θετικῶς περὶ τούτου δὲν σφάλλομεν, φρονῶ, ἀποδίδοντες τὸν περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς ἰδρύματος ἔπαινον εἰς τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὴν περὶ τὰ γράμματα ἔφησιν ἀπάντων τῶν λογίων ἀνδρῶν, καὶ τῶν προυχόντων τῆς φιλομούσου ἐκείνης πόλεως, ἥτις σεμνύνεται ὡς ἀναδείξασα καὶ ἐν τῶν λειψάνων τῆς ἀξιοδακρύτου καταστροφῆς τῆς τοὺς πολλοὺς εὐεργετήσαντας καὶ εὐεργετοῦντας τὸ ἔθνος φιλογενεῖς Σίνας πατέρα τε καὶ υἱόν. Ἐν τοῦ περὶ τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν θύραθεν παιδείαν ζήλου τῶν ἀγαθῶν Μοσχοπολιτῶν παρήχθησαν οὐκ ὀλίγοι ἀγλαοὶ καρποὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ τυπογραφικῇ ἐργαστηρίῳ ὅμως τῆς Μοσχουπόλεως ἐκτοπωθέντων βιβλίων γνωστὰ ἔμοι ὑπάρχουσι μόνον τὰ ἑξῆς.»

— Gudas, Βίοι παράλληλοι, vol. IV, pag. 4—5, unde se spune că la Moscopole s'a întemeiat a doua tipografie, adică după cea din Constantinopole, care eră înființată pe la 1627, după cum reiese din Thomas Smithi, *Collectana Cyrillo Lucario Patriarcha*, London 1707, etc.

— Δανιὴλ ἱερομόναχος καὶ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου τῶν Δημητριάδων ; Γεωγραφία Νεωτερικῇ, tom. I, Viena, 1791, pag. 262 : «...μάλιστα εἰς τὸν τρέχοντα αἰῶνα εἰς τέτοιαν ἀκμὴν ἦσαν, ὅπου εἶχε δώδεκα χιλιάδες σπῖτια, δεκατέσσερα βουφῆτια τεχνῶν, σχολεῖο καλὸ ἀπὸ τὸ ὅποιο ἐπρόκοψαν πολλοὶ καὶ ἐντόπιοι καὶ ξένοι, τυπογραφία, πλοῦτο πολὺν καὶ ἐνὶ λογφ, ἦταν εἰς τὴν Τουρκία μία πόλι στολισμένη μὲ ὄλα ἐκεῖνα ὅπου στολίζουν μιά πόλι Εὐρωπείκη.»

Teodor Anastas Cavalioti.

Primul care menționează de Cavalioti și care ne face cunoscut vocabularul său este Iohann Thunmann, profesor la Universitatea din Halle, în lucrarea sa: *Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker*, I, Leipzig, 1774. Iată ce ne spune el la pag. 176 sqq.:

«Întâiu voi să împărtășesc un vocabular albanez și aromânesc. Poate aceasta va fi partea cea mai interesantă a lucrării mele. Ambele aceste limbi sunt ca și necunoscute. Ce e drept, Franciscus Blandus a dat la lumină un dicționar latino-albanez, tipărit la Roma, la 1635 ; iar Petro Budi din Piatra Albă [= Piatra Bianca] a predat o traducere albaneză a catechismului lui Belarmin, apărut în imprimăria congregațiunii de propaganda la Roma, în 1664. Ambele cărți însă sunt foarte rare. Cât despre

limba Aromânilor, după cât mi-e cunoscut, afară de dicționarul aci împărțit, nu se cunoaște nimic. Ambele dicționare în adevăr nu sunt foarte complete; totuș ele vor fi pentru toți filologii și istoricii niște daruri nu tocmai puțin plăcute.

«Cartea în care se găsește culegerea aceasta de cuvinte s'a tipărit la Veneția în 1870, la Antonio Bartoli. Autorul este d-l Theodor Cavalioti, protopop sau foarte excelent predicator în Moscopole, Macedonia. El este un bărbat învățat, cel mai învățat la poporul său, care a studiat cu folos limbi, filozofie și matematică. Deoarece el pricepe și vorbește limba greacă, aromână și albaneză ca limbă maternă, fu mișcat de compatriotul său d-l Gheorghe Tricupa (1), numit Kosmiski, negustor patriot și amic al științei (Gelehrtsamkeit), ca să scrie această *Protopirie* spre folosul Grecilor, și apoi făcù să fie tipărită în Veneția cu cheltueala sa.»

Iar la nota G, pag. 178, ne mai spune următoarele despre Cavallioti:

«El este născut în Moscopole; acuma (1774) aproape de 46. Științele umane le-a studiat el în orașul său natal cu profesorul Chalkeus (2), un învățat moscopolean, și cu Sevastos din Castoria, econom al bisericii castoriane; filozofia și matematica în Ianina, cu învățatul *Eugeniu* (3), care acum se află în Petersburg, iar atunci eră directorul (Vorsteher) școalei lui *Caragiani* (4) și *Maruși* (5) în sus numitul oraș. El a scris aproape despre toate științele filozofice, din cari însă nu s'a publicat nimic.»

(1) Despre Gheorghe Tricupa Cosmichi, acela care a îndemnat pe Cavalioti la alcătuirea vocabularului și cu a cărui cheltueală s'a tipărit, știm, după Thunmann, op. cit., pag. 178, că eră un negustor patriot, amic al științei și că petrecea mai mult în Polonia, unde se ocupă cu vinuri ungurești. El figurează de asemenea la 1808 pe lista de abonați a scrierii lui Rosa, *Unters.*, pag. 152, alături de Naum Cosmichi, probabil frate sau rudă. Pe Naum Cosmichi îl găsim și printre abonații scrierii «Ἱστορία συνοπτική τῆς Ἑλλάδος» de Vasile p(pa) Eutimiu, Viena 1807, pag. 400.

(2) Despre *Chalkeus* menționează și Rosa, *Unters.*, & 41.

(3) Cunoscutul învățat grec *Eugeniu Bulgari*, cfr. Zaviras, *Néa Ἑλλάς*, pag. 290—298.

(4) Cfr. Zaviras, *Néa Ἑλλάς*, pag. 404.

(5) Erbiceanu, *Cronicarii greci*, pag. XXIX pomeneste despre școala Marunțeană din Ianina.

Informațiunile acestea le are Thunmann dela un elev și compatriot al lui Cavalioti, anume Constantin Ceagani. (1).

Sathas, în *Bibl.*, pag. 495—496, descrie biografia lui Cavalioti în felul următor:

(1) Redăm pe scurt tot ce știm despre acest cult Aromân, căruia datorăm transmiterea lui Cavalioti.

Despre Constantin Hagi-Ceagani, iată ce ne spune Thunmann, (pag. 179, nota k): «Dr. Constantin Hagi Ceagani din Moscopole m'a cinstit cu această rară carte [Lexiconul lui Cavalioti]: el este un om cu multe cunoștințe, mai ales în filozofie și matematică; cu o putere de cugetare strălucitoare, și demn de o soarte mai fericită. După ce timp de peste trei ani s'a oprit de două ori la această universitate, a vizitat Leiden și Cambridge, Franța și Italia, și acuma se reîntoarce în patria sa, ca prin știința câștigată să devie folositor compatrioților săi. D-l Ceagani afară de asta mi-a împărtășit multe cunoștințe despre Aromâni și Albanezi, precum despre numirea, întinderea, mulțimea, limba lor și altele.»

Vieța lui este pe larg descrisă de către Zaviras, *Néa 'Ελλάς*, p. 394—397, unde se spune că s'a născut la Moscopole și a învățat τὰ γραμματικὰ καὶ ποιητικὰ μαθήματα cu Teodor Anastas Cavalioti. Plecat în Ungaria, s'a lăsat de negoț și a intrat la gimnaziul din Modor, unde a studiat latina și germana. Apoi s'a dus la Halle, în contra voinței tatălui său, pe jos. Apoi a vizitat Göttingen pe scurt timp, Paris, Anglia, Bavaria; a vizitat Amsterdam, Veneția și Roma, și la 1771 s'a reîntors la Viena, pentru ca la 1773 să se întoarcă iarăș la Halle, iar de aci, din nou prin Viena, s'a 'dus la Constantinopole, όπου ἐνέπληξε τὸν τσ πατριάρχην καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν Ἀρχιερεῖς τῶν ἐπὶ αὐτοῦ; dar părăsindu-i și pe aceștia trecu prin România în Lehia [= Polonia]. Ποῦ δὲ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν ἢ ποῦ τὸ ζῆν ἐξέμετρησε τοῦτο μᾶς εἶναι ἄδηλον. (Unde s'a dus de acolo sau unde și-a sfârșit viața, ne e necunoscut).

El a scris mai multe lucrări, titlul cărora e reprodus în Zaviras, *Néa 'Ελλάς*, pag. 396—397, în Sathas, *Bibl.*, pag. 498—499. Vretos, *Νεοσλλ. φιλολ.*, II, pag. 340, descrie viața lui pe scurt și reproduce titlul unei singure lucrări a acestuia la No. 152: *Carmen eroico-elegiacum*, etc. Intre altele Ceagani a adresat și o poemă prea eruditului și nobilului Scarlat Sturdza, tipărită în Viena, 1771, două epigrame Domnului Valahiei Ipsilante, apărute la Leipzig, și a tradus biografia eroului albanez Scender-Bei.

Iscălește K(ωνσταντῖνος) X(ατζή) Γ(εωργίου) Τζεχάνη, adică Constantin Hagi-Gheorghe Ceagani.

Parte din membrii acestei familii se stabiliseră în Vlaho-Clisura, unde și până în ziua de astăzi trăesc mai mulți frați Ceagani, din cari am cunoscut și eu pe Simu, Tușu și Coțu Ceagani; iar parte ar fi trecut în Țara-Românească, după spusa acestora, mai de demult. Despre el mai vezi: Erbiceanu, *Bărbăți*, p. 159, *Albumul Macedo-român*, pag. 81, unde greșit stă scris *Cehanri*, reprodus și de Cosmescu, în scrierea sa: *Dim. Casacovici*, pag. 8; *Ofr. Gudas, op. cit.*, IV, pag. 15; *Jahrb. d. Lit.*, vol. 46, pag. 60.

«Teodor Anastas Cavalioti s'a născut în *Cavala* (1), Macedonia, și, prin colecțiunea breslei lucrătorilor de a-aimă(2), trimis la Ianina a studiat la Eugeniu Bulgari (3). După timp, plecând Eugeniu la Cojani, l-a urmat și Teodor, care apoi, venind în Moscopole, a condus timp de trei ani Academia înființată aci și, căsătorindu-se cu o Moscopoleană, s'a hirotonisit de preot și apoi după puțin a fost numit mare protopop. [In această calitate] a înslruit deja destui ani; venind apoi la Constantinopole a fost numit, prin scrisoare patriarhicească, predicator la tronul primei justiniane a Ohridei. Insuflețit de dragostea unei culturi mai proaspete, veni în Germania și apoi se întorase la Moscopole prin Veneția, unde a și răposat pe la 1786.

«Cavalioti a fost unul dintre puținii profesori ai neamului nostru; gramatic foarte bun, după Zaviras, genial. Mulți și diferiți școlari a avut, dintre cari noi cunoaștem pe cei următori, cari au scris *epigrame* eroico-elegiace, carcinice și iambice în gramatica scrisă de profesorul lor: *Terpu Manu* [drept: Macu] profesor la școala din Corcea, *Vretu*, preot și nomofilax, Nicolae Șamșala, Naum Gusta (Ngusta), Sava ieromonahul și dascălul școalei din Bitcuchi, George Nicolaide Turta, Naum Nicolae Turta, Ambrosiu, ieromonahul mănăstirii sfântul Naum, Toma Anastasiade, Hrisant al Castoriei, Ioan Pasaman» (4).

(1) Presupunerea că s'ar fi născut la Cavala, trebuie înlăturată.

(2) Una din meseriile în mare trecere altădată la Aromâni eră și ocuparea cu lucrarea arămii. Dela Aromâni a trecut mai târziu în mâinile Bulgarilor, cari o practică și azi, în mare parte, în Turcia.

(3) Vezi nota 3, pag. 32.

(4) Sathas, *Bibl.*, pag. 495: «Θεόδωρος Ἀναστασίου Καβαλιώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Καβάλα(sic) τῆς Μακεδονίας, καὶ διὰ συνδρομῆς τοῦ σωματεῖου τῶν χαλκῶν πεμφθεὶς εἰς Ἰωάννινα ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Εὐγενίου τὸν Βούλγαριν· μετ' ἱκανὸν χρόνον ἀπελθόντος τοῦ Εὐγενίου εἰς Κοζάνην παρηκολούθησεν αὐτὸν καὶ ὁ Θεόδωρος, ὅστις ὕστερον ἑλθὼν εἰς Μοσχόπολιν προέστη ἐπὶ τρία ἔτη τῆς ἐν- ταῦθα ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας, καὶ νυμφευθεὶς μετὰ Μοσχοπολίτιδος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ μετ' ὀλίγον ἐνομάσθη μέγας πρωτοπαπᾶς. Ἐδίδαξεν ἔτι ἐπὶ ἄρκετὰ ἔτη, καὶ ὕστερον ἀναβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν διαπίσθη διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος ἱεροκήρυξ τοῦ θρόνου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδων. Ἐρωτὶ εὐρωτέρας μαθή- σεως ἤλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ὕστερον διὰ Βενετίας ἐπανέστρεψεν εἰς Μοσχόπολιν, ἐνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1786 ἔτος.

Ὁ Καβαλιώτης ἦ ἐκ τῶν ὀλίγων διδασκάλων τοῦ ἡμετέρου γένους, γραμματικὸς ἀριστος, καὶ κατὰ Ζαβίραν, δαιμόνιος, πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐγένοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,

Zaviras, Νέα Ἑλλάς, ne spune despre viața lui Cavalioti următoarele :

«Teodor Anastas Cavalioti din Cavala (sic), bărbat genial. Prin colectă din partea lucrătorilor de aramă fu trimis la Ianina, unde fu instruit de d-l Eugeniu Bulgari; mai târziu plecând Eugeniu la Cojani, veni cu el și Teodor. Reintors de aci la Voscopole, a servit ca profesor la școala de aci timp de trei ani. Apoi căsătorindu-se în Voscopole, a devenit preot, protopop și predicator. După sfînșirea lui a predat aci mult timp. Ducându-se apoi la Constantinopole, a devenit predicator prin scrisoare patriarhicească. În urma a umblat prin Germania și de acolo și în Veneția. Pe la anul 1786 și-a dat sfârșitul în Voscopole.»

Vretos, Νεοελλ. φιλολ., II, pag. 269 descrie foarte pe scurt viața lui Cavalioti; „Unul dintre învățații bărbați, care a profesat cariera de profesor de limba grecească pe la începutul sec. XVIII.»

Aceste sunt descrierile scurte ale vieții lui Cavalioti de Sathas, Vretos și Zaviras, unde se dă ca an probabil al încetării sale din viață anul 1786. Aceasta nu pare sigur, căci în 1808, când apare *Unters.* de Rosa, el trăește încă, ca unul care figurează printre abonații acestei lucrări, la pag. 152: ὁ Αἰδεσιμ. Παππ[α] Ἀναστ. Καβαλλιώτης. Pe semne s'o fi retras aci la bătrânețe, la vreo rudă a sa de aproape, sau ca preot la puternica și infloritoare colonie moscopolcană. Faptul că figurează supt numele Anastas Cavalioti în loc de Teodor Anastas Cavalioti, cum îl găsim pretutindeni, trebuie atribuit neglijenței lui Rosa, de sigur, care și în altă parte, vorbind despre dânsul, îl numește tot Anastas Cavalioti. Așa la pag. 67, textul grecesc sună: ὁ Διδάσκαλος Τούρμανν διηγῆται ἀπὸ τὸν λεξικὸν τοῦ πολυμαθοῦς Μοσχοπολίτου Ἀναστασίου Ἱερέως

ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν τοὺς ἐξῆς γράψαντας ἐπιγράμματα ἡρωελεγεῖα, καρικινὰ, καὶ λαμβικὰ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των, συγγραφείσαν γραμματικὴν, Τέρπον Μάνον (sic) διδάσκαλον τῆς ἐν Κοριτζᾷ σχολῆς, Βρέτον Ἱερέα καὶ νομοφύλακα, Νικόλαον Σαμράλαν, Ναοὺμ Γκούστιαν, Σάβαν Ἱερομόναχον καὶ διδάσκαλον τοῦ ἐν Βηθλουκίῳ σχολείου, Γεώργιον Νικοῖαῖδην Τούρταν, Ναοὺμ Νικολάου Τούρταν, Ἀμβρόσιον Ἱερομόναχον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ναοὺμ, Θωμᾶν Ἀναστασιάδην ἀδελφιδοῦν τοῦ Καστορίας Χρυσάνθου, Ἰωάννη Πασάμαν.»

τοῦ Καβαλιώτου . . . ; pe când în textul german alăturat, *ibidem*, pag. 66 se spune exact: «Theodor Anastas Kavalliotis». Tot Anastas Cavalioti îl numește Rosa, *Unters.*, & 40, atât în textul grecesc cât și în cel german. Indoeală nu poate fi de loc, că ar fi cumvâ vorba de alt Cavalioti în citatele din Rosa(1). Rămâne deci stabilit că data decedării lui Teodor Anastas Cavalioti este posterioară anului 1808. Nesigur rămâne și locul unde a răposat și despre care Sathas dă Veneția, iar Zaviras Moscopole.

Mai observăm că Zaviras, și după acesta Sathas, greșit spun că locul nașterii lui Cavalioti este Cavala, probabil conduși după numele de Cavalioti.

Numele acesta este însă patronimic și nu aparține lui Teodor ci tatălui acestuia, lui Anastas, care nu știm prin ce împrejurare și l-a căpătat. E cu puțință ca acesta trăind în Cavala, conaționalii săi să-l fi poreclit Anastas Cavalioti. Lucrul se petrece des la Aromâni. În Avela există familia *Colucuri*, poreclită așa pentru faptul că în toți anii familia aceasta își petrece iarna [=arneadză] în satul Colucuri, din cazaua Caterina, vilaetul Salonic. Astfel de nume se dau la Aromâni și celor cari se în-deletnicesc cu negoțul sau cu industria în anumite loca-

(1) Aci e locul de a spune, că niciodată contactul dintre Aromânii înstrăinați și cei rămași la vatră n'a încetat. De două sau de patru ori pe an veniau din diferitele centre aromânești cărvănari și întâlneau pe conaționalii lor din străinătate, cărora le înmănuau scrisorile și darurile dela cei de acasă, și cărora le împărtășiau întâmplările de tot soiul. La întoarcere cărvănarii duceau cu sine atât pe cei cari doriau să-și revadă locurile natale, cât și banii și celelalte obiecte incredințate lor de cei înstrăinați pentru scumpii lor de acasă. Obiceiul cu felul acesta de cărvănari a încetat de câteva decenii numai, de când căile de comunicație au devenit atât de lesnicioase și sigure. Printre cărvănari vedem deseori mergând și câte un preot cu misiunea de a umbla prin toate localitățile, unde se află așezați consăteni, fie ca să le miște sufletul, când încetau de a-și mai reaminti de datoriile către rudele lor în lipsă, fie ca persoane mai de încredere, pentru scumpele daruri trimise de cei înstrăinați. Unor astfel de călătorii datorim prezența lui Teodor A Cavalioti la Mișcolț, atât atunci când prin indemnul lui G. Tricupa compune și tipărește vocabularul greco-româno-albanez, cât și mai târziu, când îl vedem figurând printre abonații scrierii lui Rosa, care totuși îl numește, & 40, preot al Aromânilor din Moscopole, dacă nu cumvâ s'o fi retras aci la comunitatea moscopoleană sau la ceva rude ale sale, cum spunem mai sus.

lități, la început simple porecle, devin cu timpul nume de familii.

Credem că Thunmann a spus adevărul, când zice că el s'a născut la Moscopole. Și numai după ce a studiat aci «în orașul său natal științele umane cu Chalceus, un învățat moscopolean, și cu Sevastos din Castoria», s'a dus la Ianina și a continuat cu învățatul Eugeniu Bulgari. Informațiunile procurate de Thunmann sunt cu atât mai sigure, cu cât ele sunt datorite lui Ceagani, unul din școlarii lui Cavalioti.

Vocabularul lui Cavalioti ne-a fost transmis pentru întâia dată de către Thunmann, op. cit., pag 181—238, care pe lângă cuvintele grecești, aromânești și albaneze, a adăogat și corespunzătoarele lor latinești. După Thunmann, Miklosich în *Rumunische Untersuchungen*, I, 2, Wien, 1882, a reeditat partea aromânească în ordine alfabetică. Iar în 1895, G. Meyer, dând peste un exemplar din această carte rară, a retipărit-o în *Albanische Studien*, IV, Wien, 1895, în aceeași ordine alfabetică ca și în Cavalioti, însoțind fiecare cuvânt de explicări etimologice.

«A doua din aceste cărți, Πρωτοπειρία lui Cavalioti, zice Miklosich, op. cit., pag. 9, a dispărut». Profesorul Thunmann din Halle a posedat un exemplar din ea și a tipărit partea lexicală în lucrarea sa *Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker*, I, Leipzig 1774, pag. 181—238. Toate cunoștințele romaniștilor și albaneziștilor despre cartea aceasta provin din această copie a lui Thunmann. Chiar Miklosich, în prelucrarea materialului lexical aromânesc, s'a sprijinit numai pe ea, introducând la oaltă și erorile lui Thunmann.

«Un exemplar, poate unicul încă existent, — în ori ce caz, cu toate cercetările mele, n'am putut da peste altul — se află în posesia mea. Dată fiind marea valoare a cărții pentru studiul limbii albaneze și aromâne, din cauza bogăției sale relative și a exactității sale recunoscute, (Picot o numește le monument le plus précieux que nous possédions sur le dialecte macédonien), am considerat că nu-i de prisos a redă o nouă ediție a vocabularului cu 1170 de cuvinte în grecește, aromânește și albanezește. După redarea exactă a textului lui Cavalioti cu transcripția sa grecească îngri-

jită, urmează traducerea germană și un comentar cât se poate de succint, care urmează comunicările autorului cu privire la materialul devenit nouă cunoscut de atunci, combinând interpretările date și din când în când însumi interpretând», G. Meyer, *Alb. Stud.*, IV, pag. 1—2.

Urmează descrierea manualului lui Cavalioti, despre care vezi în Bianu-Hodoș, *Bibl. rom. vechi*, II, pag. 194.

Vocabularul lui Cavalioti este cuprins în glosarul dela sfârșitul acestei lucrări.

Scrierile lui Theodor Anastas Cavalioti.

Din scrierile lui Cavalioti ne sunt cunoscute următoarele lucrări, după Zaviras, *Νέα Ἑλλάς*, pag. 319 și Sathas, *Bibl.*, pag. 496, din cele multe ce le-o fi scris, după mărturia lui Thunmann, op. cit., pag. 178:

1. Εἰσαγωγή εἰς τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου. Ἐν Μοσχόπολει 1760 καὶ Ἐνετίῃσι 1774. (Titlul complet al lucrării l-am dat mai sus, la pag. 28, după exemplarul aflător la biblioteca Academiei Române).

2) Λεξικὸν Ἑλληνικὸν ἀπλὸν, ἑλληνικὸν καὶ ἀλβανικὸν (fără dată, atât la Zaviras cât și la Sathas). Titlul adevărat este după G. Meyer, *Alb. Stud.* IV, pag. 3: Πρωτοπειρία περὶ τοῦ σοφολογιωτάτου καὶ διδασκωτάτου διδασκάλου, Ἰεροκλήρου, καὶ πρωτοπαπᾶ Κυρίου Θεοδώρου Ἀναστασίου Καθαλλιῶτου τοῦ Μοσχοπολίτου, ξυγθεῖσα, καὶ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τοῦ ἐντιμωτάτου, καὶ χρησιμωτάτου Κυρίου Γεωργίου Τρίκουπα, τοῦ καὶ Κοσμήτορος ἐπιλεγομένου ἐκ πατρίδος Μοσχοπόλεως. Ἐνετιησιν αἴψο 1770. Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι. Superiorum permissu, ac privilegio. Adecă :

Prima învățătură, întocmită de prea învățatul și prea cucernicul dascăl, predicator și protopop chir Teodor Anastas Cavalioti din Moscopole, și acum pentru întâia oară dată la lumină cu cheltueala prea cinstului și prea folositorului chir Gheorghe Tricupa, supranumit și Cosmichi, din Moscopole. Veneția 1770. Tipografia Antonie Bartoli. (In-8° 104).

Pe pag. 3 se află o scurtă prefață fără interes. Pe pag. 40 gravură de lemn reprezentând Sf. Treime, pag. 5—12 un abecedar grecesc. Pag. 12 o gravură reprezentând pe

Maica Domnului cu copilul Isus. Vocabularul se află pe pag. 13—59 pe trei coloane în ordinea alfabetică a cuvântului grecesc, Ρωμαίικα. In coloana a doua sunt cuvintele macedo-române, Βλάχικα, iară în a treia cele albaneze, Αλβανίτικα.

La sfârșitul vocabularului precum și la pag. 60 și 80 se află alte gravuri. Dela pag. 61 înainte se află o rugăciune grecească, învățăături, adagii și rugăciuni, numerele grecești și cifrele arabe, tabla înmulțirii și, în fine, un abecedar latin. (Cfr. Bianu-Hodoș, *Bibl. rom. veche*, pag. 194, după Thunmann, Meyer G. și Papiu Ilarian, *Viața și operele lui G. Șincai*.)

3) Ἐπη τινά αὐτοῦ χειρόγραφα πρὸς τὸν ἐξαρχικῶς ἐν Βοσκοπόλει ἐπιδημήσαντα Ἰωαννικίου Χαλκηδόνο· ἐν ἔτει 1750. Μαΐου κ' [=20], ὧν ἡ ἀρχὴ «Βῆθι φίλη πόλειων, θέε γῇ τέκος» ἅτινα ἐξεδόθησαν ἐν Βοσκοπόλει σὺν ἄλλοις ἔπεσι διαφόρων διδασκάλων. (Zaviras, *Néa Ellás*, pag. 320).

4) Περί τῆς ἐν Μοσχοπόλει Ἀκαδημίας.

5) Μετάφρασις ἀλβανικῆ τῆς καινῆς διαθήκης (după Hahn, *Alb Studien*, Jena 1854, I, pag. 296), unde, vorbind despre alfabetul albanez, zice:

«Die Tradition knüpft dasselbe an einen Lehrer der dortigen griechischen Schule, namens *Theodor*, welcher zugleich Stadtprediger und ein sehr gelehrter Mann war. Doch weiss man nicht zu sagen, ob er das Alphabet erfunden oder zuerst nach Elbassann gebracht habe. *Der Mann soll nicht nur das neue, sondern auch das alte Testament* (nach Septuaginta, denn hebräisch verstand er nicht) ins Albanesische übersetzt, und sich überhaupt mit Bildung einer den weit auseinander laufenden albanesischen Dialekten gemeinsamen Schriftsprache beschäftigt haben. Leider wurden alle seine Schriften nach einer starken Pestepidemie von den Verwandten aus Furcht vor neuer Ansteckung verbrannt. Er soll, nach dem Alter seiner lebenden Verwandten zu schliessen, gegen das Ende des vorigen Jahrhunderts gestorben sein. Er hatte in Moschopolis, 10 Stunden östlich von Berat, *studirt*. Dies war bis in die Mitte des vorigen Jahrhunderts die weitaus gebildetste Stadt in ganz Albanien, sie besass von *den Zeiten des Mittelalters* her eine berühmte *Schule und sogar eine Druckerei*. Die Schule soll ihre Blüthe namentlich mehreren ausgezeichneten Constantinopolitanen verdankt haben, welche nach dem Falle ihrer Vaterstadt dorthin flüchteten...

Die Betriebsamen Bewohner von Moschopolis (Wlachen) wanderten nach allen Handelsplätzen der Welt, und diejenigen, welche in der *Fremde ihr Glück gemacht hatten*, vergassen in ihrem Testamente wohl selten der Schule in der Heimath. Als dan um die erwähnte Zeit in Folge der Fortschritte, welche damals der Islam in der Umgegend machte, die Bedrückungen gegen die reiche christliche Stadt unerträglich wurden, da fassten alle wolhabendenden gemeinsamen Beschluss, den Ort zu verlassen, und ihre Familien, welche nach Landessitte stets in der Heimath zurückgeblieben waren, an sich zu

ziehen. So zerstreute sich diese Gemeinde nach allen Himmelsgegenden, und der Ort verfiel. Die Sage stattet ihn zur Zeit seiner Blüthe mit nicht weniger als 12.000 Häusern aus, der heutige Ort soll deren 2—300 zählen. Diesen freilich sehr lückenhaften Daten zu Folge wäre es nicht undenkbar, dass sich unser Alphabet traditionsweise in den gelehrten Anstalten von Moscopolis erhalten habe, und dass irgend eines der dort gedruckten Werke eine Notiz hierüber enthalte»,

Asemenea în *Jahrb. d. Lit.*, vol. 46, pag. 60, 68.

Vretos, Νεοελλ. φιολ., II, pag. 57, No. 119, dă numai titlul primei lucrări după comunicația făcută lui de K. Κουμανούδη.

Cfr. alte mici indicații despre Teodor A. Cavalioti, mai toate luate după Thunmann, în Rosa, *Unters* & 16, & 40, pag. 152; Ἔρμης ὁ λόγιος, 1816 (Viena), pag. 420, unde în darea de seamă despre *Researches in Greece* de Leake, se confundă numele lui Cavalioti cu al lui Daniil; Πανδώρα, revista grecească ce apareă în Atena (după Hagiade, *Cercetări* etc., Craiova, pag. 58: «Despre acest dialect [românesc] corupt există un dicționar de 1070 vorbe, publicat în Veneția la anul 1770 de preotul Anastas Cavalioti din Moscopole și retipărit de germanul Thunmann în scriptura despre popoarele orientului»; *ibidem*, pag. 21); Cipariu, *Principia*, Blaj, 1866, pag. 88—89; Papiu Ilarian, *Vieața și operele lui G. Șincai*, pag. 10; *Albumul Macedo-român*, București 1880, pag. 81 (G. Misail), pag. 107 (G. Popescu); Emil Picot, *Les Roumains de Macédoine*, pag. 43: «L'ouvrage de Kovalliotis est le monument le plus précieux sur le dialect...; G. Alexici, *Conv. Lit.*, vol. XXXVII, pag. 939; *Geschichte der rum. Litteratur*, Leipzig 1906, pag. 54; Iorga N., *Ist. l. rom. sec. XVIII*, II, pag. 297 (nota 3), pag. 310; Ar. Densușianu, *Ist. limbei și lit. rom.* Iași 1894, pag. 332; Iași 1885, pag. 278; Pop Vasile, *Conspect al lit. rom. și literaților ei*, Buc. 1875, I, pag. 60; I. Nădejde, *Ist. limbei și lit. rom.*, Iași 1886, pag. 97.

Daniil.

Cel care ne-a transmis pentru întâia oară prima reeditare a primei ediții a lucrării lui Daniil, a fost *Leake*, în opera sa *Researches in Greece*, Londra 1814. Textul așa zisului lexicon în patru limbi este cuprins între pag. 384—402, după ce între pag. 362—382 ne dă prețioase notițe istorice despre trecutul Aromânilor, după cronicarii bizantini mai mult, și după alții. Transcripția este cu caractere latine foarte sistematică, dacă se ține seamă de explicările date asupra valorii literelor. Totuș greșeli sunt destule.

Iată ce ne spune William Martin-Leake, op. cit., p. 381:
«Haring a very slight acquaintance with the Vlakhote

and Bulgarian dialects, I must confine myself to inserting the specimens of them, which will be found in the Pentagloss Exercises, annexed to the present chapter. These examples are extracted, after altering the character, from a small book called Lexicon Tetraglosson (λεξικὸν τετραγλωσσον), printed in the Greek character (I believe at Moskhópoli, about fifty years ago). This method of giving specimens of the languages has been preferred to a vocabulary, as it exemplifies also their grammar and idiom; and the reader will not be displeased perhaps at being furnished in the maxims and precepts of these exercises with a picture of some of the manners, superstitions, prejudices, and opinions, of these secluded and unpolished nations. The Albanian column of the original Lexicon has been preserved as a convenient means for comparing the Albanian dialect with the others. There would be the less necessity for entering into further details of the Bulgarian and Wallachian languages, if I were competent to the task, as some of the sister dialects, of the former may be considered as cultivated languages, and the Wallachian of Dacia has already been illustrated by persons qualified for the undertaking, and a grammar constructed and printed at Vienna in 1787, in a character borrowed with some necessary alterations from the Illyric.

«The words of the Wallachian and Bulgarian columns in the Exercises are to be pronounced according to the rules already given for the Albanian.

«In order to show the numerous instances of resemblance in the Wallachian, to the Latin and Italian languages, there is annexed to all the Wallachian words, which appear to be of Italian origin, the corresponding word either in Latin or in modern Italian, as it happened to be nearest in sound to the Wallachian, and where it appeared doubtful to which the preference should be given, the root, or present tense, or nominative case been adjoined» (1).

(1) „Având cunoștință foarte slabă despre dialectul român și bulgar, sunt nevoit a mă mărgini să reproduc din aceste dialecte speciemenle, cari se găsesc în exercițiile de cinci limbi, anexate la capitolul de față. Aceste exemple

Dela Leake și până la Miklosich cartea lui Daniil a rămas în genere necunoscută. Diferitele menționări fără însemnătate ce se fac în acest răstimp sunt toate după Leake. Miklosich are meritul de a fi reeditat textul aromânesc din scrierea lui Daniil, ediția 1802, însoțindu-l de traducerea latină și grecească precum și de un vocabular al cuvintelor aromâne cu transcripția exactă a lor, deși nu în totdeauna reușită, în caractere latine, precum și cu explicări etimologice (1).

Totuș din pricina rarității acestei lucrări pe de o parte și a însemnătății mari ce reprezintă pentru cunoașterea și studiul dialectului aromân, precum și pentru cel albanez și bulgar, reeditarea ei devine o necesitate recunoscută și de Academia Română, (Anal. Acad., 1907—1908), reeditare cerută de mult de învățatul albanist G. Meyer.

«Din prima scriere [de Εἰσαγωγικὴ διδασκαλία a lui Daniil], zice învățatul Gustav Meyer, în *Alb. Stud.*, IV, pag. 1, posedă biblioteca Curții imperiale din Viena un exemplar din anul 1802; o

sunt extrase, după schimbarea literelor, dintr'o cărticică intitulată λεξικὸν τετραγλωσσον, tipărită cu litere grecești (cred că în Moscopole, cam cu cinci ani înainte). Acest metod, de a se da probe de limbi, a fost preferat vocabularului simplu, întru cât el ne arată și gramatica și idiomul lor; și cetitorului nu-i va fi neplăcut că, dându-i maxime și învățături prin aceste exerciții, își face o idee despre oarecari maniere, superstițiuni, prejudecăți și păreri despre aceste națiuni singulare și necivilizate. Coloana albaneză a lexiconului original s'a păstrat, ca un mijloc potrivit de comparare a dialectului albanez cu celelalte. Ar fi și mai puțin necesar a intra în amănunte limbilor bulgară și română, dacă aș fi cumpeten în această chestie, întru cât unele dialecte surori ale limbii dintâi [bulgare] pot fi privite ca limbi cultivate, iar româna din Dacia a fost dejă ilustrată de persoane competente, și cu o gramatică făcută și tipărită la Viena în 1787 cu caractere împrumutate, cu oarecari prefaceri,—din Ilirica.

„Cuvintele coloanelor române și bulgare din exerciții trebuiesc pronunțate după regulile date pentru albaneză.

„Pentru arătarea numeroaselor exemple de asemănarea limbii române cu cea latină și italiană, s'a anexat la toate cuvintele române, cari par a fi de origine italiană, cuvintele corespunzătoare latinești sau italienești moderne, după cum ele sunt mai apropiate de cele române, iar unde există îndoeală asupra alegerii, căreia să se dea preferința, s'a adăugat rădăcina, prezentul sau nominativul cuvintelor.”

(1) Dr. Fr. Miklosich, *Rum. Unters.*, I, 2, pag. 43 sqq., Wien 1881.

ediție mai veche, cu data și locul de imprimat necunoscut, a posedat Leake, după care a tipărit lexiconul și ale sale *Researches in Greece*, London 1814. Miklosich face o completă dare de samă despre această carte în ale sale *Rumunische Untersuchungen*, I, 2, pag. 43 sqq., însoțind textul român și grecesc cu o versiune interlineară latină. *O tipărire mai desăvârșită și mai exactă ar fi cât se poate de dorit.*»

Reeditarea de față este făcută după exemplarul aflător în biblioteca Academiei Române, din anul 1802. Am căutat, ca originalul să fie reprodus întocmai, pe cât se poate scutit de greșeli.

Am transcris foneticeste, sistemul nostru, atât textul aromânesc cât și pe cel bulgăresc. Textul albanez a fost însă transcris cu sistemul fonetic aplicat limbii albaneze de G. Meyer, în diferitele sale scrieri despre limba albaneză. Am căutat, pe cât ne-a fost cu putință, ca să redăm în transcripția noastră atât dialectul aromân cât și pe cel bulgar și albanez în modul cel mai exact.

*
* *

În cât privește locul unde s'a tipărit prima ediție a lucrării *Εἰσαγωγικὴ* (1) nu e cu neputință să fi apărut, după cum crede Leake (2), la Moscopole, unde, după cum spune Rosa, *Unters.* & 40, s'au tipărit și alte multe cărți românești. Părerea lui Miklosich (3), că ar fi ieșit dintr'o tipografie din Veneția, pare a nu se adeveri. Credința lui, că nu s'ar fi dovedit tipărirea a nici unei cărți în Moscopole, după cele arătate mai sus, când a fost vorba despre imprimăria și cărțile apărute în Moscopole, nu e întemeiată.

(1) Despre data și locul, unde s'a tipărit această scriere, iată ce cetim în *Jahrb d. Lit.*, Viena 1829, vol. 46, pag. 65 : «Das dem Thunmann unbekannte, aber nach Leake auch um 1770 in Moschopolis selbst, also in der Hauptstadt dieser Walachen, zuerst erschienene, dann 1802 in Venedig wieder aufgelegte λεξικὸν τετραγλωσσον des Priesters Daniel von Moschopolis..... Alles mit griechischen Buchstaben. Auch dieses kleine Werk hat Leake in seinen *Researches* in seine lateinische Orthographie umgeschrieben.»

(2) Leake, *Researches in Greece*, London 1814, pag. 381.

(3) Miklosich, *Rum. Unters.*, Viena 1881, I, 2, pag. 44.

Vieața lui Daniil.

Despre vieața lui iată ce ne spune Vretos, Νεοελλ. φιολ., II, pag. 259: «Δανιήλ ἐκ Μοσχοπόλεως. Ἰερεὺς Ἱερὸκλήρου καὶ διδάσκαλος. Συνέταξε τετράγλωσσον λεξικὸν, τυποθὲν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος» (Daniil din Moscopole. Preot, predicator și dascăl. A compus un dicționar (!) în patru limbi, tipărit pe la începutul secolului de față [XIX]). Iar la pag. 122, acelaș volum, supt No. 338 ne dă titlul lucrării cunoscute.

Numele complet al lui Daniil, așa cum iscălește însuș în scrierea sa, pag. IV (alb), la dedicația adresată mitropolitului Nectarie al Pelagoniei [= Bitoliei], este: Daniil Mihali Adami Haği, Moscopoleanul, econom și predicator.

Alte informațiuni despre Daniil, de cele mai multe ori după Leake, aproape pretutindeni neexacte, găsim în:

Cipariu, *Principia*, pag. 90; Papiu II., *Viața și operele lui G. Șincai*, pag. 10; Albumul Macedo-român, Buc. 1882, pag. 107 (S. Popescu, după Leake); Ar. Densușianu, *Ist. limbii și liter. rom.*, Iași, 1885, pag. 279; Iași 1894, pag. 332—333; I. Nădejde, *Ist. limbii și liter. rom.*, Iași 1886, pag. 97; I. Massimu, *Rapede idea de Gramateca macedorumanesca*, Buc. 1862, pag. 130, unde se face confuziune între Cavalioti și Daniil; *Ερμης ὁ Ἀόγιος, anul 1816, Viena, pag. 420, unde se face confuziune între Daniil și Cavalioti, cu prilejul dării de seamă despre opera lui Leake, *Researches in Greece*; Bagav, *Carte de alégere*, Buc., 1887, pomeneste Grandea de Daniil în prefață; G. Alexici, *Conv. Liter.* XXXVII, pag. 939; *Geschichte*, pag. 54; N. Iorga, *Ist. lit. rom.* sec. XVIII, pag. 297 (nota 3). Despre Miklosich și G. Meyer, am pomenit îndestul. Bianu, *Prefața la Texte Mac.-Rom.*, pag. VII.

Constantin Ucuta.

Despre vieața acestui nemuritor scriitor aromân din Moscopole nu avem nici o cunoștință decât ceeace însuș ne spune pe coperta opului său Νέα Παιδαγωγία. Anume că se numia Constantin Ucuta, originar din Moscopole, și că serviă de cartofilax și protopop în Posen din Prusia me-

ridională, pe semne la biserica ortodoxă, fondată de credincioșii Aromâni, cari ajunseseră până aci ca negustori. Se știe că pe acele vremuri Aromânii ajunseseră în calitate de negustori a fi răspândiți în diferite centre comerciale ale Europei, ca Budapesta, Viena, Leipzig, Amsterdam, Veneția, Triest, Livorno și aiurea (1). Pătrunși de sentimentul religios și dispunând de averi, mai pretutindeni își întemeiau o comunitate cu biserică ortodoxă, unde să se poată închină lui Dumnezeu după religia lor. Preotul îl aduceau mai în totdeauna din satul natal al celor mai mulți membri din comunitate. Asemenea biserici au trebuit să aibă Aromânii din timpuri foarte vechi, poate odată cu instalarea lor ca comercianți. Această-i și cauza pentru care vedem figurând diferiți prelați aromâni ca preoți la aceste biserici, cum e cazul cu Ambrosie Pamperi, originar din Moscopole, despre care Zaviras, Νέα Ἑλλάς, pag. 190, spune, că a servit ca efimeriu la capela ortodoxilor din Leipzig «ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λειψίῳ Καπέλης τῶν ὀρθοδόξων»; acesta-i și motivul pentru care Ceagani se avântă a merge din Viena până la Hale pe jos, contra voinței tatălui său, ca să asculte studiile universitare de acolo, și să cutreiere Europa întreagă, știind de sigur că pretutindeni va întâlni compatrioți (2). (Cfr. Zaviras, Νέα Ἑλλάς, viața lui Ceagani, pag. 394—397).

(1) Consider de prisos a mai reveni cu citate în această privință. Cfr. scrierile lui Pouqueville, Kanitz, Nenițescu Ioan, Rosa, Gudas, K. K. Kumas... etc.

(2) Asemenea comunități găsim o mulțime în imperiul Austro-Ungar, unde numeroși Aromâni din timpuri străvechi s'au așezat, indeletnicindu-se cu profesiunea de negustor. Asemenea instituțiuni găsim în Panciova, Zemlin, Neusatz, Budapesta, Timișoara, Kecskemét, Calocia, Mișcolț, Göngös, Senteș, Borsod, Komárom, Eger, Tokay, etc, unde și până astăzi durează unele biserici, iar pe pietrele tumulare se cetesc nume de Moscopoleni și din alte localități românești, scrise cu caractere grecești. Biserica din Mișcolț încăltea are caracter curat aromânesc. Aici datează prima venire a Aromânilor cam de pe la anul 1606, după cum rezultă dintr'o însemnare de pe un registru al bisericii, aflător în posesia cântărețului bisericii, Milea, el însuș originar din Moscopole. Pe la 1728 se află în Mișcolț vreo 300 de negustori, parte cu familiile lor. Biserica au trebuit să aibă ei din primul moment, după cum rezultă din registrele bisericii; compară de altfel și spusa lui Zaviras Νέα Ἑλλάς, pag. 388, care, la viața lui Constantin ieromonahul, ne spune că acesta a fost și efimeriu al ortodoxilor din orașul Mișcolț al Ungariei «ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῶν ὀρθοδόξων ἐν τῇ πόλει Μίσκολτζ τῆς Οὐγγρίας». Iar acest Aromân

El pare a fi fost un bărbat foarte învățat, judecând după titlul său de *hartofilax* și *protopop*, dar mai ales după geniala sa concepție, de a da un alfabet aproape perfect limbii aromâne, precum și după ideile sănătoase depuse în prefața prețioasei sale lucrări. În privința alfabetului conceput de el, avem în Ucuta un desăvârșit fonetist, care pentru fiecare sunet concepe o literă deosebită. Pe când bunăoară până la dânsul *ț* și *ć* eră transcris când cu *ts*, când cu *tz*, și nu se făcea de obicei deosebire între transcrierea lui *ğ* și *ț* sau *ć*, transcrie la oaltă cu *τς*, *τσ*, Ucuta introduce ordine deplină; pe *ț*, îl transcrie totdeauna cu *τς*, pe *ğ* cu *δς*, pe *ć* cu *τς*; nu confundă pe *j* (*ž*), transcris: *ζς*, cu *z*, pe care-l transcrie cu *ς*; face deosebire între *u* lung și *ű* scurt; are semne deosebite pentru *b* (*μπ*) și *p* (*π*), pe cari nu le transcrie, cum face Daniil de cele mai multe ori, prin acelaș semn *π*; *ă* este transcris numai prin *α*; pe când pe *î* prin *α*: *παράδχοι*, și așa mai departe cu *n* și *ń*, *l* și *l'* și cu altele.

Lucrul nu e de loc simplu, și dacă ținem seamă ce luptă se dă uneori pentru triumfarea unui adevăr elementar și

trăește pe la 1746. Există cu siguranță deci biserică aromână la această dată ! Biserica actuală a ortodoxilor din Mișcolț datează din 1806 și este făcută cu cheltueala Aromânilor din Macedonia, figurând printre primii fondatori Dem. Pilita, George S. Capri, (E)vreți Șiaguna și alți notabili aromâni ca Dussa, Dimcea, G. și N. Tricupa-Cosmischi, Anastas Nicolae Șiuca, Anastas Petre Ciuhadaru, Mitre Ciacu, Mih. Ndonga, Atanas I. Pamperi, An. Mih. Muciu Vretu (numele Vretu vine de multe ori, uneori cu însemnarea din «Frașari» sau «Ferica»), An. Ponte, Nic. Șiarpe, Gheorghe Balauri și zecimi de alte nume. Biserica este înzestrată cu o avere de aproape 2¼ milioane și cu odoare dintre cele mai scumpe. Cele mai multe din odoare poartă și numele donatorului. Astăzi efimeriu al bisericii este bravul Ardelean, preotul Dr. Aurel Moț, iar cântăreț A. Milea, originar din Moscopole; efor președinte, pe timpul când am vizitat biserica, 1907, eră tinărul Dr. Zubriczky, înrudit prin alianță cu familiile aromâne stabilite aci. Toată comunitatea se reduce abia la 37 de membri. Iată și inscripția de pe frontul bisericii: οὗτος ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος ἐθεμελιώθη ἐν ἔτει (?) | ἐπὶ τοῦ κραταίως : καὶ : Ιωσήφ τοῦ ΙΙ : Βασιλ : σουγαρ : | καὶ ἐτελειώθη ἐν ἔτει | 1806 | , ἐπὶ τοῦ κραταιωτάτου καίσαρος Φραγκίσκου τοῦ ΙΙ : | Βασιλέως σουγαρίης | δαπάνη τῶν ἐν Μακεδονίας Βλάχων συναδελφῶν. (Această biserică a Sf. Treimi s'a întemeiat la anul (nedescifrabil) pe timpul puternicului împărat Iosif al II-lea, regele Ungariei și s'a terminat în anul 1806 pe timpul puternicului împărat Francisc al II-lea, regele Ungariei, cu cheltueala confrăților Români din Macedonia).

de bun simț, trebuie să recunoaștem că nu oricine este chemat a formulă sisteme fonetice ireproșabile. Pentru aceasta se cer și cunoștințe, ce de sigur nu lipsesc acestui vrednic scriitor aromân. El, după cum reiese din felul întocmirii alfabetului său, a trebuit să aibă cunoștință și de limba maghiară, căci se lasă a fi înrăurit de ea: «ζσσ», zice el, pag. 7, «ca mağareasca (z's)» ζσσαρρδ νδ ζαρδ; a cunoscut limba germană, ca unul care a trăit de sigur ani mulți în Germania; de altfel în explicările ce însoțesc pronunțarea literelor recurge și la ea: «α», zice el, pag. 6, este ca nemțească (y iot): γι^ασσν [cetește: v^ásu], γι^ανκδ [cetește: v^áncu].

Din punctul de vedere deci al transcrierii dialectului aromân, Ucuta nu lasă nimic de dorit, transmitându-ni-l cu o fidelitate scrupuloasă, afară de cazurile unde avem a face cu greșeli de tipar, ușor de îndreptat, și afară de paginile 50 până la urmă, cari, probabil, nu se datoresc lui, după cum putem judecă ușor, atât din amestecul ortografic cât și din felul unor cuvinte, cari nu aparțin dialectului moscopolean, în forma ce ni se dau, ci dialectului din Epir mai mult.

Știința lui Ucuta rezultă, după cum am spus, și din ideile sănătoase depuse în prefața sa. Este cel dintâiu care chiamă pe Aromâni la redeștepterea națională și, argumentând cu pilde din sfintele scripturi, îi îndeamnă a-și învăța limba; e primul care în mod serios se trudește cu orânduirea slovelor și a vorbelor până ce să le aștearnă la tipar pentru copiii de Aromâni. Și cine dintre învățați a spus altceva despre elementele străine intrate în limbă, ca el? În adevăr iată cum a formulat Ucuta atât rostul întrebuirii literelor grecești cât și al cuvintelor străine în Aromâna, pag. 3: «Și să nu consideri de rușine pentru ce luarăm slovele Elenilor, sau pentru ce ne împrumutăm din altă limbă, căci toate limbele ce sunt în lume se împrumută una dela alta. Căci dela Eleni încoace se împrumutără toate neamurile și cu slove și cu vorbe și nimeni nu poate să nege aceasta, căci li se văd și slovele și li se pricep și cuvintele (după cum și cu noi [e cazul]). Fiecare, după cum ne mișcăm din loc și din patrie, ne amestecăm cu alte rasse și schimbăm cuvintele după împărăția în care trăim».

Cu privire la cuprinsul rugăciunilor din abecedarul lui Ucuta, observăm că sunt cele obișnuite și azi și sunt traduceri din grecește, dar minunate reușite.

Dialectul întrebuițat este acela din Moscopole, de unde și eră originar. Despre unele particularități și altele a se vedea la sfârșitul textelor.

Salvarea acestui prețios document al dialectului aromân o datorăm interesului depus, și numai acestui interes, de către d-l *Ioan Bianu*, bibliotecarul Academiei Române. Pe scurt chestiunea descoperirii stă astfel. Un locuitor aromân bitolean, a cărui origine probabil se trage din Moscopole, a umblat pe la toți cărturarii noștri din Bitolia, propunând a i se cumpăra cărticica pentru o sumă mică. Toți însă, nedându-i însemnătatea cuvenită, au refuzat cumpărarea, până când printr'o întâmplare lucrul a ajuns la urechile neadormitului bibliotecar al Academiei Române, care telegrafic a intervenit și l-a obținut în timpul cel mai scurt. După achizițiunea lui, D-l Bianu comunică Academiei Române descoperirea făcută, accentuând marea însemnătate ce prezintă opul lui Ucuta, pentru istoria deșteptării naționale a Românilor din Turcia. Iată cuprinsul comunicării D-lui Bianu, făcută în ședința dela 11 Maiu, 1907 (1):

«D-l I. Bianu prezintă o descoperire, făcută în zilele din urmă, de o mare însemnătate pentru istoria deșteptării naționale a Românilor din Turcia. Se știe că înainte de actuala mișcare culturală națională, făcută după îndemnul Românilor emigrați la 1848, în două rânduri Românii macedoneni au făcut încercări de a-și scrie limba lor. Într-o încercare constă în publicarea câtorva cărticele elementare, ca abecedare și cărți de cetire, în cari limba ar[o]mână se scria cu litere grecești. A doua încercare a fost cea făcută de Ar[o]mânii emigrați în Ungaria. Rosa, Boiagi și alții, cari sub influența ideilor școalei naționale românești din Ungaria, au făcut cărți, în cari au scris ar[o]mânește cu litere latine. Din întâia perioadă erau cunoscute până acum două cărți: una tipărită la 1770 la Veneția de Teodor Anastase Cavalioti din Moscopole și

(1) Analele Academiei Române, seria II, tom. XXX, 1907--1908, p. 6—7.

alta tipărită la 1802 de Daniil din Moscopole. Din amândouă aceste cărți marele filolog Fr. Miklosich a extras și a publicat la 1882 partea românească. Acum s'a descoperit o nouă carte de acelaș fel, care, prin binevoitoarea îngrijire a Ministrului țerii la Constantinopole d-l I. Papiniu, a fost procurată pentru Academie. Această carte este și ea o cărticică de învățătură elementară, intitulată: Νέα παιδαγωγία, este făcută de Constantin al lui Ucuta, Moscopolitan, care își dă titlul de potropop în Posnania Prusiei Sudice, și s'a tipărit la Viena la 1797. Acest exemplar este întâiul cunoscut din această carte, care este un prețios document pentru încercarea făcută de frații Ar[o]mâni din secolul XVIII, de a-și scrie limba lor și a învăța carte în ea».

Manualul trecând pe la Constantinopol, d-l N. Papahagi l-a oprit scurt timp și a făcut asupra lui o dare de seamă în *Courrier des Balkans*, An. IV, No. 102, 20 Maiu (3 Iunie) 1907, în care s'a silit să scoată în evidență însemnătatea acestui op din punctul de vedere al dorinței firești a Aromânilor de a se instrui și rugă lui Dumnezeu în limba lor, într'un timp când România de astăzi nici nu există, prin urmare când nu România, după cum tendențios susține Patriarhia din Fanar și statul grecesc, putea să-i împingă pe această cale de redeşptare. După comunicarea d-lui Bianu și darea de seamă a d-lui N. Papahagi, de o logică strânsă, a luat îndată cunoștință întreaga presă română.

Lăsăm la locul său să urmeze publicarea acestei cărți în transcrierea fonetică a sistemului nostru întrebuițat la *Basme aromâne* și la celelalte lucrări ale noastre.

Câteva cuvinte despre frații Marchizii Puilîu:

Lucrarea lui Ucuta este tipărită la Viena, în 1797, în imprimeria fraților Marchizii Puilîu. Despre acești Marchizi Puilîu se pomenește în Νέα Ἑλλάς a lui Zaviras, pag. X și mai ales la pag. 523, la viața lui Riga Veleștineanul. Acolo se spune, că printre exilații din împărăția Austriei în urma plângerilor aduse de Sublima Poartă Grecilor, stabiliți aci, și cari uneltiau în contra Turciei, au fost și Marchizii Puilîu. «Μεταξύ δὲ τῶν τὴν ἄδικον ταύτην ποινὴν ἀποφυγόντων ἄλλ' ἐν ἐξορίᾳ ὄντων εἰσὶ καὶ οἱ γνωστοὶ Πούλιου εἰ Πούλιος καὶ Γεώργιος σιατεστεῖς οὔτινες μετὰ τὸν Γεώργιον

Βενδότην πρῶτοι ἐν Βιέννῃ τυπογραφίαν συνίστησαν καὶ πολλὰς ὠφελίμους βίβλους ἐτύπωσαν, καὶ ἐφημερίδας δημοσίους δὲ ὠφέλειαν τοῦ γένους ἐξέδωκαν, ἀλλ' ὀίμοι! ἡ ἐξορία αὐτῶν ἐγένετο λίαν ἐπιζήμους εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν ἐλλήνων ἐπειδὴ ἡ τυπογραφία αὐτῶν ἔμελλε νὰ ἐκδώσῃ εἰς τὸ φῶς διάφορα συγγράμματα τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ εἶναι ὡς ἄλλαι τινὲς θαθμίδες πρὸς τὴν τοῦ πρώην ἐλικῶνος τῆς Ἑλλάδος ἀνάδασιν(1).

Iar Vretos, Νεοελλ. φιλολ., II, pag. 323, zice: «Πούλιοι (Μαρκίδαι). Ἦσαν δύο ἀδελφοὶ οἱ ὁποῖοι μετέβησαν εἰς Βιέννην, ἵνα συστήσωσιν ἓν τυπογραφεῖον. Τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτῶν ἐκδοθέν βιβλίον ἐπιγράφεται „Καλενδάριον“ τοῦ ἔτους 1795. Κατὰ διαταγὴν δὲ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἐκλείσθη περὶ τὸ 1798 ἔτος καὶ οἱ ἰδιοκτῆται αὐτοῦ ἐξωρίσθησαν ἀπ' ὅλα τὰ Κράτη τῆς Αὐστρίας, διότι ἐτύπωσαν κρυφίως τὰς ἐπαναστατικὰς προκηρύξεις καὶ τὰ πατριωτικὰ ἄσματα τοῦ Ῥήγα τοῦ Φεραίου».(2)

Mai pomeneste despre frații Puîliu, Dr. Fr. Sartori, în lucrarea sa, *Historisch-ethnographische Uebersicht*, etc., Viena 1830, I, pag. 193, următoarele: «Die Griechen haben in Wien zwei Buchdruckereien gehabt, nämlich jene des Georg Vendoti (nun I. B. Zweck) und die der Brüder Markides Poulίου, welche sie von einem Herrn v. Baumeister gekauft haben».

O mică îndoială este în ce privește locul de origine al acestora. Pe când Zaviras îi privește de «șecișteni» din satul Șaciște (Șașișta, Șașista, neogr. Șatista), Vretos, Νεοελλ. φιλολ., I, pag. IX (Θ'), vorbind despre înființarea

(1) «Printre cei fugiți și duși în exil, spre pedeapsă pe nedrept, sunt și cunoscuții Puîliu, adică Puîliu și Gheorghe, Șecișteni, cari cei dintâi, după George Vendoti, au înființat tipografie la Viena și multe și folositoare cărți au tipărit, și ziare publice spre folosul neamului au scos, dar vai! exilul lor a devenit foarte păgubitor întregului neam grecesc, fiindcă tipografia lor ar fi dat la lumină diferite scrieri, cari ar fi fost, ca și unele alte, trepte spre suire la eliconul Eladei de altădată».

(2) «Marchizii Puîliu. Erau doi frați, cari s'au dus la Viena, ca să înființeze o tipografie. Prima carte tipărită de ei este *Calendarul din anul 1795*. Din ordinul guvernului austriac s'a închis tipografia aceasta pe la anul 1798, iar proprietarii au fost exilați din toate statele Austriei, fiindcă au tipărit într'ascuns proclamările revoluționare și cântecele patriotice ale lui Riga Veleștineanul».

tipografiei la Greci, susține că sunt Tesalieni: «περὶ τὰ μέσα τῆς III' ἑκατονταετηρίδος ὁ Γεώργιος Βενδότης ἐκ Ζακύνθου, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίδαι Προύλοι Θετταλοὶ, ἐσύστησαν Ἑλληνικὰς τυπογραφίας ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας». (1)

A N E X Ă.

Reproducem aci, după original, pasajul despre care vorbim la pag. 15—16, unde am și dat traducerea părților mai interesante:

Neofit Duca, Λόγος περὶ καταστάσεως σχολείου (conținut în: Μαξίμου Τυρίου λόγοι, Viena 1810, pag. XXXIII—XL):

«Νῦν δε ὡς τόσον προσθεῖς ἔτι ἐν εἰς τὸν λόγον, εὐθὺς ἀποδώσω αὐτοῦ καὶ τὸ τέλος· τοῦτο ὅμως ὅσον εἶναι ἀναγκαιότερον, τοσοῦτον θέλει φανῇ ἴσως καὶ δηκτικώτερον, καὶ ἐπομένως μὲ κάμνει ἐντεῦθεν πρὸς τὴν παρῆρσιαν τοῦ λόγου δειλότερον, οὐχὶ διὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀτόπους μάλιστα διανοίας ἐνίων· τῶν ὁποίων αἱ προληπτικαὶ φαντασίαι ὑπερβαίνουνσι παραπολὺ τοὺς ὅρους τοῦ ὁρθοῦ λόγου καὶ τῆς φρονήσεως· καὶ τοιοῦτοι εἰσὶν, ὅσοι ἰσχυρογνωμοῦντες ἀντέχονται τῶν συνήθων, καὶ πληροφοροῦνται, ὅτι ἀνωφελῶν καὶ ματαίων ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐπιζημιῶν ἀντιποιῶνται· καθὼς τινὲς δηλονότι ἀνοηταίνουσιν εἰς τὸ περὶ γλώσσης τῆς Βλαχικῆς ταύτης τῆς ῥυπαρᾶς καὶ ἀθλίας, ἐὰν συγχωρῆται νὰ ὀνομάζεται γλῶσσα ἡ πανταχόθεν χωλαίνουσα, ἀλλ' οὐχὶ γλώσσης ἑτέρας μᾶλλον ἀπόβροια, πολλὴν ἔχουσα ἀηδίαν καὶ δυσώδη ἀποφοράν· καὶ ἐντεῦθεν συμβαίνουνσι τόσαι ταραχαὶ μεταξὺ ἀνθρωπαρίων μωρῶν ἐκατέρωθεν πρὸς ἀλλήλους· τῶν μὲν, μετὰ πολλῆς ἀγερωχίας ἐπεγκειμένων καὶ ὀνειδιζόντων· τῶν δὲ αὖθις, ἰσχυρογνωμόνως ἀντεχομένων, καὶ μὴ ἐνδιδόντων· μὲ ὅλον ὅτι καὶ οἱ Γραικοὶ οὗτοι οἱ τοσοῦτον εἰς τοῦτο καυχώμενοι δὲν ἔχουσι δίκαιον τόσον εἰς τὴν καταγωγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαιώματος, ὅσοι δὲν εἶναι κεκοσμημένοι μὲ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν, ἀλλ' εἶναι Ἑλλήνων ἀνάξιοι, Πέρσαι μᾶλλον καὶ Φοίνικες, χρυσοῦφεις καὶ ἀργυρόπλοκοι θύλακες· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῇ ὄντι καθάρματα, Εἰλωτες, καὶ Περίοικοι· καθότι οἱ Ἑλληνες ἦσαν πεπαιδευμένοι καὶ φιλοπάτριδες, καὶ τὰ ἴδια ἀφθόνως εἰς τὸ κοινὸν καλὸν θυσιάζοντες· εἰς τὸ ὅποιον νῦν μὲν ὁ λόγος κινεῖ τὴν προθυμίαν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης· μετὰ ταῦτα δὲ ἡ πρᾶξις θέλει βεβαιώσῃ καὶ τὴν προαίρεσιν ἥτις ἔσται ἐγγέγγυος μάρτυς τῶν ἀληθῶν καὶ γνησίων Ἑλλή-

(1) «Pe la mijlocul secolului al XVIII, întâiu G. Vendoti din Zachint, și după el frații Marchizii Puîliu, Tesalieni, au înființat tipografia grecești în Viena din Austria». Cfr. N. Iorga, *Ist. lit. rom., în sec. XVIII*, II, pag. 36.

νων· οἱ δὲ εἰς τὴν καταγωγὴν μόνον τοῦ γένους καυχώμενοι, ματαίως καυχῶνται, καὶ αἰσχυνθήσονται, ἀσύμφωνα πράττοντες· καθότι ὁ Ἀνάχαρσις ἦτον Σκύθης, ἀλλ' ἐθαυμάσθη διὰ σοφίαν ὑπὲρ τοὺς Ἑλληνας· καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων, ἔσοι ἐκόσμησαν ἑαυτοὺς μὲ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἐθαυμάσθησαν παρὰ πᾶσι, καὶ ᾗδῃ θαυμάζονται, καὶ θαυμασθήσονται κατὰ πᾶσαν τὴν διαδοχὴν τῶν αἰώνων. Οὕτω δὲν εἶναι ἱκανὸν, μήτε φρονίμων ἀνδρῶν νὰ καυχῶνται μόνον εἰς τοῦ γένους τὴν φαντασίαν, ὅταν μὴ ἔχωσι καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ προτερήματα· καὶ ὅταν τὰ σχολεῖα αὐτῶν δὲν εἶναι τῷ ὄντι σχολεῖα, ἀλλὰ κολαστήρια μάλιστα τῆς νεότητος, καὶ δεισιδαιμονίας ἀρχαίας ἐνσφαιλισθείσης ἀνεξάλειπτος ψώρα· διὰ τὴν ἴασιν τῆς ὁποίας οὔτε ἀφ' ἑαυτῶν λαμβάνουσιν αἰθήσιν, οὔτε τοὺς τῶν ἄλλων καταδέχονται λόγους.

Οἱ Βλάχοι ὁμως, ὡς βλέπομεν, φαίνονται πανταχοῦ προθυμότεροι εἰς τὰς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολάς, πανταχοῦ βελτιούμενοι, καὶ κατὰ ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ πλείονες τῷ ὄντι πεπαιδευμένοι· καὶ αὐτοὶ μόνον ἐθέλησαν, καὶ θελήσαντες ἀποκατέστησαν τυπογραφίαν ποτὲ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πόλεις Ἑλληνικὴν· τὸ ὅποιον οἱ Περσίζοντες καὶ Φοινικίζοντες οὗτοι Ἑλληνες οὔτε νὰ ἀκούσωσι θέλουσιν, οὔτε νὰ κατορθώσωσι προαιροῦνται, ἀλλὰ καυχώμενοι μόνον εἰς τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων, ὀνείδιζουσι τοὺς Βλάχους εἰς γένος· οἱ ὅποιοι θέλουσι δεῖξῃ τὰ Ἑλληνικάτων σχολεῖα ἄξια νὰ δέχωνται καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγερῶχους καὶ ματαιόφρονας. ὥστε νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτὰ τὴν πατρῴαν ἐκείνην ἀρετὴν καὶ παιδείαν καὶ τοῦτο ἔστω πρὸς αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν αὐτῶν τῆς πολλῆς καὶ ματαίας, καυχήσεως· καὶ μόνῃ ἀπολογία τῶν Βλάχων εἰς τὴν κούφην ἐκείνων ἀγερωχίαν· καὶ ἐντεῦθεν καὶ μόνον ἱκανῶς συντρίψουσι τὸ φρόνημα αὐτῶν, ἐκ τῆς ὑπεροχῆς δηλονότι τῶν μαθημάτων καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν σχολείων· ἄλλως δὲ νὰ καυχῶνται καὶ αὐτοὶ εἰς τῶν Ῥωμαίων τὸ γένος, ἐν ᾧ δὲν σώζουσιν οὐδὲν κοινὸν πρὸς ἐκείνους, δὲν εἶναι φρόνιμον, μητε ἔχει λόγον τινὰ εἰς τὰς ἀκοὰς ἀνεκτόν· ἐπειδὴ ὅταν ἡ τύχη κατέταξεν αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας καὶ τὸ γάλα ἐδήλασαν καὶ τὸν καρπὸν τρώγοντες ἤρξαντο, καὶ τὰ ἄλλα ἤθῃ καὶ ἔθῃ ἐδέχθησαν, καὶ τὴν περίττανον γλῶσσαν ἐνηγκαλίσθησαν, πῶς δὲν αἰσχύνονται εἰς τῆς μογιγάλου τὰ ἀνδραποδώδη τραυλίσματα; καὶ νὰ ἀναφέρωσι γένους καταγωγὴν εἰς ἔθνος, ἐκ τοῦ ὁποίου οὐδ' αὐτοὶ γινώσκουσιν, ὅπως ποτὲ καλῶς ἢ κακῶς κί αἰσχροῦς ἐξέπεσον, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν γλῶσσαν παντελῶς ἀγνοοῦσι; καὶ μάλιστα ἐν ᾧ βεβαιούμεθα, ὅτι ἕκαστος ὅπου γεννηθῇ, καὶ ἀνατραφῇ καὶ αὐξηθῇ, εὐθύς εἰς τὸν τρόπον τοῦ ἔθνους ἐκείνου παιδεύεται, καὶ πατρώδην καὶ μητρῶδην τύχῃ νὰ εἶναι ἀλλογενής; αὐτοὶ δὲ μετὰ τοσούτων αἰώνων καταγωγὴν νεανιεύονται Ῥωμαίων συγγένειαν· τῶν ὁποίων οὐδὲ τοῦνομα σώζουσιν, οὐδ' αἷματος

φανίδα εἰς τὰς φλέβας αὐτῶν· ἡ δειξάτωσαν βασίλειον χωριστὸν, ἡ ἐπαρχίαν δολόκληρον, ἡ ἄλλοι χαρακτηριστικὸν τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους διαφορᾶς, καὶ τότε ἡμεῖς σιωποῦμεν· νῦν δὲ μία σειρά ὁρέων ἀκάρπων ἀξία διὰ ἐξορίστους καὶ πλάνητας ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι σχεδὸν τῆς Πελοποννήσου περιέχει ἀπασαν αὐτῶν τὴν ὄφρυν· ποῦ μητρόπολις; ποῦ ἀρχιερεὺς; ποῦ πόλις; ποῦ κριτήριον; ποῦ ἐξουσία; ποῦ εὐγένεια; ποῦ ἱερεὺς; ποῦ εὐαγγέλιον; ποῦ ψαλτήριον; ποῦ ὅλως γράμματα; ποῦ ὄνομα ἔθνους, κἄν τοῖς πλησιαστάτοις γνωστὸν; ποῦ μέρος εἰς τὸ ὅποιον κατέταξεν αὐτοὺς ἡ γεωγραφία; οὐδαμοῦ· εἰς τί λοιπὸν καυχῶνται αὐτοὶ νὰ συστήσωσιν ἔθνος χωρὶς, ἐν ᾧ δὲν ἔχουσιν οὐδὲ τόπον; ἐπειδὴ ἡ Εὔλας δὲν θέλει καταδεχθῇ ποτὲ νὰ ὀνομασθῇ κατ' οὐδένα τρόπον Βλαχία, ἀλλὰ θεωρήσει τοὺς τοιοῦτους ἀποστάτας ὡς ὑποβολιμαίους καὶ μὴ γνησίους.

Τὸ(1) δὲ τῶν Εὐλαίων ἔθνος, μὲ τὸ ὅποιον καὶ ἡ τύχη ἐξ ἀμνημονεύτων αἰώνων σᾶς ἤγνωσε πρότερον, καὶ ἡ προαίρεσις μετὰ ταῦτα διὰ τῆς συνηθείας προσήρμοσεν, εἶναι γνωστὸν καὶ ἐνδοξον παρὰ πᾶσι, καὶ διὰ τῶν προπατόρων τὰ κατορθώματα, καὶ διὰ τῶν μεταγενεστέρων τὰ προτερήματα· τὰ ὅποια καυχᾶται νὰ ἔχῃ τοσοῦτον χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ δικαίωματος, ὥστε οὐδὲν τῶν ἄλλων ἔθνων δύναται νὰ λάβῃ ἀμιλλαν εἰς τοῦτο ἀπὸ τοῦ Ἰσου· εἰς! δὲ ταῦτα μάλιστα πάντων ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία· ἡ μὲν γλῶσσα, ὅτι προτιμότερα καὶ θειότερα καὶ μήτηρ πασῶν τῶν γλωσσῶν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ θεῶν γλῶσσα παρὰ πᾶσιν ἀκούουσα· ἥς παρουσίας, οὐδεὶς εὖ φρονῶν οὐδεμίαν ἐτέραν εἰς καταφρόνησιν αὐτῆς προτιμῆσει, κἄν τύχῃ οὗτος νὰ εἶναι ἀλλογενής. γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦσι μὲν οἱ φιλόσοφοι τῆς Εὐρώπης νὰ εἰσάξωσιν εἰς τὰς ἀκαδημίας τῶν πόλεων, ἐπιθυμοῦσι δὲ βασιλεῖς νὰ ἔχωσι τῶν θρόνων συμπάρεδρον· γλῶσσα, ἣτις ἐγέννησε τὴν φιλοσοφίαν καὶ γεννήσασα ἐδίδαξεν αὐτὴν εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ διδάξασα, ἐξημέρωσε· καὶ ἡμερώσασα, ἔλαβεν εἰς ἀνταμοιβὴν ἐξ εὐγνωμοσύνης τὸ νὰ εἶναι μήτηρ γλωσσῶν, τροφὸς τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῆς φιλοσοφίας διδάσκαλος· Ἡ δὲ θρησκεία αὐτῆς χαρακτηρίζει μόνον αὐτὸ τὸ ἔθνος ἐκ τοῦ ἐγγυτάτου καὶ πρώτως, τὸ ὅποιον στεροῦνται πάντα τὰ ἄλλα ἔθνη, ὅσα χαρακτηρίζονται μὲ τὸν χριστιανισμόν· ἐπειδὴ, ἂν ἐρωτηθῇ περὶ Βλάχων, ὁποῖαν θρησκείαν ἔχουσιν, εὐθὺς ἀποκριθήσεται ἀληθῶς, ὅτι ἔχουσι τῶν Γραικῶν· ὁμοίως ἂν ἐρωτηθῇ περὶ τῶν Βουλγάρων, πάλιν ἀποκριθήσεται τὸ αὐτό· ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν Ρώσων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅσοι ἐνηγκαλίσθησαν τῶν Γραικῶν τὸ ῥητόν· τοῦτο ὅμως δὲν

(1) [Reproducem și pasajele referitoare la limba greacă, pentru a da o idee deplină, lămurită de mentalitatea grecească din acest timp.

δύναται νὰ λεχθῇ ἀντιστρόφως καὶ πρὸς τοὺς Εἴλληνας, ὡς ἀμέσως καὶ πρῶτως χαρακτηρίζον αὐτούς.

Ἐν τοιοῦτον ἔθνος λοιπὸν τοιούτοις χαρακτηριζόμενον προτερήμασι πόση ἀνοησία νὰ ἀποστρέφονται αὐτοὶ οἱ κοῦφοι καὶ μάταιοι ; καὶ νὰ μὴ θέλωσι νὰ ἐνωθῶσιν ὡς διὰ τῆς θρησκείας, οὕτω κατ' ὀλίγον καὶ διὰ τῆς γλώσσης ; ἀλλὰ θέλουσι νὰ συστήσωσι γένους διαφαρὰν πρὸς ἡμᾶς ; καὶ λοιπὸν ἐχέτωσαν πάντα χωρὶς, καὶ ὁ παῖς αὐτῶν τὸ ἀλφάβητον, καὶ ὁ ἐμπορικὸς αὐτῶν τὰ κατὰστικα, καὶ ὁ ἱερεὺς αὐτῶν τὸ ψαλτήριον, καὶ ὁ φιλόσοφος αὐτῶν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως · καὶ μὴ φιλονεικῆτωσαν διὰ τῶν Εἰλληνικῶν πρὸς τοὺς Εἴλληνας, ἐκ τῶν προτερημάτων ἐκείνων ὠρμώμενοι ἐπ' αὐτούς · ἀλλὰ ποῦ καὶ ἀλφάβητον, καὶ κατὰστικα, καὶ ψαλτήριον, καὶ φιλοσοφία εἰς μίαν μογιᾶλον χωλόγλωσσαν, ἣτις βρβαρίζουσά τε καὶ βαταρίζουσα δὲν τολμᾷ νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐλὴν διὰ τὸ ἐκ δουλικῆς χαμερπεύας ἐπιβρίθον αὐτῇ αἷσχος ἐπὶ τοῦ προσώπου ;

Μὴ πρὸς θεοῦ ! μὴ περισώζετε, μήτε τρέφετε πλεόν τοιοῦτον ὄνειδος μεταξὺ τῆς Εἰλλάδος, τὸ ὅποσον καὶ μόνον σᾶς διασπαράττει κακῶς ἀπὸ τὸν χορὸν τῶν Εἰλλήνων · μὴ ἐναγκαλίζεσθε τὴν δουλικὴν αὐτῆς ἐσθῆτα, ὡς δῆθεν πορφύραν, ἀλλ' ἀπορίψατε μάλιστα ὡς ἐκ βράκους τινὰ κηλίδα · ἐνδύσασθε δὲ ἀντ' αὐτῆς τὴν λαμπρὰν καὶ περιδλεπτον · μεταξὺ τῶν Εἰλλήνων ἐστέ, μεταξὺ ἔθνους λαμπροῦ καὶ ἐνδόξου ·

NOUA PEDAGOGIE

DE

CONSTANTIN UCUTA, MOSCOPOLEANUL

ΝΕΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ

ἡ τ ο ι

ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟΝ

Ε Τ Κ Ο Λ Ο Ν

τῷ μαθεῖν τὰ νέα παιδιὰ τὰ ῥωμανο-βλάχικα γράμματα εἰς κοινὴν χρῆσιν τῶν Ῥωμανο-βλάχων.

Ν Τ Ν Π Ρ Ω Τ Ο Ν

Συνετέθη καὶ ἐδιορθώθη

παρὰ τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἐν ἱερεῦσιν

ΚΤΡΙΟΥ ΚΤΡΙΟΥ

Κ Ο Ν Σ Τ Α Ν Τ Ι Ν Ο Υ

τῷ Οἰκῆτᾳ, Μοσχοπολίτῃ, Χαρτεφύλακος

ᾧ πρωτοπαπᾷ ἐν τῇ Ποσάνια τῆς μεσημβρινῆς Περσίας.

Καὶ δι' αὐτῷ χάριν ἐδόθη εἰς τίπον διὰ καύχημα τῷ Γένει.

Ε Ν Β Ι Ε Ν Ν Η ,

1797.

Τύποις τῶν Μαρκίδων Παύλις

Αγησιτε, αγησιτε, αγησιτε έοστή θώαμνε σα.
 βαδθ, τζεργε οςσι λόκλε εσε μ' πλήνου θε
 δόξα ατά ώσανά τήνε θεα νάλτε.

εοστή τήνε τζη βιηηός ποε νεμια α νόμνλαλη.

σοδεπνε τήνε τζη εοστή ανάλτε, αλφβδατόν.

Τρίησ' εντε ατζ' εκ' τζη μαρτηρησέσκον τζέρου.
 τάταλου γκεράλε, ως αγήλε θεχόν. ως τρέηλ:
 πήςετζοι ενά σέντε. ηράν. τρε, Ε. κάπ. ως, γ

[Traducerea titlului cărții lui Ucuta]:

NOUĂ PEDAGOGIE
SAU
A B E C E D A R
UȘOR

Spre a învăța pe copii tineri cartea
aromânească, în deobște întrebuințare
la Aromâni.

ACUM ÎNTÂIA DATĂ

S'a întocmit și îndreptat
de către prea cuviosul în cele preoțești

DOMNUL DOMNUL
CONSTANTIN

al lui Ucuta, Moscopoleanul, Hartofilax
și protopop în Posen
din Prusia meridională.

Și mulțumită lui s'a dat la tipar pentru
gloria Neamului.

In Viena, 1797
In imprimeria Marchizilor Puîlîu

*[Transcrierea și traducerea versetelor de pe pagina a II-a;
sus în capul paginei]:*

Avisite, aviseite, aviseite ești doamne sa- baóθ, țerru și loclu este
mplinű de | đoxa ată osană tine de-analtu.

[Traducerea în daco-românește]: Sfinte, sfinte, sfinte ești Doamne
Sabaot, cerul și locul este plin de slava ta; osana tu cel de sus.

[Pe partea stângă]:

asusea-nă tine ți ești analtu, alăvdătű.

[Trad. dr]: Scapă-ne tu ce ești sus, lăudat.

[*Pe partea dreaptă*]:

ești tine și viniși pre numa a dómnuľ.

[*Trad. dr.*]: tu ești care veniși în numele Domnului.

[*Iar de desupt*]:

Trei sunt ațél'ı și mărtirisescu n-țerű, | tatălű, greálu ș-ávilu duhű. Ș-treil' | aișfi (1) ună suntu. Ioán, tru, E, cap. ș, 7.

[*Trad. dr.*]: Trei sunt acei ce mărturisesc în cer, | tatăl, cuvântul și sfântul duh. Și [toți] trei una sunt. Ioan, în V, cap. ș. 7.

(1) În text cuvântul, *aișfi* este greșit tipărit, *πῆσσι*.

[Traducerea în limba daco-română a prefeței lui Ucula, care urmează mai jos la pag. 64—66]:

«Acceptă lumina această puțină, spre folosul copiilor noștri, căci cred că de mult îți eră dor să vezi acest început pentru neamul nostru, ca ușor să priceapă copiii noștri aceea ce cu pierdere de multă vreme și cu greutate o pricep în altă limbă. Căci cu mult înainte a fost uitată limba noastră, și nu numai limba ci și dogmele credinței. Căci, zice David: se amestecară cu alte neamuri și învățară lucrele [=treburile] lor. Pentru aceea cât puturăm ne-am trudit pentru acest abecedar, cu tălmăcirea din grecește, și mai ales cu întocmirea slovelor și a vorbelor până să le așternem la tipar pentru copiii noștri. Căci (orice început este cu greu) destul este să știe creștinul să se închine Domnului lui în limba ceea în care se născu de mama lui. Căci scrie apostolul Pavel către Corintieni în epistola I, cap. XIV, v. XVI: dacă m'aș închină în limba străină, sufletul mi se închină, dar mintea îmi este fără fruct; la XVI zice, că de ce? Voiu să mă închin și cu sufletul și cu mintea. Voiu să cânt și cu sufletul și cu mintea. De aceea copiii trebuie cel puțin semnele credinței să știe: și nu ei [numai], cari nu știu nimica, dară și acei ce știu puțin, trebuie să cetească mai sus în v. 13, cap. XIV, căci zice Pavel: acel care cetește pe limbă străină, las' să roage pe Dumnezeu să-i dea știrea [=priceperea], ca să spue pe limba lui. Precum și noi îl rugăm pe Domnul să ne dea lumină, ca să o spunem în a noastră limbă. Dară, dacă în acest început ar fi să afli greșeală, să ne fie cu iertare, căci nu o facem spre blasfemie, ci spre gloria lui Dumnezeu. Și să nu consideri de rușine, de ce ne împrumutăm din altă limbă, căci toate limbile ce sunt în lume se împrumută una dela alta; căci dela Eleni încoace se împrumutără toate neamurile și cu slove și cu vorbe și nimeni nu poate să nege aceasta, căci li se văd și slovele și li se pricep și cuvintele după cum și cu noi [se întâmplă]. Fiecare, după cum ne mișcăm din loc și din patrie, ne amestecăm cu alte rasse și schimbăm și cuvintele după împărăția în care trăim. Iacă unde literele sunt cunoscute în [număr] de douăzeci și patru, iară de colo în sus combinăm câteva consoane, ca să umplem româneasca; iară pe cele cu voce [=vocalele] le întoarcem, le prefacem în cuvinte de ale noastre, precum le vezi scrise după foaie. Pentru ca să le cetească oricine și fără spunere

[arătare]. Pentru ca să se roage [fiecare], în limba sa, despre ceea ce ne poruncește biserica noastră cea foarte strălucită, care privește din cotro lucește soarele dreptății, Hristos, Dumnezeuul nostru, acel care pe toți noi ne luminează.»

[După această introducere, urmează expunerea alfabetului aromân].;

Α Γκιεβησητόρρη.

Α σ' τ' έα πταο λυμ' ύνα αιησα πωτ ζάνα, τρα
 Φηλητήρεα α Φυμέλλοροδ' ανοςέρ' εν, κα
 (πησηψέσκυ) δε μύ' τς τζ' έι ερά' θόροδ' σε ο
 βέθζ' δι αίησα έρχηζμα τρα. Φάρα ανώατρα·
 τζ' η κυ εφοκλήξε σε κηκασεάσκα Φυμέλλ' ε
 ανώατρα, ατζ' έα τζ' η κυ μάλτα ζαμάνε, ος
 κυ μάλτα ζαχμέτε ο κηκατέσκυ πρε αίτα
 λήμπα· Κ' αν' άντε άντε σε αγκαροσ' οί λήμπα
 ανώατρα, ος ν' ο μα λήμπα. μα ος' οί δ' ογ-
 ματελε α πύσηλλ' υ. Κ' θζοίτζε θαβίθ' (σε
 μηκηκάρα κυ αλάντε πλάσ' ος' οί βητζάρα
 λυκαρρα αλέρ' ου) Τρα τζ' έα' δε κάτ' ου πς
 τ' εμι κυπσ' ήμ τρα αλφαβητάρ' εα αίησα, 'δε

1.

Α Γκιουβασητόρρουη. (1)

Αστέαπταο λουμύνα αηστα πουτζάνα, τρα | φηλησήρεα α φου-
μέλλ' λορδυ ανοστρόρδυ, κα | (πηστηφέσκου) θε μούλτυ τζιδι ερά θόρδυ σε
ο | βέθζιδι αήστα άρχηζιμα τρου φάρα ανωάστρα· | τζη κου εφκολήλλ' ε σε
κηκασεάσκα φουμέλλ' λε | ανώαστρε, ατζεά τζη κου μούλτα ζαμάνε, σσ |
κου μούλτα ζαχμέτε ο κηκασέσκου πρε άλτα | λήμμπα· Κα' ναν' τε' ναν' τε
σε αγκαρσσοι λήμμπα | ανώαστρα, σσ νου μα λήμμπα. μά σσοι δόγ- | ματελε
α πήστηλλύ. Κα' θζοίτε δαβήδ (σε | μηστηκάρα κου αλάντε πλάση
σσοι ν' θητζάρα | λούκαρρα αλόρδυ) Τρα τζε θε κάτδυ που | τόυμι

2.

κουπουσήμ τρα αλφαθητάρεα αήστα, θε || κατδυ κου ξήγησεα θε πρε
Γκρετζεάσκα, κα- | μα ν' σούσδυ κου ουήθη σήρεα α Γκράμμελορδυ, |
σσοι α γκρεάερλορδυ παν σε λε ασστεραμ τρου | στάμμπα, τρα φου-
μέλλ' λε ανωάστρε. Κα' (ήτ- | ζηδο άρχηζιμα εστε κου ζαχμέτε) νημάλο
εστε κάτδυ σε σστήμπα κρησστ' ην' λου σε ν' κλλ' ύνα | θόμνουλδυ αλούη
κου λήμμπα ατζεά τζη σε | φεάτε θε μούμα αλούη. Κα' σκρήε απόσ-
τολλου | πάβλου λα κορηγνθήνη, τρου, α: πηστολήε | τρου, ιδ : θε καπ :
βέρσσα, ιστ : Σε φούρε κα | με ν' κλλ' ύνδυ κου λήμμπια (sic) κασεάνα,
σούφλετ- | λου μύο σε ν' κλλ' ύνα, μα μήντεα μ' έστε φαρα | καρπό·
τρου, ιστ : θζοίτε, κα τρα τζή; | Βόη σέ με ν' κλλ' ύνδυ σσ κου σού-
φλετλου, σσ | κου μ' ην' τεα· Βόκ (sic) σε φουλησέσκου σσ κου σού-
φλετλου, σσ κου μ' ην' τεα. Τρα τζε α φητζορ- | λλ' υ ληφία σστε καν

3.

σέαμνελε α πήστηλλύ σε || σστήμπα· σσ νου έλλ' ύ τζη νού σσ τηδυ
τζη- | βά, μα σάτζελλ' ύ τζη σστήου ναχεάμα, λη- | ψεάστε σε γγιου-
δασέασκα μ' αν' σουσδυ τρου, | 13· θε βέρσσα, καπ, ιδ : Κα' θζ' οιτε
Παβλ· | ατζέλδυ τζη γγιουδασέαστε πρε λήμμπα | κασίανα λα σε πα-
λακαρσέασκα θουμνηθζά | σελλ' ύ θά σστήρε, τρα σε λε σπούνα πρε
λήμμπα | αλούη· θε κα κουμ σσ νόη λου παλακαρόημ (sic) θόμνου- |
λδυ σε να θά φότησε, σε λε σπούνεμ πρε ανωά- | στρα λήμμπα. Μά,
τρου αήστα αχιουρχήρε σε φού- | ρε κα' άφλη σφάλμα, η θε νε
σστηρε, η θε νε | ουηθησή ρε πρε λήμμπα, σε αβέμ λλ' υρτα- | τζσύνε,
κα νού ο φάτζεμ τρα ελασφημήε, μα τρα δόξα αλ θουμνηθζά. Σ' σσοι
σε νού | ωα τρα ρρσάνε κα τρα τζη λομ Γράμμελε | α έλλυμ' λορου, η
κα τρα τζη να μ' πράμου- | τάμου θε αλτα λήμμπα, κα τούτε λήμ-

(1) Noi pe § 11 transcriem în totdeauna prin ου. Pe § prin ού, pe § prin οὐ.
Diftongul ιδ prin ιου, dublu σ [=ς] prin σσ și σ prin στ.

Accentele și spiritele sunt păstrate ca și în original.

Numerele 1. 2., etc., arată pag. din textul original.

Se păstrează de asemenea despărțirea silabelor, când există și în text.

Semnul | desparte un rând de altul; iar semnul || desparte paginile.

A g'uvăsitórruî.

1

Aşteaptă-o luîna aista puţana, tră filisirea a fumel'lorū ano-
strórū, că (pistipsescu) de multu ți eră dorū se o veîi aistă ár-
h'izmă tru fara anoastră; ți cu efcolil'e se kicăsească fumel'le
anoastre, aţea ți cu multă zămane, ş-cu multă zahmete o kică-
sescu pre altă limbă. Că nănte nănte se agărşí limba anoastră,
ş-nu ma limba, ma şi dóymatele a pístil'i. Că dîte Davið (se
misticară cu alante plăsi şi nviţară lúcărră alórū). Tra ȝea
(= tr-aţea) de cătū putūm, (1) cupusím tră alfavitarea aistă, de ||
cătū cu xívisea de pre Greţească, cama nsusū cu uîdisirea a
grámelorū, şi a greăerlorū păn se le așter[r]ăm tru stambă, tră
fumel'le anoastre. Că (iȝido ár'h'izmă este cu zahmete) nimalo este
cătū se știbă criștinlu se ncl'ină domnulū aluí cu limba aţea
ți se feaȝe de muma aluí. Că scrie apóstollu Pavlu la Corin-
thiáni, tru α: pistolie tru, ιδ: de cap: verşă, ισ: Se fure că me
ncl'inū cu limbă căseană, súfletlu-ní se ncl'ină, ma mintea-ní este
fără carpó; tru, ισ: dîte, că tră ți? Voi se me ncl'inū, ş-cu sú-
fletlu, ş-cu mintea. Voi se psulisescu ş-cu súfletutu, ş-cu min-
tea. Tr-aţea fiçorl'i lipseaste can seámnele a pístil'i se || știbă;
ş-nu el'í ți nu știū țivá, ma ş-aţél'í ți știū năh'amă, lipseaste
se g'uvăsească ma nsusū tru 13. de verşă, cap, ιδ: că dîte
Pavl[u]: aţélū ți g'uvăseaste pre limbă căseană la[s] se pălăcăr-
sească Dumniđă se-l'í da știre, tra se le spună pre limba aluí.
De căcúm ş-noi lu pălăcársim domnulū se nă da fótise, se le
spunem pre anoastră limbă. Ma, tru aistă ah'urh'ire se fure că
aflí sfalmă, i de neștire, i de neuîdisire pre limbă, se avém l'irtă-
čune, că nu o faȝem tră vlasimie, ma tră đoxa al Dumniđă. Şi
se nu o-aí tră rrășane că tră ți lom grámele a Elińlorū, i că
tră ți nă mprămutámū de altă limbă, că tute limbi- || le ți
suntu tru etă se mprămuteaȝă ună de-alantă: că de Eliń[i]-ncoa
se mprămutară tute plăsile, ş-cu ȝrame, ş-cu zboarră, ş-ținivá
nu poate se o-arnisească aistă, că lá se vedū şi ȝrámele, ş-lă se
kicăsescu şi zboárrăle (ca ş-noi). Că de căcúm ȝucăm de locū,
ş-de tru patriđă nă misticăm cu alte soi-ş-aláxím şi zboárrăle

2

3

4

(1) Literele cursive din transcrierea noastră arată că acele litere în textul original sunt greșit date.

4. μπη- || λε τζη σούν'του τρου έτα σεμ' πραμουτεαθζα | ουνα θεαλάντα -
κα θε έλλημ' ν' κωα σε μ' | πραμου τάρα τούτε πλάσήλε, σσ κου-
γράμμε, | σσ κου ζμπωρρα, σσ τζηνηδά νού πωατε σε | ωαρνησεάσκα
αήστα, κα λα σε δέθου σοσι | γράμμελε, σσ λα (sic) σε κηκασέσκου σοσι
ζμπωα- | ραλε (κα σσ νόη) Καθε κακουμ θζσου κάμ θε | λόκου, σσ
θε τρου πατρήδα να μνηστηκάμ κου | αλτε σόη σσ αλαξήμ σοσι ζμπωα-
ραλε κα | τρου αμνηραρήλλ'λε τζη μπανάμ. Νά ιου Γράμ- | μελε σούντου
κουνουσκούτε τρα πάσπραγην'γητ- | ζδι, σσ θεα τζήα ν' σούσδου ν' θζη-
μηνάμ νασ- | κάν'τε σήμφονε σε ούμπλεμ ρραμινάσκα · σσ | ατζεάλε
κου μπώατζε λε σσουτζοίμ πρε ανώαстре γκρεάερή, θε κακουμ λε
δέθζδι σκρηεάτε δου- | πα φράν'θζα. Τρα σε λε γγιουδασέσκα καε |
5. τζηθδ σσ φάρα σπούνερε, Σε παλακαρσεάσκα || πρε λήμμπα αλούη.
ατζεα τζη να ουρσεάσστε | μπασεάρηκα ανωάστρα ατζεα δαρτόσζου
λουμμ- | πρησήτα, τζη μουτρεάσστε θεη (sic) τρα ιου λου- | τζεάσστε
σώαρρα α ν' θρηπτάτελλ'υ, Χρησσ- | τόλλου θουμνηθζάλλδου ανόστρου ·
ατζέλλδου τζη | τότζδι νόη να λουμ'υνεάθζα.

Νά ιου σούν'του σεμνάτε νασκάν'τε ζμπωάρρα · | ρραμα νέσστη, τζη
σε αχιουρχέσκου θε σήμ- | φονε ν' θζημηνάτε, σσ μα κατε ούνδου τόνδου |
άου. σσ άτζελλδου μα τρα αφουρμ'ύα α μ'ύσζλο- | ρδου (sic) κα πουτέμ
σσ φάρα θε νάσδου σε γγιου- | δασήμ· Κα μαθζσάρλλ'υ κου λατηνέσσ-
κλε (sic).

(') Ψηλή, σε κλλ'εάμα πνέδμα, θε ολόμ | ν' λόκλου θε ηποδηαστολή-
σε μ' πάρτα σηλλα- | δία ατζεα τζη γήνε κα φαρα μπωάτζε · | σσ νασ-
κάν'τε αχτάρη · ν' τζέρδου · πρέ λόκδου · | ν' κάσκα · ν' θρέπτου · αμ'-
δαλέσκου · ν' κάπδου.

6. Αδέμ θάο (ου) ούνα ν'τρεάγκα, ου· λούκρου, | κάπλου· Ε αλάν'τα (δυ)-
κου ψηλή στρα νάσα, | πρε ν' θζσουμηνάτε · ν' κλλ'ύνδου τάταλδου.
φά- | κδου, κόσδου · νού τάταλου · φάκου · κόσδου · ασσί | σε μ' πάρτου
τούτε σηλλαδήςήλε τζη άδου ψη- | λή στρα νασε · άγιδου, νου άγηου ·
ελδου, νου | ελου · αθούκδου.

Νασκάν'τε ζμπωάρρα τζη σε σκουλουσέσκου | κου, μου · νου μπαρακαμ
νήτζε ούνα δυ · αδέμ | λασάμ πουτέμ κουπουσήμ · τρα καμα ν' θρέπ-
του | ζμπόρρου.

(α) αλφα κου γιότα σουμτάσα, (sic) άρε θεφερέν- | τζηε θε, α · σσ
θε αϊ · φα, νου φά, η | φαί · μανα, νου μάνα · τάτα, πανε · πα- | λα-
καρσέσκου.

(ια) κου ηφέν (υ) ια ιου έσκου, νου ήα ήου εσκου ·

7. (ια) έστε κα νεμτζεάσκα (J γιζτ) γιάσδου · || γιάν'κου νού γήανκου·
γιάζσμα· ασσοίτζε | σσ τούτε κου γιζτα ·

ca tru amirăril'le ți bănăm. Na ȳu ȳrámele suntu cunuscute
 tră pásprăvínvîiți, ș- de-aȳia nsusū ndiminăm născănte símfone se
 umplem rrămăneasca: ș-aȳeale cu boate le șuȳi'm pre anoastre
 greáeri, de căcúm le veȳi scrieate după frăndă. Tra se le g'uvă-
 sească cáetido ș-fără spúnere. Se pălăcărsească || pre limba alui 5
 aȳeá ți nă urseáște băseárica anoastră aȳeá vărtósū lumbrisitá, ți
 mutreáște de [că]tră ȳu luteáște soarră a ndriptátel'i. Hriștollu
 Dumniđállu anostru, aȳélū ți toȳi noi nă lunineaȳă.

Na ȳu suntu semnate născănte zboarră rrămănești, ți se ah'ur-
 h'escu de símfone ndiminate, ș- ma căte unū tonū au; ș-aȳélū ma
 tră afurnia a nísilorū, [cetește: níȳilorū], că putém ș-fără de năsū
 se g'uvásím. Ca măđarl'i cu lătinéștíle.

(') Psilí, se cl'amă pnevma de o lom n-loclu de ipođiastolí,
 se mpartă silavia aȳeá ți vîne ca fără boate; ș-născănte ahtăři:
 n-ȳerū; pre locū; n-casă; ndreptu; amvălescu; n-capū.

Avém dao ou[=u], ună ntreagă, ou[=u]: lucru, caplu. E alantă 6
 (đu)[=ū] cu psilí stră năsă, pre ngumitate: ncl'inū, tátălū, facū,
 cosū, nu tátălu, facu, cosu; așí se mpartu tute silavíle ți aū
 psilí stră năse: avū, nu áviu; elū, nu elu; adúčū.

Născănte zboarră ți se sculusescu cu: mu, nu băgăm niȳe ună
 ȳu (=ū): avém, lăsăm, putém, cupusím; tră cama ndreptu zborru.

(ȳ) [=ă] alfa cu vóta sum năsă are deferénȳie de α [=a] ș-de
 aȳi [=ai]: fă, nu fa i fai (=fái); mănă, nu-mana; tată, păne, pă-
 lăcărseacu.

(ıα) [=ea] cu ifèn (ı): ıá ıou ııııou [=ea ȳu escu], nu: ia iu escu.

(ıα) [=ıa] este ca nemȳeasca (J ȳot): vásu, || vāncu, nu viancu; 7
 vāzmă; așíȳe ș-tute cu vóta.

(εα) φεάτζει, νού φεάτζει, η φέτζει · εάστε | φεάτα · κρεασστηθού · κρεάπα · εάρμπα · | θεάρα · (ε) γιέρμου · κιέρσου (sic).

(εω) κου (ι) ηφέν, θεγγιόσου · κιόσσα · κιόσσ- κου.

(οι) θζοί τηνε, νού θζόη, η θζή · ασσόι πα- | τζόι · αθιζόι.

(ιου) κου (ι) ηφέν ιού σουν'του κιούπελε; γγιούμ · | γγιούρκα.

(ωα) ώαμειρ'· · ώασε, νού ώασε · ώαα, νού ώαα, | η όαα · αφώαα.
ν' χωάρα · τώαρρα · | λωάρα.

(γκ) κα λατηνεάσκα (g) γγιουδασέσκου, νού | κιουδασέσκου · γκούσσα · γκαλαγκούστα ·

8 (ζσσ) κα μαθζσαρεάσκα (z's) ζσσάρρου, νού || ζάρου · στράζσσα · ζσσαγκι-
κηνα · ζσσαλέσκου · | ζσσούκα · ζσσούζση ·

(λλ') θάολε λάβθε κου δασήα στρα νασε, άδου | θεφερέντζηε θε ούνα,
σσ θε θάολε λλ: κα μαθζσαρεάσκα (Ly) λλ'· λλ'όνδου, νού λή- | νδου.
E καν'θο έστε φαφα (u) τρου νασκαν'τε | ζμπώαρρα ο θζοίτζεμ · χήλ-
λ'λου · χήλλ'ιου · | χήλλ' · χήλλ'ε.

(μπ) κα λατηνεάσκα (b) μπούνδου, νού πού- | νου · μπόδου · μπασεάρηκα ·
μπάσσα, νού πάσσα · μπάλα ·

(μρ') άρε φάρκα θε, ν' κα μαθζσα (sic) (Ny) μρ'· μρ'ύκουζδου, νού
νήκουζ · μρ'υλουήτδου σσ αλάν'τα | (ν') κήνθο αρε δασήα ολόμ τρα (ν'υ)
αν'ύα · | σσ, ν'έρκουρη · μρ' ο μη'νθουέσκου · καμθζσαρεάσ- κα (sic):
θ: σσ.

(ντ ή θ) κα λατηνεάσκα (d) θόμνου, νού τόμνου · | θάο · θάθα ·

9 | (θζ) ο φάτζεμδου (dz) θζούα, νού τζούα, θζά- | σε · θζάτζε · θζέθζε-
τδου · καθζού · θζέα- | μενδου ·

(θζσ) ο φάτζεμδου (dzs) θζσουθηκατόρδου, νού, | τζουθηκατόρδου · θζσόνε,
νού θζόνε. ή τζό- | νε. θζσόη · θζσουμητάτε.

(ρρ) κα σαρμπεάσκα (ρ) ρραθατζήνα, νού | ρατατζήνα · ρραμάνδου ·
ρρούγκδου · ρρόσσου | ρράδου.

(σσ) κα μαθζσαρεα (s) σσάρπε, νού σάρπε · | σσόλε, νού σόλε · σαφ'ν-
θάνδου · σσάθε, σσου- | μυρρόμ'δου. (sic).

(τζ) καμαθζσαρεάσ (tz) τζέρρου, νού θζέρρου, | η ζέρρου · τζεά-
πα, νού τζσάπα · τζάπδου · | τζήνα · τζάνε.

(τζσ) καμαθζσαρεά (tse) τζσατζόρδου, (sic), νού | τζάτζόρδου · τζσουθήε ,
νού θζουθήε · τζσα- | μέρρου · κουτζσόε.

10 || (π) αήστα αρραμάνε τρα καθαραησήτα π' πη- | κουράρδου · κα αλάν'τα
(π) ο φάτζεμ, μπ · | (b) μπασεάρηκα · πούν'τε, νου μπούν'τε · ούμ- | πλου,
νού ούμπλου, κου, b.

(τ) καθαραησήτα θέ, ντ: κήντάη, νού κανθάη: | τάτα, νού θάθα · τούτε
νού θιούθε.

εα [=eá]: feaște, nu féaște, i fețe; easte, feată, creastăidű, creapă; earbă, veară; (ε) [=ie]: vérmu, kersű [cetește: h'ersű].

(ε) [=yo] cu (ς) ifèn, deg'ósű: koșă, koșcu.

(οι) [=i]: đî tine, nu đoi i đî; așí', páfí', avđí'.

(ου) [=yu] cu (ς) ifèn: yu suntu kúpele? g'um, g'urca.

(ωα) [=oa]: oámení; oase, nu óase; oáă, nu óaa (= óαα) i óaa (óαα); afoáră, n-hoară; toárră; loară.

(γκ) [=g] ca lătineasca g: g'uvăsescu, nu kuvăsescu; gușă, gălăgustă.

(ζσσ) [=j] ca măğăreasca (z's): jărru, nu || zăru; strajă; jág'ină; 8
jălescu; jucă, juji.

(λλ') [=l'] daole lavde cu đasia stră năse aű deferénție de ună ș-de daole λλ: ca măğăreasca (Ly): λλ'v[=l'i]: l'inű, nu linű. E cândo este fără (v) tru născănte zboarră o đîtem: h'il'lu (=χήλλ'λου), hi'l'u, h'il', h'il'e.

(μπ) [=b], ca lătineasca b: bunű, nu punu; boű; băseárică; bașă, nu pașă; bală.

(μ') [=ń] are farcă de v [=n], ca mağă[reasca] (Ny): ní, nícuźű nu nicuz; niluítű. ș-alantă (v') [=n] [cândo are đasia o lom tră (v'v=ń)]: ania. ș-níércur; ń-o minduescu; că m[ă]ğăreasca: d: ș. [sic].

(ντ i θ) [=d], ca lătineasca (d): domnu, nu tomnű; dao; dada.

| (θς) o fațemű (dz) θςουα = đua, nu τςούα = ța, θςασε = đăse; 9
θςατςε = đate; θςέθςετςυ = đeđetű; ααθςού = căđű; θςέάμενυ = đeamenű.

(θςσ) [=ğ] o fațemű (dzs)=[ğ]: ġudicătórű, nu ținicătórű; ġone, nu đone i țone; ġoi; ġumitate.

(ρρ) [=rr] ca sárbeasca (r): rrăđățină, nu rătățină; rrămănű rrugű, rroșu, rrăű.

(σσ) [=ș] ca măğărea[sca] (s): șarpe, nu sarpe; șole, nu sole; șândánű; șade; șumirrónű.

(τς) [=t] ca măğăreas[ca] (tz): țerru, nu đerru, i zerru; țeapă, nu čapă, țaű; țina, țăne.

(τςσ) [=č] ca măğărea[sca] (tse): čăťórű (sic) [cetește: čăčórű], nu țăťórű; čudie, nu đudie; čămerru; cučie.

|| (π) [=p] aistă arrămăne tră căđărisită p: picurărű; că alantă 10
(π) o fațem μπ (b): băseárică; punte, nu bunte; umplu, nu umblu cu b.

(τ) [=t] căđărisită de ντ[=d]: căntăI, nu căndái; tată, nu dadă; tute, nu dude.

Δοτική πουτζάνα θεφερέν'τζηε άρε θέ, Γε- | νική.

Γπερθετικά, σσ συγκριτικά νώαδεμ χόρ- | για θέ θαρτόσθι τιμιώτερος
κάμα τημ'ύσή- | τθι · τιμιωτατος θαρτόσθι [τ]ημ'ύσήτθι ·

- 11 † Α Β Γ Δ Ε Ζ | Η Θ Ι Κ Λ Μ | Ν Ξ Ο Π Ρ Σ | Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.
† α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ | ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω. |
† ω ψ χ φ υ τ σ ρ π ο ξ ν μ | λ κ ι θ η ζ ε δ γ β α. |
ρ ι α σ κ β γ λ τ υ μ δ φ ν | ε χ ξ ζ η ο ψ π θ ω. |
κ ψ φ β ν ω γ θ ε π χ λ δ | σ ο μ η α ρ τ ξ υ ι ζ.

Κου μπώατζε σσάπτε.

α ε η ι ο υ ω.

- 12 Σύμφονε · καθαρησήτε σσάπτησπραθζατε · |
ε, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, | σ, τ, φ, χ, ψ.
'Ν θζημηνάτε ουσπραθζατε ·
γκ, ζσσ, λλ', μπ, θ, θζ, θζσ, ρρ, σσ, | τζ, τζσ.

Κου θάο μπότζή όπτου ·

α, εα, ια, ιε, ιο, οι, ου, ωα.

Κου τρεή μπότζή ούνα, ιου ·

Συλλαβήθή θε ούνα σήμφονα, σσ θε ούνα κου | μπωάτε ·

Β <u>α</u>	ε <u>ε</u>	θ <u>η</u>	θ <u>ο</u> .	Γ <u>α</u>	γ <u>ε</u>	γ <u>η</u>	γ <u>ο</u> .
Δ <u>α</u>	δ <u>ε</u>	δ <u>η</u>	δ <u>ο</u> .	Ζ <u>α</u>	ζ <u>ε</u>	ζ <u>η</u>	ζ <u>ο</u> .
Θ <u>α</u>	θ <u>ε</u>	θ <u>η</u>	θ <u>ο</u> .	Κ <u>α</u>	κ <u>ε</u>	κ <u>η</u>	κ <u>ο</u> .
Λ <u>α</u>	λ <u>ε</u>	λ <u>η</u>	λ <u>ο</u> .	Μ <u>α</u>	μ <u>ε</u>	μ <u>η</u>	μ <u>ο</u> .
Ν <u>α</u>	ν <u>ε</u>	ν <u>η</u>	ν <u>ο</u> .	Ξ <u>α</u>	ξ <u>ε</u>	ξ <u>η</u>	ξ <u>ο</u> .
Π <u>α</u>	π <u>ε</u>	π <u>η</u>	π <u>ο</u> .	Ρ <u>α</u>	ρ <u>ε</u>	ρ <u>η</u>	ρ <u>ο</u> .
Σ <u>α</u>	σ <u>ε</u>	σ <u>η</u>	σ <u>ο</u> .	Τ <u>α</u>	τ <u>ε</u>	τ <u>η</u>	τ <u>ο</u> .
Φ <u>α</u>	φ <u>ε</u>	φ <u>η</u>	φ <u>ο</u> .	Χ <u>α</u>	χ <u>ε</u>	χ <u>η</u>	χ <u>ο</u> .
		Ψ <u>α</u>	ψ <u>ε</u>	ψ <u>η</u>	ψ <u>ο</u>		
		μ' <u>α</u>	μ' <u>ε</u>	μ' <u>υ</u>	μ' <u>ο</u>		

- 13 Σηλλαβήθή θε σήμφονε ν' θζημηνάτε ·

Γ <u>α</u>	γ <u>κ</u> <u>ε</u>	γ <u>κ</u> <u>η</u>	γ <u>κ</u> <u>ο</u> .	Ζ <u>σ</u> σ <u>α</u>	ζ <u>σ</u> σ <u>ε</u>	ζ <u>σ</u> σ <u>η</u>	ζ <u>σ</u> σ <u>ο</u>
Λ <u>λ</u> ' <u>α</u>	λλ' <u>ε</u>	λλ' <u>υ</u>	λλ' <u>ο</u> .	Μ <u>π</u> <u>α</u>	μ <u>π</u> <u>ε</u>	μ <u>π</u> <u>η</u>	μ <u>π</u> <u>ο</u> .
Ν <u>τ</u> <u>α</u>	θ <u>ε</u>	θ <u>η</u>	θ <u>ο</u> .	Ν <u>τ</u> ζ <u>α</u>	θ <u>ζ</u> <u>ε</u>	θ <u>ζ</u> <u>η</u>	θ <u>ζ</u> <u>ο</u> .
Ν <u>τ</u> ζ <u>σ</u> <u>α</u>	θ <u>ζ</u> σ <u>ε</u>	θ <u>ζ</u> σ <u>η</u>	θ <u>ζ</u> σ <u>ο</u> .	Ρ <u>ρ</u> <u>α</u>	ρ <u>ρ</u> <u>ε</u>	ρ <u>ρ</u> <u>η</u>	ρ <u>ρ</u> <u>ο</u> .

Δοτικὴ puțână deferenție are de Γενική.

Ἵπερθετικὰ [=superlative] ἔ-συγκριτικὰ [=comparative] no-avém
hor'vá de: vǎrtósũ, τιμώτερος = *cama tiñisítũ* ; τιμώτατος=vǎrtósũ
tiñisítũ.

[Cuprinsul de pe pagina 11 să se vază în textul alăturat. In 11
josul paginei, după reproducerea alfabetului grecesc, urmează
rândul]:

Cu boațe șapte :

α ε η ι ο υ ω.

Símfone : cáθārisite șáptisprádate:

21

ς γ δ ζ θ ι λ μ ν ξ π ρ σ τ φ χ ψ

Nđiminate úsprádate:

g, j, l', b, d, đ, ġ, rr, ș, ț, ċ.

Cu dao boțĩ optu:

ă, ea (=ea), ȧ, ȧe, ȧo, î, u, oa (=oa).

Cu trei boțĩ ună: iou

Silavĩ de ună símfonă, ș- de ună cu boațe:

Va	ve	vi	vo.	Γα	vé	ví	γο.
Δα	δε	δι	δο.	Za	ze	zi	zo.
Θα	θε	θι	θο.	Ca	ke	ki	co.
La	le		lo.	Ma	me	mi	mo.
Na	ne	ni	no.	Xa	xe	xi	xo.
Pa	pe	pi	po.	Ra	re	ri	ro.
Sa	se	si	so.	Ta	te	ti	to.
Fa	fe	fi	fo.	Ha	h'e	h'i	ho.
		Psa	pse	psi	pso.		
		ńa	ńe	ńi	ńo.		

Silavĩ de símfone nđiminate.

13

Ga	g'e	g'i	go.	Ja	je	ji	jo.
L'a	l'e	l'i	l'o.	Ba	be	bi	bo.
Da	de		do.	Đa	đe	đi	đo.
Ğa	ġe	ġi	ġo.	Rra	rre	rri	rro.

Σ'σα σσε σση σσο. Τζα τζε τζη τζο.
Τζσα τζσε τζση τζσω.

Σηλλαβήη θε ούνα, σήμφωνα σσ θε ούνα κου θάο | μποτζή.

14

Βα	δεα	δια	διε	διο	δοι	δου	δωα.
Γα	γεα	για	γιε	γιο	γοι	γου	γωα.
Δα	δεα	δια	διε	διο	δοι	δου	δωα.
Ζα	ζεα	ζια	ζιε	ζιο	ζοι	ζου	ζωα.
Θα	θεα	θια	θιε	θιο	θοι	θου	θωα.
Κα	κεα	κια	κιε	κιο	κοι	κου	κωα.
Λα	λεα	λια	λιε	λιο	λοι	λου	λωα.
Μα	μεα	μια	μιε	μιο	λοι (sic)	μου	μωα.
Να	νεα	νια	νιε	νιο	νοι	νου	νωα.
Ξα	ξεα	ξια	ξιε	ξιο	ξοι	ξου	ξωα.
Πα	πεα	πια	πιε	πιο	ποι	που	πωα.
Ρα	ρεα	ρια	ριε	ριο	ροι	ρου	ρωα.
Σα	σεα	σια	σιε	σιο	σοι	σου	σωα.
Τα	τεα	τια	τιε	τιο	τοι	του	τωα.
Φα	φεα	φια	φιε	φιο	φοι	φου	φωα.
Χα	χεα	χια	χιε	χιο	χοι	χου	χωα.
Ψα	ψεα	ψια	ψιε	ψιο	ψοι	ψου	ψωα.

Σηλλαβήη θε θάο, σσ θε τρέη σήμφωνα | ν' θζημηνάτε, σσ θε ούνα
κου θάο μποτζή.

Γκα	γκεα	γκια	γκιε	γκιο	γκοι	γκου	γκωσ.
Μπα	μπεα	μπια	μπιε	μπιο	μποι	μπου	μπωσ.
Ντα	θεα	θια	θιε	θιο	θοι	θου	θωα.
Ντζα	θζεα	θζια	θζιε	θζιο	θζοι	θζου	θζωσ.
Ρρα	ρρεα	ρρια	ρριε	ρριο	ρροι	ρρου	ρρωα.
Τζα	τζεα	τζια	τζιε	τζιο	τζοι	τζου	τζωα.

(Γκ) άρε θεφερέντζηε θε(Γγ).γκούστου·γκαζθου | γκωαλα·γκουδόζθου.

15

(Γγ) γγιέλα, γγιουθασέσκου, ά'νγγιέλλ'ω, | γγιούσσανδου.

Ν' κλλ'υνάρεα α φητζσόρλορδου.

Ατζέλδου τζη πηστηψεάσστε κα αγια τρηά· | δα έστε ούνα θουμνη-
θζόιλλ'ε κου τρεή πρόσσπε·

Ασσοι σεσσ φακα κρούτζεα. Σ'σοι σε θζοίκα.

Sa	še	ši	šo.	Ța	țe	ți	țo.
		Ča	če	či	čo.		

Silavîl de ună sîmfonă ș-de ună cu dao boțl.

Vă	vea	vîa	vîe	vîo	vî	vu	voa.
Ță	vă	va	ve	vo	ȓi	ȓu	ȓoa.
Δă	dea	ďia	ďie	ďio	ďi	đu	ďoa.
Ză	zea	zîa	zîe	zîo	zî	zu	zoa.
Θă	tea	θia	θie	θio	θi	θu	θoa.
Că	ka	ka	ke	ko	cî	cu	coa.
Lă	lea	lîa	lîe	lîo	lî	lu	loa.
Mă	mea	mîa	mîe	mîo	lî (sic)	mu	moa.
Nă	nea	nîa	nîe	nîo	nî	nu	noa.
Xă	xea	xîa	xîe	xîo	xî	xu	xoa.
Pă	pea	pîa	pîe	pîo	pî	pu	poa.
Ră	rea	rîa	rîe	rîo	rî	ru	roa.
Să	sea	sîa	sîe	sîo	sî	su	soa.
Tă	tea	tîa	tîe	tîo	tî	tu	toa.
Fă	fea	fîa	fîe	fîo	fî	fu	foa.
Hă	h'a	h'a	h'e	h'o	hî	hu	hoa.
Psă	psea	psîa	psîe	psîo	psî	psu	psoa.

14

Silavîl de dao, ș-de trei sîmfone nîdiminate, ș-de ună cu dao boțl.

Gă	g'a	g'a	g'e	g'o	gî	gu	goa.
Bă	bea	bîa	bîe	bîo	bî	bu	boa.
Dă	dea	ďia	ďie	ďio	ďi	đu	ďoa.
Đă	đea	ďîa	ďîe	ďîo	ďi	đu	ďoa.
Rră	rrea	rrîa	rrîe	rrîo	rrî	rru	rroa.
Ță	țea	țîa	țîe	țîo	țî	țu	țoa.

(Γκ) [= G] are deferenție de (Γȓ) [= g']: gustu, gazdu, goală, guvozdu.

(Γȓ) [= g']: g'elă, g'uvăsescu, áng'el'o [cetește: *ang'élü*], g'u-șanü.

15

Ncl'inarea a fičórlorü.

Ațélü ți pistipseaște că avă triadă este ună dumniqîl'e cu trei prósope:

Așî' se-ș facă crutea: Șî se qîcă:

(1) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς.

Πρε νού μα α τά τᾶ λου ἡ, σσοι α χ'ηλλ' - | λου ἡ,
σσοι α ἂ γῆ λου ἡ θού χδου· α μήν.

Τὸ ἄγιος ὁ Θεός.

Α γη ση τε θου μνη θζα λε, α γη ση τε | δαρ τῶα σε,
α γη ση τε φα ρα μῶαρ τε, | μ'υ λου εἰνα νο ἡ.

Δό ξα α τά τᾶ λου ἡ, σσοι α χ'ηλλ' λου ἡ, σσοι | α ἂ γῆ-
λου ἡ θού χδου. σσοι τό ρα, σσοι καν τζη- | θδ, σσοι τρου έ τε λε
α έ τε λο ρδου. α μήν.

16 Πα να γῆ α τρη ἂ δα, μ'υ λου εἰνα. θῶα μνε, | μ'υ λου-
εἰ τε πρε α μαρ τῆ ἡ λε α νῶα στρε. || θῶα μνε, λλ'εἰρ τᾶ να
πα ρα νο μήλλ' λε α νῶα-|στρε. ἂ γκ ε (sic) ἂ ἡ τζοι κα σστή γκα,
σσοι γη- | τρη ψεἰνα λαν γκόρρα α νῶα στρε, τρᾶ νού-|μα α τά. θῶα μνε
μ'υ λου εἰ, θῶα μνε μ'υ- | λου εἰ, θῶα μνε μ'υ λου εἰ.

Δόξα α τάταλουῆ, σσ τόρα σσοι.

17 Τά τᾶ α νό στρου τζη έσσ τη τρου τζέ ρου ρῆ· | λα σε σεα-
γη σεἰ σκα νού μα α τά. λα σε γῆ- | να α μη ρα ρῆ λλ'εἰ α τά.
λα σε σῆ φά κα θέ | λη μα α τᾶ, θε κα κουμ ν' τζέ ρεϋ, α-
σσοι τζε | σσοι πρε λό κδου. πά νεα α νῶα στρα α τζεἰ θε
κά θε θζούα θᾶ να ο ἂ στα θζοι· σσοι λλ'εἰρ | τᾶ να στεἰ-
ψη λε α νῶα στρε, θε κα κουμ | σσοι νο ἡ λλ'υρ τᾶ μδου α τζε-
λό ρδου τζη να στη ψέ- || σκου. σσοι σε νού να α θου τζῆ
πρε πη ρα ζμό. | μα σκά πα να θε έχ του ρρου· αμήν.

Κα α τᾶ εστε α μη ρα ρῆλλ'εἰ, σσοι δαρ τού- | τεα, σσοι δό ξα,
α τά τᾶ λου ἡ, σσοι α χ'ηλλ' - | λουῆ, σσοι α ἂ γη λου ἡ θού χδου,
τό ρα, σσοι καν- | τζη θδ, σσοι τρου έ τε λε α έ τε λο ρδου. α μήν.

Ἐξεγερθέντες τοῦ ὕπνου.

Μπούνε θουμνηθζάλε, να σκουλάμ θε τρου | σόμνου, σσ καθέμ θε-
νάν'τεα ατά, σσοι στερηγ- | κάμ ατζᾶεα δαρτωἰσε ψουληστήρεα α άν'γ- |
γελλ'λόρδου· ἄγιου, ἄγιου, ἄγιου, έσστη θουμ- | νηθζάλε· κου παλακαρήα
α θουμνηθζά φακα- | τῶα ραλλ'υ μ'υλουεἰνα νόη.

Δόξα α τάταλουῆ.

18 Ντωἰμε, με σκουλάσσοι θε πρε πάτδου σσ | θε τρου σόμνου, αγία
τηράδα λουμ'υνεἰθζα | μ'υ μήν'τεα αμῆα, σσοι ἡνημα αμῆα, σσ θη- ||
σφάμ'υ μπούθζαλε, σε τεαλάδδου· ἄγιου, | ἄγιου, ἄγιου έσστη θουμνη-

(1) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς.

Pre numa a tátăluî, şî a h'il'luî, şî a áviluî duhű ; amín.

Τό «ἀγιος ὁ Θεός».

Ávísite Dumniđale, ávísite vârtoase, ávísite fără moarte nilueá-nă noî.

Δoxă a tátăluî, şî a h'il'luî, şî a áviluî duhű, şî tora, şî cânđido, şî tru étele a ételorű. Amín.

Panavía triadă, nilueá-nă. Doamne, nilueá-te pre amărtiîle anoastre. || Doamne, l'artă-nă paranomil'le anoastre. A'vie, al-ți 16 cânđiga, şî vítripseá-nă lăngorră anoastre, tră numa ată. Doamne nilueá, doamne nilueá, doamne nilueá.

Δoxă a tátăluî, ş-tora şî.

Tată anostru ți ești tru țerurî ; la[s] se se-ávisească numa ată. La[s] se vînă amirăril'ea ată. La[s] se si facă thélima ată, de căcúm n-țerű, așîțe şî pre locű. Pînea anoastră ațea de caθε duă dă-nă-o ástăđî. Şî l'eartă-nă steápsile anoastre, de căcúm şî noî l'irtămű ațelorű ți nă stipse- || scu. Şî se nu nă adűțî pre pirazmó, 17 ma scápă-nă de éhturru; amín.

Că ată este amirăril'ea, şî vărtutea, şî đoxa, a tátăluî, şî a h'il' luî, şî a áviluî duhű, tora. şî cânđido, şî tru étele a ételorű. Amín

Ἐξεγερθέντες τοῦ ὕπνου

Bune Dumniđale, nă sculăm de tru somnu, ş-cădém denăntea ată, şî strigăm ațea vârtoase psulisirea a áng'el'lorű: avű, avű, avű ești Dumniđale. Cu pălăcăria a dumniđăfăcătoárăli nilueá-nă noî.

Δoxă a tátăluî.

Doamne, me sculași de pre patű ş-de tru somnu, áva triadă luńineađă-nî mintea amea, şî ínima amea ş-di- || sfă-nî búđăle, se 18 te-alavdu: avű ești Dumniđale. Cu pălăcăria a dumniđăfăcătoárăli nilueá-nă noî.

θζάλε· κου παλα· | καρτά α θουμνηθζαφακατωράλλ'υ μ'υλουεά· | να
'νοή.

Σο τόρα σο καν τζηθό.

Νεα πανθαξίτα του σεα θζσούν'γκα θζσουθη· | κατόρρου, σο λούκαρρα
ακουητζηθό του σεσέ θη· | σθαλεάσκα· μα κου φρήκα σε στρηγκαμ τρου |
θζσουμητάθενωσ'πτε· άγιε, αγιε, άγιε | έσο τη θουμνηθζάλε· κου
παλακαρήα α θουμ· | νηθζαφακατωράλλ'υ μ'υλουεάνα 'νοή.

Ντωάμνε μ'υλουεά. 12. έκ του "Υπνου.

19 'Αγια τρηάδα, με σκόλδυ θε τρου όόμνου, | τζο εφχαρηστη-
σέσκου, τρα μπουνεάτζα ατά | ατζεα μούλτα σο τρα αρραβθάρεα ατά,
κα | νού τεναρραήσσοι πρε μήνε λενεβόσλου σο α· || μαρτηόσλου σο
νήτζε με αφανησή σοσι θεζ·θού· | νού κου παρανομήλλ'λε αμεάλε· μα
τε μ'υλουήσσοι κου σηνήθηα ατά, σο με σκουλάσοι μή· | νε καθζούτλου
πρε απελπησήρε, σε τουχηνη· | ψέσκου, σο σε δοξολογησέσκου θαρτούτεα
ατά· σοσι τόρα λουμ'υνεάθζαμ'ό έκλλ'υ α | μήν'τελλ'υ, θησφάμ'ό
γκούρα σε γγιουεάσέσκου | γκρε. ερρα ατάλε, σοσι σε κηκασέσκου θη-
μαν· | θατζσ'ούν'λεατάλε, σοσι σε φάκδυ θέλημα | ατά, σοσι σε τζο
ψουλησέσκου κυ ψουληστή· | ρεα α ήνημηλλ'υ, σοσι σε αλάδθου νούμα
ατά | ατζεά θαρτέστυ αηστήτα, α τάταλουή, σο | α χήλλ'λουή σο α
αγγήλουή θούχδυ, τόρα, σοσι | καντζηθό, σοσι τρου έτελε α έτελορδου.
αμήν.

Δόξα σοι Βασιλεū.

20 · Αμρηά, θουμνηθζάλε τζη ουρσέσστη τω τε | δέξατζοι, κα κου κασο-
τήγκα σο κου μ'ύλα || ατά ατζεά θουμνηθζάσκα μεαζηουσήσοι μήνε |
αμαρτηόσλου σο ανάξήουλου σέ με σκόλδυ θε | τρου όόμνου, σοσι σε
με αξηουσέσκου σε ήν'τρου | τρου κάσα ατά ατζεά αηστήτα· θωζ'μνε, |
ασστεαπτα σο μπωζ τζεα α παλακαρήελλ'υ | αμ'ύέν, θε κακυμ ασ-
τέπτζοι παλακαρήα α | άγγηλορδου, σο α άν'γγελλ'λορδού αταόρδου, σο |
λα σε σχήμπα αηστήτα, τζη, κου ήνημα | κουράτα, σο κου σουφλετλου
πληκ'ατόδου, σε σ' | γήνα ψουλησήρεα θε μπουθζάλε αμεάλε α· | τζεάλε
μ' πουτζοίτελε, τρα σέ με φάκδου σο μήνε σόσλου α θήργηρελορδου
ατζεελόρδου φρό· | νημελορδου κου λουμπάρδα ατζεά λουμ'υνωζ· | σα α
σουφλετλουή αμ'εούή· σοσι σε δουξουσέσκου | τήνε θουμνηθζά γκρεάη'
λου τζη τε δουξουσέσ· | τη κου τάταλδου, σοσι κου άγγήλου θούχδου. αμήν.

21

Τά έρεθρα τής πίστewς.

α. Πηστηψέσκου πρε ούνδου θουμνηθζά τάτα· | λδου τζη ουρσεά σστε

Ș-tora ș-cântido.

Neapândăxită vu se-ağungă ġudicătorru, ș-lucărră a cùlțido vu se se disvălească; ma cu frică se strigăm tru ġumita[t] de noapte : avû, avû, avû ești Dumniđale. Cu pălăcăria a dumniđăfăcătoá-răl'i nilueá-nă noi.

Doamne nilueá. 12. ἐκ τοῦ ἰππου.

Áva triadă, me scolū de tru somnu, ț-o efhăristisescu, tră buneața ată ațea multa ș-tră arrăvdarea ată, că nu te nărrăiși pre mine lenevoslu ș-a- || mărtioslu ș-nițe me afănisiiș dea- 19
dúnū cu paranomil'le ameale; ma te niluiși cu sinioia ată, ș-me sculași mine căđutlu pre apelpisire, se tuh'inpisescu, ș-se doxo-
lovisescu vărtutea ată. Și tora luhineađă-ni ocl'i a mintel'i, dis-
fă-ni gura se g'uvăsescu greáerră atale, și se kicăsescu dimăn-
dăčunle atale, și se facū θélima ată, și se ți psulisescu cu psulisirea
a inimil'i, și se alavdu numa ată ațea vărtósū a vísita, a tátăluī,
ș-a h'il'luī, ș-a áviluī duhū, tora și cāntido, și tru étele α éte-
lorū. Amín.

Δόξα σοι Βασιλεῦ.

Amiră, Dumniđale ți ursești toate doxa-ți, că cu căștiga ș-cu
nila || ată ațea dumniđasca me-axiusiși mine amărtioslu ș-anáxiulu 20
se me scolū de tru somnu, și se me axiusescu se intru tru
casa ată ațea a vísita. Doamne, așteaptă ș-boațea a pălăcăriel'i a-
niéi, de căcūm aștepti pălăcăria a ávilorū, ș-a áng'el'lorū atăórū,
ș la[s]'se s-h'ibă arisită, ți, cu inima curată, ș-cu súfletlu plicátū, se
s-vină psulisirea de búđăle ameale ațeale mpuțítele, tra se me
facū ș-mine soslu a vírvirelorū ațelórū frónimelór'ū cu lumbărđa
ațea luñoasa a súfletluī aieúī. Și se đuxusești cu tátălū, și cu
ávilu duhū. Amín.

Τὰ ἄρθρα τῆς πίστεως.

α. Pistipsescu pre unū Dumniđă tátălū ți urseăște toate, făcă-

τωάτε, φακκτέρρου | α τζέρρουη σσ αλόκλουη, σσο (sic) α τζελόρδου
τζη | σε θεθδου σσ ατζελόρδου τζη νου σε θεθδου.

6. Σσοι πρε ούνδου θόμνου ηησοῦ χρηστούλλου, | χήλλ'λου ατζέλου
σήν'γκουρρου αλ θουμνη- | θζά, φάπτου θε τάταλδου ν'αν'τεα α έ- | τε-
λορδου. λουμ'ύνα θε λουμ'ύνα, θουμνη- | θζά αληθηνόσδου, θε θουμ-
νηθζά αληθηνόσδου, φάπτου, νου αθαράτου, ούνα ουσ'ε | κου τάταλδου,
τζη κου νάσδου σε φεάτζερα | τωάτε.

22 γ. Ατζέλου τζη τρα ν'οη ως μεν'λλ'ου, σσοι | τρα σκαπάρεα ανωάστρα
σε θηπούσε θε | τρου τζέρουρη, σσοι σε ν' τρουπουσσοι θε α- || γήλδου
θούχδου, σσ θε κουράτα σταμφραε, (sic) σσοι σε φεάτζε έμδου.

δ. Σ'σοι σε σταδρουσή τρα ν'οη τρου ζαμάνεα | αλ πόν'θηου πηλάτου,
σσοι πατζοι, σσοι | σε ν' γκρουπά.

ε. Σ'σοι ναστασοι α τρέα θζούα θε κακουμ ερά | σκρηετούρρα.

στ. Σ'σοι σε αληνά τρου τζέρουρη, σσοι σσάθε | θε να ν' θρεάπτα.
α τάταλουη.

ζ. Σ'σοι ναπόη του σε γήνα κου δόξα σε θζσοῦ- | θηκα γήηλλ'ου,
σσοι μόντζοιλλ'ου· αμηνάρηλλ'εα ατζελούη του σε χήμπα φαρρα | σκό-
λουζμα.

23 η. Σ'σοι πρε άγήλδου θούχδου, θόμνουλδου, θα- | τόρρου α μπάνηλλ'ου,
ατζέλου τζη έασε θε | τάταλου, τζη σε ν' κλλ'ύνα, σσοι σε δου- | ξου-
σεάσστε θεαθούνδου κου τάταλδου, σσοι || κου χήλλ'λου, ατζέλου τζη.
ζμπουρροι κου | προφήσλλ'ου.

θ. Πρε ούνα μπασέαρικα αγησήτα καθολη- | κ'ηε στερεουσήτα θε.
απόστολλ'ου.

ι. Σπούνου ούνα πατηθζσοῦνε, τρα λλ'υρτάρεα | αμαρτήήλορδου.

ια. Ασστέπτου ναστασήρεα α μόντζοιλορδου.

ιβ. Σ'σ μπάνα α έτηλλ'ου ατζηλλ'έη τζη του σε | χήμπα φαρρα σκόλου-
ζμα. αμήν.

Χριστέ τὸ φῶς.

24 Χρηστε λουμ'ύνα ατζεά αληθηνω'σα, τζη | λουμ'υνέθζοι σσοι τζη.
αγησέσστη κάθε έμδου | τζη γήνε τρου κόζμου· λά σε λουμμπρησέα- |
σκα πρε νόη λουμ'ύνα α πρόσσπαλλ'ου αταήη, | τρα σε θηθέμ'ου κου
νάσα λουμ'ύνα ατζεά νεα- | προκεάτα· σσοι ν' θηρεάθζεο ημνάρεα
ανω- | στρα τρα λουκράρεα α θημανθατζσοῦν'λορδου || αταόρδου, κου
παλακάρηηλε α θάθηλλ'ου α- | ταήη ατζηλλ'έη εαρότσδου κουράτηλλ'ου,
σσ ατα- | τουλόρδου (sic) άγήλορδου αταόρου. αμήν.

"Αξιον ἐστί· ὡς ἀληθῶς·

Ουν'ζεά σστε κου θε θεαλήχεαλουη, σεαλαβ- | θάμ τήνε θουμνηθζα-

torru a țerruț ș-a locluț, și ațelórű ți se vedű ș-ațelórű ți nu se vedű.

β. Și pre unű domnu lisű Hriștollu, h'il'lu ațelű sینگurru al Dumniță, faptu de tatălű năntea a ételorű. Luțină de luțină, Dumniță aliθinósű, de Dumniță aliθinósű, faptu, nu adărătű, ună usie cu tatălű, ți cu năsű se feăteră toate.

γ. Ațelű ți tră noț oămenł'i, și tră scăparea 'anoastră se dipuse de tru țerurł, și se ntrupusł' de á- || vılű duhű, ș-de curata stă- 22 mările, și se feațe omű.

δ. Și se stăvrusł tră noț tru zămanea al Póndiu Pilátű, și pătł', și se ngrupă.

ε. Și năstăsł' a trea duă de căcúm erá [in] scrietură.

ςτ. Și se alină tru țerurł, și șade de n- andreapta a tatălű.

ζ. Și năpól vu se vınă cu đoxă se ġúdică vılł'i și mortłł'i; amirıl'a ațelű vu se h'ibă fără scóluzmă.

η. Și pre ávilű duhű, domnulű, dătorru a báníł'i, ațelű ți ease de tatălű, ți se ncl'ină, și se đuxuseaște deadúnű cu tatălű, și || 23 cu h'il'lu, ațelű ți zburł' cu profisł'i.

θ. Pre ună băseárică ávisită caθolíkíe stereusítă de apostolł'i.

ι. Spunű ună pătıġune, tră l'irtarea amárțılłorű.

κ. Așteptu năstásirea a mórțılłorű.

ϑ. Ș-bana a étılł'i ațıl'él ți vu se h'ibă fără scóluzmă. Amin.

Χριστέ το φως.

Hriște luńina ațeá aliθinoasa, ți luńinedł și ți ávisești caθe omű ți vıne tru cozmű. La[s] se lumbrisească pre noț luńina a próso-pálłi atăélł, tra se vidémű cu năsă luńina ațeá neaprokata. Și ndireade-o imnarea anoastră tră lucrarea a dimándăcunlorű || atăórű, 24 cu pălăcăriłle a dádılłi atăélł ațıl'él vártósű curátılł'i, ș-atutulórű ávılłorű atăórű. Amin.

Ἀξίον ἐστὶν ὡς αληθὺς.

Unzeaște cu de dealıh'aluț, se-alăvdăm tine dumnițăfăcătoreea,

φακατωάρεα, τήνε αλαβ- | θάτα θε καντζηθò, σο βαρτός καθαρησήτα, |
 σο θάθα α θουμνηθζάλλουη ανοστρούη· κάμα | τημ'υσήτα θε χερου-
 βήμ, σο κάμα δουξουσήτα, ! βαρτός μούλτου θε σεραφήμ, τζη κου
 δηργη- | ρέατζα, φητζέσσοι γχρεαήλου θουμνηθζά. | θντως θουμνηθζα-
 φακατωάρεα τήνε τε δου- | ξουσήμ.

Θεοιόκε παρθένε.

25 Μαρήε δήργηρα θουμνηθζαφακατωάρα, μ' | πλήνα θε χάρη, χαρησεάτε,
 θόμνουλδου έστε | κου τήνε. αλαβθατά έσστη τήνε νάμεσα θε || μουλ-
 λ'έρρα τωάτε, σσοι καρπόλλου α πάντη- | καλλ'υ αταέη έστε αλαβθαάτου,
 κα φητζέ- | σσδι σκαπατόρρου α σούφλετελορδου ανοστρό- | ρδου. αμήν.

Ν' κλλ'υνάρεα α φητζσόρλορδου, θουπα τζήνα. δι έυχών.

Κου παλακαρήηλε α άγήλορδου α πατέρλορδου | ανοστρόρδου, θωάμνε
 ηησού χρηστέ θουμνη- | θζάλλδου ανόστρου, μ'υλουεάνα νόη. αμήν.

Δόξατζοι θουμνηθζάλλδου ανόστρου, δόξατζοι.

Βασιλεϋ ούράλιε.

Αμηρά θε ν' τζέρδου, σαμανατωάρε θού- | χλου α ν' θρηπτατελλ'υ,
 τήνε τζη έσστη | θε'ναν'τε ιουτζηθò, σσοι λε ούμπλη τωάτε, | χαζνάλλου
 α μπούνελορδου, σσοι γαρζη- | τόρρου α μπάναλλ'υ, γήνο σο κουνθησεά |
 τρου 'νοη, σο καθαρησεάνα θε ήτζηθò κό- | θρα· τήνε μπούνε, ασου-
 σεά σσοι σούφλε | τελε ανωάστρε.

26 | Αγίου θουμνηθζά, 3. Δόξα α τάταλουη. | Παναγήα τρηάδα, Τάτα
 ανόστρου. θωά- | μνε μ'υλουεά, 12.

Δεϋτε προσκυνήσωμεν.

Βηνητζοι σε να ν' κλλ'υνάμ, σσοι σελλ'υ κα- | θέμ αλ αμηρά α
 θουμνηθζάλλουη ανοστρούη.

Βηνητζοι σε να ν' κλλ'υνάμ, σσοι σελλ'υ κα- | θέμ αλ αμηρά α
 χρησστόλλουη α θου- | μνηθζάλλουη ανοστρούη.

Βηνητζοι σε να ν' κλλ'υνάμ, σσοι σελλ'υ κα- | θέμ α χρησστόλλουη
 αηστούη αλ αμηρά | σσοι α θουμνηθζάλλουη ανοστρούη.

Έλεήσόν με ó Θεός· Ψαλ. 50.

Ν'υλουεάμε θουμνηθζάλε θε κακουμ έστε μά- | ρε μ'ύλα ατά, σσοι
 θε κακουμ εστε μουλ- | τεάτζα α μ'υλουήρ λορδου α ταόροϋ ασσ- |
 τεάρθζεο παρανομήλλ'α αμεά.

tine alăvdata de cânțido, ș-vărtós căthărisita, ș-dada a Dumnițălluī anostrūī. Cama tiūisita de H'eruvīm, ș-cama đuxusita, vărtós multu de Serafim, ți cu virvireată, fițeși greăllu Dumniță. έντως dumnițăfăcătoarea tine te đuxusim.

Θεοτόκε Παρθένε.

Marie virviră dumnițăfăcătoară, mplină de hărī, hărseă-te, domnulū este cu tine. Alăvdată ești tine námesa de mul'erră toate, 25
și carpollu a pānticāl'i atăeī este alăvdătū, că fițeși scăpătorru a sūfletelorū anostrórū. Amín.

Nel'inarea a fičorlorū, după țină.
δι' ευχών.

Cu pālăcăriile a ávilorū a paterlorū anostrórū, doamne Iisú Hrișté Dumnițăllu anostru, nilueă-nă noi. Amín.

Δοξα-ți Dumnițăllu anostru, đoxa-ți.
Βασιλεῦ οὐράνιε.

Amiră de n-terū, sāmănătoare, duhlu a ndriptátel'i, tine ți ești denănte iúțido, și le umpli toate, hăznăllu a búnelorū, și hărzi-torru a bānāl'i, vīno ș-cundiseă tru noi, ș-căthărăseă-nă de ițido cothrá. Tine bune, asuseă și sūfletele anoastre.

|| Ávū Dumniță. 3. Δοξά a tátăluī. Panaía triăđă. Tată anostru. 26
Doamne nilueă, 12.

Λευτε προσκυνήσωμεν.

Viniți se nă nel'inăm, și se-l'ī cādém al amiră a Dumnițălluī anostrūī.

Viniți se nă nel'inăm, și se-l'ī cādém al amiră a Hriștolluī a Dumnițălluī anostrūī.

Viniți se nă nel'inăm, și se-l'ī cādém a Hriștolluī aistūī al amiră și a Dumnițălluī anostrūī.

Ἐλέησόν με ὁ Θεός. Ψαλ: 50.

Nilueă-me, Dumniđale, de cācūm este mare nila ată, și de cācūm este multeata a niluirlorū atăórū așteărđe-o paranomil'a amea.

27 Λάμε βαρτόσου θε παρανομήλλ'α αμεῖ, | σοι καθαρησεάμε θε·
αμαρτήα αμεῖ.

Κα μήνε μ'ο κουνόσκου παρανομήλλ'α αμεῖ, | σοι αμαρτήα αμεῖ.
μ'εάστε θενάν'τε θε | ούνα ουνα.

Ατζέα αουνοῦθι θουμνηθζα αμαρτηψήη, σοι | ρράουλου λ' φέτζου
θενάν'τεα ατά · | τρα σε τε σπούνη ν' θρέπτου πρε γκρεά· | ερρα ατάλε,
σσ τρα σε ανηκησέσση | τρου ζαμάνεα τζη ου σε θζοῦθιτζή.

Κα εα ου με ακατζάη τρου παρανομήλλ'υ, | σοι θά θα αμεῖ με
φεάτζε αληκήτου θε αμαρτήη.

Κα εα ου θροῦσοι ν' θρηπτάτε · κα ατζεάλε | νε φανερουσήτηλε,
σσ ασκούμετε α σσ· | τήρελλ'υ αταέηλε φανερουσήσοι λα μήνε.

28 Βου σέ με πρρασκουτέσση και ήσοπ, σσ ου || σέ με καθαρη-
σέσκου· ου σέ με λάη, | σσ ου σε αγγιέσκου καμα ν' σούσου | θε
νεάο.

Βου σέ με φάτζη σε άδθου χαράο, σσ μα- | ληνάρε, σσ ου σεσέ
χαρησεάσκα ωάσε- | λε ατζεάλε ταπηνουσήτηλε.

Νου μουτρεα πρε αμαρτήηλε αμεῖλε, μα | σοούτζατζοι πρόσοπα ν'
κουλεῖ σοι α | σπεάρθζεμ'υ τωάτε παράνομήλλ'λε α- | μεῖλε.

Ντουμνηθζάλε, αθάρα τρου μήνε ουνα ήνημα | κουράτα σοιζουεῖ
τρου μάτζαλε αμεῖ- | λε ούνου δούχου ν' θηρέπτου.

Σε νου με αρρούτζη θε θενάν'τεα α πρόσο- | παλλ'υ αταέη, σσ αγήλου
θούχου α- | τάδου σε νούλου σκόλη θε πρε μήνε.

29 Χαρζεῖμ'υ χαράο α σκαπάρελλ'υ αταέη, || σοι στερεουσεάμε και
θούχλου ατζέλου ουρ- | σητόρρου.

Βου ολλ'υ ν' βέτζου παράνομλλ'υ κάλλ'ουρα α- | τάλε, σοι άπησοτζοι-
λλ'υ ου σε σοού- | τζα κα τρα τήνε.

Ντουμνηθζάλε, σκάπαμε θε σάν'θζελε τζη | βερσάη, θουμνηθζάλλου
α σκαπάρελλ'υ αιμ'υη· ου σεσέ χαρησεάσκα λήμμπα | αμεῖ τρα ν'
θρηπτάτεα ατά.

Ντωῖμε ου σεμ'υ θησφάτζη μπουθζάλε, | σσ γκούρα αμεῖ ου
σε ασπούνα αλαβθα- | τζοῦνεα ατά.

Κα σεάρα βρεάη κουρμπάνε, μήνε βρεα σε | ζθάδου, μα κουρμπάνη
άρσε ου σε νου λε | αρησέσση.

30 Κουρμπάνεα αλ θουμνηθζά έστε σούφλετου | ατζέλου ν' βερνάτλου,
ήνημα ατζεῖ ν' || βερνάτα, σσ ταπηνουσίτα, θουμνηθζά | ου σε νου
σκαταφρονησεάσκα.

Ντωῖμε, και αρησήρεα ατά ν' μπουναάθζαο | πόλεα σην, σσ λα
σε σεαθάρα μούρουρ- | λε α ηερουσόλημηλλ'υ.

Ατούμτζεα ου σέ αρησέσση κουρμπάνε ν' θρεα- | πτα δοξολογήε, σσ
κουρμπάν η χουνηψήτε.

Ατούμτζεα ου σε αθούκα γητζάλλ'η τρου αλτάρεα ατά.

Lă-me vârtosă de paranomil'a amea, și căthăriseă-me de 27
amărtia amea.

Că mine n-o cunosc paranomil'a amea, și amărtia amea n-este
denănte deunăună.

Ățaea a unui Dumniță amărtipsi, și răul l-fečă denăntea ată,
tra se te spună ndreptu pre greăerră atale, și tra se anikisești
tru zămanea și vu se gudiți.

Că ea iu me acățai tru paranomil'i, și dada amea me feațe
alikitū de amărti.

Că ea iu vruși ndriptate; că ațea nefanerusitele, și ascumtele
a știel'i atăei le fănerusiși la mine.

Vu se me prăscutești cu isop, și-vu || se me căthărescu; vu 28
se me lai, și-vu se alg'escu cama nsusă de neao.

Vu se me fați se avdu harao, și-mălinare, și-vu se se hărisească
oăsele ațea tăpinusitele.

Nu mutreă pre amărtiile ameale, ma suță-ți prósopa neuleă și
aștearde-ni toate paranomil'le ameale.

Dumnițale, adară tru mine ună inimă curată și znueă tru mă-
țale ameale unū duhū ndreptu.

Se nu me aruți de denăntea a prósopăli atăei, și-avilū duhū
atău se nu-lū scoli de pre mine.

Hărzea-ni harao a scăpareli atăei || și stereuseă-me cu duhlu 29
atélū ursitorru.

Vu s-li nveți paranomli căl'u[r]ă atale, și apiștili vu se suță
cătră tine.

Dumnițale, scapă-me de sândele și versăi, Dumnițallu a scă-
pareli aniéi; vu se se hărisească limba amea tră ndriptatea ată.

Doamne vu se-ni disfăți búđale, și-gura amea vu se aspună
alăvdăcunea ată.

Că s-eara vreai curbane, mine vrea se z-daū, ma curbăni arse
vu se nu le arisești.

Curbane al Dumniță este sufletlu atélū nvernatu, inima aței
n- || vernata, și-tăpinusita, Dumniță vu se nu s-cățăfronisească. 30

Doamne, cu arisirea ată nbunea-o polea Sión, și-la[s] se se-adară
múrurle a Ierusalimil'i.

Atumțea vu se arisești curbane ndreaptă, doxolovie, și-curbăni
hunipsite.

Atumțea vu se aducă vițăl'i tru altarea ată.

‘Η δοξολογία.

Δόξα ατζάεα τζη σπουσέσσῃ λουμ’ύνα.

Δόξα αλ θουμνηθζά θε ν’ τζέρου, σοι | πρε λόκδου ηρήνε. σσ τρου
ωάμεμ’ύ βρεά- ρε μπουόνα.

Τε ψουλησήμ, τε αλαβθάμ, τε ν’ κλλυνάμ, | τε δοξολογησήμ, τζο
εφχαρηστή σμηιτρα | δόξα ατά ατζεχ μάρεα.

- 31 || Ντωάμνε αμηρά, θουμνηθζάλε θε ν’ τζέρου, | τάτα τζη ουρσέσσῃ
τωάτε, θωάμνε χή- | λλ’δου σήν’γκουρδου, ηησου χρηστέ, σοι | αγιζου
θούχδου.

Ντωάμνε θουμνηθζάλε, μ’έλλου αλ θουμνη- | θζά, χήλλ’λου α τάτα-
λουή, τήνε τζη | σκόλη αμαρτήα α κόζσμουλουή (sic) μ’υλουεά- | να νόη,
τήνε τζη σκόλη αμαρτήήλε α κόζσμουλουή.

Ασσεάπταο παλακαρηά ανωάστρα, τήνε | τζη σσάθζοι θε να ν’
θρεάπτα α τά- | ταλουή, σσ μ’υλουεάνα νόη.

Κα τήνε ἡν’σουτζοι έσστη αγιζου, τήνε ἡν’σουτζοι έσστη θόμνου, ηησου
χρηστέ, | τρα δόξα αλ θουμνηθζά α τάταλουή. | αιήν.

- 32 Ντε κάθε σεάρα βουστε αλάβθου, σσ βου σε || ψουλησέσκου νούμα
ατά τρου ετα τωά- | τα, σσ τρου έτα α έτηλλ’υ.

Ντωάμνε να τε φητζέσσῃ απάν’γγε φαρα θουπα φάρα μήνε θζόισ-
σου· θωάμνε μ’υ- | λουεάμνε, δήν’θηκαμ’ύ σουφλετλου αιμ’έου, | κα τζοι
αμαρτηψήή.

Ντωάμνε, λα τήνε μεχ κουμτηνάή, ν’ δεά- | τζαμε σε φάκδου θέλημα
ατά, κα τή- | νε μ’έσστη θουμνηθζάλλδου αμέδου.

Κα λα τήνε έστε ἡσθουρρου α μπάνηλλ’υ· | κου λουμ’ύνα ατά βου
σέ βηθέμ λουμ’ύνα.

Βεάρρσαο μ’ύλα ατά πρεατζέλλ’υ τζη | τε κουνόσκου.

Ντωάμνε, αξηουσεάνα τρου νωάπτεα αή- | στα, σέ να δηγκλλ’έμ νε
αμαρτηψήτζοι.

- 33 Αλαβθάτδου έσστη θωάμνε, θουμνηθζάλλδου | α ταταμ’ύλορου, ανοσ-
τρόρου, σοι αλαβ- || θάτα σοι δουξουσήτα εστε νούμα ατά τρου |
έτε. αμήν.

Ντωάμνε, λα σέ γήνα μ’ύλα ατά πρε νόή, | θε κακουμδου θαρρασίμ
πρε τήνε.

Αλαβθάτδου έσστη θωάμνε, ν’ δεάτζαμ ν’ | θρηπτασλε ατάλε.

Αλαβθάτδου [έσστη] θωάμνε, φαμε, σε κη- | κασέσκου ν’ θρηπτασλε
ατάλε.

Αλαβθάτδου έσστη άγηε, λουμ’υνεάθζαμε | κου ν’ θρηπτάσλε ατάλε.

Ντωάμνε, μ’ύλα ατά εστε τρου έτα. σε νού | λε κατα φρονησέσστη
λούκαρρα α μάνή- | λορδου αταόρδου.

η Δοξολογία.

Doxă ațăea ți spuseși luîna.

Δoxă al Dumniḡă de n-țerŭ, șî pre locŭ irine, ș-tru oameñŭ
vreată bună.

Te psulisim, te alăvdăm, te nclînăm, de ḡoxolovísim, ȝ-o ef-
hăristisim tră ḡoxa ată ațea marea.

Doamne amiră, Dumniḡale de n-țerŭ, tată ți ursești toate, **31**
doamne h'il'ŭ singurŭ, lisŭ Hrișté, șî av'ŭ duhŭ.

Doamne Dumniḡale, ñellu al Dumniḡă, h'il'lu a tătăluŭ, tine ți
scolŭ amărtia a cōzmuluŭ; ñilueă-nă noŭ, tine ți scolŭ amărtiile a
cōzmuluŭ.

Așteaptă-o pălăcăria anoastră, tine ți șăḡî de n-andreapta a tă-
tăluŭ, ș-ñilueă-nă noŭ.

Că tine insu-ȝi ești av'ŭ, tine insu-ȝi ești domnu, lisŭ Hrișté,
tră ḡoxa al Dumniḡă, a tătăluŭ. Amín.

De caḡe seară vu se te-alăvdu, ș-vu se || psulisescu numa ată **32**
tru eta toată, ș-tru eta a étil'i.

Doamne nă te fițeși apang'e fară după fară; mine ḡișŭ: doamne
ñilueă-me, vîndică-ñŭ sŭfletlu aîeŭ, că ȝi amărtipsŭ.

Doamne, la tine me-acumtinăŭ, nveaȝă-me se facŭ ḡólima ată
că tine ñ-ești Dumniḡăllu aîeŭ.

Că la tine este ísvurru a bānil'i; cu luîna ată vu se vidēm
luîna.

Vearsă-o ñila ată pre-ațél'i ȝi te cunoscu.

Doamne, axiuseă-nă tru noaptea aistă, se nă vigl'ēm neamăr-
tipsiȝi.

Alăvdătŭ ești doamne, Dumniḡăllu a tătăñilorŭ anostrórŭ, șî
alāv- || dată șî ḡuxusită este numa ată tru ete. Amín. **33**

Doamne, la[s] se vîná ñila ată pre noŭ, de căcŭmŭ ḡărrăsŭm pre
tine.

Alăvdătŭ ești, doamne, nveaȝă-m[c] ndrîptăse atale.

Alăvdătŭ [ești], doamne, fă-me, se kicăsescu ndrîptăse atale.

Alăvdătŭ ești, ávie, luîneaḡă-me cu ndrîptăse atale.

Doamne, ñila ată este tru etă, se nu le cătăfrunisești lŭcără
a mănîlorŭ atăórŭ.

Α ἄεξ σ' πρηψεάσστε αλαβθατζσούνεζ,
 Ατζάεξ σ' πρηψεάσστε ψουλησήρεα,
 Ατζάεξ σ' πρηψεάσστε δόξα, α τάταλουή, | σσ α χήλλ'λουή, σσ α
 34 αγγήλουή θούχδ, || τόρα, σσ καντζηθό, σσ τρου 'έτελε α | έτελορδου.
 αμην.

‘Ο έν παντί καιρῷ, και πάση.
 θυά μεν μ'ύλουεζ, 40.

Χρηστέ θυμνηθζάλε, τήνε τζη τρου κάθε | ζαμάνε σσ τρου κάθε
 σαάτε | τε ν' κλλ'ύνα, | σσ τε δουξουσέσκου ν' τζέρβου [σσ π]ρε λόκδου
 αρ- | ραβθατωάρε, εχρτόσου μ'ύλουήτε εαχτότδου | αθηλλ'ωάσε. τήνε τζη
 ν' θρέπτζοι:λλ'ύ λλ' | ερέη, σσ αμαρτηρότσλλ'ύ λλ' μ'ύλουεσστη· τή- | νε
 τζη τότζοι:λλ'ύ κλλ'εμ'ύ κχ τρχ σκαπάρε, | κου ταξήρεζ α μπούνελορδου
 τζη δου σε χήμ- | πα ν' τζέρου. Τήνε θυά μεν ασταεάπταλε | σσ πα-
 λακκρήηλε ανωάστρε τρου σαάτεζ αή· | στζ, σσοι ν' θρεάθζεο μπάνα
 ανωάστρχ κχ | τρχ θημχ/ιθτζούνηλε ατάλε. σουφλετελε | ανωάστρε
 35 αγησάλε, τρούπουρρχ σπαστρεάλε || μνηθουήρλε ν' θρεάθζελε,
 μνητζοι:λε κχ- | θαρησάλε, σσοι: σκαπχ/α θε κήε βη- | ρήνδου σσ
 θε θόρδου, σσ θε βρζλε. Ν' | γακρθεάθζα/α κου άγγήλλ'ύ αν'γγελλ'ύ
 ατάη, σε νχ απαράμ σσοι: σε νχ τρράθζεμ | κου ωάστρεζ αλόρδου, τρχ
 σε αθζτσού'ιθζεμ τρου | μηττηκάρε α πήστηλλ'ύ, σσ τρου κουνωάσττη- |
 ρεζ α δόξαλλ'ύ ατζεή ατζελλ'έη νε απροκεά- | ταλλ'ύ, κχ έσστη αλαβ-
 θατδου τρου έτελε α | έτελορδου. αμην.

‘Υπερένδοξε.

Ντουμνηθζαρχκατωάρε, αλαβθατζ, οήρ- | γήρα, εχρτοτδου δουξουσήτε,
 παλακκρήα α- | νωάστρχ απρωάκεο θε χήλλ'λου ατάδου, σσ | θε θυμνη-
 θζάλλδου ανόστρου, σσ κήφταο κου | παλακκρήα ατά, τρχ σε νχ ασου-
 σεάσκα σου- | φλετελε ανωάστρε..

36

|| Η' έλπίζ μου.

Θάρρου αμ'ένου εστε τάταλδου, απάν'γγεα α- | μεζ εστε χήλλ'λου, αμδχ-
 λήρεα αμεζ εστε α- | γήλδου θούχου, αγια τρηάδα, δόξατζοι.

Την πάσαν έλπίδα μου.

Τότδου θάρρου αμ'ένου πρέ τήνε λυαρρούκδου, | μουμα αλ θυμνηθζά,
 βεάγκλλ'υμε πρεσσυμ | αμδχλήρεα ατά. Κου παλακκρήηλε απα- | τέρορ.
 Σκόλουζμα α ν' κλλ'υνάρελλ'ύ.

Ν' κλυμάρεζ ατζεα τζη ληψεάσστε τρχ | πρράν'θζου.

Τρχ πρράνθζου θζοι. Τάτα ανόστρου τζη έστ- | τη ν' τζέρδου. Δόξα α

Ațăea s-pripseaste alăvdăčunea.

Ațăea s-pripseaste psulisirea.

Ațăea s-pripseaste đoxa, a tătăluī, ș-a h'il'luī, ș-a áv'iluī duhū || 34
tora, ș-cănțido, ș-tru étele a ételorū. Amín.

‘Ο ἐν παντί καιρῷ, καὶ πάσῃ.

Doamne nilueá, 40.

Hrișté Dumniđale, tine ți tru cađe zămane ș-tru cađe săate
tje ncl'ină, ș-te đuxusescu n-țerū [ș-p]re locū arrăvdătoare, văr-
tósū niluite, vartósū adil'oase, tine ți ndrėptil'i l'-vreī, ș-amărtioșl'i
l'-niluești; tine ți toți l'i cl'enū cătră scăpare, cu tăxirea a bú-
nelorū ți vu se h'ibă n-țerū. Tine, doamne, așteaptă-le ș-pălăcă-
riile anoastre tru săatea aistă, și ndreađe-o bana anoastră cătră
dimăndăčunile atale. Sufletele anoastre áviseá-le, trúpurră spă-
streá-le || minduirle ndreađe-le, mințile căđăriseá-le și scapă-ne de 35
cađe virinū ș-de dorū, ș-de rrale. Ngărdeađă-nă cu ávil'i áng'el'i
atăl, se nă apărăm și se nă trrađem cu oastea alórū, tra se ađun-
đem tru misticarea a pístil'i, ș-tru cunoáștirea a đóxăl'i atăeī
ațel'eī neaprokátăl'i, că ești alăvdátū tru étele a ételorū. Amín.

‘Υπερένδοξε.

Dumniđăfăcătoare, alăvdată, vírvirá, vartósū đuxusită, pălăcăria
anoastră aproake-o de h'il'lu atăū, ș-de Dumniđăllu anostu, ș-caf-
tă-o cu pălăcăria ată, tra se nă asusească sufletele anoastre.

‘Η ἐλπίς μου.

36

Đarru aneu este tatălū, apang'a amea este h'il'lu, amvălirea
amea este ávilū duhū, áva triađa, đoxa-ți.

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου.

Totū Đarru aneū pre tine lo-arrúcū, mumă al Dumniđă, vea-
gl'i-me pre sum amvălirea ată. Cu pălăcăriile a paterlor. Scóluzma
a ncl'inărel'i.

Ncl'inarea ațea ți lipseaste tră prrănđu.

Tră prrănđu đí: Tată anostu ți ești n-țerū. Δoxă a tătăluī. Și

τάταλουή. Σ'σοι τό- ρα σοι καν'τζη. θωάμνε μ'υλουεά, θωάμνε [μ'υλουεά, θωάμνε μ'υλουεά.

Χρηστέ θουμνηθζάλε δλουησεά.

- 37 Κου παλακίρηήλε α άγήλορου α πατέρη· || λορού ανουστρόρου, θωάμνε ηησού χρηστέ θου- | μνηθζάλε μ'υλουεάνα νόη.ηαμήν.

Ε σε φούρε κα εστε βαρέυ πρέφτου 'νην'γκα | στάλα, θζοί, θωάμνε μ'υλουεά· 3. θωα· | μνε αγησήτε δλουησεά.

Ντε καρα σέ τε σκόλη θε νήν'γκα αστάλα, | Εφχαρηστησεά αλ θουμνηθζά, σο θζοί.

Χρηστέ θουμνηθζάλλε ανόστρου, τζο εφχα· | ρηστησήμ, κα να ναφατήσση θε μπουνελε α· | τάλε θε πρε λόκνυ· μα σοι θε αμνηραή- | λλ'εα ατά ατζεε θε ν' τζέρνυ σε νού να ουρ- | φανέσστη, μα θε κακουμ δηνήσοι νάμμεα θε | μαθητάζλλ'υ ατάη θε λα θηθέσοι ήρήνε, | γήνο σακαπατωρε σο θεαθούννυ κου νόη, | σοι ασουσεάνα.

- 38 || Δόξα α τάταλουή. Σ'σοι τόρα σοι καν. | θωάμνε μ'υλουεά, θε, 3: όρη.

|| Χρηστέ θουμνηθζάλε, δλουησεά αρραμασα· | τούρρα θε πάνε, σοι αθάβιζελε τρου κάσα | αήστα, σο τρου ετα τωάτα· κα έσστη α· | γίβνυ θε ούνα ουνα, τόρα, σοι καντζηθό, σο | τρου έτελε α έτελορου· αμήν·

Ντόμνουλνυ θουμνηθζά σε να βεάγκλλ'ε τό- | τζοί νοή, αμήν.

Τρα τζήνα θζοί αήστα,

Βου σέ μάκα ω ρφαμ'λλ'υ σο βου σεσέ ναφα· | τεάσα. σο ατζέλλ'υ τζη λ' κλλ'εάμα θόμνου· | λνυ βου σελνυ αλάβιζ, σο βουσελα μπανεά· | θζα ήνημηλε αλόρνυ τρου έτα α έτηλλ'υ.

Δόξα α τάταλουή, σο αλάν'τε τζη θζοίτζεμ τρα | πρράν'νθζου.

- 39 || Ντε καρα σετε σκόλη θε 'νην'γκα αστάλα εφ· | χαρηστησεά αλ θουμνηθζά σο θζοί.

Ντωσμε, να χερησίσοι κου αθαρραμήν'τη· | λε ατάλε σο να χα- ρησήμ κου λούκαρρα α μά· | νήλορου αταόρνυ, θωάμνε, λουμ'υνά πρε | 'νοή λουμ'ύνα α πρόσοπαλλ'υ αταέη· θηθέσοι | χαράο τρου ήνημα ανώστρα· να ναφατήμ θε | καρπόλλνυ α γήπτουλουή σο θεα ουμ- τουλέμνου· | λουή, θεα γήν'λουή· τρατζεε βου σε να μπαγ· | κάμ σο βου σε θουρμ'ύμ κου ήρήνε, κα τήνε | θωάμνε χόργεα να κουν'θησήσοε πρε θάρρου τζη αδούμ.

Δόξα α τάταλουή, σο τωάτε τζη θζοίτζη | τρου εφχαρηστησήρεα α πρράθζουλούη. (sic).

tora și cânti. Doamne nilueá, doamne nilueá, doamne nilueá.

Hriște Dumniđale vluseá.

Cu pălăcăriile a ávilorú a patéri- || lorú anostrórú, doamne lisú **37**
Hriște Dumniđale, nilueá-nă noi. Amín.

E se fure că este vărú preftu ningă stală, đî: doamne nilueá:
3. doamne áviseite vluseá.

De cara se te scolí de ningă astală, efhăristiseá al Dumniđă, ș-đî:

Hriște, Dumniđăllu anostru, ț-o efhăristisím că nă năfătiși de bú-
nele atale de pre locú. Ma și de amirăril'a atá ațea de n-țerú
se nu nă urfănești, ma de căcúm viniși námesa de mađitazl'i
atái de lá dideși irine, vîno, scăpătoare, ș-deadúnú cu noi și asu-
seá-nă.

|| Doxă a tátăluí. Și tora și cân[țido], doamne nilueá, de 3 orí. **38**

Hriște Dumniđale, vluseá arrămăsătură de pîne, și adavde-le
tru casa aistă, ș-tru eta toată. Că ești avú deunăună, tora, și
cănțido, ș-tru étele a ételorú. Amín.

Domnulú Dumniđă se nă veagl'e toți noi, amín.

Tră țină đî aistă.

Vu se măcă oárfănúl'i ș vu se se năfătească. Ș-ațel'í ți-l' cl'amă
domnulú vu se-lú alavdă, ș-vu se lá băneađă inimile alórú tru
eta a étíl'i.

|| Doxă a tátăluí, ș-alante ți đîțem tră prrăndzu.

39

De cara se te scolí de ningă astală efhăristiseá al Dumniđă ș-đî.

Doamne, nă hărisiși cu adărămintile atale ș-nă hărisím cu lú-
cără a mănilorú atăórú, doamne, luínă pre noi luńina a pró-
sopăl'i atăél. Dideși harao tru ínima anoastră; nă năfatím de car-
pollu a víptuluí ș-de-a umtulémnuluí, de-a vínluí; tr-ațea vu se
nă băgăm ș-vu se durńim cu irine, că ține doamne horvá nă
cundisiși pre țarru ți avúm.

Doxă a tátăluí ș-toate ți đîț tru efhăristisirea a prră[n]đuluí.

Αἱ δέκα ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ.

Ντῶατζελε θυμαγ'θᾶτζουσὸνῆ αλ' θυομνηθῶζῶ.

- 40 α. Μήγε τῶοἱ ἔσκου θόμονουλδου θυομνητῶζᾶλλου (sic) || ατᾶδου, τῶη τε σκόσσυδου θε τρου λόκλου α | μησηρηῆλλ'υ, θε τρου κάσα α σκλλαῶδη- | ελλ'υ· βου σενοῦ σ' χημπᾶ ἀλτζοἱ θυομνη- | θῶζᾶθῶζοἱ, χόργεχ θε μήνε.

β. Σε νού φατῶζῆ ἡδόλδου α βέετῆλλ'υ ατᾶῆ, | σσ νητῶε ούνα ουμ'ύζε. ὕε κατᾶ σούν'του θη- | σούπᾶ ν' τῶέρδου, σσ θε κατε σούν'του θεγ- | κιδόσσυδου πρε λόκδου. σσ θε κατε σούν'του τρου | ἄπε πρε σουμ λόκδου· σε νού λε ν' κλλ'ύνῆ, | σσοι σε νού λε τημ'υσέσστη κα τρα θυομνη- θῶζᾶθῶζοἱ.

γ. Σε νού ολλ'εχῆ νούμα α θόμονουλουῆ α θυο- | μνηθῶζᾶλλουῆ ατᾶ- ούῆ τρα ν' κέττου· κα θό- | μονουλέυ βουσε νούλ' κᾶθᾶρησεᾶσκα ατῶε- | λδου τῶη οσπρηθῶζουσούᾶ νούμα αλούῆ τρα ν' | κέττου.

- 41 δ. Α'θυοτῶοἱ αμῆν'τε, θῶζούα α σαρμπᾶτῶρ- || λορδου σε ο αγη- σέσστη. σε λουκρέθῶζοἱ | σῶᾶσε θῶζοἱλε, σσοι σε σ' φᾶτῶζῆ τούτε | λού- κᾶρᾶ ατᾶλε. Ε α σῶᾶπτεχ θῶζούᾶ | εστε ρρουπάσλου α θόμονουλουῆ α θυομνη- | θῶζᾶλλουῆ αταούῆ· τρου ατῶεθ θῶζούᾶ σε | νού φατῶζῆ νῆτῶε ουνδου λουκρου, τῆνε σσ | χῆλλ'λου ατᾶδου, σσ χῆλλ'εα ατᾶ, ιουζμη- | κεᾶρᾶ ατᾶδου, σσοι ιουζμηκεᾶρα ατᾶ. | μπόδου λου ατᾶδου, σσ σουμ- θῶζουσγατῶρρου, | σσ τῶατε ἄλαν'τε.

ε. Τημ'υσεᾶ τᾶτᾶλδου ατᾶδου, σσ μούμα α- | τᾶ, τᾶ σε προυκουψέσστη σσοι τρα σε | μπᾶνέθῶζοἱ μούλτου πρε λόκλου ατῶέλδου | μπόδον'λου· τῶη σλου θᾶ ατῶῆεχ, θόμονου- | λδου θυομνηθῶζᾶλλδου ατᾶδου.

στ. Σε νού φατῶζῆ φουνηκό.

ζ. Σε νού κουρᾶρησεᾶσστη.

- 42 || η. Σε νού φοῶρη.

θ. Σε νού θαῆ μαρτηρῆε μῆν'τῶσουνῶᾶσε πρε | βητῶζῆν' λου ατᾶδου.

ι. Σε νού ορηῆέσστη μουλλ'εχρεα α βητῶζῆν'- | λούη αταούῆ, Σε νού ορηῆέσστη κάσα α | βητῶζῆν'λουῆ αταούῆ, νῆτῶε ἄγκουρρου α- | λούῆ, νητῶε ιουζμηκεᾶρρου αλούῆ, νητῶε | ιουζμηκεᾶρα αλούῆ, νητῶε μπόδουλου αλούῆ, | νητῶε σουμθῶζουσγατῶρρου αλούῆ, νῆτῶε | ούνα πᾶᾶᾶθᾶ θεα λούῆ, νητῶε θε κᾶ- | τε σουν'του αβητῶζῆν'λουῆ αταούῆ.

Τὰ τυπικά. Ψαλμὸς, 102.

Αλαῶθᾶ σουφλετλου αμ'εδου θομινουλου,

Αλαῶθᾶατδου εσστη θῶαμνε,

1. Αλαῶθᾶ σουφλετλου αμ'εδου θομινουλου, σσοι | τῶατε θε τρου μῆνε αλαῶθᾶτῶοἱ νουμα | ατῶεχ ἀγησητα αλούῆ.

- 43 || 2. Αλαῶθᾶ σουφλετλου αμ'εδου θομινουλου, | σσοι νου λε ἀγκᾶρσεα τῶατε πᾶτῆρα | αλούῆ.

Αἱ δέκα ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ.

Dătele dimândăcūnī al Dumniḡă.

α. Mine ți escu domnulū Dumniḡăllu || atăū, ți te scoșū de 40
tru loclu a Misiriél'i, de tru casa a sclăviél'i; vu se nu s-h'ibă alți
Dumniḡaḡi, hor'va de mine.

β. Se nu fați idolū a véteil'i atăéi, ș-nițe ună uńize. De câte
suntu disupră n-terū ș-de câte suntu deg'ósū pre locū, ș-de câte
suntu tru ape pre sum locū, se nu le ncl'inī, șī se nu le tińisești
ca tră Dumniḡaḡi.

γ. Se nu o l'ai numa a dómnnulū a Dumniḡăllu atăūi tră n-cotū;
că domnulū vu se nu-l căthărisească ațélū ți o spriḡură numa
alūi tră n-cotū.

δ. Adu-ți aminte ɥua a sărbător- || lorū se o a'visești. Se lucreḡi 41
șase ɥile, șī se s-fați tute lúčărră atale. E a șaptea ɥuă este rru-
paslu a dómnnulū a Dumniḡăllu atăūi; tru ațea ɥuă se nū fați
nițe unū lucru, tine ș-h'il'lu atăū, ș-h'il'a ată, iuzmikarru atăū,
șī iuzmikara ată, boūlu atăū, ș-sumḡugătorru, ș-toate alante.

ε. Tińiseă tatălū atăū ș-muma ată, tra se prucupsești șī tra se
bănédī multu pre loclu ațélū bunlu, ți s-lu da ațăea. domnulū
Dumniḡăllu atăū.

ζ. Se nu fați funicó.

ξ. Se nu curvărisești.

|| η. Se nu furī.

42

θ. Se nu daī mărtirie mincunoasă pre viținlu atăū.

ι. Se nu orixești mul'area a viținlu atăūi. Se nu orixești casa
a viținlu atăūi, nițe águrru alūi, nițe iuzmikarru alūi, nițe iuz-
mikara alūi, nițe boūlu alūi, nițe sumḡugătorru alūi, nițe ună
pravḡă de-alūi, nițe de câte suntu a viținlu a tăūi.

Τὰ τυπικά. Ψαλμός 102.

Alavḡă súfletlu anéū dómnnulu.

Alăvdátū ești, doamne.

1. Alavḡă súfletlu anéū dómnnulu, șī toate de tru mine alăv-
dați numa ațea a'visea alūi.

|| 2. Alavḡă súfletlu anéū domnulū, șī nu le agărșă toate plă- 43
tir[r]ă alūi.

3. Ατζελδου τζη σλε λλ'υαρτα τωατε α | μαρτηήλε αταλε, ατζελδου τζη σγη- | τρηψεχσπε τουτε λαν'γκορρα αταλε.

4. Ατζελδου (sic) τζη σκαπα θε ασπαρθζερε | μπανα ατα, ατζελδου τζη τε ν' κουρου- να κου μ'υλα σσοι κου αδηλλ'εχρε.

5. Ατζελδου (sic) τζη τζο ναφατεασσε (sic) ορηξεχ | ατα θε μπουνε βουσε ζνουεσχα τηνηρεχ- | τζα ατα κα α σσκηπωαμ'υελλ'υ.

6. Ντομνουλδου τζη φατζε ελεημοσηνή σσοι | θζσουθέτζδου πρε τοτζή ατζελλ'υ τζη σε | αδηκηψεσκου.

7. Λε φανερουσε (sic) καλλ'ουορρα αλουή αλ μοη- | ση, α χηλλ'λορδου αλ ησραηλ θελημηλε | αλουή.

44 || 8. Αθγλλ'υοσδου σσοι μ'υλουητδου εστε θομνου- | λδου, κου μουλτα αρραβθαρε, σσοι κου | μουλτα μ'υλα νητζε παν τρου.

Σκολουζμα νου σε ναρραεχσπε, σσ νη- | τζε θημολου βου σε νωαρ- ραμανα τρα | ετα τωατα.

9. Ντε κακουμ να ερα στεψηλε ανωάστρε | νου φετζε λα νοή, σσ νητζε να πλατη | πρε αμαρτήήλε ανωαστρε.

10. Ντε κατδου εστε αναλτου τζερρου θε λο- | κδου, αχατδου ο ν' βαρρτουσχα θομνουλδου | μ'υλα αλουή πρε ατζελλ'υ τζη λα εστε | φρηκα θε νασδου.

11. Ντε κατδου εστε θε παρτε θε ου εχσε | σωαρρα παν ου σκα- πητα, αχατδου θε- | παρτα θε νοή αμαρτηήλε ανωαστρε.

45 || 12. Ντε κακουμ ταταλδου μ'υλουεχσπε χηλλ'- | λλ'υ, α σσοι μ'υ- λουη θομνουλδου ατζελλ'υ | τζηλα εστε φρηκα θε νασδου κα ελδου ο | κουνουσκου πλαζμα ανωαστρα σσο μην'θουη | κα χημ λοκδου.

13. Ομλου εστε κα εχριπα, θζοιλλε αλουη, | κα ληλη τζσα θε τρου αγκρρυ, α σσοι | βου σε ν' θησστηθζασκα.

14. Κα σουφλετλου τρεκου τρου νασδου, μα | βου σε νου χημπα, σσ βου σε νου κου- | νωασκα μαν σουσου λοκλου αλουή.

Ε μ'υλα α θομνουλουή εστε θε τρου αρχηζ- | μα, σσ παν τρου σκo- λουζμα α ετλλ'υ (sic) | πρε ατζελλ'υ τζη αδου φρηκα αλουή.

Σ'σοι ν' θρηπτάτεχ αλουή εστε πρε χήλλ'- | λλ'υ α χηλλ'λορδου τζη δεχγκλλ'υε δγεχ- | τα αλουή, σσ τζη σσην'θουεσκου θη- | μανθατζσου- νήλε αλουή, σε λε φακα. |

46 || Ντομνουλδου ν' τζεβδου ετημαση σκαμνουλδου | αλουή, σσοι αμηρα- ρηλλ'υα αλουή λε ουρ- | σεχσπε τωατε.

Αλαβθατζοι θομνουλδου βοή τοτζοι αν'γγελλ'- | λλ'υ αλουή, βαρτοσσοι τρου βαρτουτε τζη | φατζετζοι γκρεχηλου αλουή, σε ασκουλ- | τα μπωσ τζεχ α γκρεχηρλορδου αλουή.

Αλαβθατζοι θομνουλδου βοή τωατε βαρτου- | σλε αλουή, ουζμηκεχρ- λλ'υ αλουή βοή τζη | φατζετζοι θελημια αλουή.

3. Ațelŭ ți s-le l'artă toate amărțiile atale, ațelŭ ți s-vitripseaste tute lăngorră atale.

4. Ațelŭ ți scapă de aspărđere bana atá, ațelŭ ți te ncurună cu nilă șî cu adil'are.

5. Ațelŭ ți ț-o năfăteaste órixeá atá de bune, vu se znuească ti-nireața atá ca a șkipoánel'i.

6. Domnulŭ ți fațe eleimosinŭ șî ġudétŭ pre toți ațel'i ți se ađikipsescu.

7. Le fănerusŭ căl'urră alúŭ al Moisi, a h'il'lorŭ al Israil óéli-mile alúŭ.

|| 8. Adil'ósŭ șî niluitŭ este domnulŭ cu multă arrăvdare, șî **44**
cu multă nilă; nițe păn tru scóluzmă nu se nărrăeaste, ș-nițe
óimolu vu se no arrămănă tră eta toată.

9. De căcŭm nă erá stépsile anoastre nu fețe la noŭ, ș-nițe nă plătŭ pre amărțiile anoastre.

10. De cătŭ este analtu țerru de locŭ, ahătŭ o nvărrtușă dom-nulŭ nila alúŭ pre ațel'ŭ ți lă este frică de năsŭ.

11. De cătŭ este departe de ȳ ease soarră păn ȳ scăpită, ahătŭ depărtă de noŭ amărțiile anoastre.

|| 12. De căcŭm tatălŭ nilueaste h'il'l'i, așŭ niluŭ domnulŭ ațel'ŭ **45**
ți lă este frică de năsŭ, că elŭ o cunuscŭ plazma anoastră ș-o
minduŭ că h'im locŭ.

13. Omlu este ca earba, đŭl[e]le alúŭ, ca lilića de tru agru, așŭ
vu se nviștiđască.

14. Că súfletlu trecŭ tru năsŭ, ma vu se nu h'ibă, ș-vu se
nu cunoască ma nsusŭ loclu alúŭ.

E nila a dómnuluŭ este de tru árh'izmă, ș-păn tru scóluzma a
ét[i]l'i pre ațel'ŭ ți aŭ frica alúŭ.

Șî ndriptatea alúŭ este pre h'il'l'i a h'il'lorŭ ți veagl'e óvata
alúŭ, ș-ți ș-minduescu dimăndăcŭnile alúŭ, se le facă.

|| Domnulŭ n-țerŭ etimási scamnulŭ alúŭ, șî amirăril'a alúŭ le **46**
urseaste toate.

Alăvdați domnulŭ voŭ toți áng'el'l'i alúŭ, vârtoși tru vâr-
tute ți fățeți greaflu alúŭ, se ascultă boața a greárlorŭ alúŭ.

Alăvdați domnulŭ vozi toate vărtusle alúŭ, ȳuzmikal'i alúŭ voŭ
și fățeți óélima alúŭ.

· Αλαβθατζοί θομνουλδου τωατε λουκαρρα α- | λουή, τρου ητζηθο λο-
κδου α θομνηηελλ'υ | αλουή, αλαβθα σουφλετλου αμ'υεζυ θο- | μνουλου.

Τημ'υε α ταταλουή, σοσι α χηλλ'λουή σοσι | α αγήλουή θουχου.

47 || Σ'ο τορα, σοσι κην τζηθο. σοσι τρου ετελε | α ετελορδου.

Αλαβθα σουφλετλου αμ'υεζυ θομνουλου, σοσι | τωατε θε τρου μηνε,
νουμα ατζεα α- | γησητα αλουή, αλαβθατδου εσστη θπαμνε. (sic).

Τημ'υε α ταταλουή, σοσι α χηλλ'κουή, (sic) σοσι
α αγήλουή θουχου.

Ψαλμδς, 145.

1. Αλαβθα σουφλετλου αμ'υεζυ θομνουλου, | θου σε αλαβθου θομ-
νουλδου τρου μπανα α- | μεα, θου σε λλ'υ ψουλησεσκου α θουμνη- |
θζαλλουή αμ'υεζυή παν σε χη[ου].

2. Νου θαρρασητζοί π[ρε αβουτζοι σσ πρε] | χηλλ'λλ'υ α ωαμ[ηνη-
λόρου κα τρου ε-] | λλ'υ νου εστε σκ[απαρε].

48 || 3. Βου σε εαα σουφλετλου αλουή, σοσι θου | σεσέ τωαρρα τρου
λοκλου αλουή.

4. Τρου ατζεα θζουα θου σε κεαα τωατε ! μην'θουηρλε αλουή.

Καλοτχη, (sic) θε ατζελδου (sic), τζη λλ'υεστε αθζσου· τορ'ου θουμ-
νηθζαλλδου αλ ηακοθ, θαρ- | ρου αλουή εστε πρε θομνουλδου θουμνηθ-
ζαλ- | λδου αλουή.

Ατζελδου τζη φεατζε τζερρου, σοσι λοκλου, | αμαρεα, σοσι τωατε
θε τρου νασε.

Ατζελδου (sic) τζη θεαγηλλ'υε (sic) ν' θρηπτατεα τρου | ετα τωατα, τζη
φατζε θζσουθετζδου | [λα ατζελλ'υ τζη σε αδηκηψεσκου, τζη | [ΐα μακαρε
α φου]μετοσσλορδου.

[Ντόμνουλδου θησλεαακ]α ληγκααλλ'υ, θομνου- | [λδου θα λουμ'ύνα α
49 ο]ργγηλορδου, θομνου- | [λδου σκοαλα σ]ουρπασλλ'υ. θομνου- || λδου θα
ν' θρεπτζοιλλδ, θομνουλδου δεα- | γκλλ'υε τουρασλλ'υ τρου πηστε.

Ωαρφανλου, σσ θεθουα θου σε αημπα τρου | κασστηγκα, Ε καλεα
αμαρτηροσσλορδου θου | σε ο αφανησεαακα.

Βου σε αμηραρηφεαακα θομνουλδου τρου ετα | τωατα, θουμνηθζαλλδου
αταου Σιόν φααα θουπα φααα.

Σ'σοι τορα, σοσι κην τζηθο, σοσι τρου ετελε | α ετελορδου. αμην.

‘Ο μονογενής υιός και λόγος.

Τ'ηνε χηλλ'λου ατζελδου σην'γκουρρου σοσι γκρεαη- | λου αλ θουμ-
νηθζα τζη εσστη φααα μωαρε, | τρη σκαπαρεα ανωαστρα στρηζησοι,
στε ν' | τρουπουσααθζοί θε σταμαρηα ατζεα αγησητα | θηρηγηα θε
ουνα, σσ θουμνηθζαφααατωαρεα, | τε φητζεσσοί ομδου νε αλαξητηα θουμ*

Alăvdați domnulă toate lăcără alui, tru ițido locă a dumi-
niel'[i] alui, alavdă sùfletlu anéu domnulă.

Tiñie a tătăluț și a h'il'luț și a áviluț duhă.

|| Ș-tora, și cânțido și tru étele a ételoră. 47

Alavdă, sùfletlu anéu, dómnulu, și toate de tru mine, numa ațea
ávísita alui, alăvdătă ești doamne.

Tiñie a tătăluț, și a h'il'luț, și a áviluț duhă.

Ψαλμός, 145.

1. Alavdă sùfletlu anéu domnulă, vu se alavdu domnulă tru
bana amea, vu se l'i psulisescu a Dumniđăllu aneuț până se h'i[ă].

2. Nu țărăsiți p[re] avuți ș-pre] h'il'i a oám[iúiloră că tru e]l'i
nu este sc[ăpare].

|| 3. Vu se easă sùfletlu alui, și vu se se toarră tru loclu alui. 48

4. Tru ațea quă vu se kară toate minduirle alui.

Calot[i]h, de ațelă și l'i este ațutóră Dumniđăllu al Iacóv, țarru
alui este domnulă Dumniđăllu alui.

Ațelă și feațe țerru, și loclu, amarea, și toate de tru năse.

Ațelă și veagl'e ndriptatea tru eta toată, și fațe ġudéțu [la ațel'i]
și se ađikipsescu, și [da măcare a fu]metoșloră.

[Domnulă disleag]ă ligas'l'i, domnu[lă da luina a ó]rg'iloră,
domnu[lă scoală ș]urpas'l'i. Domnu- || lă va ndrept'il'i, domnulă 49
veagl'e tur[r]asl'i tru piste.

Oarfănlă ș-védua vu se aibă tru căștigă. E calea amărtioșloră
vu se o-afănissească.

Vu se amirăripsească domnulă tru eta toată, Dumniđăllu ataă,
Sion, fără după fără.

Și tora, și cânțido, și tru étele a ételoră. Amín.

Ο' μονογενής υιός και λόγος

Tine h'il'lu ațelă síngurru și greálu al Dumniđă și ești fără
moarte, tră scăparea anoastră strixiși, s-te ntrupuşăđi de Stămăria
ațea avísita vírvira deună, ș- dumiđăfăcătoarea, to fițeși omă
nealăxită dumiđi- || l'a, ș-te stăvrusiși ca omă Hrișté Dumniđale, 50

- 50 νηθζοι- || λλ'υα, σσ τε σπαδρουσησοι κα ομδου χρησστε | θουμνηθζαλε, μωαρτεα ο καλκασσοι κου μωαρ- | τε, τηνε εσστη ουν θε αγια τρηαδα, τζη τε | δουξουσεσστη θεαθουν κου ταταλδου, σσοι κου α- | γήλδου θου- χδου, ασουσεαυα νοή.

Τὸν πολὺ ἔλεον. Ψαλμὸς 134.

Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.

οὐσμηκιαρηλη αθομνουλουτ.

1. Α'λαυθατζ Νούμα ε Ντόμνουλου, αλαυν- | τάτζ (sic) ούσμηκιάρλλη ε Ντόμνουλουτ. Αλ- | ληλουία.
2. Βοή τζή σσιάντέτζ τρου κάσα (sic) ε Ντόμνου- | λουτ τρου ουμπό- ραλε άκασιληε (sic) ε θομνου- | λουτ άνοστρουτ. Αλλη.
3. Α'λαυθατζ Ντόμνουλ, κά θόμνουλ έστε | μπουν, ψουλησίτζλη, ανούμηλη, άλούει κά | έστε γγήνε. Αλληλ.
- 51 || 4. Κε Ντομνουλ σία αλέψε Ιάκοβλου σσία | 'Ισραήλ τρά γνησιουλου . αλουτ. Αλλ.
5. Κε κουνουσκοῦ κά μάρε έστε θομνουλ, σσία θόμ- | νου ανδστρου, θε πρεστε θουμνετζιάτζλη τοτζ.
6. Τούτε θεκατέ δρου θομνουλ λε φέτζε, ντζε- | ρου σσία πρέ λόκου, τρου αμαρε σσια τρου | τουμε λοκουρηλη.
7. Ατζελ τζή σκοάσε ναορλλη ντέ τρου μάρ- | τζηνά άλόκλουτ, σσια φέτζε σκαπηραρα | τρα πλόε.
- Ατζελ τζή σκοασε εηντουρλε ντε τρου | χασνάτζλη άλουτ.
9. Ατζελ τζή βαταμά ποτραδιτζλλη α | Εγιπτουλουτ, θε λά εμ πανλα. πραβτζα. άλληλουα.
- 10 Σ σια πητρικου σεμνε σία τζουντήι, να- | μεσα θε Εγιπτου πρε φαρρα, σσια πρε | τότζ ούσμηκιάρλη αλουτ.
- 52 || 11. Ατζελ τζή μπατοῦ φάρ μούλτε, σσια βα- | ταμα αμιρά ρατζ άάρτοσ.
12. Σιον αμηράλλου άμορεηλλόρ σσια όγγ α- | μηραλλου θε δασαν σσια τούτε άμιραρηλε | θε χαναάν.
13. Σία θεθε λοκλου άλόρ τρα κληρονομίлле, | κληρονομίε αγγήν- τηλα άλουτ Ισραήλ . | άλληλλουτ.
14. Ντομνε τρα έτα τούτα εστε νούμα ατα, | σσια άντοῦ τζηρε αμήντε άτά τρα φαρχ | θου πα φαρχ.
15. Κάδασελτζούτικα θομνουλ ομηνηλη άλουτ, σσια | δασσι υιλουγασκα (sic) πρέ ουσμηκιαρηλη αλουτ.

moartea o călcași cu moarte, tine ești un de avă triadă, ți te
 ăuxusești deadîn cu tatălū, și cu avilū duhū, asuseă-nă noi.

Τὸν πολὺ ἔλεον. Ψαλμὸς 134.

Ἀνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.

usmik'arl'i a dónmuluși.

1. Alăvdăt Numa a dónnuluși, alăvdăt usmikarl'i a Dónnuluși.
 Alliluia.

2. Voi ți șadēt tru casa a dónnuluși tru ubó[a]răle a cási'i
 a dónnuluși anostruși. Allil[ui]a].

51

3. Alăvdăt domnul, că domnul este bun, psulisiț-l'i a númi'l'i
 aluși că este g'ine. Allil[ui]a].

|| 4. Că domnul și alepse Iácovlu șă Israil tră ȳnisiulu aluși.
 Allil[ui]a].

5. Că cunuscūi că mare este domnul, șă domnu anostu, de
 preste Dumneȳat'l'i toș.

6. Tute de cāte vru domnul le fețe, n-țerū șă pre locū, tru
 amare șă tru tute lócurli.

7. Ațel ți scoase năor'l'i de tru marțina [cetește: mărđinea] a
 locluși, șă fețe scăpirar[e]a tra [cetește: tră] plo[a]e.

8.¹⁾ Ațel ți scoase vinturle de tru hăsnăt'l'i aluși.

9. Ațel ți vătămă potraviț'l'i a Evíptuluși, de la om păn la
 prăvȳă Alliluia.

10. Șă pitricú semne șă čudíi námesa de Evíptu pre Fărăó, șă
 pre toș usmikarl'i aluși.

|| 11. Ațel ți bătú far[ȳ] multe, șă vătămȳ amirărăt vȳrtós

52

12. Sión amirăllu [a] Amoréil'lor șă Og amirăllu de Vasan șă tute
 amirări'l'le de Hanaán.

13 Șă dede loclu alór tră clironomi'e, clironomie a g'intil'i aluși
 Israil. Allilui[a].

14. Do[a]mne tră eta tută este numa ată, șă adúțire aminte ată
 tră fară după faȳă.

15. Că va se-l' ġúdică domnul o[á]miñ'l'i aluși, șă va-și nílu-
 ească pre usmikarl'i aluși.

1) No. 8 nu corespunde numerotației din psalmul 34, unde face parte din
 No. 7; din această cauză numerele următoare 9, 10, etc., corespund cu 8,
 9, etc., în psalmul 134.

16. Ιδολλη, απανγγανλор σούντου άσίμε σσιά | άμάλουμ λουκρε θε
μανλε α ομηνλор.

17. Γκουρα άού σσια νού σμπουρα σκου . σκλη άού | σσια νου δέθου.
άλληλου.

53 || 18. Ουρέκλε άού σσια ν'ου άυθύ, κά νητζε [θου]- | χου νου έστε
τρού γγουρα άλδρ.

19. Τά ομιον λασις φάκα ατζηλор τζηλ[λ'ύ] | αθαρα σσια ατουτουλδρ
τζή θαρρασεσκου πρε | να σσια.

20. Κασα αλ 'Ισραήλ ευλογησιτζ θομνουλου, | κασα άλ Ααρδόν ευλο-
γησιτζ θομνουλου, κασα | αλ' λεδη ευλογησιτζ θομνουλου αλλ'ήλουια.

21. Τοτζ τζη άβετζ φρηκα αθομνουλουή, θόμ- | νουλου ευλογισετ
θόμνουλ . αλ' Σιον ατζελου | τζη σσιαντε Ιερουσαλίμ. αλληλουια.

Ψαλμός 135. Ε'ξομολογι.

1. Ευχαριστησιτζδ^α αθομνουλουή κα εστε μπου- | νου αλλ'ηλοια κα
τρου ετα τοτα νηλα αλουή. | άλληλουια.

2. Ευχαριστησιτζδ^α ά θουμνετζ αλουή πριστε | θουμνετζατζλλη
τότζ άλληλουια, κατρού | ετα τοτα νηλα αλουή. άλληλουια.

54 || [3. Ε]υχαριστησιτζδ^α αθομνουλουι πριστε θομνι | [τ]οτζ αλληλουια,
κατρου ετα τατα ν'ηλλα | αλουή άλληλουια.

[4]. Ατζελου τζη φετζε θαύματε μάρ σήνγκου- | ρου αλληλουια κα
τρου ετα τοτα νηλλα α- | λουή αλληλουια.

5. Ατζελου τζη φετζε τζέρου κού στίρε μαρε.

και τά έξης.

6. Ατζέλουτζη νδάρτουσσια λόκλου πρε απα.

και τά έξης.

7. Ατζελου τζη φετζε σηνγκουρου λουνίηνα μάρε.

και τά έξης.

8. Ατζελου τζη φετζε σόρα τρα ουρσιρα ά | τζούχλη. αλληλουια.

9. Ατζελου τζη φετζε λουνα κου στέλλε τρα | ουρσερα άνόπηλλη.
αλληλουια, κά τρα | έτα τότα νήλλα αλουή.

55 || 10. Ατζελου τζη μπατου Εγηπτουλ θε αν- | τουν κου πο τραλιτζλλη
αλουή. αλληλουια.

και τά έξης.

11. Ατζελου τζη σκαάσε Ισραήλ θε ναμισα | θισσλη. και τά έξης.

12. Ατζελου τζη κού μανα βαρτοχσα, σσιακου | μπρατζου αναλτου.
αλληλουια. και τά έξης.

13. Ατζέλου τζη μπαρτζα αμαρα ατζα ρό- | σια πρέ θαό παρτζα.
αλληλουια.

14. Ατζελου τζη τρηκού Ισραήλ πρετ νάμισα | θισα. και τά έξης.

16. Iđol'i a pângăńlor suntu asime șa amálum[ă] lucre de mănle a ó[ă]mińlor.

17. Gură aű șa nu sburăscu, ocl'i aű șa nu vedű. Allilu[ia].

|| 18. Urec'le aű șa nu avdu, că nițe [du]hű nu este tru gura alór. 53

19. Tă *ομιον* la[s] si s-facă ațilór ți-l' adară șa a tutulór ți 0ar-răsescu pre nășă.

20. Casă al Israíl evlovísit̃ domnulű, casă al Aarón evlovísit̃ domnulű, casă al Leví evlovísit̃ domnulű; alliluia.

21. Toț ți avet̃ frica a dómnuľ, domnulű evlovísit̃, domnul al Sión ațelű ți șađe Ierusalím. Alliluia.

Ψαλμός 135. Ὑξομολογι.

1. Efhăristisit̃-vă a dómnuľ, că este bunű, alliluia, ca tru eta to[a]tă ńila alű; alliluia.

2. Efhăristisit̃-vă a Dumneđă[l]uľ priste Dumneđat'l'i toț, alliluia, ca tru eta to[a]tă ńila alű. Alliluia.

|| [3. E]fhăristisit̃-vă a dómnuľ priste domni' [t]oț, alliluia, că 54 tru eta to[a]tă ńila alű. Allilűia.

[4]. Ațelű ți fețe 0ăvmate mar[ŷ] sńguru alliluia, că tru eta to[a]tă ńila alű, alliluia.

5. Ațelű ți fețe țer[r]u cu ștere mare. καὶ τὰ ἐξῆς.

6. Ațelű ți nvărtușă loclu pre apă. καὶ τὰ ἐξῆς.

7. Ațelű ți fețe sńguru luńina mare. καὶ τὰ ἐξῆς.

8. Ațelű ți fețe so[ar]ră tră ursir[e]a a dűăl'i. Alliluia.

9. Ațelű ți fețe luna cu stelle tră ursirea a no[ă]ptil'i, alliluia că tră eta toată ńila alű.

|| 10. Ațelű ți bătű Eviptul deadűn cu potralit'l'i (sic) alű. Alliluia. 55 καὶ τὰ ἐξῆς.

11. Ațelű ți scoase Israíl de námisa dișl'i. καὶ τὰ ἐξῆς.

12. Ațelű ți cu mănă vărtoasă, șa cu brațű analtu. Alliluia. καὶ τὰ ἐξῆς.

13. Ațelű ți mpărtă amar[e]a aț[e]ă roșă pre dao părță. Alliluia.

14. Ațelű ți tricű Israíl pret námisa dișă. καὶ τὰ ἐξῆς.

15, Ατζελου τζή νικα φαράδ, κοῦ βαρτούτα α- | λουή τροῦ άμαρα
ροσσια. αλλήλουια. και τ. έξ.

16, Ατζελου τζη τρηκου γγκοντα (sic) αλουή πρετ | έρνιηε. αλληλουια.

17. Ατζελου τζή μπατού άμηνρατς μάρη αλλ.

18. Ατζέλου τζή βατμα άμιουραράτς βαρ- | τοσσα (sic).

56 || 19. Σιδν άμιράλλου άμορέηλορ. Αλλαλουια κα | τρα ετα. και τά
έξης.

20. Σσια Όγγ αμιράλλου ντε βασαν.

21. Σσια θέντε λόκλου άλόρ τρα κλήρονομίλλε.

22. Κληρονομηλλε άλ Ισραήλ ούσμηκιαρλλη | αλουή.

23. Κα τροῦ ταπινοσα άνδστρα να θούσε αμηντε | θομνουλου.

24. Σσια νά σκαπα νοί θε εχτζράλλ άνδστρη.

25. Ατζελ τζή θα χράνα λα κάθε τρούπου.

26. Ευχαριστησίτς βα ά θουμνετζάλλουτ ντε | ντζέρου αλλ'ηλουι
κα τρα ετα τοτα εστε | νιηλλα αλουή. αλλ'ηλουια.

Δόξα ήχος πδ.

Τέ φουλησίμ, τέ άλαυθαμ τέ δοξολωγησίμ | τζά ευχαριστησίμ θόμνε,
τέ νκληνάμ Αγίσήτα | Τριάδα λά τινε θάμ τινιήε νήλουιανα νόει.

Τέλος ο και σκόλούσμα.

15. Aţélű ţi nică Faraó cu vǎrtut[e]a alúř tru amar[e]a roşă.
Alliluia. καὶ τ[ά] ἐξ[η]ς.

16. Aţélű ţi tricú g'inta alúř pret ernie. Alliluia.

17. Aţélű ţi bătú amirărăţ marř. All[iluia].

18. Aţélű ţi vătămă amirărăţ vărtoş[ă].

|| 19. Sión amirǎllu [a] Amoréilor. All[iluia], ca tră eta. καὶ τὰ ἐξ[η]ς. 56

20. Şă Og amirǎllu de Vasán.

21. Şă dede loclu alór tra clironomi'e.

22. Clironomi'e al Israil usmíkarl' alúř.

23. Ca tru tapino[a]sa ano[a]stră n-aduse aminte domnulű.

24. Şă nă scăpă noi de ehřăl'ř anostri.

25. Aţel ţi da hrană la caþe trupű.

26. Efhăristisř-vă a Dumneđǎlluř de n-řerű, allilui[a], că tră eta
to[a]tă este nila alúř. Alliluia.

Δόξα ἡ[μ]ις. πδ.

Te psulisim, te alǎvdǎm, te doxolovísim, řă efhăristisim do[a]mne,
te ncl'inǎm A'visită Triaďă, la tine dǎm tińie nilueá-nă noi.

Τέλος ὁ καὶ σκόλουσµα.

INVĂȚĂTURĂ INTRODUCĂTOARE

DE

DANIIL MOSCOPLEANUL

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

DE

DANIIL MOSCOPOLEANUL

CUPRINSUL DIN ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ Α ΛUI DANIIL

După titlu, urmează, pag. II (alb), versurile lui Mihail Schina, prin cari-și exprimă dorința să fie cunoscător al celor patru limbi, spre a-și arăta gratitudinea către Mitropolitul Nectarie al Pelagoniei. Apoi un *tetrastih*, în care se mulțumește lui Daniil, autorul, și Arhiereului Pelagoniei, susținătorul cheltuelilor de tipar. (Sunt scrise în limba vorbitoare grecească, *romaică*).

Pag. III—IV cuprind dedicația lui Daniil către Mitropolitul Pelagoniei. Limba este greceasca veche. Îscălește: ὁ ὑποκλινέστατος καὶ πιστὸς αὐτῆς δοῦλος Οἰκονόμος καὶ Ἱεροκῆρυξ Δανιὴλ Μιχάλη Ἀδάμη Χατζῆ ὁ Μοσχοπολίτης (=Cel mai supus și credincios servitor, econom și predicator Daniil Mihali Adami Haği, Moscopoleanul).

Pag. V—VI cuprind «versuri» simple [= scrise în limba romaică] în ordine alfabetică.

Pag. VII: Versuri la adresa Mitropolitului Pelagoniei, în limbă pedantă grecească.

Pag. VIII: Însemnare, în care se arată însemnătatea lexiconului.

Textul Εἰσαγωγική e cuprins între pag. 1—36.

Pag. 37—39 cuprind cuvânt adresat către copiii creștinilor, iubitori de carte și binecuvântați; în acest cuvânt din nou se accentuează însemnătatea și foloasele ce decurg din studiul în limba maternă.

Urmează part. I, care cuprinde pag. 39—53: διδασκαλία χριστιανική, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος ἐρωτᾷ, καὶ ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται (Învă-

țătură creștinească în care dascălul întreabă și școlarul răspunde); *Διὰ τὸ ὄνομα, καὶ σημάδι τοῦ χριστιανοῦ διὰ τὸ τέλος, καὶ πράγματα ὅπου ἔχει χρεῖαν ὁ χριστιανὸς* (Pentru numele și semnul creștinului; pentru pânea și lucrurile de cari are nevoie creștinul) și altele de felul acesta.

Partea II cuprinde pag. 54—59. Conținutul lor este despre primele elemente ale fizicei: *περὶ στοιχειωδῶν ἀρχῶν τῆς φυσικῆς*; se vorbește despre pământ, apă, aer, foc, lume, cer, curcubeu, cutremur, despre cele cinci simțuri, despre sufletul animalelor iraționale și despre sufletul rațional al omului.

Pag. 60—71 cuprind: concepte de scrisori, către Patriarhul ecumenic, către un Mitropolit, Arhiepiscop, călugăr, preot, etc., concepte de înscrisuri, testamente, foaie de zestre și altele.

La pag. 61 se află și concept de scrisoare *εἰς Αὐθέντην Οὐγγροβλαχίας* (și *Μολδοβλαχίας*).

Partea III, pag. 72—83, se vorbește despre cele patru operațiuni ale aritmeticei.

Pag. 83 cuprinde precepte adresate școlarilor.

Pag. 84 ne arată, cari sunt Sf. sărbători, pe cari meseriașii și toți creștinii trebuie să le ție; pag. 86 arată cum se găsește anul nou și vechiu, anul despre ciclul soarelui și al lunii, etc., etc.

Cfr. Miklosich, *Rum. Unters.*, I, 2, pag. 43—44; Bianu-Hodoș, *Bibl. rom. veche*.

Părțile ce prezintă interes pentru noi sunt reproduse mai jos.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΛΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Περιέχουσα Λεξικὸν Τετράγλωσσον τῶν τεσσάρων κοι- | νῶν Διαλέκτων,
ἤτοι τῆς ἀπλῆς ῥωμαϊκῆς, τῆς | ἐν Μοισίᾳ Βλαχικῆς, τῆς Βουλγαρικῆς,
καὶ τῆς Ἀλβανικῆς.

Συντεθεῖσα μὲν ἐν ἀρχῇ χάριν εὐμαθείας τῶν φιλολόγων ἀλ- | λογώσ-
ων νέων παρὰ τοῦ Αἰδεσιμωτάτου, καὶ Λογιωτάτου Δι- | δασκάλου, Οἰκο-
νόμου, καὶ Ἱεροκήρυκος Κυρίου Δανιὴλ τοῦ ἐκ | Μοσχοπόλεως. Καλλυν-
θεῖσα δὲ καὶ ἐπαυξηθηθεῖσα τῇ προ- | σθήκῃ τινῶν χρειωδῶν καὶ περιεργείας
ἀξίων, καὶ εὐλα- | βῶς ἀφιερωθεῖσα τῷ Πανιερωτάτῳ, καὶ Λογιωτάτῳ Μη-
τροπολίτῃ Πελαγονείας, Ὑπερίμῳ, καὶ Ἐ | ξάρχῳ πάσης Βουλγαρικῆς Μα-
κεδονίας Κυρίῳ | Κυρίῳ Νεκταρίῳ

τῷ ἐκ Μουντανίων,

Οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι τύποις ἐκδέδοται δι' ὠφέλειαν
τῶν Ἑπαρχιωτῶν αὐτοῦ εὐλαδῶν Χριστιανῶν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐδ' 1802· 8^ο.

[Traducerea sună]:

INVĂȚĂTURĂ INTRODUCĂTOARE

Cuprinde vocabular în patru limbi al celor patru obișnuite dia-
lecte, adică al limbii Romaice simple, al Românei din Mesia, al
Bulgarei și al Albanezei.

Intocmită la început de prea respectatul și prea învățatul
dascăl, econom și predicator chir Daniil Moscopoleanul, spre a
servi de ușor învățământ tinerilor cărturari de alte limbi. Îmbu-
nătățită și adăugită prin introducerea [adaosul] unor lucruri
folositoare și demne de curiozitate și închinată respectuos prea
sfântului și prea învățatului Mitropolit al Pelagoniei, prea cinsti-
tului și Exarhului a toatei Macedoniei bulgărești, chir chir Nec-
tarie din Montania, cu a cărui cheltueală s'a și tipărit, spre
folosul cuvioșilor creștini, eparhioți ai săi.

În anul mântuirii 1802.

(Fără arătarea locului unde s'a tipărit) (1).

(1) D-l Erbiceanu, *Bibl. Gr.*, pag. 167, nu știm pe ce bazat, dă ca loc de
tipărit al acestei lucrări Viena. Observăm că tot aci, titlul cărții este
oarecum greșit reproduș: εισαγωγή; în loc de εισαγωγική; ἀλλογνώσων(!)
etc.

Στίχοι Μιχαὶλ Σχοινά ὡς ἐκ τῆς [Βίβλου!].

Ἦθελον νὰ ἔχω γλῶσσαν τὸ τετράγλωσσον ἐγώ,
 Για νὰ ἡμπορῶ κ' ἂν μόνας χάριτας νὰ ἴμολογῶ.
 Τὸ ὅποιον καθὼς λέγει ἓνας ἀπ' τοὺς παλαιούς,
 Εἴν' εὐγνωμοσύνης δεῖγμα κ' εἰς μεγάλους, κ' εἰς μικρούς.
 Διὰ τοῦτο καθὼς εἶπον ἐπεθύμουν νὰ λαλῶ,
 Για νὰ ἀποδώσω χάριν τῷ Δεσπότη τῷ καλῷ.
 Νεκταρίῳ τῷ Δεσπότη καὶ ποιμένι τοῦ λαοῦ,
 Πόλεως Πελαγωνείας τοῦ θεόθεν ἐκλεκτοῦ.
 Πλὴν δὲν ἔχω τί νὰ κάμω; σὰς παρακαλῶ λοιπὸν,
 Ἀναγνώσται, παῖδες, ἄνδρες, δεηθῆτε πρὸς Θεόν,
 Ὑπὲρ τοῦ Δεσπότη τοῦτου, ὁποῦ θέλει τὸ καλόν,
 Ὡς φιλογενῆς ὑπάρχων, τῶν ὁμογενῶν ὑμῶν.

[Traducerea V:] Versuri de Mihail Schinǎ ca din... [?]....

Aș fi dorit să am ca limbă cele patru limbi,
 Ca să pot îndrugă numai gratitudinii.
 Care, cum spune unul din cei vechi,
 Este semn de recunoștință și la mari și la mici.
 De aceea, după cum am spus, aș fi dorit să vorbesc,
 Ca să-mi exprim mulțumire bunului stăpân (1).
 Stăpânului Nectarie, păstor al poporului,
 Cel ales de Dumnezeu să fie al orașului Pelagonia.
 Decât n'am ce face. Vă rog deci,
 Cetitori, copii, bărbați, rugați-vă la Dumnezeu,
 Pentru stăpânul acesta, care dorește binele,
 Ca iubitor de neam fiind al celor de un neam cu voi.

(1) Prin δεσπότης aci se poate înțelege și metropolit.

Ἕτερον τετράστιχον.

[Δανιήλ] συνέγραψέ με τοῦ θεοῦ ὁ Ἱερεὺς,
[Ἀλλ' ὁ τῆς] Πελαγωνείας τύπωσέ μ' Ἀρχιερεὺς
[Καὶ τοὺς δύο] ἔχω χάριν, καὶ τοὺς δύο εὐχαριστῶ,
[Ὁ Θεός να] τοὺς δοξάσῃ ὡς ἐγὼ ἐπιποθῶ.

Alt tetrastih.

[Daniil] preotul lui Dumnezeu mă compuse,
[Dar] Arhiereul Pelagoniei mă tipări,
[Amândorora] le sunt recunoscător și le mulțumesc,
[Dumnezeu] să-i proslăvească, după cum doresc eu.

ΤΩ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩ, ΛΟΓΙΩΤΑΤΩΤΕ, ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩ ΜΟΙ
ΔΕΣΠΟΤΗ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΑΙΪΩ ΠΕΛΑΓΩΝΙΑΣ
ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ ΝΕΚΤΑΡΙΩ.

Τὴν δουλικὴν μεθ' ὅσης αἰδοῦς προσκύνησιν.

Σφαδάζειν δ' ἄρα πέφυκεν, μὴδ' ἐφηρεμεῖν ὅλως ἐπεισιν, οὐδ' ἂν
ἔιτι καὶ γένοιτο (Σεβασμιώτατε μοι Δέσποτα) ὅσοις ἔρως ἐντέτῃκε, δι'-
ἀρετῆς περιουσίαν, καὶ τελειότητος ὑπερβολὴν, ἐς φῶς ἀγαγεῖν ἐν τι τῶν
πονημάτων, καὶ ἐν τῷ κοινῷ τιθέναι οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔνεστιν αὐτὸ,
τοῖς τῆς ποιότητος χρώμασι μᾶλλον, ἢ τῇ τῆς ποσότητος δυνάμει, κατα-
γαλῆζειν καὶ φαιδρύνειν πάντα κάλων κινουσίην, ἐν' ὧς ἐπεσκεμμένως
(κατὰ τὸν εἰπόντα οὐ τὸ μέγα εὖ, τὸ δ' εὖ μέγα) τὸ μικρὸν πως μέγα
τοῖς εὖ φρονούσι γένοιτο, καὶ τὸ ἐτέρως ἔχον, πολλοῦ ἄξιον κρίνοιτο.
ἔμοι γοῦν τουτί τὸ φιλοπόνημα, τοῖς τελείοις καίτοι μηδὲν ἀτεχνῶς
ἐπαγγελόμενον τὸ ὄφελος, ὡς ἀκροαμάτων ἀπόπειραν λαβοῦσι μειζόνων,
ἀλλὰ γε τοῖς ἀπλοῖς καὶ πρωτοπείροις, οἶονεῖ οὐδ' ἄκρῳ δακτύλῳ (ὁ
φασί) τῆς παιδείας γευσσάμεναι, οὐ τὴν τυχοῦσαν παρεχόμενον πρόοδον,
καὶ ὅσα γάλα θρέφῃσι δεικνύμενον. οὐδενὶ ἐτέρῳ προσκομίσας τε, καὶ
ἀναθεῖναι ἔδοξαν, εἰμὴ σοὶ τῷ Πανιερολογιωτάτῳ, καὶ Σεβασμιωτάτῳ

μοι Δεσπότη, ὡς φιλέλληνι, φιλαρέτῃ τε, καὶ γαληνῷ λιμένι τῶν ναυαγόντων καὶ μάλᾳ εἰκότῳ. Ποῦ γάρ ἄν τις ἔχῃ εἰπεῖν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς ἀναθορήσαντα τῶν εὐροσούντων τοῖς πράγμασιν ἕτερον; ἔς παντὸς μὴν ἄλλου τὸν τῆς ἀρετῆς πλοῦτον ὑπερηγάσαστο, τὸ δὲ περὶ τὴν παιδείαν αὐτὴν, καὶ ἐκκλησιαστικὴν εὐκοσμίαν Φιλότιμον, οὐχ ὥς τισιν εἴθισται ἀκροθιγῶς, ἀλλὰ μέσως πως καὶ τελείως ἀσπασάμενος οὐ τοὺς τῆς Πελαγονείας γνησίους παῖδας μόνον, μουσῶν τροφίμους ἀπαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐτέρων γλωσσῶν ὄντας, τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἄλλων τεχνῶν ἐπιβόλους οὐκ εἰς μακράν ἀπέδειξε· δέξαιο τοίνυν εὐμενῶς, Πανιερώτατε Δέσποτα, καὶ τὸν νῦν σοι προσφερόμενον· εἰ δὲ καὶ τῆς ἀξίας πόρρω σου ἀφέστηκε, μὴδ' ὅτι γνησίου κύημα πέφηκε, μὴ ἀπορρίψῃς αὐτό τῆς ἱερᾶς σου καὶ φωταυγοῦς περιωπῆς δέομαι, ἵνα μὴ πάθῃ δὴ πάντως αὐτὸ τὸ τῶν Ἀετῶν παρὰ πᾶσιν ἀδόμενον. Εἴθε δὲ τὸ Θεῖον ἀξιῶσει τὴν Ἑλλογιμωτάτην αὐτῆς Πανιερότητα ἐξ οὐρίας πλέουσας, καὶ τὰ τῆς εὐδαιμονίας ἄκρα πατοῦσαν, ἐς λυκάβαντας ζῆν.

Ὁ ὑποκλινέστατος καὶ πιστὸς αὐτῆς δοῦλος:

Οἰκονόμος καὶ Ἱεροκῆρυξ

Δανιὴλ Μιχάλη Ἀδάμη χατζῆ ὁ Μοσχολίτης.

Insemnare. Am reproduc bucata de mai sus, pentru a da o probă de felul cum se învăța pe atunci limba veche greacă în Moscopole și de pedantismul scriitorilor de pe acele vremuri.

Στίχοι ἀπλοὶ κατὰ ἀλφάβητον ἀνεπίγραφοι.

Ἄλδανοι, Βλάχοι, Βούλγαροι, Ἀλλόγλωσσοι, χαρῆτε,
 Κ' ἐτοιμασθῆτε ὅλοι σας, Ῥωμαῖοι νὰ γενῆτε,
 Βαρβαρικὴν ἀφήνοντας γλώσσαν, φωνὴν, καὶ ἤθη,
 Ὅπου στοὺς Ἀπογόνους σας νὰ φαίνωνται σὰν μῦθοι.
 Γένη σας νὰ τιμήσετε, ὁμοῦ καὶ τὰς Πατρίδας,
 Τὰς Ἀλδανοβουλγαρικὰς κάμνοντες Ἑλληνίδας.
 Δὲν εἶναι πλέον δύσκολον, νὰ μάθετε Ῥωμαῖκα,
 Καὶ νὰ μὴ βαρβαρίζετε μέ λέξεις πέντε δέκα.
 Ἐχετε εἰς τὰ χέρια σας, συχνά καὶ μελετάτε,
 Τὸ νεοτύπων αὐτὸ βιβλίον ὅπου πάτε.
 Ζητήματα νὰ εὑρετε ὅσα ἐπιθυμεῖτε,
 Τὴν γλώσσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν καλὰ νὰ γυμνασθῆτε.
 Ἦτον ἀναγκαιότατον νὰ ἐκδοθῇ εἰς ὥρον,
 Τὰ γένη σας νὰ τιμηθοῦν μὲ τοῦτο καθὼς εἶπον.
 Θερμῶς λοιπὸν προσέχετε εἰς τὴν ἀνάγνωσίν του,
 Μὴ ἀκριβολογούμενοι γιὰ τὴν ἀπόκτησίν του,
 Ἰδέας ν' ἀποκτήσετε πραγμάτων διαφόρων
 Τὸν νοῦν σας καταστήνοντες γόνιμον καρποφόρον.
 Κλέος νὰ προξενήσετε ὅλοι στὸν ἑαυτὸν σας,
 Ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν ὁμογενῶν σας.
 Λαοὶ οἱ πρὶν ἀλλόγλωσσοι, ἀλλ' εὐσεβεῖς τὰ θεῖα,
 Ῥωμαίων ν' ἀποκτήσετε γλώσσαν καὶ ὁμιλίαν.
 Μεγάλως ὠφελοῦμενοι εἰς τὸ ἐπαγγελμά σας,
 Κ' εἰς ὅλα τὰ ἐμπορικὰ ἐπιχειρήματά σας.
 Νέοι Βουλγάρων χαίρετε, Ἀλδάνιτων, καὶ Βλάχων,
 Διάκονοι, Πρεσβύτεροι μεθ' Ἱερομονάχων.
 Ξυπνίσατε ἀπ' τὸν βαθὺν ὕπνον τῆς ἀμαθείας.
 Ῥωμαῖκια γλώσσα μάθετε, Μητέρα τῆς σοφίας.
 Ὁ μοισιόδαξ Δανιὴλ ἔντιμος Οἰκονόμος,
 Τὴν βίβλον ἐξεπόννησεν, ὣν Ἱερεὺς ἐννόμως.
 Πελαγωνεῖας δ' ὁ καλὸς ποιμὴν καὶ Ἱεράρχης,
 Τύποις αὐτὴν ἐξέδωκεν, ὡς θεὸς ποιμενάρχης.
 Ῥωμαῖκια γλώσσα θέλωντας τοὺς πάντας νὰ διδάξῃ,
 Καὶ τὰ Βουλγαραλδάνικα ἤθη νὰ μεταλλάξῃ.
 Στολίζοντας τοὺς τόπους σας, καὶ συνιστῶν Σχολεῖα,
 Καὶ μὲ Ῥωμαῖκα γράμματα γυμνάζων τὰ παιδία.
 Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ζηλωτὴν καλὸν Ἀρχιερέα,
 Νεκτάριον τὸν Βυθυνόν μ' εὐγνωμοσύνης χρέα,

Ὑμεῖς π' ἀπολαμβάνετε διηνεκῶς τὰ δῶρα,
 Πρέπει ναὐχαριστήσετε προθύμως πάσῃ ὥρᾳ.
 Φυλάττοντες ὑποταγὴν εἰς τὰ προστάγματά του,
 Καὶ σέβας, καὶ εὐλάβειαν εἰς τὰ ἐντάλματά του.
 Χάριτας νὰ γνωρίζετε εἰς τὴν ποιμαντορίαν,
 Ποῦ σᾶς ἡξίωσ' ὁ Θεός, τὴν ὄντως σεδασμίαν.
 Ψυχῶν τὴν σωτηρίαν σας, θεόθεν ἐξαιτουντες,
 Καὶ τὰ εὐάρεστα αὐτοῦ τῷ νεύματι ποιοῦντες.
 Ὡφέλειαν βιωτικὴν νὰ εὕρητ' ἐμγάλην,
 Καὶ ἀγαθὰ, αἰώνια εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἄλλην.

Versuri simple în ordine alfabetică.

Albanezi, Români, Bulgari, de altă limbă, bucurați-vă
 și pregătiți-vă toți, să deveniți Romei.
 Lăsând limba barbară, vocea și obiceiurile,
 ca să pară strănepoților voștri ca fabule.
 Veți onora neamul și patriile voastre
 prefăcându-le elenești din albanobulgărești.
 Căci nu mai este greu romaicește să 'nvățați
 și să nu vă mai barbarizați cu vreo cinci-zece cuvinte.
 Aveți în mâinile voastre, și des să studiați,
 ori unde vă duceți, cartea aceasta de curând tipărită.
 Chestiuni să găsiți oricâte doriți,
 și 'n limba romaică bine să vă deprindeți.
 Eră necesar la tipar să se editeze
 pentru ca neamurile voastre să se cinstească cu ea, precum
 [am zis.
 Calduros deci fiți cu luare aminte la cetirea ei.
 Și nu fiți scumpi la vorbă pentru câștigul ei.
 Ca să vă însușiți idei despre lucruri diferite
 și mintea-vă să o prefăceți producătoare, roditoare.
 Strălucire să vă pricinuiți vouă înșivă, în mijlocul neamurilor
 [celorlalte și
 în mijlocul consăngenilor voștri.
 Popoare, înainte de altă limbă, dar respectoase de cele divine,
 însușiți-vă limba și vorbirea Romeilor.
 Mult folosindu-vă în ramura voastră,
 și în toate întreprinderile voastre negustorești.

Bucurați vă, tineri ai Bulgarilor, Albanezilor și Românilor,
 Diaconi, Presbiteri și Ieromonahi.
 Deșteptați-vă din adâncul somn al neștiinței.
 Învățați limba romaică, mama înțelepciunii.
 Mesiodacul Daniil, (1) cinstitul econom,
 fiind preot legalmente, a elaborat cartea.
 Iar bunul păstor și ierarh al Pelagoniei
 a dat-o la tipar, ca un divin arhipăstor.
 Dorind să învețe pe toți limba romaică,
 și să preschimbe obiceiurile Bulgaro-albaneze.
 Impodobind tipurile voastre, și făcând școale,
 și cu carte romaică deprinzând pe copii.
 Acestui zelos și bun arhiereu așa dară,
 lui Nectarie din Bitinia,
 Dela care voi daruri fără întrerupere primiți,
 se cade [călduros] binevoitor în orice minut să-i mulțumiți
 [cu recunoștință.

Păstrând supunere la poruncile sale,
 și respect și cuvioșie la ordinele sale.
 Și să priviți ca mulțumire păstoria sa respectabilă,
 cu care v'a învrednicit Dumnezeu,
 Mântuirea sufletelor voastre, de la Dumnezeu cerând,
 și făcând la semnul lui tot ce este bine.
 Ca să găsiți folos de viață dătător
 și bunuri eterne în cealaltă viață.

ΕΙΣ Τ'ΟΝ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΕΛΛΩΝΕΙΑΣ

Κύριον Κύριον Νεκτάριον.

Φεγγοβολεῖ τὴν κτίσιν ὥς τὸ ἡλιακόν,
 Πλὴν σθένει εἰς τὴν δύσιν κατὰ τὸ φυσικόν.
 Τὸ ἐδικόν σου ὅμως τὸ Ἱεραρχικόν,
 Νεκτάριε ἀστράπτει διαφορετικόν.

{(1) Supt' mesiodaci înțelege Daniil pe Aromâni, spre deosebire de Daco-Români, numiți de scriitorii greci de pe atunci și Daci. Cfr. Leake, *Researches in Greece*, pag. 89, unde observă la viața lui Iosif Mesiodacul că, Μοισιοδά; este denumirea dată de către istoricii greci Românilor, cari sunt așezați în mici colonii în deosebite regiuni ale țerii din sudul Dunării. «Μοισιοδάκας is the appellation given by the politer Greeks to the Vallachians, settled in small colonies, in various parts of the cenntry South of the Danube. Those of Greece are called Κουτζόβλαχοι or Βλάχοι.»

Παντοῦ τὸ φέγγος χύνει τὸ τελεταρχικόν.
 Δὲν δύνει μήτε σέβει καθῶς τὸ ὕλικόν..
 Εἴν' ὅλον ὑπὲρ φύσιν εἴν' αἶυλος πυρσὸς,
 Δὲν πάσχει ποτὲ δύσιν, μήτ' ἐκλειψιν προσῶς.
 Τὰ σκότῃ τῆς ἀγνοίας τὰ πλέον θολερά,
 Μὲ τὰς φωτοβολίας λαμπρύνει καθαρά.
 Δεχθῆτε λοιπὸν γένη μὲ σέβας περισσόν.
 Ἵδ' ὡς ὅπου εὐγαίνει ἀπ' τοῦτον τὸν πυρσόν.
 Αὐτὸ θὰ σᾶς φωτίσει μὲ τρόπον θαυμαστόν.
 Καὶ θὰ σᾶς οδηγήσει στὸν λόγον τὸν πιστόν.

Către prea sfințitul sfânt Kir Kir Nectarie al Pelagoniei.

Lumina soarelui luminează lumea,
 dar, cum e firesc, se stinge la apus.
 A ta [lumină] însă, cea ierarhicească,
 Nectarie, scânteiază deosebit.
 Pretutindeni varsă lumină inițiatoare.
 Nu apune, nici se stinge ca cea materială.
 Este deasupra firei, este faclă fără de materie,
 niciodată nu apune și nici nu se eclipsează.
 Intunecimile cele mai adânci ale neștiinței
 limpede le strălucește cu raze strălucitoare.
 Primiți deci, neamuri, cu respect de întrecut,
 lumina care iese din această faclă.
 Ea vă va lumina minunat
 și vă va îndreptă spre cuvântul de credință.

Σημείωσαι, ὅτι τὸ παρὸν τετράγλωσσον Λεξικὸν συνετέθη μόνον καὶ
 μόνον διὰ τὴν συνθησύναν οἱ τῶν Μοισιοδάκων παῖδες τὴν Ῥωμάϊκην
 γλῶσσαν, ἀπ' οὗ γυμνασθῶν δι' αὐτοῦ διακεκριμένως τὴν καθ' ἑκάστην λέξιν.
 ὅθεν ἂν ἐμπεριέχεται ἐν αὐτῷ ἡ ἐννοία ποταπῇ, ἡ λέξις χαμερπῆς,
 ἥς μὴ ταράττεται ὁ φιλόκαλος Ἀναγνώστης, καθ' ὅ, τι ὁ σκοπὸς τοῦ
 Συγγραφέως ἦτον τὴν δώση μόνον εἰς τοὺς ἀπειρογλώσσους νέους μίαν
 ἀπλὴν ἰδέαν τῆς σημασίας τῶν λέξεων, καὶ ὅχι τὴν κάμην διδασκαλίαν
 τῶν πρακτέων. Ἐμποροῦσαν δὲ τὴν διορθωθῶν καὶ τὴν ἐμβουν εἰς ὁρ-
 θωτέραν τάξιν τὰ ἐν αὐτῷ νοήματα, ἂν εἴμεθα εἰδήμονες καὶ τῶν ἐν
 αὐτῷ λοιπῶν Διαλέκτων.

Iea aminte, că vocabularul de față în patru limbi a fost întocmit numai și numai, ca copiii Mesiodacilor să se deprindă cu limba romaică, după ce se vor indeletnici în mod ales, prin ajutorul lui, cu fiecare cuvânt; să nu se tulbure bunul cetitor, dacă vocabularul conține înțelesuri josnice, sau cuvânte comune, căci scopul scriitorului a fost numai și numai să dea tinerilor de altă limbă o idee simplă despre înțelesul cuvintelor, iar nu să facă învățatură. *Iar înțelesurile dintr'insul puteau fi îndreptate și introduse în ordine mai dreaptă, numai dacă suntem cunoscători și ai celorlalte dialecte dintr'insul.*

1 Ῥωμαῖκα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
Οὐ Θεός ἔκαμε τὸν οὐρανὸν τὴν γῆν τὸν ἥλιον τὸ φεγγάρι	Τουμνιτζάου φέτζε τζέρβου λόκλου σαόρλε λοῦννα	Dumniǎǔ fețe țerru locu soarle luna	Γόσποτ στόρη νέποτω ζεβίατα σαντζετω μεσετζήνατα	Gospod stori néboto zémeata sǎnțeto meseținata	Περαντία μπάρη κίεלט δέννα τίελλνα χάννζεα	Perëndia bëri k'ielt dens dielne hënzea [=hënzene]
τὰ ἄστρα. Καὶ ὅσπερα ἐπρόσταξε τὴν θάλασσαν ταῖς λίμναις τὰ ποτάμια καὶ εὐγαλῶν τὰ ὀψάρια τὰ χέλεα Πάλιν εἶπε καὶ εὐγῆκαν ἀπάνω εἰς τὴν γῆν δλα τὰ δένδρα.	σιάλλε. Σοή ταπόα οὐρσῆ ἀμάριε πάλετζήλλε βόουρ'βε σσή σκοάσιρα πέσκηλλι οὐχέλληλε. Ναπόη τζῆσε σσή ἱσσήρε τεσοῦπρα πρέ λόκου τούτζη ἄρπουρ- λλι.	stealle. Și dapoea ursi amarea bǎlțile rǎurre și scoásirǎ pésșil'i uh'él'ile. Nǎpoi dise și isire [isirǎ] desupra pre locu tuți árburl'i.	σθέστητε. Ἡ σέτνε πώελλια μόρετω ἐζέρατα ρέκιτε ἡ ἱζβάτωα ρήπητε ἱαγκούλητε. Πάκ ρέτζε ἡ ἱζλέκωα γκῶρε να ζέ- μιατα σφήτε ντέρβωα.	zvésdite. I setne póelea móreto ezérata rék'ite i izvátōa ribite eagúlite. Pac reče i izlégoa gore na zé- meata sflite dǎrva.	υόγιετ. Εδέ παστάη οὐρδαρόη τέτνα γκιόληρατ λιούμαρατ εδε ντζούαρα πέσκιτ γκιόλλιατα. Παρσαρῆ θᾶ εδέ τούαλλα σῆπαρ μπήδετ γκίθα τρούρατ	űjet[s]. Edë pastáj urðerój detne g'óľirat[s] l'úmrat[s] edë ndzúaře pëšk'it[s] g'al'ate. Perseri θα edë dúale sipër mbe det g'ithë druret')

Καὶ εἶναι ἡ γῆ	Σοή ἔστα λό- κλου	Și estă [=es- te] loclu	Η' γιέτ ζεμι- ατα	I iet zémeata	εδέ ἔστα δέου	edé este deu
γεμάτων ἀπὸ ξύλα δρύνα. ἀπὸ ὀξειάν ἀπὸ ἰτέαν ἀπὸ λεῦκον	μπλήνου τέ λιάμνε τέ κουπάτζου. Τέ φάκου τέ σάλτζε τέ πλούπου	mplinu de leamne de cupaču. De fagu de salțe de plupu	πώλνα ὁτ ταρβα ὁτμποῦκα. Ὅτ ντάπωη ὁτ βάρμπα ιτ τοπόλικά ιάσηκα	polna ot dārva ot buka. Ot dáboi ot vārba ot topólica eásica	πλιότ πέ τροῦ πέ τούσκου. Πέ χάου πέ σσέλκου πέ πλέπη.	pl'ot pe[r] ¹⁾ , dru pe[r], dušk[u]. Pe[r] hau[n] pe[r] šelgu[n] pe[r] p'epi[n]
2 ἀπὸ κυπαρίσσι ἀπὸ πεύκου. Καὶ ἄλλα εὐρίσκονται εἰς τὸν λόγγον. Ἄλλα εἶναι εἰς τὰ θουνά εἰς τὸν κάμπον καὶ εἰς ἄλλους τόπους. Πάλιν ἐψύτρωσαν	τέ κυπηρίτζου τέ κήννι. Σοή ἄλτε σέ ἀφλε τροῦ πατοῦρε. Ἄλτε σούντου τροῦ μούντζη τροῦ πάτε σσή τροῦ ἄλτε λόκουρη. ναπόη νισκούρε	de k'ipăriču de k'inni. Și alte se afle [află] tru pădure. Alte suntu tru munți tru pade și tru alte ló- curi. Năpoi niscure [năs- cură]	ὁτ σέλβεια ὁτ πῶρ. Ἦ τρούζη σε νάϊτουατ. ὦῶ ὄρμανοτ. Τρούτζη σέ νά πλανήνηνετω νά πῶλετω ἦ νά τρούτζη μέστα. Πάκ ιζνήκναα	ot sélvia ot bor. I druți se năiduat vo órmanot. Druți se na planineto na póleto i na druți mesta Pac iznicnaa	πέ σελόηε πέ μπορίκα. Ἐδέ τατjερα κέντεννα ντα πιούλλ. Τατjεραγιάννα ντα μάλετ ντά φούσσα εδέ ντjε τατjερα βήσε. Παρπράπα μπήννα	pe[r] selvie pe[r] borike edé tatjera g'éndene nde piul. Tstjere jans nds mal'et nds fuše edé nde tatje- ra vise. Parprapa bine
τὰ λουλούδια τὰ χόρτα τὰ λάχανα τὰ τζουκνήδια.	λιλύτζηλε ἔρικιλλε βεάρτζηλε οῦρτζήσλε.	lilicile érg'ile veárdile urdișle.	σφέτιατα τρέβατα ζέλιετα κόπρηο.	sféteata trévata zél'eta copriv.	λιούλετα μπάρρηρατ λιάκρατ χ'ίρωτ.	l'úl'ete bárerat[s] Iakrat[s] h'íhrat[s]

(1) Per este forma cea mai obișnuită. In Leake, op. cit., stă mereu pre.

Ῥωμαίικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
Καὶ ὅλα ἐγί- νηκαν διὰ τὸν ἀνθρω- πον.	οσὴ τοῖς σε φέτζερα τρά_ὄμνλου.	Și toate se féțeră tră omlu.	Ἡ σφῆτε σε- στόρια ζὰ τζόεκοτ.	I sfite se stó- ria za ôöecot.	Ἐδέ γχιθα ουμπά πρὰ ννλερήτου.	Edé g'ithe u bē pre ¹⁾ ħeritu ²⁾ .
Μετὰ ταῦτα ἐγίνηκαν τὰ ζῶα	Τούπα αἰστα σε φέτζερα πρὺτζήλλε	După aistă se féțeră prévđile [pră- vđile]	Πῶ δόηε σέ στόρια ἡμάννετω	Po óvie se stória imăñeto	Πάο κατῶ οὐμπάννα μπακατίτα	Pas kstó u bñne bagstite
τὰ θηρία. Καὶ ἀπὸ ἐτοῦτα μερικὰ τρώ- γονται καὶ μερικὰ δουλεύουν διὰ τὴν χρεῖαν μας.	ἀγρίνλλε. Σοὴ τέ αἰστέ νασκάντε σε μακα οσὴ νασκάντε λουκριάτζα τρά_ϊχτιζάια ἀνοάστρα.	agrinle. Și de aiste născănte se măcă și născănte lucreađă tră ihtizaea anoastră.	τήθητε. Ἡ ὅτ δόηε ἐτνη σεῖζατ	dívite. I ot óvie edni se eadat	ἐκρατήρατ. Ἐδέ γκα κατῶ τζὰ χάεννα	egresirat ³⁾ . Edé nga kstó tsa háhene
Τὸ λεοντάρι ὁ λύκος ἡ ἀρκοῦδα ὁ δράκων ἡ ἀλωποῦ	Ἀσλάνλου λούπλου οὔρσουλου λάμνια θούλπια	Aslanlu luplu úrulu lamña vulpea	Ἡ ἔτνη ράπω- τατ ζα νάσσετ ἰχτι- ζα Ἀρσλανοτ θόλκοτ μέτζκατα λάμνιατα λησήτζατα κίωκα ἰζλέζατ	i edni rábo- tat za nașet ih- tiza. Arslanot volcot méccata lámñata lisițata coga izlezat	Ἐδέ τζὰ που- νὸινα πρέ ἰχτιζά τένα. Ασλανη οὔικου ἀρήου σπρήχα δέλπαρα κούρ τάληνα	edé tsa pu- nojne pre ¹⁾ ihtizá tsñe. Aslani ujku ariu spriha dél'para kur dál'ine
3 ὅταν εὐγαί- νου(ν) ἀπὸ τὴν φω- λεάν	κάντου ἔσου τέτροῦ κούϊπου	căndu esu de tru cúibu	ὅτ σαντέλωτο	ot sadéloto	γκαχᾶ στρώφ- κα φωλέτ	ngahă ștrof- ka fol'ët

(1) per; (2) sau azi: per ħerine; (3) Cristof., Λεξ., pag. 113, eħersine, eħersire;

ἔχουν θυμὸν	ἄου ναραήρε	au nărăire	ἱμακαλούτουνε	ímaat lútine (sau:lútiŋe)	κάνα ζεμαρήμ	kans zeme- rím [1]
εἰς τὸν ἄνθρω- πον	πρέ ὄμου	pre omu	νὰ τζέκοτ	na čóecot	μπή ννιερήτ	mbs ħerit
καὶ γυρεύουν καιρόν	σσή καύτα	și caŧă	ἡ μπάρκατ	i barat	ἐδέ κερκόηνηα	edé kerkojne
διὰ νὰ τὸν χα- λάσουν	ζαμάνε	zămane	ὄρέμε	vreme	κώχα	kohs
ἀμή ὁ θεός	σὲ λού ἀσπάρ- κα	se lu aspargă	ζά τὰ κώ ῥα- σήπαατ	za da go ra- sipaat	κ'ή τὰ πρήσσι- νά	k'e ts prišine
τὸν φυλάγει.	μὰ τουμνητ- ζάου	ma dumni- dău	τόκω γόσπετ	toeu gospod	πῶ περαντία	po perendia
Τὰ κριάρια	λου ἑλιακε.	lu vleag'e.	κω τζιοῦδατ.	gu čuvat.	ἐ ρούαν.	e ruan.
τὰ πρόβατα	Περπέσλλη	Berbesl'i	᾽Οθνητε	Ōvnite	᾽Γέσσεα	Dešte
τὰ γήδια	᾽Ἰλλε	óile	᾽Φτζίτε	óŧite	δέντα	ðente
τὰ ἀρνία	κ᾽παρφα	oăpără [oă- părră]	κώζητε	cózite	δήτα	ðite
τὰ κατζήκια	ννέλλη	ńel'i	ἰαγαντζατα	eagnětata	σκέρατα	šk'érats
εἶναι καλά	ἔλλη	ezl'i	ἰαρτήσατα	cartişata	κάτζατα	kětsats 2)
ὅταν δίδουν				[sing.:care]		
γάλα καὶ μα- λλί.	σούντου γκῆνε	suntu g'ine	σὲ χάρνη	se (h)arni	γ. ἴννα μῆρα	jans mire
Καὶ ἀπὸ ἐτοῦτα	κᾶ τᾶ	că dă [azi:da]	ὅτι τάοατ	oti davat	σὲ ἄπαννα	se ápane
γίνεται	λάπτε σσῆ λα- να.	lapte și lăná	μλέκω ἡ βαλ- να.	mlecoi vâlna.	κιοῦμᾶσσετ ἐδέ λέσσε.	k'umešt[ε] edē l'eš.
βοῦτορο καὶ τορί	Σσῆ τὲ αἰστα	Și de aistă	᾽Η ὅτ ὀβηε	I ot óvie	᾽Εδέ γκά κατῶ	Edē nga ketó
	σὲ φάτσε	se faŧe	σε τζίνητ	se činit	μπάχετα	běhetē
	οὔμπτου σσῆ	umptu și	μάς ἡ σύρηνε	mas i siriŋe	γκιάλπ ἐδέ	g'alpe edē
	κάσσου	cașu			κιάθ (sic)	djaθ[s]

(1) ibidem, pag. 120: zemerimi. (2) Leake, *op. cit.* kětselit; Meyer, Alb. Wtb., pag. 185, kets, kats; Christof., λεξ., pag. 146, kats.

Ῥωμαίικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
μιζήθρα καὶ ξυνόγαλο. Ὅμως καλλίτερα νὰ φτιάγης προσφάγιον ἀπὸ ἀγελάδαν καὶ ἀπὸ βου- βάλαν ὅτι εἶναι εὐμορφα. Τὰ ἄλογα αἱ φοράδες 4 τὰ γαῖδούρια τὰ μουλάρια χρησιμεύουν δυνατᾶ. Ὅτι φέρουν ἀπὸ μακρὰ γέννημα σιτᾶρι βρίζαν ραποσίτι.	οὔρτα οσὴ δάλλα. Mā κάμα γκῆνε σέ ἀτάρη προσφάγιου τέ βάκα οσὴ τέ μπου- βαλίτζα κὰ ἔστε μουσσάτα. κᾶλλη ἱάπιλλε γουμάρλλη μουλάρλε φελισέσκου βαρτσόσ. Kā ατοούκου τέ τεπάρτε γῆπτου κραννου σικάρα μίσουρου.	urdā [●] și dală. Ma cama g'ine se adari prosfănu de vacă și de buvăliță că este mușată. Cal'i eăpile gumarl'i mulărle felisescu vărtós. Că aducu de departe vîptu grănu sicară mîsuru.	οὔρδα ἡ μάστιγνιτζα. Τόκου πῶ οχάρνω τὰ νάπραησο πλάκοτα ὅτ κράβα ἡ ὁτ μπιουλί- τζα ὁτι γιέτ οὔμπαβο. Κόννιτε κωμπήλητε μαγαρήνιατα μάσκητε φέλαατ μόσνε. Ὅτι τῶνεσατ ὁτ τάλεκου ζήτω πτζενίτζα ἔρσο πτζένκα.	urda i mástinița. Tocu po harno da nápraeș blăgota ot crava i ot biulița oti iet úbavo, Cónite cobilite magariñata măsk'ite felaat moșne. Oti dónesat ot dălecu jito pčenița îerș pčenca.	γκίτζα ἐδέ δάλλ. Πῶ μᾶ μῆρα τα νταρτόνσο μπουλμέτ πέ λρόπα ἐδε πέ μπουα- λίτζα σέ γιέστα ἡμπόουκουρ. Κουᾶίλα πέλατα γκωμάρατα μούσκατα βγιέννα φόρτ. Σέ μπήνεγ πέ σα λιάρκου ντρίθα κρούρα θέκαρ μίσαρ	g'izs edé dal[s]. Po ms mire ndertónš ¹⁾ bul'mét pre(j) l'ope edé per bua- litse se ješte [sšte] i bukur. Kuajl's ²⁾ pél'ats gomârste múskate vjens [de si- gur: vjejs ³⁾ fort. Se biens pe se l'argu drith grurs beker miser

1) azi; ndertó[j]š. 2) azi; kuajts. 3) cfr. Meyer, *op. cit.*, vsjén, și Cristof., *op. cit.*, pag. 18, vsl'ej.

Και κουβαλοῦν πέτραις πλάκας χώμα ἀσβέστην	Σσὴ προῖρα κέτζηρι πλότζη λόκκου ἀσβέστε	Și poartă k'etiri ploči locu azveste	ἡ νοσακτ κάμμενις πλώτζη ζέμια δάρ	i nosaat câmiñe ploči zemea var	·δέ μπαηνα γκούρ πλώτζα δέ καλκέρρα	edé bijné gur[ɛ] plotša de ksl'k'ere [ʃi ksl'k'ere]
σίδηρον καρφιά. Και χωρίς ἀπὸ ἐτοῦτα δέν ζῶμεν. Ἡ ὀρνίθες ὁπότεν γεν- νοῦν αὐγά καὶ πουλιά μᾶς χαρποιο- οῦν. Καὶ ὁ πετεινός ὁπότεν φω- νάζη τὰ μεσάνυχτα συχώνει τοὺς ἄνδρας	χέρρου πέρουννε. Σσὴ ψάρα τέ ἄϊστε νοῦ μπανεμου. Γκαλλίνλε κάντου ψράτα ῥάω σσὴ πούλλη νᾶ χαρισέσκου Σσὴ κουκότλ υ κάντου στρίκα τροῦ τζουμετα- τε νοῖπτε σκοῶλα μπαρμπάσλη	h'erru pérune Și fără de a- iste nu bănămu Găl'inle cându feată oăo și puil'i nă hărisescu. Și cucotlu cându strigă tru ġumetăt de noapte scoală bărbasli'i	ζέλεζω προύκκη. Ἡ μέσο ὁδῆς νέ ζήδημε Κωκόσκητε κώκα νέσσατ ῥώστατ ἱάτζα ἡ πιλήννιγτα νῆ ράττατ. Ἡ πέττωτ κώκα δίκατ νᾶ πῶλ νόσσ (sic) σχωρίδατ κρέ- νητ μάζητε	jélezo pruk'i. I bes óvie ne jivime. Cocóšk'ite coga nesaat, róstaat eáïța i piliñeata ni ratvaat. I pételot coga vicat na pol nok'i zgórvat cre- nit májile	χεκουρ περόνα. Ἐδέ πὰ κατω νούκα ῥόϊμα. Πούλλιγτα κούρ πίελνα δέ ἐδέ ζώκκ: νᾶ γκαζώηνα ἐδέ κα[ν]τέζη κούρ θαρέτ νᾶ μέσο τανά- τεσα γκρέ μπούρατα	hekur perona. Edé pa ketó nuké rojme. Púl'ats kur pielné ve edé zog'i[te]¹) na gszojné edé kendezi kur therét ndemestaná- tess ngre búrats

1) și: zók'te, vezi Cristof., Λεξ., pag. 122.

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
καὶ ταῖς γυναῖκες	σὴ μουλλέρλε	și mul'erle	ἡ ζένητε	i jénite	ἰδέ γρρατα	edé grats
διὰ νὰ πιασθοῦν	τρα σέ ἀκάτζε	tră se acațe [acață]	ζὰ τὰ σεφά-σταιτ	za da se faș-taat	κὴ τὰ ζήεννα	k'e ts zihens
5 ἀπὸ δουλιάν.	τέ λούκρου.	de lucru.	ὁτ ράπωτα.	ot rábota.	γκά ποῦννε.	nga puns.
Αὐτοὶ ὁποῦ ἔχουν	Ἀτζέλλη τζή ἄου	Ațel'i ți au	Τύε στῶ ἱμαατ	Tie șto imaat	Ἀτᾶ κὴ κάννα	Atá k'e kane
νοῦν καὶ γινῶ-σιν	μῆντε σὴ κι-κασμῶ	minte și k'i-casmó	οὔμ ἡ πώζνα-αννε	um i pózna-añe	μέντ ἰδέ ταν-νιόχτου (sic)	ment edé ts-ñohtu (!) ¹⁾
δέν κάθονται ἀργοί.	νοῦ σσέντου	nu ședu	νέ σέταατ	ne sedaat	νούκα ρήνια	nukε rine
Ἀμὴ πέρνουν	φάρα λούκρου.	fără lucru.	μπέτ ράπωτα.	bes rábota.	πᾶ ποῦννα	pa puns.
	Ἄμου λλιᾶ	Amu l'a	Τόκου ζέμαατ	Tocu zemaat	Πῶ μάρννα	Po marnε [márine]
τὰ βόδια	μπόλλη	boil'i	βώλωητε	vóloite	κίετα	k'ete
καὶ πηγαίνουν	σὴ νέρκου	și nergu[poa-tefiși:nergu]	ἡ χόταατ	i hodaat	ἰδέ βέννα	edé verε
διὰ νὰ ὀργώ-νουν	τρά σέ ἄρρά	tra se ară	ζὰ τᾶ ὄραατ	za da oraat	κὴ τὰ λερρόννα	k'e ts l'eřons
καὶ νὰ σπεί-ρουν.	σὴ σεσιάμιν-να.	șiseseámină.	ἡ τὰ σέαατ.	i da seaet.	ἰδέ τᾶ μπίελνα.	edé ts mbiel-ne [mbjéline].
Τὰ ἀηδόνια	Νιπιλπίλλη	Nibilbil'i	Μπιπήλητε	Bibil'ite	Μπιπήλατ	Bil'bil'at
τὰ χελιδόνια	λέντουρα	lândurră	λαστωίτζητε	lastoițite	ντωλοντρού-σατ	deľendrušet
τὸ καλοκαῖρι	βεάρα	veara	λέτωτε	létote	ντᾶ βέρρά	nde veřε
τραγῳδοῦν	κάντα	căntă	πέαατ	péaat	καντώηνα	kendojne

(1) Probabil: *te nōhture*, cum e la Leake, *op. cit.*; Cristof., Δεξ., pag. 287, Partecipul: *nōhturε*.

πολλά εἴμορ- φα. Οἱ κοῦκκος μόνον τρεῖς μῆνες ἔχει φωνήν καὶ ὕστερα παύει.	μούλτου μουσ- σάτου. Κούκλου μὰ τρέη μέσση ἄρρε πῶτζε σση ἀπόια πρυσέστε.	multu mu- șatu. Cuclu ma trei meși are boate și apoea păseaste.	μόσνη οὔμπαω κουκαῖτζατα τόκου τρῆ μέ- σετζη ἱματ κλάς ἢ πῶσλε ὕσανθιτ. ζά- στανατ.	moșni úbao. Cucaițata. tocu tri mé- seți imat glas i posle óstavit, zăs- tanat.	σσοῦμα μπού- κουρ κούκκα πῶ τρε μούαη κᾶ ζέ ἐδέ πασαντάη πουσσών.	șume bukur Kuk'ea ¹⁾ po tre muaj ka ze edé pasendáj pušón.
Τὰ περιστέρια εἶναι καθαρὰ καὶ γενοῦν	Παρούγκιλλη σοῦντου πα- στρίτζη σση φυάτα	Părúng'il'i suntu späs- triți și feată	Γκουλάπητε σέ τζίστη ἢ ρώτθιατ. ρῶ- τατ μόκου πάτη	Gulábite se čisti i rodvaat, ro- dat mnogu pati	Παλούμπατα ἱάνα ταχυρού- αρα ἐδέ πῖσλνα	Pelúmbate jane te k'erú- are edé pjelne
πολλαῖς ψο- ραῖς εἰς τὸ χρόνον. Ἦ πέρδικα ὅταν ἀθήηται εἰς τὸ κλουβί λαλεῖ καλὰ καὶ ἀγαπᾷ νὰ τήν ακού- ουν	μούλτε ὄρρη τροῦ ἄννου. Πετουρίκλια καντου σσεῖτε τρου καφάσσα κάντα γκῆνε σση βᾶ σέ, ὁ αὔτε	multe ori tru anu. Peturiel'a cându șade tru căfașă cântă g'ine și va se o avde [avdă]	νὰ κώτινα. Ἰερεπήτζατα κώκα σέτητ νὰ κάφασωτ πέητ χάρνω ἢ σάκατ τὰ ἀ σλούσ- σαετ	na gódina Ierebițata coga sedit na căfasot peit harno i sacat da a slușæť	σσοῦμα ἔρρα ντάμότ. Φαλέζα κουρ ρῆη ντᾶ καφάσο καντὸν μήρα ἐδέ τῶ ταντακῖόννα	șume here nde mot. F'eléza kur ri nde kaffáš ²⁾ kendón mira edé do te deș'ojne
6 ὁ κόσμος.	τουννηάη.	duńaea.	σφετοτ.	sfetot.	ντουννιάη.	duńaja [= dűńaja].

Ῥωμαίικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
Ὁ ἀετός ἀπε- τάει	σκιπώννια ἀσ- πωάρε	Șk'ipoaňa as- boare [=az- boară]	О'релωτ λέτат	Orelot letat	Σκηπώννια φλιτουρών	Șk'ipoaňa fti- turón [fl'ü- turón]
ὕψηλά καὶ κρατεῖ τὰ πρερούγια	ἀνάλτου σσή τζάνε ἀράπητιλε	analtu și țâne arăpitile [=a- reăpitile]	бύσωκω ἡ τάρζιτ κρύλλετο	visoco i dărjit cril'eto	λιάρτα ἐδέ μπάν πέντατ. κράχατ	l'arte [=l'art] edë ben pëndat; kra- hst
ἀπλωμένα. Τὰ λελέκια	τεάσε. Οὐλιουλέσλη	tease. Ul'ules'i	σπρώστρενι. Στάρκώιτε	spröstreni. Ștărcoite	στρίρα λολέκατ	ștrirs. L'oleket [= leleket]
τὴν ἀνοιξιν	πρίμαβέαρα	primăveara	νὰ πρῶλετα	na prolet[t]a	ντὰ παρντα- βέρα	nde pərnde- vers [pren- d(s)vers]
ἔρχονται. Καὶ σὰν γροί- κοῦν γοιμῶνα	γίνου. Σσὴ κάρα κι- κασεσκου ζάρα	vinu. Și cara k'ică- sescu eara [inai bi- ne: carra= carna]	ἦταατ. Π' κῶκα ράζ- πηρατ ζήμα	idaat. l coga răzbi- rat. zima	δίννα. Ἐδέ σίτα ἀπι- κάσινε τίμαρ	vijnë. Edë si ts api- kăsine diməř[s] [df- merin, di- ne]
φεύγουν	φούκου	fugu	μπέκαατ	begaat	ϊκαννα	ikəne [=iki- merne]
εἰς τὴν ἀνατο- λήν.	τρού ἀνατολίε.	tru anatolie.	νὰ ἀνατολ.	na anadol.	ντὰ ἀνατολία.	nde anado- li[s].
Ἦ χῆναις ἡ πάπιαις	Πάτιλε ρῶσιιλε	Pătile rûșile [=rô- șile]	Γούσκητε πάτκητε	Găsk'ite păt'k'ite	Πάτατ ρῶσιατ	Pătat rosat

εἶναι θαρεταίς	σούντου κρι- άλλε	suntu greale	σέ τέσκη	se tešk'i	ἰάνα ταράντα	jane ts rēnda
καὶ ταῖς περισ- σότεραις	σὴ μαμοῦλ- τελε	și ma mûtele	ἢ πῶ μόνικητε	i pomnóg'ite	ἐδέ μὰ τα σοῦμ- μα	edó ms ts šume [=šu- men]
φοραῖς στέκονται εἰς τὸ νερὸ. Τὰ σπουρήκια εἶναι μικρά	ῥῥῥη σέτου τρούᾳπα.	ori ședu tru apă.	πάτη στώϊαετ δῶ θό- τατα	pati stoiaet vo nó- data.	ῥῥῥα ρίννα ντὰ οὔτ.	here řins nde ujt.
καὶ εὐκολα πιάνονται.	Χαραμπέηλλι σούντου ννίτζη	Harabéil'i suntu níři	Βραπτζήνατα σέ μάλεσκη	Vrapčínata se málečk'i	Βραπέτζατ γιάνα τα θό- καλια	Vrapetsat jan ts yógel'a
καὶ εὐκολα πιάνονται.	σὴ κολάη σέ ἀκάτζε.	și colai se acațe [= acațǎ]	ἢ κόλαη σέ φάσταατ.	i colái se faștaat.	ἐδέ κολάη ζιεννα.	edé koláj zihens
Ὁ κόρακας εἶναι μαῦρος	Κόρπουλου ἔστε λάτρου	Córbulu este laiũ	Γάβρανोट γιέτ τζάρνω	Gávrannot řet řárn[o]	Σῶρρα ῥεσσα ἐζέτα	Sořa sřte e zeta [corect.: e zeze]
καὶ δὲν τρέφει τὰ πουλιά του.	σὴ νοῦ χαρ- νῆζαστε	și nu hăr- neaste	ἢ νὲ βάνητ	i ne ranit	ἐδέ νοῦκα οὔσ- κῆν	edé nuke uř- k'en
	πούλλη ἀλούη.	puľ'i alui.	νέκωητε πῆ- λιετα.	négořte pili- řta [piliřa].	ζώγατ ἐσαῖς.	zogat e sais [bine : e- saj].
Αἴμῃ ὁ κάν- θαρος καὶ τὸ φαλάγ- γιον	Μά τζουντζου- νάρου	Ma řunřu- nar[r]u	Τόκου μπρέ- τζαλοτ	Tocu bréřa- lot	Πῶπρομπούλ- λη	Po brúmbuli
	σὴ μιριμάγκα	și mirimanga [și: miri- maga]	ἢ πᾶζακωτ	i páigot	ἐδέ μεριμάγα	edé merimaga

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
καὶ ἡ μεῖγα	σὴ πουπου- λίκα	și bubulica	ἡ μούατα	i múata	ἔδέ μίζα	edë miza
δπου ἐμβαί- νον	ἰουτζητῶ ἱντρα	îuțido intră	κάτε βλέζατ	cade vlezat	κουτῶ χούιννα	kudó hüjnë
7 ζημίαν κάμουν Οἱ μύρμηκας πολλάκοπιᾷζει	ζίνε φάκου. Φουρνίκα μούλτου κου- πουσιάζετε	Zînie facu. Furnica multu cupu- seaste	τζαράρ τζήναα Μράβατα μνόγου τζίνητ ζαγμέτ (sic)	zarár çinat. Mrávata mnogu çinit zahmët	ζαράρ μπήννα Παρδέσσα σοσῦμα πᾶν ζαγμέτ	zarár bëjné. Përdësa šumëben zah- mët [zãmët]
καὶ μαζώνει ψυχία διὰ νὰ τρέφη- ται ὅταν ἦναι κρυ- άδα καὶ ψύχρα.	σὴ ἀτούνα σέρμε τρά σέ χαρ- νιάσκα κάντου ἔστε ῤκοᾶρε σὴ ἀρατζήμε.	și adună ser- me [=sărme] tra se [s] hăr- nească cându este- rcoare și arățime.	ἡμπέρηττρωσ- κη ζὰ τὰ σεράνητ κώκαγιέτ στού- τενω ἡ στουτεν	i berit tróšk'i [tročk'i] za dase ranit coga ìet stú- deno i studen.	ἔδέ μπλιθ θε- ρῆμε κὴ τᾶ οὔσκεέτ κούρ ἔσστα φτώστ ἔδέ φτωχατῆρ (sic)	edë mbļeth the- rime k'e te ušk'ëļt kur ešte ftoot [ftōt] edë ftohetir [=ftó- (hë)te],
Ηῖ κουτζιπίδα τρῶγει τὰ ῤοῦχα	Μουλίτζα μακα βεσσηλε	Mul'ița măcă véstîle [=véș tile]	Μόλετζοτ ιάττη σφίτητε	Mólețot eadit sfîтите	Μολότζα χα τζόχαφατ	Mol'itsa ha džóhërat [= džoket, džókerat]
καὶ τὰ φορέ- ματα. Τῇ κυριακῇ πρέπει	σὴ στράννιλ- λέ. Τουμήνικα πριψιάστε	și strânilë. Duminica pripseaste	ἡ χαλίστατα. Βῶ νετέλιατα πρίλεκατ	i halîștata. vo nedëleata prilegat	ἔδέ ῤώπατα. τᾶ τίςλ γκιάν	edë róbatë. Te diel'[s] g'an

νὰ προσευχη- θης. Τῇ δευτέρῃ	σετεγκλίννη λούννια	se te nclîni. Lunea	τὰ σεμολλήσο ᾧ πωνετέλνι- κοτ τὰ κίνησας ζὰ πάτ ¶ ἢ ᾧ βτώρνι- κοτ ἢ ᾧ στρέτατα	da se molîş. Vo ponedél- nicot da k'inisaş za pat i vo ftórnicot i vo strédata	τὰ ψάλεσο τὰ χάννανα τὰ νίεσο πρέ οὔδα ἐδέ τὰ μάρτνα ἐδέ ταμαρκού- να	te saleş. Te hânene te niseş pre[—psr]uðs edé te mártne [te mártene] edé te mer- kune [te merkúrsne]
νὰ ράψης διὰ νὰ ῥῖσαι ἐνδυμένος καὶ τῇ πέμπτῃ	σὲ κόσση τρά σέχιη νβισκούτου. Σοῇ τζόια	se coşi tra se h'ii nviscutu. Şi Goea	τὰ σσιεσο ζὰ τὰ µπιτησο ὀμπλετζεν ἢ ᾧ τζέτφορ- τοκ ἢ ᾧ πέτοκοτ	da şieş za da bidiş óblečen i vo čétfortoc i vo pétocot	τὰ κέπησο κὴ τὰ γίεσο ἡνδέσουρ. Ἐδέ τρέντενα	te k'epsş k's te jeş i nvěşur [e] edé te éntene
καὶ τῇ παρασ- κευῇ καὶ τῷ σαβ- βάτῳ νὰ μαζώνης	σοῇ θήννιρα σοῇ σέμπατα σὲ ἀτούννη	şi Vinira [= Vinirea] şi Sămbăta se aduni	ἢ ᾧ σαπω- τατά τὰ μέρης	i vo sabótate da beriş	ἐδέ τὰ πρέμ- τενα ἐδέ τὰ σαφατού- να τὰ μπλέσο	eds te prém- tene edé te şetune te bŕeşş [m- bŕeşş
ζαχεραῖν διὰ ὄλον τὸν μῆνα. Καὶ ἔτζη εἶσαι	ζαερέε τρά τούτου μέ- σλου. Σοῇ ἀσοῇτζε ἔστη	zaeree tră tutu meslu. Şi aşiŕe eşti	ζάερε ζὰ σφήοτ μέ- σετζ. H° τάκα σύ	záere za şfiot me- seţ. I taca si	ζαῆρε πράγκιθα µού- αῖτ. Ἐδέ ἀστοῦ γίε	zairé prs [psr] g'îðs muajt edé aştú je
πάντοτε πλού- σιος	οὔννα οὔννα µπουκάτου	ună · ună mbugatu	σφέκω µπόγατ	sfeco [=sfé- coga] bogat	κουρτῶ ἡπω- γάτ	kurdói bogát

Ῥωμαϊκα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
καὶ παντοῦ τι- μημένος	οὐτὴ λουτζητῶ τουνιζήτου	și iūṭido tiñi- situ	οὐ σέκατε τζέ- στεν	i sé-cade čes- ten	ἐδέ κουντῶ ἱ- τέρτζημ.	edé kudó i ndertšim
8 καὶ ὄχι εντρο- πιασμένοις.	οὐ νουὸ βρου- σσουνάτου.	și nu rușu- natu.	ἢ νέ στράμενν	i ne stramen.	ἐδέ γιό ἡτουρ- παρούαρ.	edé i turpe- ruar
Ὁ πόταν ἐορ- τάζης	Κάντου γιουρ- τουσέστη	Când u vür- tușești	Κώκα σλοῦ- ζησσ	Coga slujiș	κουρ λλιούτεσσ φέστενν	kur l'uteș festen
εἶναι καλὰ	ἔστε γκῆνε	este g'ine	γιέτ χάρνω	ïet arno	ἔστα μήρα	sšte mirs
νὰ νουστεύης	σέ ἀτζούννη	se așuni	τὰ πώστησσ	da postiš	τὰ ἀγκιρώνσο	te ag'eróns[= ag'eróš]
μίαν ἐβδομάδα	οὔννα σεπτε- μάνα.	ună septă- mână.	ἔτνα νέτελλα.	edna nédela.	ννί γιάδα.	ñs jave
Καὶ νὰ δώσης εἰς τοὺς τυ- φλοὺς	Σοῆ σέ τάη λὰ ὄρκκη	Și se dai la org'i	Ηῖ τὰ τάδαοσ νὰ σλέπητε	I da davaș na slépite	Ῥεδέ ια ἄποσ ντὰ ταδέρμπα- ρατ	Edé te apș nde te vér- beret
ψωμί καὶ φαγι.	πάνε σοῆ γκέλ- λα.	păne și g'elă	λέπε ἢ μάντζα.	lep i manșa.	μποῦκ ἐδέ γκέλλα.	buk edég'els.
Καὶ νὰ βοηθῆς	Σοῆ σέ ἀτζιοῦ- τζη	Și se așuṭi	Ηῖ τα πώμο- ζησσ	I da pómojiș	Ῥεδέ τὰ ντή- χησσ	Edé te ndihiș
τοὺς πτωχοὺς	ὀάρφανλλη	oárfăñli	να σήρωμα- σιτε	na siromasite	τα θάρφαρητ	te vârfaret
μὲ ἐκεῖνο	κοῦ ἀτζιῶ	cu ațeă	σῶ τόα	so toa	μὲ ατᾶ	me atá
ὁποῦ ἤμπορεῖς	τζῆ πώτζη.	ți poṭi.	τῶ μόζησσ.	șto mojiș	κῆ μούντησσ.	k'e [te] mun- deș [k'e munt]
Καὶ ὁπόταν βάλῃς	Σοῆ κέντου πάτζη	Și cându baṭi	Ηῖ κώκα κλά- τησσ	I coga cladiș	Ῥεδέ κούρ τα δέσσ	Edé kur te veș
τὸ τραπέζι	σούφρα	sufra	τραπέζατα	trapézata	σώφρανα	sófrans

νά καλέσῃς	σέ κλέννι	se cl'eni	τά κάλεσας	da cálesas	τά θηρέσσ	te birés [θe]- rétš]
τοὺς συγγενεῖς σου	κουσουρένλλη ἀτέη	cusuriñ'i atei [=at'ai]	ῥωτηήνατα τφόη	rodninata tfoi	κου σσαρήντα- τοῦ	kušerint te tu
τοὺς γειτονάς σου	βιτζήνλλη ἀ- τέη	viñ'i atei ') [=at'ai]	κωμοσίητε τφοη	comsiite tfoi	φκύντα του.	fk'int te tú
καὶ νά στείλῃς	σσή σέ πητρέ- τζη	ši se pitreți	ἢ τά πούστησ	i da puștiș	ἐδέ τανταρ- κόνσ	ežéts dergónš [d'ergójš]
ζεστό φαγι	κάλτα γκέλλα	caldă g'elă	τώπλα μάντζα	topla manğa	τα γκρόχατ(?) κέλλα .	te ngrohet[s] g'ele
εἰς τοὺς ἄρρωσ- τους	λά λέντζιτζη	la lăndiți	νά μπώλνχτε	na bólnite	μπα τασαμού- ρατ	mbe te semu- ret
διὰ νά σοῦ συγ- χωροῦν	τρά σσολιάρτα	tra se s-lartă	ζά τά τύ πρό- σταατ	za da ti pró- staat	κῆ τα ταντί- εννα	k'e te ndiėjne
τοὺς γονεῖς σου	παρήντζιλλη ἀτέη.	părinți'i atei [=t'ai]	ῥωτηήνατα τφόη.	rodninata tfoi	παρήντατ τοῦ	perintet [te] tu.
Πέρσου καί φέτω	ᾠαννου σσή ἔσταννου	Anu și éstanu	Λάννη ἢ κω- τινάα	Lani, i godi- naa	Βγίετ, ἐδε ση- θγιέτ	Vjet, ežé si- vjét
τά παωρικά ἐγίνηκαν	πωάμιλλε σφετέρρα	poámile se féteră	γξιμήσσητε σσοτώρα	iemșiite se stória	πέματ οὐμπάνα	pemat[pemet] ubens
παντοῦ	ἱουτζητῶ	iútdo	σέκατε	secade	κουτῶ	kudó
εἰς ὅλα τὰ μέ- ρη.	τρουτοῦτε πάρ- τζηλλε.	tru tute păr- țile.	νά σῆτε στράν- να.	na site strana [probabil : strani]	μπα τα γκίθα- δῆσσε	mbe te g'ithe vi- set.
Ὁμωσ	Μά	Ma	Τόκου	Tocu	Πῶ	Po

Ῥωμαίικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίικα	Alb
ἀκριβεία με- γάλη	σκουμπέτε μά- ρε	scumbete [sau:scum- pete] mare	σκάπια κώλε- μα	scápia gó- lema	στρεντατήρ ἐμάδε	štrentstir e- made[štren- tesirs]
ἐστάθηκε εἰς τὸ γέννημα	στατοῦ τροῦ γίπτου.	stătũ tru vıptu.	στών δὼ ζήτωτο.	stoi vo jitoto.	ντένν μπὰ τρήθρε	ndeñ[i] mbs drihet.
6 Καὶ κλαίου μικροὶ καὶ με- γάλοι.	Σσὴ πλάγκου. νκίτχη σσὴ μάρη.	Și plāngu ñiți și mari	Ἡ" πλάττρε μάλλη ἥ κώ- λεμη.	I plăcuet mali i gólemi	Ἐδέ κιάννε τεδέκλ ἐτμα- δένν.	Ede k'ajne ts veg'sl e ts međeñ.
τι πενοῦν	Κᾱ λαέστε φοάμε	că lă este foame	Ὅτι σέ κλάτνη	oti se gladni	Σέ ἰάνα οὔρατ	Sê jans[ts] urst
καὶ δέν ἔχουν μὲ τί νὰ ἀγο- ράσουν.	σσὴ νοῦ ἄου κοῦ τζή σε- κοῦμπαρα.	și nu au cu ți se cùm- pără	ἡ νέμαστ σω στῶ τὰ κοῦπατ.	ı némaat so što da cú- paat.	ἐδέ σκάννα με σέτα πλέννα	edê s kane mesatsbñe.
Καὶ τὰ μικρὰ παιδιά φωνάζουν ἕως εἰς τὸν οὐρανόν.	Σσὴ νίσλλη φιτζόρη στρίγγα πανου ντζέρου	și nisli fiçori strigă pănu n-țeru.	Ἡ μάλλητε ντέτζα θηκατ τοῦρη ντό νέ- πτω.	I mălite deța ıcaat duri do nebot	Ἐδέ διεμτα τα- δέκηλτ θαρέσινα γκήρ μπᾱ κί- εלט.	Ede djemts te veg'sl[t] θerésins g'er mbs k'ielt.
Ὅτι γυρεῦουν τροφὴν καὶ δέν τοὺς δίδει	Κᾱ καῦτα χραννα σσὴ νοῦ λατᾱ	Că caftă hrană și nu lă da	Ὅτι, σάκαετ ράνενε ἡ νεμου τάδατ	oti sácaat râneñe i ne mu da- va	Σέ κερκόννα τουσκούερ ἐδέ νοῦ κουῖεπ	Se kerkojne ts üšk'üer edê nuku i ep
οὐδεκάνενας. Ἐχομεν δύο ἀμπέλια καὶ εἶναι γε- μάτα	τζηνεῖᾱ. Α᾽δέμου τάω γήνη σσὴ σούντου μπλίννε	ținivă avemu dao vñi și suntu m- pline	νίκω. Ἡ"μαμμε τῶά λόζια ἡ σέ πῶλνα	nicói. İname dva lozea i se polna	ἄς νερῆ. Κκέμη ντιοῦ θρέσση ἐδέ γᾱννα πλιότ	as ñeri. Kemi dũ vrësta edê jans p'lot

ἀπὸ σταφυλίας.	τέ αούα.	de auă.	ὁτ κρόσγιε.	ot grozie.	πὲ ρούου.	pe ruș ¹⁾ [correct: plot (me) ruș].
Μόνον	Mă	Ma	Τόκου	Tocu	Πῶ	Po
ἀκόμα δὲν ἔφ-	νίκα νοῦ ἀτ-	nicanuagŭm	οὔστε νέ φτά-	uște ne ftá-	ἐδὲ νοῦκ οὔα-	edé nuk ua-
θασαν	ζιούμσιρα	siră	σαατ.	saat	ρίννα.	rins
καὶ θέλ νά καρ-	Σοή βά σέ	și va se aș-	Η ^α καὶ τζέκαμ	I k'e čecam	ἐδὲ τῶ τα	edé do té pres
τερῶ	ἀστέπτου	teptu			πρεσ	
καμπόσον και-	πουτζένα ζα-	puțănă ză-	τρούα ζάμαν	drua [= dru-	τζᾶ ζαμάν	tsa zamán
ρὸν	μανε	mane		ga] zăman		
ἕως νά φθά-	παν σέ ἀτζισή-	păn se a-	τούρη τὰ φθά-	duri da fta-	γκέρταρίχεννα	g'er t arihens
σουν	γκα	gŭngă	σαατ	saat		
καλά.	γκήνε.	g'ine.	χάρνω.	harno.	μήρα.	mirs.
Καὶ τότε	Σοή ατούμτζια	și atumțea	Η ^α τώγασσ	I togaș	Ἐδὲ ἀταχέρα	Edé ats hers
σάν γλυκαν-	κάρρα σεντουλ-	cara se ndul-	κώκα τὰ σεου-	coga da se u-	σὴ ταμπλεσό-	si ts mblesó-
θοῦν	τζιάσκα	țească	μπλάτζαετ	blăjaet	χενά	hens
θέλ νά μουσ-	βά σέ μόλλιου	va se moľu	κέ μάκαμ νά	k'e macam da	τῶ τα ννιόμ	do te űom
κεύω			κηναμ	k'isnam		
τήν καρούταν	σεσέγκα	săsănga	σέκωτ	secot	καρούτανα	karútsens
καὶ τὰ θαέ-	σοή μπουσλε	și busle	ἦ μπόσφητε	i bóčfite	ἐδὲ δόζαν	edé vozen
νια						
διὰ νά τὰ γε.	τραὰ σέ λεού-	tra se le um-	ζὰ τὰ ἦ πῶλ-	za da i pol-	κῆ ταμπούσο	ks ts mbuš
μίσω	μπλου	plu	γαμ	nam		
ἕως ἀπάνω.	πάν τεσοῦπρα	păn desupra	τούρη κώρρε	duri gore.	γκήρ σίπαρ.	g'er siper
καὶ ἀψ'οὐ θρά-	Σοή κάρρα σε-	și cara se	ἦ σέτνε κώκα	I setne coga	Ἐδὲ σιταζή-	E é si ts zí-
σουν	χιάρπα	h'arbă	ταβάραατ	da varaat	εννα	ejs

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
σαράντα ἡμέ- ραις	πατρουτζίτζη τετζήλε	patruđăți[sau: = patru- deți] de zile	τσετήρτεσετ νενή	četirdeset dni	ντουζέτ ντήτ	düzét dit
θέλ νά ξίξω τὸ πρῶτον κρασί - ἰς ἓνα βαένι.	βά σὲ ἀρούκου πρώτου γήνου	va se arucu protlu vinu	καὶ φάρλιαμ ἀρβάτω δήνω	k'e fărleam părvoto vino	τῶ [τ]αχέθ ταπαρενα βερα	do[t]s heθ ts pârns vers
Εὐγήκα εἰς τὴν ἀγοράν καὶ ἶδα πολὸ πλῆθος	τροδ οὖννα μποῦτε. Ἰσοίη λὰ πα- ζάρε σὴ διτζούη μουλτα κίντα	tru ună bute. Ișii la păzare și viđui multă g'intă	νὰ ἔτνα μπό- τζφα. Ἰζλεκωφ νὰ πάζαροτ ἡ βίτωχ μνόγου σφέτ	na edna boč- fa. Izlegof na pá- zarot i vidoh mnogu sfet	ντα ννῆ βόζε. Ντωλαντα πα- ζάρ ἐδέ πάσσα σοῦμμα μελε- κέτ	nds hē voze. Dola nds pa- zâr edé pašs šums melek'ét
ἀπὸ ἀνθρώπους	τέ ἐάμιννη	de oâmiñi	ὁτ λούγη	ot lug'i	πέ ννιέραζ	pe herez [= hërezesh]
καὶ εἰσιάστησα Τώρα θέλ νά ἀγοράσω μίαν ἀρμάθαν	σὸν τζιχτισίη Τώρα βάσε- κούμπαρου οὖννου μπά- ερου	și cihțisii. ¹⁾ Tora va se cumpăru unu băeru	ἡ σεσάστησα. Σέκα καὶ κοῦ- παμ ἔτνα νήζα	i șesăstisa. Sega k'e cu- pam edna niza	ἐδέ οὔσσαστής. Τασσί τῶ τα- μπλέ ννῆ θάρε	edé ușăstis. Tași do ts bļej hē vare
ἀπὸ οὐκα νωπά	τέ χύτζε ταζέη	de h'ițe tazei	ὁτ σμῶκφι πρέσνη.	ot smocfi presni	πέ φύκκ τάζε.	pe fik' tazé [=fik's tazé]
Διὰ νὰ τὰ πη- γαίνω	Τράσελ-τούκου	Tra se leducu	Ζὰ τὰ ἡ νῶ- σαμ	za da i nosam	Κῆ τοσπίε	k's t u špie

εἰς τὴν φαμι- λίαν μου	λα 'φουμέλεα αμεᾶ	la fumel'a a- meă	νὰ τζέλιατα μόη	na čel'adamoī	νὰ φαμίετ τέμε	nde famijet t ime [co- rect: fami- jes t ime]
νὰ τὰ τρώγουν Καὶ νὰ πάρω λάδι καὶ ἐλαῖς	σὲ λέ μάκα. Σοῖ σέ λλιάου οὐντουλέμνου σσημάσγηνε λόντε σσητζεζ- τζιρε	se le măcă. Și se l'au untulemnu și mășine lînte și țeațire	τὰ ἡ ἰάταετ H' τὰ ζέμαμ μάσλω ἡ μά- ληνκι λέστα ἡ σλάν- τωκ ἡ κρᾶχ στράβο	ta i eadaet. Î da zemam maslo i măș- link'i leșta i slan- [t]oc i grah zdravo	τηχαννα. Ἐδέ ταμάρ δάη ἐδέ οὐλ- λήνν κρώσσ ἐδέ κί- κερα ἐδέ φασούλ σσαντόσσ κῆ τηκάμ πρὰ κρέματ.	te hane. Edé te mař vaj ede uliň groř edé k'i- k'era ede fasul' e šendóř k'e t i kem pre [=per] kreřmet. Edé nde te krénitet te mos pijme řume vera me mik'et mi- k'et [= me mik't].
φακῆν καὶ ῥε- θίθι καὶ φασούλι γερό διὰ νὰ ἔχω διὰ ταῖς σαρα- κοσταῖς. Καὶ εἰς ταῖς ἐορταῖς νὰ μὴ πῖωμεν πολὸ κρασί μὲ τοὺς φίλους.	Σοῖ τροῦ σαρ- πατόρη σὲ νοῦ πέμου μούλτου γήνου κοῦ δάσπιλλη. (sic)	și tru sărbă- tori se nu bemu multu vînu cu oăspisîi.	H' βῶ πραζ- νήτζητε τὰ νέ πίεμε μόνγου δήνω σῶ πριατέλ- λητε.	I vo prăzi- ņite da ne pieme mnogu vîno so priateľite.	Ἐδέ νιὰ τα- κρέμετ τὰ μός πίεμη σσιόμα βέρα μὲ μίκητ μίκητ	Edé nde te krénitet te mos pijme řume vera me mik'et mi- k'et [= me mik't].
Ο ἄρρωστος ἂν ἀγαπᾷ νὰ ἱατρευθῇ	Λέντζετ λου σὲ θρούρη σὲ σεγιτριψι- άσκα	Lăndetlu se vruri se se vîtrip- sească	Πῶλνιοτ ἄκω σάκκ τὰ σελέκφατ	Bólniot aco sacat da se lecfat	Ἡσμούρη νὰ τάσσετ τὰ σαχροετ	I semuri nde dařte te řrohet[ε]
11 νὰ μὴ τρώγῃ καρὺδια καὶ λευτοκάρια	σὲ νοῦ μάκα νούτζη σση ἄλλοῦνε.	se nu măcă nuși și alune,	τὰ νέ ἔτρητ ῶρεη ἡ λέσωντζι.	da ne cadit orei i lěșniți.	τα μός χάη χάρβν ἐδέ λιζήθη.	te mos haj[ε] hařa edé l'aihi.

<u>Ῥωμαϊκά</u>	<u>Βλάχικα</u>	<u>Arom.</u>	<u>Βουλγάρικα</u>	<u>Bulg.</u>	<u>Ἀλβανίτικα</u>	<u>Alb.</u>
Ἀ'μή νά φάγη	Μά σέ μακα	Ma se mǎcă	Τόκω τὰ ἴότητ	Tocu da eadit	χω ταχάη	Po ts haj[s]
ἀμήγδαλα	μύγδαλε	mǐgdale	μπάτεμη	báдеми	μπαϊόμε	bajame
ἀπόδια και	κόρτζε σσή	gorțe [-tǎ] și	κρούσο ἡ ἰζ-	crus[i] i eá-	ντάρδα ἐδέ	darða ede
μηλα	μεζρε	meare	πολκη	bolk'i	μόλλα	moľs
και νά φυλαχ-	σσή σεβλεάκε	și se vleag'e	ἡ τὰ σεβάρτητ	i da se vardit,	ἐδέ ταρούχετ	edé ts ruhet
θῆ			τζιούβατ	čuvat		
ἀπό κάστανα	τέ γκασταννε	de găstăne	ὅτ κώστενη	ot cósteni	πέ γκαστέννι- ασσ	pe [= prej] gsšteňáš
		[sau: căs- stăne]				
ἀπό ἀγγούρια	τέ καστραδέ-	de căstrăveți	ὅτ κρασταητζι	ot crastăiți	πέ κρασταδέτζ	pe krasta- véts[ve]
	τζη					
ἀπό πεπώνια	τέ πέπεννι	de pépeni	ὅτ τύννι. πέ- πωνι	ot dińi, pé- poni	πέ πχίεπαρρατ	pe pjépsrat
ἀπό καρπούζια.	τέ χιουμανιτζη	de h'umuniți.	ὅτ λοόπενιτζη.	ot lúbeniți.	πέ καρπούζησο	pe karpuzsš.
᾽Οτι ἔλα ἐτοῦτα	Κά τοῦτε αἴστε	Că tute aiste	᾽Οτι σῆτε ὅδε	Oti site óvie	Σέ γκίθ κατῶ	Se g'išs ketó
κάνουν ἀχα-	φάκου βάου.	facu rău	τζήναετ	činaet lošo.	μπάηνα κέκκη	bejns kek'.
μῶ.			λώσσω.			
Τὰ κρομύδια	τζιάπιλλε	Țeápile	Κρόμμουτε	Crómite	Κιέπα(τ)α	K'épsťs
τὰ πράσσα	τράσλλη	prasľi	πράσητε	prásite	πρέσστα	prešťs
ἀπολύουν	μῶαλλε	moaľe	ὀμέκναετ .	omécnaet	σπούτινα	zbútins
τὸν λάρυγκα	καργαλάνλου	gărgălanlu	γκά[ρ]λωτ	gă[r]lot	γκρουμάζνα	grumazns
καὶ ζισταίνουν	σσή γκαλτζεσ- κου	și ncăldescu	ἡ τόπλιβατ	i tóplivat	ἐδέ κρόενην	edé ngróhins
τὸ κορμῆ.	τρούπλου.	truplu.	σνάκατα	snágata.	τρούπνα.	trupns.
Με τὸ δεξιό	Κοῦ ντριαπτα	Cu ndreapta	Σῶ τρένατα	So désnata	Μέ τόρα τατι- άθτα	Me dore ts diaťts
χέρι	μάννα	măňă	ράκα	raca		

νὰ πιάσῃς τὸ βελόνι	σέ ἀκάτζη ἄκλου	se acafi aolu	τὰ φάτησσ ἱγλάτα	da fatiş iglata	τά ζέσσ κελπέρανα	te zeş g'el'pérane [= g'il'pérane] edé gsr'sérane
καὶ τὴν φαλ- λίδαν. Καί μετὸ ζερβό	σση φοάρφικα. Σση κοῦ στέ- γχα	şi foárfica. Şi cu stânga	ἡ νοζήτζατα. Ἦ σῶ λέδατα	i nojiţata. I so lévata	ἐδέ γκαρσσε- ρανα ἐδέ μετὰ μέ- γκηρτ	edé me te meng'ern te mbaş kúpene k'z te ştieş vere edé rak'i.
νὰ κρατῇς τὸ ποτήρι διὰ νὰ κεράσῃς κρασί καὶ ῥα- κὴν. Εἰ δὲ ἀγαπᾷς	σέ τζέννη σκάφα τρά σέ τόρη γῆνιου σση ῥα- κὺς. Μὰ σέ θρούρη	se ţâni scafa tra se tor[r]i vinu şi răk'ie	τὰ τέρτζησσ τζάσσατα ζὰ τὰ σλούζησ βήνω ἡ ῥάκια.	da dărjiş căsata za da slujiş vino i rák'ia	τὰ μπάσσ κούπαννα κὴ ταστίσσ βέρα ἐδέ ῥακκί.	
νὰ στρωθῇς εἰς τὴν τέχ- γην σου	σέ ταστέρη τροῦ ζανάτια ἀτά.	se te-aşter[r]i tru zănatea a- tá	Ἦ ἄνω (sic) λουπήσσ τὰ σε πόστελησσ νὰ φτόητο ζά- ναατ.	I aco lubiş da se pósteliş na ftóito za- naat	Ἐδέ ντακινόφτ σετῶ τὰ στρώχεσσ μπὰ ζανάτ τέντε.	Ede nde k'oft sedó te ştroheş mbe zanatat [zanatet] tsnde
12 νὰ μὴ περι- πατῇς εἰς τοὺς γά- μους εἰς τοὺς χο- ροὺς εἰς τὰ συμπό- σια εἰς τὰ τραγοῦ- δια.	σέ νοῦ ἱμνῇ λὰ νοῦμτζη λὰ κόρουρη λὰ ζιαφέτζη λα κἀντιτζε.	se nu imîi la numţi la córuri la ziafėti la cǎntiţe.	τὰ νὲ χότης νὰ σφάτπητε πράκωητε νὰ χώροητε βῶ ζιαφέττητε πῶ πέσμητε.	da ne hodiş na sfátbite brácoiţe na hóroiţe vo ziafétite vo pésmite.	τὰ μὸς ἔτζανσσ μπὰ τασμαρατ μπὰ βάλετ ντὰ πρακωστί- ρατ ντὰ κἀνγκαρατ.	te mos etsnş [etsejš] mbe dásme- rat mbe valet nde per gos- tirat nde kúnges- ra[t].

Ῥωμαίτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
Ἄμῃ νὰ σκού- ψῃς τό κεφάλι σου	Μὰ σετσα- πούνη (sic) κάπλου ἀτέου	Ma se fi-a- puñi caplu ateu [atäu]	Τώκου τὰ πώ- δετησο κλάδατα τφόια	Tocu da ró- vetiṣ glávata tfoea	Πῶ τα οἰωνισο κρούετ τάντε	Po te uñeṣ kruet tent [təndé]
κάτω καὶ νὰ τελειώ- νῃς ταῖς δουλιαῖς σου μοναχός σου. Εἰς τὸν αἰγια- λόν	γκιόσου σὴ σε σκου- λουσέστη λούκαρλε ἀτά- λε οίγκουρου τόνε. Πρέ πούτζα	ng'osu ṣi se sculu- seṣti lucărle-a- tale singuru tine. Pre buḍa	τόλλω ἡ τὰ τελείω- σασο τφότηε ράπω- τη σάμ. τδ. Νὰ κραῖτοτ	dolo i da teliosaṣ. tfóite ráboti sam ti. Na craiōt	πώσοτ ἐδέ ταμπα- ρώνσο πούναρατ τετοῦ δέτεμ τῷ. Μπα μπουζατ	pošt edé te mba- ró[ń]ṣ púnarat te tu[a vetem ti. Mbs buzet
τῆς θαλάσσης ἡῦρα ἓνα κα- ράδι τσακισμένο καὶ φοβήθηκα	τέ ἀμάρε ἀφλάη οἰνου κάτρεγου φρέμτου σὴ μέ φρικάη	de amare aflai unu ca- tregu frămtu ṣi me fricai	ὅτ μόρετω νάητωχ ἔτεν γκεμία σκάρσσενα ἡ σε ζάστρασ- σηχ τὰ φάρλιαμ βλάχωτ ζὰ τὰ λῶϊαμ	ot móreto naiḍoh edna g'émia scărṣina i se zastráṣih da fărleam vlacot za da loeam	ντᾶ τέτητ γκίετα ννῆ γκε- μῆ ταθούερ ἐδέ οὔφρικα- σούασο τᾶ χῖέδ βλάχ μρέζα κῆ τᾶ γκιούαν	te detit g'eta ñs g'emí te θüer edé ufrika- suaṣ te heḍ vlag[u], mreza k'e g'uan
νὰ ξίρω τὸ δίκτυ διὰ νὰ κυνη- γήσω μεγάλαδψάρια. Ὅμως θέλ νὰ ἐμπαίνω εἰς ἓνα καῖτι	σέ ἀρούκου βλάχκλου τρά σέ ἀδῆγουν μάρη πέστη. Μὰ σέ ἔντρου τρού οἰνα κα- τκα'	se arucu vla- clu tra seavinu mari peṣfi. Ma se intru tru ună căică	κόλεμη ρίμπη. Τόκου καὶ βλέ- ζαμ νὰ ἔτεν τζούων	gólemi ribi. Tocu k'e vle- zam na eden cun	ταμαδιέννπέσκ. Πῶ τῷ ταῖοῦνν ντά ννῆ καῖτ	te msdeñ pišk' Po do te hüñ nde ñe kaik[ɔ]

διὰ τὰ ἀπε- ράσω ἀπὸ τὴν ἄκραν	τρά σέ τρέκου τέ πρεμάρ- τζηνε πάν σέ ἀτζιού- χου σόσλη ἀννέη.	tra se trecu de pre mār- dine pān se a- ḡungu sosli aṇei.	ζὰ τὰ πώμηναμ ὅτ κράϊοτ τούρηντα φθά- σαμ τρουζήνατα μόη. ζὰ τὰ πλήθαμε βόζημε ζάετνω ἡ τὰ ὀτκίναμε	za da pōmi- nam ot craïot duri da fta- sam druḡinata moï. Zadaplivame vōzime zâedno i da otk'iname	κὴ τὰ σκόνν γκᾶ ἰγνάσα γκιέρ ταχα- ρήνν σαιόκατ τεμοῦ. Κῆ τὰ νοτόγ μπάσκα ἐδὲ τὰ σπιτόνν- μα πέ ταλάζερασ ἐδὲ πέ ἰέρασσ.	k'è te škōñ [škoj] nga ¹⁾ ānese g'er te ariñ šoket te mu. [=šokete mi] ke te notój baške odè te špstoñ- me [= te špstoyme] pe ²⁾ talázeraš [prej talá- zeve] edè pe éraš.
ἀπὸ τὰ κύματα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Ὁ φρόνιμος 13 ἐτζη κάμνει καὶ γλυτώνει ἀπὸ δλα. ἔχω εἰς τὸν κῆπον μου	σὴ τέ θίντου- ρη. Φρόνιμλου ἄσσητζε φάτζε σὴ σκάπα τέ τοῦτε. Ἀμ τρού καρ- τόννα αμεῖθ	și de vinturi. Frónimlu așițe fațe și scapă de tute. Am tru gār- dina a meá	ἡ ὅτ βέτροητε. Μάτρηοτ τάκα τζίνητ ἡ ὀτκίνατ ὅτ σφίτε. Ἰμαμ νὰ πάχ- τζα μόη	i ot vétroïte. Mádrïot taca ċinit i ótk'inat ot sfițe. Imam na bah- ča moï	Ἰούρτη ἄστιῶ μπάν ἐδὲ σπιτόνν γκᾶ ταγκίθα. Κάμ ντα κόψ- στα τέμ	I urti aštú ben edè špston nga te g'íθα. Kam nde kof- šte t em

¹⁾ nga este aci de prisos ²⁾ construcția este în albanezești un aromânism. Corect: nga talázet edè nga erat sau prej talázewe edè prej ératε.

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγαρικά	Bulg.	Ἀλβανικά	Alb.
μῖαν σὺκῆν	οἰνοῦ χίκου	unu h'icu	ἔτνα σμόκβα	edna smocva	ννὴ φύκκ	ñe fik [=fik'] [=kam nde kopstin t im]
μῖαν καρυδιάν μῖαν ἀπυδιάν μῖαν μηλέαν μῖαν κερασιάν.	οἰνοῦ νούκου οἰνοῦ κόρτζου οἰνοῦ μέρου οἰνοῦ τζιρέσ- σιου.	unu nucu unu gorțu unu meru unu çireșu.	ἔταν ὄρτζ ἔτνα κρούσσα ἔτνα ἱάπολκα ἔτνα τζέρεσνα.	eden oref edna crușa edna eăbolca edna çereșna.	ννὴ ἄρρβα ννὴ τάρδβα ννὴ μόλλβα ννὴ κερσσή.	ñe aře ñe darðe ñe molē ñe k'erši.
Ἐχω καὶ μελίσσια πολλά καὶ κάμνω πολὸ μέλι καὶ ἀγιοκαῖρι.	Ἄμ σσή στούκκη μούλτζη σσή φάκου μούλτα ννιέρε σσή τζιάρβα τε τζιάρβα Σσή βίντου τροό ἄννου κάτε οἰνὰ πάρ- τε σσή βλέκιοῦ	Am și stuk'i mulți [mulți] și facu mulă here și țeara de țeară. Și vindu tru anu câte ună parte și vleg'u	Ἰμαμ ἡ οἰλίστα μνό- κου ἡ τζίναμ μνόκου μέτ ἡ βόσωκ. ἡ πρόταμ νὰ κότινα πῶ ἔτνα στράν- να ἡ τζοῦαμ βάρ- ταμ ἡ ζά μένε.	Imam i ūlișta mno- gu i çinam nmogu med i vosoc i prôdaam na gódina po edna stra- na i çuam, var- dam i za inene.	Κάμ ἐδέ μπλέτ σσοῦμα ἐδέ μπάνν σσοῦμα μιζάλτ ἐδέ ντιζόλ, ἐδέ αἰέσσ ντζό μόντ γκαννὴ ἄννε ἐδέ ροῦανν ἐδέ πρέ θέτε.	Kam edē blet šums edē besh šums miařt[s] edē dŭl[s] edē šes nde mot nga ñe ans edē rúaň edē pre [pər] vete.
καὶ διὰ λόγου- μου. Τώρα ἔβαλα δύο μαστόρους διὰ νὰ σκάψουν	σσή τρά θέτεα αμεῖ. Τώρα μπακάη τόη μάστορη τρά σέ ἄρέμα	și tră vetea a- meă. Tora băgai doi măstori tra se arămă	Σέκα κλάτωχ δδὲ μάστορι ζὰ τὰ κόπκατ	Sega cladoh dve măstori za da cōpaat	Τκασσὴ βοῦρρβα τιζό μῆσταρ κὴ τερμῖιννα	Tași vuřa dŭ mjeșter k'e te remijnē

δύο αὐλάκια διὰ νὰ ἔρχηται	τόη τράπουρη τρά σέ γήννα	doi trápuri tra se vînă	δὺά χάντεκα ζὰ τὰ ἴτητ	dva héndeca za da idit	τίσθ χεντεκ κὴ τὰ βγιέν	dü hendek[ef k's ts vjen ¹⁾ [k's ts viñs]
πολὺ νερό καὶ νὰ ποτί- ζῇται ὁ κῆπος.	μούλτα ἄπα σὴ σεατάπα	multă apă și se-adapă	μνόκου θότα ἦ τὰ σεθάτητ	mnogu voda i da se vadit	σοοῦμα οῦῖς ἔδε τὰ βατητάτ	šume uje edè te vaditet
Μέ πονεῖ τὸ μέτωπον ὅτι μὲ ἐδάρσε μία γερόντισα μετὴν γροθιάν 14 καὶ μοῦ ἔτρεξε πολὺ αἷμα	Μέ τωῖρε φρέ- μια κᾶ μὲ ἀκουτῇ οῦννα μοάσσε κου σοοῦπλου σὴ νὶ κουρᾶ μούλτου σᾶν- τς τέ νάρβε.	Me doare frămtea că me agudi ună moașe cu șublu și ăi cură multu sândŭ de nare.	Με πόλιτ τζέ- λωτ ὅτι μὲ οὔτρη ἔτνα σάρα σὺ τουπανήτζα ἦ με τέτς μνόκου κάρφ ὅτ νόσοτ.	Me bolit țe- lot[o] oti me udri edna stara so tupănița i me teče mnogu cărf [= cărv] ot nosot.	κόψτα, Μά δέμ μπάλα σέ μά κοτίτη ννή πλιέκα μέ γρούστητ ἔδε μα ρώῃ σοοῦμα γκιᾶκ πέ χούντετ.	kofšta[=kop- ști]. Mε dem[p] bala se me goditi ñs p'aks me gruștit edé me roŭ šums g'ak pe hundet. [geg. prej hundet. tosc. prej hundes].
Πῆρα τὸν ἱα- τρόν καὶ μοῦ στα- μάτησε	Λοάη γιάτου- ρου σὴ ννιᾶ κουμ- τινᾶ	Loăi váturru și ă-acum- tină	Ζέτωχ χέκι- μοτ ἦ μὲ ζάπρα	Zedoh hek'i- mot i me zabra	Μώρα χεκίμνα ἔδε μοῦ πουσ- σὴγ	Mora he- k'imne edé m u [me] , pușoi

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
τὸ αἶμα. Τώρα με πονεῖ	σάντζελε. Τώρα με τωάρε	sǎndele. Tora me doa- re	κάρφот. Σέκα με πόληт	cǎrfot. Sega me bolit	γκιάκνγ. Τανῶ μαδέμπ	g'akns. Tanime dēmp
μία δοντοῦρα καὶ ἓνα δόντι	οδνα μασιζω σση ὀδνου τόν- τε	unǎ mǎseáo și unu dinte	ἔταν κάρτηт ἢ ἔταν ζάп	eden cǎtnit i eden zǎb	ννή δαμπάλλα ἐδέ ννή δάμπ	ñs dēmbale edé ñs dēmp
καὶ θέλ νά τὸ εὐγάλω ὅτι δὲν ἤμπο- ρῶ νά ὑποφέρω	σση θασελλα- σκότου κᾶ νοῦ πότου τέ [sic] ἀράύ- του	și va se le scotu cǎ nu potu	ἢ καὶ ἡ ἰζβα- ταμ ὅτι νέ μόζαμ	i k'e i izva- dam oti ne mojam	ἐδέ τωτηντζέρ σέ νούκα μοῦννε τά ντουρόνν	edé dots ndzj- er se ñuke munt te durón
ἀπὸ τὸν πόνον.	τέ τόρβου.	de doru.	ὅτ μπόλια.	ot bǎlia.	γκαχά τα δέ- μπουρηт ἐδέ ἰάμ ντῆ ταστροῦαριτ	ngahá te dēm- burit edé jam nde te štrúarit
καὶ εἶμαι εἰς τὸ στρώμα πλαγιασμένος δυνατὰ ἀχαμ- νᾶ.	Σση ἔσκουτρου σιτρώτου μπακάτου θαρτός οἰρού- τοῦ.	Și escu tru știrritu bǎgatu vǎrtós urutu.	Ἡ σοῦμ νά ποστέλιατα λέκνατ μνόκου λώσω.	I sum na po- stéľata legnat mnogu lošo.	ἰρέννα σοοῦμα ἰλλίικ.	i rans. šums i fik. [=šums fikš].
Με τὴν παλά- μην νά μετράς καὶ με τὰ δάκ- τυλα νά θαρῆς τὸν αὐλόν	Κοῦ πάλμα σέ μίσουρη σση κοῦ τζέ- τζιτιλλε σέ ἀκουτέστη ψλουῖαρα	Cu palma se misuri și cu dǎqitile se agudești șueara	Σῶ σέπα πέτα τὰ μέρησ ἢ σῶ πάρστηте τὰ μπίεσσ σιουπέλιατα	So seba, peda da meriș i so pǎrstite da bieș șupélcata	μέ σσιουπλιά- κα τά μάτσο ἐδέ μέ γκίστα- ρατ τα πίεςσ ψούεληт	Me šupľake te matš edé me g'ístē- rit t i bieș fuelit

καὶ μετὸν ἀ- γκῶνα νὰ σπρώξῃς	οσῆ κοῦ κότλου σέ πίντζη	ší cū cotlu se pînǎi	ἡ σῶ λάκοτ τὰ τούρκασσ	i so lacot [=lactot] da turcaș	ἐδέ μέ μπα- ριούλτ τὰ στούνσ	eðe meberjũlt [=brũl] te štũňš [=štũš]
τοὺς κακοὺς. "Όταν σέ πο- νοῶν	ῥάϊλλη. Καντου τέ τό- ῤρου	rǎiſi. Cǎndu te doru	λόσσητε. Κῶκα τέ πό- λιαετ	lõsite. Coga te bõ- leaeť	τακακίτα. Κούρ τα δέ- μπαννε	te ksk'ite. Kur te dẽm- bene [dẽm- bine]
τὰ ὀμμάτια τὸ στόμα τὸ στήθος	δκλλη κοῦῤῥα κέπτουλου	ocli[ſ] gura k'ẽptulu	δτζητε οὔστατα κράτητε	õcite ũstata crátite	σιούτα γκῶϊα γκιόκαςι	sũte goja g'õkesi [g'ok- si]
δ ὀμφαλός τὰ κόκκαλα τὰ γόνατα	μπουρίκλου ῥάσιλλε τζινούκλιλλε	buriclu oásile qinũcũle	πάπωκοτ κόσκητε κωλέντζητε	pápucot cõsk'ite colẽnqite [co- lẽnite]	καρβίζα ἔσταρατ γκιούννατ	kerbiza ẽšterat g'unat [=g'uñte]
15 ἡ ἀντζαις ἡ πτέρνα σκόρδο νὰ μὴ φᾶς καὶ ἔτζη ὀγιαίνεις.	πούλπηλε καλκάνλλου ἄλλιου σέ νοῦ μάτζη οσῆ ἀσσῆτζε τέσσανατουσέ- τζη.	pũpile cǎlcǎnũlu al'u se nu mǎſi și așite tesǎnǎțuseđi.	μπάλταρη πέτιτζατα λούκ τὰ νὲ ἰάτησ ἡ τάκα ὀστρα βησσ.	báltari pẽtiťata luc da ne eadiș i taca õzdraviș.	πούλπατ θέμπαρα χούδαρ τὰ μὸς χάσσ ἐδέ ἀστιού σαντόσσεσσ.	pulpat tẽmb̃era huđer te mos haș eðe aștũ șendoșeș.
"Όποιος ἀγαπᾷ νὰ συχνάξῃ εἰς τὴν Ἑκ- κλησίαν πρέπει νὰ ἔχη	Καρτζητῶ δᾶ σέ οὔρτιννα λα μπασιάρικα πριψιάστε σε ἄιμπα	Carețidõ va se úrdinǎ la bǎseáricǎ pripseaste se aibǎ	Κῶη λούμπητ νὰ τζάρκφατα πρίλεκατ τὰ ἱματ	Coĩ lubit na țǎrofata prilegat da imat	Κούσσ τῶ [lipsǎ] μπά κύσσ γκιάν τα κέτ	Kușdõ [te rađine] mbe k'iș[s] g'an t i ket[s]

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλδανίτικα	Alb.
τὸν φόβον τοῦ θεοῦ	φρίκα ἄλ τουμ- νιτζαου	frica al Dum- niđău	στράχοτ νά γάσποτ	strahot na gospod	φρίκανα πε- ραντίσα	frikəns persn- disə
καὶ νά μὴ πη- γαίνῃ	σσή σέ νοῦ σετοῦκα	și se nu se ducă	ἢ τὰ νέ χόττη	i da ne hodit	ἐδέ τὰ μὸς θέη	edé ts mos vej[ε]
ἄδειος	κόλλου	golu	πράζνεν	praznen	μπράζητ	[z]brazet
ἀμὴ νά πάρῃ	μὰ σέ λλιῆ	masel'a țeară	τόκου τὰ ζέ- μητ σφέστα	tocu da zemit	πῶ τὰ μάρ	po ts mar[ε]
κηρί	τζίάρα		ἢ τὰ γῶ ζά- παλητ	sfeșta	κερί	k'iri
καὶ νά τὸ ἀ- νάψῃ	σσή σέ ὁ α- πρίντα	și se o a- prindă	ἢ τὰ γῶ ζά- παλητ	i da go zápalit	ἐδέ τὰ ντέζνε	edé t a ndezñə
ὁμπροστιά τοῦ ἀγίου	τενέντια ἂ ἔ- γλουη (sic)	denăntea a ávlui	πρέτ σφέτετ ζουτ	pred sfêtețot	πραπάρα σσέν- τητ	perparașeñtit
καὶ νά φέρῃ	σσή σέ ἀτούκα	și se aducă	ἢ τὰ τώνεσητ	i da dónesit	ἐδέ τὰ σίελ	edé ts siel[ε]
εἰς τὸν παπᾶν	λα ἀφέντουλου	la aféndulu	νά πόποτ	na popot	ντά πρήπητ	ndə prifti
προσφοραῖς	πισκούρου	piscuru	πρόσκουρη	próscuri	μέσσαρα	meșra
διὰ να παρα- καλῇ	τρά σέ παλα- κρμσιάσκα	tra se pălă- crăsească	ζα τὰ μόλητ	za da molit	κῆ τὰ λιούτσετ	k'ə ts l'utet
εἰς τὸν θεόν	λά τουμνη- ζᾶου	la Dumniđău	νά κώσποτ	na gospod	ντά περαντήτ	ndə perəndit¹)
διὰ ταῖς ἁμαρ- τίαις	τρά στιάψηλ- λε αλούη	tră steápsile alui	ζά νέκωητε	za négoïte	πρα γκιουνά- χσε ατῆ	per g'ünahet [ε] ati
καὶ νά πάρῃ	σσή σέ λλιᾶ	și se l'a	ἢ τὰ ζέμητ	i da zemit	ἐδέ τὰ μαρ	edé ts mař[ε]
ἀντίδωρον	νάφουρα	năfură	νάφωρα	năfora	ναφόρ	nafor[ε]
καὶ ὕψωμα.	σσή παναγίε.	și pănăvie [=ipsomă].	ἢ ὕψωμα.	i ipsoma.	ἐδέ ὕψώμ.	edé ipsóm[ε].

Τὸ σήμανδρον	Τωάκα	Toaca	Κλεπάλωτο	Clepaloto	Τόκα	Toka [= tókse]
νὰ τὸ κυπαῖς	σὲ ὁ ἀγκουτέ- στη	se o agudești	τὰ κώ μπίεσο	da go bieș	τὰ μπίεσο	t i bieș
μέ σφυρία καινούργια διὰ νὰ μαζώχ- θοῦν	κοῦ τζόκουρη νάω τρά σέ ατούν- να	cu ăocuri nao tra se-adună	σῶ τζενκάνητε νόδη ζὰ τὰ σεμπέ- ραετ	co čencánite novi za da se be- raet	μέ τζεκούτζητ τάρ ρήνν κῆ τὰ πλι- δεννα.	me tšekitšet- s riñ k's te mbl'i dene
16 ὅλοι εἰς τὴν στέγην καὶ ὕστερα ἄς ἐμβαίνουν εἰς τὰ στασή- δια	τότζη τροῦ στριάχα. Σὴ τεαπόττα λὰ σέ ἵντρα τροῦ σκάμνε	toți tru stre- ahă. Și dapoea la se intră tru scamne	σφῆτε θῶ στρέ- χατα. Ἦ σέτνε νέκα θλώζαετ θῶ στόλωητε	sfițe vo stré- hata. I setne nega vlezact vo stoloïte	γκῆθα μπα στρέχ. Ἐδέ πασαντάη λέ τὰ χούιννα μπά θρόνντα	g'iðe mbə štre- h[e] edé pasandáj le ts hüins mbə θronte
διὰ νὰ προ- σευχηθοῦν. Ὅμως πρῶτα νὰ βάλης κανένα δοῦλον	τρά σέ σεγκ- λίννα. Μὰ μαναίντε σέ μπάτζη θέρου ἱουσμι- κιάρου	tra se se nelină. Ma manăinte se bađi veru [=văru] iŭsmik'aru	ζὰ τὰ σεμόλι- αετ. Τόκου νάπρετ τὰ κλάασ νέκοη χούζμι- κιαρ	za da se mó- leat Tocu napret da claaș necoï húzm- k'ar	κῆ τὰ ψάλεν. Πῶ παρπάρα τά θέσο ντοννή χουζ- μικιάρ κῆ τὰ ψσίενν	k's ts fál'en[s]. Po parpara te veș ndoñs húzmi- k'ar k's te fšiñs
διὰ νὰ φουκα- λίσῃ ὅλαις ταῖς γω- νίαις. Καὶ τὰ παρά- θυρα	τρά σέ ἀρνιάσ- κα τοῦτε κιόσσιλ- λε. Σὴ πιντζέρα	tra se arnea- scă tute k'ôșile și pinğerră	ζὰ τὰ μέτητ σφῆτε κιόσση- ννια ἦ πεντζέρητε	za da metit sfițe k'ôșiñă i penğörite	γκῆθ κιόσσετ ἐδέ πεντζέρατ	k's te k'ošet edé pendžeret

Ρωμαίτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Αλβανίτικα	Alb.
νὰ τὰ κολλή- σης μὲ ζουμί ἀπὸ πίτυρα διὰ νὰ [μὴ] ξε- κολλήσουν. Νὰ μὴ λυπη- θῇς διατὶ δέν ἐκέρ- δησες αὐτὴν τὴν κρά- ταν. Ὅτι τὸ κέρ- δος καὶ ἡ ζημία περιπατοῦν μαζύ. Ἰὰ μὴ νὰ χαί- ρησαι διατὶ ἡῶρες τὸ σπῆ- τι σου ἀκέραιο. Καὶ ἐγλύτω- σαν	οὐ λὲ ἀληκ- κέστη κοῦ τζάμα τὲ τέρτζε τρά σενοῦ σε- τεσλιτιάσκα σέ νοῦ τεμβι- ρίνη κατατζῆ νοῦ ἀμηντάσση ἀϊστε κάλλε. Κὰ ἀμιντάτε- κλου σση ζνία ἱμνατσατού- νου. Μὰ σετσεχαρι- σέσση κατρατζῆ ἀφλάσση κάσα ἀτᾶ ντριᾶκα. Σση σκαπάρε	se le alik'e- ști. cu ȕamă de tărțe tra se nu se deslek'ască. Se nu te nvi- rini că_ță ți nu a- mintăși aiste [= aistă] cale. Că amintăte- clu și zînia imnă dea- dunu. Ma se te hă- risești că tră ți aflăși casa a- tă ntreagă. Și scăpară	τὰ ἡ λέπησο οῶ οῶκ ὁτ τρίτζητε ζὰ τὰ νέ ὁτ- λεπατ. Τὰ νέ σεουζαλ- θησ ζάστω νέ κα- ζάντισα ὁβοη πάτ. Ὅτι καζαντι- σέννετο ἡ ζάραροτ χότατ ζάετνω. Τόκου τασε- ράτβης ζάστω νάητε τποῖατα κούκια τζέλα. Ἦ ὁτκίναα	da i lepiș so soc ot trițite za da ne [se] ót lepat. Da ne se u- jalviș zașto ne ca- zândisa ovaï pat. Oti cazandi- sêneto i zărarot hodat zăedno Tocu da se radviș zașto naide tîóeata cuk'a țela. I ótk'inaa	τῆ γκίτζ μὲ λέγκ πέ κρούντεσο κῆτα μὸς σκο- λίτεν Τᾶ μὸς χελμί- εσο ψέ νούκα φη- τόβε κατᾶ οὔδα. Σέ φυτίμη ἐδέ ζαράρη ἐτζαννα μπάσ- κα. Πῶ τᾶ καζο- χσο ψέ γκέτε σταπήνα τέντε τατέρα. ἐδέ σπιτούανα	t i ng'itš me řenk pe krundeš k'e te mos skořten. T'e mos heř- móehš pse nuke fi- tove keté ude. Se řitimi [L. řitimi] edé zarari ětsins bař- ka [—s]. Po te gzoheř pse g'ete řtěpins tende třtěřs. Edé řpřtúana

τά παιδία σου	φιτζόρλλη ά- τέη	fiçorli atâi	τέζατα τφόη	dêzata tfoî	δζέματα τζού	djemt e tû [= djemt e tu]
ἀπὸ τὴν ἀστρά- καν	τὲ πρσυχουγι- τζα	de prucunîḡă	ὄτ καζάμαχοτ	ot cazâmacot [=cazâme- tot]	γκὰ φρούδη	nga fruḡi [=fruḡi]
ἀπὸ τὴν εὐλο- γιάν.	τὲ μαλτζιḡτζε.	de mâlṡea- de[-ă].	ὄτ σήπανιτζα.	ot sîpanîṡa.	γκα λία.	nga lia.
Ἡ γυναῖκες καὶ ἡ νόμφαις	Μουλλέρλε σση νδέσσιλλε	Mulerle și nvéstile	Ζένητε ἡ νδεέσιττε	Jénite i nevéstite	Γκράτq ἐδέ νουσετ	Grate edé nuset
καὶ τα κορήτ- ζια	σση φέτιλε	și fétile	ἡ τζούπηττε	i cúpite	ἐδέ τζούπατ	edé tşupat
ἄς γνέθουν	λά σὲ τοάρκα	la se toarcă	νέκα πρέταετ	nega predaet	λέ τατίερνα	le ts tierns [=tiérins]
μὲ τὴν βόκαν	κοῦ φούρκα	cu furca	οῶ φούρκατα	so fûrcata	μὲ φούρκα	me furks[n]
μὲ τὸ ἀδράκτι.	κοῦ φούσλου.	cu fuslu.	οῶ βρετένωτα. (sic)	so vreténoto.	μὲ μπόστητ.	me boştit [me boştin].
Καὶ τὸ μετάξι καὶ τὸ θαμβάκι	Σση σῆρμα σση πωμπάκ- λου	Și sirma și bumbaclu	Ἡ κοπρίνατα ἡ κάμπουκοτ	I coprinata i pâmbueot	ἐδέ μαντάφση ἐδέ φυτίλη	Edé mendafşi edé fitilî
ἄς τὸ ὑφαίνουν	λά σὲ λουτζά- σα.	la se lu ṡasă.	νέκα κῶ τκά- ἱατ.	nega go tca- eat.	λέ τὰ μπάηνα ντέ θέκαητ (sic)	le ts bîns nds vékait. [=vegla].
Οἱ κλέπται κλέπτουν τὴν νύκτα.	Φούρλλοι φούρκα νοḡπτια.	Furli fură noapte.	Ἥαραμίητε κράταετ νό- κιατα.	Haramiite crâdaet nó- k'ata.	χαραμίτα βγίεδινα νάτq- να.	Haramits vjêdins ná- tsne.
Καὶ οἱ λησταί	Σση χαρραμίς- λλη	Și hăṡamisli	Ἡ χαραμίητε	I haramiite	Εἰδέ κουρσά- ραττε	Edé kursârete

Ῥωμαϊκα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
ἐδγένουν τὴν ἡμέραν καὶ πατοῦν τὰ καρβάνια. Ἄμῃ οἱ κρη- ταὶ καὶ οἱ παπάδες	ἔσου τζούα σὴ κάλκα καρβένλλε. Ἄμ κατάσλλη σὴ πασαλάρ- λλη τισποράλλε τουνιάια. σὴ ἀρχονσ- ζιλλ κοῦ μποῦνα ζανάτε μπιζ σέντζηλε ἀ ξάρφανλор.	esu qua și calcă cărvănle. Am cătasli și pășălarli dispoale duñaea. Și arhondil cu bună ză- nate bea sândile a oărfănlor.	izlézaet ténνια ἡ κάζαετ καρβάνητε. Τόκου σουτνή- τζιτε ἡ πάσαητε οὐγόλβαατ σφέτοτ. Ἡ ἀρχόντιτε σῶ χάρεν ζά- νατ πίατ κάρφοτ νὰ σήρομαση- τε.	izlézaet deña i gázaet carvănite. Toku sudni- țite i păsaite ugólvaat sfetot. I arhondite so haren za- nat piat cărfot na siromasite	ντάλληνα τή- τανα ἐδέ σκέλληνα καρβάνατ. Πῶ κατηλάρατ ἐδέ πασαλάρατ αδέσσιννα γιέταννα ἐδέ κοτζαπάσ- σιττα μέ ταμήρ ζα- νάτ πίννα γκιάκνα ἐδάρφαρετ.	dăline diten edé škêline karvânat. Po kadilaret [=kadijte] edé pašalaret svêšins jêten edé kodzabá- ște me te mir[s] zanát pins g'akne e vârfaret [e te vârfar- vet]. Pandáj zemsrôhets perendia edé na mun- dôn mesmúndera me murtáje me řeng'im
Διὰ ἐτοῦτο θυμώνεται ὁ θεός καὶ μᾶς παι- δεύει μὲ ἀσθενεῖαις μὲ πανοῦκλαν μὲ λοιμικὴν	Τρά ἀίστα σεναραϊζαστε τοῦμνητζάου σὴ νάπιδιψιζ- στε κοῦ λαγκόρη κοῦ ποῦσλλε κοῦ νιζάτζε	Tră aistă se nărăeaste dumniđău și nă piđip- seaste cu lăngori cu pușcle cu nățe [= nață]	Τά τῶα σελιούτητ γόσποτ ἡ νέ μάτζητ σῶ μόλεστη σῶ τζοῦμα σῶ μπωτζε	Za toa se řutit gospod i ne mačit so bólesti so čuma so bóija	Παντάς ζαμαρῶετα περαντία ἐδέ νέ μουντών μέ σαμούνταρα μέ μουρτάζε μέ λιαγκήμ	

μέ αἰφνῆδιον	κοῦ ἔξαφνα	cu éxafnă	σὼ νέζναεννω	so neznaeno	μέ πραννιέρα	me preñere [per ñe here]
θάνατον. Ὅταν ἀναταείλῃ	μοῖρτε. Κάντου λου- τζιάστε σοάρλε	moarte. Căndu lutea- ște soarle	οἰμίραννε. Κώκα οὐγρεητ	umirañe. Coga úgreit	μόρτ. Κοῶρ ντέλλ	mort. Kur del
18 ὁ ἥλιος			σάντζετο	săñțeto [= sônțeto]	τιέλλῃ	dieli
νὰ ἀνοίγῃς	σέ τσοφάτζῃ	se desfați	τὰ δτωροησο	da ótorîș	τὰ χάπενσο	te hapeñș [=te hapeș, hapș]
ταῖς θύραις σου	οὔσαιλε ἀτάλ- λε	úșile atale	δράτητε τφόῃ	vrátite tfoi	ντούερε ἐτούα	düert e tua
μέ τὸν σύρτην	κοῦ κατἀλάχ- τουλου	cu cătălăh- tulu	σὼ κλάπατα ζαβάρνιτζα	so clápata; za- vărnița	μέ λόστ	me lost [me los]
καὶ ἔτζῃ δὲν παθαίνεις τίποτε.	σὸῃ ἀσοῖτζε νοῦ πάτζῃ τζιβά.	și așițe nu pați țivă.	ἢ τάκα νέ πάτησο νί- σω.	i taca ne pațișnișto.	ἐδέ ἀστιοῶ νοῦκα πασῶν γκικάφσ.	edé aștú nuke pesón g'ekáfș.
Ὅταν ἔχῃς σπυρία εἰς τὸν ῶμον	Κάντου ἀῃ καρίτζα πρέ νούμερε	Căndu ai gărriță [=găr- nuță] pre número	Κώκα ἱμασο ζάρνα νὰ ρά- μωτο	Coga imaș zărna na rá- moto	κοῶρ κκὲ κόκκιε μπᾶ κράχατ	Kur ke kok'e mbe krahst
νὰ φτιάνῃς ἀλε:φήν	σέ ἀντάρῃ μεγλέμε	se adari meyleme	τὰ νάπραησο μέχλεμ	da nápraiș mehlem	τὰ νταρντόνσο μεγλέμ	te nderlót[ón]ș meglém [= melém]
καὶ νὰ ἀλεί- φησαι.	σὸῃ τέ οὔντζῃ	și [s]-te unđi	ἢ τὰ σεμάσ- κασσ	i da se maç- caș	ἐδέ τὰ λιού- εννο	edé te lüenș [=lűeș]
μέ μυελόν διὰ νὰ σοῦ φύγῃ	κοῦ μαυτοῶ τρά σε σφοῦκα	cu măduă tra se s-fugă	σὼ μόζοκ ζὰ τὰ τυπό- πεγνατ	so mozoc za da ti pó- begnat	μέ τριοῶ κῃ τὰ ταίκαγν	me tru k'e te te i- k[ε]ñe

Ῥωμαίτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
ἐκεῖνη ἡ θρό- μα. Καὶ ἡ ψώρα διώχεται μὲ τὴν στάχ- την μόνον ὅταν νὰ βασι- λεύσῃ	ἀτζιᾱ μπου- τοῤρε. Σοῖ ῤάννιᾱ σὲ ἀγουνιᾱστε κοῦ τζινούσφα	aṭea mpu- toare și răṇṇa se aguneaste cū ṭhnușă	τάῤα σμάρτα. Ἡ κράστατα σὲ τέρατ ὦ πέπελτα	taea smārda. I crástata se terat so pépelta	ἁῖῶ κελπασίρα. Ἐδέ σκέπια δπώετα μέ χύ	ajó keṽbesirə. Edé zg'ébea ḍbòhetə me hi
ὁ ἡλιος.	σοῤρλε.	soarle.	τόκου κώκα τάζα ἴτητ	tocu coga da za idit	πῶ κούρ τὰ περαν- τόν	po kur te peṛeṇ- dón [=kur tepeṛendojs'] dieli.
Τὸ κλωνάρι τοῦ τριαντα- φύλλου ἔχει ἀγκάθια μόνον ἐυγάξει εὖμορφον καρ- πὸν καὶ μυρίζει καλᾶ. Ἀπὸ τὸ λινάρι καὶ ἀπὸ τὸ κανάβι ἐδγαίνουν στυ- πιά	Τρέμμα ἀτρανταφύλ- λουη ἄῤρε σκίννη μὰ σκοῤτε μουσάτου πόμμου σοῖ ἀνουρζιά- στε κῖνε. Τέ λίννου σοῖ τέ κᾱνιπα	Drăma a trandafîllui are sk'îni ma scvate mușatu po- thu și aṇurzeaste g'îne. De rinu și de cānipă	Βέτκατα ὅτ τριαντάφυ- λστ ἴματ τᾱρννῖε τόκου ἱζβαατ χάρεν ῤώτ ἡ μύρισατ. χᾱρνω. Ὅτ λένουτ ἡ ὅτ κόνουποτ	Vétcata ot triandá- filot imat târne tocu izvaat haren rod i mirisat har- nó. Ot lehot i ot cónbopot	Τέκκα ἡ τρανταφύ- λασα κα γκεμπα πῶ ντζιέρ μπούκουρ πέμ- μα ἐδέ μπῆε ἔῤῥα μίρα Πε λλῖ ἐδέ πέ κᾱρπητ	Dega i trandafilëss ka g'ëmba po ndziér [te] bukur pems edé bie eṛe mirs. Pe li[pe liri] edé pe keṛpit
	ἔσου τζιούκη	esū ṭuk'i	ἱζλέκβατατ κᾱ- λιζηστα	izlégvaat cá- lijišta	τάληνα στούπ- πα	dálins štupa

ἀμὴ ἀπομένει	μὰ ἀρα[μ]άννε	ma arămăne	τόκου ὄσανητ	locu óstanit	πῶ μπέτ	po mbet [= mbetet
τὸ ἄλλο καθαρό	ἀλλάντε σπα- στρίτα.	alante spăs- trită.	τρούκοτα τζί- στα.	drúgatačîșta.	τχιάταρα ἐκι- ροάαρ	tjátera e k'i- ruar.
19 Ἐτζη εἶναι μερικοὶ ἀπὸ κακῆν γε- νῶν	Ἀσοῦτζε σούν- του νασκάντζη τέ ράω φάρα (sic)	Așițe suntu nășcănți de rao fară	τάκα σὲ ἔτην	Taca se edni	Ἀστιρῶ ἱάνα τζά	Aștî jap̃s tsa
καὶ αὐτοὶ εὖ- γαίνουσι προκομμένοι.	σσή ἀτζέλλη ἔσου προκοφίτζη.	și ațelî esu procopsîți.	ὀτλῶσσα φάρα	ot loșa fara	πὲ σκακέκε φάρα	pe se kek'e fape[-e]
Διὰ τοῦτο νὰ μὴ κοιτά- ζης	Τρά ἀϊστε σὲ νοῦ πρέστη	Tră aîste se nu brești	ἦ τὸς ἰζλέκ- θαετ	i tie izlegvațet	ἔδὲ ἀτᾶ τάλ- ληνγ	edê ată dăliñe
τὸ γένος ἀμὴ νὰ στο- χασθῇς	φάρα μὰ σετεμην- τουέστη	fara ma se te min- tuești	πρόκοψαννοι.	prqçópsani.	τὰ προκόψου- ρα.	te prokópsure.
νὰ βάλλης γνωστικόν ἀν- θρωπον	Τρά ἀϊστε σὲ νοῦ πρέστη	Tră aîste se nu brești	Ζά τῶα τὰ νὲ κλέασσ	Za toa da ne gleaș	Πράν ζάη τὰ μὲς βοο- στρώνσο	Prandăj te moș veș- trónș [veș- tróș]
εἰς τὸ σπῆτι σου.	φάρα μὰ σετεμην- τουέστη	fara ma se te min- tuești	φάρατα τόκου τὰ σεοῦ- μῆσο	fărata toqu da se umîș	φάρανα πῶ ταμιντό- νισσ	făr̃ne po te mendo- nêș [= te mendohêș]
νὰ βάλλης γνωστικόν ἀν- θρωπον	σὲ μπάτζη μιντιμένῳ μου	se bađi mintimén omu	τά κλάασσ οἶμεν τζόεκ	da claaș um̃en çoc	τᾶ θέσο ταμίντζημ ννερῇ	te veș te m̃endžim [= m̃ent- șim] ñeri
εἰς τὸ σπῆτι σου.	τροῦ κᾶτσα ἀ- τᾶ.	tru casa ată.	νὰ φτόετα κοῦ- κιζ.	na ftóeta cuk'a.	μπᾶ στζαπῇ τένεκ.	mb̃e șt̃epi t ende.
Ἡ ἀρίδα τροπάει τὰ σανήδια.	Σφρέτινλε σπριτουντε σκάντουρλε.	Sfrédinle spritunde scăndurle.	Σφαρτέλωτο τούπητ αφῆτζητ.	Sfărdeloto dupit știțițe.	Τροῦελλι σπών ταράσσατ.	Truéli șpon d(ε)rașat[ε]

Ῥωμαίτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
Καὶ τὸ κουρσοῦμι λαβώνει τὸ κορμί.	Σοῇ φαντέκλου πλικουῖστε τρούπλου.	Și fândeclu pligueaste truplu.	Ἡ κούρσου- μοτ κὼ ῥάνισατ τρούποτ. ονά- γατα.	I cûrșumot go rânisaț trupot. snă- gata.	Ἐδὲ κορσοῦμι πλικώσ τρούπνα.	edê kurșumi płagós trupns.
Καὶ ὁ λόγος ὁ ἀχαμνός λιπαίνει τὸν ἄνθρωπον. Ἄμῃ ἐσὺ διὰ νὰ μὴ πά- θῃς	Σοῇ κριάηλου οὔρουτου νθρινά ὄμλου. Mă tûne τρά σέ νοῦ πάτζη	Și greaîlu urutu nvirină omlu. Ma tine tra se nu pați	Ἡ σπόροτ λώσσετ οἰζαλόητ τζόεκοτ τόκου τύ ζά τὰ νὲ πά- τῃς	I zborot loșot újalvit čóecot. Tocu ti za da ne pațiș	Ἐδὲ φχιάλια ελίγκα χελμών ννερίνα. Πῶ τὺ κῇ τὰ μόσ πα- σόνσο	Edê fjała e ligë hełmón ńerins. Po ti k'e ts mos pe- sónš [pe- sós]
τίποτε. Καὶ νὰ μὴ βασκανθῇς	τζιβᾶ. Σοῇ σενού λέη τεόκλλιου	țivá. Și se nu lei de ocľu	νίστω. Ἡ τὰ νὲ σε- ζέμασσοτ ὅτ ὅκ	ništo. I da ne se ze- maș ot oc[și: ot oco]	γκικάψο. Ἐδὲ ταμός μέ- ρσο πεσίου	g'ikáfš[ε] *) edê ts mos mařš pe [=per]siu
νὰ κολλήσῃς εἰς τὸ ἀνώψλι	σέ ἀλικέστη τροῦ πριάκλου τεσοῦπρα	so alik'ești tru preaglu de supra și tru preaglu de g'osu	τὰ ζάλεπησο νὰ κόρνιοτ πριέκ ἢ νὰ τόλνιωτ πριάκκ	da zălepiș na górnioț preag i na dólnioț preag	σά (sic) γκίτσο μπά πριάκ τα- σίπαρ μη ἐδὲ μπά τα- πραπόσμιτ πρέ[ακ]	ts ng'itš mbs prjak ts sipermë edê mbs ts prapošmet¹) prjak

(1) psrpoštms. (2) g'ekafšë este forma cea mai întrebuintată. Albanezii din Corceea nu cunosc: g'ikáfš.

20 ἀπὸ ἑνα κλω- νάρι ἀπὸ θάφνην καὶ ἀπὸ κέδρον	κατε οὖνα τρέμμα τέ ταφῆνα οσῇ τέ τζου- νάπινε	căte ună dră- mă de dafină și de ăună- pine [ău- neăpine]	πῶ ἔνα βέτκα ὁτ τάφνηνα ἢ ὁτ σμρέκα	peedna vetca ot dăfina i ot smreca	γκά ννῆ τέκα πέ ταφῆνε ἐδέ πέ τελλήν- νε	nga ní [níe] lege pe dăfine edé pe delíne
διὰ νά διώξης δλα τὰ κακά.	τρά σέ ἀγου- νέστη τοῦτε ῥάλλε.	tra se agu- nești tute ral[l]e.	ζά τὰ τέρασσο σφῆτε λώσση- τε.	za da teras sfite lósite.	κῆ τὰ θπόνου (sic) γκίθατακακίατ	k'ε ts θbónš [=θboš] g'íθs ts ke k'iat.
Ὅταν νά φτιζ- νης	Κάντου σέ ἀ- τάρη	Căndu se a- dari	Κώκα τὰ νά- πραησο	Coga da ná- praiș	Κοῦρ τὰ νταρ- τόνσο	Kur ts nder- tónš [= nderťóš]
φορέματα	στράννε	strañe	ρόμπητε. χά- λιστατα	róbite; hălîș- tata	ῥώμπε	robs
νά προσέχης	σέ ἀη καστίκα	se ai căștigă	τὰ ἱμασο βοῦ- με	da imaș v[o] ume [=vo umot]	τά κκέσο κουί- τέσο	ts keș kujdés
διὰ νά τὰ κά- μης φαρδέα καὶ νά μὴ ῥί- ναι κοντά.	τρά σέ λεφά- τση λάρτση οσῇ σέ νοῦ χί- πα σκούρτε.	tra se le fați larđi și se nu h'ibă seurte.	ζά τὰ ῥί τζί- νησο οσίρωκη ἢ τὰ νέ μπί- ταστ κούσση.	za da i ċiniș șirok'i i da ne bidaet cusi.	κῆ τυμπάνσο ταγκέρκ ἐδέ τα μός ἰάνα σκούρτα	k'ε ti beńš [=beš] ts g'era ođé ts mos jens škurte [=ts škúr- tera].
Ὅτι νά κά- μης φαρδὺ φόρεμα	Κᾶ σέ φάτση λάρκα στράννε	Ca se fați largă străne	Ὅτι τὰ τζίνησο οσίρωκα ρούμ- πα	Oti da ċiniș șiroca ruba	Σέ τὰ μπάνσο ταγκέρκ ῥωμ- πα	Se ts beńš [=beš] ts g'era robs

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
βαστάζει πολλὸν καιρὸν. Καὶ νὰ ράψῃς	ἀραύτα μούλτε ζαμάνε σὴ σέ κόσση	aravdă mul- tă zămane și se coși	τράητ μνόκου ζάμαν. Ἡ τὰ σίεσο	trait mnogu zaman. I da șieș	ῥων σοῦμμα ζαμάν Ἐδέ τὰ κέ- πηνο	ron šume za- mán. Edëte k'epesh [=k'epesh]
στενὸ καδάδι	στρίμπτου κα- πλαμᾶ	strimtu că- plămă	τέσνα σά'α	tesna saea	ἐγκούστα κα- πλαμᾶ	te nguște ka- plame
ὀγλίγωρα σχί- ζεται. Καὶ τό μακρὸ ὀποκάμισο σὲ κάμνει νὰ περδοκλώ- νησαι.	κουρούντου σε- αροῦπε. Σὴ λούγκα κμιάσσα (sic) τεφάτζε σε τεγκιᾶττητζ.	curundu se- arupe. Și lungă c[ă]- meașă te fașe se te nk'adiți.	πάργω σεῖο- κινῆητ Ἡ τάλκα κόσ- σουλια τετζίνητ τά σεσώπνησο.	bărgo se is- k'invit. Idalgă cōșula te cînit da se sopniș	κα τὰ τζάσο γκρίσο ἐδέ ἐγκέρα κα- μίσσα ταμπάνν τὰ πεγκόεσο.	k'e te ngrise[t] tșas[=tsas[t] edë e g'sra ke- mişa te bën te pengoeș.
Μόνον νὰ πασ- χίσης	Μὰ σετζιλιχτι- σέστη	Ma se cîlihti- sești [azi: cîlistisești]	Τόκου τὰ πέτ- ζαλησο	Tocu da pé- čaliș	Πῶ τατζιαλη- στήσο	Po te tșali- stisesh
διὰ νὰ ἐνδυθῇς	τρά σέ τενδέ- στη	trase te nve- ști	ζὰ τὰ σέοπλετ- ζησο	za da se óble- čiš	κῆ τὰ νδίσεσο	k's te nvîșesh
μὲ ῥοῦχα τι- μημένα	κοῦ θέστε τυν- νισίτε	cu vește ti- nîsite	σῶ σφίτα τζέ- σνα	so sfita česna	μὲ τζόχαρρα ιντέρουμε	me džókera i ndërume [nderme ; nderš(u)me]
καὶ ἂν σχί- ζωνται πουθενᾶ	σὴ σέ ἀρού- ψιρε ιουδᾶ	și se arupsire Iuvă	ἦ ἄκω σέ ἰσ- κίναετ νέγτε	Iaco se isk'i- naet negile	ἐδέ ντα οὐγ- κρίσνα γκιακούντ	edë nde u- grisne g'ekundi

νὰ τὰ μπαλώ- νης μὲ βάρματα γερὰ. Τὸ χαλάζι ἢ πάχυνη 21 θπου νὰ πέση	σε λεμπέτιτζη κοῦ χίρε σα- νατοάσε Κράντινινα μπροῦμμα ἰουτζητῶ σέ κατα ἀσπάρτζε φράν- τζιλλε σση πόμλλου. Μὰ βάρωα	se le impétiți ou h'ire sã- nãtoase. Grãndinea bruma Iúřido se cadě	τὰ ἥ πρέκαρ- πησσ σῶ κόντζη στράδη. Κράτ σλάνα κάττε τὰ πάτνητ	da i précarpiș so conři zdravi. Grad slana cade da pad- nit	τῇ ἀρχονόσσ μέ πέννια τα- σαντόσσ. Μπρέσσηρι μπροῦμμα τέκ τᾶ μπγιέρ	t i aronóș [t i arnóș] me peňa te ș:ndóș[ε]. Brěšeri bruma tek te bjer[ε]
χαλνάει τὰ φύλλα καίτδν καρπὸν. Ἄμῃ ἡ ὄροσιᾶ	τᾶ θαρτοῦτε σση ἱντρα τροῶ βραττζήνα τρα σέ νοῦ σε- ουσοῦκα. Σέ θρούρη	asparțe frãn- dile și pomlu. Ma raoa [= roana]	ράσηπατ λύ- σιατα ἡ ρώτοτ. Τόκου ρώσα	rásipat li- seata i rodot. Toeu rosa	πρήσσ φλέτα ἐδέ πέμνα. Πῶ θέσσα	priș ftețe [= ftețe] edě pemne. Po vesa
δίδει δύναμιν καὶ ἐμβαίνει εἰς τὴν ρίζαν διὰ νὰ μὴ ξη- ρανθῇ. Ἄν θέλῃς	τᾶ θαρτοῦτε σση ἱντρα τροῶ βραττζήνα τρα σέ νοῦ σε- ουσοῦκα. Σέ θρούρη	dã vãrtute și intrã tru rãdãřinã tra se nu se usucã. Se vruri	τάδατ κοῦῶτε ἡ δλέζητ ἑῶ κόρνοντ ζά τὰ νέ ἱ- σιουσητ. Ἄκω σάκασσ	davat cuvet i vlezit vo cõ- renot za da ne i sușit. Aco sacaș	ἐπ φουκκῇ ἐδέ χίνν ντά βάννετ κῇ τᾶ μός θά- ετα. Ντα τάσσ	ep fuk'i edě hin [hün nde rñet ke te mos bãhete. Nde daș [= datș]
νὰ ἀνάψῃς τὸν φοῦρνον	σέ ἀπρίντζη τζίράπλου	se aprinđi õi- raplu [=õi- reaplu]	τὰ ζάπαλλησσ φοῦρνατα	da zãpaliș fũr- nata	τᾶ ντεζήσσ φοῦρνατ	te ndeziș fũ- reñe
νὰ ρίξῃς μέσα στεγνὰ ξύλα. Ὅτι τὰ χλωρὰ	σέ ἀροῦτζη ναοῦντρου οὔσκαττε λέμνε. Κᾶ βέρτζιλιε	se aruři na- untru uscatelemne. Cã vėrdile	τὰ φᾶρλησσ νάττε σοῦη ταρῶα. Ὅτι σουρένητε	da fãrliș natre sui dãrva. Oti surėnite	τᾶ στίεσσ μπρέντα ταθάτα ντροῦ. Σέ ταννιῶματ	te știeș bren- da [și: bren- da] te b̃ata dru Se te ñomaț

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
καπνίζουν.	ψάκου φούκου. (sic)	facu fumu.	τζάταστ.	čataet	τιουμόϊννα.	dümójne [= tümójne].
Καὶ τὸ σπῆτι σου	σση κάσα ἀτά	Și casa atá	Ἡ φιούκιατα τφόζα	I cúk'ata tfoea	Ἐδέ σταπήκ (sic) ἴότε	Ede štepia jote
ἂν στάξῃ νὰ τὸ σκεπά- ζῃς.	σέ κικάρη σέ δαμβά- λέστη.	se k'icari se o amvã- lești.	ἄκω κάπητ τά κώ πόκρι- σσο.	aco capit dago pócries.	ντὰ πικόνν τὰ μπουλιόνσο	ndë pikón ts[=t a]mbu- lónš [= mbulóš].
Διότι ἡ στα- λαματιαῖς κρημνίζουν τὸν τοῖχον.	Kã κίκουτυλε	Cã k'icutile	Ὅτι καπαή- τζητε	Oti capaiŭite	Σέ πίκας	Se pikat
	ῤαζούεσκου μούρρου.	rãzuescu murru.	οὔρηβας τζήσσοτ. στί- σοτ.	úrivat čištot; stisot.	κρεμίσηννα μούρα.	gremisene mura.
Τὸ τζεκουῦρι σχίζει τὰ ξύλα.	Τοποάρα τισίκα λίμ- νιλλε	Topoara disică leám- nile	Σεκίρατα τζέπητ τάρβα- τα	Sek'irata čepit dǎrvata	Σοπάτα τζάνν τρουτα	Sopata dzan druts
Καὶ τὸ σκε- πάρι	σση νόκουπα	și nócupa	ἦ σκέπαροτ	i sk'éparot	ἐδέ σκεπάρα	edë sk'epari
λιανίζει	τιννίκα	diñică	τρόμπητ	drobit	κρίνν. ἰσκαρόν	grin; iske- rón
τὸ δαδὶ κομματια κομ- μάτια	τζάτα πουκάτζη που- κχτζη	đada bucăŭi bucăŭi	μπωρίνατα κόμματι κόμ- ματι.	boiínata cómati có- mati.	πήσαννα τζόπαρα τζό- παρα	pišene tsópera tsó- pera
καὶ τὸ πριόνι πριονίζει τὸ δοκάρι.	Σση σσιάρα σσιρουῖστε πότανα.	și șara șiru- easte pótana	Ἡ πίλατα σέ- τζητ κρίτα.	I pilata sečit greda.	Ἐδέ σσιάρα σσαρόνν τράννα.	Ede șara ša- rón trans

22 Καὶ τὸ σπαθί κόπτει τὸν ἄνθρωπον. καὶ τὸ μικρὸ μαχαίρι	σὴ κοῤῥα τάλλε ὀμλου. σὴ ννίκλου κουτζούτου	Șicoardatale omlu și nielu cu- țutu	Ἡ σάπια σέ- ζητ τζόσκοτ. ἡ μάλιος νόσο	I sâbia sečit côecot i maľot noj [malcot]	Ἐδέ κόρδα πρέτ ννιερίννα. ἐδέ τὰ (sic) δό- γαλια θίκα	Ede korða pret rierins edé ts vógsľa thike [edé e vógsľa] pret thoñte.
κόπτει τὰ νύ- χια. Ὅταν νὰ πλύ- νῃς τὸ στρώμμα σου καὶ τὸ πάπλω- μά σου νὰ τὰ ρίξῃς εἰς τήν νερο- τριβιάν.	τάλλε οὔγκλι- λε. Κάντου σέ λάη στιρούτλου ἀ- τέου σὴ ἱουγκάν- λου ἀτεου σέ λεαρούτζη τρούτρισιτάλα.	taľe úngľile. Căndu se lai știrrutlu atău și iurganlu atău se le aruți tru drișteală.	σέτζητ νόκτη- τε. Κώκα τὰ ἱο- μεισο πώστελιγ τφώ- ξατα ἡ ὀργανωτ τφόη τὰ ἡ φάρλησο νὰ θαλάητζα.	sečit nóg'ite. Coga da is- mieș pósteľea tfó- eata i órganot tfoi da i fărľiș na valăița.	πρέτ θόνντα. Κοῦρ ταλιάν- νσο ταστρούαρητ τέντε ἐδέ χοργάνα τέντ τά στίεσο. μπά τρεστέηλ.	Kur ts ľaňš- [=ľaš] ts štrúarittsen- de edé jörgana tsnt [=tsen- de] ts štieš mbs dreštěl [=derštíl.
Καὶ ἔτση πλύ- νονται καὶ δὲν ἀπο- μνήσκει κἀμμία λαίρμα.	Σὴ ἀσοήτζε σελά σὴ νοῦ ἀρα- μάννε νίτζε οὔνα κό- θρα.	Și așite se la și nu ară- măne nițe ună co- thă.	Ἡ τάκα σε- μίαςτ ἡ νέ ὀστανητ νίκκα κάλτ.	I taca se [s]miaet i ne óstanit nicoa calt.	Ἐδέ ἀστιοῦ λάχενα ἐδέ κοῦκα (sic) γιέτ ἄς ννι μπάλτ	Ede aștú ľáhens ede nuka jet as hś'balť.
Τὰ σκολαρή- κια νὰ τὰ κρεμά- σωμεν	Μιγκιούσλλη σέ ἴλλι σπιν- τζουρέμου	Ming'usľi se ľi spinđu- rămu	Οὐμπέκχητε τὰ ἡ ὀμπέση- με	Ubětk'ite da i obésime	Βέθατα τη ἱμβάρννιμα	Věthats [=Věth- kats] ts i mvárnims [=t i mvá- rim]
ἀπὸ τὰ αὐτιά	τέ οὔρέκλε	de urecle	ὀτ οὔσσητε	ot úșite	πέ θέσσητ	pe vešit

Ῥωμαϊτικα	Βιλάχικα	Arom.	Βαυλαγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
τῶν γυναικῶν. Καὶ τὰ κου- πιὰ νὰ ἦναι ἀπὸ λαγάρων φτιασμένα. Καὶ εἰς τὴν μέσσην νὰ ἔχωμεν ἀπὸ ἓνα ζω- νάρη μαλλήσιον. Καὶ καθημε- ροῦσιον νὰ κτενίσωμεν τὰ μαλλιά μας	ἀμουλλέβλор. Σσὴ νάστουρλ- λη σὲ χίμπυ τέ σερμάε ἀτζράτζη. σσὴ τροῦ ννι- όλτζουκ σὲ ἀδέμου κάτε οὔνου πράννου τὲ λέννα. Σσὴ τέ κάθε τζοῦα σὲ κιπτινέμου πέρλλη ἀνός- τρη	a mul'erlor și năsturl'i se l'h'ibă de sermae adărați. Și tru n'olșuo se avemu câte unu bră- nu de lăănă. Și de cahe quă sek'iptinămu perfi anostri	ὅτ ζήντες. Ἦ πετλήτζητε Τὰ μπίτατ ὅτ στρέπωτ ναπράενη. Ἦ νά στρετε τὰ ἱμάμε πῶ ἔτεν πώϊας ὀόλνεν. Ἦ κάτα τένν τὰ τζέσσλημε κόσατα νάσια	ot jénite. I petliŭite da bida[a]t ot streb'ot naprăeni. I na strete [streta] da imame po eden po- eas volnen. I cata den da țeslime cósata nașa	τὴ γράβετ. ἐδέ σούμπου- λατ τὰ λάνα πέ σερμά τανταρτούαρα. Ἐδέ νταμέσσ τὰ κέμη γκαννί: πρέζ πέ λέσσ. Ἐδέ ντίτ πρεν- τίτ τὰ κρέχιμα λέσσαρρατ τάνα	te gravet. Edé súmbulat te jens pe ser- má[e] te ndertúara. Edé nde mes te kemi nga hi [h̥s] brez pe lësh[i] Edé dit pre [=per] dit te kréhims lësherat t ans
μὲ κτένι στενό. Διὰ νὰ μὴ πιέσση ψύραις τὸ κεφάλι μας. Καὶ ἂν θέλω- μεν	κοῦ κέπτινε στρίμπτου. Τρά σὲ νου ἀκάτζε πετοῦκλλη κάπλου ἀνό- στρου. Σσὴ σὲ βροῦ- ρεμου	cu k'éptine striintu. Tra se nu a- cațe peducfi caplu anos- tru. Șise vrúremu	σῶ τζέσσσελ τέ- σεν. ζὰ τὰ νέ ψά- στατ θόσσκη κλάβατα νά- σσα. Ἦ ἄκω σά- καμε	so țesel teșen za da ne faș- tat voșk'i glávata nașa. I aco sácame	μὲ κράχαρ τα- γκούστα κὴ τὰ μός ζέρρα μόρρα κρούετ τάνα. Ἐδέ ντά τάσ- σημα	mə krsher te ngušte k's te mos zeře mořa kruet t ans. Edé nde dá- šime

νά μή ἔχωμεν	σέ νοῦ ἀδέμου	sé nu avemu	τά νέ ἱμαμε	da ne ímame	κή τά μός κκέμη πλέστα	k's te mos ke- mi p'resta
ψύλλους	πούριτζι	púriti	μπόλκητε. μπαλλι τά νόσιμε	bólk'ite, bāli [bāli!] da nósime	τά μπάνμα	te bsnme [= bejme]
23 νά βαστοῦμεν	σέ πουρτέμου	se purtāmu	πέληντ. Τοῦτέτταρα δίτοχ ἔτεν σόν	pēlin. To věčara vidoh eden son	πίλην. Σόντε πάσσα ννί ἐν- ταρ	pil'ih. Sonte paše ní ender
ἀψίνθειον. Ἀπόψε εἶδα ἕνα ὄνει- ρον ἄχαμνόν ὡσάν μάτι ἡ- μουν δεμένος με σκηνιά καί μέ λουριά.	πιλόννιου. Ἀστάνοῦπτε διτζούη ὀννου γήσου οὐρβύτου κάντα ἐράμου	pilōñu. Astānoapte viḍ u i uñ u visu urutū cānda eramu	λώσσω κάκω τά μπέχ	lošo caco da beh	ταλίπ σί κούρ ἱοννία	te fig[s si kur iśña [iśa]
Καί με τρα- βοῦσαν ἀπό ὑπίσω	λιγκάτου κού φοδννη σσή κού κου- ρέλλη. Σσή με τρατ- ζιᾶ τὲ τεναπόη	ligatu cū fuñi śi cū tuřeli. Śi me trāḍeā de denāpoi	δέρζεν σῶ φόρ- τωμη ἡ σῶ ῥέμμεν- νια. Ἡ με τάρκαα	verzen so fór- tomi i so rémeña. I me tǎrgaa	λίδουρα μέ λι- τάρ ἐδέ μέ ῥίππα.	fidure me li- tar[e].
καί ἀπό ὁμ- προστᾶ	σσή τε τενέντε	śi de denāhte	ὅτ δζατη ἡ ὅτ ὁσπρετη	ot ózati [= nāzati] i ot óspreti [= nǎpred]	Ἐδὲ μέ χίκινα πὲ σαπράπα	Eḍeme hik'sne [—hik'nine] pe se prapi
δύο ἀράπηδες. Διὰ νά μέ ρίξουν εἰς ἕνα λάκκον.	τόη ἀράκκη. Τρά σὲ μέ ἄ- ρούκα τροῦ ὀθνου τράπου.	doi arāk'i, tra se me arucā tru uñu trapu	δδὲ ἀραπη. Ζὰ τὰ με φάρ- λιατ βῶ ἔτεν χέν- τεκ.	dve arapì za da me sār- leat vo eden hen- dev.	ἐδὲ γκά πρα- πάρα	eḍe nga pra- para [=eḍe k's perpara]
					ντιοῦ ἀράπ Κῆ τά μά στί- εννα μπά ννί χεν- τέκ.	dū arap[s]. K's te me štiene mba ní hen- dék.

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
Καὶ ἐγὼ μετὰ θίας ἐ- γλώττωσα. Ὅμως τώρα ὀποῦ ἐσυκώ- θηκα ἀπὸ τὸν ὕπνον ἀνατριχιάζει	Σοῇ ξου μεζίε σκαπάη. Μὰ τώρα τζι μεσκουλάη τὲ σόμνου πεῖρῆρ σεσκαό- λα	și eu mezie scăpai. Ma tora ți me sculai de somnu perri se scoa- lă	Ἡ λάσ ὀτβά ὀκτιναχ. Τόκου σέκα στῶ στάναχ ὀτ σπάννετο βλάχνα μοι- σάνα	I eas otva ótk'i- nah. Tocu sega șto stanah ot spáneto vłacna mi stana	Ἐδέ οὔννα μιζῇ σπιτόδα. Πῶ ταννό κέ οὐγκρήτζ πέ γκιούμητ λέσο μαγκρί- εννα	Edé uns mizi [=mezi] șpetova. Po taní k's ungrits [= ungrita] pe g'umit Teš[i] m's ngri- ens [=m's ngriets]
τὸ κορμὶ μου καὶ μὲ πῆρε ἡ θερμασία. Τὰ χουλιάρια τὰ πινάκια νὰ τὰ κρατῆς πλυμένα καλά.	πρέ τρούπλου ἀννέου σοῇ μὲ λῶ χιάδρα. Λίγκουρα κατζάνιλε σὲ λέ τζάνη λάτε γκῆνε.	pre truplu a- ñeu și me lo h'avra. Lingura cățănile se le țănî late g'ine.	νὰ τρούποτ μόη ἡ μὲ ζέντε τρέσκατα. Λαλήτζητε πανήτζζητε τὰ ἡ τάρζησο ιζμίενηχάρνω.	natrupot moi i me zede tréscata. Lalițite panițite da i dărjiș izmieni har- no	ντὰ τρούπη ἡμ ἐδέ μά μούαρ ἔθεα. Λιούγκατ μισούρατ τό μπάσο ταλιάρα μίρα	nde trupi im edé m's muar éthea [éthets]. L'ugët misuret t i mbaș te l'ara mire
Καὶ τὰ ἀγγεῖα σου νὰ τὰ ἔχῃς εἰς τὸν τόπον των διὰ νὰ τὰ γυ- ρεύῃς	Σοῇ βάσιλε ἀτάλε σὲ λέ ἄη τροῦ λόκλου ἀλόρου τρά σὲ λε καύ- τζη	Și vásile atale se le ai tru loclu a- loru tra se le caști	Ἡ σατώητε τφόη τὰ ἡ ἱμασο νὰ νεκώητε μέστα ζὰ τὰ ἡ μπά- ρασο	I satóite tfoi da i imas na negóite mesta za da i baraș	ἐδέ ἔνατ τε- τούα τῇ κκέσο μπά θένντ τα- τούρε κῆτταρκόνσο	edé enst te tua t i keš mbs vend te türe k's te kerkónš [= kerkós]

24' και νὰ τὰ εὐ- ρῆς. Καὶ ὅταν νὰ θράσῃς εἰς τὸ τσουκάλι καὶ εἰς τὸν τέν- τζερην κάνένα φαγί νὰ ἤσῃαι κοντᾶ καὶ νὰ τὸ εἰ- χῆς εἰς ἔγνοιαν διὰ νὰ γένῃ νόστιμο, 'Αμὴ τὰ ἀπ- λάδια καὶ τὰ μαχαί- ρια καὶ τὰ πηρού- νια νὰ ἦναι πα- στρικά ἱμπροστᾶ σου. 'Ο .πενθερὸς	σὴ σὲ λὲ ἄ- φλη. Σὴ καντοῦ σεχέρκη τροῦ ῥάλα σὴ τροῦ τεν- τζέρε θάρρα γκέλα σὲ χίη ἀπροά- πε σὴ σὲ ὀάη τροῦ καστίκα τρά σὲ φάκα νόστιμα. Μὰ τανίρα σὴ κουζού- τιλε σὴ τζιμπιδλε σὲ χίμπα σπα- στριτα τενέντια ἀτᾶ. Σόκουρου	și se le afli. Și cându se h'erg'i tru oală și tru țengere vără g'elă se h'i aproa- pe și se o ai tru căștigă tra se [s] facă nóstimă. Ma tañiră și cuțutile și țimbiðle se h'ibă spă- strite de năntea a- tă. Sócurru	ἢ τὰ ἡ νάι- τησο. 'Η κώκα τὰ θάρησο θῶ κάρνετο ἢ θῶ τέντζε- ροτ νίκσα μάντζα τὰ μπίτησο μπλίζου ἢ τὰ κῶ ἱμασο νὰ μούκαετ ζά τὰ σεστόριτ σλάτκω. 'Αμὴ σαλτά- ρητε ἢ νόζητε ἢ θήλατα να- μπόδνατα τὰ μπίταετ τζίστη πρέτ τέπε. Σφέκορ. τέστοτ	i da i năidiș. I coga da va- riș vo cărneto i vo țengerot nicoa manģa da bidiș blizu i da go imaș na múcaet za da se sto- rit slatco. Ami saltárite i nójite i vilata na- bódnata da bidaet cisti pred tebe. Șfecar, testot	ἔδε τὴ κέννοσ. 'Εδέ κούρ τα- ζέννοσ ντὰ πότζε ἔδε ντὰ τεντ- ζέρε ντωννί γκιέλα τὰ ἱέσο ἄφαρ ἔδε τὰ κέσο ντὰ κουϊδέσο κὴ ταμπάνετα ἱσσίσειμ. Πῶ ταλήρατ ἔδε θίκκατ ἔδε τζιμπίλλι- τα τὰ ἱάνα τας- πάστρα παρπάρα τέζε Bγίερη	edé te g'enš [=g'es. Edé kur te zi- enš [=zješ] nds potše ede nds tend- žere ndo ni g'ele te ješ aser edé te keš nds kujdés [=me kuj- dés] k's te hénets išišim. Po táferst edé bikat edé tsimbi- fats te jans [=jens] te spastra [=pastra] psrpara tėje. Vjeri
--	--	---	---	--	--	--

Ῥωμαϊτικα	λάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
καλὴ πενθερά	σὴ σαάκρα	și soacra	ἡ σφεκάρθα τέστατα	i sfecarva, té- stata	ἔδέ ἐδγίερα	edé e vjera
καλλιτέρα ἀ- γαποῦν	κάμα κῆνε δᾶ	camag'ineva	σοάρνω (sic) λεόμπαετ	po arno lu- baet	μά μίρα τού- αννε	me mire dúane
τὸν γαμβρὸν παρὰ τὸν υἱόν.	τζήνηρα τέπρεκα χιλ- λιου.	qinirră deprecă h'i'lu.	ζέτωτο ἡ ὅτ σίνος.	zétoto i ot sinot.	δάνταρην σέ μίρα.	dëndarin se bira [= se birin].
Ἀμὴ ὁ συμ- πένθερός	Μά κούσκου- ρου	Ma oúscurru	Τόκου σφατοτ	Tocu sfatot	Πῶ κρούσκου	Po krušku
καὶ ἡ συμπεν- θερὰ	σὴ κούσκρα	și cusera	ἡ σιφάκιατα	i s[i]fák'ata	ἔδέ κρούσκα	edé kruška
περισσότερον θέλουν	κάμα μούλτου δᾶ	cama multu va	πῶ μόσνε λού- μπαετ	po mošne lú- baet	μά φέρτ ντού- αννε	me fort dúane
τὴν θυγατέρα τῶν	χίλλια ἀλόρου	h'i'la aloru	κέρκατα νήχνα	k'ercata nih- na	ταμπίεννα ἐ- τούρε	tebisne e türe
παρὰ τὴν νόμ- φην.	τέπρεκα νβιά- στα.	deprecănvea- sta.	ἡ ὅτ σνάατα.	i ot snáata.	σέ νούσεννα.	se núsens.
Ὅμως διὰ νὰ μαλώνουν	Μὰ τρά σέ γιάτζε	Ma tra se ngače	Τόκου τὰ κά- ραετ	Tocu da cá- raet	Πῶ τὰ κερτώ- ῖννα	Po te k'er- tójne
οἱ μεγαλύτεροι	κᾶμα μάρλλη	oama mar'li	πῶ κολέμητε	po golémit	μάτα μαδέν- τα.	me te medén- te
τοὺς μικροτέ- ρους	κάμα ννίσλη	oama nísli	πωμάλητε	po málite	μάτα δέγγλιτ	me te vég'slit
καὶ τοὺς μα- θαίνουν	σὴ σέ λλί νβιατζε	și se l'lnveațe	ἡ τὰ λαύτζαετ	i da l'úcaet	ἔδέ τημουσώ- ῖννα	edé te me- sójne
εἰς τὸ κελὸν	λά γκῆνε	la g'ine	νὰ χάρνωτο	na hárnoto.	μπά τὰ μίρατ	mbe te mirat

24 ¹ τοῦτο εἶναι ἀ- ρεστόν . εἰς ὁλοῦς. Καὶ ὅσοι ἀ- κούουν τοὺς γεροντο- τέρους δὲν ἐντροπιά- ζονται καὶ ἔχουν καλὸν τέλος. Ἀνέβηκα εἰς ἓνα ἀμάξι καὶ πάλιν κα- τέβηκα. Ὅτι οἱ τρο- χοὶ τοῦ ἀμαξίου ἦσαν τσακισ- μένοι. Καὶ φοβήθηκα γὰ μὴ γλο- στρώσω ἀπάνω εἰς τὸν πάγον.	ἀίστα ἔστε ἀ- ρισίτα λὰ τότῃ. Σοῇ κάτῃ αὐ- του κάμα ἀούσλη νοῦσε ἀρουσ- σουνιάτῃα σοῇ αὐ μπύονα σκό- λουσμα. Μέ ἀληγάη πρέ οὐννα κέρ- ρα σοῇ νηπόη με- τεπούσσου κᾶ ρόκουτιλε ἀ κέρραληη ἐρρά φρέμπα. Σοῇ ννιφοῦ φρίκα σε νοῦ ἀρακίς- σου τεσοῦπρα πρέ κλέτῃου.	aistă este ari- sită la toți. Și căți avdu cama așfi nu se arușu- neacă și au bună scó- luzmă. Me alinai pe ună k'erră și năpoi me depușu. Că rócutile a k'érălei eră frămpă. [=frănte]. Și ni fu frică se nuarăk'isū desupră pre g'rețu.	ὁδα γιέτ ἀρέ- σανο νὰ σφῆτε. Ἡ κόλκου σλούσσαετ πῶ στάρητε νέ ρεστράμαετ ἡ ἱμαετ χάρενν σώσα- νε. Σεκάτῃ νὰ ἔτνα κῶλα ἡ πὰκ σλέκοχ. Ὅτι κόλτζατα νὰ κόλλατα μπέα σκάρσι- νη. Ἡ σεοῦπλα- σηχ τὰ νὲ σεσλί- ναμ κῶρε νὰ μρά- ζωτ.	ova iet aré- sano na sfite. I colcu slu- șaet po stărite ne se stră- maet i imaet harensósane Secăci[h] na edna cola i pac slegoh. Oti cólcata na cólata béa scărșina. I se uplașih da ne se slis- nam gore na mra- zot.	καὶ ὡ ἔστα ἐ- πλεκιούρα μπὰ ταγγίθα. Ἐδέ σά ντα- γκιονα μὰ πλέκκτα νούκα τουρπα- ρόενα ἐδέ κἀνα ταμίρα σώσου- ρα. Χίπα μπὰ ννί κέρρα ἐδέ παρραρή σπρίτα σέ ρίτατ (sic) τηκέρρессου ἡσσινα ταθοῦ- ερρά. Ἐδέ οὔφρικα- σοῦασσ τά μός σκιζσο σίπαρ μπὰ ἀ- κούλ.	k'ě sšte e-plē- k'ūrē [e-psl- k'ūrēs] mbs ts g'ithē. Edē sa de- g'ojns plēk'ts nukē turperó- hens edē kans ts mire [ts] sósurs. Hipa mbs ni k'eřē edē perseri zbrita se rotat ts k'éress išins te ōueřa. Edē ufriks- suaš ts mos šk'as sipər mbs akul
--	---	--	--	--	--	--

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ῥ'Αλβανίτικα	Alb.
Τώρα ἐλάτε νὰ φέρωμεν ἄχυρα καὶ χορτάρι εἰς τὰ βόδια δι' ἀνά τρώγουν. Καὶ σὺν χορ- τάσουν ἅς τὰ ἀπολύ- κωμεν	Τώρα θινίτζη σέ ἀτούτζεμου πάλλε σὴ ἱάρπα λὰ μπότη τρά σέ μάκα. Σοῦ κάρα σε- ναφατιάσκα ἁσελλισαλα- γκίμου	Tora viniți se aduțemu pafe și earbă la boi tra se măcă. Și cara se nă- fătească a se li sălă- g'imu	Σέκα ἱτγτε τὰ τωνέσιμε σλάμα ἡ τρέβα σένω νὰ βωλώητε ζὰ τὰ ἱάταστ. Ἡ κὼκα τὰ σε- νάγιαταστ νέκα ἡ πού- σιμε	Sega idite da donésime slamo i treva seno na volóite za da eadaet. I coga da se naeádaet neca i púști- me	Τασοῦ ἱάκανη τασίεσμα κά- στα. ἐδέ μπάρ ντά κίετ κῆ ταχάννε. Ἐδέ σιταγκό- πεννα λέ τιλλισσιόν- μα	Tași jákëni te siell[i]me kašte edë bar nde k'et ke te hanë. Edë si te ngó- pens Te ti i řišónme [= t i ře- šojme]
νὰ βόσκουν	σέ πάσκα	se pască	τά πάσαετ	da pasæet	τὰ κουλόσσι- να	te kulósine
ἔπου νὰ τοὺς ἀρέση	ἱουτζητῶ σε λλιαρισιάσ- κα	İüfido se li arisească	κάτε τά ἀρέσαετ	cade da aresaat	τέκκ τιπλικκέν	tek t i plikén [t u peřk'eje]
διὰ νὰ παχύ- νουν ἅλα ἀντάμα.	τρά σέ γκρα- σιάτζε τοῦτε τεατού- νου.	tra se ngră- șade [-ă] tute deadunu	τά σέ κῶιετ	da se góiet	τὰ μάϊματτα.	te mājmete
Ὅποιος ἔχει διοὺς καὶ θηγατέρες 25 ἅς τοὺς ἀββα- βωνιάση εἰς τὸν καιρόν.	Καρετζητῶ ἄ- ρε χίλλη σὴ χίλλε λὰ σελλί ἱου- σουσιάσκα τροὺ ζαμάννε	Carefidó are h'iři și h'iře la se li řusu- sească tru zămane	Κῶη ἱματ σίνοη ἡ κέρκη. νέκα ἡ σφάρσ- σητ νὰ βρέμετο.	Coř imat sini i k'erk'i neca i sfărřit na vrémeto.	τὰ γκίθα μπά- σκα. Κούσο κά μπιρρ ἐδέ μπίγια λετή μπλιών μπὰ κόχατ.	Kuř ka biř [sing.] edë bija Te te mbrón [= vřojne] mbe kohet.

Ὅτι σὰν τρα- νεύουν ἤμπορουν	κᾶ κάρα σέ κριάσκα πότου	că cara se crească potu	Ὅτι σέτνε κώ- γα ταράσταετ μό- ζαετ τὰ ἰσπάτναετ νὰ κούρβα- λακ.	Oti setne coga da rastaet, mojaet da ispadnaet na cūrva- lăc.	σέ σηταρίτεννα μούντηνα τά μπέννα ντά κουρδάρη.	Se si te riteṇe múndine te biens nde kurveri.
Καὶ ἐκείνοι ὕπου πανδρεύ- ονται εἰς τήν ἡλι- κίαν δέν κοιτάζουν	σση ἀιζέλλη τῆ σενσάρε τρού ἡλικίε νοῦ μουτρέ- σκου	Și ațeli ți se nsoare [= nsoară] tru ilik'ie nu mutrescu	Ἡ τίε στω σεζέναιετ νὰ θρέμεσο (sic) νέ γλέταετ	I tie șto se jenaet na vrémeto ne gledaat	Ἐδέ ἀτά κῆ μαρτόεнна ντά κόχατ νούκα δου- σρώννα	Ede ată k'e martóhene nde kohst nukε vuštro- ne [= veš- trojne] te húaj[a]gra.
ξέναις γιναῖ- κες. Ὅμως Ὁ ἀρβάω- νι[α]σμένος καὶ ἡ ἀρβά- ωνιασμένη	κασέννι μουλ- λέρη. Mă ἰσουσίτου σση ἰσουσίτα	căseni mu- leri. Ma isusitlu și isusita	τζούστη ζέννη. Τόκου σφαρσένιот ἡ σφαρσένατα	čuști [čujdi] jeni. Tocu sfărșeñiot i sfărșeñata	τγχοῦαη γρά. Πω ἡμπκιοῦαρι ἐδέ ἐμπλεοῦα- ρα	Po i-mblúari[=i- vľúari] edé e mblú- ara [= e- vľúara]
ἀς ἔχουν	λά σε αἰπά	la se aibă	νέκα ἱματ	neca imat [= imaat]	ἴε τὰ κάννα	Ie te kanε [= Ie te kenε]
ἐντροπήν καὶ ἀς φυλά- γουν	ρσίνε σση λασεβλεά- κε	rșine și lase vleag'e	στράμοτα νέκα βάρταετ	strámota neca vartaet	τούρπ λέ ταροοῦαῖνα	turp Ie te rúajne

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
τοῦ λόγου τους καθαροῦς. Βροντᾶ	δέετα ἀλόρ σπαστριτζή. Πουμπουνια- τζα	vetea alór spăstriți. Bumbunea- dă	σέμπεσε τζήστη. Γκάρμητ	sébe se cîsti. Gărmit	δέτεν ἐτοῦρς τακιρούαρᾶ. Γκιμών	véten e türe te k'irúars. G'emón
ὁ οὐρανὸς καὶ ἀστράπτει ὅτι θέλει ὀρέξῃ	τζέβρου σση σκάπιρα κᾶ βὰ σετᾶ πλοᾶε	țerru și scăpiră că va se da ploae	νέποτο ἡ σακάιτζη ὅτι καὶ βάρνητ	néboto i sacăici oti k'e vărnit	κίελλη ἐδέ σκρέπ σέ τωταπγίερα σση	k'ieli ede škrep se dotë bjere si
καὶ εἰς τὸ ἀ- λῶνι	σση τρού ἄργε	și tru arve	ἡ νὰ γούμνωτο	i na gúmnoto	ἐδέ μπᾶ λέμμᾶ	edë mbe l'sme
νὰ μὴ θάλλῃς τὰ δέματα ἀπὸ στάχυας	σὲ νοῦ μπάτζη μανούκλιε τέ σκίκουρη	se nu bađi mănuclile de sk'icuri	τά νὲ κλάασ σνόπηετο ὅτ κλάσωη	da ne claaș snópieto ot clăsoi	τά μὸς βέσο ντούκητ πέ καλλίνσο	te mos veș duk'it [duaɪt] pe kaliňš [ka- liɲš]
ὅτι σήπονται	κᾶ πουτρι- τζέσκου	căputriďăscu	ὅτι σγήβιαι	oti sg'iveat	σὲ κάλμπενᾶ	se kál'bene
ἀμὴ νὰ ἀψή- σῃς διὰ ἄλλην φο- ρὰν	μὰ σὲ λάσση τρὰ ἄλτα ἑᾶρα	ma se lași tră altă oară	τόκου τὰ ὁσ- ταασ ζὰ τρούγη πάτ	tocu da ós- taas za drug'i pat.	πῶ τα λιέσο	po te leš
26 νὰ ἀλωνίσῃς καὶ σὰν τελει- ώσῃς	σὲ τρίγουρη σση κᾶρα σεσ- κουλουσέστη	se tríviri și cara se scu- lusești	τὰ βέρσσης ἡ κῶκα τὰ σε- σώνασησ	da vărșiș i coga da se sónasiș	πρά τχιᾶτερ χέρᾶ τά σσήσο ἐδέ σιταμπᾶ- ρώνσ	pre [= per] tjater here te šiș edësi te mba- róňš [= mba- róš]
νὰ συκωθῇς τό ταχύ	σετεσκόλη τε- κουτιμινιάτζα	se te scoli de cu dim- neață	τὰ στάνησο ῤάνω	dastanișrano	τά γκρίεσο μα- γκέσ	te ngrieș [ne] mng'es

καὶ μετ' ὅτε ἀρι νὰ ἀνεμίσης	σὴ κοῦ λου- πάτα σέ σβιντουρέ- τζη γίπτουλου	și cu lupata se svintuređi vîptulu	σῶ λοπάτατα τὰ θέησο ζήτωτο	so lopátata da veiš jítoto	μέ λοπάτατ τὰ χέδησο ντίθατ	me lopatat te hedəsš diθat [=dri- θat]
ὅταν φυσᾷ ὁ ἄνεμος τότε διαλέγε- ται τὸ σφυρὶ μο- ναχό καὶ ὅταν πέσῃ	κάντου σοῦφλα βίντουλου ἀτουμπτζιασα- λιάτζε γκάρισλου σί- γκουρου σὴ κᾶντου κάτε	căndu suflă vîntulu atunțea se aleađe gărrislu sin- guru și cându cade	κώκα θέητ θέ- τρωτο τόγα σεότπε- ρητ ζάρνωτο σάμα	coga veit vé- troto. toga[i] se ót- herit zărnoto samo	κούρ φριούν ἔρα ἀταχήρα σγί- δετ κόκα θέταμ	kur frün era atshers sg'i- det kok'ea vetsm
τὸ ἀστροπε- λέκι νὰ μὴ σκισ- θῇς. ἔκεινος ὁποῦ πηγαίνει εἰς τὸν μῦλον διὰ νὰ ἀλέθῃ	καρίσλου τεν- τζέρου σέ νου τασ- πάρη. ἀτζέλου τζή σετοῦτζε λὰ μοῶρε τρά σεμάτζινα	gărrislu de n-țeru se nu te as- pari. Ațelu ți se duțe la moară tra se mățină	ρόφέα τά νέσε πλά- σσης. τῶη στῶ χό- τητ νὰ βωτένιτζα ζὰ τὰ μέλητ	roféa da ne se pla- șiș. Toi șto hodit na vodenița za da melit	ἔδε κούρ τα- πιέρ ρούφέα ταμός φρικα- σώεσο ἀιού κηδέτε	odé kur te bjer rufea te mos friks- soheș, Aú k'i vete
ἄς ζυγιάζῃ πρῶτα τὸ σιτάρι εἰ- μορφα καὶ ἔτζη	ἄ σε γουσιάσκα νέντε κράνλλουμουσ- σάτου σὴ ἀσσητζε	a se vîsească nănte grănlul mu- șatu și așite	νέκα τέκνητ νάπρετ ζίτωτο οὐπαβω ἦ τάκα	neca tegnit napred jítoto úbavo i taca	λέ τα χιεκ πραπάρα γρούργα μπού- κουρ ἔδε ἀστιού	nde muli k's te bl'uan [bl'uañe, bl'uaǵe] l'e te hek' psr- para grurs bukur edé aštú

Ῥωμαίτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
ὡς τὸ ἀλέσῃ.	λὰ σέ λουμά- τзинα.	la se lu má- țină.	νέκα γῶ μέλητ	neca go melit	λέ τὰ μπλιοῦ- ανν.	l'e ts bl'uañ [-aňe]
Ὅτι δ μολω- νᾶς	Kā μουράρου	Că murarru	Ὅτι θωτενίτ- ζαροτ	Oti vodení- čarot	Σέ μολωνάρη	Se milionari
κρυφᾶ τὸ κλέπ- τει	ἀσκουμτᾶ λοῦ φούρα	ascumtá lu fură.	σκρισσω γῶ κράτῃτ	scrișno go cradit	ψέουρα ἐδ- γίεθ	fšéhura e vjeθ
καὶ ὕστερα	σὴ ἀπόζα	Și apoea	ἡ σέτνε	i setne	ἐδὲ παστάη	eðe pastáj
κρούεις τὸ κε- φάλι σου	πάτζη κάπλου ἀτέου	bați caplu atău	οὔτρησσ κλά- ατα τφότη	udriș glaata tfoi[a]	μπίεσσ (sic) κόκκιννα τέντ	bię kók:ne tsnt[e]
καὶ τίποτε δέν κάμνεις.	σὴ τζιθᾶ νοῦ φάτζη.	și țivă nu fați.	ἡ νίστω νέ τζίνησσ.	i nișto ne činiș.	ἐδὲ γκικαύσσ σπάν.	eðe g'skafš s bsn.
Ἡ γυναῖκα	Μουλιζάρα	Mul'ara [=	Ζένατα	Jénata	Γρούαζα	Grúaja
ὁποῦ ἔχει δακ- τυλίδια	τζι ἄρβε νεάλ- λε	mul'area] ți are neale	στῶ ἱματ πάρ- στεννη	što imat pār- steni	κῆ κᾶ οὐνάζα	k'e k'a unaze
δέν πρέπει νὰ ζυμώνῃ	νοῦ περιψιάστε σὲ φριμίτζ	nu pripseaste se frimită	νὲ πρίλεκατ τὰ μέσητ	ne privilegat da mesit.	νούκα γκ ἄνν	nuk: g'an ts gatiáñs
27 νὰ πλύνῃ	σὲ λᾶ	se la	τὰ πέρητ	da perit	τὰ λιάνν	ts lañ [=ts láñs, ts l'ajɛ]
εἰς τὸ λαγκάδι	νδάλλε	n-vale	νὰ πώσταχοτ	na póstahot	ντά ποστάφ	nds postáf
εἰς τὸ πηγᾶδι	λὰ πούτζου	la puțu	νὰ μπουόναρωτ	na búnarot	ντά πούσ	nds pus
εἰς τὴν θρύσιν	λὰ φαντένα	la fântănă	νὰ τζέσμα	na česma	ντά κρούα	nds krua
ἀμὴ νὰ κεν- τήσῃ	μὰ σέ κηντι- σιάσκα	ma se k'indi- sească	τόκου τὰ θέ- ζητ	tocu da vezit	πῶ τακεντίσα	po ts k'endise
μανθῆλια.	τεστεμέλλι.	testemelli.	ρίζη.	rizi.	ρίζαφα.	rízera.
Τὰ θρακκιά	Σμένλλε	Snienle	Κάστητε	Căstitute	Μπρέκαρατ	Bréksrat
σκεπάζουν τὰ κρέατα	ἀμβολέσκου κᾶρνιλλε	amvălescu cărnilē	πωκρύδαατ μέσατα	pocrivaat mé- sata	μπουλώϊννα μίσρατ	[m]bulójn: mišrat,

καὶ ἡ κοιλία χωρεῖ πολλά.	σὴ πάντικλου γκάπε μοῦλτε.	și pânticlu ngape [sau: ncape] multe.	ἢ μέχου σὸ[!] ^{ζέματ} μόγου.	i mehot po(!)zemat mnogu.	ἐδέ μπάκου ντζέ σοῦμα.	edé barku ndze šums.
Καὶ τὰ ἔντερα εἶναι παχέα.	Σὴ μάτζηλε σοῦντου κράσε.	Și mățile suntu grase.	Ἡ τζηρέθατα σέ πρέτελη κόενη.	I țirévata se prédeli; góeni.	Ἐδέ ζώρατ γιάννα τα μά- μα.	Ežé zorat jans ts maj- me.
Ὅταν τὸ συ- κότι ῥῖναι γερὸ καὶ ὄχι σά- πιον	Κᾶντου χικάτ- λου ἔστεσανατόσου σὴ νοῦ πού- τριτου	Căndu h'icat- lu estesănătosu și nu pú- tridu	Κώκα τζικεροτ ἴε στράβω ἢ νέ γκίλω (?)	Cogașig'erot ie zdravo i neg'ilo, pen- tru: gnilo.	Κούρ μαλτζίτ ἔστε σαντόσο ἐδέ ἰώ ἡλκά- πουρα	Kur mełtsit [=meł'tši] ešte šendós ede jo i lká- burs! [= i- kál'burs]
τὰ νεφρὰ	ἀρίκλιλλε	aricl'ile [=ar- riol'ile; ar- nicl'ile]	πούμπρετζη	búbreți	πουμπρέκκνιτ	bumbrek'it [=bumbré- k'its].
ἔχουν ἀξιγγι. Καὶ τὰ γου- ρούνια ἔχουν λύγδαν. Ἡ φλέβες	ἄου σέου. Σὴ πόρτζηλλι ἄου οὐσάντζε. Βίννιλλε	au seu. Și pórțil'i au usănđe. Vínile	ἴμαατ λώη. Ἡ σφίννγτε	imaał loi. I sfínite	κάννα δγιάμ. Ἐδέ ντέρατα	kans džam[s]. Edé dérats
εἶναι δυναταῖς.	σοῦντου θαρ- τοάσε.	suntu vărtoa- se.	ἴμαατ σούκ. Ζήληγτε	imaat suc. Jilite	κάννα δγιάμ. Τέντα	kans džam[s]. Tends [tén- dats]
Καὶ ἡ πλευρὰ εὐκόλα τζακί- ζεται.	Σὴ κῶστα κολάησεφράν- τζε.	Și coasta colai se frăn- đe.	σέ γιάκη.	se eak'i [=	γιάννα ταφόρ- τα.	jans ts forte.
Καὶ τὸ κατα- σάγουνο	Σὴ φάλκα	Și falca	Ἡ βέμπρα κόλλα σεσκάρ- σιτ.	I rebra colá[i] se scărșit.	Ἐδέ μπρήννια κολάη θούετα.	Edé briña koláj thúhets.
			Ἡ βηλίτζατα	I vilițata	Ἐδέ νόφουλα	Edé nófula

Ῥωμαῖκα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
στέκεται συμ- μᾶ εἰς τὸ πηγούνι.	στᾶ ἀπροάπε νίγκα κρούν- νιου.	sta aproape ninga grunū.	στόητ μπλίζου	stoit blizu	ρή ἄφαρ	ri afer
Ἡ γάτα δι- ώχνει τὰ ποντήκια καὶ νὰ (sio) τρώγει εὐθὺς ὁποῦ εὐ- γαίνουν ἀπὸ τὴν τρώ- παν.	Κατούσσια ἀ- γουνιάστε σοιοῦβρισλλη σση λί μάκα	Cătuşa aḡu- neaste şoarisl'i şi li măcă	Μάσκατα ἴστε- ρατ γλούτζητε ἡ ἱγάτητ	Měccata ište- rat glu[f]tite i i eadat	Μάτζεα παρζέ μήτφα ἐδέ ἡχᾶ	Mátsea parzé [=zé] mits edé i ha
28 Ἐτζη καὶ ὁ ποιιστικὸς φυλάγει τὸ κο- πάδι ἀπὸ τοὺς λύ- κους. Καὶ εἰς τὸ μανδρι κάθηται μὲ μάτια ἀνοι- κτά. Διὰ νὰ ἔλθῃ	μάκατ σεῶσαφ τέ τρού κούβα Ἀσῆτζε σση πικουράγου βλιᾶκκε κουπία τὲ λούκη.	ma căt s-easă de tru guvă. Aşiţe şi picu- rarru [-γυ] vleag'e cupia de luk'i.	τόκου τα ἱσλέ- ζατ ὁτ τούπακατα.	tocu da izle- zat ot dúpcata.	π(!)τατζάσο κη- τάλφα πὲ βέρβα.	nde tsas k'e ts dal'ne pe vera. [vere]
	Ἀσῆτζε σση πικουράγου βλιᾶκκε κουπία τὲ λούκη.	Aşiţe şi picu- rarru [-γυ] vleag'e cupia de luk'i.	Τάκα ὀψτζα- ροτ βάρτητ στάτω- το ὲτ βόλτζητε	Taca ófcarot vardit stádo- to ot vólťite [vălťite].	Ἀστιοῦ ἐδέ τζοπάνη ρούανν τοῦ- φαννα πὲ οὔλκησο.	Aştú edé tso- bani ruan túfene pe ul'k'iş [= ujk'ş].
	Σση τρού του- ρέστε σοιᾶτε κοῦ ὀκλλι τεο- φάπτζη.	Şi tru turăşte şade cu ocľi des- fapťi.	Ἡ νὰ μπα- τζήλωτο σέτητ σῶ ὀτζη ὀτ- φόρενη.	I na bačiloto sedit so ocľi otfó- reni.	Ἐδέ ντζε στανν ρή μὲ σοιοῦ χά- πατ.	Edé nde stan ri me sü hapst.
	Τρά σὲ γήνφ	Tra se vînă	Ζὰ τὰ ἱτητ	Za da idit	Κῆ ταβήνν	K'e ts vîn [= vije]

ὁ καιρὸς νὰ τὰ ἀμέλγη	ζαμάννια σὲ λὲ μούλκα	zămanea se le inulgă	δρέμετο ζὰ ταημεέλτζη	vrémeto za da i mel- ôit]	κόχα κὴ τημιέλλ	koha k's te mjeŋ
τὰ πρόβατα καὶ τὸ γάλα νὰ τὸ πῆξη	δίλλα σὴ λάπτειε σὲ λου γκλιζ- κα κάσσου. Σὲ ἀρουμικάρη κέλλα τρού τιντζη μούλτου σουπ- τζήρε ὁ γκλίτζη	óile și láptile se lu ngŋagă [nol'agă] cașu. Se arumigari g'ela tru dinți multu supți- re o ngŋi	δφτζητε ἡ μλέκωτο τὰ κώ σήρητ σίρηννε. Ἄκω σθάκας μάντζατα θῶ ζάπητε μνόγου κνότη- κο ἡ κάλτασο	óftite i mlécoto da go sirit sireñe. Aco jvácaș măngata vo zăbite mnogo enoč- co i găltaș	δέντα ἐδέ κιούμαστητ τα γκίζην τιάθ. Ντέ παρτρήπ γγέλανα ντάρ δέμπατ σοῦμμα ταχόλ ἐκαπραζάν	deñte edé k'umeștit te g'izin [g'izñe] djaθ[s]. Nds psŋrip g'élene ndsŋr démbat șums te hol e kaprețsén [=kapsŋ- dzén] fort e mbl'e
δυνατὰ γλουκᾶ. Καὶ ἄν κοιμη- θῇς σκεπασμένος καὶ μὲ προσ- κέφαλον ἀπὸ κάτω ἔχεις νὰ πα- χύνῃς. Καὶ ὅταν νὰ κρυώσῃς	θαρτόσο ντοῦλ- τζε. Σὴ σὲ τουρν- νίρη ἀμβαλίτου σὴ κού κα- πιτόννιου πρέ κιόσου ἄη σετεγκράσ- ση. Σὴ κῆντου σὲ ἀρατζέστη	vărtós dulțe. Și se durñiri amvălitu și cu căpiti- ñu pre g'osu aise te ngrași. Și cându se arățești	μόσνε μπλάγω. Ἡ ἄκω σπίσο πώκρουν ἡ σῶ πέρνιτζα ὅτ δτόστωλα ἱμασο τὰ σε- πρέτηλησο. Ἡ κώκα τὰ ὀστηνησο	moșne blago. I aco spieș pócrien i so pérnița ot odózdola imaș de pré- deliș. I coga da ós- tineș	φώρτ ἔμπλε. Ἐδέ ντὰ φλέ μπουλιούαρ ἐδέ μέ γιαστήκ παρπώσο κκιε ταγκι- ά- λεσο. Ἐδέ κούρ τὰ μαρδήνσο	Ede nde fl'e mbuŋuar edé me jas- tiek perpóș k's te ng'a- leș. Ede kur te meŋdiñš [= meŋdiš]

Ῥωμαίικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
νὰ στουμπίσῃς εἰς τὸ γουδι καμπόσο μος- κοκάρι καὶ νὰ τὸ ἀνα- κατώνῃς μὲ χλιαρὸ νερὸ	σέ 'κισέτζη τρού χαβάννε ναχιάμα τε- μοσκοκάρε σση σεομιντέ- στη κού χάπινα ἄπα.	se k'iseđi tru hăvane năh'amă de moșcocale și se o min- tești cu hăbină apă.	τὰ ἱσταλτζησο βῶ χάβανωτ τρούα μήτκ.	da istălčis vo hăvanot trua [=troa] misc.	τά στιορήψ ντά χάβαν πάκκας μήσκ.	te štŭps nde haván pakez[ε]misk.
Καὶ ἀφ'οὗ τὸ πίνῃς 29 μὲ μίαν φορὰν πέρνεῖς τὴν ὀγίαν σου.	Σση τεκάρα σεοπέη κού οὐννα'ράρα λέη σανατάτ.α ἄτᾱ.	Și decara se o bei cu ună oară lei sănătatea ată.	Ἦ τὰ γω μέ- σησο σῶ μλάτζκα βότα.	I da go mesis so mlăcca vo- da.	Ἐδέ τὰ ἵτρα- ζώνσο μὲ ταβάκατ οὔε.	Ede te trazóns [=trazós] me te vaket uje.
Καὶ ὅταν ἀ- χαμνωθῇς	Σση κᾶντου σετε ἀτυχι- σέστη	Și cându se te atih'isești	ἦ κῶκα τὰ σε- όσλαμπησο	I coga da se óslabiș	Ἐδέ κούρ ταλί- κεσο	Ede kur te ligeș
νὰ φᾶς θρασμένο που- λι καὶ ψημένο κρέας. Ἀφ'οὗ ἀποθά- νῃ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ τὸν βάλῃς	σέ μάτζη χέρτου πουλ- λιου σση φρίπτα κάρνε. Τεκάρα σε- μοάρα ἔμλου πριψιάστε σέ λουπάτζη	se măți h'ertu puil'u și friptă car- ne. Decara se moară omlu pripseaste se lu bađi	τὰ γιάτσησο βάρεννω πῆλε ἦ πέτζηνο μέ- σω. Κῶκα τὰ οὔμι- ρητ τζόεκοτ πρίλεκατ τὰ γῶ κλάσσο	da eadiș văreno pile i pécino me- so. Coga da um- brit čóecot prilegatdago claaș	ταχάσο ταζίερ ζῶκκ ἐδέ ταπχιέκουρ μήσο. Σῆ τὰ βδέσο ννιερίου γκιάν τὰ βέσο	te haș te zjer zok edé te pjekur miș. Si te vdes[ε] ńeriu g'an t a veș

ἀπάνω εἰς τὴν ψάθαν. Καὶ νὰ σταθῇ εἰκοσι τέσσα- ραις ὥραις.	тесоῦпра πρέ ράκός. σὴ σασσιάτε πάσπρα γίγ- γιτζ тесаѣтзη.	desupră pre răgóz și se[șade[-ă] pasprăving'iț de săeți[=să- hăți].	κῶρε νὰ ῥόκοζ. Ἡ τὰ σέτητ δδάεσετ ητζέ- τιρη σάατι.	gore na ro- goz. I da sedit dvăeset-i-čē- tiri săati.	αἶπαρ μπὰ ῥο- κόζ. Ἐδέ τὰ ῥή ννηζέτ ἐκάτρα σαχάτ.	siper mbe ro- góz. Edé te ři[je] nizét e katre sahát.
Καὶ ἔτζη νὰ τὸν θάψης εἰς μνημόρι	Σὴ ἀσσητζε σε λουγκρόκη τροῦ μαρμήν- του	Și așite se lu ngrok'i trumărmintu	Ἡ τάκα τὰ κω ζάκοπας θῶ κρόπ	I taca da go zácopaș vo grop	Ἐδέ ἀσσιου ταγκροπόνσος ντά βάρ	Edé aštú t a [n]gropó[h]š nde var
καινούργιο. Καὶ νὰ μοιρά- σης ψωμί. Καὶ μικρὰ κο- λούρια καὶ νὰ δώσης εἰς ταῖς χή- ραις.	ννάου. Σὴ σέ μπάρ- τζη πάννε. Σὴ ννίτζη κουλάτζη σὴ σὲ τάη λὰ θέτους.	nău. Și se mparți păne și niți culați și se dai la vedue.	νόβω. Ἡ τὰ ῥάστελης λέπ. Ἡ μαλέτζκαη κόλατζη ἦ τὰ τάασος νὰ δδοήτζητε.	nov. I da rázdeliș lep i maléčcai có- lați i da daaș na dvoifite.	ταρῇ. Ἐδέ ταντάσος μπουκ. Ἐδέ ταβόγα- λια κουλέτζ ἐδέ τὰ ἄσος ντά ταβέατ.	te ři. Edé te ndaš buk [=buke]. Edé te vógs[ra kulétše edé te apš nde te veat
καὶ εἰς τοὺς τρεῖς χρόνους. νὰ ἀνοιξῆς τὸ μνημα διὰ νὰ τὸν ἱ- δῇς πῶς εἶναι ἀκέραιος	Σὴ τρου τρέη- λη ἄννη σετεσφάτζη μαρμίντουλ σὲ λού θέτζη	Și tru treîli aňi se desafi mărmintul se lu veđi	Ἡ θῶ τρή κότιννη τὰ δτφορησος κρόπος ζὰ τὰ κῶ βί- τησος κάκω γίετ τζέλ	I vo tri gó- dini da ótforiș gro- bot za dago vidiș caco iet țel	Ἐδέ μπὰ τρή βγιετ τὰ χάπαγσος [lipsește] κῇ τὰ σσώσος	edé mbe tri vjet te háps[í]š [vars] k's te šoš
	κούμ ἔστε ντρέκου	cum este ntregu			σὴ ἔστα ἡτάρα	si ește i tere

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλθανίτικα	Alb.
ἡ λουμένος.	ἡ τουκίτου.	i tuk'itu.	ἡ στόπεν.	i [= ili] sto- pen.	ἡ ἡτρέτουρα.	i i tréturs.
Οἱ γέροντες δοῦδ ἔχουν μεγάλην γενε- άδαν	δοῦσλλη τζή ἄου μάρβε πάρπα	Auſſi ſi au mare barbă	Στάρητε στῶ ἱμαετ κώλεμα μπρά- τα	Stárite ſto imaet gólema brada	Πλέκτα κή κάννα ταμάδμεκαρη	Ptek'ts k's kane tsmað[e]mjé- kane
ὅταν σφουγγί- ζουν	κᾶντου ἀστέρ- κου	căndu aſ- tergu	κῶκα ἱζπρα- σαετ	coga izbra- saet	κούρ φσήννα	kur ſſine
ταῖς μύξαις των.	μούσλλη ἀλό- ρου	muſſi aloru	νίχτητε μάρσουλη	nihtite már- suli [!]	κίρατ ἐτοῦρε	k'irat [= kü- ret] e türe
καὶ τὰ συάλιά των	οσὴ μπάλλε ἀλόρου	ſi balle a loru	ἡ νίχτητε σοῦλιβη	i nihtite [!] súslivi	ἐδέ ποτούμρα- ρετ ἐτοῦρε	edé pſtúme- rat e türe
νὰ κοιτάζουν καλά	σέ μουτριάσκα κῆνε	se mutrească g'ine	τὰ κλέταετ χάρνω	da gledaet harno	τὰ βοῦστρώννε μίρα	ts veſtrojne mire
διὰ νὰ μὴ τοῦς πέσῃ	τρά σε νου λά κάτα	tra se nu lă cadă	ζά τὰ νὲ πάτ- ναετ	za da ne pad- naet	κῆ ταμῶς οἰπ- γιέρ	k'e ts mos u bjer[ε]
τίποτε εἰς ταῖς τρίχες.	τζηδᾶ πρέ πέρρη.	ſivă pre peri.	νίστω ρῶ (sic) θλάκνατα.	niſto vo vlăc- nata.	γκικαῦσο μπά κίμετ.	g'ikáſſ [=g'e- káſſ] mbe k'imet.
Καὶ ἡ γυναῖ- κες	Σοὴ μουλλέρ- λε	ſi muſerle	ῬΗ ζέννητε	I jénite	Ἐδέ κράτα	Edé grate
δοῦδ ἔχουν πλεξήδια με- γάλα	τζή ἄου κουσσητζε μάρρη	ſi au cuſiſe mari	στῶ ἱμαετ κώση κώλεμη	ſto imaat coſi gólemi	κῆ κάννα γκρεσέτ τα- μαδά	k'e kane grſſét [=ger- ſéta] tsmeðá
νὰ μὴ θλασφη- μοῦν ὅτατα.	σὲ νοῦ πλάστι- μα γκότου,	se nu blás- timă n-cotu,	τὰ νὲ κᾶλναετ	da ne călnaet	ταμῶς μαλα- κόιννα γκότ	ts mos maſe- kójne n kot,

Ὅτι ἁμαρτάνουν.	Κάστιψέσκου.	că stipseșcu.	ὅτι φταίσαετ	oti ftesaet.	σέ φαϊτῶνινα.	se fajtojns.
Καί ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔχουν εἰς τήν ἁμασχάλην σφαίραν καί εἰς τὸν κόρυον φίδι	Σσῆ ἀτζέλλη τζῆ ἄου σουμσοῶρε	Și ațeli ți au sumsoare [sumsoară]	ἡ τῆς στῶ ἱμαατ ποτμήσκατα	I tieșto imaat pod mișcata [ΜΗΤΗΝΗΑ?]	Ἐδέ ἀτᾶ κῆ κάννα ντανᾶ σιέτουλα	Ede atá k'e kane nde ns siétula [sjétula]
σφαίραν καί εἰς τὸν κόρυον φίδι	τόπα σσῆ νοίνου	topă și n-sinu	τόπ νὰ παζούατα	top na pazúata	τόπκα. πράστα ντᾶ κῆ	topka; prašta nde g'i
ἄχαμνὰ κάμουν.	ναπάρτικα	năpărtică	σμία	smia	γκιάπαρ	g'apsr [= g'árpsr]
Ὅπόταν νὰ σφάζουν	οὐρούτου φάκου.	urutu facu.	λῶσσω τζήνα-ἱ. στ.	loșo činaet.	κκέκημπάϊννα.	kək'i bəjne.
	Κᾶντου σέ τᾶλλε	Cându se tale	Κῶκα τᾶ ζᾶ-κολιαετ	Coga da ză-col'aet	Κούρ τᾶ θέ-ρηννα	Kur ts θérins [= kur ts θerin]
οἱ χασάπηδες κρέας παχύ νὰ πάρῃς ἀπὸ τήν οὐράν. Καί ὅταν φτιάγῃς ἄχυρῶνα	χασάκλλη κᾶρῶα κριῶσα σέ λλέη τε λά κωάτα. Σσῆ κᾶντου ἄ-τάρη	hăsak'li carră greasă se lei de la coadă. Și cându a-dari	κασάπητε μέσο τέπελο τᾶ ζέμησο ὅτ ὁπάσκατα. Ἡ κῶκα νά-πραησο	casăpite meso débelo da zemiș ot opășcata. I coga nă-praiș	κασάπατ μίσσ ταμάϊμα τᾶ μάρσο πὲ μπίσστη. Ἐδέ κούρ ταρ-τῶν	kasapet miș ts májme ts marș pe biștit. Ede kur ndr-tón
ἄχυρῶνα	πλιάντζα	pîanța [sau: pîanța]	πλέμνα	plemna	πλεβίτζα	plevitsa
νὰ βάλλῃς στύλους γερούς	σὲ μπάτζη στούρουρη σφ-νατόσσι	se bađi stúruri sănă-toși	τᾶ κλάησο τίρετζη στράδη	da claiș direți zdravi	τα θέσο τουρέκ ταζαν-τόσο	ts veș durék[di-] ts șendoșe
καί νὰ ρίξῃς ἄμμον.	σσῆ σὲ ἀρού-τζη ἀρίνα.	și se aruți arină.	ἡ τᾶ φᾶρλησο πέσῶκ.	i da fărliș pesoc.	ἐδέ τᾶ στίεσο σούρ.	ède ts știeș șur.

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
31 Ὅτι ἂν σεῖηται ἡ γῆ δὲν κρημνί- ζεται. Καὶ θταν ἦναι παγωμένος ὁ τόπος νὰ περιπατῆς μὲ παπούτζια. Καὶ σὰν εἶναι πολλαῖς λάσ- καις νὰ ἔχῃς ὀποδήματα. Ἄφ'οὗ βάλῃς εἰς τὰ σακκιά τὸ γέννημα νὰ τὸ δέσῃς σφικτᾶ μὲ τὸ σκηνί.	Kā σέ σε μινάρη λόκλου νοῦ σε ῥαζου- ῖστε. Σοῖ κάντου ἔστε γκλιτζάτου λό- κλου σέ ἱμνη κοῦ παπούτζε. Σοῖ κάρβα σέ χίπα μοῦλτε λλέσκη σέ ἄη τζίσμε. Τεκάρα σέ πάτζη τρού σάτζη γίπτουλου σέ λοῦ λέτζη στρέμπτου κοῦ φοῦννια.	Că se se minari loclu nu se răzu- easte. Și cându este nglîțatu lo- clu se imni cu păpuțe. Și cara se h'ibă multe lăsk'i se ai čizme. Decara se bađi tru sađi vîptulu se lu leđi strimptu cu funea.	*Οτι ἄκω σεστρέσιτ ζέμια νέ σεοῦρηθατ. *Η κώκα ἔτ ζάμραζεν μέ- στωτο τὰ χάτησο σῶ τζέλη. *Η ἄκω μπί- τατ μνόγου κάλωη τὰ ἱμασο σκόρνη. Κώκα τὰ κλά- ησο δῶ θρέστατα ζήτωτο τὰ κῶ βέρτζησο σίσινατω σῶ φορτώματα	Oti aco se stresit zemea ne se úrivîț. I coga îeț zámrazen méstoto da hodiș so želi. I aco bidat mnogu cáloi [= calni] da imaș scorni. Coga da claiș vo vréstata jitoto da go vărjiș stîsnato so fortómata.	Σέ ντοῦ τοῦντ δέου νούκα κρεμί- σετ. Ἐδέ κούρ ἔστα ἡγκρήτ θέντη τά ἔτζανσο μέ καπούτζ. Ἐδέ ντά ἱάννα σοοῦμα μπάλ- ταρα τά κέσο τζίσμα. Σή ταδέσο ντά θέσατ ντρίθατ τά λίθησο στραγκρούαρα μέ λιτάρατ.	Se nde tund[et] deu nukë gremi- set. Edë kur shtë i ngrit vëndi ts etsenš [= etses] me ksputs[s]. Edë nde jane šumë báltera ts keš tšizma. Si ts veš nde theset [= thase] driðet ts fiðesš [l'iðesš] štrëngúars më litaret.

Καὶ ὅταν νὰ τὸ λόσης νὰ μὴ βιασθῇς.	Σοὴ κἀντου σε- λουτισλέτζη σέ νουτεαγιου- σέστη κα σεθεάροα μπάτε Σοὴ κἀντου σιάτζιρη λειβάτια σέ οὔσουτζη ζάρπα γκῆνε.	Și cându se lu disleđi se nu te aṽu- sești că se vearsă m-pade. Și cându se- țiri livadea se usuți earba g'ine.	Ἦ κώκα τακω ιζβάρτζησ τά νέ σεβία- σασσ ὅτι σετούρητ τόλω. Ἦ κώκα σνί- εσσ λειβάδατα τά ἱσουσησ σένωτο ἄρνω.	I aco da go izvărjiș da ne se via- saș oti se turit dolo. I coga snieș [=snceș] livádata da ísusiș sénoto arno.	Ἐδέ κούρ τὰ σιδῆσσο ταμῶς ντζιτώ- εσσσ σέ τέρδετα πόστα. Ἐδέ κούρ κόρρ [=snceș] λισηάδνα τά θάνσο μπάρα μῆρα.	Ede kur te sg'idiș [-eș] te mos ndzi- toheș se dērdete poște. Ede kur koř [=snceș] lúadns te thańš[=thaș] bars mirs.
Καὶ ἔτζη νὰ τὸ φορτώσης συμμά εἰς ἐ- τοῦτα ὅταν ἰδῇς	Σοὴ ἄσσητζε σευγκάρτζη νίγκα αἶστε. κἀντου βέτζη	Și aște se o ncarți ningă aiste. Cându veđi	Ἦ τάκα τά κω τόαρησ μπλιζου νὰ ὀδηε. κώκα δίτησσο	I taca da go toariș blizu na óvie. Oga vidiș	Ἐδέ ἄσσιου ταγκαρ κόνο ἄφαρ καςόσο. κούρ θου- τρώνη	Ede aștú te ngarkóns [=ngarkós] afer kesós. Kur [te] veș- trónș [= veștrós] do-ni đjaľs
κἀνένα παιδί ὅτι ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει	βέρρου ψιτζό- ρου κἀ λῆροσῆνε σοὴ ἄρουσιάσ- τε	verru [vǎrru] fičoru că l-o-rșine și arușaste	νίκωε τέτε ὅτι σεστράμητ ἦ σετζάρβάνητ	ničoe dete oti se stramit i se đervenit	ντωνί διζῆλε σέ τουρπαρό- χσε ἐδέ γκοόκιτ	se turperohet [=ngarkós] eđe ngúk'et ¹⁾

¹⁾ In Corcea: skuk'et,

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
32 εἰς τὸ μάγου- λον θέλει προκόψη. Ἐκεῖνος ὁποῦ δράζει τὰ τζίπουρα ἄς ἔχη τὴν παγούραν εἰς ταῖς ἀγκά- λαις διὰ τὰ τὴν γε- μίζῃ ἀπὸ ῥακῆν. Καὶ με τοὺς φίλους νὰ ἀγκαλιασ- θῇς, καὶ νὰ χορεύ- ῃς ἐσὺ ὁποῦ εἶσαι χα- ρούμενος. Ἀμὴ δταν ἔ- χῃς τὰ ποδάρια	τροῦ μέρου τε- φάτζε θὰ σέ προυκου- ψιάσκα. Ἀτζέλου τζί .χιάρπε παρσίηλλε λά σέ ἄϊπα μπότζα τροῦ μπριῶτζε τρά σε δούμ- πλα τέ ῥακίε. Σοή κοῦ δάσ- πισλη σε τεπουστου- έστη σοή σετζότζη γκόρβου τύνε τζή ἔστη χα- ριώσου. Ἀμ κῆντου ἄη τζιτζοῦρλε	tru meru de fațǎ [-e] va se prucup- sească. Ațelu țî h'ar- be. bărsile la se aibă boța tru breațe [breață] tra se o um- plă de răk'ie și cu oăspisîi setepuștești și se țșoți n- coru tine țieștihăriosu. Am cǎndu ai ciicoarle	νὰ ὀμπραζοτ σάκατ τὰ πρό- κοψατ. Τῶη στῶ θά- ρητ κωμίνατα νέκα ἱματ πά- γουρωτ νὰ γρέτρητ ζά τὰ κῶ πόλ- νητ ὀτ ῥάκια ἦ σῶ πριατέ- λητς τὰ σέ ζαγάρ- νησο ἦ τὰ ἱκρασσ χόρωτ τῶ στῶ σῶ ῥάτω- σεν. Τόκου κῶκα ἱμασσ νότζητς	na óbrazot sacat da pró- copsat. Toĩ șto varit comínata neca imat pá- gurot na grédite za da go pol- nit ot rák'ia i so priatélite da ze zágăr- niș i da igraș ho- rot[o] ti șto si rádosen Tocu coga i- maș nózite	ντὰ φάκιετ ντῶ ταπροκόψ. Ἀϊτοῦ κῆ ζίενν μπαρσίετα λε τακέτ μπό- τζανα μπά κρεχα- ρούαρ κῆ τα μπούσο με ῥακῆ. ἐδέ με μίκκητ τά πουστόεσο ἐδέ ταλιούασσ θάλλε τῶ κιε γκαζούαρ. Πῶ κοῦρ κκε κάμπατα	nde fak'et do ts prokóp- s[et]. Ajũ k'e zien bersite Ie ts ket bó- tsens mbe kreha- ruar k'e t a mbu- ș[s] me rak'í Edé me mik't te puštoheș edé ts l'uaș vale ti k' je gēzuar. Po kur ke kémbets

φουσκωμένο
 νὰ μαζώνησ
 σαλιάγκους
 και ἀχελώνησι
 και νὰ ταῖς
 σχίζησ
 εἰς τὴν μέσην
 και νὰ ταῖς
 βάλλησ
 ἀπάνω
 εἰς τὰ ποδάρια
 Τὸ κόκκινο
 ῥοῦχο
 κάμνει διὰ τοὺς
 νέους
 και τὸ μαβῆ
 ῥοῦχο
 εἶναι
 διὰ τοὺς κα-
 λογήρους
 και διὰ ταῖς
 καλόγρηαις

οὐμφλάττε
 σὲ ἀτούννη
 σμελτζη
 σσῆ κάθε
 σσῆ σὲ λετι-
 σίτζη
 πρέ νάμισα
 σσῆ σὲ λε-
 μπάτζη
 τεσοῦπρα
 πρέ τζιτζοάρε.
 Ῥόσλιου βέ-
 σιου
 ψάτζε τρα τήν-
 νυρι
 σσῆ θίνητλου
 θέστσιου
 ἔστε
 τρα καλούγκα-
 ρη
 σσῆ τρα καλ-
 καρίτζε

σσῆ θηνιτάλυ-
 κλου

umflate
 se aduñi
 smelči [zmel-
 čij]
 și căbe
 și se le disiți
 pre námisa
 și se le bađi
 desupra
 pre ȕicoare.
 Roșlu veștu
 fațe tră tîniri
 și vînitlu veș-
 tu
 este
 tră cǎlǔgǎri
 și tră cǎlgǎ-
 rițe

și vinit-ăli-
 clu

ποτέτζενα. να-
 τουένη
 τὰ μπέρησο
 πόλζαη
 ἡ ζέλκη
 ἡ τὰ ἡ ῥάσ-
 κινησο
 νὰ πωλώνηατα
 ἡ τὰ ἡ κλάτσο
 κώρρε
 νὰ νότζητε.
 Τζαρθένετα
 σφῆτα
 τζίνητζα μλά-
 τητε
 ἡ μάβηατα
 σφῆτα
 γιέτ
 ζὰ καλογέρητε
 ἡ ζὰ καλογη-
 ρίτζητε

ἡ ἀτζήκ μαβῆ

potéčen/, na-
 dúeni
 da berış
 póljai
 i zek'i
 i dai rásk'iniș
 na poloinata
 i da i claiș
 gore
 na nózite
 ȕervénetn
 sfița
 ĕinit za mlá-
 dite
 i mǎviata
 sfița
 iet
 za caloïerite
 i za caloïeri-
 țite

i aĕic mav i

ταέντουρητ
 ταμπλιέθσο
 κραμμίνν
 ἐδέ μπρέσκα,
 ἐδέ τη τζάννσο
 ντα μέσ
 ἐδέ τηδέσο
 σίπαρ
 μπι κάμπατα.
 Τζόχα ἐκοῦκ-
 κιε
 μπάνν πρέ τα-
 ρήντ
 ἐδέ μαβῆα
 τζόχα
 ἔστα
 πρά καλόγη-
 ρητ
 ἐδέ πρά καλο-
 γήρίτζητε.

ἐδέ ἀτζήκ μα-
 βῆου

ts éndurit
 [ts éndura]
 ts mbľeňš
 krəmiñ [=
 kərmín]
 edé breska
 edé t i tšaňš
 [tšaš]
 ndə mes
 edé t i veș
 sipər
 mbi kəmbəts.
 Džoha[-ka] e
 kuk'e
 bən pre [=
 pər] ts riñ-
 t[ε]
 edé [e] mavia
 džohə [džokə]
 ește
 prə [pər] ka-
 lóg'erəst
 edé prə [=
 pər] kalo-
 g'eritsats
 eđé atšik·ma-
 via

Ῥωμαῖκα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
εἶναι διὰ ταῖς νόμφαις καὶ τὸ πράσινο διὰ τοὺς ἀγα- ρηνοὺς. Καὶ τὰ ἄλλα χρώματα ἀρμόζουν εἰς ὅλους. Ἄμῃ εἰς τὸ πάσχα νὰ φορέσης ἄσπρα φορέ- ματα καὶ νὰ κυνη- γῇς εἰς τὴν βατ- ζουριάν λαγωὺς διὰ νὰ τρώ- γῃς. Ἔνα δύο τρία τέσσαρα	ἔστε τρά νιδά- στε σσή θ. ῥτηλε τρά τούρτζη. Σσή ἁλάντε μπόη οὐμζιέσκου λὰ τοτζη. Μά τρά πάστε σὲ πόρτζη ἄλπε στράννε σσή σὲ ἀθήννη τρού βρούκου λλιέπουρη τρά σὲ μάτζη. Οἶνου τῶη τρέη πάτρου	este tră nvea- ste și veárdile tră turți. Și alante boi umziescu la toți. Ma tră paște se porți albe stranie și se aviîni tru rugu Îepuri tra se măți. Unu doi trei patru	γιέτ ζά νεδέ- στησε (sic) ἢ ζέλων ζά τούρτζητε. Ἡ τρούγητε μπόη πρίλεγατ νὰ σφῆτε. Ἄμῃ νὰ θέ- ληγδεν τὰ ὀπλετζησσ μπέλη βρούπι- στη ἢ τὰ λῶησσ θῶ καπίνατα ζάιτζη ζὰ τὰ ἱάτησσ. Ἐτνω δδὲ τρῆ τζέτιρη	let za novés- tite i zéleno za túrřite I drúg'ite boi prilega[a]t na sřite. Ami na vé- ligden da óbleřiř beli rúbřiti i da loiř vo capinata záiři za da eadiř. Edno dve tri čétiri	ἔστα πρα νού- σιατ ἔδε ἰσσήλλι πρά τούρκητ. Ἐδὲ ταχτιά- ρατ πόηρα γκιάηνα μπά ταγκίβα. Πῶ πρα πάσκα τα νέεσσησσ ταπάρδα βῶπε ἔδε ταγκιάνσο ντὰ φέρατ λλιέπουρ τὰ χάσο. Nvō tiō trḥ kátpra	sřte pre nuset edē jeřili pre turk'it. Edē te tjerat bóira g'ane mba te g'iube. Po pre paške te nveřiř te barda robe edē te g'añs [=g'ař] nde ferat Îepur te hař. Ňi dū tri katre [=ka- ter]

πέ/τε	τζίντζη	tinți	πέτ	pet	πέσζ	pese
ἑξή	σο.όσε	șase	σιέσσ	șeș	γκιάτζα	g'aște
ἑπτά	σοιάπτε	șapte	σέτουμ	sedum	στάτζα	ștate
ὀκτώ	ὀπτου	optu	ὀσουμ	osum	τέστζ (sic)	tete
ἐννέα	νάω	nao	τέβετ	devet	νάντζα	nente
δέκα	τζάτζε	qațe	τέσετ	deset	δγιέτ	δjet[ε]
ἑνδεκα	οὐσπρατζάτζε	usprăqațe	ἑτενάησετ	edenáeset	νιμπαδγιέτ	nimbedjet[ε]
δώδεκα	τάω σπρατζά- τζε	daosprăqațe	δδανάεσετ	dvanáeset	τουμαδγιέτ	dümbedjet[ε]
δέκα τρία	τρέη σπρατζά- τζε	treisprăqațe.	τρινάεσετ	trinaeset	τριμπαδγιέτ	trimbedjet[ε]
δέκα τέσσερα	πάσπρα τζάτζε	pasprăqațe	τζέτιρη νάεσετ	čétirináeset	κατραμπαδ- γιέτ	katrsmbed- jet[ε]
δέκα πέντε	τζισπρα τζάτζε	tisprăqațe	πετνάεσετ	petnáeset	πεσαμπαδγιέτ	pesembdjet[ε]
δέκα ἑξή	σοιόσπρα τζά- τζε	șasprăqațe	σοεσονάεσετ	șeșnáeset	γκιζσταμπαδ- γιέτ	g'aștsmbes- djet[ε]
34 δέκα ἑπτά	σοιάπτε σπρα- τζάτζε	șaptespră- qațe	σέτουμ νάεσετ	sodumnáeset	στάτμπαδγιέτ	ștatsmbed- jet[ε]
δέκα ὀκτώ	ὀπτου σπρα- τζάτζε	optusprăqațe	ὀσουμ νάεσετ	osumnáeset	τέτμπαδγιέτ	tetsnmbdjet[ε]
δέκα ἐννέα	ναωσπρατζάτζε	naosprăqațe	τέβετ νάεσετ	devetnáeset	νένταμπαδγιέτ	nentsmbe- djet[ε]
εἴκοσι	γίνγιτζ	ving'it̃	δδάεσετ	dváeset	ννιζέτ	nizét
εἴκοσι ἑνα	οὐσπρα γίνγιτζ	usprăving'it̃	δδάεσετ ἡ ἔτ- νω	dváeset i ed- no	ννιζέτ è ννῶ	nizét e ní
εἴκοσι δύο	τῶσπρα γίν- γιτζ	doisprăvin- g'it̃	δδάεσετ ἡ δβέ	dváeset i dve	ννιζέτ è τινῶ	nizét e dü
εἴκοσι τρία	τρέησπρα γίν- γιτζ	treisprăvin- g'it̃	δδάεσετ ἡ τρῆ	dváeset i tri	ννιζέτ è τρῆ	nizét e tri

Ῥωμαϊτικα	Βλάχικα	Arom.	Βουλγαρικά	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
εἴκοσι τέσσερα	πάσπρα γίν- γιτζ	pasprävning'it	δδάσετ ἡ τζέ- τιρη	dväset i čé- tiri	ννιζέτ ἐ κά- τρα	nízét e katrs
εἴκοσι πέντε	τζίσπρα γίν- γιτζ	țisprävning'it	δδάσετ ἡ πέτ	dväset i pet	ννιζέτ ἐ πέσα	nízét e pesə
εἴκοσι ἑξή	σαιάσπρα γίν- γιτζ	șasprävning'it	δδάσετ ἡ σσεσα	dväset i șes	ννιζέτ ἐ γχιῶ- στα	nízét e g'așts
εἴκοσι ἑπτά	σσιόπτεσπρα γίνγιντζ (sic)	șaptespräv- g'it	δδάσετ ἡ σέ- τουμ	dväset i se- dum	ννιζέτ ἐ στάτα	nízét e ștats
εἴκοσι ὀκτώ	ὀππουσπρα γίν- γιτζ	optuspräv- g'it	δδάσετ ἡ ὀ- σουμ		ννιζέτ ἐ τέτα	nízét e tets
εἴκοσι ἑννέα	νάωσπρα γίν- γιτζ	naospräv- g'it	δδάσετ ἡ τέ- βει	dväset i de- vet	ννιζέτ ἐ νέντα	nízét e nents
τριαντα	τρεητζίτζη	treidiți	τρίσετ	trieset	τριδιζέτ	tridjét[s]
σαράντα	πατρουτζίτζη	patruđiți	τζετιρήσετ	četirieset	τιουζέτ	düzét[s]
πενήντα	τζίντζίτζη	ținđiți	πέτεσετ	pédeset	πεσαδγιζέτ	pesəđjet[s]
ἑξήντα	σσιετζίτζη	șaeđiți	σσετέσετ	ședeset	γκιάστα δγιζέτ	g'ășteđjel[s]
ἑβδομηντα	σαιάπτε τζίτζη	șapteđiți	σέτουμ τέσετ	sedum-deset	στάτα δγιζέτ	ștats đjet[s]
ὀγδόντα	ὀπτου τζίτζη	optuđiți	ὀσουμ τέσετ	osum-deset	τέτα δγιζέτ	tets đjet[s]
ἑννεήντα	νάω τζίτζη	naođiți	τέβει τέσετ	devet-deset	νέντα δγιζέτ	nents đjet[s]
ἑκατόν	σοῦτα	sută	στώ	sto	ννουκίντ	nî k'int
διακόσια	τάω σοῦτε	dao sute	δδέστα	dvesta	τιου κίντ	dü k'int
τριακόσια	τρέη σοῦτε	trei sute	τρίστα	trista	τρέ κίντ	tre k'int
τετρακόσια	πάτρον σοῦτε	patru sute	τζέτρι στα	četri sta	κάτρα κίντ	katrs k'int
πεντακόσια	τζίντζη σοῦτε	ținți sute	πέτ στα	pet sla	πέσα κίντ	
ἑξακόσια	σαιάσε σοῦτε	șase sute	σσεσ στα	șes sta	γκιῶστα κίντ	g'așts k'int
ἑπτακόσια	σαιάπτε σοῦτε	șapte sute	σέτουμ στα	sedum sla	στάτα κίντ	ștats k'int
ὀκτακόσια	ὀπτου σοῦτε	optu sute	ὀσουμ στα	osum sta	τέτα κίντ	tets k'int

ἐννεακόσια χίλια δύο χιλιάδες καὶ μετρᾶς ὅσον θέλεις ἕως εἰς τὰ μι- λιούνια.	νάω σοῖτε. οἷνα ννίλε τάω ννίλλη σσή ννύμιρη κάτου ἑρέη πάνλὰ μιλίου- νια.	nao sute ună înlē dao nili și nûmiri cātu vrei păn la miliu- nea.	τέβει στα χίλιετα δύε χίλιετα ἢ πρώησο κόλκου σάκασο τούρη νά μι- λιούν.	devet sta h'îlăda dve hilăde broiș colcu sacaș duri na mi- liun.	νέντε κίντ ννὸ μίε τινὸ μίε ἐδέ νουμιρών σά τατούασο γκίρ μπά μι- λιούν.	nente k'int ni mișe [mije] dū mișe [mije] edē numerón sa te duaș g'ir[g'er] mbe miliun.
Πλὴν σὲ ἐ- ρωτῶ ποῦ ἦσθον ποῦ χάθηκες ποῦ κρύφθηκες	Μα τέ ντρέπου ἱου φούσση ἱου κυρούσση ἱου τεασκουμ- σέσση ἱου τεπριημνά- σση.	Ma te ntrebu îu fuși îu k'îruși îu te-ascum- seși îu te priini- nași	Τόκου τεόπιτ- θαμ κάτε μπέσσε κάτε ζάγηνα κάτε σεσκρὺ	Tocu te ôpit- vam cade beșe cade zăg'ina cade se seri	Πῶ τὰ πιόύεσο κοῦ κίε κοῦ χούμπε κοῦ οὐμπέε	Po te pûes ku k'e ku humbe ku umpșee
ποῦ συργιάνη- σες. Τώρα ἐλᾶτε νά κρατῶμεν τὰ κωμπολό- για καὶ νὰ γωνα- τίσωμεν εἰς τὸν θεόν καὶ νὰ τὸν πά- ρακαλοῦμεν	οἷου τεπριημνά- σση. Τώρα θηνίτζη σετζάνιμου οἷρλλε	Tora viniți se țânimu orle	κάτε σεσσέτα- σσε σέκα τώητιτε τὰ τέρξημε πρωηνίτζητε	cadeseșetașe Sega dóidite da dărjime broiniți	κοῦ οὐμπαρίτε τανὸ ἰάκωνι τα μπάημα τασπίτα	ku ubarite. Tani jákəni te bėjme teșpițe
καὶ νὰ γωνα- τίσωμεν εἰς τὸν θεόν καὶ νὰ τὸν πά- ρακαλοῦμεν	σσή σεντζινου- κλέρμου (sic) λάτουμνιτζόου σσή σελουπα- λακρασίμου	și se nđinu- cfemu la Dumniđău și se lu pă- lăcrăsimu	ἢ τὰ σέτιμε νά κολέντζη νά κώσποτ ἢ τὰ κώ μό- λημε	i da sédime na kólenđi na gospod i da go mó- lime	ἐδέ ταπαργ- κινόνημι ντά περαντίτ ἐδέ τὰ λιόύ- τσει	edē te perg'ú- nemi nde persndit edē t a lûte- mi [=t a lûtim]
διὰ νὰ πάρω- μεν ἀπὸ αὐτὸν	σὲ λόμου τέ λὰ νέσου	se lomu de la năsu	ζὰ τὰ ζέμημε ὅτ τώη	i da go zémi- me ot toi	τὰ μάρμα γκὰ ἀῆ	te marnis [= te marim] nga ai

Ῥωμαϊκά	Βλάχικα	Arom.	Βουλγάρικα	Bulg.	Ἀλβανίτικα	Alb.
τὴν συγχώρη- σιν	λλικετατζιόρνια	Firtăcunea	πρωστάαννετο	proštáneto	ταντίερατ	te ndierat
τῶν ἁμαρτιῶν	ἂ ἁμαρτύελογ		ὅτ κρεχόητε	ot gréhoíte	ταγκηνάχαβετ	te g'ünáhavet
καὶ νὰ ἀποκ- τήσωμεν	σση σέ ἁμην- τάμου	și se amintă- mu	ἢ τὰ στέτζημε.	i da stéčime	εδέ τὰ φυτόη- μα	edé te fitójme
τὸν παράδεισον	παράδεισλου	parádislu	παράδειςοτ	parádisot, raĩ- ot	παραδείσνα	paradisne
ἁμῶν.	ἄσσητζε σέ χίπα.	așițe se h'ibă.	ῥβράκ τ (sic) τάκα τὰ πίτητ.	taca da bidit.	ἄσσιου ταγιέτ.	aštú te jet.

Εὐλογημένα καὶ φιλομαθῇ τέκνα τῶν Χριστιανῶν 1)

Τὸ χρέος ὅπου οἱ γονεῖς, καὶ οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχουν διὰ τὴν παιδαγωγίαν, καὶ καλὴν σας ἀνατροφὴν, εἶναι τὸ νὰ σᾶς ὀδηγήσουν χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ εἰς τὴν μάθησιν τῶν ἱερῶν γραμμῶν, καὶ εἰς τὴν εὐσέβειαν· ὥσάν ὅπου μὲ αὐτὰ ἠμπορεῖτε νὰ ὠφεληθῆτε καὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· δὲν εἶναι κἀνένα ἄλλο ἀρμοδιώτερον μέσον τοῦ νὰ στολίσητε καὶ νὰ λαμπρῶνητε τὸν ἑαυτὸν σας, καὶ διὰ τὸν πρόσκαφον καὶ μάταιον αὐτὸν κόσμον, καὶ διὰ ἐκεῖνον τὸν οὐράνιον καὶ αἰώνιον παρὰ ἡ μάθησιν τῶν γραμμῶν καὶ ἀκολουθῶς ἡ ἔρευνα τῶν θείων καὶ ἱερῶν γραφῶν. Καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ὁ πάνσοφος καὶ δημιουργὸς τῶν ἀπάντων θεὸς ἐνέσπειρεν εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων τὴν ἔφεσιν τῆς μαθήσεως, καὶ τὴν χάριν τοῦ λογικοῦ διὰ νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὰ πρὸς σωτηρίαν.

Αὐτὰ δὲ τὰ φυσικὰ χαρίσματα ἔταν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων δὲν λάβουν μίαν τακτικὴν εὐμέθοδον γύμνασιν καὶ μετὰ λόγου, εἰς τρόπον ὅπου ἔκ τῶν ἀπλουστερῶν καὶ καταληπτῶν νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν γνῶσιν τῶν συνθετωτέρων ἐννοιῶν, καὶ δυσκολωτέρων νοημάτων, τότε σκοτίζεται τὸ λογικόν, ἡ εὐτακτος σειρὰ τῶν ἰδεῶν ταράττεται ὑπὲρ τὸ δέον, καὶ ἡ ἔμφυτος ἐκείνη ἔφεσις τῆς μαθήσεως βλέπομεν ἐμπράκτως ὅπου καταντᾷ εἰς μῖσος καὶ μεγαλωτάτην ἀπεχθειαν, ὥστε ὅπου νὰ προκρίνουν οἱ παῖδες μᾶστιγας καὶ βραδισμοὺς παρὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ ὠργισμένον Σχολεῖον, μέσα εἰς τὸ ὅποιον ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς των χωρὶς νὰ ἠμπορέσουν νὰ καταλάβουν τίποτε, καὶ τὸ χειρότερον ὅπου ἀναγκάζονται νὰ ἐννοήσουν ἐκεῖνο ὅπου καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκοντες δὲν ἔφθασαν νὰ καταλάβουν ποτὲ.

Διὰ νὰ εὐκολύνω λοιπὸν, φίλτατοί μοι παῖδες, τὸν τρόπον τοῦ νὰ προκόψητε εἰς τὰ ἐπωφελῆ μαθήματα, πρέπει ἦτον νὰ προσθέσω κατ'ἀρχὰς εἰς αὐτὴν μου τὴν παιδαγωγίαν τὸ ἀπλούστατον, καὶ εἰς τὰς ἰδέας σας ἀνάλογον αὐτὸ τετράγλωσσον, ὅπου μὲ τὴν χρῆσιν τῶν τετριμμένων σας ὁμιλιῶν εὐκόλως νὰ μάθετε τὰ γράμματα, καὶ νὰ προχωρήσετε κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν· καὶ εἰμαι βέβαιος ὅτι ἀποκτᾶτε περισσοτέραν ὠφέλειαν καταλαμβάνοντες ἐκεῖνα ὅπου διαδίδετε, παρὰ ἂν ἐδιαδίδετε πολλοὺς χρόνους Ἑλλήνας ὑψηλοτάτους διὰ νὰ μὴν εἰπῶ σκοτεινοτάτους συγγραφεῖς, μὴ καταλαμβάνοντες τὰ ἀναγινωσκόμενα.

Ὁ ἐδικὸς μας σκοπὸς ἀφορᾷ περισσότερον εἰς ἐκείνους μόνον τοὺς νέους ὅπου δὲν ἔχουν τὸν τρόπον ἢ ὅπου δὲν ἠμποροῦν νὰ κατεξοδιά-

ζουν πολλούς χρόνους εις μαθήματα, ἀλλὰ θέλουν νὰ μάθουν μερικά γράμματα καὶ ὀλίγους λογαριασμοὺς διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν πραγματείαν, ἢ τὴν τέχνην τῶν γονέων των· ἢ καὶ ἂν ἔχουν τὸν τρόπον εἶναι ὅμως ἄμοιροι τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσης εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται καὶ ἤδη, χάριτι θεῖα, τυποῦνται βιβλία κάθε εἶδους μαθήσεως καὶ ἐπιστήμης. Εἰς τρόπον ὅπου οἱ μοισιόδακες, οἱ Βούλγαροι, καὶ οἱ Ἀλβανῖται διὰ τοὺς ὁποίους μάλιστα καὶ συνετέθη τὸ παρὸν, ἤμποροῦν κατ'ἀρχάς νὰ γυμνασθοῦν τὰ Ρωμαϊκά, εἰς τὸ βιβλιάριον αὐτὸ, καὶ ἔπειτα ὅταν ἔχουν τὸν τρόπον, νὰ καταγίνουν καὶ εἰς ἄλλα μαθήματα δεινότερας καὶ ὑψηλοτέρας θεωρίας».

Traducerea :

Binecuvântați și iubitori de învățătură copii ai creștinilor.

Datoria pe care trebuie să o aibă părinții și învățătorii pentru educația și buna voastră creștere, este ca să vă îndrepteze fără întârziere de timp la învățarea sfintelor scrieri și la pietate, pentru ca prin ele să vă puteți folosi și trupește și sufletește. Nimic nu-i mai armonios mijloc, spre a împodobi și face a străluci persoana voastră proprie, atât în lumea aceasta trecătoare și deșartă, cât și în cea cerească și de-apururea, ca învățarea de carte, și prin urmare cercetarea celor divine și sfinte scrieri. Și pentru aceasta, prea înțeleptul și creatorul tuturor, Dumnezeu, a sădit în firea oamenilor dorința arzătoare de învățătură precum și dorul rațiunei, spre a le întrebuința pentru mântuirea lor.

Iar aceste firești înzestrări, dacă din frageda copilărie nu capătă o deprindere regulată, metodică și întemeiată, astfel încât să se exerseze din ideile cele mai amănunțite și mai simple pentru cunoașterea sensurilor mai compuse și a gândirilor mai grele, întunecă rațiunea, iar bine dispusa ordine a ideilor se turbură prea mult și atunci vedem că înzestrarea înăscută pentru învățătură de fapt se prefăce în dispreț și în cel mai mare desgust, așa încât copiii preferă biciu și bătaie decât să se ducă la școala cea urghisită, înlăuntrul căreia li s'a întunecat mintea, fără să poată pricepe nimic, unde, ceea ce este încă și mai rău, sunt siliți să priceapă ce nici instructorii lor n'au ajuns vre-o dată să înțeleagă.

Ca să ușurez deci, iubiții mei copii, mijlocul de a propăși în folositoarele lecții, se cădea să adăog la început, în această a mea pedagogie, cel mai simplu vocabular în patru limbi și

potrivit cu ideile voastre, ca prin folosința vorbirilor voastre obișnuite (τῶν τετριμένων σας ὁμιλιῶν), ușor să învățați carte, și să înaintați cu încetul și în limba romaică, și sunt îndreptățiți să vă câștigați mai mare folos, pricepând acelea ce cetiți, decât dacă ați ceti ani mulți pe Elinii cei mai mari, ca să nu zic pe cei mai obscuri scriitori, nepricepând cele cetite.

[Mai jos, după ce arată ce alte considerații l'au mânat, ca să întocmiască acest manual, urmează]:

Scopul nostru are în vedere mai ales numai pe acei tineri cari nu dispun de mijloace sau cari nu pot să piarză ani mulți la învățătură, ci doresc să învețe puțină carte și puțină socoteală, pentru ca apoi să urmeze negoțul sau meșteșugul părinților lor; sau chiar dacă dispun de mijloace, n'au totuși parte de limba romaică, în care, prin grația divină, se află și se tipăresc cărți pentru orice fel de învățătură și știință. Prin acest mijloc Mesiodacii, [= Aromânii], Bulgarii și Albanezii, pentru cari mai cu seamă s'a întocmit lucrarea de față, pot dela început să se deprinză cu limba romaică după cărticica aceasta, iar apoi, când dispun de mijloace, să se îndeletnicească și cu alte învățături mai grele și mai înalte.

La pag. 61—62 se dă și următorul model de scrisoare către Domnul Ungrovlahiei sau al Moldovei:

Εἰς Αὐθέντη Οὐγγροβλαχίας (ἢ Μολδοβλαχίας).

Ὑψηλότατε Σοφώτατε καὶ θεοσεβέστατε Αὐθέντα Ἱγερὸν πάσης Οὐγγροβλαχίας (ἢ Μολδοβλαχίας) τὴν Θεοφρουρήτον Αὐτῆς Ὑψηλότητα δουλικῶς προσκυνῶ.

† Δεόμενος τοῦ Παμβασιλέως Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἔπως διατηρῇ καὶ διαφυλάττῃ Ἀὐτὴν μακροημερεύουσιν καὶ πανευδαιμονοῦσιν μὲ καλὴν στερέωσιν καὶ ἀκλόνητον διαμονὴν εἰς τὸ Ὑψηλότατον Αὐτῆς θρόνον εἰς σύστασιν μὲν τοῦ ὑπ' Αὐτῆς λαοῦ καύχημα δὲ παντὸς τοῦ τῶν Ορθοδόξων Χριστιανῶν συστήματος· σκέπην δὲ καὶ βοήθειαν καὶ ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς δούλου τῆς.

(Ἦώρα λέγε τὴν ὑπόθεσιν σου· εἰς δὲ τὸ τέλος)· Ταῦτα. παρ' ἐμοῦ. Παρακαλῶ δὲ θερμῶς νὰ μὲ προστάξῃ καὶ νὰ μὲ ἔχῃ εἰς τὴν σειρὰν τῶν πιστῶν καὶ εὐγνωμόνων δούλων τῆς, ἥς τὰ ἔτη εἴησαν θεόθεν σωτήρια ἐπιμήκιστον.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Ὑψηλότητος

Ταπεινὸς ἐλάχιστος τῶν δούλων.

Observare. Cu mici deosibiri, la fel este formularul din Νέον Ἐπιστολάριον, Leipzig 1774, pag. 47—48, adresat tot către Domnul [din țările române]. Vezi și Erbiceanu, *Bibl. greacă*, pag. 102. Adresa formularului de mai sus sună:

Ἡ ἐπανωγραφὴ

Τῷ Ὑψηλοτάτῳ Σοφωτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ Αὐθέντῃ Ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας (ἢ Μολδοβλαχίας) Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ (δεῖνα τοῦ δεῖνα) Βοεβόδα προσκυνητῶς.

Apoi una către Doamna (pag. 62):

Εἰς Δόμναν Γυναῖκα τοῦ Αὐθέντου.

Observare. Cfr. de asemenea Νέον Ἐπιστολάριον, Leipzig 1774, pag. 48: εἰς Δόμναν Γυναῖκα τοῦ Αὐθέντος, formular cam identic 1).

1) Cu privire la această carte, iată ce ne spune Erbiceanu, *Bibl. greacă*, pag. 102: «Acest Epistolar este însemnat pentru noi Români, pentru că cuprinde atât titlurile Domnilor și Doamnelor din țările noastre cum și ale Mitropoliților și ale unora dintre boeri în genere. Eră dar o carte pe care o aveau în vedere la scrierea titlurilor din Biserica Ortodoxă, atât la clerici cât și la civili.»

VOCABULAR AROMÂN (1).

A

a prep.: *acasă* pretut.; exprimă genetivul și dativul: *ôymatele a pistîlî* dogmele credinței 65/1, *a g'u-vășitorrui* «cetitorului» 65/1; *a* prescurtat din *as*, când următorul cuvânt începe cu *se*: *a se vîsească* las' să cântărească 165/26; vine din ngr. *ἀσας*, cfr. Mikl., R. U. 2, art. *ās*; *a* prescurtat din *ai* «aide, ai»: *a se l'i sālăg'im* ai să-i slobozim 162/24.

acățu vb. I [lat. * *accaptiare*] «apuc, prind»: *tra se acațe/-ă* pentru ca să apuce 122/4, *tra se nu acațe/-ă* să nu apuce 156/22, *și colai se acațe/-ă* și ușor se prind 125/6; 135/11; Cav. 769 *acățu* «fasse», 1156 «betaste»; «a zămislî»: *că ea ȳu me acăță* tru paronomile căci eată unde intru fărădelege m'am zămislit 83/27.

acoló adv. «acolo», Cav. 255. «dort». Azi *acló*. [Lat. *eccum-illōc*].

acsescu vb. IV Cav. Nr. 976. «vollende». [Bănuesc că este greșit pentru *afsescu* sau *asescu*. *Acsescu* nu se aude nicăeri cu acest sens].

acū sb. «ac» Cav. 119 «Nadel»; art. *aclu* 135/4. [Lat. *acus*, -um].

acumpărū vb. I «cumpăr, Cav. 14 *kaufe*»; *cumpărare* „Kauf“ [lat. *comparāre*].

acumtîn vb. I «a contenî, opri, adăposti»; *ȳ-acumtînă sânde*le îmi contenî, îmi opri sângele 139/14;

Doamne, la tine me-acumtînd Doamne, la tine mă adăpostii 85/32. [Probabil, din lat. *cōtineo*, Mikl. R. U. 2, art. *κομπινῶ*].

adapu vb. I «adap»: *se adapă gârđina* să adape grădina 138/13, Cav. 810 *adapu* «trânke». [Lat. *adacquāre*].

adaru vb. I «durez, fac»: *adară* zidește, durează 83/28; *căndu adari* când faci 173/30; *se adari* să faci 147/18, 151/20, 120/3, 99/53; *ș-la[s]* *se-adară* și las' să zidească 83/30; Cav. 1086 *adaru* «bereite»; *adărătū* făcut: *faptu. nu adărătū* născut, nu făcut 79/21; *adărați* făcuți 156/22. [Din lat. *dōlo,-are*=**adoaru*>*adaru*, cași~~dao~~, din *dođă*, *nao* din *noađă*].

adavgu vb. I «adaog»: *și adăvde-le* și adaoge-le, crește-le, înmulțește-le 89/38. [lat. *adangere*].

adărămintu sb. «clădire, operă»: *nă hărisiși cu adărămintile atale*, ne ai bucurat cu operele tale 89/39.

adil'are sb. «îndurare» 93 43. [Derivat din *dol'u* duios].

adil'osū adj. «duios, îndurător» 93/44; *vărtosū adil'oase* prea îndurătorule 87/34; *dî-*, din *do-* prin armonie vocalică. [lat. **dolcosus*, -a, -um].

aducu vb. III «aduc, duc»; *Adu-ți aminte* adu-ți aminte 91/40; *vu se aducă* o să aducă 83/30; *se nu nă aduți* să nu ne duci 75/17; *se aducă* să aducă 142/15; 67/6; 120/4; Cav.

1055 *aducu* «bring»; *se aduțemu* să aducem 162/24. [Lat. *adducere*].

adună vb. I «adun, strâng», Cav. 568 *adunu* «vereinige, versammle»; *și adună* și strânge 126/7; *se aduni* să aduni 177 32; 143 15. [Lat. *adunare*].

aduțire sb.: *aduțire aminte* spre aducere aminte 97/52.

ădie sb. «voie, permisiune», Cav. 19 «Erlaubniss, Musse», [ngr. *ăđđia*].

ădik'ipsescu vb. IV «nedreptătesc»: *fi se ădik'ipsescu* cari se nedreptătesc 93 43; ce sunt năpăstuiți, nedreptățiți 95 48 [ngr. *ăđđia*, aor. *ăđđia*].

aeri adv. «ieri, Cav. 1123 „gestern». [Lat. *hērē*].

afănisescu vb. IV «nemicesc, prăpădesc» 77/19; 95. [Ngr. aor. *ăđđia*, *ăđđia*, dela *ăđđia*].

afendū sb «preot»: *la afendū* preotului, la preot 142/15. [Din ngr. *ăđđia*, însă prin turcescul: *efendi*].

aflu vb. I «aflu» 65, Cav. 285; *aflai* 136/12, *aflași* 144/16; *și se le afli* și să le afli, să le găsești 159/24. [lat. *afflare*].

afoară adv. «afară» 69 și pretut. [Lat. *ad-fōras*].

afurnie sb. «pricină» 67/5. [Ngr. *ăđđia*].

agărșăsu [-șescu] vb. IV «uit, Cav. 43 «vergesse»; *nu le agărșă* nu le uită 91 43; *se agărși* limba *anoastră* se uită a fost dată uitării limba noastră 65/1. [Sl. *rpъcъ*].

agru sb. «agru, Cav. 145 Feld. 93/45; art. *ăđđurru* (ac.); *rr*, pentru *rl*. [Lat. *ager*, *agrum*].

agudesou vb. IV «lovesc, Cav. 496 schlage»; *se o agudești* să o lovești 143/15; *că me agudă* căci mă lovî 139/13; «a cântă din..»: *se agudești flueara* să cânti din fluer 140/14; Cav. 529: *me-agudesou* «treffe zufüllig». [Sl. *goditi*].

agunescu, ațunescu vb. IV, «gonesc, alung, îndepărtez, urmăresc, Cav. 232 verfolge»; *se ațunește* se gonește 148/18; «alungă» 168/27; *tra se agunești* ca să alungi, ca să îndepărtezi 151 20 [Sl. *roniti*]. Forma cu *γ* din pricina influenței lui *ayohā* «curând», *ayuhisescu* «grăbesc». Cfr. de asemenea formele: *azgunescu, zgunescu, znescu, aznescu*].

agungu vb. III «ajung», Cav. 1059 komme auf; *tra se agungem* ca să ajungem 87/35; *pân se agungu* până să ajung 137/12; *vu se agungă* va să ajungă, o să ajungă 77/58; „a se coace“: *nica nu agumsiră*, „încă n'au ajuns a se coace, încă nu s'au copt“ 131 9; *pân se agungă* până să se coacă 131.

agună adj. „flă mând“. [Lat. * *ajunus*, -a, -um].

agună vb. I «ajunez, postesc»: *este g'ine se aguni* este bine să ajunezi, să postești 128 8; Cav. 657 „faste“, ngr. *vr̥t̥t̥v̥w* [lat. * *ajunare*].

ăgutorū sb. «ajutor» 95/48. [Lat. *adjutorium*].

ăgūtū vb. I «ajut, Cav. 128 helfe»; *și se ăgūți* și să ajuti 125/8. [Lat. *adjutare*].

ăgonisire sb. «agonisire, Cav. 18 Kampf». [Din *ayonisescu* prescurtat *ayunsescu*, din aor. ngr. *ăđđia* (= *ăđđia*)].

ăgoriă sb. Cav. 15 «unreife Traube»; *azi ăguriă*, *ăguriă*, *ăguriă*. [Ngr. *ăđđia*].

ăgove sb. «chirie, Cav. 17 și 660 *ăgove a caselei* «Miethpreis, Miethe des Hauses». [Ngr. *ăđđia*].

ăprime sb. «fiară, bestie»: *ăprime* fiarele, bestile, 118,2; [ngr. *ăđđia*].

ăru adj. (Meyer, Cav. 16, greșit transcrie: *ăru*, cu *g*) «sălbatec», [Din ngr. *ăđđia*].

ăunesou, vezi agunesou.

ahātu adv. «atâta, așa» 93/44,

Cav. 1007 «so viel»; [lat. *eccum-tantus,-a-um*].

ahči sb. «bucătar», Cav. 563. „Koch“. [Din turc. popular *ahči*].

ahtare pron. «atare, așa fel, Cav. 987 ein solcher»; *născănte ahtăr* uneste atari, câteva atari 67/5. [Lat. *eccum-talis*].

ah'urh'escu vb. IV «incep»: *fi se ah'urh'escu cari se încep* 67/5 (Din aor. ngr. ἀρχῆναι; stă pentru *ah'ursescu*, care de asemenea se aude, devenit *ah'urșescu* > *ah'urh'escu*. Iar *ah'ursescu*, stă pentru *arh'usescu*, care de asemenea există în Aromăna].

ah'urh'ire sb. «inceput» 65 3. [Vezi cel de mai sus].

aistă pron. «asta, aceasta»: *aistă* [-e!] *cale de astădată* 144/16; *de aistă* [-e] de aceste 119/3; *de aiste* de aceste, din aceste 118/2; *fără de aiste* fără de aceste 121/4; *tră aistă* de asta, pentru aceasta 146/17; *lumiina aista puțana* 65; *aistă este arisită* asta este plăcută. Vezi:

aist, **aistu** pron. «ăst, acest»: *sel'i cădem a Hristollui aistă* să-i cădem (=să ne rugăm) acestui Hrist. 81/26. [Lat. *istus,-a-um*].

al art. întreb. pentru formarea genitivului și dativului singular la numele proprii; *al Moisi*, *al Israel* 93; *tru zămanea al Pondiū Pilatū* în vremea lui Pont Pilat 79/22; *tră doza al Dumniță* pentru gloria lui Dumnezeu 65/3; *frica al Dumnițău* frica lui Dumnezeu 142/15. Forma feminină aste *ali*: *Ali Mu'e* Emiliei; *ali Elene* Elenei.

alagă sb. «alergare, fuga». Cav. 766 și 1020: «laufe», *hă-o dau de-alagă* «dau fuga». (Meyer greșit transcrie: *hă-o*). [Deverbial din vb. *alagu*, cași *ducă*, din *ducu*, *fugă*, din *fug*, *treacă*, din *trec* etc.].

alantu pron. «ălalt,ălalant, ce-alt»: *ș-tute alante* și toate celelalte

91/41; *ună de-alantă* una dela alta 65/4; la pag. 149/18 există neacord cu vb.; *cu alante plăși* cu alte neamuri, cu celelalte neamuri 65/1. [Lat. **illum-alter*].

alavdu vb. I «laud» 77; *se te-alavdu să te laud* 75/18; Cav. 397 *me alavdu* «rühme mich»; *a'avdă!* laudă! 91, 95; *alăvdați* laudați 91 42; *alăvdați domnulă* laudați, cântați pe Domnul, binecuvântați pe Domnul 91, 93, 95; *se-alăvdlăm* să laudăm 79/24. [Lat. *laud.ire*].

alăvdătū adj. «lăudat» 85; *alăvdata* lăudata 81 24.

alăvdăcune sb. «laudă, lăudare» 83/29 87 33. [Lat. *laudationem*].

alăxescu vb. IV «schimb, Cav. 44 kleide mich um». [Meyer, Cav. 44, greșit cu doi *u*]; *alăxim* schimbăm 65/4; [Din aor. ngr. ἀλλάττω: ἄλλαξα].

albu adj. «alb, Cav. 87 weiss»; *albe straiie* straiie, haine albe 178/33 [Din lat. *albus,-a-um*].

alegu vb. III «aleg, Cav. 222 lese aus, wähle aus»; *se aleațe* se alege 165 26; *și alepse Iacovlu* își alege pe Iacob 97/51. [Din lat. *allegere*].

alfa sb. «alfa», prima literă din alfabetul grecesc 67/6. [Din ngr. ἄλφα].

alfavitarea sb. «abecedarul» 65/2. [Din ngr. ἀλφαβητάριον].

alg'escu vb. IV «albes»; *vu se alg'escu* o să albes 83/28. [Din lat. *albesco*, *-ire*].

alih'a sb., Cav. 42 «Wahrheit; adevăr». [Din ngr. ἀλήθεια].

alik'escu vb. IV «lipeșc, Cav. 433 klebe an»: *se le alik'ești* să le lipești 144 16; 150/19; *dada amed me feațe alik'itū de amărtiū* maica mea, m'a născut într-o păcate 83 27. [Sl. ꙗликии].

alinu vb. I (me ~) «mă suiu, mă înalț, mă urc»: *și se alină tru țerurī* și se suie, se înalță la ceruri

179/22; *me-alinai mă* urcai 161. [Probabil, după Weigand, din lat. **allevinare*, diminutivul lui *allevare* «a ridica în sus»; altfel Pușcariu, Etym. Wtb. art. *anin*].

alibinósũ adj. «adeverat»: *Dumniđă alibinósũ de Dumniđă alibinósũ* Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat 79/22. [Din ngr. ἀληθινός].

alliluia sb. «alleluia» 97, 99 și pretut.

alorũ pron. «(al, a, ai, ale) lor» 65/1, 158, 172/30 și pretut. [Lat. *il-lorum*].

altare sb. „altar” 83/30. [Din lat. *altare*].

altu pron. «alt, Cav. 45 ein anderer»: *pre altă limbă* pe altă limbă 65/1; *tră altă oară* pentru altă dată 164; *alți alți* 91; *alte* 117/2. [Din lat. *alter, altra, altrum*].

alũ pron. «(al, a, ai, ale) lui» pretut. [Lat. **illui*].

alună sb. «alună»: *alune* alune 133/11. [Lat. **abellona*, -am, pentru *abellana*].

aluptu vb. I «lupt, Cav. 717 ringe». [Lat. *lucto*, -are].

al'ũ sb. «usturoiu, aiu. Cav. 892 Knoblauch»; 141/15 [Lat. *alium*].

am vb. II «am, Cav. 283 habe»: *am* [eu] 138; *se nu o-ai tră rrășne* să nu o consideri ca rușine, să nu privești drept rușine 65/3; *are* [ei] 123/5; *avemu* avem 130/9; *avem dao u* avem două u 67/6; *au au* [ei] 119/3, 67/5; *se avém irtăcune* să avem iertare, să ne fie cu iertare 65/3; 156; 157/22; *pre ǎarru ți avim* în nădejdea ce avurăm 89/39; *la se aibă* las' să aibă 163/25; *se aibă* să aibă 141/15; *aș-fi* să-ți ai, aibi 75/16. [Lat. *habere*].

am, amu conj. «ci, însă, dară» 122/5, 176/32. [De asemenea: *ama, ma, m; nu tine țe vrei?* dar tu ce vrei? Vine în toate limbile balca-

nice, în ngr., blg., alb., turc. Probabil din contopirea reflexului *a* plus *m* sau *ma*. În Aromâna *amu* este influențat, poate, și de adv. *amũ* acũ].

amálumă 99/52, **amáломă** sb. Cav. 572 «aur». [Azi: *amálamă, málamă*, din ngr. μάλαμα, μάλαγμα].

amare sb. «mare, Cav. 306 Meer», 95/48; 116/1; *marea a'ed roșă* marea roșie 99/55; *pre buđla de-amare* pe malul mării 136/12. [Lat. *mare*].

amaru adj. «amar, Cav. 772 bitter». [Lat. *amarus*, -a, -um].

amănătoru adj. «amănător, întârziitor, Cav. 70 trăge»; vine dela

am'i'n vb. I „zögere, verspäte mich”. [Cfr. Pușcariu, Etym. Wtb., art. *am'i'n*].

amărtie sb. «păcat, Cav. 50 Sünde» 75/16, 83/27. [Ngr. ἀμαρτία].

amărtiós adj. «păcătoș» 95/49; 77/19. [Din *amărtie*, plus suf.-os].

amărtipsescu vb, IV «greșesc, păcătuiesc». *Ađăea a unũ Dumniđă amărtipsĩ* Ție unuia Dumnezeu am greșit 83/27; *că ți amărtipsĩ* căci ți-am greșit, am păcătuit 85/32. [Din aor. ngr. ἀμαρτανω, ἡμαρτησα prin analogia aor. în ψ].

ameũ, ameá pron. «al meu, a mea» 75/17, gen. *ahieĩ* a mele; *tră vetea ameá* pentru persoana mea, pentru mine însu-mi 138/13; *ameale* ale mele 77. Vezi și *ahieũ*. [lat. *meus*, -a, -um].

amin sb. «amin:» și *tru etele a etelorũ. Amin*. Și în vecii vecilor. Amin 77/19. pretut. în Ucuta.

amintare sb. «câștig, Cav. 406 Gewinn». [Lat. *augmentare*].

amintatec sb. «câștig; amintătec-lu 144/16. [Din *amint-* și suf.-atec].

aminte loc. adv. «aminte»: *Adu-ți aminte* Adu-ți aminte, amintește-ți 91/40.

amintu vb. I «câștig, cresc a-vere-a mea, merit»: *nu amintași* nu câștigași, n'ai câștigat 144/16; *se*

amintămu să merităm, să câștigăm 182. [Din lat. *augmento*, -are].

amiră sb. «împărat, rege, craiu, Cav. 115 König, Kaiser»: *se-l'î cădem al amiră* să-i cădem împăratului, să ne rugăm la împăratul 81/26; *amiră* împărate 77/19, 81/25; articulat *amirăllu* 97/52; pl. *amirărăș* 97/52. [Turc. *amir*, care însă nu explică în destul pe arom. *amiră*].

amirăril'e sb. «împărăție»; *amirăril'a* împărăția 79/22, 75/16; *amirăril'a ată ațea de n-feru* împărăția ta cea din cer 89; pl. art. *amirăril'le* 67/4. [Din pl. *amirăr*[ați], unde se simte ca rădăcină *amirār-*, plus suf. -i'e; cfr. *picurăr'il'e* păstorie].

amirăripsescu vb. IV «împărătesc»: *Va se amirăripsească* O să împărățească 95/49. [Din *amiră*, după analogia verb. din ngr. cu aoris-tul în ψ. *αρόντεψα* > scundipsescu].

amone sb. «nicovală, Cav. 54 Ambos». [Din ngr. *ἀμῶν*].

Amorei sb. „Amoreii” 97, 101.

amurtu vb. I «amurțesc», Cav. 630 bin erstartt». [Din lat. **ad-murture*=**am-mortire*>*amurțire*].

amvălescu vb. IV «învelesc, acopăr» 67/5, 166/27; *se o amvălești*, să o învelești, să o acoperi 154/21; *amvălitu* acoperit, învelit 169/28,

amvălire sb. «învelire, acoperire, Cav. 880 Schleier, ngr. *σκέπη*»; *amvălire* acoperământul 87/36; *pre sum amvălirea ată pe supt acoperemântul tău* 87/36. [Din *in* (> *im* înaintea lab. și apoi *am*)+lat. **villesco*, -ire, din *villus*].

analtu adj. «Innalt, Cav. 1043 hoch» 99/55; «innalt, sus» 93/44; 124/6. [Lat. *in-altus*, -a, -um].

anang'e sb. «ananghe, necesitate, nevoie, Cav. 57 Noth». [Ngr. *ἀνάγκη*]. Meyer îl transcrie greșit *anange*, cu g].

anar'a adv. «încet, pe încetul, Cav. 2 langsam». [Ngr. *ἀνάρχα*].

Anatolie sb. «Asia-mică, Anadolu» 124/6. [Ngr. *ἀνατολή* «Orientul Răsăritul». Forma obișnuită mai ales în aromăna *Nădulie* vine prin limba turcească ca și Dr. Anadól].

anăxiu adj. «nevrednic»: *mine anăxiulu* pe mine cel nevrednicul 77 20. [Ngr. *ἀνάξιος*].

andreapta adv. «la dreapta» 79/22. Vezi: *ndreptu*.

ang'elū sb. «înger» 73/15, Cav. 4 *ang'elu* «Engel». [Meyer greșit: *dingelu* cu g]; cu... *ang'el'i* cu îngerii 87/35; *psulisirea a ang'el'lorū* cântarea îngerilor 75/17. [Ngr. *ἄγγελος*].

anik'isescu vb. IV «biruesc, înving»: *tra se anik'isești* ca să biruești 83/27. [Din aor. ngr. *νικῶ*: *ἐνίκησα*].

anostru, anoastră pron. «nos-tru, noastră» 156/22 și pretut.; *a Dumni'dăllu anostrū* D-zeului nostru 81/26, 81/24; pl. *anostru* ai noștri 156/22; *anostrorū* 65 1, 81/25; *anoastră* 65/1, 118/2, 67; *fumel'le anoastre* 65/1. [Lat. *noster, nostra, nostrum*. Articolul *a* din *anostru*. ca și din *aieiu, amed* etc., făcând parteîntreagă azi din pron. posesive în Aromăna, nu l'am mai trans-cris deosebit].

anū sb. «an», Cav. 1137 *anu* „Jahr”: *tru anu* pe an 138 13; *anu* „anul trecut” 129/8, Cav. 750 *vo-riges Iahr* = lat. *anno*. [Lat. *annus, um*].

aieū pron. «al mieu»: *aieiu* al meu 158/23; *sufletlu aieū* sufletul meu 85/32; *a sufletlu aieū* sufletului meu 77/20; pl. *aiei: sos'ti aiei* tovarășii miei 137 12. [Lat. *me-us, -a, -um*].

aîurzescu vb. IV «mirosesc». *Și aîurzeaste g'ine* Și miroase bine 148/18. [Din ngr. *μυρίζω* mirosesc].

aoă adv. «aci, Cav. 248 hier»
apang'e sb. «scăpare, ajutor, o-

crotitor» 87/36; *nă te fișești apang'e fără după fără* scăpare te-ai făcut nouă în și în neam 85/32. [Din ngr. ἀπαγοχή].

apă sb. «apă, Cav. 652 «Wasser» 99, 125/6, 139/13; *tru ape* în ape 91/40. [Lat. *aqua*, -am].

apăr vb. I «apăr»; *se nă apărăm* să ne apărăm 87/35. [Lat. *apparare*].

apelpisire sb. «desperare, deznădejde» 77/19 [Din aor. ngr. ἀελπίσιω, vine *apelpisescu*, de unde *apelpisire*].

ăpistu adj. «necredincios»: *ăpiștîi* pe cei necredincioși 83/29. [Ngr. ἄπιστος].

apló adj. «simplu, Cav. 68 einfach». [Ngr. ἀπλός].

apoea adv. «apoi» 166/26, 123 5. [Lat. *ad-post*].

apostol sb. «apostol, discipol al lui Hristos»; articulat *apóstollu* 65/2. [Din ngr. ἀπόστολος].

aprindu vb. III «aprinde, încălzesc»: *se o aprindă* să o aprinză 142/15; *se aprindă čiraplu* să aprinzi, să încălzești cuptorul 153/21. [Lat. *ap-pre[h]endere*].

aproape adv. «aproape, Cav. 439, 958 nahe» 159/24. [Lat. *ad-prope*].

aprók'ŭ vb. I «apropiu»; *pălăcăria anoastră aproak'e-o de h'illu atău* rugăciunea noastră apropiere-o de fiul tău 87/35. [Lat. **appropriare*].

apsiŭe sb. „absint, Cav. 105 Absinth“. [Din ngr. ἀψιθα].

apunu vb. III «apun, aplec, plec». *Ma se ȳ*—[în text greșit: *se te*, greșală repetată și de Miki.] *apuni caplu atău* ci să-ți pleci capul tău 136/12. [Lat. *ap-ponere*].

apusu adj. «plecat, umil; jos, Cav. 980 niedrig, gr. κατανός 1107 niedrig, gr. χαμηλός» [Part. dela *apunu*].

aru vb. I «ar»: *iergu tra se ară miERG*, se duc să are 122/5. [Lat. *arare*].

arrădu vb. II și III «rad, Cav. 680 schaben». [Lat. *radere*].

arađa sb. «rând, Cav. 69 Reihe» [Ngr. ἀράδα].

arăpită sb. «aripă»: *arăpitile* «aripile» 124/6; [Lat. *alapa*, cfr. Meyer-Lübke: Zft. f. r. Phil., 1908].

arăk'ŭ vb. IV «răpesc, Cav. 79 raube». [Lat. **rapire*, pentru *rapere*] În Arom. există și *arăp saŭ arăk'ŭ* cu perf. simplu *arăpŭl* sau *arapșu* (rar), cu infinitivul *arăpire* (din *arăpere*), care este lat. *rapere*].

arăpŭ sb. «negru, harap». *Doi arak'i* doi negri 157/23. Ngr. ἀράπη, blg. aráp. [În legătură cu *Arahia*, arom. *Arăpie*, pe lângă *Arăvie*].

aravdu vb. I «rabd»: *aravdă multă zămane* rabdă, multă vreme 152/20; *se aravdu* să rabd 140/14. [Din ngr. ῥάβδος > ῥαβδίω = ciomăgesc?].

arrădu vb. III «răd, Cav. 161 lache». [Lat. *ridere*].

arăk'isu vb. I «alunec, Cav. 176: *arrăk'isu* gleite aus»: *se nu arăk'isu* să nu alunec 161/24. [Meyer, loc. cit. îl aduce în legătură cu alb *ῥαπίτ*. Cfr. Notițe Etimol. ale mele, pag. 7 art. *arăk'isurare*].

arămu vb. I «râm»: *tra se arămă* ca să râme, ngr. δὲ αὖ αὐτὰρα 138/13. [Lat. *rimare*].

ar[r]ămănu vb. II «ramăiu, Cav. 605 bleibe, 922 halte mich auf» 69/10; *vu se no-arrămănu* nu o să rămăie (Ucuta); *ma arămăne alante/ăi* spăstrită ci rămăne cealaltă curată 149/18. [Lat. *remanneo*, -ere].

arrămăsătură sb. «rămăsătură, rămășiță» 89/38. Din *arrămănu*.

arătescu vb. IV «răcesc»: *cându se arătești* când ai răci, când răcești 1C9/28. [Derivat din *arafe*].

arătime sb. «frig, Cav. 1162 Kälte» 126/7. Din [*rafe* «rece» + suf.-ime]

arrăvdare sb. «răbdare» 77/18; *domnul cu multă arrăvdare* domnul îndelung răbdător 93/44.

arrăvdătorŭ adj. «răbdător, su-

feritor, îndurător»: *arrăvdătoare!* răbdătorule! 87/34.

ârbore, ârbure sb. «arbore, Cav. 213 Baum»: *drburli* pl. 116/1 [Lat. *arbores*].

arcoare sb. «răcoare, frig», Cav. 497 *rcoare* «Kälte»; *rcoare*, frig, ngr. *κρῶδα* 126/7. [Se*mai aude *răcoare*, *arucoare*].

arcu sb. «arc, Cav. 238 Bogen». [Lat. *arcus*, -um].

ardu vb. II, III «ard, Cav. 347 verbrenne, zünde an». [Lat. *ardere*].

ârhondu adj. «bogătaş, boier, Cav. 84 Vornehmer»: *drhonđil* cei bogătaşi 146/17. [Din ngr. *ἀρχοντας*].

ârh'izmă sv. „inceput, Cav. 82 Anfang» 65/1, 93/45. [Ngr. *ἀρχισμα*].

aresescu, vezi *arisescu*.

ariol'u, arriolu, vezi *arnicl'u*.

aricū sb. «arciu, Cav. 391, 887 Stachelschwein». [Din lat. *ericius* cu schimb de sufix. Greşit transcrie Meyer prin *aritsu*, pē *ἀριτσου*].

arină sb. «nisip, Cav. 53 Sand», 173/30. [Lat. *arena*, -am].

arisescu vb. IV «plac, binevoesc», Cav. 71: *arisescu* «gefalle»: *arisescu* «binevoesc»; *niđido se l'i arisească* oriunde le-o plăcea 162/24; *vu se nu le ariseşti* nu o să le binevoeşti 83/29; *la [s] se s-h'ibă arisită* las' să-ţi fie plăcută 77/20; 161/24. [Din ngr. *ἀρεζω*, aor. *ἀρεσα*].

arisire sb. „plăcere, bunăvoire» 83/30. [Vezi *arisescu*].

armă sb. «armă, Cav. 75, Waffen» [lat. *arma*, -am].

arnescu vb. IV «mătur, rănesc, Cav. 861 kehre aus»: *tra se arnească* ca să măture 143/12. [Sl., cfr. Cihac, II, pag. 304—305].

arniol'u sb. «rinichiu, rănunchiu, Cav. 654: *arricl'u* «Niere»; *aricl'ile* (sigur: *arr*-) 167/27. [Lat. **renuncu*]-*lus*, -um, din *renj*].

arnisescu vb. IV «neg, tăgădu-

iesc, Cav. 77 leugne». [Din ngr. *ἀρνοματ*].

arcamigū vb. I «rumeg», Cav. 512 *arrodmigu* «kaue»; *Se arumigari g'ela* de ai rumegă, amestecă mâncarea 169/28. [Lat. *rūmīgāre*].

arsu «ars»: *curbăni arse* jertfe arse 83/29, vezi *ardu*.

arruotesou vb. IV «rostogolesc, Cav. 505 wälze, greşit la Weigand «stosse». [Părerăa lui Mikl., R. U. 2, care admite metateză şi trimite la Dr. *rotică* «Rädchen» nu pare adevărată. [Vezi *rócutu*].

arucu vb. I «arunc» 153/21, Cav. 838: *arrucu* «verfe»; *va se arucu* o să arunc 131/10; *Se nu me aruđt de denăntea a prósopăli atăđi* Să nu mă arunci, să nu mă azvărli din naintea feţei tale 83/28; *tođi barru ańeđ pre tine lo-arruđcū* toată nădejdea mea în tine o pui 87/36; *tra se me arucă* ca să mă arunce 157/23. [Lat. *averruncāre*].

arūpū vb. III «rup», Cav. 672 *arrupu* «zerreisse»; *se arupe se rupe* 152/20; *şi se arūpsiră[-e]* învă şi dacă s'ar rupe undevă 152/20. [Lat. *rumpo*, -ere].

aruşascu vb. IV «roşesc»: *aruşaste roşeşte* 175/31. [Derivat din *roşu*].

aruşine, vezi *ruşine*.

arusuneđu vb. I «ruşinez, dau de ruşine»: *nu se aruşuneađă* nu se dau de ruşine 161/24. [Derivat din *ruşune*].

arve sb. «arie, Cav. 48 Tenne». 164/25. [Din lat. *area*, -am. Forma arom. cu *ý* se datoreşte diftongării lui *ea* după *r*. Cfr. şi pe Mikl. R. M. 2 art. *áp[ε]*].

ascultu vb. I «ascult»: *se ascultă* se ascultă 93/46. [Lat. *asculto*, -are].

asoundu vb. III «ascund, Cav. 498 verberge»; *în te ascumseşi?*

unde te ascunseși? 181. [Lat. *ab-scondo*, ăre].

ascumtă adv. «intr'ascuns, pe ascuns» 166/26.

ascumtu adj. «ascuns»: *ș-ascumptete* și cele ascunse 83/27. [Part. de la *ascundu*, după analogia unor verbe ca *ung*: *untu*, *umptu* < *unctu* etc.; Mikl. R. W. 2, art. pag. 62].

aseară adv «asară, Cav. 138, 289, gestern Abend» [vezi *seară*].

asesou vb. IV «ajung». [Tot aci trebuiește trecut Cav. 976: *acsescu*, unde bănuiesc că-i greșit *ac*, pentru *ac*. Aromănescul *asescu* vine din *ἐφασα* > **afsescu* > *asescu*, ci nu din *αῶζω*, cfr. *Notițe Etimol.* pag. 7].

asime sb. „argint, Cav. 85 Silber“; 99/52. [Ngr. *ἀργίμη*].

aslanu sb. «leu, Cav. 537 Löwe»; 118/2. [Din turc. *aslan*. Forma dată de Weigand *arsalan* II 295 este neuzitată; trebuie *arsădlân*].

aspărdere sb. «spargere»: *Ațelū fi scapă de aspărdere bana ată* Acel ce scapă viața ta de spargere, de stricăciune 93/43.

aspargu vb. III «sparg, stric, Cav. 1105 zerstören»; *se lu aspargă* să-l sfășie 119/3; *asparde* strică 153/21. [Lat. *spargo*, ăre].

asparu vb. II «speriu, Cav. 884 erschrecken»; *se nu te aspari* să nu te sperii 165/26. [Etimologie nestabilită. Probabil **expav/o/ro*, -ăre, din *pavor*, Körtling³, No. 3443].

aspună vb. III «spun, vestesc»; *ș-gura amedă vu se aspună alăvdă-čunea ată* și gura mea o să vestească lauda ta 83/29. [Lat. *expono*, -ăre].

astahó sb. Cav. 88. «Seeckrebs» din gr. *ἀσταχός*. Cuvântul este cu totul neintrebuințat.

astăđi adv. «astăzi» 75/16.

astă noapte adv. «astă noapte» 157/23.

astingu vb. III «sting, Cav. 862

lösche aus. [Lat. *ex-stinguo*, -gère].

astupu vb. I «astup, Cav. 943, 1079 schliesse ein, verstopfe». [Lat. **ex-stuppo*, -are, dela *stuppa* «stupătoare»].

asusesou vb. IV «mintuesc»: *asusedă mântuește*! 81/25; *tra se ne asusească* să ne mântuiască 87/35. [Dela ngr. *σῶζω*, aor. *ἔσωσα*].

ași, ași, așite așite adv. «așa, Cav. 279 ași «so»; 93, 67/6, 75/16, 67/7, 127/7, 137/13, 141, 147, 149 și passim. [Lat. *a/cj-sic*, *a/cj-sic-ce*].

aștergu vb. III «șterg»: *așterg-de-oparanomil'a amed* șterge-o fără-de legea mea 81/26; *cându aștergu* când șterg [ei] 179/30. [Lat. *extergo*, -gère].

așteptu vb. I «aștept, Cav. 381 erwarte, 217 empfange, nehme an»; *așteptu năstăsirea a mórților* aștept reînvierea morților 79/23; *va se așteptu o să aștept* 131/9; «accept»: *așteaptă-o* acceaptă-o, primește-o 65/1; 85; *Doamne, așteaptă ș-boața a pălăcăriel'i aniiet* Doamne, acceaptă, primește și vocea rugămintei mele 77/20. [Lat. **astecto*, -are; cu privire la sensul de «empfange» = primesc, s'a născut din cel de «așteptă», dezvoltare semantică constatată la fel și în limba ngr. *απτερω* „aștept; primesc, accept“, alb. *pres* „erwarte, nehme auf“, cfr. Papa-hagi, Parallele Redensarten, No. 82].

așternu, așterru vb. III «aștern, Cav. 950: *așterru* «breite aus»: *păn se le așterrăm tru stambă* până să le așternem la tipar 65/2; *se te așter/r/i* să te așterni, să te așez la... 135/4. [Lat. *asterno*, -ăre].

atău, atău, fem. *ată*, pron. «tău, ta», pretut.; *atău* gen. dat. pretut.; pl. *atăi* și *atăi* 129/8, (unde în text este: *atei*); fem. *atale* 136; gen. dat. *atăorū* 77/20; gen. dat. fem. sing. *atălăi* și *a veteil'i atălăi* 91/40; 79/23; *a știrel'i atălăi* ale înțelepciunii tale

83/27; *a dimăndăcunloră atăoră* 79/24: *ăviloră atăoră* 79 [Din **tous*, *t[u]a*, cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1719].

atih'isesou vh. IV «mi-e rău, nu mi-e bine»: *cându se atih'isești* când ți-a fi rău 170/29. [Din ngr. **ατόχησα*, din *ἄτοχος*].

atihū adj. «nenorocos; periculos, rău, Cav. 103 *ătihu* greșit tradus de Meyer prin «*schwach*»; trebuiește tradus prin «rău, periculos», ngr. *ἄχαμνός*; Cav. 543 «*mager*», de asemenea greșit tradus. *Atihu* nu înseamnă niciodată «*schwach*», «*mager*» la Aromâni. Probabil Cavalioti traduce rău pe alb. *i lig* și pe arom. *ătihu*, prin *λιγός* «*mager*», cu sensul de «rău» al aromânescului «slab» = *λιγνός* și *ἄχαμνός* și *κακός*.

atumțea adv. «atunci, Cav. 100S *damals*», 83, 131/9, 165/26 și pretut. [Din lat. **ad-tuncce*, din *ad-tunc*, Den-suşianu, H. I. r., pag. 171].

ăţalu adj. Cav. 91 «*schmutzig*», ngr. *ἄσκαλος*, alb. i ndûre. [Mikl., R. U. în derivă din *ἄσδαλ*: «*Stahl*»; Meyer din veneţ. *azzale*; Ngr. Stud. IV, 14; probabil; tot aci serb. *aţal*, vegl. (Bartoli Wtb.) *azuol*].

ăţél[ū], aţelu pron. «acela, Cav. 100 *jener*»; 93, 97 *ăţél* acei 65/3, 122/5, 149; *ăţelórū* gen. 79/21; *ăţedă* „aceea, aceea” 65, 148 și pretut.; *cu aţedă* cu aceea 128/8; *a dădil'i atăvî* *ăţil'el vârtósū curătil'i* a maicăi tale cele prea curate 79/24. [Lat. *eccum* **illum*].

ăţia adv. «aci; acolo»: *ş-de-ăţia nsusū* (se poate traduce): și de aci (mai în sus) mai departe; sau: și de acolo mai departe (mai în sus) 67/4. [Lat. *eccum-hic + illac*]; vezi Pușcariu, Zft. f. r. Phil. 1908, pag. 478-480].

auă sb. «strugură, Cav. 927 *Traube*», 131/9. [Lat. *uva* -*am*].

aumbă sb. «umbră; fantomă,

Cav. 334 *Schatten*». Aceeași explica-re are și alb. *hie* «umbră», *hijet* fantomă, *Gespenster*. [Lat. *umbra*, -*am*].

auşateo sb. «bătrânețe, Cav. 172 *Alter*». [Din *aişū* + suf. -*atec*].

auşu sb. «bătrân, Cav. 168 *Greis*»; *auşli* «bătrânii» 172/29; *cama auşli* pe cei mai bătrâni 161/24. [Din lat. *a(v)us*, -*um* + suf. -*uş*].

avae (vezi: *hăvae*, *hăvâ*) sb. «aer, temperatură, Cav. 23 *Luft*». [Turc. *havâ* «aer»].

avane sb. «piuă, Cav. 184 *Mürser*» [Turc. *havân*. Cuvintele turcești ro-stite fără *h* se aud numai în Ochrida, Moscopole și în localitățile, unde s'au refugiat Moscopolenii].

avdu vb. IV «aud, Cav. 32 *höre*; *se o avde/-ă*) să o auză, să fie auzită 123/5; *căfi avdu* căți ascultă; *nu avdu* nu aud (ei) 99/53; *vu se me fafi se avdu harao*, o să mă faci să auz bucurie 83/28. [Lat. *audio*, -*ire*].

avinare sb. «vânare, vânat, Cav. 507 *lagd*».

avinū vb. I «vânează: *tra se avinu* ca să vânez 136/12; *se avii* să vâ-nezi 178/33 [Lat. **vēno*, -*are* (= *vē-nor*, -*ari*)].

avuzesou vb. IV «înnot»: *tra se avuzimu* pentru casă înnotăm 137/12; Cav. 784 *schiffe, geschwimme* [Sl. *Возитя* «rudern»].

ava-triađă sb. «Sf. Treime» 73 15, 77. [Din ngr. *ἅγια Τριάδα*].

avisesou vb. IV «sfințesc» 91/41; *și ți avisești* și care sfințești 79/23; *la/s/ se se-avisească numa ată* 75/16; *aviseă-le* sfințește-le 87/34. [Din forma aor. a ngr. *ἁγιάζω*].

avū sb. «sfânt» 67/6; *a avilui* sfântului (gen.) 75/15, *a avilorū* 81/25 (Mikl. R. U. 2, pag. 59 *avlui* nu se aude. Noi am transcris: *denăntea a avlui* înaintea sfântului 142/15. [Ngr. *ἅγιος*].

avîsită adj. «sfînit»; *avîsite Dumnişdale!* «sfînte Dzeule! 75. [Din *avî-sescu*].

avusesou vb. IV «grăbesc»: *se nu te avuseşti să nu te grăbeşti* 175/31. [Din *avî* «în grabă», după felul formării verbelor din forma a-orică ngr. Din *ἐβιάσα* (Mikl. R. U. 2, art. ἀγχιουέστη) am fi avut *viiescu*, cum de fapt şi există]

ăxiu adj. «vrednic, voinic, demn, Cav. 65 fähig». [Ngr. ἄξιος].

axiusesou vb. IV «invrednicesc»: *axiusea-nă invredniceşte-nă* 85/32; *me axiusişî mă invrednicişî* 77/20. [Din ngr. ἄξιόνω, aor. ἤξιωσα].

azboru vb. I «zbor, Cav. 756 fliegen»; *azboară (= asboare)* zboară, 124/6. [Lat. **ex-vōlo, -are*].

azi adv. «azi, Cav. 868 heute».

azmulgu vb. II «smulge, Cav. 566 rupfe». [Din lat. **ex-mūlgeo*, — *êre*]. Azi se aude forma *emulgu*].

azveste sb. «var». [Ngr. ἀβέστης].

B.

baeru sb. «colan, şir», ngr. ἀρράβη 132/10. [Etimologia propusă de Candrea în Dicţ. pag. 18, lat. *bajulus, -um* este sigură].

bagu vb. I. «bag», Cav. 109 lege, ngr. βάω şi βαζω, alb. *ve*; se *bađi* să bagi, să pui 138/13; «să bagi, să introduci» 149/19, 128/8; *se lu bađi* să-l așezi, să-l bagi 170/39; *băgai* am băgat, am întocmit 138/13; *nu băgăm* nu punem 67/6; *vu se nă băgăm* *ș-vu se durhîm* ne vom băga şi vom dormi 89/39; *băgatu* 140/14. Etimologie necunoscută. Caşi medio-gr. βάζω la care se poate adăoga şi alb. *ve* «lege, setze, stelle» par a avea aceeaşi origine. Vezi Tiktin, Dicţ. art. *băgă*].

bală sb. «bală, Cav. 853 Speicher» 69/8; pl. *balle* (din *bal(i)le*) 172/30. [Et. **baba, -am*].

bălsamu sb. «balsam, Cav. 108 Balsam». [In Arom. vine din turc. *bal-sam*, care-i lat. *balsānum*].

baltă sb. «baltă, Cav. 546, 527 See»; pl. *băłtîle* 116/1. [Dupa Meyer, Alb. Wtb. 25, ar fi. sl. *blato* «Sumpf». Cuvântul se află în toate limbile balcanice].

bană sb. «viaţă», Cav. Alb. Stud. IV, pag. 127; *bană a etîl'i* viaţa veşnică (a veşniciei) 79/23; *dătorru a bănil'i* dăătorul de viaţă 79/22. [Etimologie necunoscută].

barbă sb. «barbă, Cav. 164 Bart» 172/30. [Lat. *barba, -am*].

bască sb. «bască, toată lâna tunsă a unei oi, Cav. 797 Flies, alb. bask». [Etimologie necunoscută].

başū vb. I «sărut»: *başă* sărută 69/8 [lat. *basio, -are*].

batū vb. II, III «bat, Cav. 216, 444 schlage»: *bađi caplu* îţi baţi capul, îţi pare rău 166/16; *băttū* «bătū, învinse» 99/55. [Lat. *batto, -ere*].

băcălă sb. «băcan, Cav. 273 Krämer. [Turc. *bakâl*].

bănădū vb. I «trăesc, Cav. 298 lebe»; *tra se băneđi multu* pentru ca să trăeşti mult 91/41; *ș-vu să lă băneađă inimile alorū tru eta a etîl'i* şi li se vor înveseli inimile lor pentru vecii vecilor 89/38; *bănăm* traim 67/4; *şi fără de aiste nu bănămu* şi fără de acestea nu trăim 121/4 (greşită citaţia la Mikl. 44, în loc de 4). [Din *bană* derivat. Mikl. R. U. II, pag. 25 îl aduce în legătură cu alb. *beŋ* «fac». Acesta, chiar dacă ar explica pe «*băneđu*», ar lăsa neexplicat pe *bană*].

băseărică sb. «biserică, Cav. 256 Kirche»; 67/5, 69, 79, 141/15. [Lat. *basilica, -am*].

bărbătū sb. «bărbat», Cav. 58 *bărbatu* «Mann», pl. *bărbas'i* 121/4 (cu prefacerea lui, -tî' > -sl'). [Lat. *barbatus, -a, -um*].

bărţatu sb. «brăţat, cât încape

cineva în cele două brațe, un braț plin; Cav. 695 *Klafter*«. [Lat. *braciatum* «Armvoll»].

bărsie sb. «drojdie, Mikl. R. U. 2, pag. 76 vinaceae; *Ațelu fi h'arbe bărsiile* acela care fierbe drojdia 176/32. [Din lat. *brisa*, -am» Wein-trester; Körtling? Nr. 1577 (> span, *brisa*) cași alb. *bersi*. Arom. și serb. *bersa*, *birsa*, *birza* «faex vini, mucor», vin din alb.; cfr. și Meyer, Alb. Wtb. pag. 35].

beau vb. II «beau, Cav. 773 trinke»; *decara se o bei* după ce o să o bei 170/28; *bea beau* (ei) 146/27; *se nu bemu* 133/10. [Lat. *bibo*, -ere].

belberu sb. «bărbier, Cav. 638 Barbier». [Din turc. *berbér*; *ib* din *rb*, după cum și contrariul se petrece: *birbil'u*, pelângă *biłbi'u* > turc. *bülbül*. Forma mai răspândită este *barbér* (Epir) și *birbér* (Macedonia)].

berbeo sb. «berbec»: *berbes'i* „berbecii” 119/3. [Lat. *berbeo*, -ere; -sl'i, din -fl'i].

besu vb. IV «băs, Cav. 419 farze». [Lat. *vissio*, -ire].

beșică sb. «bășică, Cav. 1076 Blase». [Lat. *vesica*, -am].

bilescu vb. IV «jupoiu, Cav. 157 schäle ab». [Sl. *бѣлѣти*].

bilbi'u sb. «privighetoare, Cav. 25 Nachtigall»; pl. *biłbi'i* (unde de sigur greșit stă *nibilbi'i*, v. pentru *μ*, 122/5. [Turc. *bülbül*; Arom. se mai aude forma *birbil'u*, cea mai răspândită].

bîșină sb. «bășină, Cav. 802 Furz». [Lat. **vissina*, -am, din *vissio*].

blastim vb. I «blastem»: *se nu blăstimă* să nu blesteme 172/30. [Lat. **blastemare* = *blasphemare*].

blăstimătoru sb. «blăstemător, care blestemă, Cav. 125 Gotteslästerer». [Din *blastim*, presupune un **blastematorius*, -a, -um, ca și *bă-tătoru*, din **batlitorius*, etc.].

boate sb. «voce, glas, Cav. 1096

Stimme», 94/46, 123/5; *ațele cu boate* «vocalele» 67/5, 71/11; *cu dao boți* (vocale) «cu două glasuri» 71/12, 73; *fără boate* «consoană» 67/5. [Lat. *vox*, -cem].

boe sb. «boiă, culoare, Cav. 1139 Farbe»; *alante boi* celelalte colori 178/33. [Turc. *boi*, *boei*].

borge sb. «datorie, Cav. 1135 Schuld». [Turc. *borğ*].

boță sb. «sticlă»: *boța* 176/32. [Din ital. venet. *bozza*; nn-i nevoie ca cuv. arom. să fie împrumutat din alb., date fiind legăturile din trecut ale Arom. cu Venețienii. Cfr. Meyer, Alb. Wtb. pag. 43; Deffner, Archiv. I, 273].

bou sb. «bou, Cav. 127 Ochse». 69, ~ *lu bou* 91/41, *la boi* boilor, *la boi* 162/24; 122/5. [Lat. **bovus*, -um, atestat *bobus* = *bos*, *bovem*].

brațu sb. «braț, Cav. 141, 644 Arm.»; [Cav. 10 *brață*, stă pentru *m-brață* «în brațe», gr. *στη ἀγκυλῆ*]; și cu *brață* *analtu* și cu *braț* *innalt* 99/55; *tru breate/-ă* în brațe 176/32. [Lat. *brachium*; *breațu*, stă pentru *brațu*, a după grupul *pr*, *br* > -ea; cfr. *preag*, pentru *prag*, *greas*, pentru *gras* etc.].

bresou vb. IV «privesc, mă uit»: *se nu brești* să nu privești 149/19. [Din *nutrescu* > *nutrescu* > *m*) *brescu*; vezi ale mele *Basme Aromâne*, pag. 552. De sigur în nici un caz din Dr. *privesc*, cum se întreabă Mikl. R. U. 2., pag. 78].

broască sb. «broască, Cav. 107 Frosch». În Aromăna *broască* înseamnă broască țestoasă «Schildkröte», *broatec* este «Frosch». [Lat. **broscu*, -am = *bruscus*, „rubeta, ranae genus»].

brănu sb. «brău» 156/22. [Cuvântul se aduce în legătură cu alb. *bres*, *brezi*. Socotesc că el nu se poate despărți de sl. «*brăvino*» = *supercilium*, trabs. Desvoltarea se-

masiologică din *grindă*, în *brâu*, se datorește numirii de *brîne* ce se dă grinzilor, cari formează un fel de brâu la zidul caselor. Aceste *brîne* se aşază din distanţă în distanţă de doi metri cel mult, dealungul zidului şi sunt *bărne*, bune pentru soliditatea construcţiunilor].

brumă sb. «brumă, Cav. 740 Reif»; 153/20. [Lat. *brūma*, -am/].

bubulica sb. „musca, ngr. *ῥιμείχα*“ 126/6. De sigur scăpare din vedere la Daniil, întru cât *bubulic*, *bubulică* înseamnă „căărăbuş“. [Deminutiv din *bubă* «insectă»].

bucată sb. «bucată»: *bucăţi* *bucăţi* în bucăţele 154/21. [Lat. **bucata*, -am/].

buđă sb. „buză, Cav. 1115 Lippe“; pl. articulat *biđăle* 75/18, 77/20, 83/29; *pre buđa de amare* pe marginea, pe malul mării 136/12. [Etimologie nesigură. Vezi Puşcariu, Etym. Wtb., art. *buđi*].

bugatu adj. «bogat» (Mikl. R. U. 2, pag. 72. Trebuie cetit însă *mbugatu*) 127/7. Cav. *mbugăfil'e* „a-vuţie“. [Vezi *mbugatu*].

buisesou vb. IV «colorez, Cav. 117 farbe». [Din turc. *boşamc*, după felul verbelor împrumutate din ngr.].

bunu, fem. **bună** adj. «bun 69/8, bună, Cav. 353 *bunu* «gut»; *Bune Dumniđale* Bunule D-zeu 75; *cu bună zănate* cu bun meşteşug 146/17; *şi au bună scóluzmă* şi au bun sfârşit 161/24; «bunătate» 93/43; *kăznăllu a bineloră* vistierul, tezaurul bunătăţilor 81/25. [Lat. *bonus*, -a, -um/].

buneaţă sb. «bunătate» 77/18. [Derivat din bun].

bumbacu sb. «bumbac» 145/17. [Sigur din ngr. *βαμβάκι*, *μπαμπάκι* (rosteşte: *bambak'i*)].

bumbunéđū vb. I «a tună»: *bumbuneađă* „tună“ 164/5. (Cuvânt onomatopeic).

bumbuniđare sb. «tunare, tunet, Cav. 144 Donner». [Cuvânt onomatopeic].

burete sb. «burete, ciupercă, Cav. 577 Pilz». [Lat. *bolēus*, -um/].

burioū sb. «buric»: *buriclu* «buricul» 141/14. [Lat. *umbilicus*, -um/].

bute sb. «bute, butoiu, Cav. 135 Fass» 132/10; pl. articulat *busle* 131/9. [Lat. *buttis*, -em/].

buvăliţă sb. «bivolită» 120/3. [Din *bival* < ngr. *μυοβάλλει*, suf. -*ită*].

C.

ca conj. «ca, caşi»: *ca ş-noi caşi* noi 65/4; 67/4; *ca se faţi* ca să faci (Daniil), pretut. [Lat. *quam*].

cacu vb. I «cac, Cav. 1114 scheisse». [Lat. *caco*, -are/].

cadū vb. II «cad», Cav. 760 *cadu* „falle“; *cade* 165/27; *îuţido se cadă* oriunde ar cădea 153/21; 172/30; *căđū* căzu 69/9; „a se dedă“: *potu se cadă pre curvăriile* pot să se dedea la curvăşărie 163/25; „a se rugă de“: *şi se-lă căđem al amiră a Dumniđăllu anostriū* şi să-l cădem (să ne rugăm) împăratului D-zeului nostru 81; *căđem denăntea ată* cădem înaintea ta, ne rugăm la tine 75/17. [Lat. *cado*, -ere/].

căđūtū adj. «căzut»: *căđūtlu* cel căzut 77/19. [Partic. lui *cadū*].

căeţido pron. „oricine, oricare“ 67/4. [Din *ca(r)e+fi+alb*. do (=oare, va)].

caftu vb. I *caut*, cer, Cav. 170, „koste“ (greşit; trebuie: *verlange*, *suche*, *beabsichtige*) 193, 1102 *suche*; *că caftă* căci cer [ei] 130/9, 119/3; *tra se le cafti* pentru ca să le cauţi (pentru ca căutându-le) 158/23; *caftă-o cu pălăcăria ată* şi caută o cu rugămintea ta 87/35. [Lat. *cauto*, -are din *cautum*. Vezi mai de aproape Candrea, Romania XXXI, pag. 305].

cale sb. „cale, drum 127/7, Cav.

948 Weg": *calea a mărtioşlor* „calea, drumul păcătoşilor 95/49; pl. *călurră* (pentru: *călurle*: *rl* > *rr*) „căile” 93, *călur(r)ă atale* căile tale 83/29; „dată”: *aistă cale* de astă dată, (în drumul acesta, în călătoria aceasta”, expresie luată din viaţa cărvănarilor şi a negustorilor, cari colindă oraşele şi oraşelele, în scop de afaceri. Se zice la fel în ngr. *αὐτὴν τὴν τράταν*, alb. *ketë uðe*, bulg. *oval* pat). Asemenea desvoltare semasiologică arată şi alte limbi. Cfr. Germanul „Gang”, care înseamnă şi „mal” = dată). [Lat. *callis*, *callem*].

calou vb. I „calc, Cav. 476 plundere, 738 trette”, Alb. Stud. IV, pag. 127 *călcându* călcând; *o călcaşi* o călcaşi 97/50; *şi calcă* şi calcă, prădează 146/17. [Lat. *calco*, -are].

caldu adj. «cald»: *caldă g'elă* mâncare caldă 129/8. [Lat. *caldus*, -a, -um].

calótlh adj. „fericit, norocos” 95/48. [Greşit în text *καλότχη*, pentru *καλότυχος*; vine din ngr. *καλότυχος*].

calu sb. «cal, Cav. 46 Pferd»; *cali* caii 120/3 [greşit în text *κᾱλλη*, greşala-i reproduşă şi de Mikl. R. U. 2, art. *κᾱλ-λη*. Din lat. *caballus*. -um].

calvu adj. „cheleş, Cav. 1048, kahl”. [Cuvântul azi nu se întrebunţează decât tot în partea Albaniei. Este ital. *calvo*. În celelalte limbi balcanice lipseşte. Dovadă că Aromânii s'au împrumutat direct din Italiană].

cama adv. „mai” 67/6; *cama auşli* pe cei mai bătrâni 161/24; *cama tiñisitu* mai cinstit 71/10; *cama marli* cei mai mari 160; *cama hisli* pe cei mai mici 160; 65/2; 120/3; *cama multu*; *cama g'ine* 160/24. [Lat. *quam magis*].

oan adv. „cel puțin” 65/2. [Din ngr. *καὶ ἅν*, *κᾱν* „nicht einmal”].

canda adv. „parcă, caşi când” 157/23. [Din *ca+cindū* > *cacindū* > *canda*. Presupunerea lui Mikl., R. U. 2, art. *κᾱντα*, că ar fi bulg. *kakoda*, serb. *kan da* nu poate fi luată în seamă. Vezi *Basme Aromâne*, pag. 557].

canonă sb. „canon, Cav. 371 geistliche Busse”. [Ngr. *κᾱνών*, *κᾱνόνας*].

capelă sb. „pălărie”, Cav. 883: *cappellă* „Hut”. [Ital. *cappella*].

capră sb. „capră”: *căpără* (de sigur stă pentru: *căpără* = *căpărlē*: *păr*, din *pră*, iar *rr*, din *rl*) „caprele” 119/3. [Lat. *capra*, -am].

capu sb. „cap, Cav. 410 Kopf”; *ncapū* în cap 67/5; *caplu atău* capul tău 136/12; 156 22, 163/26; *cap* „capitol” 65 [Lat. *caput*].

cara conj. „dacă, de ar”: *de cara se te scolli* dacă te vei sculă (după ce te vei sculă, după ce te ai sculă) 89/37, 89/39; *cara se ndulţească* dacă s'ar înduleci 131/9; *şi cara se h'arbă* şi de are să fiarbă (şi de-ar fierbe 131/9; 124/6, 162/24, 164/26; *că cara se crească* că de-ar creşte (că dacă au să crească) 163/25; *şi cara se h'ibă* şi de ar fi 174/31. [Greşit transcrie Mikl. R. U. 2, art. *κᾱρρα*, prin *cărra*. În toate celelalte locuri la Daniil este *cara* cu acelaş senz şi la pag. 174 31 este curată greşală de tipar. Vine *cara*, din *că-are*, după cum rezultă din citaţiile de mai sus, şi după cum probăm într'o lucrare despre origina lui „aş, ai, ar” (din verbul *avere*). Trebuieşte exclusă etimologia propusă de mine în *Basmele Aromâne*, pag. 558].

căreţidō pron. „oricare, care; cine, oricine” 141/15; 162/24; *a cūţidō* a oricui, a oricărui, a fiecărui 77/18. [Din *care* (= *qualis*, -em) + *ţi* (= *quid*) + alb. *do*; arată aceeaşi formaţie caşi Dr. *oricare*].

carne sb. „carne, 170/29; Cav. 489 Fleisch”; *carră greasă* „carne grasă”

(din *carne*: *rr*, din *rn*, cfr. *torru* < *tor*-*nu* etc.) 173/30; *cărnile* „cărnurile“ 166/27.

oarpó sb. „fruct“ 65/2; *carpollu* fructul 81/25. [Ngr. καρπός].

oarte sb. „carte, hârtie, Cav. 1111 Papier“. (Poate însemnă și „Spielkarten“, cași ngr. χαρτί, cași alb. *karte*, după cum traduc Thunmann și Mikl., precum și altele, cfr. Basme Aromâne, art. *carte*). [Vine din lat. *charta*, -am].

oarși adv. „față în față, vizavi, Cav. 13 gegenüber“. [Turc. *carşı*. Greșit la Weigand *cărsi*].

oasă sb. „casă. Cav. 915 Haus“ 67/5, 91, 144/16, 149; *a căsiți* „case“ (genetiv) 97/50; *casa ată ațea a-și-sita* casa ta cea sfântă 77/20; *casă al Israel, al Aaron, al Levi* 99. [Lat. *casa*, -am].

oascu vb. I «casc, 1112 gähne» [Lat. *cascare* < χάσκω Candrea, Romania, XXXI, 304]. In Körting 3 lipsește].

oastrevețu sb. «castravete, Cav. 11 Gurke» (vezi: *căstrăvețu*).

cașu sb. «brânză, caș, Cav. 1029 Käse, 119/3, 169/28. [Lat. *caseus*, -um].

oatı sv. «cadiu, judecătorețurc»: pl. articulat *cătasł'i* 146/17. [Greșit în Mikl. R. U. 2, art. κατάσλη, transcris *cădasł'i*. Este turc, *cadi*, înprumut prin ngr. κατής].

oatove sb. «celar, pîmniță, Cav. 394 Keller». [Ngr. κατώγυ].

oátregu sb. «corabie, navă, Cav. 377 Schiff 136/12. [Serb. *katruga* < gr. *κάτεργον* «die Aufstakelung eines Schiffes». Dacă, cum susțin Mikl. R. U. 2, pag. 66, Meyer. *loc. cit.*, arveni direct din ngr., ar fi trebuit în Aromâna să fi fost: *cătergu* sau *că-tărgu*. Cuvântul nu-i răspândit printre ceilalți români].

oabe pron. «fiecare: *de cabe* *quod* în fiecare zi 156/22, «din toate

zilele 75/16. Cav. 342 «täglich»; *cabe om*, tot omul 79/23. [Ngr. *κάθε*=fiecare].

oabeunu pron. «fiecare, Cav. 341» jeder; [ngr. *κάθε* + *unu*].

oabolik'le adj. «catolicească» 79/23. [Ngr. καθολικός, -ή, -όν, allgemein; katholisch. In citatul nostru este întrebuit sensul dintăiu].

oavúru sb. „rac, Cav. 338 Krebs“. [Ngr. κάβουρας. Azi se aude numa *căvuru*; cfr. tarent. *cauru*. sard. *ca-vuru*].

oă conj. «căci» 119, 120 și pretutindeni; *cătrăji*? «pentru ce? de ce? 65/2 [lat. *quod*].

oăoatu sb. «căcat, Cav. 878 Koth» [Lat. *căcātum*].

oăoúm adv. «cum, cașicum, precum», pretut.; *de* ~ «de precum» 65, 75/16. [Din *ca* + *cum*].

oăfase sb. «colibie» 123/5. Cav. 423 *căfasă* «Käfig». [Este turc. *kafas*. Mikl. R. U. 2, pag. 46, V, *dă καφάσση*; la noi s'a cules greșit *καφασσα*. De asemenea turc. *kafas*, greșit la Mikl., pag. 67: *cafés*].

oăioă sb. «luntre, barcă» 136/12. [Turc. *caic*. Din ngr. ar fi fost: *căik'e*, cum și de fapt se aude prin regiunea Epirului].

oăla/ă sb. «coș, Cav. 350, 484. Korb». [Ngr. Καλάθα].

oălămaru sb. «călimări, Cav. 351 Schreibzeug, ngr. *καλαμάρι*.

oălcănu sb. «călcăiu, Cav. 1084 Ferse»; *călcăiulu* 141/15. [Lat. *calcaneum*].

oăldare sb. «căldare, Cav. 348 Kessel». [Lat. *caldaria*, -am].

oăldură sb. «căldură, Cav. 293, Hitze». [Lat. **caldura*, -am, din *cal-dus*].

oălgăriță sb. «călugăriță» 177/32. [Din *căl(u)găr* + suf. -iță. Vezi: *călugăru*].

oălivă sb. «colibă, Cav. 355 Hütte». [Ngr. καλύβα].

călugăru sb. «călugăr»; *tră călugări* pentru călugări 177/32. [Din gr. καλόγηρος. Cuvântul pare a fi intrat mai de mult în Aromâna, după cum constatăm din trecerea lui γ > g și din trecerea lui ó în ú (cfr. Dr. drum=δρόμος, pentru fenomenul din urmă). Intrat de curând ar fi fost în Aromâna *călôgru sau *calóvír* (acesta se aude ca nume propriu)].

călupe sb. «calup, Cav. 354 Leisten». [Turc. *calúb*; *b* în turcește la sfârșit se aude ca -p. În Arom. vine din ngr. καλούπι, vgr. καλόπους].

cămaou sb. Cav. 357, Fischgabel. [Ngr. καμάκι. În Arom. probabil vine prin Bulg. sau Alb. Cuvântul nu este răspândit].

cămară sb. «cameră, Cav. 358 Zimmer». [Ngr. καμάρα? Cfr. totuși Körting, Nr. 1775 lat. *cămăra*, -am].

cămălafk'e sb. «potcap, Cav. 359 Kaputze». [Ngr. καμηλαύκα. G. Meyer, loc. cit. îl transcrie kāmālafke, cu *k*. nu cu *k'*, cum ar trebui. Asemenea scăpări de vedere sunt mai multe la Meyer].

cămbană sb. „clopot, Cav. 362 Glocke», ngr. καμπάνα, alb. kumbons.

cămeașă sb. «cămașă, Cav. 796, (-șe, în loc de -șă) Hemd». [Lat. *cāmīsia*, -am. De sigur că-i greșală de tipar la Daniil, pag. 152/20. κμάσα. Trebuie cetit *cămeașă*].

cănată sb. «cănată, Cav. 367 Krug», ngr. κανάτα, alb. kēnatē. [Cfr. it. *cannata*, Tiktin, Dicț. 273 Romanische Ableitung v. deutsch. *Kanne*]

cândilă sb. «candelă, Cav. 372 Lampe». [Ngr. καντήλα=lat. *candēla*. Greșit la Weigand *candilă*, neexact tradus prin «Oellicht, Nachtlicht» și «Lampe». La Aromâni înseamnă numai: «Lampa cu untdelemn, care

arde la icoane sau la capul mormintelor»].

cându adv. «când, Cav. 808, wann»; 118/3, 121/4 și pretut: *cându* 69. [Lat. *quando*. În text la pag. 118, trebuie scris *καντο*].

câne sb. «câne, Cav. 902 Hund [Lat. *canis*, -em].

cănepă sb. „cănepă, Cav. 366, 367 Hanf”; *cănipă* 148/18. [Lat. **cānēpa*, -am (=clas. *cannabis*)].

cănlou sb. «dar de nuntă, Cav. 369 Geschenk», ngr. κανίσκι.

cănistră sb. «coș cu bordurile late, Cav. 370 Korb». [Korb. Ngr. κανίστρα. Azi în Aromâna pe cât mi-este cunoscut, se aude: *cănestră* > ngr. κανέστρα, Epir-Tesalia].

cănipă, vezi: *cănepă*.

cănteou (Cav. 1012 „Lied”) și **cântio** sb. „cântec”; *Cântițe* 135/12. [Lat. *cantilium*].

cântu vb. I „cânt”: *cântăi* cântai 69/10; *cântă* cântă(ei) 122 5. [Lat. *canto*, -are].

cânți adv. „apururea, întotdeauna” 89/36. [Din cându+ți (=ce); Cfr. *Cinșis* „oricând”, formă, care se aude în Epir, și-i prescurtată din *cându ți-s* [hibă] „oricând=oricând să fie, oricând o fi”].

cântido adv. „oricând; întotdeauna” 75/15, 81/24 și pretut. [Din *cânți*+alb. *do* „ori, va”].

căpestru sb. „căpăstru, Cav. 374 Halter”. [Lat. *capistrum*].

căpitliu sb. „perină, Cav. 583 Kopfkissen”; 169 28. [Lat. *capitaneum*].

căplămă sb. „Manta, haină turcească, eșită azi cu totul din uz; Cav. 336 Mantel”, 152 20. [Turc. *caplamâ*].

căponu sb. „clapon, Cav. 376 Kapaun”. [Ngr. καπόν, alb. *kapón* < lat. *capōnem*. În Arom. este intrat direct din ngr., sau din alb].

oărbune sb. „cărbune. Cav. 378 Kohle“. [Lat. *carbōnem*].

căroare sb. „căldură mare, Cav. 398 Hitze“. [Lat. *calor*, - *ōreni*].

oărtel'u sb. „balamă, inel de fier, Cav. greșit *kărtel'u* 408 Ring“; Weigand dă *cărtel* „Ring zum Aufhängen“; *cărtel'u* fig. mai înseamnă la Vlacho-Clisura „anus“. Înloc de *cărtel'u* în Epir se zice *cărk'el'u* [Din ngr. *κερκέλι* (= lat. *circellus*) > arom. *cărk'el'u*, iar *cărtel'u*, din alb. *k'ertel'*, cfr. și pe Meyer, Alb. Wtb. 220, Ngr. Stud. III 30. Forma *cărtel* dată de Weigand este de bănuț].

cărtescu vb. IV „cărtesc, mă ating, întărit, Cav. 743 reize, Weigand «necke mit den Händen, tanle». [Etimologia necunoscută. Cea propusă de Weigand din alb. *k'ertōn*, nu înțeleg cum ar fi dar *cărtescu* și nu *k'irtescu* sau *șirtescu*. Afară de asta sensul nu se potrivește. Probabil e slav. după cum arată forma. Vezi Densușianu, H. I. r., 258, Cihac, II, 44].

cărvane sb. „caravană“: pl. art. *cărvăne* 146 17. [Turc *kervân*].

oăsenu adj. „străin“: „limbă căseană“ „limbă străină“ 68 2; *căseni mul'eri* străine muieri 163 25. [Din ngr. *ξένος*. Particularitatea de a redă pe *x* prin *căse-* există și azi la Aromânii din Albania].

căsiță sb. „lepră, Cav. 385 Kopfgrind“. [Ngr. *κασιδα*].

oăstăne, vezi *găstăne*.

oăstrăvețu sb. „castravete“ 134 11. [Slavonesc. La locul citat, în text, s'a strecurat greșala *τςτη*, în loc de *τςη*, cum trebuie să fie].

căștigă sb. „seamă, pace etc“; *se ai căștigă* să bagi de seamă, să cauți 151 20; *se o ai tru căștigă* să o ai în grije, în băgare de seamă 159 24; *cu căștiga ș- cu năla ată cu grija* (interesul cald) și cu îndurarea ta 77 19; *Avie, ai-șă căștiga Sfinte*, ai grija 75/16; *Oărfănu* ș-

vedua vu se aibă tru căștigă Pre sārăcul și pe văduva va primi 95 49. [Din verbul *căștigu* < lat. *castigo*, -are, s'a format postverbalul *căștigă*].

oătălăhtulu sb. „zăvorul“ 147/18. [In exemplarul dela Academia Română stă *καταλάχτουλου*, ci nu *καπαλάχτουλος* ca la Mikl. După formă pare că-i ngr.].

oătăcnie sb. „ceață, Cav. 388 Nebel“. [Ngr. *καταχνία*. Azi se zice în Epir: *cătăhnie* și *cătăhniej*].

oătăfronisescu vb. IV „umilesc înjosesc“: *să nu le - ești lăcără a mănitoră atădōră* să nu treci cu vedere (să nu umilești) lucrurile (=operile) mânilor tale; *Dumniță vu se nu s-cătăfronisească* 83/30. [Ngr. *καταφρονω*, din aor. (ē) *καταφρόνησα*].

oăte pron. „câte“ pretut.: *câte ună parte* câte o parte 138/19; *câte unu* câte un 156 22. [Lat. *cata*].

oătră adv. „către, spre“; *de cătră* în din cetro 67/5. [Lat. *contra*].

cătrăți sb. „pentru ce, de ce“ 65/2; *că trăți aflași casa ată ntreagă*, pentru că ai aflat casa ta (familia ta) întreagă 144/16. [Compus din *că+tră* (=întru, pentru) + *ți* (=ce; Mikl. greșit crede că este *cătră* (=lat. *contra*) + *ți*, R. U. 2, pag. 66].

cătū, oātu, fem. oătă adv. „cât Cav. 805 wie viel“, 191 și pretut.; *De cătū* precum, după cum 93 44; *căți* „căți“ 161 24; *ma căt s-easă* îndată ce es, îndată cum or eși 168 27 [Lat. *quantus*, -a, -um].

oātușe sb. „piscă, Cav. 155 Katze“, 168 27. [Lat. *catta*, -am + suf. -ușă].

oătănu sb. „furfurie, blid, Cav. 900 Schüssel“; *căfăniile* „furfuriile“ [Lat. *catinus*, -um].

oăbă sb. „broască țestoasă, Cav. 1120 Schildkröte“; *căbe* broaște țestoase 177 32. In Aromâna vine din Albaneza. Cfr. Meyer, Alb. Wtb. 182].

Că'ărăsescu, că'ărăsesou vb. IV „curăţ:“ *că'ărăsea-ne* curăte-ne 81/25; *că'ărăsea-me de amărtia a-meă* curăteşte-mă de păcatul meu 83 27; *vărtós că'ărăsita* prea curată 81 24; *că'ărăsita* curată 69 10, 71/12. [Ngr. καθαρίζω, aor. ἐκαθάρισα].

clironomil'e sb. „moştenire“ 97 52, 101 56. [Ngr. κληρονομία + suf. arom.-il'e].

cločă sb. „cloşcă, Cav. Bruthenne“ (greşit transcris de Meyer, *loc. cit.*, klotsă=cloţă). [Etimologia cuv. este neclară. Puşcariu, Etym. Wtb., Nr. 724 greşit derivă pe gloţă (după Weigand, Olympo-Wal. 33) din *gluţire* <lat. *glocire*; ar fi fost arom. *gl'u-ţire* sau *gl'iţire*. Mai sigură este părerea lui Körting³, Nr. 2265, când spune că vine dintr'o onomatopeică rădăcină *cloc*-].

clópotu sb. „clopot, Cav. 461, Glocke“. [Sl. κλονοτή].

cloţă sb. „lovitură din picior; Cav. 422 «Fustritt». (Mikl. transcrie greşit: *clōčă*, iar Meyer stă la indoială, dacă trebuie cetit *clōță* sau *clōčă*. Ngr. Κλωτίζά (κλωτίζά, κλωτίζω) alb. *ktotšis*, Alb. Wtb. 192. In Aromăna se mai zice, *clufată, scufată, scloață*. După Meyer ar fi cuvânt împrumutat de ngr. din italianescul *calcio* Fustritt; vezi despre origina acestuia în Körting³, No. 1771).

cl'ae sb. „cheie, Cav. 429 Söhüssel“ Lat. [clavis, -em].

cl'em vb. Ichiem, invit, numesc: *se cl'ehi* să chiami 129/8; *se cl'amă* se cheamă, se numeşte 67/5, Cav. 356 rufe, lade ein». [Lat. *clāmo*,-are].

coadă sb. „coadă“ 173 30. [Lat. *cōda*,-am].

coapsă sb. „coapsă, Cav. 606 Hüfte“. [Lat. *cōxa*,-am].

coardă sb. „sabie cu forma îndoită, cum se obişnuia pe vremuri, Cav. 908 «Schwert»; 155/21. Sl. kordā, Meyer, Alb. Wtb. 199. Gre-

şit aduce Weigand forma *kordă* !], **coastă** sb. „coastă, Cav. 786 Rippe», 167 27. [Lat. *cōsta*,-am].

cocu vb. III «coc, Cav. 1157 Koche, [Lat. *coquo*, «ēre].

očk'ilu sb. «copil de flori, Cav. 445, 639 Bastard» (greşit la Meyer: *kōkīlu*, cu *k*, în loc de *k'*). [După Meyer, Alb. Wtb. 198 din lat. **copilis* (din *copa*, -am). In Arom. din sl. *kopila* «Bastard»].

colai adv. «uşor, Cav. 284 leicht», 125 6, 167 27. [Turc. colâi].

col'ū sb, «coiu, Cav. 83, 704 Hode». Lat. *cōleus*,-um].

condaru sb. «Cav. 440 Wurfspeer», ngr. τὸ κοντάρι.

condil'u sb. «condeiu, Cav. 441 Schreibfeder». [Ngr. κοδύλιον].

copelă sb. «copilă, fecioară, Cav. 445 Mädchen, Magd». [Cfr. Meyer. Alb. Wtb. 198, ngr. Stud. III, 67].

copie sb. «turmă, mulţime, Cav. 443 Herde», Ngr. κοπάδι, κοπή (în Epir, Pio 49, Cipru, Sak. II 603). [Originia cuvântului neclară; cfr. *Notiie Etim.* ale mele, pag. 15].

coşosu sb. «osteneală, Cav. 446 Arbeit» [Ngr. κόπος].

cooprae sb. «gunoîu, Cav. 447 Mist, Dünger». [Ngr. κοπριά. Azi se zice *cuprie*].

corbu sb. «corb, Cav. 449 Rabe»; 125 6 [Lat. *corvus*,-um].

cordeao sb. «cordea, Cav. 450 Saite» [Deminutiv din *coardă*, cfr. Körting³, Nr. 2146].

cornu sb. «corn, Cav. 405 Horn», [Lat. *cōrnu*].

coru sb. «horă, Cav. 1134 Tanz»; *n-coru* în horă 176 32; *la cōruri* la hore, la petreceri 135 12. [Lat. *chorus*,-um].

Corin'liân sb. «Corintien»: pl. *Corin'liânî* 65 2.

coosu sb. III «cos, Cav. 833 näbe; 67 6; *se coşi* să coşi 127 7, 152 20. [Lat. *có(n)suo*,-ēre)].

cotu sb. «cot, Cav. 12 Ellbogen, 768 Elle»; *cu collu* «cu cotulu» 141/14; *n-cotu* «în deșert» 172/30, Cav. 991 *n-cotu grescu* «schwatz»; *se nu o l'ai numa...* *tră n-cotii* se nu iei numele... în deșert 91/40. [Lat. *cūbitum*. Greșește G. Meyer. susținând, Alb. Wtb. 202, că expresie aromână «*n-cotu*» vine din alb. Expresia există și în Dr. «Din cot» (Sămănătorul II, 406) «în deșert, în van». Poate contariul este ade-vărat. Cfr. ale mele Parallele Redensarten, pag. 126, No. 76].

coḃră sb. «spurcăciune, murdărie», 84 25, 155/22. [Din alb. *koḃere*, *koḃre*].

cozmu sb. «lume, univers» 79/23, 85/31. [Ngr. *κόσμος*].

creăștidū sb. «creștet 69 7, Cav. 454: *creăștidu* «Gipfel». Nu trebuiește îndreptat în *kriaștitu* (*creăștitu*), după cum crede Meyer. Forma *creăștidū* există alături de *creăștitū*, după cum pe lângă *linḃit*, există și forma *linḃid* (Crușova). Din *crescu*?

orep vb. I «crep, pleznesc, Cav. 876 platze»: *creapă* crapă 69 7.

orescu vb. III «cresc, Cav. 97 wachse»; că *cara* să crească că *dacă* au să crească, că *de ar crește* 163/25. [Lat. *cresco*, *crescere*].

oriștinū sb. «creștin», *criștinlu* creștinul 65 2 [Lat. *Christianus*, -a, -um].

oruṣe sb. «cruce, Cav. 925 Kreuz» 73. [Lat. *crux*, -cem].

cu prep. «cu» pretut. [Lat. *cum*].

cubee sb. «cupola, Cav. 323 Kup-pel». [Turc. *cubé*].

cucotu sb. «cocoș, Cav. 755 Hahn» 121 4. [Sl. *kokorъ*; cuvântul face parte din vorbele onomatopeice. Cfr. Körting³, Nr. 2280. Forma mai întrebuințată în Epir este *cocut*; altă formă: *căcōf*].

cucu sb. «cuc Cav. 463 Kukuk»: *cuculu* cucul 1123/5. [Lat. *cuccus*, -um].

oucūl'ū sb. „vârful glugei, cucuiu, etc.; Cav. 465 *cucule*, trebuiește cetit: *cucul'e* «Kaputze». [Lat. *cuculleus*, -um = *cucullus* «Haube»].

oucūtă sb. «cucută, Cav. 352 Rohr, Schierling». [Lat. **cucuta*, -am = *cicuta*].

oucuveae sb. «cucuvea, Cav. 464 Eule». [Alte forme aromânești: *cucuvate*, *cucuveăuă*. Cfr. Meyer, Alb. Wtb. 211; cuvânt onomatopeic].

ouḃle sb. «cocie» 69/9. [Probabil element adus din Ungaria supt această formă. Azi în Epir se aude *cufie*, în Macedonia *cucie*; Turc. *cüi*].

ouḃu sb. „cuib, Cav. 1095 Nest,“ 118/3. [Lat. **cubium*, din *cubo*].

culaou sb. «colac, covrig, Cav. 467 rundes Backwerk»; *culaṣi* colaci, covrigi 171/29; [Sl. Vezi Meyer Alb. Wtb., pag. 212].

culucanou sb. „cârnat, Cav. 551, Wurst“. [Deși lat. *lucanicum*, în Aromâna s'a introdus prin turceasca populară sau prin alb.; cuvântul a pătruns până și în limba arabă. Cf. Meyer, Alb. Stud. IV, pag. 79. Protetivul *cu* din Aromâna nu-i datorit amestecului alb. *kolé*, cum crede Meyer, loc. cit., ci-i acelaș fenomen ce-l constatăm și în *gulgustă* (= lăcustă) etc].

cum [u] adv. „cum“ pretut. În Ucuta vine mai mult împreună cu *că*: *căcum*: 171/29; Cav. 828 „wie“. [Lat. *quomodo*].

cumbure sb. „pistol“, tolbă de săgeți, Cav. 469 Köcher (greșit transcris *cubure*). [Este turc. *cumbür*].

cumerk'e sb. „vamă“, Cav. 468, „Zoll“. Ngr. *κομπήρι* = lat. *commercium*. Azi se întrebuințează turcescul *ṽumbruk'e*, *g'umbruk'e* (= *commercium*).

cumpărare sb. „cumpărare, Cav. 14, 1160 (Ein)kauf“. [Lat. *comparare*].

cumpăru vb. I „cumpăr“: *va se cumpăru* o să cumpăr 132 10; *cu ți*

se cumpără cu ce să cumpere 130/9. [Lat. *comparo*, -are].

cundisesou vb. IV „sălășluesc, Cav. 438 kehre ein“; *nă cundisiși* ne ai sălășluit 89/39; *și te cundised* și te sălășluește 81/25. [Din turc. *con-mâc*, după felul vorbelor din ngr., adecă cu aor. sigmatic, dar tot din aor. verbului turcesc, din *con-dim*; cfr. d. e. *bitisescu*, din turc. *bitmâc*, din aor. turc. *bitim*].

cunoăștere sb. «cunoaștere» 87/35. (Vezi mai jos).

cunoscu vb. III „cunosc, Cav. 181 kenne“; *pre-ațeliți și te cunoscu* pe cei cari te [re]cunosc 85/32; *cunuscă* cunoscă 93; *suntu cunuscute* sunt cunoscute 67/4. [Lat. **connoscere* (= *cognoscere*)].

cupăcū sb. „copac“ 117/1.

cupă sb. „pahar, Cav. Becher“ ngr. *κοῦπα*, alb. *kupe*. [Lat. *cuppa*, -am].

cuple sb. „turmă, mulțime“; *cupia* „turma“ 168/28. [Vezi *copie*].

cupuseacu vb. IV „a se căzni, a se obosi“; *cupuseaste* se trudește 126/7; ngr. *πολλὰ κοπιᾶς*; *cupusim* ne-am trudit 65/2, 67/6. [Din ngr. *κοπιᾶω*].

cuscără sb. «cuscără»: *cuscra* 160/24. [Lat. **consocra*, din *consocer*].

cuseru sb. „cuseru“: *cuscursu* „cuserul“, (-rr=rl) 160/24. [Lat. *conso-cer*].

cusiță sb. «cosiță, coadă» [In text pag. 172/30 stă scris *κοισιτῆς*. Rostirea lui azi pretutindeni la Aromâni este: *cusiță*]; *cusițe mari* sau *cușițe mari* «coade mari» 172/30. [Serb. *kositsa*].

cusurinū sb. «văr»: *cusuriuli a-tai* verii tăi 129/8. [Lat. *consobrinus*, -um].

curū vb. I «curg». *și îi cură* și îmi curse 139/14. [Lat. *colo*, *colare*].

currao sb. «cureă, Cav. 554 Rie-

men». [Lat. **corēlla*, -am, din *corium*].

curatu adj. «curat»: *ș-de curata Stămărie* și de curata Sf. Mărie 179/22; *cu inima curată* 77/20, 83/28. [Din lat. *curatus*, din *curo*, -are].

cureao sb. «cureluță»: *cu cureli* (sau *cu cureli?*) cu cureluțe 157/23.

Nu se poate preciza dacă trebu-ește cetit *cureli* sau *cureli*.

curbane sb. «sacrificiu, jertfă» Cav. *Opfer*: *că se-ara vrei curba*. ne că de ai fi voit jertfă 83/29; *curbăni hunipsite* jertfe arse de tot, arderile de tot 83/30. [Turc. *curbân*].

curcubetă sb. «cucurbetă, dovleac, Cav. 434 Kürbiss». [Lat. *cucurbita*, -am. In Arom. nu-i clară forma *curcubetă*, în loc de *curcubeată* cum ne-am fi așteptat].

curdūvane sb. «Cav. 474 Kordanleder», alb. *kurdūvân*; din it. *cordovano*, Diez, Dicț. romanic, I 139.

curmu vb. I «obosesc, Cav. 473 ermüde». Meyer îl pune în legătură cu ngr. *κομπός*, alb. *kurm* „Stumpf“, de uude apoi „Körper“. Nesigur.

curte sb. «curte, Cav. Hof». [Lat. *co(h)ortem*; vezi Candrea-Densușianu, Dicț. Etimol. art. *curte*].

curu sb. «cur, Cav. 509 Hintern». [Lat. *culus*, -um].

curundu adv. «curând, repede, Cav. 683: *currundu schnell*», 152/20 [Derivat poate fi din verbul *cur*, cași din *currere*].

curună sb. «cunună, Cav. 935, Kranz». [Lat. *corōna*, -am].

curvārisescu vb. IV «curvășăresc»; *se nu curvāriseși* să nu curvășărești 91/41. [Derivat din *curvaru*, cu aor. sigmatic ngr].

curvārile sb. «curvărie, curvășărie» 163/25. [Derivat din *curvaru* + suf. -ile).

curvaru sb. „curvar. Cav. 623 E-hebrecher, 803 Hurer“ [Sl. *коуръва* + suf. -aru].

cutrúburu adj. «turbure, Cav. 322 trübe». [Lat. **contúrbūlus*, -a, -um=*turbulus*].

cúțuru sb. «buștean, Cav. 481 Stumpf», ngr. *zobčourov*.

cuțutu sb. «cuțit, Cav. 598 Messer» 155/22; *cufitile* cuțitele 159/41. [Lat.].

C

čarou sb. «cursă, Cav. 709 Falle». [Turc. *čaro*].

čăčórŭ, vezi *čičórŭ*.

čăhtisesou vb. IV „a bate pe cinevă, a-l scutură bine, a-l ameți». [In Cav. 674, după cum foarte bine observă Meyer, stă greșit *čăhtisesou* «erschrecke», dar forma propusă de Meyer *tšăhtisesku* = *čăhtisesou* nu există. Trebuie cetit *šăhtisesou*, alb. *šăhtis*, din turc. *şaşmâc*, cu sensul de «speriu», formate cu aor. sigmatic ngr. Vezi mai jos *čihtisesou*].

čămerru sb. «otrăvă, fig. mănecare» 69/9. [Sl. *чeмepт* = *venenum*].

čănușă, vezi *činușă*.

čereasă sb. «cereașe, Cav. 404 Kirsche». [Greșit transcris de Meyer *tseriașă* cu *ts* (=f), în loc de *tš* (=č) și de Pușcariu, Etym. Wtb. No. 338. Vine din lat. *ceresia*, -am].

čičórŭ, **čăčórŭ** sb. «picior 69, Cav. 795 Fuss», pl. *čičoare* 176/32 [Lat. **peciōlus*, -um, Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1305].

čilihtisesou vb. IV «a se sili, a-și da osteneala, a se căsni la treabă»: *Ma se čilihtisești* Ci să te silești, să te căznești 152/20. [In Macedonia și Epir se zice *čilistisesou* cu sensurile de mai sus, anume din aor. turc. *čalıştım* al vb. turc. *čalışmâc*].

čihtisesou vb. IV «amețesc»: *čihtisii* ameții, îmi eșii din fire 132 10. [Turc. *čicmâc*].

čirapu sb. «cuptor, Cav. 1074 *čireapu* (Meyer și Mikl. greșit *tsi-*

riapu, *tsirâp-lu*, cu *ts*=f) Backofen»: *čiraplu* cuptorul 153 21. [Sl. *чрѣпъ*. Azi în Aromâna se aude forma din Cav. *čireip*].

čireșu sb. «cires» 138 13. [Lat. *cerēsius*, -um].

činușă sb. «cenușe, Cav. 921 *čănușă* (Meyergreșit: *tšănușă*=*čănușă*, cași Mikl., R. U. 2. pag. 82 *finușă*, ca și Weigand, Pușcariu, op. cit. Nr. 322) Asche»; 148 18. [Lat. **cinusia*, -am, din *cinus*].

čizmă sb. «cizmă»: *se ai cizme* să ai cizme 174 31. [In Arom. din Serb.].

čoară sb. «cioară, Cav. 478 Krähe», unde-i greșit transcris cu *ts*=f. Alb. sorz, Meyer, Alb. Wtb. 390.

čocu sb. «ciocan, Cav. 974 Hammer», unde-i greșit redat *tsoku*. (=țocu); *cu čocuri* cu ciocane 143 15.

čudie sb. «minune» 69 9; *čudii* minuni 97 57, Cav. 310 «Wunder». [Sl. *чyдo*+suf. -ie; altfel am fi avut *čudă*, cași în Dr.].

čuplesou vb. IV «turtăsc prin lovituri, stâlcesc, cioplesc, Cav. 744 behaue». [Sl. *чoплъ*].

čupu sb. «câlți»: *es čuk'i* ies călți 148 18. Cav. 944 «Werg». [Și la Cav. trebuie cetit *čupu*, ci nu *tsupu*, cum transcrie Meyer. Și *čuplu* servește de «Werg». *Țupu* nu se aude nicăieri, pe cât știu].

čurunidă sb. «cărămidă». Cav. 403 Ziegel. [Din gr. *κεραμίδα*. Cu-vântul este mai de demult intrat în limbă, după cum arată sunetul *ču*].

D.

Dada sb. «maica, mama» 69; *dada a Dumničăllu* maica Domnului 81 24; *a dădăi* atăet (genetiv) a mamei tale 72/24. [Cuvânt din limbajul copilăresc. Cfr. Körtling³, art. **dada*].

dafină sb. «dafin» 150/20, Cav

205 Lorber». [Cuvântul este în toate limbile balcanice. Pentru diferitele numiri în Arom. vezi ale mele *Basme Arom.* și Weigand, *Arom. II.* În Arom. a intrat din ngr.].

dao «două», vezi *doi*.

daosprădațe num „douăsprezece” 179 33.

dapoea adv. «apoi» 116 1. Din *de+apoi+a*].

dau vb. I «dau, Cav. 225 gebe“, 766 *î-o dau de alagă*, «laufe»; și *nu lă da finivă* și *nu li dă nimeni* 130 9; *dă* pers. III sing. 153 21; *că dă* căci *dau* (ei) 119/3; *se dai* să dai 171/29, 128 8; *se-l'i dă* să-i dea 65 3; *vrea se z-dau* ți-aș fi dat 83 29; *că va să da ploae* că o să plouă 164 5; *dă-nă-o dă-ne o!* 75 16; *lă dideși* le dedeși, le ai dat 89/37, 89 39; *dede loclu alór* le dede, le dăruî lor pământul 97 52. [Lat. *dare*].

dătoră sb. «dător»: *dătorru a bănil'i* dătorul de viață 76 22. [Derivat din *dau* sau este chiar *datoru* = lat «*debitorius* -a, -um, care însă influențat fiind de vb. *dau*, a ajuns să însemneze *dătător*].

de prep. «de, din, dela, după» 117 1, și pretut; *demultu* de demult 65 1; *nă mprămulăm de altă limbă* neîmprumutarăm din altă limbă 65 3; *de muma alui* din mama lui 65 2; *de nare* din nară 139/14; *năstăsi de morți* a înviat din morți Cav. Alb. Stud. IV, pag. 127; *luhină de luhină* lumină din lumină 79/21; *Amirăllu de Vasân* împăratul din Vasan; *de cap dela capitolul* 65/2; *că de căcum căci* după cum 65 4; «cu»: *ți se ah'ur-h'escu de sinfone* cari încep cu consoane 67/5; *de tru cuibu* din cuib 118/3, 75; *de pre că* decât 160/24 (vezi: *deprecă*); *de pre* 65/2; *decara* (vezi *decara*); *de cu dimineață* dis de dimineață 164/26; *desupră* (vezi *desupră*). [Lat. *dē*].

deadună, deadunu adv. «împreună, dimpreună Cav. 567 *zusammen*. 77 19 89, 97, 162, 137/12.

[Din *dē+ad+unum*].

dealih'alui adv. «adevărat : cu *de dealih'alui* cu adevărat 79 24.

Din prep. *de + alih'a* (ἀληθεια) + suf. adv. arom. -alul/.

deapoea adv. «apoi, Cav. 1041 spăter». [Lat. *de+ad+post*].

deoara adv. «după ce»: *decara se o bei* bând-o, după ce o vei bea 170/29; *de cara se moară omul* după ce ar muri omul 170/29; *cara se bați tru sați* după ce vei băga în saci 174/31. [Din prep. *de + cara*].

deferență sb. «deferență, deosebire» 67/6, 69, 71 10, 73. [Este unicul neologism latin introdus de Ucuta/

deg'osū adv. «de desupt» 67/7, „jos, în jos” 91/40 [Din *de + g'osū*].

demplade adv. «de a curmezișul, Cav. 778 schief» (unde-i greșit transcris *deblate*). [Derivat din prep. *de + prep. în + plaiu* și încrucișat cu *pade*. Azi se zice *de-am pladea*].

denante adv. «înainte, Cav. 691 vorn» 157/23; *denantea* înaintea 75'17 142/15. [Din *de+nănte*].

denăpoi adv. *donapoi, dindărăt*, Cav. 694 *hinten*“ 157 23.

departe adv. «departe» 93/44, 120 4. [Din *de + parte*; la fel ngr. *παράμερα*, din prep. *πάρα + μέρος*; iar *παράμερος* îndepărtat].

departeđu vb. I «îndepărtez»: *ah'tă depărță de noi amărtiile anoaștre* pe atâta a îndepărtat dela noi păcatele noastre 93/44. [Din *departe*; identic ngr. *παρμαρτζω*].

depreoă adv. «decât: *deprecă h'i-l'u* decât pe fiu; *deprecă* *nveasta* decât pe nevastă 160 [Din *de+pre+ca*].

deponu vb. III «cobor», Cav. 389 *me depunu* «steige herab»; *me depușu* mă coborî 161/24; *se depuse de tru feruri* s'a pogorit din ceruri 79/21 [Lat. *dēpono, -ere*].

des,-dez,- vezi *dis-, diz-, desfăc, vezi desfăc* etc.).

deslek'esou vb. IV «deslepesc»: *tra se nu deslek'ască* pentru ca să nu se deslipească 144|16. [Din pref. *des* + sl. *sl. rěniti*].

destemeale și **destemele** sb. «năframă, batistă, Cav. 580 Tuch». [Turc. *destemél*. Arom. se zice și *tés-temele* (vezi acest cuvânt), *distimele* și *tistimeao*, după analogia cuvintelor în *-eaiă* (—*eo*), pl. *-eale*].

desupra adv. «deasupra, peste» 116|1, 161 24; *păn desupra* până deasupra 131|9; *desupră* deasupra, peste 171|29; *disupră n-feră* sus în cer 91|40. [Din *de* + *supră*].

deziîrdătoru sb. «desmierdător, măgulitor, Cav. 432 Schmeichler» (vezi *dizînerdu*).

deună adv. «de apururea»: *virvira deună* deapururea fecioară 95|49. [Din *de* + *una*].

deunăună adv. «deapururea, Cav. 964 häufig», 89 38, 83 27. [Din *de* + *ună* + *ună*].

dimândăcune sb. «poruncă» 91. 93|45; *dimândăcunile* poruncile 87|34. *dimândăcunile* 77 19. [Lat. *demandatio*, -*ōnem*].

dimându vb. I «ordon, poruncesc comand, Cav. 615 befehle», (greșit tradus la Weigand «verlange»). [Lat. *demando*, -*are*].

dim(1)neață sb. «dimineată, Cav. 92 Morgen»; *se te scoli de cu dimneață* 164|26. [Vezi Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1083 din **demane*; *demanitia*, din *mane*; Meyer, Alb. Stud IV, Nr. 92].

dinte sb. «dinte, Cav. 236, 684 Zahn». 140|14; *dinți* dinți 169 28 [Lat. *dens*. *dēntem*].

dințiu vb. I «dumic. sdrobesc sfărâm»: *dihică dău* zdrobește zădă 154|21 [din *mica* > **dē-micare*].

direptu adj. adv. «derept, drept Cav. 226 gerecht, 333 gerade, 698

aufrecht» [Lat. *directus*, -*a*, -*um*].

disă pron. «dănsul»: *scoase Israil de nămisa diș'i* scoase pe Israil din mijlocul dănilor 99|55; *pret nămisa dișă* prin mijlocul ei 99|55 [Din lat. *dē* + *issus* (= *ipsus*), vezi Pușcariu op. cit., Nr. 870].

disfăoū vb. III «desfac, deschid» 75|18; *disfă-năgura* deschide-migura 77 19; *vu se-nă disfăți būdăle o* să-mi deschizi buzele 83 29; *se desfați măr-mintul* să desfaci (= să deschizi, descoperi) mormântul 171|29, 147 81; *cu ocl'i desfați* cu ochi deschiși 168|28. [Lat. *dīs-facere*].

disiou vb. I «despic, Cav. 885 desicu spalte»; *se le disiți* să le despici 177 32; *disică* despică 154 21 [Lat. *dēsēco*, -*are*, sau din *dissicare*].

dislég vb. I. «desleg»: *disleagă* desleagă 95|48; *se lu disleqi* să-l deslegi 175|31. [Din lat. *dīs-lēgo*, -*are* Nu-i sigur dacă trebuiește cetit *dislég*, cu *s*, și nu care cumva cu *z*, cum transcrie Mikl. R. U. 2].

dispól'ū vb. I «despoi, prad»: *dispoal'e* despoaie [ei] 146|17; *dispol'atu* Cav. 191 ausgekleidet». [Lat. *dispolio*, -*are*].

disupră adv. «pe deasupra, sus»: *disupră n-feră* sus în cer 91|40 (vezi *desupră*).

disvălesou vb. IV «desvelesc, descoper»: *vu se se disvălescă* se vor descoperi, vor ieși la lumină 77|18 [Din *dis* + *vălescu*, vezi *amvălire*].

dizînerdu vb. I «desmierd, Cav. 1099 schmeichle». [Din lat. **dīs-mērdo*, -*are*].

dizvesou vb. IV. «desbrac, Cav. 158 ziehe aus». [Din **dīs-vestire*].

doi, fem. **dao** (doăă, doao) num. «doi, două, Cav. 243 zwei»; 178|33 și pretut. ; *doisprăving'it* douăzeci și doi 179|34 ; *dao* două 67; *daole lavde* cele două l 69|8 ; *daosprădațe* douăsprezece 179|33 ; *dao sute* două sute 180; nepotri-

vire între num. și sb. este la pag. 139/13: *doi trápuri*, pentru *dao trápuri*. [Din lat. **doi* (=duos), **doae* (=duae); vezi Candrea — Densușianu, Dicț.; Körting³, No. 3136].

domnu sb. „Domnul Dumnezeu, stăpân” 65 și pretut. *Doamne!* (vocativul) 75, 89; *domnu* stăpân 85/3, Cav. 94 Herr⁴. [Lat. *dom(i)nus*, -um].

dormu vb. IV „dorm, Cav. 427 *schlafe*”: *vu se durním* vom dormi 89 39; *și se durniri* Și de ai dormi 169 28.

dorú vb. II „doresc” 87/35; *me doare* mă doare 139/13; 140/14; *Cându te doru* Când te dor 141/14. [Lat. *dōleo*, -ēre].

doru sb. „dor, durere, Cav. 800 Schmerz”, 65/1; *nu pot se aravdu de doru* nu pot să rabd, să sufer de dor, de durere 140 14. [Lat. *dōlus*, -um].

dracu sb. „drac, Cav. 198, 220 Teufel⁴. [Lat. *draco*].

drămă sb. „ramură, Cav. 417 Zweig”; *drăma* [în textul original *drema*] 148 18, 151/80. [Probabilă este etimologia propusă din **de-ramare*, Meyer, loc. cit.].

dristeală sb. „văltoare, dărstă” 155 22. [Slav. *drъstъ*, vezi alte explicații și numiri în Mikl, R. U. 2 pag. 84, unde-i greșit transcris: *tristeală*; Meyer, Alb. Wtb., pag. 65].

ducu (me-) vb. III „duc, mă duc” Cav. 762: *me ducu* „gehe”; *Tra se le ducu* Ca să le duc 132/10; *se nu se ducă* să nu se ducă 142/15; *se dușe* se duce 165/27. [Lat. *dūco*, -ēre].

dudă sb. „fructul dudului”: pl. *dude* 69/10. [Turc. *dud*].

duhū sb. „duh, spirit” 75, 83. [Sl. *duхъ*].

dulțe adj. „dulce” 16/28, 175; [Lat. *dūlcis*, -e].

Duminică sb. „Duminecă” 126/7. [Lat. *Domīnica*, subînțeles: *dies*].

Dumniță [u] sb. „Dumnețu, Cav.

316 Gott⁴: *Dumniță* 65, *Dumnițău* 116/1, 119/3; (articulat) *Dumnițăllu* 67, 83 și pretut.; (vocativ) *Dumnițale* 75, 83; *dada a Dumnițăllu* maica Domnului 81/24; *preste Dumnițăll'i* toț pe Dumneții toți 97/51; *D-dađi* 99/40. [Lat. *Dom(i)ne* -deus].

Dumnițăfăcătoare sb. „născătoare de Dumnezeu, Maica Domnului” 81/24; 87; *Dumnițăfăcătoare* 81/24; *se-alăvdăm tine* ~ ea 79/24; *a dumnițăfăcătoarell'i* a născătoarei de D-șeu 75/17. [Formația este după grecescul θεοτόκος].

dumnițăscu adj. „dumnezeesc”; *cu ulla ată ațea dumnițasca* cu îndurarea ta cea dumnezească 77/20. [Derivat din *Dumnițău*].

Dumnițăle sb. „zeitate, dumnezeire” 73, 95/49. [Derivat din *Dumnițău* + suf. -ile].

dumnil'e sb. „domnie, stăpânire”: *tru ifido locu a dumni(e)ll'i* alii în orice loc al stăpânirii lui 95/47. [Derivat din *domnu*].

duinae și **duinauă** sb. „lume, Cav. Welt⁴; *duinaea* lumea 146/17, 123/6. [Turc. *duîâ*, *dunîâ*].

după prep. adv. „după” 67 4, 118/2 și pretut. [Lat. *dē-post*].

dupănăsătoru adj. „următor, Cav. 29 nachfolgend”, ngr. ἀκόλουος, alb. ndjekës. din ndjek „verfolg”. [Derivat din *după* + *năsu* (=dânsul) + suf. -toru. Cuvântul este format de Cavalioti, cași *mărminătoru* (=cel din mormânt), Cav., Alb. Stud. IV, pag. 127, din *murmintu* + suf. -toru. Presupunerea lui Meyer, Alb. Stud. IV, No. 29, că ar fi o greșală de tipar pentru *păsătoru*, în loc de *năsătoru*, trebuiește înlăturată. Sensul cuvântului ar trebui să fie „Begleiter, Gehülfe”, sensuri întrunite și de corespunzătoarele ngr. ἀκόλουος, alb. ndjekës].

duplu adj. „duplu, Cav. 226 dop-pelt⁴. [Lat. *duplus*, -a, -um].

D

ḍacu vb. II „zac, Cav. 400 liege“, unde-i greșit transcris *džaku* (=ḡacu). [Lat. *jaceo*, -ēre].

ḍadă sb. „zadă 154/21, Cav. 197 Fichte, Kien, Kienfakel“, Weigand „Tanne“. [Lat. *daeda*, -am=*taeda*].

ḍamă sb. „zeamă, Cav. 295 Brûhe“; 144/16. [Azi de asemenea se zice la Aromâni *ḍamă*. (Din lat. *zema*, -am, Densușianu, H. I. r., pag. 202; că nu poate fi nou în Româna vorbește și particularitatea că în Aromâna se aude *ḍamă*, cu *ḍ* (= *dz*) și nu cu *z*. Nu știu dacă există un singur cuvânt în Aromâna cu *dz*, care să nu fie moștenit direct din latina].

ḍațe num. „zece, Cav. 209 zehn“, 69/9, 179 33; *ḍățele*=cele zece. Apoi în compuneri ca: *usprăḍațe*, *dao-sprăḍațe* etc. 179/33. În Daniil vine forma cu totul neuzitată de *ḍiți*: *optuḍiți*, *patruḍiți*, etc.; probabil pentru *diți*, și acesta pentru *ḍăți*, pl. lui *ḍațe*. [Lat. *dēcem*].

ḍăngără sb. „Cav. 557 Lyra“. [Cuvânt onomatopeic format după sunet, cfr. Meyer, *loc. cit.* Azi se aude *ḡăngără*, și cred că tot așa trebuie transcris și *ντζάνγκροζ* a lui Cav.].

ḍeămenu adj. „gemen“: *ḍeămeni* gemeni 69/9. [Lat. *gēmīnus*, -a, -um].

ḍeḍetū și **ḍeḍitu** sb. „deget“ 69/9; și cu *ḍeḍitile* și cu degetele 140/14. [Lat. *dīgītus*, -um, de unde *deaḍetu*, și din acesta apoi *ḍeḍetū*].

ḍenuol'ă sb. „genuchiu, Cav. 183 Knie“; *ḍinucl'ile* genuchii 141/14. [Lat. *genuc(u)lum*].

ḍinere sb. „ginere, Cav. 132 Schwiegersohn“; *soacra cama g'ine va ḍiniră deprecă h'il'u* soacra mai bine (= mai mult) iubește pe

ginerele decât și pe fiul 160/24. [Lat. *gēner*, -um].

ḍinuol'u, vezi *ḍenucl'u*.

ḍiou vb. III „zic“: *că ḍițe* căci zice 65/1; *ḍișe* zise 116 1. Este indoială dacă trebuie să cetim *ḍișe*, cu *ḍi* la Daniil, sau dacă nu trebuie cetit simplu *ḍișe*; Cav. 531 *ḍicu* „sage“. În Ucuta există 1 sau *ă*, după ș, ț, ḍ; *ḍișe* zise 69/9; *ḍi!* zi! 69/7, 89. [Lat. *dīco*, -ēre].

ḍuă sb. „zi, Cav. 302 Tag.“ 342; *de caḍe ḍuă* „täglich = de toate zilele“, 69/9, 75/16, 146/17; *a trea ḍuă* a treia zi 79 22; *ḍile* 91, 132/10. [Lat. *dies*, -em].

Δ

ḍală sb. „lapte acru, ngr. ζυρό-γαλο“ 120/3. [Alb. *ḍals*].

ḍăsoalu sb. „învățător, Cav. 204 Lehrer“. [Ngr. *ḍάσκαλος*].

ḍasia sb. „spirit aspru“ 69/8. [Ngr. *ḍασαία*].

ḍaviḍ sb. „David“ 65/1.

ḍelfinu sb. „delfin, Cav. 211 Delphin“. [Ngr. *ḍελφίν*].

ḍiamandă sb. „diamant, Cav. 223 Diamant“. [Ngr. *ḍιαμάντι*].

ḍiată sb. „testament, Cav. 221, unde Meyer transcrie *ḍiată* (= *ḍeată*). [Ngr. *ḍιάτα*].

ḍiḍăxescu vb. IV „învăț, instruiască, Cav. 224 lehrre“. [Ngr. aor. *ḍiḍăxă*, din *ḍiḍăxka*].

ḍiscu sb. „disc, Cav. 230 metal-lener Teller“. [Ngr. *ḍίσκος*].

ḍok'imie sb. „încercare, Cav. 234 Probe“. [Ngr. *ḍοκιμή*].

ḍolu sb. „șiretenie, Cav. 235 *ḍolu* (Meyer greșit: *dolu*) List“. [Ngr. *ḍόλος*].

ḍoymă sb. „dogmă“: *ḍoymătele*=dogmele 65.

ḍoxă sb. „glorie, mărire“ 65 și pretut.; *ḍoxa-ți!* slavă ție, mărire

ție 77/19, 87/33; Cav. 237. [Ngr. δόξα].

δοxoloúsescu vb. IV „prea măresc”: *te δοxoloúsism te prea mărim* 101/56; 85/30. [Ngr. δοxολογῶ].

δοxoloúfe sb. „prinos” 83, 30. [Ngr. δοxολογία].

δouxesou vb. IV „prea măresc, slăvesc, glorific”: *și se ~ești și să prea mărești* 77/20; *se δouxuseaște deadună cu tatăl* se slăvește dimpreună cu tatăl 79/22; *ș-cama δouxusita vârtos multu de Serafim* și prea mai mărita fără de asemănare decât Serafim 81/24. [Din aor. ngr. ἐδόξασα].

δvata sb. „testamentul, așezământul” 93/45. [Din ngr. δάτα, popular δγίγτα].

E.

E conj. copul. advers. „și, iar”: *E alantă și alaltă* 67/6. *E cândo este fără* (o) și când, este fără o 69/8; *E se fure că este iar de ar fi că este* (= iar de ar fi) 89/37, 91/41. [Lat. et].

ea pron. „ea”; pl. *ele, eale* „ele” pretut; *o ngliși o inghiți* 169/28; *se o aprindă s'o aprinză* 142/15; *așteaptă-o* 65/1; *ș-o ephūristisescu îți* (o) mulțumesc 77 și pretut. [Nicio dată u, cum se aude mai mult azi]; *tra se le umplu pențru ca să le umplu* 131/9; *și s-le lartă ce ți le ieartă* 93/43; 65. [Lat. illa, -am, în poziție intonată și neintonată. Cfr. Pușcariu, Zft. f. r. Phil. XXXII 1908, pag. 478—480]. Vezi *el*.

ea interj. „eată, each” 83/27.

ea pă sb. „iapă, Cav. 1070 Stute”; *ea pîle iepelle* 120/3. [Lat. equa, -am].

earbă sb. „iarbă, Cav. 131, 1133 Gras”; *erg'ile ierburile* 117/2; *omlu easte ca earba omul este ca iarba* 93/45, 67/7, 162, 175/31. [Lat. herba, -am].

earră (azi earnă) sb. „iarnă, Cav.

1116 Winter”; *eara* (cetește: *earra*) 124 6; [Lat. hibernum (tempus)].

ed sb. „ied”: *ezli iezi* 119/3. [Lat. haedus, -um. *ș* în loc de *q*, la *ezli*, din pricina lui *l* următor, cași *sl*, în loc de *fl*, *jl*, în loc de *sl* etc.].

efhāristisescu vb. IV „mulțumesc” 77 18; 89; *Efhāristisiț-vă a dōmnului Celebrați pe Domnul* 99/53. [Ngr. aor. εὐχαριστήσα, din εὐχαριστώ].

efhāristisirea sb. „mulțumirea” 89/39.

ēftinu adj. „ieftin, Cav. 286 bilig”. [εὐθηνός].

efoolil'e sb. „ușurință” 62 1. [Ngr. εὐκολία + suf. -ile].

ehūru sb. „dușman, inamic”: *ma scāp-nă de ehūru* ci ne scapă, ne mântuiește de cel rău 75/17; *de eh-trāl' de dușmani*; Cav. 287 *ehūru* „Feind”. [Ngr. ἐχθρός. Indreptarea propusă de Meyer este de prisos, căci cuvintele ngr. nu sunt introduse în Aromâna numai prin atingere cu poporul neogrec, ci și prin cultură. În Epir se zice mai mult *ehūru*, nu *ehūru*].

ehūrevsesou vb. IV „dușmănesc, Cav. 620 hasse”. [Ngr. derivat din cel de mai sus; neuzitat].

el[ū] pron. „el” 67 6; *elū* 93; *se-l' da știre să-i dea știre*, pricepere 65/3 și pretut.; *se lu spargă să-l sfășie* 119/3; *ascumtū lu fură* într'ascuns îl fură 166/26; 171 29; 145; pl. face *el' ei* „pretut.”; *lă* (dativul plural pentru masculin-femenin) 65/4, 93, 130/9 și pretut.; (acusativul) *li* (masculin), *le* (femenin) pretut. [Lat. illum; vezi *ea*].

elēferu adj. „liber, Cav. 260, frei”. [Ngr. ἐλεύθερος].

eleimosine sb. „pomână”; *Domnul ți fațe eleimosini* Domnul ce face milostenie 93/43. [Ngr, ἐλεημοσύνη].

Elin sb. „Elin”: *grămele a Eliū-*

loră literele Elinilor 65/3. [Ngr; ἑλλήν].

epitiŝiu adj. «indemnatic, Cav, 270 geschickt» [Ngr. ἐπιτίθετος].

ermu adj. «pustiū. Cav. 274 ein-sam». [Ngr. ἔρημος].

ernie sb. «pustietate» 101/55. [Derivat din *ermu*].

es(u) vb. IV «ies, Cav. 282 gehe heraus»; *esu* ies [ei] 146/17, 118/3; *vu se easă* o să iasă 95/48; *iș/i* ieșii 132 10; *și ișire (-ră)* și ieșiră 116 1; *aŝelū ŝi ease de tatălū* acel care purcede dela tatăl 79/22; *de ŝu ease soarră* de unde răsare soarele 93/44; *aŝel'i esu* acei devin 149 19; *ma căt s-easă* îndată ce ar ieși 168 27 (greșit desparte Mikl. ασα). [Lat. *exeo*, -īre].

escu vb. «sunt», vezi «h'iu».

estanu adv. «ăstan» 129/8. [Lat. *istum* + *annum*].

etă sb. «veac, secol, lume; Cav. 27, 457 Welt, Jahrhundert, Ewigkeit»: *tru etele a etelorū* în vecii vecilor 75 13; *etă* lume 65/4; *bana a etil'i*, viața veșniciei 79/23, 85/32. [Cuvântul vine din lat. *aetas*, prin alb. *jetë*. Totuș e neexplicabil de ce nu sună *vetă* în acest caz. N'o fi direct din nom. latin *aetas*? Forma *etă*, în loc de *eată* s'ar explica ca și *curcubetă*, în loc de *curcubeată*, din pl., care-i cel mai întrebuintat].

étimu adj. „gata, Cav. 280 fertig, bereit». [Ngr. ἔτοιμος].

etimășescu vb. IV «pregătesc așez» 93/46. [Din ngr. ἐτοιμάζω, din aor. ἐτοίμασα].

eu pron. «eu Cav. 247 ich»; 158/23 și *vindică-nă sufletu alicū* și vindecă-mi sufletul meu 85/32; *n-acum-tină* îmi conțeni, îmi opri 139 14; *nî cură* îmi curse 139/14; *sufletu-nă se ncl'ină* sufletul mi se închină 65/2, 161; *me doare* mă doare 139/13; *me sculai* mă sculai 158/23. [Lat. **eo* (= *ego*)].

evlovîsesou, vb. IV, «binecuvân-tez» 99. [Din aor. ngr. ἐβλόγησα].

Evîptu sb. «Egipt»; *a Evîptulu* (genetiv) 97/51. [Ngr. Ἐγύπτου].

exafnu adj. «subit, neașteptat»: *cu exafnă moarte* cu moarte neașteptată 147/17. [Ngr. ἔξαφνα].

facu vb. II, III, «fac, Cav. 361 mache, 173 werde»; *fafe* face, e bună, convine 177 32; *se fafe* se face 119/3; *tra se le fafi* pentru ca să le faci 151 20; *tra se(s)/facă nóstimă* pentru ca să se facă gustoasă 159/24; *nu o fafem tră vlasfime* nu o facem pentru blasfemie 65/3, 69/9; *facu* fac(ei) 126/7; *facu fumū* produc fum 154 21, 138 13; *ŝi cu nășū se fed-ŝeră* toate ce cu dănsul s'au făcut toate 79 21; *rrăulū l-fečū denăntea ată răul* înaintea ta l'am făcut 81/27; *ŝiŝi făcuși* 81 24; *me fafe* mă născu 83 27, 65 2; *nu fețe* nu făcu 93 44, 116 1; *fafe* făcu 69 7; *poă-mile se feferă* poamele se făcură, se coapseră 129 81; *se feferă* se făcură 118 2; *ŝă-me fă-mă* 85/35. [Lat. *facio*, -cère].

fagu sb. „fag” 117 1 [Lat. *fangus*, -um].

falcă sb. „falcă, Cav. 848 Kinnbacken”, 167 27. [Lat. **falca*, -am = *falx*].

fao sb. „fasole, Cav. 462 Bohne”. [Lat. *faba*, -am].

faptu adj. „născut, făcut”: *faptu de tatălū* născut din tatăl 79 21; *faptu, nu adlărtătū* născut, nu făcut 79 21. [Vezi: *facu*].

Faraó și Fărăó sb. „Faraon” 101/55, 97/51.

fară sb. „neam, rasă, trib, Cav. 163 Geschlecht”: *fară după fară* neam după neam, din generație în generație; în neam și în neam 85 32, 95/49, 97 82; 65/1, 149/19; pl. *farī multe* 97/82 (unde constatăm un vechiu plural aromănesc despărut azi: *farī*, azi *fărī*; tot așa *mari*,

pe când azi *mări*. Vezi acest cuvânt). *Fără*, în Daniil 149 19, este de sigur greșală de tipar. [Despre origina probabilă a cuvântului vezi, Meyer Alb. Wtb. 100, Ngr. Stud. IV, 94].

farcă sf. „deosebire”: *are farcă de....* se deosebește de... 69 8. [Turc. fark].

față sb. „față, obraz”: *meru de față* „umărul feței—obrazul” 175 32. [Lat. *facia*, -am].

favru sb. „faur, Cav. 1105 Schimid.”. [Lat. *faber*, -brum].

făcătoru adj, „făcătorul” 77/21. [Vezi de asemenea: *đumniđăfăcătoare*] [Derivat din vb. *facu*].

făndecu sb. „glonte”: *făndecu* 156/19. [Turc.].

fănerusescu vb. IV, „arăt, apar”: *Le fănerusi* Le-a făcut cunoscute, le-a arătat 93 43; *le fănerusiși la mine* le ai arătat mie 83 27. [Ngr. φαυερώνω, aor. ἐφαυέρωσα].

fântână sb. „fântână” 166/27. [Lat. *fontana*, -am. Greșit transcris de Mikl., R. U. 2, pag. 84, prin *fântenă*, deși în textul original stă *φαντίνα*, căci Daniil nu-i consequent; cfr. *atău*, dat: *atēu* și *atāu* de Daniil].

fără prep. «fără» 95 49, 121 4 și pretut. [Lat. *fōras*, în poziție neîntonată].

Fărăó, vezi *Farao*.

fărină sb. «făină, Cav 41 Mehl». [Lat. *farīna*, -am].

fărmacu sb. «otravă, Cav. 1052 Gift». [Ngr. φαρμάκι].

făsul'ū sb. «fasole» 133 10 [Ngr. φασούλι, pl. φασούλια (= *fasul'a*)].

feată sb. «fată, Cav. 451 Mädchen» 69/7; *fétile* fetele 145/17.

feliseacu vb. IV «folosesc, Cav. 1170 nützen», 126 4. [Ngr. ωφελώ, din forma aor].

fenere sb. «felinar, Cav. 1050 Laterne». [Turc. *fenér*].

fetu vb. I «făt, Cav. 165 gebore»: *Cându feată oáo și pul'i* când face

(= fată) ouă și pui 121 4; *feată multe ori* nasc (porumbeli) de multe ori 223/5. [Lat. *fēto*, -are].

fićoru sb. «copil, băiat, fecior, Cav. 715 Kind: *fićor'i* copiii 65 2. 145 16; *niś'i fićori* micii copii 130 9; *verru* (= *vărru*) *fićoru* vreun băiat 175 31; a *fićórloră* a copiilor 73 15. [Lat. **fētiolus*, -um, din *fetus*].

flisire sb. «folosire, folos» 61'1.

flu sb. «elefant, Cav. 261». [Turc. *fil*].

flămură sb. «flamură, steag, Cav. 1063 Fahne». [Lat. *flamūla*, -am].

fleacă, sb. «flacăra, Cav. 1066 Flamme» (Meyer numai: *flacă*) [Lat. **flacca*, -am = *facia*; *flea*-, pentru *fla*-, acelaș caz e cași *greas*, pentru *gras*].

flueară sb. «fluer» 140 14.

flse sb. «natura, Cav. 1092 Natur». [Ngr. φύσις].

fiťil'u, fiťil'e sb. «fetil, Cav. 1088 Docht», Ngr. φτιλ, alb. *fiťil* [= ture, *fiťil*].

foame sb. «foame» 130 9. [Lat. *fames*, -em].

foămită sb. «foamete, Cav. 742 Hunger». [Lat. *fames*, **item*].

foărfică sb. «foarfece, Cav. 1150 Scheere» 135 11. [Lat. *fōrfex*, -icem].

focu sb. «foc, Cav. 1098 Feuer». [Lat. *focus*, -um].

fonicó sb. «omor, crimă, Cav. 1069 Mord». [Ngr. φον:όν].

fornigă sb. «furnică, Cav. 607 Ameise». [Lat. *formīca*, -am]. Azi *furnigă, furnică*.

fortună sb. „furtună, Cav. 1072 Sturm” [Lat. *fortuna* -am].

fóťise sb. „lumină”: *se nă da fóťise* să ne lumineze. 65 3 [Ngr. φωτίσις].

frate sb. „frate, Cav. 21 Bruder” [Lat. *frater*, *fratrem*].

frăndă sb. „frunză” 67 4; *frăndile* frunzele 153 21, Cav. 1091 Blatt” [Greșit *φρά*- în loc de *φρά*-, cum se află în original. Lat. *frōndia*, -am].

frăngu vb. III „frâng, rup, Cav. 990 zerbreche“ : *se frânge* se frânge se rupe 167 27; *eră frământă (-e)* erau frânțe 161/24 [Lat. *frango*, -gère].

frănu sb. „frău, Cav. 854, 1104 Zügel“. [Lat. *frenum*].

frăntea sb. „fruntea“ 139 13. [Lat. *frons*, *frontem*].

frântu adj. „frânt, rupt“ 136'12; *frământă(-e)* rupte 161 24.

frică sb. „frică, Cav. 1067 Furcht“; 161 24, 93'44, 77 18, 142 15. [Cuvântul este vechiu în Română].

fricu (me-) vb. I „mă infricușez“; și *me fricai* și *mă infricușai* 136'12. [Derivat din *frică*. Azi *mi nfric*, *mi nfricușău*].

frigu vb. III „frig“ : *friptă* friptă 170'29. [Lat. *frigo*, -gère].

frimitu vb. I „frământ, Cav. 229 knete“ : *se frimită* să frământa 162 22. [Din *frimintu* (existent)=lat. *fermento*, -are].

fronimu adj. „blând, Cav. 1079 verständig“ : *fronimdu* blândul, ăl blând 137'12; *fronimă* blândă 77 20 [Ngr. φρόνιμος].

fruttu sb. „fruct, Cav. 380 Frucht“ [Din. ngr. φρούτον, sau direct din italienește, date fiind în trecut relațiunile Aromânilor cu Italienii și în special cu Venețienii].

fugu vb. IV „fug, mă duc, Cav. 1056 fliege“ : *fugu* fug (ei) 124 6; *tra se s-fugă* (greșit Mikl. *sfugă*, s-este pron. *ŝi*, *îŝi*, devenit *s* înainte de *f*) pentru ca să-ți fugă, să se îndepărteze dela tine 147 18. [Lat. *fūgeo*, -īre].

fumel'e, fumeal'e sb. „familie, copii, Cav. 1049 Familie“ : *la fumel'a amei* la familia mea 133'10; *tră filisirea a fumel'lorū* anostorū pentru folosul copiilor noștri, familiilor noastre 65'1; *fumel'le* anoastre familiile noastre 65 1. [Lat. *famīlia*, -am].

fu]metosū adj. „flămând“ : *a fu]*

metoslorū (dativ) flămânzilor 95 48 [Derivat din *foamete*].

fumu sb. „fum, Cav. 375 Rauch“ 154'21 (unde greșit stă în text φοοχοο neindreptat de Mikl. în transcriere, rea sa). [Lat. *fumus*, -um].

fundosesou sb. IV „cufund, Cav. 136 tauche unter“ [Din ngr. φουν-ώνω].

funda sb. „fund, Cav. 106, 737 Grund, Boden“. [Lat. *fundus*, -um].

funie sb. „funie, frânghie, Cav. 888 Seil“ : *funea* funia 174'31; *legatu cu funi* legat cu funii 157'23. [Lat. *funis*, -em].

fanicò sb. „omor, crimă“ : *se nu făi funicò* să nu uciți 91'41. [Ngr. φονικόν]. Vezi *fonicò*.

fur vb. I „fur, Cav. 421 stehle“ : *Se nu fur!* Să nu furi 91'41; *fură noaptea* 145'17; *lu fură* îl fură (ei) 166'26. [Lat. *furo*, -are].

fur(u) sb. „fur, hoț“ : *fur'i* hoții 145 17. [Lat. *fur*, -em].

furoă sb. „furcă, Cav. 843 Spinnrocken“ ; *furca* 145'17. [Lat. *furca*, -am].

furnică sb. „furnică“ 126'7. [Lat. *formica*, -am. Vezi mai sus: Cav. *formică* (cfr. *fortună* Cav., p. *furtună*; simplă redare etimologică)].

fusu sb. „fus, Cav. 22 Spinnrocken“ (!); *cu fuslu* cu fusul 145 17- [Lat. *fusus*, -um].

fută sb. „poală, șorț, Cav, 1077 Schürze“. [Turc. *futâ*].

gazdu sb. 73/14. În Aromâna se aude numai ca nume propriu. În Vlachio-Clisura există familia *Gazdal Pinca*.

gădilicu vb. I „gădil, Cav. 153 kitzle“ [Cuvânt onomatopeic din sunetul *gădă*, *gădă*, cu care obișnuiesc copiii să însoțiască acțiunea gădilăturii. Vezi P. Papahagi, *Din Lit. popor. Arom.*, pag. 19].

gălină sb. „găină, Cav. 701

Henne: *găl'inle* gămele 121 4. [Lat. *gallina*, -am].

gălăgustă sb., „locustă“ 69 7. vezi: *gulgugustă*.

gămilă sb. „cămilă, Cav. 360 Kamel“. Ngr. *καμήλα*, Bulg., Serb. *камила*, Alb. *gamile*, serb. și *gamila*, cfr. Meyer, Alb. Wtb., pag. 118.

gărdină sb. „grădină, Cav. 414 Garten“, 137. [Sl. *рpа.и.и.и.*].

gărgălanu sb. „gătlee, Cav. 526 Schlund“; *gărgălanu* gătleejul 134 11 [Bulg. *рpа.и.и.и.* serb. *гp.и.и.и.*].

Găr(r)îțu sub. „grăunte; bubă, Cav. 914 Sammenkorn“; *gărrîșlu* grăuntele, boala 165 26; *gărrîșlu de n-țeru* trăznetul, ngr. *τὸ ἀστροπελέκι* 165 26; *gărrîță* bube 147/18. [*Găr(r)îțu* stă pentru: *gărnițu* < *grănuțu*; *gărrîșlu* < *gărnișlu* < *gărnușlu*; din lat. **granuceum*, diminutiv din *granum*].

găstăne sb. „castană, Cav. 386 Kastanie“, pl. 134/11. [Lat. *castanea*, -am. Azi se zice *căștiine*, *cistiine*].

gl'emi sb. „ghiem, Cav. 460 Knauel“ [Lat. *glōmus*, -um > *gl'om*, Vlacholisura; iar *gl'em* din **glemus*, -um].

gl'oțu sb. „ghiață, Cav. 499, 710 Eis“, 161. [Lat. **glacium*, Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 709].

gong'lescu vb. IV „gângăvesc, Cav. 182 murmur“. [Ngr. *γογγύζω*].

gol adj. „gol, Cav. 20, 283, 483 leer“; *se nu se ducă golu* să nu se ducă gol (=cu mâinile goale) 142/15; *goulă* 73 14. [Sl. *голъ*].

gorțu sb. „păr, pară 138 13; Cav. 67 Birne“; *gorță* (-e) 134/11. Din sl. *ropa* „munte“ + suf. (i)țu, adecă [păr] de munte, pere care se coc târziu, spre deosebire de perele celelalte, mai bune, și cari sunt numite *per*, *peare*, *peare spirlungoase* etc.].

graiū, vezi *greăiū*.

gramă sb. „slovă, literă“ 65/2, 65 3; *gramă* 65 4. [Ngr. *γράμμα*].

grasū, **greasū** adj. „gras“: *carră*

greasă carne grasă 173 30; *grase* 167 27. [Lat. *grassus*, -a, -um: Arom. *greas*, din pricina lui *r*, cfr. *preagu*, pentru *pragu*, după cum și contrariul se petrece, cfr. *rao*, din *reauă*].

grăndine sb. „grindine, piatră. Cav. 1101 Hagel“ *grăndinea* (articulat) 153 20. [Lat. *grando*, -inem. Azi Arom. se zice mai mult *grindine* (-ă)].

grănu sb. „grâu, Cav. 872 Weizen“ 120 4; *grănu* grăul 165 26. [Lat. *granum*].

grăsime sb. „grăsime, Cav. 739 *γρᾶσίμῃς* „Fett“. [Derivat din *gras* + suf. -ime].

greăiū, **griaiu**, **grai(ū)** „graiu. cuvânt, rost; Cav. 549 Rede, Wort“; 81 24; *greaiū* cuvântul 150 19, 93/46; pl. *greădere* 66 4, *greăderi* 67 4, *greăerră atale* cuvintele tale 77/19, 83 27; *a greăderlor a* cuvintelor (genetiv) 65/2. [Sl. *рpа.и.и.* -erră = -erle].

greasū, vezi *grasū*.

greăță sb. „greăță, Cav. 113 Eckel“, mai bine „Uebelkeit“. [Lat. **grevitia*, -am, din **grevis* = *gravis*].

grepu sb. „undită, Cav. 6 Angelhacken“. [Din alb. *grep* < lat. **grap-pus*, cfr. Meyer, Alb. Wtb. 129].

grescu vb. IV „vorbesc, grăesc“, Cav. 991 n-cotu grescu „schwatzte“. [Derivat din *graiū* > **grăescu* > *grescu*].

grețescu adj. „grecesc“; *de pre Grețesca* (subînțeles: *limbă*) din grecește, din greceasca (limbă) 65 2. [Derivat din *Grecu*].

greu adj. „greu“: *suntu greale* sunt grele 125/6. [Lat. **grevis*, -em = *gravis*].

groapă sb. „groapă, Cav. 522 Graben“, alb. *gropë*, Meyer, Alb. Wtb. 131.

grosu adj. „gros, Cav. 1129 dick“. [Lat. *grossus*, -a, -um].

grumađu sb. „grumaz, Cav. 521 Schlund“ [Lat., vezi Pușcariu, Etym.

Wtb. Nr. 743, Papahagi, *Notițe Eli-nol.*, pag. 24].

gruñu sb. „bărbie, Cav. 763 Kinn 168/27. [Lat., vezi, *Notițe Etimol.* ale mele, pag. 25, pentru dezvoltarea se-masiologică. Deja Mikl, R. U., 2, pag. 68 arată raportul dintre „dea-lușor „și „bărbie“.

gulugustă sb. locustă, Cav. 35 Heuschreke“. [Lat. **lacusta*, -am. Forma mai veche în Arom. este de sigur *lăcustă* (existentă), din care s'a născut (*gă*)*lăgustă*. și din aceasta (*gu*)*lugustă*, prin asimilarea lui *ă* cu *u* din silaba următoare. Antepusa silabă *gă*, probabil stă pentru *că*- prin încrucișarea cu cuvântul *cal* sau *carcaleț*. Cfr. Meyer, Cav. 30].

gunosu sb. „scărbă, Cav. 963 *îi-o gunosu* „habe Widerwillen; bulg. гнуса се „Eckel empfinden“.

gură sb. „gura, Cav. 940 Mund“ 89/29, 99, 141/14 [Lat. *gula*, -am].

gustu sb. „gust“ 73/14. [Lat. *gustus*, -um].

gușă sb. «gușe, gât, Cav. 521 Hals» 69/7 [Lat. *geusiae*, cfr. Pușcariu, Etym, Wtb. Nr. 747].

gutui sb. «gutui, Cav. 504 Quitte [Lat. *cotonea*, -am = *cydonea*, Den-suşianu, H. I. r., pag. 91, 112].

guvă sb. «gaură, Cav. 1026 Loch» 168/28, ngr. γαύα, ital. cova, covo.

guvozdu sb. «cuiu de bătut pot-coava» 73/14. [Sl. рѹзѹ=clavus].

G'

g'elă sb. «măncare, bucate, Cav. 1044 Speise», 73/15, 128/8, 129/8, 159/24, 169/28. [Din serb. direct, sau prin alb. *g'elə*].

g'emie sb. «corabie, navă, turc. *g'emî*.

g'indă, vezi *g'intă*.

g'incală sb. «greer, Cav. 996 Grille», alb. *g'inkal*, Alb. Wtb pag. 140.

g'ine adv. «bine» 97/59, 119/3, 123/5; se *l'i nveață la g'ine* să-i în-vețe la bine 160. [Lat. *bene*].

g'intă sb. «ginte, neam, popor, norod, Cav. 249 Volk, 525 *g'indă* (unde probabil este greșală la Cav.)»; 97/52, 101/55, 132/10. [Este alb, *g'int*, -di < lat. *gentem*, Meyer, Alb. Wzb. pag. 141].

g'osu adv. «jos»: *pre g'osu* de de-supt 169/28; *de g'osu* de jos, din jos, de desupt 150/19; *ng'osu* în jos 136/12. [Lat. *deosum* = *deorsum*. În Aromână este neexplicat *g'*, în loc de *ğ*, cum ar fi trebuit. Probabil din pricina nasalului *n*, cu care se în-trebuințează mai ales].

g'um sb. «vas de aramă, de pus apă» 69/7. [Turc. *g'um*].

G'urca 69/7 nume propriu, demi-nutiv dela *G'urea* (Gheorghe), de unde și *G'uri*. Acest din urmă se aude în Vlachio-Clisura.

g'ușanū 73/15. Derivat din *Ster-g'uşū*, deminutiv din Sterie, sau din *G'urg'uşu* (= Gheorghiiță), de unde se mai aude și *G'uşu*.

g'uvăsesou vb. IV «cetesc», Cav 219 δ'uvăsescu, «lese»; 65/3, 73/15. [Din forma aor. a ngr. ὀυβάσκειν = ὀυβάσκειν: γ'αυάσκω aor. ἐδ'γ'άβατα].

g'uvăsitōrū sb. «cetitor»: *a g'u-văsitōrului* a cetitorului 65/1 [-rr, pentru-rl-].

G

ğ'il'ăt sb. «gealat, găde, Cav. 218 greșit transcris *dzel'atu*». [Din turc-*ğelat*].

ğ'ocu vb. I «joc, Cav. 716 tanze»: *se ğoři n-coru* să joci în horă 176/32; *că de căcūm ğucām de locū* căci după cum ne mișcăm din loc 65/4 (alb. tot așa). [Lat. *joco*, -are].

ğ'one sb. «june, voinic, Cav. 721 tapferer Burscha, 69/9. [Lat. *juvenis*, *juvenem*. Particularitatea cuv. arom.

gone, în loc de *gune*, este explicată de Weigand, Jahresbericht d. Inst. f. r. Sprache, XII, pag. 107].

gōi sb. «joi» 69/9; *gōea* 127/7 [Lat. *Jovis(dies)*].

gudēṭṭu sb. «judecată» 93/43, 95/48. [Lat. *judicium*].

gūdicu vb. I «judec, Cav. 494 richte»: *se gūdică* să judece 79/22; *tru zămanea ți vu se gūdiṭi* în vremea când vei judecă 83/27; *că va se-l' gūdică domnul căci o să-i judece domnul* 97/52. [Lat. *judico, -are*].

gūdicătoru sb. «judecător» 69/9; *gūdicătorru* judecătorul 77/18: cu-rr-—-ri-[Derivat din *gūdicu*].

gumetate, gūmitate sb. «jumătate» 69; *pre ngūmitate pe jumătate, înjumătăṭit* 67/6; *gūmetăṭ de noapte* 121/4; *gūmīṭāṭ* [f] *de noapte* 77/18 miezul nopții. [Din alb., Mikl. R. U. 2, pag. 83, Densusianu, H. I. r., pag. 295; totuși pare că cuvântul n'are a face cu alb. *g'umēs* de loc. Pentru explicarea lui *g'u*, din care a rezultat *gū* - o paralelă ne oferă Arom. *g'osu, ng'osu*. Să nu fie oare și aci influența nasalului *n*, care a făcut ca cuvântul să se rotească *ng'umefate*, de unde ar. (n) *gūmitate*? E probabil atunci că vine din lat. *dīmī(die)tatem*].

gūnāpine (greșit transcris de Meyer, Cav. 399 *gūnāpine*) sb. «jeneapăn» 151/20. [Lat. *juniperus, -um*].

gūngunar(r)u sb. «greerele» 125/6. [Onomatopoeic].

gūratu sb. «jurământ, Cav. 700 Eid.» (Derivat din vb. *guru*).

I

ymisiu adj. «adevărat»: *că domnul și alepse Iăcovlu șă Israil tră ymisiulu alui* Căci domnul își alege pe Iacob și pe Israil spre moștenirea lui 97/51. [Ngr. γῆμισος].

γramă, vezi gramă.

γumarū sb. «măgar»: *γumarl'i* măgarii 120/4; Cav. 149 *γumarru* «Esel». [Ngr. γομάρι].

H

hābinu adj. «căldicel»: *cu hābină apă cu apă căldicică* 170/28.

Havaân sb. «Havaan», 97/52.

hapse sb. «închisoare, Cav. 1113-Gefängnis». [Turc. *habs*].

harabeūla sb. «vrabie»: *harabeil'i* vrăbiorii 125/6. [Din sl. vrapŭti].

harao sb. «bucurie» 83. [Ngr. χαρά].

hare sb. «grație, dar»: *hārī* grații, daruri 81/24. [Ngr. χάρι].

hālīṭā sb. «piatră, Cav. 1103 Kieselstein». [Din ngr. χαλίς, din pl. *hālīṭe*. Azi sing. în Epir sună *hālīk'e*, pl. *hālīṭi* = locuri pietroase, *Hālīk'i* se numește și un sat arom. în regiunea Aspropotamului (Tesalia)].

hārače sb. «tribut, Cav. 1109 Tribut» (Meyer greșit *haratse*, cu f). [Din turc. *harāč*].

hārāmītū sb. „haiduc”: pl. articulat *hārāmīsl'i* 145/17. [Turc. *harāmī*. Cuvântul nu-i întrebuițat în Aromăna].

hārķ'escu vb. IV «horcăesc, Cav. 845 schnarche». [Slov. kroat. *hrkati*, rum. hărcăesc, alb. gərhas, Meyer. Alb. Vtb. 123].

hārisescu (me-) vb. IV. „mă bucur, Cav. 1100 freue mich»: *hārī-sea-te* bucură-te 81/24; *se te hārī-seṭi* să te bucuri 144/16; *vu se se hārīsească* se vor bucură 83/28; *nă hārīseșcu* ne bucură 121/4. [Din Ngr. χαρά bucurie + term. aor. sigmatic ngr. Atât Mikl. cât și Meyer greșesc, când spun că-i format din *χαρίσω* > *χαρίζω*, cu schimbarea înțelesului].

hăriosu adj. „bucuros“ 176/32.
[Derivat din *harao*].

hărescu vb. IV „nutresc, hrănesc, Cav. 324, 1019 ernähre“ 125/6, 126 7. [Sl. храни].

hăsăpu sb. „măcelar“: *häsak't'i* măcelarii 173/30. [Turc. *kasab*].

hăvane sb. piuă 170/28. [Turc. *havân*].

hărzitorru sb. «dăruitorul, dă-tătorul: - a *bănăl'ei* dă-tătorul de viață 81/25. [Din *hărzescu*].

hăzescu vb. IV «dăruiesc, Cav. 1110 schenke. *Härze-d-hî* dăru-ește-mi 83 28. [Ngr. *χαρίζω*].

hăznă sb. «vistier, Cav. 321 Schatz»; articulat *hăznăllu* 81/25; *de tru hăznafl'i aluî* din vistierele sale 97/51; *hăznăllu a bîneloră* vis-tierul bună-tăților 81/25. [Turc. *caznâ*, *haznâ*].

hoară sb. «sat, Cav. 1144 Dorf». 69 7. [Ngr. *χωρά*].

hunie sb. «pălnie, Cav. 1142 Tri-chter». (Ngr. *χωμί*).

horva adv. «deosebit» 71 10, 89/39, Cav. 1146 «abgesondert»; *hor-va de mine* în afară de mine 91 40. (Ngr. *χωρῖς*, din *χωρίς*).

honoată sb. «miros urât, Cav. 1126 Gestank», ngr. *χρότος*, cfr. *căsenu*].

hrană sb. «hrană» 101 56, 130 9. (Bulg. serb. nsl. *xpana*).

hrisozmă sb. «lucruri, fire aurite Cav. 1138 Gold (!), Weigand tra-duce bine prin „Goldfaden“. (Ngr.)

Hristós sb. «Hristos» (Meyer, Alb. Stud. IV, pag. 127). [Ngr. *χριστός*].

Hristó sb. «Hrist»: *Hristé Du-miđale!* Hristoase D-zeule! 87/34, 79 23; articulat *Hristóllu* 79 21, 67 5.

hunipsescu vb. IV «mistuesc»: *curbănî hunipsite* jertfe arse de tot, mistuite cu totul de foc 83/30. (Ngr. aor. *χώνευσα*, din *χωνεύω*]

hurmae sb. Cav. 1068 Dattel, turc. *hurma*. Azi se aude *curmale* (pl.) = fructele produse de curmal.

H'

h'are sb. «fiere, Cav. 1128 Galle» (Lat. *fele = *fel*, *fellis*).

h'avră sb. «friguri, Cav. 318 Fie-ber»: *mi lo h'avra* mă apucară fri-gurile 158/23. [Lat. *fēura].

h'erbu vb. III «fierb, Cav. 139, siede»: *h'arbe* fierbe 176 32; *cându se h'erg'i* când să fierbi, când ai fierbe 159/24; *h'erşu* fiersei, am fiert 69/7; *h'ertu* fiert 170/29. [Lat. *fērbo*, -ēre].

h'ertură sb. «fiertură, Cav. 705 Gemüse» (!).

h'eru sb. «fier, Cav. 869 Eisen»; *herru* 121/4, stă pentru *h'eru*. (Lat. *fērum*).

H'eruvim sb. «Heruvim» 81/24.

h'icatu sb. «ficat, Cav. 956 Le-ber»; *h'icatu* ficatul 167/27. [Lat. *ficātum*. In Ar. nu înseamnă şi «Herz», după cum greşit dă Wei-gand].

h'ică sb. «smochină, Cav. Feige»; *de h'îfe* de smochine 132/10. [Lat. *fica*, -um].

h'ieu sb. „smochin“ 138 13. [Lat. *ficus*, -um].

h'igu vb. III «infig, Cav. 642, 1143 stecke hinein»; *h'îfe* înfige- (Lat. *figo*, -figēre).

h'il'ă, h'il'e sb. fiu, fiică, Cav. 1036 Sohn, 326 Tochter; 91 41, 160; *h'il'-lu* fiul 69; *h'il'e* fiică 69; *pre h'il't'i a h'il'loră* pre fiii fiilor 93/44; *a h'il'-lu* a fiului 75 15. [Lat. *filius*, -um *filia*, -am].

h'iru sb. „fir, aţă“: *cu h'ire să-nătoase*, cu aţe trainice, tari 15320. [Lat. *filum*].

h'iū vb. IV „sunt“ şi **escu** Cav. 252 ich bin; 91/40, 140/14; *tra se h'ii* pentru ca să fii 127/7; *se h'ii aproape* să fii aproape 159/24; *est'i est'i că este* căci este 120/3; *nimalo este* de-stul este 65/2 şi pretut; (la pag.

1171 stă estă, greșit pentru este); *că l-o-rșine* căci li este rușine 175 31; *așite se h'ibă* așa să fie 182; *se nu h'ibă* să nu fie 151/20, 159; *cara se h'ibă multe lăsk'i* dacă ar fi noroaie multe 174 31; *fi vu se h'ibă* ce vor fi 87 34; *h'im* suntem 93 45; *fi suntu* cari sunt 66/4; *Alte suntu* 117/2, 119 3 și pretut.; *eramu eram* (eu) 157 23; *eră* era (el) 65 1; *er(r)ă* erau 161; *Că s-eara urvai curbane* că de ai fi voit jertfă 83/29; *ni fu frică* imi fu frică 161; *tu fuși* unde ai fost 181; *Se fure că me nel'inu* De ar fi că mă închin 65 2; *se fure că afi* de ar fi că afli, de ai afla 65 3. [Lat. *fieri*].

h'umănicu sb. „pepene verde“; **h'umăniți** pl. 134 11 [greșit în transcrierea mea *h'umuniți*]. [Ngr. *χερμονικόν* Wassermelone].

I.

I conj. „sau, ori“ 65/3, 67, 172 29 și pretut.; *i de neștire, i de ne-ut-lisire* fie de neștire, fie de nepotrivire 65/3. [Ngr. *ή*].

Iacob sb. „Iacob“. 95 48, articulat *Iăcovlu* 97.

icoană sb. „icoană, Cav. 250 Bild“. [Ngr. *εικόνα*].

idolă sb. „idol“ 91/40; *idol'i* idolii 99/52. [Ngr. *ειδωλον*].

Ierusalim sb. „Ierusalem“: *apeliu* și *șade Ierusalim* acela care șade la Ierusalem 99 53; *mîrurile a Ierusalimili* zidurile Ierusalimului 83.30.

ifén sb. „semnul ~ pus de desup-tul vocalelor pentru însemnarea dif-tongului“ 67/6, 69 7. [Ngr. *δφέν*].

îrûmenu sb. „egumen, stareț, Cav. 1 Abt“. [Ngr. *ἱερομόνος*].

ihtizaea sb. „trebuința, nevoia“ 118/2. [Turc. *ihtizâ*].

Iisú sb. „Iisus“ 79 21.

ilik'ie sb. „vârstă“ *tru ilik'ie*: la vârstă potrivită, la vremea lor (de înșurătoare) 163/25. [Ngr. *ήλικία*].

ile sb. „șale, Cav. 513 Weichen“ [Lat. *ilia*. Observ că în Aromăna se întrebuințează mai mult la plural: *Mi dor il'ile, nu ș-tine il'ile* etc.].

imeru adj. „blând, Cav. 303 zahm“. [Ngr. *ήμερος*].

imnu vb. I „umblu“: *se imni* să umbli, să mergi 174 31; *se nu imni* să nu umbli 135/12; *imniă* *deadunu* umblă dimpreună, merg alături 144/16. [Lat. *amb[ū]lo, -are*].

imnarea sb. „umbletul“ 79/23.

impetigă sb. „petece, Cav. 134 Flechte“. [Lat. *impetigo* ? Cuvântul azi, după cât știu, nu se aude].

inimă sb. „inimă, Cav. 379 *inemă* Herz“, 75/17; *inima curată* 83/28; *a inimi* în inimei 77/19. [Lat. *anema, -am*].

insu-ți pron. „insu-ți“: *Că tine insu-ți ești viu* Că tu Insu-ți ești viu 85/31; *că tine insu-ți ești domnu* că tu insu-ți ești domn 85/31. [Lat. *in+ipsus, -a, -um*; cfr. de aseme-nea Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 870 și Körting³ Nr. 5146].

intru vb. I „intru, Cav. 636 *gehe* hinein“, 126/6. *Ma se intru* Dacă aș intră 136/12; *se intru* să intru 77/20; *și intră* și intră 153/21. [Lat. *intro, -are*].

ipočlastoli sb. „virgulă, ngr. *ὑπο-διαστολή* (termin gramatical) 67/5.

ipsu sb. „ips, Cav. 195 Gips“.

irine sb. „pace, Cav. 253 Frieden“, 85/30, 89/39. [Ngr. *ἱρήνη*].

isop sb. „isop“ 83/27. [Ngr. *ἱσσω-πον*].

isózmata sb. „logodire, Cav. 80 Verlobung“. Din ngr.

Israil sb. „Israil“ 93, 97.

istorie sb. „istorie, Cav. 235 Geschichte“, Ngr. *ἱστορία*.

isusitu, isusită adj. „logodit, -ă“

163/25. [Din aor. lui *izidz*, arom. *isusescu*, participiul *isusitu*].

isvurū sb. „izvor“: *că la tine este isvurru a bănil'i* căci la tine este izvorul vieții 85/32. [Sl. *изворъ*].

ițido pron. „orice“ 65/2. [Din *i* (=fie) + *ți* (=ce) + *do* (=ori, va); *iți*, *ițe* „fiece“].

iu adv. „unde, Cav. 811 wo“; 87 27, 181 și pretut. [Lat. *ubi*].

iurganu sb. „paplomă, Cav. 729 Bettdecke“, 155 22. [Turc. *ürgân*].

iurnecă sb. „exemplu, Cav. 677 Beispiel“; *ü*-, cum transcrie Meyer, nu există în Aromăna. Cuvântul turc. *ürnek* nu-l de loc cunoscut în popor.

iuzmik'arru, iusmik'aru, și fem.

iuzmik'ara sb. „servitorul, servitoarea, Cav. 1039 (greșit *üsmek'aru* cu *ü* și greșit tradus prin „Dienst“). 91/41, 143/16. [Turc. *hüsmek'âr*].

iusescu vb. IV „logodesc“: *la se l'i iususească las'* să-i logodească 162 25. [Ngr. *izidz*; *iu*- pentru *i*-, este particularitate moscopoleană].

iūtido adv. „oriunde, pretutinden“ 81 25, 126, 128, 153, 162 și pretut. [Din *iu* (=unde) + *ți* (=ce) + *do* (=ori)].

iuvă adv. „unde“ 152 20. [Din *iu* (unde) și *vă*].

J

jăg'ină sb. se numesc murdăriile de culoare verde ce se depun în apele stătătoare; mormoloc 68 8. [Bulg. *жабина* ouă de broască].

jălesou vb. IV „jelesc“ 69/8. [Sl. *жаляти*].

jărru sb. „jarul jaratecul“ 69/7. [Sl. *жаръ*].

jucă sb. 69 8. Imi este cu totul necunoscut în Aromăna, iar în Ucuta stă cu totul izolat, pentru a putea face ceva apropiere. După formă pare că-i slav. Probabil bulg. *жyка*

„buză“ sau alb. *žugъ*. În Aromăna nu se aude.

juji sb. greere de culoare verde. Cfr. Alb. *žušink*: 69 8.

K

k'ale sb. „piele, Cav. 215, 757, 1005 Haut, Fell“. [Lat. *pēllis*, -em].

k'aptinū vb. I „piepten“: *se k'iptināmu* se pieptenăm 156 22, [Lat. *pēctino*, -are].

k'aptine sb. „pieptine, Cav. 500 Kamm“; *k'ēptine* pieptine 156 22. [Lat. *pēcten*, -inem].

k'atră sb. „piatră, Cav. 554, 758 Stein“, (transcris de Meyer *kiatră*). *k'ētiri* pietre. [Lat. *pētra*, -am].

k'efalu sb. „Cav. 411 Barbe“ transcris *kefalu*, ngr. *κέφαλος*.

k'elk'e sb. „pahar“, Cav. 190, Glas“, este alb. *k'elk'e*, din lat. *calicem*.

k'eptu sb. „piept, Cav. 936 Brust“: *k'ēptulu* pieptul 141 14. [Lat. *pēctus*].

k'erră sb. „car, Cav. 49 *k'eră* Wagen: *rōcūtīle a k'ērāl'ei* roatele carului 161 24. [Din alb. *k'ērē*].

k'erestee sb. „cheresteă, Cav. 1037 Bauholz“. [Turc. *k'erestē*].

k'eru vb. II, IV „pier, pierd, Cav. 1108 verliere, gehe zu Grunde“; *vu se k'ară* vor pieri, o să peară 95/48; *iu k'iruși* unde ai perit, unde ai ră-tăcit 181. [Lat. *pēreo*, -ire].

k'loazmō sb. „pricepere“ 12 25. [Ngr. *ἀπεικασμός*].

k'loăsescu vb. IV, „pricep, Cav. 189 hören, verstehe“ 65 1; *lă si k'icăsescu* li se pricep 65 4; 124/4; *se k'icăsescu* să înțeleg 85 33 [Ngr. *ἀπεικάω*, aor. *ἀπείκασα*].

k'icu vb. I „pic, Cav. 920 tropfe“. *Casa ată se k'icari* De ar pică (de ar curge prin) casa ta 154/21. [Cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1304; Körting Nr. 7131].

k'indiescu vb. IV „brodez, Cav. 402, 790 sticke; *ma se k'indiesc* ei să brodeze 166 27. [Ngr. din aor. ἐξέντησα, din κεντῶ].

k'icută sb. „picătură”; *k'icutile* picăturile 154 21. [Derivat din vb. *k'icu*].

k'inó adj. „comun, Cav. 428 ge-meinsam“. Ngr. κοινός.

k'izu sb. „pin, Cav. 759 Kiefer“; *de k'izi* de pini 117'2. [Lat. *pinus*, -um]

k'ipăriu sb. chiparis“ 117/2. Așa cred că trebuie cetit κωπρίζου. Tot aci aparține Cav. 508 *k'ipiridu* (κωπρίνιτος) „Cypresse“ și mai mult ca sigur că trebuie cetit *k'ipăriu*. Azi se aude *k'ipăriș(ă)*. [Ngr. κωπρίσι].

k'iperu sb. «pișe, Cav. 995 zwicke». [Azi *k'ipură*, *k'ipin*, din *pîpilo*, -are, vezi Jahresbericht d. Inst. f. r. Sprache, XII, pag. 102].

k'iseđu vb. I «pisez»: *se k'iseđu* să pisezi 170 28; Cav. 942. [Lat. *pis(u)so*, -are].

k'isu vb. I „piș, Cav. *me k'isu* pisse». [Cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1324].

k'iverniescu vb. IV «administrează, Cav. 503 verwalte» [Ngr. κωβερνώ].

k'ivure sb. «sicriu, groapă, Cav. 413 Grab». Atât neogrecescul κιβώρι, cât și alb. *k'ivur*, după sens, vin toate din turc. *k'ivür*].

k'oșă sb. «colț, ungher» 69 7; Cav, 196; *tute k'oșile* toate colțurile 143 16. [Turc. *k'oșe*].

k'oșou sb. «chioșc» 69 7. [Turc. *k'oșe*].

k'upă sb. «chiup, oală mare de pământ, Cav. 771 prin «Fass», este greșit tradus. [Turc. *k'ub*].

L.

La prep. «la, în» 65, 85/32, 97; *la păzare* în târg 132/10; *la lăn-*

diți la bolnavi 129 8; *la g'ine* la bine 160 24; *la toți* 161/24 și pretut. [Lat. *illac* + *ad*].

lăorămă sb. «lacrimă, Cav. 199 Thräne». [Lat. *lacrima*, -am].

lăiū adj. «negru, Cav. 597 schwarz» 125 6. [Din alb. *Paj*, căruia îi sta la bază lat. *flavus*, cfr. Papahagi, Jahresbericht d. Inst. f. r. Sprache, XII, pag. 103].

lală sb. «unchiu, 313 Oheim». [Despre origina cuvântului am vorbit în *Notițe Etimologice*, pag. 28; cuvântul este născut din refrenul de leagăn *la-la* < lat. *lalla*, sau *lallus*, -um «Singen der Ammen». Cuvântul este onomatopoeic deci; tot de aci se trage ngr. λαλά(ς); λάλος «Onkel» (E-pir) este Aromânescul *lalu*; *lalu-ănu*, *lalu-tu* etc.). Altfel Meyer, Alb. Wtb. pag. 236, Alb. Stud. IV, Nr. 597].

lămie sb. «balaur» 118 2. [În arom. din ngr. λάμνα = λάμια, lat. lămia. Cuvântul se aude și la bulg. și la alb.].

lapte sb. «lapte, Cav. 150 Milch»; 119 2; *lăptile* 169 28. [Lat. *lac*, *lactem*, Körtling Nr. 5363].

largu adj. «larg, Cav. 782 breit»; *largă straie* haină largă 151'20; pl. (*straie*) *larđi* straie, haine largi 151'20 (pe când astăzi se aude *straie lărđi*); [Lat. *largus*, -a. -um].

laspe sb. «noroiu, glod, Cav. 527 Schlamm»; *multe lăsk'i* mult noroiu 174 31; ngr. λάσπη.

lasu vb. I «las, Cav. 101 lasse», *se lași* să lași 164'25, *lăsăm lăsăm* 67 6; *la[s]* las', lasă! 65, 162; *la se intră* las' să intre 143 16; *la se tourcă* las' să toarcă 145 17 și pretut. [Lat. *laxo*, -are].

lațu sb. «laț, Cav. 145, 319 Schlinge». [Lat. *laceus, -um = laqueus].

lă'usu sb. «greșala. Cav. 519, Irrtum». [Ngr. λάθος].

lau vb. I «spăl, Cav. 550, 658 wasche»; *cându se lai* când să speli

155/22; *așife se la așa se spală* 155/22; *vu seme lai spăla-mă-vei* 83/28; *se la să spele* 166/27. (Mikl. transcrie greșit: *se lă*); *lă-me vârtosă de paranomil'a amedă spală-mă mai vârtos de fără de legea mea* 83/27; *late spalate* 158/23. [Lat. *lavo*, -are].

lavdă sb. «litera grecească λ» 69/8. [Ngr. λῶδα].

lăptucă sb. «lăptucă, Cav. 858 Lattich». [Probabil greșală de tipar la Cavalioti, x în loc de π, litere de tipar cam asemănătoare; de sigur *lăptucă* cum se și aude azi. Lat. *lactuca*, -am].

lăgăme sb. «subterană, Cav. 516 Mine». [Turc. *lagım*. Azi mai mult *lăgume*, *lugume* în Arom.].

lăhtare sb. «spaimă». [Greșit tradus de G. Meyer, Cav. 523 prin «heftiges Verlangen», în loc de Schrecke=spaimă; cu acelaș sens se întrebuințează și în ngr. în Epir. λαχτάρα. Din ngr.].

lănă sb. «lână, Cav. Wolle, Haar(!)», 119/3, 156/22. [Lat. *lana*, -am].

1. **lăndură** sb. «rândunică, Cav. 1119 Schwalbe»; *lăndură răduneelele* 122/5. [Lat. **harūdūla*, -am, din *harūdo*].

2. **lăndură** sb. «barcă, Cav. 112 Kahn». [Turc. *hindura*].

lăndetu adj. «bolnav»; *lăndetlu lăncedul*, bolnavul 133/10; *la lăndeti*; *la bolnavi* 129/8. [Lat. *languidus*, -a, -um].

lăngoare sb. «boală»; *lăngoră* (pentru *lăngorle*) neputințele, boalele 75/16, 93/43; *cu lăngori* cu boale 146/17. [Lat. *languor*, -ōrem].

lărdime sb. «lărgime, Cav. 1051 Breite». [Derivat din *largu* + suf. -ime].

lătinescu adj. «latinesc»: *ca lătinesca* ca latineasca 69/7; *cu lă. tineștile* cu latineștele 67/5.

lăvinu sb. vas de aramă, Cav. 514 Krug». [Ngr. λαγήνη].

lăvie sb. «oglinză, Cav. 344 Spiegel». [Din *vălie* > *lăvie*, prin metatizare; este ngr. γαλί (nu *galé*, Meyer, Cav. 344)].

leăgănu sb. «leăgănu, Cav. 470 Wiege». [Derivat din *legu*, vezi *Puscariu*, Etym. Wtb, Nr. 957].

leane sb. «lene, Cav. 685 *le-o leane* (nu cum redă Meyer: *le-o l'ane*) bin trüge». [Sl. лѣны].

leene sb. «lighean, Cav. 536 greșit prin Schüssel» mai bine prin «Becken». [Arom. este împrumutat din turc. *leén*; cfr. Meyer, Alb. Wtb. 234].

legu vb. I „leg, Cav. 212 binde; *se lu leđi să-l legi* 174/31; *ligatu* legat 157/23; *ligas'ti* pe cei legați, ferecați în obezi 95/48. [Lat. *ligo*, -are].

lehoană sb. «lehuză, Cav. 541 Wöchnerin». [Ngr. λεχώνα].

lemnu sb. «lemn, Cav. 678 Holz»: *uscate lemne* uscate lemne 153/21; *disică lemnile* despică lemnele 154/21 (greșit în acest loc transcrie Mikl. *l'anne*). [Lat. *lignum*].

lenevôsu adj. «leneș»: *lenevôsu* leneșul 77/18. [Din sl. лѣньнъ].

lepră sb. «lepră, Cav. 539 Ausatz». [Ngr. λέπρα].

levendu adj. «voinic, Cav. 530 tapferer Mann». [Turc. *levend* < ngr. λεβέντης].

Levi sb. «Levi» 99.

lilice, **lilică** sb. «floare, Cav. 552 Blume», (unde-I greșit redată prin *lilită* < *liliță*, de asemenea Nr. 312 *lilideă*, Mikl. *lilidžă*); *lilică* floarea. 93/45; *lilicile* florile 117/2. [Probabil din alb., vezi Meyer, Alb. Wtb. 250].

limă sb. «pilă, Cav. 545 Feile». [Din ngr. λίμα = lat. lima].

limbă sb. «limbă, Cav. 178 Zunge»; 65, 83/29. [Lat. *lingua*, -am].

lingu vb. III «ling, Cav. 174 le-
cke». [Lat. *lingo*, -gēre].

lingură sb. «lingură, Cav. 479
Löffel» 158. [Lat. *lingula*, -am].

linte sb. «linte, Cav. 1046 Linse»
133/10. [Lat. *lens*, -tem].

lipsescu vb. «trebuie, Cav. 532
gehe aus, mangle»: *lipsesște* trebuie,
se cade 65/2; Cav. 335 *lipsitu* «man-
gelhaft». [Ngr. aor. λείπει, din λείπω].

lipsire sb. «trebuință, Cav. 1134
Bedurfniss». [Din *lipsescu*].

liturvisescu vb. IV «slujesc în
biserici, Cav. 533 halte Messe». [Ngr. aor. λειτούργησα, din λειτούργω].

livade sb. «livadă»: (articulat)
livadea 175/31; Cav. 542 Wiese.
Sl. *livada*, ngr. λιάδα; cfr. Meyer,
Alb. Wtb. 251, Cihac, II pag. 174].

locu sb. «loc, pământ, țară, Cav.
171, 1141 Erde, 1006 Ort»; 75/16; *locu*
locul 117/1, 116/1; *locu* țărăni, pă-
mânt, humă 121/4; *ș-o mindui că*
h'im locu adusu-și-a aminte că sun-
tem țărăni 93/45; *n-locu* în locul
67/5; *se le ai tru locu aloru* să le
ai la locul lor, în ordine 158/23;
gucăm de locu ne mișcăm din loc
65/4 (alb. la fel); *locuri* pl. 117/2.

lucrarea sb. «lucrare, îndeplinire;
tră lucrarea a dimândăcunloru
atăorū pentru împlinirea poruncilor
tale 79/23.

luorădu vb. I «lucrez, Cav. 239
arbeite»; *se lucreți* să lucrezi 91/41;
lucreadă lucrează (ei) 118/2. [Lat.
luco, -are].

lucru sb. «lucru, Cav. 272 Ar-
beit» 67/5, 91, 41, 122 5; *ș-lucărră*
și lucrurile 77/18; *și nuițară lū-*
cărră alorū și învățară lucrurile,
obiceele lor 65/1 (-ră = -re); *lū-*
cărle atals lucrurile tale 136/12; *lū-*
cărle, pentru *lucrile*. [Lat. *lucrum*].

lumbarda sb. «facla, lumânarea»
77 20. [Ngr. λαμπάδα, cu intercala-
rea unui *r*, datorit amestecului lui
lumbriscu].

lumbriscu vb. IV «luminez,
strălucesc, Cav. 524 «glänzen»: *la[s]*
se lumbriscască pre noi lūina a
prósopāl'i atăl' las' să lumineze pe
noi lumina feței tale 79 23; *lum-*
brisitū strălucită 67 5. [Ngr. λαμ-
προυν].

lună sb. «luna, Cav. 1053 Mond»,
99 54, 116 1. [Lat. *luna*, -am].

Luni sb. «Luni»: *Lunea* 127 8.
[Lat. *lunae* (dies)].

lungime sb. «lungime, Cav. 571
Länge». [Derivat din *lungu* + suf.
-ime/].

lungu, fem. **lungă** adj. «lung»:
lunga cămeașă lungă cămașe 152 20
(Lat. *longus*, -a, -um).

lumină sb. «lumină, Cav. 1097
Licht»; 65 1, 79, 85; *lūinā de lu-*
ninā lumină din lumină 79 21; *da*
lūina a org'lorū luminează, în-
țelepțește pe orbi 95 48; *lūina*
mare, lumina mare (pe luminatorii
cei mari 99 54; *lūina aței alibino-*
sa lumina cea adevărată 79 23, (Lat.
**luminā*, -am, din *lumen*).

lūineđu vb. I «luminez, Cav.
1054 erleuchte»; *fi lūineđu* care
luminezi 79 23; *ațelū fi tofi noi nū*
lūineadă acela care pe toți noi
ne luminează 67 5; **lūineadă-me*
luminează-mă 85 33; *lūineadă-ni*
luminează-mi 77 19; 75/17; *lūinā*
pre noi luminează pe noi 89 39, pro-
babil stă pentru *lūinā-nū pre noi*.
(Derivat din *lūinā*).

lūinōsū adj. «luminos:» cu
lūmbarā aței lūinoasă cu facla
cea luminoasă, strălucitoare 77 20.

lupată sb. «lopată, Cav. 1087.
Schaufel, 472 Ruder» 165 7. [Sl.
лопота, bulg. лопата].

lupu sb. «lup, Cav. 555 Wolf»,
luplu lupul 118/2; *de lūk'i* de lupi
168/28. (Lat. *lupus*, -um).

lutu sb. «lut, pământ moale, Cav.
765 Schlamm». (Lat. *lutum*).

luțescu vb. IV. «lucesc»: *cāndu*

lufeaste soarele când răsare soarele 147/17; (*că*) *tră în lufeaste soarră* din cotro luește (răsare) soarele 67 5. (Lat. *lucēscō, -ire*).

L'

L'abriou sb. «Cav. Seewolf», ngr. *λαβρύχι*, alb. l'abrik. In Arom., după formă, vine din alb].

L'astră sb. «oală în care se pun flori»; Cav. 538 Schale. Fără indoiză este ngr. *γλάστρα*, devenit *glastră > *l'astră*. Nu pot explica căderea lui g, cași pe a lui c, pe care o întâmpinăm în *lostru, lostur* (= clostrum)].

L'au vb. I «ieau, Cav. 753 nehmen»: *se l'au* să ieau 133 10; *l'ei*iei, reei 170/29; *se nu l'ei de orl'u* ca să nu te deochi, ca să nu-ți fie de deochiu 150 19. Bulg. I da ne se zemaș ot oco, alb. ežē tē mos maš's pe (p=) siu (cfr. ale mele *Paralle Redensarten*, pag. 121, Nr. 34 alte exemple); *se l'a* să iea 152 15; *l'a* ieau (ei) 122 5; *se lomu* să luăm 181; *loa*l luai, am chemat 139 14; *ne lo h'avra* mă apucară frigurile 158 23; *lom* luarăm 65/3; *loară* luară 69 7. (Lat. *lēvo, -are*).

L'ēpure sb. «iepure, Cav. 517 Hase»: *l'ēpuri* iepuri 178 33. (Lat. *lēpus, -rem*).

L'ertu vb. I „iert”: *ți s-le l'artă* ce ți le iartă 93 43; *tra se s-l'artă pārintil'i atāi* ca să-ți ierte pe părinții tăi 129/8 (greșit transcrie Mikl. R. U. 2, pag. 80 pe *αλάρτα*, prin *z-l'artă*, s este din *z* înaintea lui *P* și-l pronumele *îfi*); *l'ertăm* iertăm 75/16; *L'artă-nă* iartă-ne 75/16. [Lat. *liberto, -are*].

L'inu sb. „în, Cav. 547. Lein“ 69 8; 148/18. [Lat. *linum*].

L'irtăcune sb. „iertăciune, iertare”: *se avēm l'irtăcune* să ne fie

cu iertare 65 3, 182. [Lat. **liberatio, -ōnem*].

L'irtare sb. „iertare”: *tră l'irtarea amărtăilor* pentru iertarea păcatelor 79 23. Vezi *l'ertu*.

L'uftă sb. „luptă, Cav. 798 Krieg“. [Din alb. *l'uft*=lat. *lucta*].

M.

Ma conj. „dară, însă, ci“ 65/1, 65 2, și pretut. în Ucuta; 119 3, 120 3, 125, 129 8, 148, 149; Cav. 52 „aber“. Din *magis*? Există în bulg. serb., alb., ital., ngr., ture. dr., croata. Cfr. Meyr. Alb. Wtb. 346, Alb. Stud. IV, Nr. 52].

ma adv. 1° „mai”: *ma* *ususă* mai sus 65/31; *ma mūltele ori* de cele mai multe ori 125 6; *ma* *vu se nu h'ibă* nu o să mai fie (mai mult o să nu fie) 93/45; *macăt s-easă* îndată ce or ieși 168/27; 2° „numai”: *ș-nu* *ma* *limba* și nu numai limba 65 1; *ma* *trei meși* are *boațe* numai trei luni are voce 123/5; *ș-ma* *câte un toni* au și numai câte un accent au 67/5. [Lat. *magis*. Azi în Aromăna, pe cât imi este cunoscut, se aude *mași* „numai“, spre deosebire de *ma, cama* „mai, mai mult“].

maoru adj. «macru, slab; Cav. 1153 mageres Fleisch». [Lat. *macer, macra, macrum*].

madene sb. „mină, Cav. 610 Bergwerk. [Turc. *maden*; azi în Aromăna se zice *mademe*].

mădăre sb. mazere, Cav. 520 Erbse“, alb. *mōzule*. [Etimologia neclară; vezi mai de aproape Meyer Alb. Wtb. pag. 284; Densușianu, H. I. r., pag. 23, 24, 29].

mal'u sb. „mai, Cav. 511 Stampfe“. [Lat. *malleus, -um*].

manăinte adv. mai întâi, mai nainte 143/16 [Din *ma* (=mai) și *năinte* (=innainte)].

māndalu sb. „zăvor, Cav. 578 Riegel“. [Ngr. *μάνταλο*].

mandu sb. „prezicator, vrăjitor, Cav. 581 Wahrsager“. [Ngr. μάγνς].

mărdine sb. «margine, mal, Cav. 33 Ende» 97/51, 137/12. [Lat. margo, -gineum].

mare adj. «mare, Cav. 599, 1033 gross»; *mare este Domnul* mare este Domnul 97; *scumbete* (scumpete) *mare* scumpete mare 130/8; *mare barbă* 172/30; *mari pești* mari pești 136 12; *amirărit* *mari* împărați mari 101 55; *băvmale mar(Ț)* minuni mari 99/54; *cusite mari* cusite mari 162/30; *cama marli* cei mai mari 160/24. Azi pl. dela *mare* este *mărt*. Cfr. și *fară*, pl. *fari*, azi *fări*; *langu*, pl. *larđi*, azi *lărđi*. [Lat. mas, marem, cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. art. mare].

Marie sb. «Marie»; *Marie virviră* «lumină făcătoare» Marie virgină născătoare de D-zeu 87/24.

mărmore sb. «marmoră, Cav. 587 Marmor». [Ngr. μάρμαρο-].

mărtiru sb. «martur, Cav. 589 Zeuge»; Ngr. μάρτυρας.

Marți sb. «Marți», (articulat) *Marța* 127/7. [Lat. Martis (dies)].

măsouru sb. «masculin, bărbătesc, Cav. 81 männlich». [Lat. masculus, -a, -um].

măslină sb. «măslină»; *măslina* măslina 133 10. [Sl. маслина].

măstorn sb. «meșter, Cav. 594 Baumeister»; *doi măstori* doi meșteri 138/13. Supt forma aceasta din ngr. μάστορας (cfr. Notițe Etimol., pag. 33).

mățenu vb. I, «macin, Cav. 38 mable»; *la se lu mățină* las' să-l macine 166/26; *tra se mățină* ca să macine. [Lat. *măchino, -are = machinari].

mațu sb. «maț, Cav. 62 Eigenweide»; *mățile* 83/28; *mățile* mațele 167/27. [Lat. pl. matia, cfr. Meyer, Cav. 62; Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1048].

mațiti sb. «ucenic, discipol»; *mațitazli* (pentru *mațitațli*) ucenicii 89 37.

marvolu sb. «panglicar, înșelător, Cav. 586 Betrüger». Nrg. μαρβολος, cu acelaș sens.

măou vb. I «mănânc, Cav. 1027 esse»: *se nu măfi* să nu mănânci 141 15; *se măfi* să mănânci 170/29; 178 33; *măcă* mănâncă 162/7; *se măcă* se mănâncă 118 2; *tra se măcă* ca să mănânce 162; *se le măcă* să le mănânce 133 10; 134; *vu se măcă odrfănil* i o să mănânce săracii 89/38; [măcare] mancare 95/48. [Lat. mando, -are].

măduă sb. «măduvă, Cav. 644 greșit «Gehirn», pentru «Mark»; 147 18. [Lat. medulla, -am].

măgăză sb. «magazie, Cav. 561 (greșit redat prin *măkăză* = *măcăză*) «Vorratshaus». [In Arom. din turc. *magază*, cfr. Meyer, Alb. Wtb. 253].

măgărescu adj. «maghiaresc, unguresc»; *ca măgăreasca* ca (limba) maghiară 69/7.

Mağărū sb. «Maghiar, Ungur»; *ca Măğarli* ca Maghiarii 67/5.

măimunu sb. «măimuță, Cav. 570 Affe», turc. *măimün*, cfr. Meyer, Alb. Wtb. 254.

mălinare sb. «bucurie, veselie»: *Vu se me față se avdu harao, ș-mălinare, ș-vu se se hărisească oăsele ațeule țăpinusite*. O să mă faci să aud bucurie și veselie și bucura-se-vor oasele cele smerite 83/28. In gr. lui *mălinare* îi corespunde εὐφροσύνη. [Origina-i mi-e necunoscută].

mălțeață (-e) sb. «vărsat»; greșit Mikl. *mălțeațe* 145. [Din lat. *maliti* + suf. *eață*, disimilat *eață?*].

mână sb. «mână, Cav. 1117 Hand» 67/6, 134; *cu mână vârtoasă* cu mână tare 99/55; *lucără a mânăloră atăoră* lucrurile (= operele) mânălor tale 85 33. [Lat. manus, -um].

măndată sb. «știre trimisă prin cineva; comision etc. Cav. 579 Nachricht». [Lat. *mandatum*].

măndu sb. «mânz, Cav. 813 Füllen». [Lat. dintr'un **mandius*,-um din *mandere*, Pușcariu, Lat. țî u. kî, pag. 49—50].

măne adv. «mâne, Cav. 98 Morgen». [Lat. *mane*].

măng'usu sb. «cercel, Cav. 889 Ohrring», turc. *meng'üş*, *mang'üş*.

mănică sb. «măneacă, Cav. 576 Aermel». [Lat. *manica*,-am].

mănucl'u sb. «mânuchi»: *mănucl'ile* mânuchii, snopii 164|25. [Lat. *manūc(u)lus*,-um = *manupulus*].

măral'u sb. «mărar, Cav. 584 *mărâl'u* «Fenchel», (cred că traducerea prin *Fenchel* este greșită; *măral'u*, cași ngr. *μάραλον*, înseamnă «Dill»=anethum graveolens». [Vezi Meyer, Alb. Wtb. pag. 259].

mărgăritare sb. «mărgăritar, Cav. 585 Perle», ngr. *μαργαριτάρι*.

măritu vb. I «mărit, Cav. 726 verheirate» (greșit la Weigand, că s'ar întrebuința și despre bărbați terminul *măritu*). [Lat. *marito*,-ăre].

mărmintu sb. «mormânt, Cav. 621 Grab», 171|29. [Lat. *molimentum*].

mărmintătoru sb. «cel din mormânt; Cav. Alb. Stud. IV, pag. 127; *ș-a mărmințătoru hărzi bană* și celor din mormânturi viață dăru. [Cuvânt format de Cav. din *mărmintu*, cași *dupăndășătoru*].

mărrulă sb. Cav. 466 «Pinien-nuss», turc. *marula*. Sensul arom. *mărrulă* nu corespunde cu cel din turc.. căruia corespunde arom. *mărrul'e* (=salată).

mărtirie sb. «mărturie» 91|41. [Ngr. *μαρτυρία*].

măscără sb. «măscăriciu, Cav. 591 Possenreisser». [Turc. *mascard*].

măseăo sb. «măsea» 140|14. [Lat. *maxilla* -am].

măstih'e sb. «mastică, sacăz, Cav.

593 Mastix»; ngr. *μαστιχί*. [In arom. se zice azi *măstică*].

măstrăpă sb. «pahar, Cav. 595. Becher». Turc. *masrapă*.

măvîstru sb. «vrăjitor, Cav. 564 Zauberer» (greșit la Weigand: *ma-vîstră*, cu *ma*-). Din ngr. popular *μαγιστρος* (Epir).

mberdosescu vb. IV «incurc, Cav. 641 verwickeln». [Azi *mberdopesescu*, *mberdipesescu*, din aor. ngr. *ἐμπέριδεψα* = *μπερδεύω*].

mbetare sb. «imbătare. Cav. 600 Trunkenheit». [Lat. **imbibito*,-are].

mbugatu adj. «bogat» 127|7; cred. că așa trebuie transcris cuvântul, ci nu cu Mikl. *bugatu*. [Sl. *богатъ*].

mbuguțile (azi *mbugățile*) sb. «bogăție, avuție, Cav. 791 Reichthum». Din *mbugatu*+suf. *-ile*].

mbutoarea sb. «putoare, Cav. 146 Gestank». Meyer, și Mkl., R. U. 2, pag. 72 transcriu greșit *butoare*. Trebuie transcris: *mbutoare* sau *mbutoare* (din *în*+*putoare*) [Lat. *putōrem*].

meăsticu vb. I «amestec, Cav. 905 mische», 65|1, 65|4. [Lat. *mix-tico*,-are].

meyleme sb. «alifie», 148|18. [Turc. *mehlēm*].

melane sb. «cerneală, Cav. 602 Tinte (greșit: *Dinte*)», ngr. *μελαν*.

meľu sb. «meľu, Cav. 412 Hirsee». [Lat. *milium*].

menduescu vb. IV «gândesc, Cav. 180, 945 denke». Din alb. *menđuň*. (Vezi *mîntuescu*).

merimagă sb. «păeanjen, Cav. 1047 Spinne». [In Arom. din alb. *merimagă*, cfr. Meyer, Alb. Wtb. pag. 274].

merinde adv. sb. «timpul de după amiază; merinde, Cav. 206 Nachmittag, Vesperbrod». [Lat. *merēnda*,-am].

meru sb. «măr»; Cav. 565 *meru de față* «Wange» = buca, umărul obrazilor; 176|32. Cfr. alb. *mol's fû-kes*; cfr. și Pușcariu, Etym. Wtb.

Nr. 1023; pl. *meare* 134/11; Cav. 613 *meru* «Apfel», 138/13. [Lat. *mēlum*].

mesu sb. «lună, Cav. 614 Monat»; *meslu* luna 127/7; *meși* luni 123,5. [Lat. *mēnsis*, -em].

meșu sb. «plug, Cav. 40 (greșit *meșiu*) Pflug», Cuvântul este și azi cunoscut. În oarecare legătură pare că este cu lat. *messis*; raportul semasiologic între *meșu*, plug «și *messis* „seceriș” este totuși greu de stabilit. Neclar.

metru sb. «metru, măsură, Cav. 612 Mass», ngr. μέτρον.

mezie adv. «abia» 158/23. [Alb. *mezi* «Cristof. Az. 234].

mîgdală sb. «migdală, Cav. 56 Mandel», pl. *mîgdale* 134/11. [Ngr. *μῑγδαλον*].

miliunea sb. «milionul» 181.

minčunós[ū] adj. «mincinos» 91/42. [Derivat din *minčună*].

minčune sb. «minciună, Cav. 1152 Lüge». [Lat. *mentio*, -ōnem].

mine pron. (acusativ) «mine»; *pre mine* pe mine 77; *tru mine* în mine 83/28. Atât în Ucuta cât și în Dămil nu vine niciodată *mine* în nominaliv ca subiect, cum se aude azi mai mult în Macedonia (nu și în Epir).

ming'ușu sb. «cercel»: *ming'ușli* cerceii 155/22. Turc. *meng'ûş*. Vezi *mäng'ușu*.

minte sb. «minte, Cav. 665 minte, 180 minde (= μέντε) «Verstand», 65/2, 75, 122/5; *a minteli* a minții 77/19; *mîntîle căldriseă-lecurăță min-tea* 87/35. [Lat. *mēns*, **mēntem*].

mintescu vb. IV «amestec»: *se o mintești* să o amesteci 170/28. [Sl. *mečta*].

mintimenu adj. «înțelept, cu-minte» 149/19. [Din *minte*+suf. ngr. -μένο].

mintuescu, minduescu (Cav. 945, 180 *menduescu*), vb. IV «gândesc»: *na se te mintuești* ci să te

gândești 149/19; *ș-o mindui* gândi, adusu-și-a aminte 93/45; *minduescu* gândesc 69/8. [Din alb. *mendôh* cu încrucișarea cuvântului *minte*].

minduire sb. «gândire» 87 35, 95/48.

minū vb. I «mișc, Cav. 863 schüttele»: *se se minari* de se-ar mișcă 174/31. [Lat. *minō*, -are].

mirimangă sb. «păianjen» 125 6. [Alb., vezi *merimagă*].

misale sb. «față de masă, care servește de pus bucatele, când se servește la prânz și la cină, dar fără a se servi de desupt de masă; Cav. 1014 traduce greșit prin „Tisch”, mai bine traduce Weigand prin *Tisch-tuch*. Sensul adevărat este cel arătat de noi. [Din lat. *mensālis*; cfr. Meyer, Alb. Wtb. pag. 276; Căderea lui *n* arată origine română, păstrarea lui *-l-* însă, nu].

Misirie sb. «Egipt, Faraon, *de tru locu a Misiriei* din pământul lui Faraon 91 40. [Turc.].

mistrie sb. «mistrie, Cav. 649 Schöpfkelle», ngr. μυστήρ.

misuru vb. I «număr»: *se misuri* să numeri 140 14. [Lat. *mensūro*, -are].

misuru sb. «porumb, ngr. *καποτίτ*» 120 4. [Cuvântul lipsește din vocabularul alcătuit de Mikl. R. U. 2, pag. 71; stă în legătură cu *Misirie* (Egipt) și, cași acesta, vine din turc. *mäsär*: *mäsär bugdaie* «Mais» cfr. Meyer, Alb. Wtb. pag. 280].

moale adj. «moale, Cav. 66 zart.» [Lat. *mollis*, -e].

moară sb. «moară, Cav. 646 Mühle», 162 26. [Lat. *mola*, -am].

moarte sb. «moarte, Cav. 308 Tod.» Alb. Stud. IV, pag. 127, *cu mo(a)rte mo(a)rtea* cu moarte pe moarte (călcând); 75 15, 97 50, 147 17. [Lat. *mors*, *mortem*].

moașe sb. «bătrână, Cav. 186 alte Frau» 139 13. (În textul ori-

ginal stă scris μοῦσος; la noi, locul citat, greșit cules μοῦσος cum de altfel ar trebui). [Ca origine a cuvântului se dă în genere din alb. *motșe* (=moșe), *moșe*. După cum cred că am dovedit în *Notițe Etimol.*, pag. 38, cuvântul este format din (ma)mă + suf.-oș; în contra părerii că ar veni din alb. mai vorbește și faptul că în româna se aude numai *moș*, *moașe*, ci nu *moș moață* sau *moč*, *moače* cum ar fi trebuit, dacă ar fi de origine alb., forma veche alb. fiind *motșe*].

Moisi sb. «Moise» 93.

moliță sb. «molie, Cav. 458 Motte» Azi *moliță*, *molfă* (vezi *muliță*). [Sl. Meyer, Alb. Wtb., pag. 285].

molive sb. glonte, Cav. 624 Blei», din ngr. τὸ μολόβι. [Azi se aude *mulișe*].

mol'u vb. I «inmoui, Cav. 627 tauche ein»: *va se mol'u o să inmoui* 131/9; *moa'e inmoac* 134/11. [Lat. **mollio*,-are, din *mollis*].

monedă sb. „monedă, Cav. 626 Münze», ngr. μὀνέδα.

monohu adj. «castrat, scopit, Cav. 633 Verschnittener», ngr. μὀνονόχοσ.

mortu sb. «mort; Cav. Alb. Stud., IV, pag. 127 *de morți năstăsi* din morți a înviat»; *mortil'i* pe cei morți 79/22. [Lat. *mortuus*,-a,-um].

moru vb. IV «mor»: *Decara se moară omul* După ce-o muri omul 710/29. [Lat. **morio*,-ire = *morior*].

moșcocale sb. «nucă mușcătaie (=nux muscata) 170 28, ngr. μὀσχοκάρι.

mpartu vb. IV «impart, despart; Cav. 601 theile, 1147 trenne»: *se mparți* să împarți 171/29; *se mpartă silavia* se împarte silaba 67 5; *se mpartu tute silaviile* se împart toate silabele 67 6; *Afelu fi mparță* Acel ce împărți 99/55. [Lat. *impartio*,-ire].

mpeticiu vb. I «impetec»; *se le*

mpetiți să le impeteci, să le cărești 153/20; Cav. 637 *mpedticu* flicke, zu rum. *pată* «Fleck».

mpletesou vb. IV «impletesc, Cav. 783 flechte, *stricke*. [Sl. плетѣ].

mplinu adj. «plin» 117/1: *mplină de hări* plină de grații, de daruri cerești 81/24; *suntu mpline* sunt pline 130/9. [Lat. *plenus*,-a,-um].

mprămutu, mprămuteđu, (și *mprămuteđu, mprămutii*) vb. I «împrumut, Cav. 203 «leite», greșit, pentru «leihe»; *se mprămuteađa* se împrumută 65 4; *nă mprămutămă* ne împrumutarăm 65 3; *se mprămutară* se împrumutară 65 4. [Lat. *impromittuo*,-are].

mputoare sb. «putoare», miros rău 148/18. [Vezi *mbutoare*].

mpuțitu adj. «împuțit, necurat: *de bûđăle amaele afeale mpuți tele* de buzele mele cele împuțite 77 20. [Derivat dela vb. *mpuți*].

mucă sb. «muc, Cav. 647 Schleim». [Singular format din pl. *muși*, după analogia lui *muși*, sing. *mucă*; vezi *mucu*; se aude și ca poreclă].

mucu sb. «muc»; *mus'i* mucii 172 30 (*sl*, din *fl*). [Lat. *mucus*,-um].

mulare sb. catâr, Cav. Mauthlier: *mulărle* catării 120 4. [Ngr. μὀυλάρι].

mulgu vb. III «îmulg»: *se le mulgă* să le mulgă 169/28. [Lat. *milgeo*,-ere].

multeață sb. mulțime, Cav. 788 Menge», 86/26. [Derivat din *multu*].

multu adj. «mult, Cav. 799 viel», 126/7 și pretut.; *multu mușatu* foarte frumos 123 5; *multe ori* 123 5; *ma mulțele ori* de cele mai multe ori 125/6; *mulți mulți* 138/13; *de multu* de demult 65 1; *ș-cu multă zahmete* și cu multă greutate 65 1. [Lat. *multus*,-a,-um].

mul'are sb. «muiere, femeie, Cav. 192, Frau»; *mul'ara* (stă pentru *mul'area*) femeia 166/26; *mul'erle* muierile, femeile 145/16,

172/30, 122,4; *nămesa de mul'erră* toate în mijlocul femeilor toate 81/25 (-rră = -rle); *ch'seni mul'eri* femeii străine 163 25; *de urecl'e a mul'elor* de urechile femeilor 156 22. [Lat. *mulier*, -erem].

mumă sb. «mamă, maică, Cav. 575 Mutter», 65/2, 91 4, 87/36.

munte sb. «munte, Cav. 134 Berg»: *tru munți* în munți 11 27. [Lat. *mons*, *montem*].

mungărise vb. IV «mugesc, Cav. 629 brülle». [Din ngr. aor. ἐμούρησα].

muraru sb. «morarul» 166 26. [Lat. *molaris*, -um].

muru sb. «zid, Cav. 983 Mauer»: *murru* (= *murlu*) zidul 154 21; *mîrurle* zidurile 83 30. [Lat. *murus*, -um].

muscă sb. «muscă, Cav. 645, Fliege». [Lat. *musca*, -am].

mustață sb. «mustață, Cav. 634 Schnurrbart». [Vezi Körtling? Nr. 6412 **müstacius*, -a, -um].

mustu sb. «must, Cav. 635 Most». [Lat. *mustum*].

mușatu adj. «frumos» 123/5, 148; *mușată* frumoasă 120 3. [Prescurtat din *(*infru*)*mușat*, cfr. *Frumușanu* etc.].

mutrescu vb. IV «privesc, Cav. 429 betrachte»: *fi mutreaste* care privește 67/5; *se mutrească* să bage de seamă 172 30; *nu mutrescu că-seni mul'eri* nu se uită (ei) la femeii străine 163 25; *Nu mutred* Nu privi 83 28. [Sl. *Морхити*].

mutu adj. «mut, Cav. 432 Stumm». [Lat. *mutus*, -a, -um].

mvălescu vb. IV «învelesc», este greșit în Mikl. R. U. 2, pag. 52 XXIX, în loc de ἀμβλέστω cum stă în Daniil. [Vezi *amvălescu*].

N.

n prep., prescurtată din *în*: *n-loclu* în locul 67; *n-feră* în țăr 67; *n-casă*

în casă; *n-vale* în vale 166 27; *n-sim* în sân 173 și pretut. Ucuta îl scrie deosebit și în compunerea lui cu verbele: *n-vefă*, pentru *nvefă*; Noi am transcris: *nvefă*, *nbuneclă* etc.

na interj. «na, iată, eacă» 67 4, 67 5.

nafoară adv. «inafară, afară, Cav. 268, draussen». [Lat. *in-ad-foras*].

năfură sb. «anaforă» 142 15 [Ngr. ἀναφορά].

name sb. «nume, Cav. 1058 Rnhm», turc. *nam*.

nămesa «printre, între, în mijlocul» 83 37, 81 24; *pre nămisa* pe la mijlocul 177 32. [Ngr. ἀνάμεσα].

nao num. «nouă, Cav. 264 neun» 178/33; *naosprădațe* nouăsprezece 179 34; Cav. 265 *naoqlăfi* «neunzig», *naoqlăfi* nouăzeci 180 34; *naospră-ving'it* douăzeci și nouă 180. [Lat. *novem* = Ar. *noaă*, din care s'a născut forma *naăă* > *nao*, prin absorbirea lui *o* din diftongul *oa* și prin prefacerea lui *ăă* în *o*. Acelaș caz s'a petrecut și cu fem. lui *non*].

nao, fem. lui *noă*; vezi *noă*.

nare sb. «nas, nară, Cav. 650 Nase» 139 14. [Lat. *navis*, -em].

nascu vb. III «nasc»: *niscure* (care stă pentru *născură*) născură, răsăriră 117 2 (greșit la Mikl. R. U. pag. 73 *niscuri*). [Lat. **nasco*, -ere = *nascor*].

năsturu sb. «nastur, Cav. 439 Knopf»: *năsturl'i* nasturii 156. [Lat. *nastulum*, din *nassa*, după Pușcariu, Etym. Wtb., Nr. 1156. Nesigur].

nauntru adv. «înlauntru» 153/21. [Din *în* (lat. in) + *a* (lat. ad) + *întru* (= lat. intra)].

navlu sb. «chiria pentru mersul cu vaporul, fractul, Cav. Schiffsmiethe». ναύλος].

năfătescu vb. IV «mă îndop, mă satur de-abinelea, Cav. 1132 sät-tige»: *că nă năfățiși* că ne-ai săturat, că ne-ai indestulat 89 37; *năfătește* satură, indestulează 93;

eu se se năfătească se vor îndes-
tulă 89 38; *nă năfătim* ne am săturat
89/39. [Cuvântul este de origine
turcească, din *nafakâ* proviziune].

năh'amă adv. «puțin, nițică» 65/3,
170/28. [Etimologie necunoscută. Cea
propusă de Weigand, *Olympo-Wala-
chen*, pag. 38, este inadmisibilă,
întru cât nu se constată întreb. lui
ήεμα în limba greacă; mai probabil
din *infimus*, *a*, *um* > *nfeamă* >
n'v'amă, cf. *feamîn*, *leamîn*].

nănte adv. «înnainte»: *că nănte*
nănte căci cu mult înnainte 65/1;
de năntea ată înnaintea ta 159
(Vezi: *denăntea*); 165 26. [Din lat.
in-ante].

năôru sb. «nor»: *năor'i norii*
97/51. [Lat. *nubilum*].

năpărtică «sb. napărcă, șarpe,
Cav. 707 Schlang», 173 30.

năpoi adv. «iarăși, Cav. 722 wie-
derum», 79, 117 2, 116 1, 161 24. [Din
n(=in) și *apoi*].

nărrăire «supărare dușmănie,
iritare, Cav. 328, 696 Zorn» 119, 3.

nărrăescu (*me-*) «vb. IV «mă
supăr, mă înrăesc, mă mâniu»: *că
nu te nărrăiști* că nu te ai su-
părat 77 18; *se nărrăește* se su-
pără, se mânie 146/17. [Etimologia
probabilă este cea propusă de Mikl.
R. U, II, 27 din *in-reus* > *inrăescu* =
nărdescu].

născăntu pron. «unul, câțva»: *născăntu
unii* 149 19; *născănte zboră*
câteva vorbe, unele vorbe 67 5; 67 4;
118/2. [Din *ne-scio-quantus*].

năstăsescu vb. IV «reinviez»: *și
năstăsi* reinvie 79 22; *Ilristós de
morți năstăsi* Hristos din morți a
înviat, Cav., Alb. Stud. IV, pag. 127.
[Ngr. *ἀνασταίνω* sau *ἀναστήνω*, după
forma aor. a vb. din ngr.].

năstăsirea sb. «învierea, rein-
vierea» 79, 23. [Ngr. *ἀνάστασις*].

năsu, nășă pron. «dânsul» 67,
79, 93, 181. [Lat. *in-issu* (=ipsus),

după *cum disu* (=dânsul), din *de-issu*.
(Vezi și Pușcariu, Etym. Wtb., Nr. 87).]

nău adj. «nou, Cav. 345 neu»,
unde Meyer pe nedrept observă «die
Schreibung bei Kav. ist ungenau»,
căci se întrebuintează și forma *nău*,
pe lângă *nou*. Vezi *nou*.

năuntru adv. «înnăuntru, Cav.
609 innen». [Din *in+ad+întra* ;
vezi *nauntru*].

nbunéđū vb. I «îmbunez, împac»: *nbune-
ađă-o polea Sion* împacă pe
orașul Sion, fă bine Sionului 83 30.
[Din *in-bun*; azi: *îmbun*, -are].

noaču vb. I «cert, mustru, Cav.
574 greșit (ca și la Mikl. R. U. II,
27 și 64) *nkatsu* = *ncaču* ; *tra se
ngače* (sau poate mai bine: *tra se
ncače*) ca să dojenească 160 24. [Bulg.
kavja zangen, după Meyer, dar ne-
sigură].

ncalaru, trebuiește privit ca ad-
verbial, ci nu ca sb. Cav. 337 și deci
tradus prin «călare», și nu prin
«Reiter» = călăreț, deși corespon-
zătorul ngr. este *καβάλαρος*, în loc
de *καβάλα*. cum ar fi trebuit și cum îi
corespunde alb. *kal'uar*, cfr. Cristof.
133. pag. 139, unde *kal'uar(e)* în-
seamnă numai *călare*. [Din *inca-
balaris*].

ncapu vb. II, III, «incap; Cav.
1148 fasse»; *ncape* (sau *ngape*) în-
cape 167/27. [Din *incapare*, -ere **tre*].

ncarcu vb. I «incarc, Cav. 1073
belade»: *se o ncarci* să o incarci
175 31. [Lat. *incarrico*, -are].

ncăldescu vb. IV «încălesc»: *ncăldescu
încălesc(ei)* 134 4. [Lat.
**incaldesco*, -ire (=incalesco + caldus),
cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 808;
Poate fi însă și un derivat din *caldu*].

ncărșil'atu adj. «creț, Cav. 390
kraus». [Din verbul *ncărșil'edu*,
ncărșel'u încărlionteț, încrețesc». Acesta
din *cărșel'u* = firele încurcate în formă de
cerculețe la războiu; scripeții de la războiu,
iarăși în

formă rotundă de cerculeț. *Cârșel* ă sigur din *câr(u)șel* ă (carucior), diminutiv din *cârniș* (cărușor). Dacă se are în vedere formele de cerculețe ale părului creț, cred că nu va fi greu de prins raportul dintre *ncârșil'utu* (creț) și *cârșel* ă. Cfr. fr. *carrousel* «Ringelrennen», *Körting* 3 Nr. 1973. Să fie și creț un diminutiv în legătură cu *carrus* sau *carrus* = *c(ă)r+eț* 2].

ncle'egu vb. I «inchieg»: *se lu ncl'agă* (sau *ngl'agă*) să-l inchiege 169 29. [Lat. **in-clago*, -are].

ncolidu vb. III «inchid, Cav. 968 *verschliesse*». [Lat. *includo*, -ere].

ncolinare sb. «inclinare, înclinăciune, rugăciune» 73 15, 81/25, 87.

ncolinu vb. I «inchin» 65; *se ncl'ină domnulă alii* să închine pe Domnul său, să se roage la Domnul său 65 2; *tra se ncl'ină* pentru ca să se închine, să se roage 143 16; *și se ncl'ină și se duxuseaște deadină cu tatălă* care este închinat și slăvit dimpreună cu tatăl 79 22; *te ncl'inăm* te închinăm, te rugăm (ne rugăm la tine) 85 30, 101 56, 81 26; *se fure că me ncl'ină* dacă m'as închină 65 2. [Lat. *inclino*, -are].

noea adv. «încoace» 65 4. [Cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 14].

nculeă adv. «încoace»: *ma suță-ți prósopa nculeă* ci întoarce-ți fața încoace 83 28. [Vezi Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 14; Zft. f. r. Phil. XXXII, pag. 478—480].

ncurună vb. I «incunun»: *ațelă* ă *fi te ncurună cu nillă* acela care cu îndurare te încununează 93 43. [Lat. *in+corono*, -are].

ncusurratu adj. «incocoșat, Cav. 365 *bucklig*». [Cuvântul se derivă din *cusór* (= *cosor*) și n'are a face cu turc. *cusür* (= *cusur*, rest, lipsă), după cum crede Meyer, loc. cit.].

ndereptu, vezi *ndireptu*.

ndiregu vb. III «dirigez, îndrep-

tez»: *și ndireade-o înnaea anoastră* și dirige, îndreptează umbletul nostru 79 23. [Lat. *dirigere*].

ndireptu, vezi *ndreptu*.

ndoăpărru vb. I «mă sprijin. Cav. 31 *stütze*, *lehne mich*», unde greșit *me ndo apărru*. [Etimologia este din *dăpalo*, -are «bepfählen, ampfühlen», vezi Papahagi, *Notițe Etimol.*, pag. 4. Cu cuvântul bulg. *dopirati* «toucher, atteindre, confiner ă», cum mi s'a obiectat, n'are nimic a face. Atât sensul cât și forma se opune; ea formă ar fi sunat *dupirescu*, niciodată *ndoăpărru*].

ndregu vb. III «dreg»: *ndreađe-o bana anoastră* îndreptează-o viața noastră 87 34; *ndreađe-le drege-le*, îndreptează-le 87/35. [Vezi *ndiregu*].

ndreptu, fem. **ndreaptă** adj. «drept, dreaptă»; *cu ndreapta* (Mikl. R. U. 2, pag. 74 *dreapta*) *mână* cu dreapta mână 134 11; *dreptu* drept 67 5; *tră cama ndreptu zbor* pentru mai drept, mai îndreptățit cuvânt 67 6; *tra se te spună ndreptu* ca să te îndreptezi 83 27; *ndreptil'ă* pe cei drepti 95/49; *tine și ndreptil'ă l'-vrei* tu care iubești pe cei drepti 87 34; *andreapta* la dreapta 79 22; Cav. 214 *ndereaptă*; *ndreptu* drept 83 28. [Lat. *directus*, -a, -um].

ndriptate sb. «dreptate, adevăr» 81 25, 83 29, 95 48; *sămănătoare, duhlu a ndriptătel'ă* mângâitorule, spiritul adevărului, al dreptății 81/25; *soarră a ndriptătel'ă* soarele adevărului, al dreptății 67 5; *ndriptășle*, (pentru *ndriptătle*) atale dreptățile adevărurilor tale 85 33. [Din **directitas*, sau derivat din *dreptu*].

ndriptare sb. «îndreptare» 85/33. [Din *ndreptegu*].

ndulțescu vb. IV și I. «îndulcesc»: *cară se ndulțească* și după ce s'ar îndulci 131 9. [Lat. *indulcio*, -ire].

ndeamină vb. I «combin, împerechez, îngeminez»: *ndiminăm* com-

binăm 674; *nđiminate* îngeminate, combinate, împerechete 67/5, 71, 73. [Lat. *in-gēmēno,-are*].

nđinuol'u vb. I «îngenuchează»: *se nđinucl'emu la Dumniđil'ău* să îngenuchiem (să ne rugăm în genuchi) lui Dumnezeu 581. [Lat. *in-genu-ŕ(u)lo,-are*].

nealăxitu adj. «neschimbător»: *nealăxită dumniđil'e* dumnezeire neschimbătoare 9549. [Din *alăxescu*]. ngr. ἀλλάζω, din ἀλλάζω.

neamărtipsitū adj. «nepăcătuit»: *neamărtipsiți* fără de păcat 8532. [Din *ne* + *amărtipsescu*, ngr. ἀμαρτάνω].

neao sb. «nea, zăpadă, Cav. 1024 Schnee», 8328. [Lat. *nivem*].

neapăndixitu adj. «neașteptat, subit»: *neapăndixită* neașteptată, subită 7718. [Din *apandixescu* ngr. ἀπανδέχω].

neaprok'atū adj. «neapropiat»: *a dōxāl'i atăel afelel'ei neaprok'atāl'i* a slavei tale neapropiate, nesperate 8725; *luūina ũea neaprok'atā* lumina cea nesperată 7923. [Din *aprok'ū* = apropiu].

neou vb. I «înnece, Cav. 794 er-tränke»: *Afelū ũi nicā Faraō* Acel care înnece, prăpădi pe Faraon 101/55. [Lat. *neco,-are*].

nefănerusitū adj. «nearătat»: *cā afeale nefănerusitele* că cele nearătate 8327. [Din *fănerusescu* (a-răt), ngr. φανερώω].

nelū sb. «innee, Cav. 200 nelu Ring»: *neale innee* 16626. [Din *anellus,-um*].

nemalo, vezi *nimalo*.

nemțescu adj. «nemțesc»: *ca nemțasca* 676. [Din sl. *nemets*].

nepotu sb. «nepot, Cav. 60 Neffe». [Lat. **nepotus,-um*, cfr. *Densușianu*, H. I. r., pag. 135 *nepōta,-am*].

neștire sb. «neștire, nepricepere» 653. [Din *ne* + *știre*].

neuđisire sb. «nepotrivire» 653.

[Cu prefixul *ne* din vb. *uđisescu*, din aor. turc. *uđi'm* «potrivii» + form. aor. ngr. în s].

ngl'egu, vezi *nc'egu*.

ngl'inescu vb. IV «glumesc, Cav. 1130 greșit *me ncl'inescu*, pentru *me ngl'inescu* scherz». [Din *gl'imă* (=glumă)].

ngl'itu vb. I «înghit»: *o ngl'iți* o înghiți 16928. [Lat. (in)-*gluttio,-ire*].

ngl'ițatu adj. «înghiețat» 17421. [Partic. vb. *ngl'eșu*].

ngărdedū vb. I «îngărdesc, îm-prejuiesc»: *Ngărdeađă-nă cu á-ŕil'i áng'el'i* împrejuiește-ne cu sfinții îngeri 8735. [Derivat din *gardu*].

ngărnescu vb. IV «măraiu, Cav. 156 (greșit *gărnescu* «belle»). Traducerea este deasemenea greșită la Cav. prin *latru*. [Cuvânt onomatopoeic, după toată probabilitatea dela «*ngăr măr*» cuvinte cu cari necăjim câinii și cari se aud ieșind din gura cânilor. Cu грѣхѣн «donnern» (Meyer, loc. cit.) n'are de loc a face].

ngrașu și **ngrašădu** vb. I «îngraș»: *ai se te ngrași* ai să te îngrași, te vei îngrași 16928; *tra se ngrașăđă (-e)* pentru ca să se îngrașe 16224. [Din **in-grassio,-are*, din *grassus*].

ngropu vb. I «îngrop, Cav. 311 begrave»: *se lu ngrok'i* să-l îngrope 1429; *Și se ngropă* Și a fost îngrupat 7922. (Cfr. Meyer, Alb. Wtb. pag. 131).

nguru vb. I «înjur, Cav. 1033 beschimpfe». [Lat. **injurio,-are* = *injuriu*].

ng'osu adv. în jos, jos, Cav. 393 unten». [Din lat. *deosum* (= *deorsum*); *g'* în loc de *g* în Aromăna din pricina nasalului (*ŕ*)n. Și tot așa se explică și *nec*, în loc de *ŕec*, *nel*, în loc de *ŕel*, și poate tot așa vechiul Dr. *g'umătate*, în loc de *g'umătate*].

nibîlbî'u sb. «privighetoare,» 122|55 stă pentru *bîlbî'u*, mai mult ca sigur din eroare de tipar la Daniil, atât la prima ediție (vezi Leake) cât și la a doua din 1802.

nica adv. «încă, Cav. 30 *nica* noch»; 131.9. Derivat din *nîncă*.

nierouri, vezi *hiercuri*.

nik'isire sb. «învingere, Cav. 659 Sieg». [Din *nik'isescu*, iar acesta din ngr. aor. ἐνίκησα].

nimalo adv. «destul, Cav. 73: *ne-malo* genügend», 65|2; din sl. *ne malo* nu puțin.

ningă prep. «lângă, pe lângă» 89|37, 175|31, 168.27. [Prin asimilație din *lîngă*].

niph'u sb. «copil, Cav. 655». [Ngr. νήπιον. Cuvântul este neuzitat în Aromâna].

nisle sb. «insulă, Cav. 656 Insel». Ngr. νησι.

nițe pron. «nici» 77 19, 91|40 și pretut.; *nițe ună* nici una 155 22.

nk'adiou vb. I «împiedic, Cav. 891 *me nk'adîcu* strauchle»; *se te nk'adiți* ca să te împiedici 152 20. [Lat. *impēdico*, -are].

nk'isesou vb. IV «pornesc, Cav. 619 *nkisesku* «reise ab», mai bine prin «breche auf»; *se nk'isești* să pornești 127 7. Ngr. aor. ἐκίν(η)σα cu prefixul (*i*)n; nu se opune nimic în contra acestei etimologii, pentru ca să se îndoiască Meyer, *loc. cit.*].

noapte sb. «noapte 85 32; Cav. 666 *noaptea* Nacht»; 145|17; *astă noapte* 157 23; *tru ȕmetăt de noapte* la miezul nopții 121.4; *a noaptil'i* 99|54. [Lat. *nox*, *noctem*].

nóoupă sb. «bărdiță, Cav. 881 *nócopă* Handbeil» 154 21; [Sl.].

noi pron. «noi» 65.4; *îlîued-nă noi* miluește-ne pre noi 77|18; *pre noi* pe noi 85|33; *nă mprămulămă* ne împrumutarăm 65 3; *nă hări-sescu* ne bucură 121.4; și pretut. [Lat. *nos*].

nomu sb. «lege, Cav. 661 Gesetz». [Ngr. νόμος].

nóstimu adj. «gustos, nostim, Cav. 663 schmackhaft», 159 24. [Ngr. νόστιμος].

nótalui (a-) adv. *îl-o dau a nóta-lui* înnot, Cav. 436 schwimme». [Derivat din *not*, *notare*].

notie sb. «umezeală, Cav. 664 Feuchtigkeit». Ngr. νοτία.

notiosu adj. «umed, Cav. 1035 feucht». [Din *notie* derivat].

noû adj. «nou»; *nău nou* 171 29; Cav. 345 neu», unde greșit crede Meyer că forma *nău* la Cav. ar fi neexactă; fem. *nao*: *nao vucă* «junge Kuh» Cav. 201; pl. dela fem. este *nao* (azi *nale*, prin analogie cu *steauă*, dar și *noaîă*, la Aromânii unde singularul fem. este *noaîă*): cu *čocuri nao* cu nouă clopote 143 15. [Lat. *novus*, -a, -um, a dat *noî* (fem. *noaîă*); din *noî* în poziție neintonată s'a născut *nău*, iar *nao* din *noaîă*, prin prefacerea diftongului *oa* în *a* și *îă* în *o*].

nsărătură sb. «însărătură, Cav. 76 Salzlacke». [Derivat din vb. (*a*)n-săr sau dintr'un lat. **insalitura*. -am].

nsoru (me ~) vb. «mă însor»: *fi se nsoară (e)* ce se însoară 163.25. [Lat. **uxōro*, -are, din *uxoror*. Atât în Aromâna cât și în Megleno-rom. nu se întrebuintează decât numai despre bărbați. Greșit stă la Weigand, Aror. II, pag. 321 că s'ar întrebuintă și despre femei].

nsusû adv. «în sus»: *ma nsusû* mai sus 65/3; *cama nsusû de neao* mai vârtos decât zăpada 83 28; *cama nsusû* mai ales 65 2; *ma nsus* încă mai 93; *ș-de-ația nsus* și de acolo mai departe 67/4. [Din în+lat. *sum*=*sursum*].

ntrebu vb. I «întreb, Cav. 277 frage» 181. [Din lat. *interrogo*, -are; vezi Pușcariu, *op. cit.*, Nr. 891].

ntregu, fem. **ntreagă** adj. «în-treg, întreagă. Cav. 28 greșit *ndregu*, 687 «ganz, vollständig»; 171/29; *ună ntregă* «u», un «u» întreg 67/6; *casa ată ntregă* casa ta întreagă, fără lipsă 144/16. [Lat. *integrum*, -am].

ntropușădu vb. I «întrupez»: *și se ntrupuși de avilă duhii* și se intrupă de sfântul duh 79 21; *s-te ntrupușădi* să te intrupezi 95 49. [Derivat din *trupós*, cași *nvărtușădu*, din *vărtós*].

nu adv. «nu, Cav. 708 nein» 65/3, 121/4, 172 3 și pretut. [Lat. *nōn*].

nucă sb. «nucă, Cav. 382 Nuss»: *nuți* nuci 133 11. [Lat. *nux*, *nucem*, cfr. Pușcariu, *op. cit.*, 1197].

nuou sb. «nuc» 138 13. *Vezi nucă*
numă sb. «nume» 75 15, 77, 91 40, Cav. 693; *tră numa ată* în numele tău 75 16. [Lat. *nōmen*, cfr. Tiktin-Rum. Elem. pag. 26].

númeru sb. «umăr, Cav. 1168 Schulter»: *pre nímere* pe umăr (singularul) 147, 18. [Lat. *humerus*, -um, cu prefixul *n*, rezultat din construcțiuni ca: *Viu din a-n-umer* (ea iau pe umăr) > *numere(a)* > *numer(e)*].

numerus sb. «număr, Cav. 72 Zahl». [Lat. *nūmerus*, -um].

númeru vb. I «număr»: *și númeri* și numeri 181. [Lat. *nūmero*, -are].

numtă sb. «nuntă, Cav. 151 Hochzeit»: *la numți* (sau *numți*) la nunți 135 12. [Din lat. *nūptiae*, probabil prin amestecul lui *nuntiare*, Densușianu, H. I. r. 127].

nvărtescu vb. IV «învărtesc; în-fășur; întorc; Cav. 1028 wickle ein», [Sl. *вѣртити*].

nvărtușădu vb. I «întăresc»: *Ațlă țî nvărtușă loclu pre apă* Acel (=aceluia) ce întări pământul peste ape 99 54. *ahătă o nvărtușă* atăta, într-atăta a întărit-o 93 44. [Din *în + vārtós*].

nveastă sb. «nevestă, mireasă,

Cav. 667 Frau» 160; *nveaste* neveste 178 33; *nvēstile* 145/17. [Sl. *невеста*, de asemenea *neclar*].

nvernare sb. «măhnire, întristare. Cav. 556 Trauer». [Lat. *invenenare*].

nvernatu adj. «măhnit, întristat». *Curbanea al Dumniță este sîffellu ațlă nvernatu*, *înima ațeă nvirnata* Jertfa lui D-zeu este sufletul cel întristat, cel umilit, inima cea înfrântă 83 29. [Din vb. *nverinu*, *nverinare*].

nvescu vb. III «îmbrac»: *tra se te nvești* să te îmbraci 152/20. [Lat. *investio*, **ere*=*ire*].

nvețu vb. I «învăț, Cav. 569 lerne»; *Vu s-ți nveți parănomi* O să-i învăț pe cei fără-de-lege 83/29; *se ti nveață (-e) la g'ine* să-i învețe la bine 160/24; *și nvîțară* și învățară 65/1; *nveață-me se facă belima ată* învăț-mă să fac vocea ta 85/32. [Lat. (**in*)-*vittio*, -are, din *vitiun*].

nvirinu vb. «întristez»: *nvirină* întristează 150/19; *se nu te nvirini* să nu te întristezi, să nu te amărești 144/16. [Lat. **in*-*venēno*, -are, din *venēnum*].

nviscutu adj. «îmbrăcat» 127/7. [Din vb. *nvescu*, după perf. *nviscu* > partic. *nviscutu*].

nviștițăscu vb. IV «veștejesc»: *ași vu se nviștițăscă* așa o să veștejască 93 45. [Din *veștițidu* (=veșted)].

N'.

naire sb. «miere, Cav. 603 Honig»; *iere* miere 138/13. [Lat. *miel*, **mēlem*].

nață sb. «tîfos, boală molipsitoare, care te face să zaci îndelung în pat» 146/17, ngr. *τὸ λοιμικόν*, bulg. *boița*, alb. *leng'im*. [Etimologia *năx*, *năcem*, propusă de mult de Cipariu, pare cea mai probabilă. Cfr. Körtling³ Nr. 6524].

nelu sb. «miel, Cav. 78 Lamm»; *hellu al Dumniță* mielul lui D-zeu

85 31; *nel'i* mieii 119 3. [Lat. *agnellus*, -um].

N'ercuri sb. «Miercuri»: *N'ercurea* = Miercurea 427 7; 68 8. [Lat. (Dies) *M'ercuriū*].

nergu vb. III «merg, mă duc»: *nergu* se duc, merg (poate fi și *nergu*) 122'6.

nicșoru adj. «ușor, Cav. 259 leicht» [Din *V'isör*].

nicu adj. «mic, Cav. 617 klein»: *niclu cufutu* micul cușit 155 22; *niși* mici, cei mici 130 9, 125 6; *cama nisli* (din *niști*) pe cei mai mici 160/24; *a nișiloră* (în text: *nișiloră*) acelor mici 67 5.

nicuză adj. «mititel» 69 8. [Derivat din *nicu* + suf. alb. -ză, -ză].

nilă sb. «milă, îndurare» 81 26; *cu multă nilă* mult îndurător, milostiv 93 44. [Sl. Милъ].

niluescu vb. IV «miluesc mă îndur de cineva»: *nilueaște* miluește 93; *șă va-și niluească pre usmek'arl'i alău* și spre slugile sale se va umili 97 52; *ma te niluiși* ci te ai îndurat 77 19; *niluea-te pre amărțiile a-noastre* îndură-te de păcatele noastre 75 16; *niluea-nă noi* miluește-ne pe noi 75 15, 75 16; *niluea-te* îndură-te 75 16. [Derivat din *nilă*].

niluire sb. «miluire, îndurare» 81 26; *multeața niluirloră atăoră* mulțimea îndurărilor tale 81 26.

niluită adj. «milostiv, îndurător» 169 8, 93 44; *vărtosă niluite* prea milostivule, prea îndurătorule 87 34. [Din *niluescu*].

nil'e sb. «mie»: *ună nil'e* o mie 181, pl. *dao ni'i* două mii 181.

niolguo adv. «mijloc» 156 22. [Din medium locum > *nedloc*, și prin metatezare *niolguo*, cu u din o, când nu-i accentuat în Arom.].

O

Oae sb. «oae, Cav. 821 Schaf»; *oile oile* 119/3, 169/28. [Lat. *ovis*, *ovem*].

oală sb. «oală, Cav. 998 Topf» 159 24. [Lat. *olla*, -am].

oară sb. «oara, dată»: *tră altă oară* pentru altă dată 164 25; *cu ună oară* dintr'odată 170/29; *ma mulțele ori* de cele mai multe ori 125'6; pl. *orle* «mătăanii», ngr. τὰ κομπολόγια 181. [Lat. *hōra*, am].

oărfănu adj., sb. «orfan, sărac», Cav. 703 verwaist, 824 arm, 95/49; *oărfăni* i săracii 89 38, 128 8, *a oărfănilor* (gen.) 146 17. [Lat. **ōrphānus* -a, -um = gr. ὀρφανός].

oaspe sb. «oaspete, musafir, Cav. 1062, Freund»: *cu oăspis'i* (-sl', din -il') cu oaspeții 133/10, 176/32. [Lat. *hōspes*, *hospitem*].

oaste sb. «oaste, Cav. 1075 Heer». [Lat. *hōstis*, -em].

obdăți num. «opt zeci, Cav. 682 achtzig». Vezi *optu*.

oboru sb. «curte, Cav. 96 Hof». [Sl. обора].

ocl'u sb. «ochiu, Cav. 596 Auge»; *ocl'i* ochi 99 52, 77, 141 14; *se nu lei de ocl'u* să nu-ți fie de deochiu, alb. te mos marș pe (=per) siu, bulg. da ne zemaș ot oco 150 19. Cfr. mai sus vb. *lau*.

Og sb. «Og» 97.

ohitică sb. «oftică, Cav. 501», din ngr. ὀχτιζα.

oh'el'e sb. «țipar, Cav. 1118 Aal», din ngr. τὸ χέλι.

omu sb. «om, Cav. 61 Mensch» 95 49, 69 7, 149; *tră omhu* pentru omul 118/2; *multă g'intă de oamini* mult norod de oameni 132/10; *tră noi oămeni* i pentru noi oamenii 79 21; 97 52. [De sigur eroare de tipar atât în prima, cât și în a doua ediție la Daniil, pag. 118 2 ομλου, cu v; cfr. pag. 155 21 și 170 29

ὄμιλου. [Din lat. *homo*, pl. *homines*].

ómiu adj. «la fel, Cav. 690 gleich»; cfr. τα ὁμιον asemenea 99 53. Ngr. ὁμοιος.

optu num. «opt, Cav. 686 acht» 71/12, 178/33; *optuđiți* optzeci 180 34 și *obđiți* Cav. 682, (formă care se aude și azi la Aromâni); *optusprădațe* optsprezece 179; *optusprăving'iț* douăzeci și opt 180, *optusute* opt sute 180. [Lat. *octo*].

optusprădațe num. «optsprezece» 179/34.

orbu adj. sb. «orb; cerșetor, Cav. 1030 blind»; *a órg'ilorŭ* la cei orbi 95/48; *la org'i* la orbi 128 8. [Lat. *orbis*, -a, -um].

orđu sb. «orz, Cav. 493 Gerste». [Lat. *hórdeum*].

orđinie sb. «ordin, Cav. 697 Befehl, Erlass», ngr. ὁρδινία.

órixea sb. «dorirea, pofta» 93 43, ngr. ὀρεξίς.

orixescu vb. IV «poftesc, Cav. 698 orexescu verlange»; *se nu orixești* să nu poftești 91 42. [Derivat din *órix*e].

orizu sb. «orez, Cav. 837 Reis». [Din ngr., vezi Meyer, Alb. Wtb., pag. 216. Azi se zice: *ariz*, *uriz*].

osu sb. «os, Cav. 430 Knochen»: *oase* 69; *oasele* 83 28, *oásile* 141, 14. [Lat. *óssum*].

ou sb. «ou, Cav. 973 *ou tiņnisit* «Eierkuchen», 93 *ou* «Ei»; *oaă* ouă 69; *oáo* ouă 121 4. [Lat. *ovum*].

P.

Pade sb. «loc, șes, poiană, Cav. 364, Feld, Ebene»: *m-pade* în șes 117/1. [Din gr. πᾶδιον > *pade* cum crede Meyer, este greu. Cuvântul este de origine sl. și este în legătură cu *pădină* (cfr. bulg. падина, din падагн)].

palma sb. «palmă, Cav. 719, 770

flache Hand, Spanne», 140 14. [Lat. *palma*, -am].

palu sb. «paiu, Cav. 104 Stroh»: *pal'e* paie 162/24. [Lat. pl. *palea*].

panavía triađa sb. «prea sf. Treime» 81 16, 75 etc. [Ngr. παναρία τριάδα].

papu sb. «moș, bunic; Cav. 730 Grossvater». [Lat. *pappus*, -um].

parăđisu sb. «paradis, Cav. 732 Paradies», 182. [Ngr. παράδεισος].

paranomil'e sb. «fără de lege» 83; *paranomil'e* fără delegile 75 16, 77 19. [Ngr. παρανομία + suf. -il'e].

paranomū adj. «cel fără de lege». *pardnoml'i* pe cei fără de lege. [Ngr. παράνομος].

parmacu sb. «zăbrele, Cav. 339 Gitter», turc. *parmac*.

parte sb. «parte, Cav. 608 Theil»: *pre dao părți* în două părți 99 55; *tru tute părțile* în toate părțile 129 8 *câte ună parte* câte o parte 138 13 [Lat. *pars*, *partem*].

paru sb. «par, Cav. 723 Pfahl». [Lat. *palus*, -um].

pascu vb. III «pasc»: *se pască* să pască 162. [Lat. *pasco*, -ere].

pasprădațe num. «patrusprezece» 179 33. [Din *pa(tru)* + *spre* (=supra) + *dațe*].

pasprăvinviți, pasprăving'iț num. douăzeci și patru» 67/4, 171/29. Format ca și numărarea de la 11—19: unimea, plus prepoziția *spre* (supra), plus *vinviți, ving'iț*.

Paște sb. «Paști» 178 33. [Lat. *Paschae*].

pată sb. «găscă, Cav. 1121 Ganz, dar greșit Weigand «Ente»; *pătile* găștile 124/6. [Cfr. Körting Nr. 6917; Mayer, Alb. Wtb. 324].

patérū sb. «tată, sf. părinte»: *cu pălăcările a paterlor* cu rugăciunile sf. părinți 87 30; 89/36; 81/25. [Ngr. (Vocat.) πάτερ, ci nu din Nom. πατήρ].

patriđa sb. «patrie» 65.

patru num. «patru, Cav. 988 vier» 178/33. [Lat. *quatuor*].

patruțăși num. «patruzeci, Cav. 859 vierzig», în Daniil *patruțiți* 132/10, 180/34 [Din *patru* + pl. lui *dațe: țăți*. Forma *țiti*, probabil stă pentru *țiti* (= *țăți*). Această formă este cu totul neobișnuită].

patruțiți, vezi *patruțăși*.

patu sb. IV «pătesc, sufer, trag, Cav. 713 leide»: *nu pați* nu pătești, nu ți se întâmplă nimic 147/18; 150/19; *și păți* și suferi 79/27. [Lat. *patio*, -ire].

patu sb. «pat, Cav. 490 Bett». Ngr. *πάτος*

Pavlu sb. «Pavel, Paul»: *apóstollu Pavlu* sf. Paul, apostolul Paul 65/2.

pădure sb. «pădure, Cav. 548 Wald». [Lat. *padulem*, pentru *paludem*. Cfr. pentru trecerea sensului dela «mlaștină» la cel de «pădure», cuvântul *baltă*, care la Giurgiu are și sensul de *pădure*: Mă duc la «baltă» să car lemne = mă duc la pădure să car lemne].

păfsescu sb. IV «incetez» 123/5. [Din ngr. aor. *παύσα*, R. U. 2 pag. 76 greșit *παύζεσε*].

pălate sb. «palast, Cav. 720 Palast». Ngr. *παλάτι*.

pălăcrăsescu și pălăcârșescu vb. IV «rog»: *tra se pălăcârșescă la Dumnezeu* 142/15; *se pălăcârșescă* 65/3; *lu pălăcârșim domnului* îl rugăm pe Domnul 65/8. [Ngr. aor. *ἐπαρκάλεσα*, din *παράκαλῶ*].

pălăcările sb. «rugăminte; rugăciune» 75/17, 77/20, 87/35. [Din Ngr. *παράκαλία*, prin metatezarea reciprocă lui r-l=l-r].

pălăcârșescu, vezi *pălăcrăsescu*.

pălmună sb. «plămân, Cav. 793, 1065 Lunge». [Lat. *pālmo*, -onem].

păn, pănu, până prep. «până»; *pănu* 65/2 și pretut (Ucuta); *păn* 131;

pănu n-feru până în cer 130/9; [Lat. *poene*].

pânăvie sb. «prescure adusă spre a fi sfințită la biserică» 142/15. [Ngr. *παναγία*, cu sensul din Arom. nu-l găsesec în ngr.].

pândă sb. «pânză, Cav. 724 Leinwand». [Lat. **pandia*, -am, cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1323].

pâne sb. «pâne, Cav. 1166 Brot» 67/6, 75, 89/38, 171/29, 128/8. [Lat. *panis*, -em].

pângănesou vb. IV «pângăresc, spurc, Cav. 562 besudle». [Din *pângănu*].

pângănū sb. «păgân»: *a pângănitor a celor păgâne* (neamuri) 99/52. [Lat. *paganus*, -a, -um, prin nazarizarea lui *a* din *pa*-, datorită lui *n* următor].

pânăviru sb. «bâlcu, Cav. 724. Kirchweil», [Ngr. *πανηγύρι*].

pânticu și pântecu sb. «pântec, Cav. 326 Bauch»: *pânticu* pântecul 167/27; *carpollu a pânticului* *atăci* rodul, fructul pântecului tău 81/24. [Lat. *pantex*, -icem].

păpuță sb. «ghiață, Cav. 731 Schuh; cu *păpuțe* în ghețe 174/31. [Turc. *papuc*].

păreseni sb. pl. «păresemi, post» 133/10. [Lat. *quadragesima*].

părinte sb. «părinte»: *părinții* *atâi* pe părinții tăi 129/8. [Lat. *parens*, *parentem*].

părumbu sb. «porumbel, Cav. Taube»; *părîngii* *porumbei* 123/5. [Lat. *palumbus*, -um].

păstosescu vb. IV «pus în sare, Cav. 735 salze ein», ngr. *πατώνω*.

pășă sb. «pașe»: *pășălar* *pașalele* 146/17. [Turc. *paşâ*; pl. *pășălar* *paşâlar*], din pl. turc. *paşâlar*].

pătigune sb. «botez, botejune» 79/23. [Lat. **baptizōnem*, din *baptizo*].

păunu sb. «păun, Cav. 711 Pfau». [Lat. *pavo*, -ōnem].

păzare sb. «târg, Cav. 712 Markt» 132|10. [Turc. *pazar*].

păteđu vb. I «botez, Cav. 110 tauf-e». [Lat. *baptizo*, -are].

peană sb. «pană, Cav. 1085 Feder». [Lat. *pinnă* -am].

peăpene sb. «pepene galben, Cav. 748 *peăpine* Melone»; *de pépeni* de pepeni galbeni 134|11. [Din lat. *pēpo*, **īnem*, probabil prin încrucișarea cu gr. *πέπον*].

pecuraru, vezi *picuraru*.

pedestru sb. «pedestru, Cav. 741 Fussgänger». [Lat. *pedester*].

peducl'u sb. «păduchiu, Cav. 1154 Laus»; pl. *peducl'i* 156|22. [Lat. *pedūc(ū)lus*, -um].

peđimó sb. «caznă, Cav. 114 Falter». [Din ngr. *παίδεμó*].

peđevsescu, vezi *piđipsescu*.

pétală sb. «potcoavă, Cav. 754 Hufeisen». [Ngr. *πέταλον*].

peturiol'e sb. «potârniche, Cav. 749 Rebhuhn» 123 5. [Stă pentru *peturric'e*, din *peturnic'e* < lat. **cūtīrnic(u)la*, -am = *cotîrnic*].

pericol sb. «pericol, Cav. 383 Gefahr». [Din ital. *pericolo*].

péronă sb. cuiu, Cav. 383 Nagel». [După Meyer, *péronă* ar fi greșit accentuat la Cav., în loc de *perónă*. Cuvântul se aude *pérună* și mai mult *pénură*, despre care vezi *Notițe Etimol.* ale mele, pag. 41. Bănuesc că *péronă* la Cav., cu *ro* este simplă scriere ortografică, luându-se greșit după ngr. *περόνη*, cum face și în alte cazuri, atât cu cuvintele românești cât și cu cele albanezești. De altfel Daniil scrie *pérună* 121|4].

peru sb. «păr, Cav. 1023 Haar»; *perri* (pentru: *per'i*) se scoală perii se scoală (= părul mi se face măciucă, mă îngrozesc) 158|23; *per-i* perii 156 22; *tra se nu lă cadă fi-vă pre perri* (în text greșit: *perri*) ca să nu le cadă ceva pe păr 172|30. [Lat. *pīlus*, -um].

pérună sb. «cuiu»: pl. *pérune* 121 4 [Lat. *pinnūla*, -am, *vezipéronă*].

pesou sb. «pește, Cav. 452 Fisch»: *mari pești* mari pești 136|12; *péștil'i* 116 1. (În acest din urmă citat nu-i exclusă puțința de a fi o greșală la Daniil », în loc de τ, adică *péștil'i*. Azi se zice însă și *péscil'i*, *esci* în loc de *ești* la Bitolia, Crușova, etc.). [Din lat. *pīscis*, *pīscem*. Arom. *pescu* (se aude și *peaște* Sămărina) din pl. *pești*, după analogia substantivelor și adj. în -escu].

peșk'eșă sb. «dar, peșches, Cav. 244 Geschenk, greșit prin *ke* în loc de *k'e*. [Turc. *peşk'êş*].

pīcnosu adv. «des, Cav. 825 dicht», ngr. *πυκνός*. [Neuzitat].

picuraru sb. «păstor, cioban, Cav. 130 *pecuraru* Iliric», 69 10; *picurarru* (în text: *picuraru*, unde poate fi un *r* cu totul gutural, care se aude ca ngr. γ) păstorul 168 28.

piđipsescu vb IV «pedepsesc, Cav. 714 *peđevsescu* bestrafe»; și *nă piđipseaște* și ne pedepsește 146|17. [Ngr. aor. *ἐπαίδευσα*].

Pilătū sb. «Pilat 79|22.

piloŋu sb. «absint» 157 23 (greșit la Mikl. R. U. 2, pag. 76 *πυλόνιον*).

pīngu vb. III «împing, Cav. 919 dränge, stosse»; *se pinđi* să împingi 141 14. [Lat. *impīngo*, *impīngere*].

pīngere sb. «fereastră»: *pīngerră* ferestrele (-rr = -rl) 143 16. [Turc. *penđer*].

pīperu sb. «piper, Cav. 774 Pfeffer». [Lat. *pīper*, ngr. *πιπέρ*, cuvânt de ordine culturală].

pīrazmó sb. «ispită»: *se nu nă aduși pre pīrazmó* să nu ne duci în ispită 75|17. [Ngr. *πειρασμός*].

pīsă sb. «păcură, Cav. 775 Pech», ngr. *πίσσα*.

pīscuru sb. «prescură», 142 15. [Bulg. *prescur*, mac. bulg. *proscuri*].

pīste sb. «credință, Cav. 776

Trueu» 77/21; *a pistil'i a credinței* 68/5, 65/2. [Ngr. πιστις].

pistipsescu vb. IV «cred» 65 1; *pistipseaște crede* 73 15. [Ngr. aor. πισιπτεσα].

pitrecu vb. III «trimit, petrec pe cineva, însoțesc pe cineva; Cav. 932 schicke»; *și se pitreși și să trimeți* 129/8; *pitricu trimise* 97/51. [Din lat. *pētricio, -ēre].

pită sb. «plăcintă, Cav. 777 Art Kuchen», ngr. πίττα; cfr. Meyer, Alb. Wtb. pag. 340.

ph'eșcă sb. «persică. Cav. 840 Pirsich». [Din alb. pîșkë=pe(r)sicun/].

plantă sb. «plantă, Cav. 1094 Pflanze». [Probabil greșală la Cav. pentru plântă < lat. planta, -am. Neologism nu-i admisibil în cazul acesta la Cav].

planu sb. «plan, Cav. 780 Irrtum», ngr. πλάνη.

plase sb. «creațiune; lume, popor»: *tute plășile* toate neamurile 65 4. [Ngr. πλάσις].

plasmă sb. «zidire, creațiune» 93/45. Ngr. πλάσμα.

plăngu vb. III «plang, Cav. 418 weine»; *și plăngu și plâng [ei]* 130, 9 [Lat. plango, -ēre].

plăscănire sb. «pleznire»; (greșit tradus la Cav. 502 Geräusch. [Cuvânt onomatopeic din plasc! cfr. dîngînescu, din fucu dîng! edupnescu, din cărfănescu, din cărf! etc.].

plăseșu vb. I «turtesc». Acesta-i azi sensul propriu al lui plăseșu; în Cav. 781 πλάσσειν «bilde, schaffe». cu doi σ este simplă scriere ortografică, după ngr. πλάσσω, de unde se derivă. Nu trebuie deci transcris plăseșu, cu ș, cum face Meyer].

plătesou vb. IV «plătesc; Cav. 785 bezahle»; *ș-nișe nă plăti* și nici nu ne răsplăti 93/44. [Sl. плати].

plătire sb. «plată, plătire»: plă-

tiră(pentru plătirle)=plătirile 91 43.

plătunu sub. «cerb, Cav. 258 Hirsch». [Sl. платунъ]. Neuzitat.

plecu vb. I «plec, Cav. 903 me plecu bücke mich». [Lat. plăco, -are].

plicatu adj. «plecat, umilit»: *cu sîsfletu plicătū* cu suflulul smerit 77/20.

pliguesou vb. IV «rănește»: *pliguesăte rănește* 150 19. [Derivat din plăgă > plăguire > pliguire].

pli'are sb. «țiglă, Cav. 789 Ziegel», ngr. πλιθάρι.

ploače sb. placă; *ploci* plăci 121 4. [Sl. плоча].

ploae sb. «ploae» 97; *că va se da ploae* că o să plouă 164/25. [Lat. *ploja, pentru pluvia].

plucosescu vb. IV «cad peste, Cav. 779 überfalle». [Ngr. aor. ἐπλάκωσα].

plupu sb. «plop» 117/1. [Din lat. pōp(ū)lus, prin metatezare].

pl'anđă sb. «șopron» 173 30. [Sl. палатина. Azi se zice pl'am(i)ță].

pnevma sb. «spirit», ca termen gramatical 67 5. Ngr. πνεύμα.

poarcă sb. «scroafă, Cav. 897 Sau». [Lat. porca, -am].

poartă sb. «poartă, Cav. 804 poarte(!) Thur». [Lat. porta, -am].

pomu sb. «pom, Cav. 827 Obst.» 148/18; *pomlu* pomul 153/21; *podmîle* poamele 129 8. [Lat. pomum].

Póndiu sb. «Pont (Pilat)» 79 22.

ponță sau pondă sb. (azi bonďă) Cav. 154 Blumentopf. În Arom. azi înseamnă și tîpsie de pămînt în care se coace pâine de mălaiu sau plăcintă de mălaiu numită *baďară* [Sl. поумица, cfr. Meyer, Alb. Wtb. 347.

porou sb. «porc, Cav. 185, 1127 Schwein»; *pōr'il'i* porcii 167/27. [Lat. porcus, -um].

portu vb. I «port, Cav. 459 trage fort, 116, 1071 trage»; *se porți* să porți, să îmbraci 178 33; *poartă*,

poartă (ei) 121/4; *se purtămu* să purtăm 157/23. [Lat. *porto*, -are].

pótană vb. «grindă din pod care susține acoperișul casei, Cav. 233 Balken», 154/21. Azi se zice *pótane* (Cfr. Din lit. *popor Arom.* pag. 33) și de sigur este bulg. по́томъ «plafond». Greșiți Mikl. și Mayer, *loc. cit.*

poté adv. «nici odată nici când: greșit la Cav. 807 prin «einmal». Ngr. ποτέ.

potire sb. «pahar, Cav. 809 Becker». Ngr. ποτήριον.

potrarioû, vezi *protaricû*.

potralicû, vezi *protaricû*.

potu vb. I «pot, Cav. 304 kann»; *că nu potu* căci nu pot 140/14; *că așed ți poți* cu acea ce poți 128/8; *nu poate* nu poate 65/4; *putém* 67/5; *potu* pot (ei) 163; *putim* puturăm 65/2. [Lat. **pōteo*, **tēre*].

pozimađa sb. «pesmet, Cav. 727 Zwieback». Ngr. ποζιμάδι.

pragu și **preagu** sb. «prag, Cav. 395 *preagu* Schwelle»; *tru preaglu de suprà și tru preaglu de g'osu* în pragul de sus și în pragul de jos 150/19. [Din sl. *uparъ*. Este greșit Meyer, Cav. 395, că *preagu* trebuie îndreptat în *pragu*. Alături există ambele forme și azi, cași *greasu*, lângă *grasu*].

prașu sb. «pras, Cav. 817 Fleischzwiebel»; *praș'i* prașii 134/11. [Ngr. πράσιν; greșit Mikl. R. U. 2. pag. 77: *pras'i*. Forma Arom. *prașu*, din pl. *prași*. Cfr. Meyer, Alb. Wfb. 357].

pravdă sb. «vită mare» 91/42; *prăvďă* 97/51; *prăvďile* (= *prăvďile*) dobitoacele, animalele 118/2. [Cuvântul vine din *pravda* «cea dreaptă» etc. după cum am probat în «Graiubun». An. I, pag. 88, vitele fiind considerate ca nevinovate, drepte].

prărăndu sb. «prânz» 87/36, 89/39. [Lat. *prandium*].

prăscutescu, **prărăscutescu** vb. IV «stropesc, Cav. 834 besprenge»;

vu se me prăscutești cu isop stropi-mă-vei cu isop 83/27. [Derivat din *proscot* (=strop). Azi mai mult *pruscuk'escu*, prin prefacerea lui *t* în *k'*, după cum și contrariul se petrece: *năfătescu*, din turc. *naşak* (proviziune), pentru *năfăk'escu*].

pre prep. «pe» 136/12 și pretut.; *pre locu* pe loc, pe pământ 116/1; 65/1; *căđutlu pre apelpisire* cel căzut în deznădejde 77/19; *pre numa* în numele 75/15; *pre avilŭ duhŭ* pe sf. duh 79/22; și *pre un domnu Iisŭ Hriştollu* și într'unul domn Iisus Hristos 79/21; *pre grederră atale* întru cuvintele tale 83/27; *au nă-răire pre omu* au mânia, necaz asupra omului 119/3; *se nu daŭ mărtirie minčunoasă pre viŭinlu atăŭ* să nu mărturisești pe nedrept în contra vecinului tău 91/42. [Lat. *per*].

preftu sb. «preot, Cav. 728 Priester», 89/37. [Lat. *prĕbĭter*, -*t(e)rum*].

preimnare sb. «plimbare, Cav. 870 Spatziergang». [Lat. *perambŭ-lare*].

prepsescu vb. IV «prinde, stă bine, Cav. 818 es schickt sich», ngr. πρῆπει, aor. ἔπρῆσα.

preste prep. «peste» 97/51; *priste* preste, pe 99. [Din *pre+stră*].

pret prep. «prin» 99/55, 105/55. [Din *pre+tr(ru)>pretr(ă)*].

primnu vb. I «plimb»: *ŭu te priimnuși?* unde mi te-ai plimbat? 181. [Lat. *per-ambŭlo*, -are].

primăveara sb. «primăvara», 124/6. [Lat. *prima-vera*].

pripescu vb. IV «trebuie, se cuvine, se cade»: *Aŭăa s-pripseăște alăvdăčunea Ție ți se cuvine lauda* 87/33; *pripseăște* se cuvine 141/15, 126/7, 170/29. [Ngr. πρῆπει, din aor].

priste, vezi *peste*.

priție sb. «zestre, Cav. 822 Mitgift», ngr. προζήτιον. [Azi se zice *pirtie*].

proaște sb. «praștie, Cav. 969 Schleuder», [Sl. пра́шта].

procopșitu adj. «pricopsit»: *pro-copsiți* pricopsiți, trebnici 149 19. Vezi *prucupsescu*.

profitu sb. «profet»: *cu profitu* (pentru *profitu*) cu profeții 79 23. [Ngr. προφήτης].

prosfavû sb. «fel de păpară» 120 3, ngr. προσηφάγι.

prósopă sb. «față» 83 28; *lunăna a prósopăli atăre* lumina feței tale 79 23; *cu trei prósopu* cu trei chipuri 73 15. [Ngr. πρόσωπον].

protariou adj. «prim născut; care naște pentru prima dată». In Ucuta vin formele următoare, cari, după părerea mea, se reduc la *protaricû*: *cu potraliști* cu cei întâi născuți 99 (prefăcut din *protalic*, cu *r-l* din *r-r*); *potravîști* pe cei întâi născuți 97/51. (Probabil *potraviciû*, pentru *potraricû*). [Din *protu* (întâi) + suf. -aric, cfr. *viședricû*, *ngrî-naricû*, din **vești* (=vițiu), *ngrîne*. Azi *protaricû* (căfăuă, oae) înseamnă cățea, oae care fută pentru întâia dată; iar *cățelû protaricû*=cățel născut din cățea «protaricû», despre cari se crede că, dacă nu-l omori, devine căne turbat. Nici un păstor nu ține căței «*protârți*». *Potravîști* 97/51 poate fi greșală pentru *potrarîști*].

protu num. «primul, întâiul, Cav. 823 erster»: *protu vinu* primul vin 132 10. [Ngr. πρώτος].

prucuvîță sb. «pojar», ngr. πρὺκα 145 16. [Azi *prucuvîță*; *prucuvîță*; greșit la Daniil cu *h*: din *porcu* + suf. (v)îță boală porcească, fr. rougeole de couchon, germ. Klauen-senke der Schweine].

prucupsescu «dovin de treabă, mă fac trebnic»: *tra se prucupseshi* pentru ca să prosperi 91 41; *va se prucupsescă* se va face de treabă, se va pricopsi 176/32. [Ngr. προκόπτω, aor. πρόκοψα].

prună sb. «prună, Cav. 202 Pflume» [Lat. *pruna*, -am].

psili sb. «spirit lin» 67 5. [Ngr. ψιλή].

psulisirea sb. «cântarea la bise-rică» 75 17.

psulisesou vb. IV «cânt» 97; Cav. 1151 greșit *psulisesou* cu *l*; și aci Cav. serie cu doi *ll*, din simplu sistem ortografic, după cum serie și *péronă*, pentru *pérundă*, *al-lăxescu* etc.; *voi se psulisesou* vreau să cânt 65 2; *vu se psulisesou* numă *ată* o să cuvânteze numele tău 85 32. [Ngr. aor. ἐψάλλῃς].

psusesou vb. IV «mor (despre animale usitat), Cav. 1161 krepieri». [Ngr. aor. ἐψώφ(η)σα, din ψωφω].

pui'û, pul'û sb. «pasere, Cav. 815 Vogel»; *nu hărneaște pui'û aliû* nu nutrește pe puii săi 125 6, 121 4; *h'ertu pui'û* puiul fiert 170 29. [Lat. **pulleus*, -um, din *pullus*].

pulă sb. «pulă, Cav. 1165 männliches Glied».

pulpă sb. «pulpă, Cav. 63 Wade». *pulpile* pulpele 141/15. [Lat. *pulpa*, -am].

pulbere sb. «praf, pulbere, Cav. 453, 890 Staub. [Lat. *pulvis*, -erem].

pul'anu sb. «băț, Cav. 210, 829 Scheit, Holz». [Sl. полѣнь].

pungă sb. «pungă, Cav. 812 Beutel», ngr. πονγί. [Etim. necunoscută].

punte sb. «punte» 69 10, 159. [Lat. *pons*, *pontem*].

pûriou, pûrișe sb. «purece, Cav. 1162 Floh»; *pûriși* pureci 157 22. [Lat. *pulex*, *pulticem*].

puscă sb. «oțet, Cav. 676 Essig». [Lat. *pusca*, -am, span. *posca*].

puștuesou vb. IV «îmbrățișez: se te puștuești să te îmbrățișezi 176 32. [Din alb. *puštó]*.

pușol'e sb. «ciumă» 146 17 (In text desigur greșală *πούλιε*). [Din lat. *pūst(ū)la*, -am].

pútridu adj. «putred» 167/27. [Lat. *putridus*, -a, -um].

putriqăsou vb. IV «putrezesc, Cav. 857 verfaule»; *că putriqăsou* căci putrezesc 164/25. [Derivat din *pútridu*].

puţanu adj. «puţin, Cav. 688 *puţinu* wenig»; *puţana* puţina 65/1; *puţână zămane* niţică vreme 131 9. [Lat. **putinus* -a, -um, din *putus*].

puţu sb. «puţ, Cav. 761 Brunnen», 166 26. [Lat. *puteus*, -um]

R.

raţă sb. «rază, Cav. 36 Strahl». [Lat. *radia*, -am, din *radium*].

rrană sb. rană, Cav. 787 Wund». [Sl. *rana*=plaga].

rao sb. «rouă, Cav. 241 Thau», 153 21. [Lat. *rös*. Acelaş caz de absorbiţiune a lui *oa* în *a*, caşi în *dao*, *nao*, *adaru* etc.].

(r)rădăţină sb. «rădăcină, Cav. 836 Wurzel» 69 9, 153 21. [Lat. *radicina*, -am, din *radix*].

răgóz(ă) sb. «rogozină, Cav. 1149 *răgoju* (Meyer, greşit: *răgozinu*) Strohecke»; *răgóz* 171 29. [Sl. *porozъ*].

răgăesou vb. IV «răgăiu, Cav. 273 rülpse». [Sl. *pyrati*].

răk'ie sb. «rachieu, Cav. 831 Brantwein», 135/11, 176/32. [Turc. *rakî*].

rrămănescu adj. «romănesc»: *rrămăneasca* (limba) românească 67 4; *zboarră rrămăneşti* vorbe romăneşti 67/5. [Derivat din *rrămănu* = *Romanus*].

rrămănu sb. «Romănu» 69 9. Nu poate fi confuzie cu «rămănu», pe care Ucuta îl transcrie prin *arră-mănu*. [Lat. *romanus*, -a, -um].

rrăne sb. «răie, Cav. 1167 Krätze 148 18. [Lat. *aranea*, -am].

(r)rău sb. «rău, Cav. 806 Fluss»;

rrăurre (-ă), pentru *răurile*, *răurile* 116/1.

(r)rău adj. «rău, Cav. schlecht»; *facu rău* fac rău 134/11; *rrău* 83 27, 69 9; *de rao fără* de neam prost, de proastă familie 149 19; *tute ralle* toate relele 151/20; *s-de rrale* şi de rele, de răutăţi 87 35; *rrăil'i* pe cei răi 141 14. [Lat. *reus*, -a, -um].

răzuesou vb. IV. «dărâm»: *nu se răzueşte* nu se dărâmă 174 31; *răzuescu* dărâmă (ei) 154/21. [Din alb. *řezôj*].

rooare, vezi *arcoare*.

reză sb. «ţişină, Cav. 949 Thü-rangel». [Turc. *rezâ*, *rezê*].

rócutu sb. «roată»: *rócutile* roatele 161. [Probabil diu **rocca*, +suf. -ol, devenit -ut fiind neintonat, ca în *cocut*; pentru accepţiunea aceasta vorbeşte şi faptul, că prin *rocută* se înţelege la Aromâni mai mult «prăpastia», unde se rostogoleşte orice. De aci mai multe numiri de localităţi în Pind: *Arócutilu din Tişte*. *Arócutilu ali Moaşte* etc. Cfr. Körting³, Nr. 8121].

rôidă sb. «rodie, Cav. 841 Granatapfel». Ngr. *τὸ ρόδι*.

rosa (sau *roşa* ?) «raţă»: *rosile* (= *rosile* ?) ratele 124 6; alb. *ross*. [Etim. nesigură].

(r)roşu adj. «roş, Cav. 431 roth»; *umarea afeă roşa* marea roşie 99 55, 101; *rraşu* 69/9; *roşlu veştu* postavul roşu 177 32. [Lat. *röseus*, -a, -um].

(r)rozu sb. «nod, Cav. 842 Knoten im Baum», ngr. *ρόζος*.

(r)rşine, vezi *ruşine*.

(r)rugă sb. «simbrie, plata de tocmeală, Cav. 839 Lohn». Din sl. *ruga* <medio lat. *roga*. Cfr. Meyer, Alb. Wtb. 367; Puşcariu, Etym. Wtb. Nr. 1472, Papahagi, Notiţe Etimol., pag. 6. Din *rrugă* > *arug'edū* (me-) «mă întocmesc, mă bag în serviciu la cineva»].

(r) **rug** sb. «rug»: *tru rugu* lat. in fruticeto 178|33; *rrugă* 69|9. [Lat. *răbus*, -um «mur», cu prefacerea intervocalei -b- în -g-, cași în alte cuvinte românești. Desvoltarea semasiologică este clară, mural fiind un stușiș de măracini].

rrupaslu sb. «repausul, odihna» 91|41. [Din vb. *rrupăseșu*, *rrupăs*].

rusu adj. «rus, blond, Cav. 669 blond». [Lat. *răseus*, -a, -um].

rușine sb. «rușine»; *rșine* rușine 163 25; *că l'-o-rșine* că-i este rușine 175|3. [Lat. **rosinus*, -a, -um, din *rosa*].

rușunatu adj. «rușinat, făcut de rușine» 128 8. Din *rușunédă*.

S.

sacu sb. «sac, Cav. 850 Sack»; *sași saci* 174 31. [Lat. *saccus*, -um].

salțe sb. «salcie 117|1. [Lat. *sal(i)cem*, din *salx*].

sapu vb. I «sap, Cav. 879 grabe». [Lat. **sappo*, -are, din *sappa*].

sardelă sb. «sardelă, Cav. 860. Sardelle». Ngr. *σαρδέλλα*.

sare sb. «sare, Cav. 37 Salz», [Lat. *sal*, *salem*].

saru vb. IV, «sar, Cav. 764 sprin-ge». [Lat. *salio*, -ire].

săate sb. «ceasornic, ceas, Cav. 1169 Uhr» 87 34; pl. *săeși* (=săăși) ore, ceasuri 171|29. [Turc. *saât*].

săburră sb. «Cav. 847 Schiffsba-last». Ngr. *σαβοόρρα*, ci nu lat. *sa-burra* cum crede Meyer, loc. cit.; cfr. Alb. Wtb. pag. 420.

sălată sb. «salată, Cav. 851 Sa-lat», ngr. *σαλάτα*, alb. *salate*; cuvânt introdus din apus, din franceza și în legătură cu lat. *sal*, *salem*.

sălăg'escu vb. IV «dau drumul»: *a se l'i sălăg'imu* ai să le dăm dru-mul 162 24. [Cași diferitele sale va-riante (vezi *Basme Aromâne*, pag. 691), vine din gr. *σαλαγῶ*, un cu-

vânt pastoral din cea mai adâncă vechime în Pind. Cuvântul ngr. *σαλαγῶ* are aceleași înțelesuri în Epîr-Tesalia cași arom. *sălăg'escu*, *sărgl'escu*, etc.].

sămănătoru adj. sb. «mângâi-tor»: *Amiră de nferu, sămănătoare, dikhlu a ndriptateli, tine și ești în-țido* Impărața ceresc, mângâitorule, duhul adevărului, carele pretutinde-ne ești 81 25. [Origina cuvântului necunoscută. Pasagiul grecesc co-respunzător sună: Βασιλεὺς Οὐράνιος, Παράκλητος, etc.].

Sămbătă sb. «Sămbătă» 127 7. [Lat. *sabbatum*, cfr. G. Meyer, Indo-germ. Forschungen, VI, pag. 326; Körtling³ 8236].

sămtu adj. sb. «sfânt, Cav. 8 heilig». [Lat. *sanctus*, -a, -um].

sănătate sb. «sănătate, Cav. 1034 Gesundheit», 170 29. [Lat. *sanitas*, -atem].

sănătos(u) adj. «sănătos, Cav. 169 gesund, stark», 167|27; 133 10; 167|27; *sănătoase* trainice, *sănătoa-se* 153 20. [Lat. **sanitosus*, -a, -um].

sănătușeșu vb. I «Insănătoșesc : *te nsănătușeși te însănătoșești* 141|15. [Derivat din *sănătosu*].

sânđe sb. «sânge 139 14, Cav. 26 Blut»: *de sânđe* și *versăi* de sân-gelo ce vărsai, de sânghiuri 83 29; 140 151; *sânđile* 146 17. [Lat. *sanguis*, -em].

săpun sb. «săpun, Cav. 858 Sei-fe». [Lat. *sapo*, -onem].

sărbătoare sb. «sărbătoare»: *și tru sărbători* și la sărbători 133 10. *Qua a sărbătorilor* ziua sărbători-lor 91 40. [Derivat din vb. *serbare*].

sărbesou adj. «sărbesc»: *săr-beasca* (limba) sărbescă 69|9. [De-rivat din Sărb.].

sărmă sb. «fărâmbă, fărămitură Cav. 1159 *sărrmă* Krumo»; *serme* (cetește: *sărme*) fărămituri 126 7. [Alb. *serime*, Meyer, Alb. Wtb. pag. 90]

sășăngă (sau *seseğă* ?) sb. «fel de puțină ? Ngr. *καρότα*. [Cuvântul imi este cu totul necunoscut. Mikl. R. U. 2, pag. 79 îl derivă din slav. *сашекл*].

sburăsou, vezi *zburăsou*.

soafă sb. «pahar, Cav. 396 Becher ; 135/4. [Ngr. *σάφα* Trog, Wanne].

soamnu sb. «scaun, Cav. 325, 875 Stuhl, Thron»; *scamnulă* tronul, scaunul (domniei) 93 46; *tru scamne* în scaunele (stalurile) bisericei 143, 16). [Lat. *scamnum*].

scăperu vb. I «scapăr, Cav. 89 blitze»: *și scăpiră* și *scapără*, străfulgeră 164/25. [Din lat. **excrépulo*, -are, din *crepare* > *screăpuru*, din *scrăpurare*, iar din acesta: scăpărare, prin căderea lui *r* din grupul *scră-*, atât din pricina greutateii de rostire, cât și din pricina celor doi *r* următori; sensul nu-i greu de prins. Cfr. expresia fig.: *creapă-l'-u cu mănearlu* «crapă din amnar», adică «scăpără din amnar». În Aromâna (a) *scăpiru* se zice: când ciocnim cu amnarul pe cremene, ca să aprindem iasca și când fulgeră. Cfr. Körting³, Nr. 3380. Forma albaneză *škreptōj* se reduce tot la un derivat din *crepare*. Altfel Meyer. Alb. Wtb. 409].

scăpitu vb. I «scapăt, apun»: *de ău euse soarră păn ău scăpiti* de unde răsare soarele până unde apune 93/44; *cându se scăpită soarele* când să apuie soarele 148/18. [Lat. **excapito*, -are].

scapu vb. I «scap, Cav. 177 entkomme»; *și scapă* și *scapă* 137/13; *scăpai* am scăpat 158/23; *și scăpară fićorli atăi* și scăpară copiii tăi 144/16; *se scăpămu* să scăpăm 137 12; *scapă-me de sângele ăi versai* scapă-mă de sângele ce vărsai (=de sânguiure) 83/29; *ma scăpă-nă de ehturru* ci scapă-ne de cel rău (=de

dușman) 75/17. [Lat. **ex-cappo*, -are, din *cappa*, vezi Körting³ Nr. 3339], **soară** sb. «scară, Cav. 874 Treppe». [Lat. *scala*, -am].

soark'inu vb. I «scarpin, Cav. 681 kratze». [Lat. *scarpino*, -are].

soândură sb. «scândură, Cav. 856 Brett»; *scândurile* scândurile 149/19. [Lat. *scândula*, -am].

scăpare sb. «scăpare, mântuire», 87, 83/28, 79/21. [Vezi *scapu*].

scăpătoru adj. sb. «salvator, mântuitor»: *vino, scăpătoare* vino, mântuitorule 89/37; *că fițești scăpătoru a sufleteloră anostorără* căci ai născut pe mântuitorul sufletelor noastre 81/25. [Derivat din *scapu* + suf. -toru].

scăpirare sb. «scăpărare, fulgerare»: *șă fețe scăpirarea tră ploae* și făcú fulgerul spre ploae 97/51.. [Din *scăperu*].

solavu sb. «rob, Cav. 886 Slave», Ngr. *σκλάβος*.

solăvie sb. «robie»: *de tru casa a sclăviel'i* din casa robiei 91/40. Ngr. *σκλαβία*.

soliró adj. «crud, Cav. 887 hart», Ngr. *σκληρός*.

solifură sb. «sulfure, pucioasă, Cav. 312 Schwefel». [Lat. **sclūfur*, -em=*stufur*=*sulfur*].

scolie sb. «școală, Cav. 975 Schule, din ngr. *σχολειον*.

scolu vb. I «scol; Cav. 957 hebe»; *me scolă de tru somnu* mă scol din somn 77/18; *se nu-lă scolă de pre mine* să nu-l ridici, să nu-l iei dela mine 83/28; *se te scoli* să te scoli, să te ridici 164/26; *scoală* școală (el) 121/4; *perri se scoală* părul se face măciucă 158/23; *me sculai* mă ridicai 158/23; *me sculași* m'ai sculat 75; *nă sculăm de tru somnu* ne sculăm din somn 75/17. [Etimologie nesigură, cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1559; după Weigand din **ex-collare*, din *collum*].

scóluzmă sb. «sfârșit, Cav. 984 Ende»; 93143; *bună scóluzmă*=bun sfârșit 16124; *amirăril'a lui vu se h'ibă fără scóluzmă* împărăția lui va fi fără sfârșit 7922. [Ngr. σκόλασμα=σχόλασμα].

scorpionă sb. «scorpion, Cav. 893 Skorpion [Neologism introdus de Cav. probabil; Arom., popular, se zice: *șcraci*].

scorpișescu vb. IV, risipesc Cav. 894 zerstreue. [Ngr. aor. ἐσκόρπισα, din σκορπίζω].

scotițe sb. «intunerec, Cav. 895 Finsterniss». [Ngr. τὸ σκοτίδι].

scotu vb. II și III «scot, Cav. 281 ziehe heraus»: *va se le scotu o să le scot* 140 14; *Afelă ți scoase năorl'i de tru mărținea a lochi* Acel care a ridicat norii dela marginea pământului 97151; *ma scoate mușatu pomu* dară scoate (=produce) frumos pom 14818; *ți te scoșu* care te-am scos 91141; *și scotisiră* și scoaseră 116/1. [Despre etimologia acestui cuvânt, vezi Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1562].

scrietură sb. «scriptură»: *de căciim eră scrietură* după cum eră în scripturi (după cum era scris) 79 22. [Derivat din *scriu*].

scriu vb. I și III «scriu, Cav. 187 schreibe»; *că scrie căci scrie* 65 2; *le veți scrieate* le vezi scrise 67 4. [Lat. *scribo*, -ere > *scrieare*. Din *scrie* prin analogie cu verbele de conj. I s'a facut aor. *scriai*, partic. *scriat*, pe lângă vechea forma *scrișu*; *scriptu* există, pe cât știu eu, numai ca nume de localitate: *Fagu-scriptu*, nume de localitate în Aminciu (Mețova)].

scuk'ū vb. I «scuip, Cav. 1089 spucke». [Despre probabila etimologie cfr. Pușcariu, Etym. Wtb. Nr. 1566].

sculusescu vb. IV «sfârșesc»: *și se sculusești și să sfârșești* 136 12;

16425; *ți se sculusescu* cari se sfârșesc 67 6. [Ngr. aor. ἐσκόλασα=ἐσχόλασα, din σκολάζω=σχολάζω].

scumbrie sb. «scumbrie, Cav. 898 Makrele, ngr. σκομπρί.

scumpete (sau *scumbete*) sb. «scumpete» 130 9. [Der. din *scumpu*].

scumpu adj. «scump, Cav. 34 theuer». [Sl. *скупъ*].

scurtu adj. «scurt»: *și se nu h'ibă scurte* și să nu fie scurte 151 20. [Lat. *curtus*, -a, -um, prin influența lui *scurtez*].

scúțuru vb. I «scutur, Cav. 1003 schütteln». [Lat. *excitūlo*, -are].

se conj. «să»: *se h'icăseassă* să priceapă 6511; *se o veți* să o vezi 65; 75, 77, 81, 117, 119, 122 și pretut.; [Lat. *se*=si].

se pron. reflexiv. «se»: *se misticară* se amestecară 65 1; *se feațe* se născu 6512 și pretut.; *și alepe* își alese 97 51; *se-ș facă* să-și facă 73115 și pretutindeni. [Lat. *se*].

seăminu vb. I «samăn, Cav. 912 săe»; *și se seămină* și să semene (ei) 122 5. [Lat. *sēmīno*, -are].

seară sb. «sară, Cav. 138 Abend». [Din lat. *sēra*, -am].

seate sb. «sete, Cav. 231 Durst». [Lat. *sītis*, -em].

seățere sb. «seceră, Cav. 240 Sicchel». [Lat. *sicilis*, -em].

seățiru vb. I «secer»; *cându seățiri* când seceri 175131. [Din lat. **sēcīlo*, -are, din *sicilis*].

seliană sb. „selină. Cav. 861 Epichel», gr. σελινον. [Forma aromână *seliană* sau mai bine *seleană* nu-i uzitată; azi se zice: *selin*].

semnu sb. «semn, Cav. 867 Zeichen»: *seămnele* semnele 65 2; *pitricu semne* și *ăudil trimise* semne și minuni 97 51; *suntu semnate* sunt însemnate 6715. [Lat. *signum*].

septămână sb. «septămână, Cav. 245 Woche», 128 8. [Lat. *sēptimana*, -am].

Serafim sb. «Serafin» 81|24.

sermae sb. «filigran»: *năsturi* și *h'ibă de sermae* nasturii să fie de filigran». [Derivat din *sermă*].

seu sb. «său, Cav. 64 Fett», 167. [Lat. *sēbum*].

sfalmă sb, «greșală» 65/3. [Ngr. σφάλμα].

sfenduk'e sb. «ladă, Cav. 384, 866 Kiste». [Turc. *sendik*. Azi arom. *sinduk'e*].

sfină sb. «pană, cuiu de lomn, Cav. 970 Keil». [Din ngr. σφήνα].

sfrédine sb. «sfredel: *sfrélinle* sfredelul 149. [Din bulg. свредел. Tre-cerea lui -l- în -n- în silabă atonă; contrariul întâmpinăm în cuvinte de origine latină: *atûmfeal(e)a*, pon-tru *atûmfinca*].

sfungu sb. «burete, Cav. 972, Schwamm». [Din gr. σφύγγος].

sicară sb. «săcară» 120|4. [Lat. *secāle*].

silavie sb. «silabă» 67; pl. *silavii* silabe 71. [Ngr. σιλάβη].

simfonă sb. «consoană» 71 11, 67. [Ngr. σύμφωνον].

sinape sb. «muștar, Cav. 959 Senf», ngr. σινάπι.

singuru adj. «singur, unic, Cav. 625 allein»; 99 54, 165 26; *singuru tine* însu-ți tu 136 12; «unic» 85|31; 95|49; *h'illu aféliu singurru al Dum-niță* fiul cel unic al lui D-zeu 79|21. [Lat. *singulus*, -a, -um].

sinh'iescu vb. IV «turbur, supăr, Cav. 981 verwirre». [Ngr. συγχύω].

sinifia sb. «obiceiu» 77. [Ngr. συνήθεια].

sinu sb. «sân, Cav. 455 Busen»; *n-sinu* la sân 173|30. [Lat. *sinus*, -um].

Sion sb. «Sion» 95, 99.

sirmă sb. «mătase, Cav. 611 Seide» 147 17; ngr. σόρμα «Metallfaden».

sisame sb. «susam, Cav. 84 Se-sam», ngr. σισάμι.

sițerare sb. «secerare, Cav. 240,

317 Ernte, Sommer». [Infinitivul lui *seășiri*].

sk'ele sb. «șold, Cav. 882 Schen-kel», gr. σκῆλ'. [Necunoscut în Arom.].

sk'lou sb. «spic, Cav. 928 Aehre»: *mănuclile de sk'icuri* mănunchii, snopii de spice 164|45. [Lat. *spicum*].

sk'inăratu sb. «șira spinării, Cav. Rückgrat». [Din *sk'inare* sau din-tr-un **spinalatum*, cfr. *brățatu*].

sk'inu sb. «spin, Cav. 9 Dorn»; *are sk'iîi* are spini 148|18. [Lat. *spinus*, -um].

sk'ipoaie sb. «vultur, Cav. 24 Adler»; *sk'ipoaia* vulturul 124|6. [Am transcris *sk'ipoaia* și nu *sk'i-poia*, fiindcă așa se aude pretutinden. Altfel Mikl, Vine de sigur din alb. în Aromâna. Denumirea generică la Aromâni este *vultur*].

sl'opu, vezi *șcl'opu*.

zmeană, vezi *zmeană*.

zmelcu, vezi *zmelcu*.

soacră sb. «soacră», 160 24. [Lat. *socra*, -am/].

soare sb. «soare, Cav. 301 Son-ne»; *soarle* soarele 147, 1116 1; *soar-ră* (= *soarle*) 67 5. [Lat. *sōl*, -sōlem].

soe sb. «neam, rudenie»: *cu alte soț* cu alte neamuri 65 4.

socru sb. socru, Cav. 746 Schwie-gervater»; *sócurru* (pentru: *sócurlu*) socrul 159 24. [Lat. **socrus*, -um, = *socer*/].

somnu sb. «somn, Cav. 1040 Schlaf»; 75 17, 77, 158 23. [Lat. *sōm-nus*, -um/].

sorbu vb. II, III, IV «sorb, Cav. 844 schlürfe» *sörbeo*, -ēre/.

soțu sb. «soț, tovarăș»: *soslu* (= *soțlu*) soțul tovarășul 77 20; *sos'i* (= *soț'i*) soții tovarășii 137/12. [Lat. *socius*, -um].

spărgănu sb. «scutec, Cav. 910 Windel»; ngr. σπάργανον

spastră sb. «curățenie, Cav. 734 911 Reinlichkeit».

spănaou sb. spanac, Cav. 909

Spinat». [Ngr. σπανάκι; vezi Meyer, Alb. Wtb., pag. 390].

spăstrescu vb. IV «curăţ»: *spăstred-le curăteşte-le* 87/34. Cav. 340 *spăstritu* «rein»; *spăstrită* curată, curăţită 149 18; *spăstriuă* (pentru *spăstrite*) curăţite 159 24; *la se vleaŕe vetea alor spăstriŕi* păziască-şi persoana lor (fiind) curaţi 164 25, 123 5. [Ngr. πατσρσώω, vezi mai de aproape Meyer, Alb. Wtb., pag. 323].

spelu vb. «spăl, Cav. 792 wasche» [Lat. **expellavo*, -are, cfr. Puşcariu, Etym. Wtb. Nr. 1613; Körtling* Nr. 3447].

spilee sb. «peştere, Cav. 913 Hölle ngr. σπήλαιον. Azi se zice în Epir *spil'ă*. Forma *spilee* este curată traducere de către Cavaloti după ngr. σπήλαιον.

spinduru vb. I «spânzur, atârni. Cav. 492 hänge auf; se l'i *spinduram* să-i atârnam 155 22. [Lat. **expēndūlo*, -are. Face parte din trisilabicele cuvinte cu accentul pe antepenultima, din care pricina vocala scurtă *ē* nu mai înăureşte consoana premergătoare, deşi aci avem un verb, care se poate dezvoltă şi din forma infinitivală; cfr. *tēnerus* > *tânăr*, ar. *tinir*, nu *finăr*, *finir*, etc.].

splină sb. «splină, Cav. 917 Milz». [Lat. *splen*, -ēnem].

spră prep. «spre» (în compoziţii numai): «*usprădăŕe*, *duosprădăŕe*, etc., *usprăving'ŕi*, *doisprăving'ŕi* etc. unsprezece, doisprezece, douăzeci şi unul, douăzeci şi două etc. 179. [Lat. *sūper*].

spriguru vb. I «jur»: *ŕi o sprigură numa alui tră n-cotu* care rosteşte jurând numele lui în deşert 91/40. [Din *spre* + *guru*=*super* (=supra) *jurare*].

spritundu vb. III «pătrund cu totu»: *sprilunde* pătrunde. [Stă

pentru **spirtundu*, iar acesta vine din lat. (**ex*)-*pertundo*, -ere].

spudie sb. «învăţătură, Cav. 918 Eile»? trebuie tradus prin «Wissenschaft», după cum arată şi cuvântul alb. ibidem; Ngr. σπουδὴ.

spumă sb. «spumă, Cav. 102 Schaum». [Lat. *spuma*, -am].

spunere sb. «spunere, arătare», 67 4.

spunu vb. III «spun; arăt, mărturisesc, Cav. 208 zeige»; *tra se le spună* ca să le spuie 65 3; *ŕi spusese lumină* ce ai arătat lumină 55 30; *spunū ună pătiguine* mărturisesc într'un botez 79/23. [Lat. *expōno*, -ere].

stală sb. scaun de şezut la biserică, stal» 89 37. [Italianescul *stallo*]

stoliă sb. «podoabă, Cav. 939 Schmuck»; ngr. στολίδι.

stambă sb. «tipar» 65/2; Cav. 924 Presse», ngr. στάμπα.

stamnă sb. «urcior mare de pământ, Cav. 923 Krug», ngr. στάμνα.

stau vb. I «stau, Cav. 931 stehe»; *sta stă* (pers. III sing.) 168/27; *stătu* astat, a fost 130/8. [Lat. **stao* = *sto*, -are].

stăfiă sb. «stafidă, Cav. 926 Rosine», ngr. σταφίδα.

Stămărie sb. «Sf. Marie, Maica Domnului» 79/22, 95 49. [Din *stă* prescurtat din *sămtă*, + *Marie*].

stăngu adj. «stâng, Cav. stângă linke Hand»; *ca stănga* ca cea stângă 135 11.

stăvrusescu vb. IV «răstignesc» *te stăvrusiŕi* te ai răstignit pe cruce 95/49; *Ŕi se stăvrusi* Ŕi a fost pus pe cruce, şi s'a răstignit 79 22. [Ngr. σταυρώω, aor. ἐσταύρωα].

steao sb. «stea, Cav. 90 Stern», *luna cu stelle* luna cu stelele 99 54; *stealle* stelele 116 1. [Lat. *stella*, -am].

stepsu sb «păcat, greşală»: *stēpsile* fără de legile, păcatele 93 44; *steāpsile* greşelile 75/16; *tră steāpsile alui* pentru păcatele lui 142 15

[Din ngr. *πτύω*, aor. *ἔπτυξα*, de unde arom. **ptipsescu* > *stipsescu*, iar din acesta s'a făcut postverbalul sb. *stepsu*].

stereusescu vb. IV «întăresc, întemeiez»; *stereused-me* întăreşte-mă 83/29; *Preună băseărică avisită cabolikie stereusită de apostoli* (cred) într-o sfântă biserică catolicăscă întemeiată de apostoli 79 2; Cav. 118, 934 *stereositu* «fest». [Cavaloti iarăşi scrie cu -o-, luându-se după gr. *στερεώνω*, din *ἰσπεύω* de unde şi se derivă arom.].

sterpu adj. «sterp, neproductiv, Cav. 930 unfructibar». [Lat. **extirpus*, -a, -um, din *stirpis*].

stih'imă sb. «prinsoare, Cav. 937 Wette». Ngr. *στίχημα*.

stihu sb. „stih, vers, Cav. 938 Vers. Ngr. *στίχος*.

stipse sb. «piatră acră, Cav. 952 Alaun». Ngr. *στόψη*.

stipsescu vb. IV «greşesc, Cav. 966, 1081, fehle»; *aţelorū ſi nă stipsescu* celorla cari ne greşesc, groşiţilor noştri) 75 16; *că stipsescu* căci păcătuiesc (pers. III pl.) 173/32. [Din ngr. *πτύω*, aor. *ἔπτυξα* > arom. **ptipsescu*, de unde, prin metatezare reciprocă între *s* şi *p*, a rezultat *stipsescu*. Atât etimologia lui Mikl. R. U. II, pag. 37 din *στίβω*, cât şi a lui Meyer, Cav. 966 din *στίψω*, atât ca formă cât şi ca sens, nu se pot susţine].

stogu sb. «gramadă, Cav. 977 Haufen». [Sl. *сгоу*].

stomahu sb. «stomahu, Cav. 941 Magen». [Ngr. *στομάχ*].

strixescu vb. IV «consimt»: *strixiş* ai consimţit 95 49. [Ngr. aor. *ἔστρεξα*, din *στέργω* «a consimţi»].

strajă sb. «strajă» 69 8. [Sl. *стража*. Cuvântul nu se aude azi la Aromâni].

strănu şi străne sb. «straiu, hai-

nă»; *largă străne* haină largă 151/20; pl. *străne* haine 151 20; *albe străne* haine albe 178/33; *străniile* hainele 126 7. [Probabil în legătură cu *strā-m(i)neus*, -a, -um sau, cu M.-Lübke, din **stranium*=*sternium*, prin înrăurirea lui *stratum*. Zft. f. r. Phil. XV, pag. 246].

stră prep. «peste, deasupra»; 69, 67 6. [Din lat. *exler*, *extra*, *extrum* «ausser befindlich, Meyer-Lübke Zft. f. ö. G., 1891, pag. 769].

strămbu adj. «strămb, Cav. 946 schief». [Lat. *strambus*, -a, -um].

străngu vb. III «strâng, Cav. 971 drücke zusammen». [Lat. *strīngo*, -ere].

streaă sb. «streaşină» 143 16. [Sl. *срѣха*].

stremptu, vezi *strimtu*.

striooru vb. I «strecor, Cav. 947 drücke aus». [Lat. **extra-colo*, -are].

strigu vb. I «strig, Cav. 485 rufe»; *căndu strigă* când cântă (co-coşul) [grecism] 121 4; *strigăm aţdea* strigăm ţie 75 17; *se strigăm* să strigăm 77 18; *strigă* strigă, se vaită (ei) 130 9.

strimtu şi strimptu adj. «strâmt strâns, tare, îngust, Cav. 933 eng.; *k'éptine strimtu* pieptene des 156 22. 152 20; *strimptu* strâns, tare. ngr *σφιγξ* 174 31. [Lat. **strīnctus*, -a, -um=*strictus*].

stupu sb. «stup», Cav. 604; *stuk'i* stupi 138 13. Din **stup*, G. Meyer].

sturu sb. «stâlp, Cav. 435, 951, Săule»; *stūruri* stâlpi 174 30. [Lat. **stulus*, -um=*stylus*].

sturruteău vb. I «stărnutez, Cav. 108 2 niese». [Lat. *sternūto-are*. Azi: *stărnūtu*; *rr=rrn*, caşi în *torru*=*tornu*, *carră*=*carne* etc.].

sudoare sb. «sudoare, Cav. 332 Schweiss». [Lat. *sudor*, *ōrem*].

sufrusescu vb. IV «zhărcesc, încreţesc, Cav. 291 runzle». [Ngr. *σουφρύνω*].

suđeată sb. săgeată, Cav. 849 Pfeil. [Lat. *sagitta*,-am; *su*-, din *să*- în poziție neîntonată, cași *u* din *sturruteđu*, din *ă* din *stărruteđu* (=lat. *sternuto*) tot în poziție neîntonată].

sufletu sb. «suflet»; Cav. 1163 Seelo» 65/2, 83, 91 42 etc. [Derivat din **sufflitus*,-um, din vb. *sufflo*,-are/].

sufļu vb, I «sufļu, Cav. 1093 blase»; *căndu sufļu vintulu* când bate vântul 165 26. [Lat. *sufflo*,-are/].

sufără sb. «masă» 128 8. [Turc. *sufără*. Azi se aude mui mult *sufără* și *sufără*/].

sufărățeo sb. «sprinceană, Cav. 1080 Augenbraue». [Lat. **sub-fronticella*,-am/].

suglițare sb. «sughiț, sughițare, Cav. 553 Schlucken». [Lat. *sūgilitio*,-are, cfr. Densușianu, H. I. r., pag. 170].

sulă sb. «sulă, frigare, Cav. 906 Ahle». [Lat. *sub(u)la*,-am/].

sum prep. «supt» 67, 91 40. [Lat. *sub*+*m*, desprins din cuvintele începătoare cu *m*, în construcțiuni sintactice: *su mână* = *sum mână*; cfr. *su nare* = *sun nare* etc.].

sumaru sb. «samar, Cav. 855 Saumsattel». Ngr. *σαμάρι*.

sumgugătoru sb. «bou de supt jug; săgnar, vită de povară; grecește sună locul acesta: το όνομαζον. Se nu orixești casa a vișinlui atău, nițe āgurrū alū, nițe řuzmik'arrū alū, nițe řuzmik'ara alū, nițe boiļu alū, nițe sumgugătoru alū, nițe umă pravdă de-ahū. Să nu răvnești casa vecinului tău, nici ogorul lui, nici pe servitorul lui, nici pe servitoarea lui, nici boul lui, nici săgnarul=vita lui de povară, nici o vită din ale lui 91 42; *tru afeā quā se nu fați nițe un lucru, tine ș-h'i'lu atău*..., boiļu

atău, ș-sumgugătoru, ș-toate alante în acea zi să nu faci nici o treabă, tu și fiul tău , boul tău și săgnarul tău=vita ta de povară] 91/41. [Din *sum* (=supt)+ *gugătoru* (=cel care trage la jug, derivat acesta din *gugu*+suf. *-torū*].

sumsoară sb. subsoară, Cav. 51, 591 Achsel; *sumsoare* (-ă) 173 30. [Lat. din *sum* (=sub)+ *soară* (=lat. *subala*,-am)].

suptire adj. «suptire, Cav. 540, 1083, 1158 dünn»; 169 28. [Lat. *subtilis*,-e/].

surafe sb. «briciu, Cav. 679 Rasiermesser». [Ngr. *ξοπάρι*: = *ξοπάρι*. Forma *surăfescu* dată de Weigand nu există și-i formată de dănsul, greșit, după *supafei*. Iar *supafeā* există și mai puțin. Weigand confundă la pag. 192, No. 106, substantivul *surafea* (=supafea=ngr. *ξοπάρι*) «das Rasiermesser» și-l face verb la imperativ, schimbându-i arbitrar și accentul: *Anapga, spate, supafea*, trebuiește tradus: «Langsam, Bruder, mit dem Rasiermesser». Asemenea greșeli mișună, din nenorocire, în *Arom. II*. Aromânește se zice *sursescu* sau *zursescu* «rasiero» din aoristul neogrecescului popular *ξοπάριζω*: *ξοπάριζα*].

surdu sb. adj. «surd, Cav. 482 taub». [Lat. *surdus*,-a,-um/].

surpatu adj. «căzut, umilit»; *domnul/ă scoală s/urpasl'i* domnul ridică pe cei căzuți, pe cei umiliți 95 481 [Derivat din vb. *surpu*/].

surpu vb. I «usurp, prăvălesc, Cav. 491 stürze, Weigand: werfe ab». [Lat. **sur-rupo*,-are, din *rupes*/].

sută num. «sută, Cav. 254 Hundert», 180 34; *dao sute, trei sute* etc. 180. [Sl. *сѣто*, a cărei origine de asemenea-i necunoscută].

svinturu, svintuređu vb. I «svânt»: *se svintuređi* să svânci 165 26. [Lat. **ex*+ *vēntūlo*,-are/].

§

şaeđiți (azi *şaeđăŭi*) num. «şai- zeci; Cav. 267 *şaeđăŭi* sechzig»; 180/34. [Din şa(s)e + pl. lui *daŭe*; după cum s'a mai zis, în Daniil stă *điŭi* foarte probabil pentru *điŭi*, şi acesta pentru *đăŭi*; vezi *daŭe*].

şao sb. «şea, Cav. 865 Sattel». [Lat. *sēlla*, -am/].

şapte num. «şapte, Cav. 271 sie- hen»; 178/33, 71/11; *a şaptea duă* a şaptea zi 91/41. [Lat. *sēptem*/].

şaptesprădaŭe num. «şaptespre- zece». [Din *şapte* + prep. *spră* (=su- pra) + *daŭe*].

şaptesprăving'it num. «două- zeci şi şapte». [Din *şapte* + prep. *spră* + *ving'it* (=viginti). În text scris: *σς ἑπτεσπριγγιντς*. Numai la Sămărina se zice *vívinŭi*. E posibil însă să fi existat şi forma *ving'inŭ* la Daniil].

şapteđiŭi, Cav. 246 **şapteđăŭi** num. şaptezeci 180 34.

şarră sb. «ferestrău, Cav. 819 Săge», 154/21. [Lat. *sērra*, -am/].

şarpe sb. «şarpe, Cav. 1061 Schlan- ge» 69 9. [Lat. *sērpis*, -em/].

şase num. «şase, Cav. 266 sechs» 91, 178/33. [Lat. **sēsse* = *sēc*].

şasprădaŭe num. «şaisprezece» 173 33. [Din *şase* + prep. *spră* + *daŭe*].

şasprăving'it num. «două zeci şi şase» 180. [Din *şase* + prep. *spră* + *ving'it*].

şă, vezi *şi*.

şădu, **şədu** vb. II «şed, Cav. 343 sitze»; *tine ŭi şăđi* tu care şezi 85 31; *şade* şede 69, 79 22, 168 28, 123 5; *nu şedu* nu şed (ei) 122/5. [Lat. *sēdeo*, -ere/].

şăndanu sb. «sfesnic, Cav. 559 Leuchter», 69/9. [Turc. *şāndan*].

şoărcicu vb. I «scrişnesc din dinŭi ameninŭător; Cav. 1022 (gre- şit *şkărtsiku* = *şcărcicu*, cu *ŭ*) «knirs-

che». [În legătură cu sl. *кряхтит* «a se convulsiona», de unde şi *scărču* sau *sgărcu*, cfr. Cihac II, pag. 41].

şol'opu adj. «schiop, Cav. 480 (transcrie priu *s'opu* pe *αλλόποος*, unde cu siguranŭă greşit «stă pri- mul *λ* pentru *κ*) lahm». [Din **ex- cloppus*, -a, -um = *cloppus*].

şourtu adj. «scurt, Cav. 442 kurz» [Lat. *cūrtus*, -a, -um, cfr. Densuşianu H. I. r., pag. 169; *ş-* în Aromăna se datoreşte influenŭei albaneze].

şourtiză sb. «prepelită, Cav. 702 Wachtel». [Alb. *şkurtaze*, Meyer, Alb Wtb., pag. 216].

şi, **ŭi**, **şă**, **ş-** conj. «şi», 65, 67, 97, 116/1 şi pretut. [Lat. *et*].

şiruesou vb. IV «taiu cu feră- străul»: *şara şirueaŭe* ferestrăul taie 154 21. [Derivat din *şară* > **şărnescu* > devenit *şiruescu*, din infinitivul *şiruire*, prin armonie vo- calică. Ar puteă fi şi împrumut direct din alb. *šaró*, care de ase- menea este nou derivat din *šarē* după cum arată păstrarea lui *a*, nedevenit *ε*, în poziŭie neintonată].

şk'ipoaŭe sb. «aceră, aquilă», 124 6; *ca a şk'ipoaŭel'i* ca pe ale vulturului 93 43. [Vezi *şk'ipoaŭe*].

şoăreou sb. «şoarece, Cav. 801 Maus»; pl. *şoăris'i* pe şoareci 168 27. [Lat. **sōricum* = *sōrex*, -icem/].

şole sb. «ipengea» 69 3. [Din ital. *suola* direct sau prin alb. *šols*. Din Ital. mai sunt în Arom. şi alŭi ter- mini referitori la cizmărie: *vudelă stivaletă*, *curdelă*, *lustrine* etc.].

şpiunu sb. «spion, Cav. 916 Spi- on». Din alb *spiun* sau din ngr. *σπινο*ς.

ştergu vb. III «şterg»: *aştear- de-ŭi toate paranomil'le* ameale şter- ge-mi toate fără de legile mele 83 28. [Lat. *extrērgo*, -ere/].

ştire sb. «ştire, picepere, şti- inŭă, înŭelepciune»; *cu ştire mare* cu înŭelepciune mare 99 54; 65 3;

ascúntele a ştîrel'i cele ascunse ale înţelepciunei 83 27. [Vezi *ştiu*].

ştirutu sb. «aşternut»: *tru ştirutu* în aşternut, la pat, (=bolnav) 140|14; *ştirutlu atău* aşternutul tău 155|22. [Derivat din vb. *şterru* (=şternu; rr din rn, caşi în *torru* = *tornu*, *carră* = *carne* etc.), perf. *şterrui* (pe lângă *şterrai*), partic. *şterrutu* (pe lângă *şterratu* = (*a*)-*şternatu*), lat. *sterno*, -ere].

ştiu vb. IV «ştiu, Cav. 305 weiss»; *se ştibă* să ştie 65 3; *el'i ți nu ştiă* ei cari nu ştiu 65 3; *se ştibă* să ştie 65 2. [Lat. *scio*, *scire*].

ştiutu adj. «înţelept, Cav. 907 weise». [Derivat din *ştiu*].

şubu sb. «pumn, Cav. 188 Faustschlag» (unde pe nedrept crede că nu-i bine tradus prin *pugnus* de Mikl., şi unde se întreabă, dacă nu trebuie cetit *şumpu*. Este *şubu* şi-i, probabil, metatezat din *buşu* pumn, lovitură din pumn); cu *şublu* cu pumnul 139 13. Greşit este transcris de Mikl. R. U. 2, pag. 81 *şuplu*].

şueru vb. I «fluer, Cav. 961 pfeife». [Lat. *sibilo*, -are. Forma arom. regulat dezvoltată este păstrată la Gopeşi *şiu*].

şumirónū sb. «cărţiţă, moşoroiu» 69 9. [Metatezat din *măşurónū* sau din mai uzitatul *muşurónū*. Să fie din *massula* (kleine Masse, Klumpchen) + suf. *ónū* > + *măsurónū* > *măşurónū*? Altfel Puşcariu, Etym. Wtb. Nr. 1098].

şupleacă sb. «palmă, Cav. 640 [greşit redat *şupl'acă*, cu *l'*] Ohrfeige». [Sl. *моуна*, cfr. Meyer, Alb. Wtb., pag. 419]

şuţu vb. IV «sucesc, invârtesc, întorc, Cav. 167, 424 neige, drehe, weinde»; *le şuţim* le întoarcem 67 4; *ma şuţă-ţi prósopa nuleá* ci întoarce-ţi faţa încoace 83 28; *vu se şuţă cătră* tine o să întoarcă spre tine 83 29. [Bulg. *цѣна*].

T

Taou vb. II, III «tac, Cav. 632 *tacu* schweige, 873 *taţere* Schweigen». [Lat. *taceo*, -ere].

talază sb. «undă, talaz» 137|12. [In arom. din turc. *taláz*].

tal'u vb. I «taiu, Cav. 448 schneide», 965 *schlachte*; *se tal'e* să taie 173 30; *coarda tal'e* sabia taie 155 21; *tal'e úngl'ile* taie unghile 155|22.

tañiră sb. «furfurie»: *tañiră* (pentru *tañiră* = *tañirle*) farfuriile 159 24. [Serb. *tanjir*].

tapinósu adj. «zmerit»: *tru tapinoasa* în zmerita (=în zmerenie) 101 56 (Probabil stă pentru *tapinosia*. Vezi *tăpinusitu*).

tată sb. «tată, Cav. 736 Vater»; 67 6, *tătălu* 67, 85 şi pretut.; *Dumnişăllu a tătănilorū a nostrorū* Dumnezeuul părinţilor noştri 85 32.

taxide sb. «călătorie, Cav. 979 Reise», ngr. *taxídi*; azi arom. *tăxide*.

tazee adj. «proaspăt: Cav. 662 *tazeu* frisch»; 132 10; turc. *tazé*.

tă prep. «pentru» 144 16. [Derivat din *tră*].

tăpinusit(u) adj. «zmerit» 89; *oăsele aţale tăpinusitele* oasele acele smerite 83 28. Partic. dela vb. *tăpinusescu*, din ngr. *ταπίνω*].

tăpoară, vezi *topoarră*.

tărţe sb. pl. «tăriţe» 144 16. [Serb. *trice*].

tăunu sb. «tânţar, Cav. 510 Mücke» (unde-i greşit transcris *tăuñu*, greşala existentă la Cav., care scrie *ταούννω*). [Lat. *tabanus*, -um].

tăvisesou vb. IV «dau porţiunea de mâncare la vite, nutresc, Cav. 978 füttere». [Ngr. *ταΐζω*].

tăxescu vb. IV «promit, Cav. 982 verspreche». Ngr. aor. *ἐτάξα*, din *τάζω*.

tăxire sb. «promitere»: *cu tăxirea a būnelorū* cu promiterea bunătaţilor 87 34.

te pron. pers., vezi *tine*.
teacă sb. «teacă, Cav. 1057 Scheide», [Lat. *thēca*,-am].

tendă sb. cort, paplomă mare de lână; Cav. 985 Zelt». [Din ngr. *τίνα* cort; cfr. Meyer, Alb. Wtb. 429].

tenşere «tingir» 159. 24. [Turc. *tenşere*].

testemele sb. «batistă» 166 27. Turc. *destemel*, *testemel*, vezi *dis-timele*.

tesu adj. «întins»: *areăpitile tease* aripele întinse 124 6. [Lat. *tensus*].

tişane sb. «tigaie, Cav. 1000 Pfanne». [Ngr. *τήγαν*].

tişnisesou vb. IV «frig la tigaie, Cav. 973 *oi tişnisisita* Eierkuchen». [Din aor. ngr. *τήγανισα*, din *τήγανίζω*].

tihe sb. «noroc, soarte, Cav. 522, 1031 Schicksal» (redat *tihe*, cu *h*). [Ngr. *τύχη*].

timone sb. cârmă, Cav. 1001 *Steuerruder*, ngr. *τιμόν*.

tine pron. pers. «tu, Cav. 278 du»; *tine şi eşti denănte înfido tu* care eşti de faţă pretutindeni, ngr. *ὁ πανταχοῦ παρὼν* 81125, 69 7, 176 32; *tine* pe tine 79 24, 136 12, 150 19; Dativ): *Aflăa s-pripseasfe tie şi se* cuvine 87 33 (*s-*, pentru *fi*, din pricina următoarei labiale *p-*); *ţ-o ephăristisescu* îţi mulţumesc 77; *fi=îţi* 85 32; *fi eră doru* îţi eră dor 65 1; *se s-h'ibă* să-ţi fie (*s-*, pentru *fi*, din pricina lui *h'* următor) 77 20; *se s-vină* (pentru *se-ţi vină*) să-ţi vie 77 20; *se s-fafl* (pentru *se-ţi fafl*) să-ţi faci (cu *s-*, în loc de *fi*, înainte de *v*, *f*) 91 41; *fi s-lu da* (*s-lu*, pentru *fi-lu*) ce-ţi-l da 93 34; *fi s-le l'artă* (cu *s-le*, pentru *fi-le*) ce-ţi le iartă 93143; *vrea se s-dau* (pentru *vrea se s-dau*, iar aceasta pentru *vrea se-ţi dau*) şi-aş fi dat 83 29. (Acusativ): *se te alavdu* să te laud 75 18; *se te ncl'iki* să te închini. să te rogi 127 7 şi pretut.; *la tine me-acumtindă* la

tine m'am adăpostit (către *tine* am-scăpat) 85132. [Lat. Formele cazului oblic de la pron. *tu*, care a dispărut, făcând loc lui *tine*].

tinireată sb. «tinereţe» 93 43. [Derivat din *tinir*].

tiniru sb. adj. «tânăr»: *tiniri tineri* 177 32. [Lat. **tēnerus*,-a,-um-tener. Face parte din sb. trisilabice cu două accente, la cari vocala scurtă *ē* nu înădureşte premergătoare consoană].

tiñie sb. «cinste, Cav. 1002 Ehre» ngr. *τιμή*.

tiñisescu vb. IV «cinstesc»: *tiñiseă cinsteşte*, onorează 91 41; *se nule tiñiseşti* să nu le cinsteşti 91 40; *tiñisitu* onorat, respectat 128 7, 152 20; *cama tiñisita* prea cinstita 81 24, 71 10, 128 7. [Din ngr. *τιμήσα*, din *τιμῶ*].

tisagă sb. «desagi, Cav. 229 Quersack», ngr. *δισάκι*. [Cuvânt de ordine culturală; în Arom. nu-i clar dacă este introdus din ngr. sau prin altă mijlocire].

toacă sb. «toacă» 143 15. Cuvânt onomatopeic, din *toc toc!* de unde şi vb. *toc*, *tocare*, cfr. Körting Nr. 9569: **tocco*,-are].

tonu sb. «ton, accent» 67 5. Ngr. *τόνος*.

topă sb. minge, ghiulea, Cav. 967 Kugel; şi *aţel'i şi au sunsoară topă şi n-sinu năpărtică* urutu fac şi acei cari au supt supţioară ghiulea şi la sân şarpe, rău fac 173 30. Turc. *top*.

topoară sb. «secur, Cav. 992 *topoarră* Axt»; *topoară* secură 154 21. [Face parte din cuv. sl., cari, caşi *sulă*, sunt de origine obscură].

tora adv. «acum, Cav. 1032 jetzt» 75, 77, 132110, 138 13 şi pretut. [Ngr. *τόρα*].

torou vb. II, III «torc»: *la se toarcă las* să se toarcă 145 17. [Lat. *torqueo*, -ēre].

torru (pentru *tornu*; *rr*, din *rn*) vb. I «torn, întorc; Cav. 409 schenke ein»; *se tor(r)i* să torni 135 11; *toarră* toarnă 69 7; *vu se se toarră* se va întoarce 95 48; *domnulu vea-gl'e tur(r)asl'i tru pisle* Domnul păzește pe cei întorși de la credință (pe cei nemernici) 95 49. [Lat. *tor-no,-are*].

totu adj. «tot, Cav. 689 *totu ganz*»; *tofi noi* pe toți noi 89 38; *la tofi* la toți, tuturor 161 24; 143 16 și pretut.; *toate* toate 93, 95, 77, 118 și pretut. [Lat. *totus,-a,-um*].

tragu vb. II, III «trag, Cav. 962 ziehe»: *Ngărdeață-nă cu avil'i ang-el'i afăt, se nă apărăm și se nă tragem cu oastea aloră*. Imprejmuește-ne cu sfinții ingeri ai tăi, ca să ne apărăm și să ne retragem (ocrotiți) de oastea lor 87 35; *me trădeă* mă trăgea 157 23. [Lat. **tragere = trahere*].

trandafilu sb. «trandafir»: *Drăma a trandafilului* Ramura trandafirului 148 18. [Ngr. *τρανδάφιλλο*].

trapu «șant; pârâu; Cav. 95 Graben», 157 23; *doi* (sic) *trăpuri* două șanțuri 139 13. [Sl. *тpамъ*].

tră, tra prep. «pentru» 65 1, 65 3, 127 7, 118 2, 164 25; *tră* (în text *tra*) 122 4; *tra se ară* ca să are, pentru ca să are 122 5; *tr-afed* de aceea 65 2 și pretutindoni; *că trăfi* pentru ce, de ce? 65 2, 144 16; *tă* (din *tră*) 144 16, (după cum începe să se generalizeze pe la Aromânii din Macedonia: Bitolia, Crușova etc.). [Din lat. *trans* > *tră* > *tă*. Azi se aud formele *tră, tra, tri, ti, tă, ta, ti, ti*].

treâmuru vb. I «tremur, Cav. 1018 zittere». [Lat. *tremulo,-are*].

trecu vb. III «trec, Cav. 752 gehe vorbei»; *tra se trecu* pentru ca să trec 137 12; *Că sușlellu trecu tru nășă*. Căci sușletul (în Psalm, locul

acesta sună: vântul) trecu printr'în. sul 93 45. [Lat. *traicio,-ere*].

trei, trei num. «trei, Cav. 1016 drei»; 71 12, 123 5, 178 33; *a trea* (cetește: *a trē-a*) *quă a treia* zi 79 22; *tru treil'i aui* la trei ani, după trei ani 179 29. [Lat. *trēs*].

treițăți, treițiți (la Daniil numai), num. «trei zeci, Cav. 1021 dreissig; 180 34. [Din *trei*+pl. lui *țațe*].

treisprățațe num. «treisprezece». [Din *trei*+prep. *spră* (super)+*țațe*].

treisprăving'iț num. «douăzeci și trei» 180. [Din *trei*+prep. *spră* +*ving'iț* (= douăzeci)].

triaza sb. «treime» 73. [Ngr. *τριάδα*].

triviru vb. I «treer»; *se triviri* să treeri 164 26. [Lat. *tribulo,-are*].

tru prep. «întru, la» 121 4; *tru anu* pe an 123 5; *vindu tru anu* vând pe an 138 13; *tru pădure* în (tru) pădure, în pădure 117 2; *tru uboărele a căsil'i* în curțile casei 97; *tru fara anoastră* în neamul nostru 65 1; *de tru somnu* din somn 75 și pretut. [Din lat. *intro*; Azi se aud în Arom. *tru, tu*. *Trăși*, respectiv *tăși* n'are a face cu *tru* (cum crede H. Moser, Iahresb. d. Inst. f. rum. Spr. X, pag. 436), ci-i lat. *trans- sîc*].

trubu vb. I «turbez, Cav. 558 bin vuthende». [Lat. *turbo,-are*].

trupu sb. «trup, corp, Cav. 452 Körper», 101 56; *truplu* trupul, corpul 150, 134 11; *trūpură* (pentru *trūpurle*) *spăstreă-le* curăță corpurile 87 34. [Sl. *тpоуmъ*].

tubacu sb. «tăbac, Cav. 179 Gerber». [Turc. *tubâc*].

tuk'esou vb. IV «topesc»: *tu-k'itu* topit, destrus 172 29. [Cuvântul vine din sl. *toputy*. Greșit îl redă Mikl. R. U. 2, pag. 83 prin

dukitu și mai greșită alăturarea lui de alb. *diukem* eracheine].

tufek'e sb. «pușcă, Cav. 1010 Gewehr». [Turc. *tüféc*].

tuh'inipsescu vb. IV: «mânec»; *se tuh'inipsescu ș-se doxolovîsescu vîrtutea ată* ca să mânec și să măresc puterea ta 77|19. [Din *ta-h'ina* (dimineată)+aor. ngr. în *ps*; *tu-*, în loc de *tă-* în poziție neintonată, cași *vu*, în loc de *vă*, *va*, particularitate moscopoleană mai mult].

tundu vb. II, III «tund. Cav. 475 schere». [Lat. *tondeo*, -ere].

tur(r)ăște sb. stână, târlă, Cav. 582 Sennhütte» (greșit Weigand *turiștă*, loc. cit., trebuie *turiște*, cum se pronunță la Perivole), 168 28. [Sl. cfr. Milk. R. U. II, pag. 40, Meyer, Alb. Wtb. pag. 452].

turou sb. «ture»: *turți* turci 178 33.

turrólu (= *turnu*) sb. «turn»; Cav. 826 *turrolu* Thurn. [Din ital. *torre* > arom. *turó*; cu lat. **turrolus*, cum crede Meyer, loc. cit. n'are nimic a face].

túrturá sb. «turturea, Cav. 1025 Turteltaube. [Lat. **turtura*, -am = *turtur*, -em].

tuse sb. tuse, Cav. 121 Husten, 960 Schnupfen». [Lat. *tussis*, -em].

tutípută sb. «avere în vite, a-vuție consistând din vite; Cav. 123 Vermögen, Reichtum». [Din ngr. τὸ τίποτα cu sensul de «ceva», adecă «nu mare lucru de avere», și arată aceeași desvoltare semasiologică ca și alb. *g'e-ri*, caro pe lângă sensul de «ceva», mai înseamnă și «avere»].

tutu adj. «tot»; *tră tutu meshu* pentru toată luna, pentru întreaga lună 137 13; *tufi árbori'i* toți arborii 116 11; *tute limbile* toate limbile 65 3; *tute plásile* toate neamurile 65|4; *tute deadunu* (neacord, trebuia: *tufi deadunu*) 162 24; *de tute* de toate

137 13 și pretut. [Se întrebuințează ambele forme *tut* și *tot* fără deosebire. *Tutu* din lat. *totus*, -a, -um, în poziție neintonată].

tuvlă sb. «țiglă, Cav. 1009 Ziegel». [Din ngr. τοῦβλον < lat. *tubulum* > alb. *tułe*].

Ț

țalpă sb. «urdoare, Cav. 994 Augenbutter». [Despre probabila etimologie din alb. cfr. Meyer, Alb. Wtb., pag. 125. Se mai aude *salpe* pl.]

țapu sb. țăp, Cav. 1011 Bock», *țapă* 69 9. [Alb. *tsap*, cfr. Meyer, Alb. Wtb., pag. 387].

țasu vb. III «țes, Cav. 1042 webe» *za se lu țasă las'* să-l țeasă 145|17. [Meyer îndreaptă greșit pe Cav. transcriind *țasu*, cași Weigand *țăs* se zice *țas*. Din lat. *texo*, -ere].

țănu vb. II, III «țin, Cav. 488 halte», (greșit Weigand *țin*, dar bine *fin*); *se le țăni* să le ții 158 23, (unde nu-i sigur, dacă trebuie ctit *țăni* sau *țăni*) ; *se țăni* să ții 135 11; *țăne* ține 124 6; *se țănimu*; să ținem 181. [Lat. *teneo*, -ere].

țeapă sb. «ceapă, Cav. 495 Zwiebel»; 69 9- *țeapile* cepele 134 4, [Lat. *caepa*, -am].

țeară sb. «ceară, Cav. 407 Kerze»; 142 15; *țeară de țeară* lumânare (de ceară), ngr. ἀγ:οκαίρ: 138, 13. [Lat. *cera*, -am].

țeățire sb. «năut, Cav. 835 Erbse»; 133 10. [Lat. *cicërem*].

țelie sb. chelie, Cav. 401 Zelle, ngr. κελλί (= Lat. *colla*). După cum arată sunetul Ț, cuvântul este vechiu în Arom., ca și *pirție* (*priție*).

țerk'u sb. «cerc, Cav. 993 Kreis Ring.» [Ngr. τερκυ = ital. *cerchio* cfr. Meyer, loc. cit.].

țerită sb. «dudă, Cav. 954 Maulbeere». [Meyer îl derivă greșit

din lat. *cerrus* + suf. sl. -iŝă. *Ţerîŝă* stă pentru *ŝerîŝă* = *ŝerîŝă* şi acesta pentru *černiŝă*, -ŝă, fructul pomului *čirniŝu*. -ču, numit altfel şi *muru*. Iar *černiču*, -ŝu, este bulgărescul черница «mûrier».

ŝeru sb. «cer, Cav. 706 Himmel» 67|5, 130 9; *ŝeriu* (pentru *ŝerlu*) cerul 164|25, 116|1; *făcătorru a ŝerrii* făcătorul cerului 79 21; *ŝi eŝti tru ŝerurî* care eŝti în ceruri 75 10. [Lat. *caelum*].

ŝi pron. «ce, care» 65|1, 79 şi pretut.; *cu limba aŝed ŝi se ŝeŝe* cu limba aceea cu care se născu 65 2; *aŝelî ŝi g'uăŝeŝte* acel care ceteŝte 65 3; *ŝ-nu el' ŝi nu ŝtiî* şi nu ei cari nu ŝtiu 65 3; *Aŝel' ŝi a minte* Acei cari au minte 122|5; *ca tru amirărîle ŝi bănâm* ca în împărăŝiile unde, în cari trăim 67 4; *cătrăŝi* de ce 65 2. [Lat. *quid*].

ŝicoară sb. «Cav. 830 greŝit (*ŝicoră*) Cichorie, Dr. cicoare, lat *cichōrēum*].

ŝimbiŝă sb. «furculiŝă, Cav. 767 *ŝimbîde* Gabel»; *ŝimbîde* furculiŝele 159 24. [Ngr. *τσιμπιά*].

ŝină sb. «cină, Cav. 207 *Abendessen*»; *tră ŝină* la cină 89 38, 81 25, 69 9. [Lat. *cēna*, -am].

ŝinŝiŝi Cav. 745 *ŝinŝiŝi* fünfzig» num. «cincizeci» 180 34. Vezi *ŝaŝe*].

ŝinŝiŝă sb. Cav. 997 *Brustbeere*; ngr. *τσιντισιον*.

ŝinevă pron. «cinevă, nimeni; Cav. 368 *Keiner*»; *ŝinivă* nimeni 65 4, 130-9. [Derivat din *ŝine* (= cine) + *va*].

ŝingu vb. III «încing. Cav. 300 *umgürte*. [Lat. *cingo*, -ere].

ŝinŝi num. «cinci, Cav. 747 fünf»; 179 33. [Lat. *quinque*].

ŝiru sb. «ciur, Cav. 456 *Sieb*.» [Lat. *cibrum* = *cribrum*].

ŝisprăŝaŝe num. «cincisprezece» 179 33. [Din *ŝi(nŝi)* + prep. *spră* (= supra) + *ŝaŝe*].

ŝisprăving'it num. «douăzeci şi cinci» 180. [Din *ŝi(nŝi)* + prep. *spră* + *ving'it* (= douăzeci)].

ŝitate sb. cetate, Cav. 387 *Stadt*, *befestigter Ort*.» [Lat. *civilitatem*].

ŝivă pron. «cevă; nimic; Cav. 1004 nichts»; 65 3, 147 18. [Din *ŝe* (= ce) + vb. *va* (= va, voeŝte)].

ŝiŝă sb. «ŝiŝă, Cav. 147 weibliche Brust». [Lat. *titia*, -am. Azi se aude *ŝiŝă*, iar în limbagiul copilăresc *ŝiŝi* = hrană, nutriment].

Θ

ŝarru sb. «speranŝa, 87/36; Cav. 309 *Hoffnung*». [Cavaloti îl scriu cu doi rr din simplă consideraŝie ortografică, după ngr. *ῥάρρος*, caŝi în alte cazuri. Nu trebuie privit deci ca art. pentru *ŝarlu*, cum esto la pag. 87/36].

ŝavmă sb. «minune»: *ŝavmate* minuni 99 54. Ngr. *θαύμα*.

ŝărrăŝescu vb. IV «sper, Cav. 262 *hoffe*»; *de căciun ŝărrăŝim* precum sperăm 85 33; *Nu ŝărrăŝiŝi pre avuŝi*. Nu vă nădăjduiŝi spre avuŝi, boŝeri 95/47. [Ngr. aor. *ἐθαύρωτα* din *θαύρω*].

ŝeămenu adj. «femeesc, Cav. 320 weiblich». Formă dezvoltată din *ŝeămenu* (de asemenea existent în Arom.). [Lat. **fēminus*, -a, -um].

ŝelimă sb. «voinŝă, voe» 75 16, 93/43. [Ngr. *θελήμα*].

ŝemel'u sb. «teineiu, Cav. 315 *Grundlage*», ngr. *θεμελίον*.

ŝimeamă (azi *ŝimnămă*) «tămăie» Cav. 327 *Weichrauch*, ngr. *θυμίαμα*.

ŝimô sb. «mănie»: *ŝimolu* mânia 93/44. Ngr. *θυμός*.

U

ubôrû sb. «curte»: *tru ubô(a)-răle a căsil'i* în curŝile casei 97 50. [Serb. *obôr*].

udu vb. I «ud, stropesc, Cav. 143 benetze». [Lat. *udo*, -are].

uh'el'e sb. «țipar»: *uh'el'ile* țiparii 116 1. [Ngr. (ο)χέλ·].

uădăsesou vb. IV «potrivesc, orânduiesc, Cav. 986 ordne». [Turc. aor. *uădīm* + aor. ngr. în -s].

ul'uleou sb. «barză»; *ul'ules'i* berzele 124 6. [In Epir, Avela se zice *lélíc*; *ul'ulecu* vine din forma alb. *l'el'ek*, vezi Mikl. R. U. 2. pag. 74].

umflu vb. I «umflu, Cav. 820 blase auf»; *umflate* 177 32. [Lat. *inflō*, -are].

umplu vb. II «umplu Cav. 162 fülle»; 69 10; *tra se le umplu* pentru ca să le umplu 131 9; *și le umpli toate* și pe toate le pline, ți 81 25; *tra se o umplă* pentru ca să o umplă 176 32; *se umplem* să umplem să împlinim 67 4. [Lat. *impleo*, -ere].

umptu, **umtu** sb. «unt, Cav. 137 Butter, 119 3. [Lat. *unctum*].

umtulemnu, **untulemnu** sb. «unt-de-lemn», 89 39, 133 10. [Derivat din cel de mai sus].

umziesou, vezi *unzescu*.

ună, vezi *unu*.

undă sb. «undă, Cav. 506 Velle». [Lat. *unda*, -am].

ungl'e sb. «unglie, Cav. 668 Nagel»; *tal'e ungl'ile* taie unghile 155 22. [Lat. *ung(u)la*, -am].

ungu vb. III «ung, Cav. 1136 salbe, 39 bestreiche»; și (s)-te *unghi* și să te ungi 147/18. [Lat. *ungo*, -ere].

unu, fem. **ună** num. «un, una, Cav. 263, 616 einer, eine»; *unu* 67, 132 10, 138, 178 33 și pretut. *ună săptămână* o săptămână 128 8 136 12, 138 și pretut, *ună de alantă* una de la alta 65 4; *ună-ună* într'una 127 7. [Lat. *unus*, -a, -um].

unzescu, **umziescu** vb. IV «se cuvine»; *unzească ca de dealih'alui* se cuvine cu adevărat 79 24; *umziescu* stă bine (pers. III pl) 178 33. [Din ngr. *ὀμνάζω*].

unădă sb. «omidă, Cav. 363 Raupe». [Din ὀ μῖδ·ας].

unize sb. «chip» 91/40. [Derivat din *unzescu* cu sensul de «asamăn»].

urdă sb. «urdă» 120 3.

urđinu vb. I «frequentez, merg»: *va se urđinā la băseărică* vrea, dorește să frecventeze la biserică 141 15. [Lat. *ordīno*, -are].

urđioă sb. urzică, Cav. 999 Brennsel»; *urđisle* (pentru *urđișle*) urzice 117/2. [Lat. **urđica*, -am = *urtica*].

ureaol'e, **urecl'e** sb «ureche, Cav. 99 Ohr»: *urecl'e au* urechi au 99/53, 155/22. [Lat. *orīcla*, -am].

urfănesou vb. IV «rămân orfan»: *se nu nă urfănești* să nu ne lași orfani, să nu ne privezi 89 37

urnă sb. «găleată. ciutură. Cav. 953 Eimer». [Lat. *urna*, -am. Cuvântul mi-e cu totul necunoscut în A-română]

ursescu vb. IV «pomenesec, ordon, stăpănesc» 67 5; «stăpănesc» 77/19; *tală ți ursești toate* părinte atotțitiitorul 85/31; *ți ursească toate* carele pe toate stăpănește 77 21; *ursi* porunci 116 1. [Din aor. ngr. ὀρῖ·σαι, din ὀρῖ·ζω].

ursire sb. «poruncire, stăpânire»; *tră ursirea* pentru stăpânirea 99. Vezi *ursescu*.

ursitorū adj. «poruncitor, stăpânitor»: *cu duhlu ațelū ursitorru* cu duhul cel stăpânitor 83/29. [Derivat din *ursescu*].

ursu sb. «urs. Cav. 74 Bär»; *ursulu* ursul 118/1. [Lat. *ursus*, -um].

uratu adj. adv. «urât, prost, rău»; *vărtos urutu* foarte rău 140/14; *visu urutu* vis urât 157/23; *greaiū urutu* cuvântul urât, prost 150 19; *urutu facu* fac prost 173 30. [Derivat din *urăscu*].

usănde sb. «osinză; slănină»; 167 27. [Lat. **oxungia*, -am = *axungia*].

uscatu adj. «uscat, Cav. 675, 929 trocken»; *uscate lemne lemne uscate* 153'21. [Derivat din *uscă*].

usie sb. «fire, fință»: *undă usie cu tatălă de o fință cu tatăl* 79'21. [Ngr. *οβία*].

usmik'ărū sb. «servitor» 97; vezi *İusmik'ărū*.

usprădațe num. «unsprezece» 71/12, 179 32. [Diu *u(n)* + prep. *spră* (=spre) + *dațe*].

usprăving'it num. «douăzeci și unul» 180. [Din *u(n)* + prep. *spră* + *ving'it*].

usucu vb. «usuc»; *se usuși să usuci* 175/31 : *tra se nu se usuță* pentru ca să nu se usuce 153 21. [Lat. *exsuco*,-are].

ușă sb. «ușe. Cav. 329 Thür»; *ușile atale ușele tale* 147'18. [Lat. *ustia*,-am = *ustum*].

V

vacă sb. «vacă, Cav. 7 Kuh», 120 3; Cav. 201 *nao vacă* «junge Kuh». [Lat. *vacca*,-am].

vale sb. «vale, Cav. 515 Thal»; *n-vale* la vale, la râu 166/27. [Lat. *vallis*,-em].

vărvaru sb. «barbar, Cav. 111 Barbar, ngr. *βάρβαρος*].

vasu sb. «vas, Cav. 5 Gefäss»; *rădile vasele* 158/23. [Lat. *vasum*].

vătămu vb. I «omor, ucid, Cav. 896 töte»; *vătămă bătu* 97 51; *vătămă ucise* 101 35; *șă vătămă amirōrăți vătōș* și ucise împărați tari, puternici 97 52. [Lat. *victimo*,-are].

vără pron. «vre-o» 159 24. Vezi *vărū*.

vărăguțu sb. «cerc, Cav. 194 Kreis». [Deminutiv din *veărīgă*].

vărtos(u) adj. «tare, puternic; foarte, prea»; 120/4; *mână vărtoasă mână tare* 99 55; *vărtoși* cei tari puternici 93/46, 97 52; *avīsīte*

vărtoase sfinte tare 75 15; *vărtoase puternice* 75 17; *suntu vărtoase sunt puternice, tari* 167 27; *vărtōșū avīsīta* prea sfințit (nume) 77/19; *afēd vărtōșū lumbrīsīta* aceea prea strălucită 67 5; *vărtōș urutu* tare rău, foarte rău 140 14; *vărtōș dulfe* foarte dulce 169 28. [Lat. *virtuosus*,-a,-um].

vărtute sb. «putere, virtute; Cav. 242 Kraft»; *toate vărtoșle alii* toate puterile lui 93/46; 77 19, 75/17, 153 21. [Lat. *virtus*,-ūtem].

vărū, vărū pron. «vreunul»; *vărū* (sau *verru*) vreunul 175 31; *vărū* (sau *veru* și stă pentru *verru*) 143/16; *vărū* vreun 89 37; *vărū* vre-o 159 24. [Vărū și vărū stau pentru vărū > lat. **veli* -*unus*, *um*, iar vărū stă pentru vărū (= vărū) < lat. **veli* -*una*,-am].

vătălahu sb. «burduf de pus vin sau untdelemn și care se mai numește la Aromâni *utre*», Cav. 86 Schlauch». [Meyer, loc. cit., îl derivă din rus. *помпоха*. Este derivat însă din ngr. *βουτίλα*, deminutiv al lui *βοῦτις*; sufixul -*ahu* stă, foarte probabil pentru ngr. -*aki* : *βουτιάκι* > vătălahu. Cuvântul se aude numai la Moscopoleni și Fărșeroți].

veara sb. «vara» 69/7, 122 5. [Din *vēra*,-am].

vearde adj. verde, Cav. 816, 1125 grūnn»; *veărdile* ăl verde 178 33; *veărdile* cele verzi 153. [Lat. *vīrdis*,-e = *vīrīdes*].

veargă sb. «vargă, Cav. 120 Gerte, Rute». [Lat. *vīrga*,-am].

veol'u adj. «vechiu, bătrân, Cav. 718 alt». [Lat. *vēclus*,-a,-um = *vē-* (*ū*)/*lus*]. -

vedu vb. II «văd, Cav. 126 sehe 1045 *me vedu* scheine, 307 *nu vedu vărtoșu blende*; 65 4, *le veđi* le vezi 67 4, 65 1, 171, 175; *ți se vedu* ce se văd (pers. III pl.) 79/21; *viđui* văzui 132 10, 157 23.. [Lat. *vīdeo*,-ēre].

văduă sb. «văduvă, Cav. 1122 Witwe», 95/49; *la văduie* la văduve văduvelor 171/29. [Lat. *vīdua, -am*].

veg'l'u, vleg'u vb. I «păzesc, Cav. 1090 bewache»; *veg'l'u* păzesc 87/36; *și veag'l'e* ce păzesc 93 45; *se nă vigl'ém* să ne păstrăm, să ne păzim 85 32; *și vleg'u* și păzesc 138 13; *lu vleag'e* îl păzește 119 3, 168 28; *se vleag'e* să se păziască 134/11; *la se vleag'e vetea alór spăstriți* las' să-și păziască persoana lor (fiind) curați 163 25. [Lat. *vīg(ł)lo.-are* > *vigl'are* și prin metatezarea lui *l* a rezultat forma *vleg'u*, care se aude și azi la Aromanii moscopoleni, precum și la cei din Veles (= *Veliscu* în graiul Aromânilor stabiliți acolo) și cari își trag origina tot din Moscopole].

verq'u sb. «varză, Cav. 486 Kohl, 528 Grünzeug»; *veărq'ile* pl. lui *verq'u* 117/2. [Din *vîr(t)dia*, cfr. Pușcariu, Etym.. Wtb. Nr. 1863, Meyer, Cav. 486].

versu vb. I «vărs, Cav. 1140 giesse aus»; *vearsă-o nîla ată* var-să-ți mila ta 85/32; *că se vearsă* căci se varsă 175 31; *versăi* vărsai 83 59. [Lat. *vërso.-are*].

verșă sb. viers, verset» 65/2, 65/3. Probabil din ital. sau din alb. *vjerš* < lat. *vërsus, -um*].

verru, veru, vezi *vără, vărru*.

veștu sb. «haină, Cav. 846 vesteiu Kleid»; *veștu* postav 177 32; *cu veș-te* înținsite cu veșminte cinstite 152 20; *veștile* veșmintile 126 7. [Lat. **vestum = vestis*].

vete sb. «persoană, însu»; *vetea alór* persoana lor, ngr. τοῦ λόγου τοῦς 164/25; *tră vetea amea* pentru persoana mea, pentru ruine însu-mi 138/13; *se nu fați idolu a vete(ł)l'i* atăcî să nu faci idolu persoanei tale 91/40. [Alb. *vete* = însu].

vină sb. «vână, Cav. 1064 Ader,

656 Selne»; *vinile* vinele 167 27. [Lat. *vēna, -am*].

vîndicu vb. I «vindec»: *vîndic-ă-nî sufletu aiură* vindecă-mi su-fletul meu 85 32. [Lat. *vîndico, -are*].

vîndu vb. III «vând, Cav. 814 verkauf»; *vîndu* vând(ei) 13b 13. [Lat. *vendo, -ere*].

Vîniri sb. «Vineri», articulat *Vî-nira* (de sigur pentru *Vînirea*) 127 7. [Lat. *Vēnēris* (dies)].

vînit-alicu adj. «de culoare vâ-nată care bate în spre roșu des-chis». [Din *vînit* + *alicu* (= turec. *alic* = roșu deschis)].

vînit adj. «vănăt»: *vînitlu* veștu postavul vînat 177/32. [Lat. *vēnētus, -a, -um*].

vîntu sb. «vânt, Cav. 59 Wind; *vîntulu* vântul 165/26; *vînturle* vânturele 97/51; *de vînturi* de vânturi 137/12. [Lat. *vēntus, -um*].

vîriu sb. crivăț, Cav. 129 Nord-wind. [Din alb. *verî*].

vîrină sb. «venin, păs, întristare, supărare» 87/35. [Lat. *venēnum*].

vîrvîră sb. «vergură, fecioară, Cav. 733 *vîrvîru* (probabil greșală la Cav.) lungfrau»; 87/35; 81 24; *soslu a vîrvîvelorî*. Tovarășul fecioarelor 77/20. [Alb. *vîrvîr* < lat. *vîrgînem*].

vîrvîreață sb. «virginătate, feciorie» 81/24. [Derivat din *vîrvîră*].

vișin(u) sb. adj. «vecin. Cav. 160 Nachbar»; *vișinl'i* vecinii 129 8; *mul'area a vișinlu* pe femeia vecinului 91/42; *pre vișinlu* 91, 42. [Lat. *vicīnus, -a, -um*].

vîlacu sb. «undîță, Cav. 227 Netz» *vîlacu* undîța 136/12. Ibidem bulg. *vîlacot*.

vîlăsmie sb. «blasfemie» 65 3. [Ngr. βλασφημία].

vleg'u, vezi *veg'l'u*.

vîlîsesou vb. IV «binecuvân-tez»: *vîlîseă* binecuvîntează! 89 36, 89/37. [Ngr. ἐβλόγησα, din ἐβλογῶ]

voi pron. pers. II pl. «voi»: *voi* fi şădêţ voi cari şedeţi 97/50 şi pretut.. [Lat. *vōs*].

voi vb. II «vreau, iubesc; Cav. 3 ich biebe, 314 will»; *voi* vreau, doresc 65/2. *Şi va* Şi iubeşte, ngr. *ἀγαπά* 123/5, 160/24; *vruşî ndripta-tea* ai inbit dreptatea; *va se aşteptu* o să aştept 131/9; *va se urdină* do-reşte să meargă, să frecventeze 141 15; *vu se me prrăscuteşti cu isop ş-vu se me căbărisescu* o să mă stropeşti cu isop şi mă voi pu-rifia 83/27, 83/28; *vu se aġungă* o să ajungă 77/18; *vu se se dişvă-lească* se vor descoperi 77/13, 77/22; *mine vrea se z-dau* eu ţi-aş fi dat 83/29; *că se-ara vreaî* curbane că de ai fi vroit jertfă 83/29, [trebuiă despărţit: *se-ara* ?]: *Se vruri* De a; *vrea* 153/21; *se vruri* de ar *vrea*, dacă ar dori 133/10; *se vruremu* de am *vrea* 156/22. [Lat. *volo*, *volēre*. Caracteristică este formarea viito-rului cu *vu* < din **vo* (= Dr. o) < din *va*, care nu-l găsim nicăiri, fie în scrierile aromâne de până acum, fie în limba aromână vorbită. Cele-lalte forme sunt cunoscute şi există şi azi în deosebitele părţi locuite de Aromâni].

vómeră sb. «cornul plugului, Cav. 1038 Pflugsterz, ngr. *ὄμι*, alb. *vjejs* [Lat. *vōmer*, *em*].

vomu vb. II, III «borăsc, vom; Cav. 671 speie». [Lat. *vōmo*, -*ēre*].

vrăhăsescu vb. IV «răguşesc. Cav. 142 bin heiser». [Eu cunosc nu-mai forma (a)*vrăhăşescu*. Din ngr. aor. *ἐπαχ(ν)ιασα*, din *ἐπαχιάζω*].

vreare sb. «vrere, Cav. 276 Lie-be»; *tru oameni vreare bună* la oa-meni voie buuă 85/30. [Lat. **v(o)-lĕre*].

vulă sb. «pecete, Cav. 133 Sie-gel»; ngr. *βούλα*.

vulpe sb. «vulpe, Cav. 47 Fuchs»; 118/2. [Lat. *vŭlpes*, *em*].

V

vanou sb. «Iancu» 67 7.

vasu «salutare! ngr. *για σό!* sănătate-ţi), 67/6.

vatru sb. «doctor, medic, Cav. 331 Arizt». *Loai văturu* chemai pe doctorul 139 14; *văturu* sta pentru *văturlu*, iar acesta-i format din ngr. *γιατρός* > ar. *vatru*, art. *văturlu* şi *văturlu*, prin metatezarea lui *r* din silaba *tru*, când urmează *l*; cfr. de asemenea *măsturlu*, din *măstrulu*, *căpărlu* din *căprărlu*, *căpărlu* din *căprărlu* şi acesta din *căpră-rea* (f), etc.].

vazmă sb. «iazmă» 67,7. Ngr. *ἀγιάσμα*.

verăk'ină sb. «lebadă; uliu, Cav. 166 Habicht». [Derivat din ngr. *γερᾶκι*; *verăk'ină* este adj. «cel ca uliu»].

vermu sb. «vierme, Cav. 904 Wurm»; 69/7.

vie sb. «la Cav. 122 prin «Ge-walt» este greşit tradus, în loc de «Eile», grabă, ngr. *βίε*.

ving'it num. «douăzeci, Cav. 251»; *usprăving'it*, *doisprăving'it* etc. do-uăzeci şi unul, douăzeci şi două etc. 179 34. [Lat. *vīginti* > *vīg'inf* (în loc de *viĭinf*), anume cu *g'*, în loc de *ġ*, din pricina nazalului următor *n*, sau din pricina unei asimilaţii a lui *ġ* cu *v*). În Sămărina, Epir, se aude numai forma *viĭinf*, iar numerotaţia se face: *viĭinf unu*, *viĭinf doi* etc.].

vinu vb. IV «vin. Cav. 275 kom-me, 257 *vino* komm! mit der an-gehängten vokativischen Interjek-tion o; *vino vino*! 81 25; *veniţi* veniţi 162 24, 181, 81 26; *la(s) se vină* las' să vie 75 16, 85/33, 139 13; *nă-pot vu se vină* iarăşi o să vie 79/22; *ateă ţi vine* acea care urmează 67 5; *vină* (pers. III pl.) *vin* 124 6. [Lat. *vēnio*, -*ire*].

vinu sb. «vin, Cav. 487 Wein»; 89|39, 132|10, 133|10. [Lat. *vīnum*].

vine sb. vie, Cav. 55 Weinberg, 130|9. [Lat. *vinea*, -am].

viptu sb. «vipt, cereale, grâu», 89, 120, 130; *viptulu* viptul 174|31, 165|26. [Lat. *victus*, -um].

visescu vb. IV «cântăresc»; *a se visească* ai să cântăriască 165|26. [Din ngr. aor. (ἐξέ)γιναι, din ζογίζω. Se aude și forma completă *zîvisescu*, *z'visescu*].

visu sb. «avis, Cav. 692 Traum»; 157|23. [Lat. *visum*].

vitripseacu vb. IV «vindec»; *ațelă* și *s-vitripseacăte* acela care-ți vindecă 93|43; *se se vitripseacă* să se vindecă 133|10; *vitripseacă-nă lăngoră* anoastră vindecă-ne boalele noastre 75|16. Ngr. aor. γιάτρεψα = ιάτρεψα, din γιάτρεύω = ιάτρεύω],

vițălu sb. «vițel, Cav. 628 Kalb»; *vițăli* viței 83|30. [Lat. *vittellus*, -um].

viu adj. «vieu»: *se gîndică vii* să judece pe cei vii 79|22. [Lat. *vivus*, -a, -um].

vizmu vb. I «culege viile, Cav. 1024 halte Weinlese». [Lat. **vīn-demo*, -are = *vīndēmio*, -are].

vortle sb. «sărbătoare, Cav. 269 veortie Fest», ngr. εορτή (rostit : γιορτή)].

vota sb. «jot» 67|6. Ngr. γίωτα.

vurtusesou vb. IV «serbez»; (în transcrierea mea, greșit *vurtusești*, cu *șe*) serbezi 128|8. [Din ngr. aor. έύρτασα, din έυρτάζω. Rostirea cu *é* este și în ngr.].

X

xenu adj. «străin, Cav. 670 fremd», ngr. ξένος. Vezi *căsenu*.

xivisea sb. «tălmăcirea» 65|2. [Ngr. ἐξηγήσεις].

Z

zaeree sb. «zaerea, proviziune» 127|7. [Turc. *zaheré*].

zähare sb. «zahar, Cav. 290 Zucker», ngr. ζάχαρι.

zahmete sb. «greutate» 65|1. [Turc. *zahmêt*].

zămâne sb. vreme, timp, Cav. 346 Zeit, 65|1, 79|22, 83|27, 119|3, 131|9, 152|20; *tru zămâne* la vremea lor, la timpul lor potrivit 162|25. [Turc. *zamân*].

zănate sb. meșteșug, Cav. 989 Handwerk»; 135|11, 146|17. [Turc. *zanât*].

zărare sb. «pagubă, Cav. 294 Schaden». [Turc. *zarâr*].

zboru, zborru sb. «vorbă, cuvânt»; *zborru* vorba 67|6; *zboară* vorbe 67|5, *cu zboară* cu vorbe 65|4; *zboărările* vorbele 65|4. [Sl. *suborŭ* = *conventum* = cuvânt, cu aceeași dezvoltare semasiologică cași *cuvânt* din *conventum*].

zburăsou vb. IV «vorbesc, Cav. 618 spreche»; *ațelă* și *zburri* cu *profisli* acela care cu profeții a grăit 79|23; *șă nu sburăscu* și nu vorbesc 99|52. [Sl. *zboriti*].

zefcă sb. «chef, petrecere, Cav. 673 facu zefcă unterhalte mich, schmause». [Turc. *zefk*].

zgurrie sb. «zgură, Cav. 899 Schlacke», din lat. *scōrĭa* > **scură*, *zgură*, cfr. Körtling³ Nr. 8511. Pentru trecerea lui *sc* în *zg*, cfr. *zgăriu*, *zgaibă*. Pentru trecerea lui *ō* în *u*, cfr. *curte*, *nume*, *cugel*, *drum*, etc.].

zlafețe sb. «petrecere»: *la ziafeți* la petreceri 135|12. [Turc. *ziāfēt*].

ziță sb. «cântar, Cav. 297 Wagen», ngr. τὸ ζύγι.

zil'u sb. «invidie, Cav. 1060 Neid», ngr. φόνος. [Ngr. ζήλεια].

zmeană sb. «izmene, Cav. 140

Hose»; *smenle* izinenele 166|27, [serb. *измена*, sl. *мѣна*].

zmelču sb. «melc, Cav. 852 Schnecke», unde greșit îl redă Meyer prin: *zmeltsu* cu *ts* = *ŝ*); *smelči* (cetește *zmelči*) melci 177|32. Blg. *мелче*.

znuescu vb. IV «reinnoiesc»; *znueă tru măfăle ameale ună duhă ndireptu* innoește întru mațele mele (întru cele din lăuntru ale mele) un duh drept 83|28; *vu se znuească* va înnoi 93|43. [Derivat din *nou* cu prefixul *s-*, după analogia vorbelor începătoare cu *s-* și devenit *z-* din pricina următoarei consoane *n*].

znîe sb. «pagubă» 126|7, 144|16. [Ngr. ζημία].

znîsescu vb. IV «păgubesc, Cav. 124 schade». Din ngr. aor. *ζημιώσα*, din *ζημιώνω*].

zurru (pentru *zurlu*) adj. «nebun, Cav. 296, 560; 1017 «*zur(r)u* «nărrisch, einfältig», ngr. ζορλός. [De origine obscură, după Meyer. Cav. 296; vine din turcescul *zorlû* = forțat, lute, pripit, rău, etc.].

zvercă sb. «ceafă, Cav. 1015 *svercă* și *zvercă*, (ambele forme sunt cu puțință) «Hals» (greșit tradus, trebuie «*Nacken*» = ceafă, cerbice). [Origine necunoscută. Foarte probabil în legătură cu sl. *svěrc*, cfr. Meyer, Alb. Vtb. 488].

zvintuređu, zvinturu (v. *svintuređu*) vb. I «zvânt, ventilez»; *svintuređi* ventilezi 165 26. [Lat. [*ex-] vântulo, -are].

zvólarũ sb. «bulgăre do pământ, Cav. 148 Scholle. [Din ngr. *βούλαρος* + *κόλλος*. Azi mai mult *zvolũ* se aude].

VOCABULAR ALBANEZ

În acest vocabular se cuprind toate cuvintele aflătoare în *Învățătura Introducătoare* a lui Daniil. Prescurtarea M. trimite la Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*; Cr. la *Cristoforidès* (Χριστοφορίδου, Λεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης; cifra care urmează arată pagina. Parentesele [], după transcrierea mea, arată pronunțarea aceluiași cuvânt obișnuită la Corcea și sunt stabilite cu ajutorul d-lui D. Berati, institutor albanez în acest oraș, căruia i se aduc aci toate mulțumirile. Prin *text* se înțelege textul original al lui Daniil. Cele lalte prescurtări sunt cele obișnuite și la vocabularul aromân. Am păstrat, cum s'a mai spus la pag. 43, sistemul ortografic fonetic al lui G. Meyer. O particularitate caracteristică la Daniil este și întrebuițarea lui *ń*, la vb., unde azi se întrebuițează *j*, sau nici un semn grafic, absorbit fiind și acest *j* (*i*) de vocala precedentă. Leake contimporanul lui Daniil îl întrebuițează mai mult la verbe. Eu l'am păstrat, transcriind alături forma obișnuită azi. De asemenea Daniil redă adeseori prin *ı* sau prin *η* pe alb. *ε* neîntonat, iar uneori și cu accent. Alte observări se fac la deosebitele cuvinte din vocabular.

Țin să accentuez că textul original cu caractere grecești al lui Daniil, am căutat să fie tipărit cât mai exact. Acei cari ar găsi deci vre un neajuns în transcrierea mea, se pot referi la nevoie la textul lui Daniil. Toate greșelile de tipar în transcrierea mea, sunt menționate și îndreptate la cuvintele respective din vocabular, și cele mai principale la *îndreptări*. Cuvintele albaneze din Cr. le-am redat cu ortografia lui G. Meyer.

A

afër adv. aproape 168; 159; **afër** *kəsōš* lângă acestea 115. M. 3; Cr. 12.

ag'ērōń, -ój vb. postesc, ajunez; *ag'ērōńš* [= *ag'ērōš*, în text *ag'irōš*]

să ajunezi, să postești 128 8. M. 4; Cr. 2.

ai, aű, ajű (cetește *aű*) pron. el; acel; fem. *ajó* ea, acea; 165, 176, 148; *nga ai* dela el, dela dănsul 181; *e ruan* îl păzește 119 3;

e vjeſ îl fură 166 ; *t a* [în text *ta*, greșit] să o (acus.) 154, *k'e t a mbuș* să o umplă 176 ; *si t a piș* dacă o vei b a 170 ; *e kapreſen* [= *kapredzen*] o înghiți 169 ; *eſe i ha* și-i mănâncă 168 ; *t i mvarnins* să-i atârnam 155 ; *t i msojn* să-i învețe 160 ; *t i lišounis* să-i lăsăm 162 ; *le t i* (greșit transcris *te*) *mbfon* [-*ouſ*] las' să-i logodească 162 ; *t i mbaș* să le ții 158 ; *t i keș* să le ai 158 ; *t i arnó(h)ș* să le împeteci 152 ; *k'e t i* (greșit *te*) ca să le 169 ; *t i tšaſ* (*tšaș*) să le despică 177 ; *t i veș* să le pui 177 ; *eſe do t i ndzjer* (în text greșit *dot*) o să le scot 140 ; *atá* acei 122 5. M. 5 ; Cr. 2.

akuł sb. ghiață, 161 ; cfr. Meyer, 7 ; Cr. 3 art. *akuls*.

ana sb. parte, margine, mal ; *șes nde mot nga n* *ans* vând pe an câte o parte 138 ; *k'e t e škoi nga anse* ca să trec malul 137. Meyer, 11 ; Cr. 6.

apikás vb. pricep, simt, întâleg ; *si te apikásins* dacă simt, dacă pricep 124/6. [Meyer, 13].

ap vb. dau ; *se apens* căci dau (ei) 119 3 ; *ep fuk'i* dă putere 153 ; *nuku i ep* nu le dă (nu li se dă) 130 9 ; *te apș* să dai 171 ; 128. Meyer, 13 ; Cr. 7.

aráp sb. negru, harap ; *dū arap[s]* doi negri, doi harapi 157. Meyer, 14.

arsnón, -ój vb. împetec ; *t i arsnónș* (= *t i arnóș*) să le împeteci 153. Meyer, 16 ; *arn* ; Cr. 9 : *arnóh, -ój*

ari sb. urs ; *ariu* ursul 118. Meyer, 15 ; Cr. 8.

ař sb. nuc ; *n* *ař* un nuc 138. Meyer, 17.

ařin vb. ajung ; *g'er te ařin* până să ajung 137 ; *nuk uarins* nu se coapseră 131 (balcanism) ; *g'er t ařihens* până să ajungă [să se coacă] 131 ; Meyer, 17 ; Cr. 9 : *ařij*.

as adv. nici ; *nukș jet as n* *bal't* nu rămâne nici o murdărie 155 ;

as ier nimeni 130,9. Meyer, 17 ; Cr. 10.

aslán sb. leu ; *aslani* leul 118 2. M. 18. La Cr. rar își găsec loc elementele turcești din limba albaneză. Ele sunt omise sistematic.

aštú adv. așa, astfel 127 7, 137, 149, 155, 165, 168, 182. M. 19. Cr. 11.

ateher adv. atunci 165, 131. M. 4 : *ahers* ; Cr. 11.

atšik adj. deschis, de culoare deschisă 177 ; *atšik-mavia* deschis roșu (Arom. vinit-alic) 177. M. 20. [Din popularul turcesc *ačic*].

B

bageti sb. animal ; vită de poară ; *u bəns bageti* se făcură animalele 118 2 M. 22, Cr. 38.

bajame sb. migdală ; *bajanre* migdale (acus.) 134. M. 24, Cr. 39.

bale sb. frunte ; *mde m(p) bala* mă doare fruntea 139. M. 38. Cr. 39 art. *baț-i*.

bal'te sb. noroiu, mocirlă ; *ndz janș* șum *bál'tera* dacă sunt noroae multe 174. M. 25. Cr. 40 dă pl. *bál'tats*.

banj, baſ vb. aduc, port, țiu ; *eſe ban pendat* și ține aripele 124 6 (greșit în transcriere cu *e*) ; *eſe bejn* (sau *bins*) și poartă 21 4 ; *te bəins* (= *bejn*) să purtăm 157 ; *te bejn* să ținem 181, *te mbaș* (sau *te baș*) să țin 135 ; *t i mbaș* să le ții 158 M. 35 art. 2) *bie* : Cr. 39 art. *baſ*.

bar sb. iarbă, buruiiană etc. *bins bərat[s]* răsăriră ierburile 117 2, 162 *te baſ* (= *baș*) *bars mirs* să usuci iarbă bine 175 ; M. 26 ; Cr. 40.

barł adj. alb ; *te barł robe* hainele albe (acus) 178. M. 27 ; Cr. 40 dă *barłe*.

bark sb. pânțec ; *barku* pânțecel 167. M. 27 ; Cr. 4.

barem vb. mă plimb ; *ku uburite* unde te plimbași, unde te-a

plimbat 181. Cfr. Cr. 225 *rubarem*, *barem* φέρωμαι, κουβαλώμαι; M. 35 art. 2) *bie*.

baška împreună 162 ; 144 *baške* 137; M. 39; Cr. 42 art. *bašk*.

bəñ vb. fac; *edē bəñ* și fac (eu) 138; *s-bəñ* nu faci 166; *bəñ* face, ie bună 177; 137, 126; *berī* făcū, a creat 116 1 ; *bəjns* fac (ei) 126/7; 134; *k'e t i bə(ñ)š* ca să le faci 151 ; *se t bəñš* [= *bəš*] dacă ai face 151; *bē-hetə* se face 119/3; *k'e t bēnetə* ca să se facă 159; *g'iŋə ubē* totul se făcū. *Pas ketō ubens bagšitə*. După asta se făcură animalele 118 2; *ubens* se făcură, se produsură 129 8. M. 23; Cr. 39, 43.

berjül sb. cot; *me berjült* cu cotul 141 14. M. 49 *brul'*, *berül'* etc.; Cr. 44 *berül* și *berül'*, *bruli*.

bərsi sb. drojdie; *bərsitə* (acus.) drojdiile 176. M. 34. Cr. 43.

bij, bie vb. aduc; *se biens* căci aduc 120 4. Cfr. M. 35: 2) *bie*. Perfectul *pruva, prura* führe, bringe: Cr. 45.

bie, bij vb. cad. Perf. *raše* căzui; *k'e t mos u bjer[ə]* ca să nu le cază 172; *tek t bjer[ə]* oriunde să cază (= ar cădea) 153; *mindins t biens ndə kurvəri* pot cădea în curvăsărie 163 ; *se do t bjerə si* căci are să plouă (Arom. că va se da ploae) 164; *edē kur t bjer rusea* și când cade trăznetul 165. M. 35: (1) *bie*. Cr. 45.

bie, bij vb. lovesc; *t i bieš* să o lovești (Dat.) 143 ; *bie koksne ten[ə]* îți bați capul tău [în text : *bieš*, ceea ce presupune, că Daniil a vrut să zică : *do t bieš* ai să-ți bați] 166; *t i bieš* să o lovești 143; *bie eŋe mirə* miroase frumos 148. Arom. *bate nūriemă mușatū*=bate miros plăcut, miroase plăcut; *t bieš fieliit* să cânti din fluer (vorbă cu vorbă : să bați fluerul) 140. M. 35: (1) *bie*. Cr. 46.

bije, vezi *bir*.

bi(l)bil sb. privighetoare ; *Bi(l')-bil'at* privighetoriile 122 5 (în text fără priunul *l*, ceea ce nu se aude nicăiri). M. 36.

biñ vb. răsar, încolțesc; *bine* răsariră 117 (cfr. Cr. 46 *bij*. M. 36).

bir sb. fiu ; *bir* (acus.) 162 stă pentru *birə* (cfr. Cr. 46. art. *bir*) ; fem. *bijə* fică ; *se bira* (= *birin*) decât pe fiul 160; *me fort diuns t biens e ture* mai tare iubesc pe fiica lor 160 ; *bija* fete, fiice 162 (acus) cfr. M. 37; Cr. 46 art. *bijə* și *bir*.

bištə sb. coadă; *pe bištit* dela coadă 173. M. 38. Cr. 47.

blej vb. cumpăr; *me sa t b'lenə* cu ce să cumpere 130 9 ; *te b'leš* să cumperi (vezi : *mb'leš*) ; *do t blej* o să cumpăr 132. M. 39. Cr. 42 *blej*.

bl'etə sb. albină ; *kam edē bl'et šumə* am și stupi de albine mulți 138 [cfr. pl. *bl'etə*, Cr. 48] M. 39.

bl'uan sb. macin; *k'e t bl'uan*, [= *bl'uanə*, *bl'uaŋə*] ca să iucine 165; *l'e t bl'uañ[ə]* las să-l macine 166. M. 40.

borikə sb. pin : *pe[r] borikə* de pin 117 2. M. 42. Cr. 49 *borigə* πίνος, ἐλάτη ; *borinkə* pag. 16, art. *vg'e-ni*.

bošt sb. fus, M. 42 Spindel, Achse; *me boštit* (- *in*) cu fusul 145 ; Cr. 49.

brazət, vezi *zbrazet*.

brekə sb. izmene; *brekerat* izmenele 166. M. 46. Cr. 50 spune că numai la pl. se uzitează ; *brekeŋə* τὰ ἐσώγρανα.

brenda, brenda adv. innăuntru 153. M. 47; Cr. 50.

breškə sb. broască; *breška* broaște (acus.) 177. M. 47; Cr. 51 : pl. *breška-tə*.

brešer sb. grindine; *brešeri* grindine. M. 47; Cr. 51.

bres sb. brâu 156, (vezi art. *brən*

în vocabularul aromân.). M. 46. Cr. 51.

brîn: sb. coastă; *brîna* coasta 167. M. 48; Cr. 51.

brum: sb. brumă; *bruma* (articulat) 153, cfr. M. 49: Cr. 52: *brums*, -a, pe când Meyer: *brüm*z, *brims*.

brumbul-i sb. greerele 125 6. Cr. 52.

bualitse sb. bivoliță; *pər bualits*: de bivoliță; 120 3; M. 50 art. *bual*, Cr. 53, *bualits*z.

bul'met sb. păpară, ngr. *παραμέτω*; *te ndhërtónš bul'met* să prepari păpară (din unt, brânză și pâne) 120 3; cfr. Cr. 55.

buk(z) sb. pâne 728 8; *buk(z)* (acus) 171; M. 51, Cr. 54

bukur adj. frumos; *šums bukur* foarte frumos 123 5, 148, 165; *se ješt* (= *šlts*) *i bucur* căci este frumos 120 3, cfr. M. 52 *bukur*z, Cr. 55 *bukur*.

bul'ón, vezi *mbul'ón*.

bumbrék sb. rinichiu; *bumbrë*-*k'it[ɛ]* rinichii 167. M. 50 art. *buburek'e* «Leber», *bubrék'h* «Niere».

burs sb. bărbat. om; *ngre būratz* scoală pe bărbați 121 4. M. 55, art. *buř*, *buriř*z, Cr. 56.

buz: sb. buză; țărni, nial, margine; *mbz buzet te delit* pe malul mării 136, cfr. M. 57, Cr. 54.

D

dafin: sb. dafin; *pe (prej) dafine* de dafin 151. M. 58. Cr. 93.

dal' vb. ies. răsare, etc.; *kur del' dieli* când răsare soarele 147; *ndz șas k'z[ts] dal'nz* îndată ce or ieși 168, 146; *kur dal'ins* când ies 118, 149; *dola ndz pađr* ieșii în târg 132; *dñals* ieșiră 116 11.

darð: sb. păr, pară; *ñs darðs* un păr 138; *darða pere* (acus. pl.) 134 M. 61. Cr. 92.

dasm: sb. nuntă; *mbz dāsmzrat* la nunți 135, cfr. M. 62; Cr. 92: pl. *dāsmatz*.

deg: sb. ramură; *doga* ramura 148; 151. M. 62. Cr. 93.

del'e sb. oaie; *đentz* oile 169, 119 Cfr. M. 63. Cr. 94; pl. *đentz*, în loc de *dél'etz*.

der' vb. vărs; *se derðz*z: căci varsă 175, cfr. M. 64; Cr. 96.

derz sb. poartă, ușe; pl. *düert e tua* ușile tale (acus.) 147. M. 63; Cr. 96, pl. *düerts* și *dürtz*.

deř-i sb. porc; *dératz* porci 167. [Daniil nu-i consecinte în întrebuințarea lui *r* și *ř*]. M. 64 *deř*; Cr. 97 *deř*.

dař-i sb. berbec; *deřts* berbecii (din *deřs*-*tz*, cfr. Cr. 92, art. *dař*; M. 62).

det-i sb. mare; *ts detit* a mării *detnz* (acus) marea 116; cfr. M. 64; Cr. 98.

də'g'ój, **də'g'ón** vb. ascult, aud; *sa də'g'ojnz* câți ascultă 161; *eđ do ts də'g'ojnz duñaja* și dorește să fie auzită, ascultată de lume 123 5. M. 66. Cr. 93.

dərgón, **-ój** vb. trimit. *ts dərgónš* [= *dərgós*] să trimiți 129 8. M. 65. Cr. 96.

dəl'ins sb. cedru, jneapăn; *eđe pe (prej) dəl'ins* și de jneapăn 151; cfr. M. 65 art. *dəlnz*, Cr. 99.

dələndru: sb. rândunică; în Daniil stă: *dolondrușat* = *dələndru-**șat* rândunelele 122 5, cfr. Cr. 91 art. *dələndüşz*, *dələndüşz*, M. 59 art. *dələndüşe*.

dəřas: sb. scândură; *dəřas[ɛ]* scândurile (acus.) 149. Cr. 97, M. 66: *dəřas*z.

dil's, vezi *dri's*.

diet-i sb. soare 148; *dilns* soarele (acus.) 116, cfr. Cr. 100; M. 69.

diet'(z) sb. Duminecă; *ts diet'(z)* Dumineca 126 7; cfr. M. 69, Cr. 100.

diməř[ɛ] sb. iarnă; *si ts apiká-*

sinz dīnər[ɛ] = *dīnərīn dīnərīn*, (unde i greșit cules *dīnə*) dacă simt iarna 124|6. M. 67 art. *dīnən*, Cr. 101.

dītə sb. zi; *dīla* ziua, *dīt pre* (per) *dīt* zi cu zi, în fiecare zi 156, (cfr. Cr. 102: *pər dītə*; M. 68 *dītə*). *Dūzət dīt* douăzeci de zile 132 [stă pentru pl. *dītə*]; *dītənə* ziua (acus.) 146.

djaʔ[ɛ] sb. brânză 119 3 (unde în textul original stă scris *kīaʔ*, cum nu se aude nicăiri și unde de sigur este greșală de tipar la Daniil); *djaʔ[ɛ]* 169, cfr. M. 69, Cr. 99.

djaʔtə adj. drept; *me dorə tə dīaʔtə* cu mâna dreaptă 134; M. 69 *djaʔtə*, Cr. 99 *djaʔtə*.

djalʔ sb. copil; *edē djenitə* și copiii 130|9; *djemt e tū* (= *djemt e tu*) copiii tăi 145, cfr. M. 60, art. *dalʔ*; Cr. 99.

doʔondruʔ, vezi *dəʔən dīnərʔ*.

do-nī, vezi *ndo-nī* 175.

dorə sb. mână; *me dorə tə dīaʔtə* cu mâna dreaptă 134|11. M. 72; Cr. 103.

drəʔtīl(ɛ), *drəʔtəl(ɛ)*, *dərʔtīl(ɛ)* sb. dărstă, vultoare 155; cfr. M. 65; Cr. 97 art. *dərʔtīlʔ*.

drīʔə-tə sb. vîpt, cereale; *drīʔat* (în textul original greșit *dīʔat*) vîptul (acus.) 165; 120 4 (acus.); *mbe drīʔt* la vîpt 130|8; 174.

dru sb. lemn; *tə štieš brenda tə ʔata dru* să arunci înăuntru lemne uscate 153; *pər dru* de lemn (singularul, pe când în ngr. ar. bulg. stă pl.) 117|1; cfr. M. 75; Cr. 109.

duaʔ-tə, vezi *dukʔ*.

duaʔ, *dua* vb. voi. iubesc etc.; *ndə dīšīmə* dacă am vrea 156; *Ndə daš* [= *datš*] de ai vrea 153; *ndə daštə* de ar vrea, dacă vrea (ar. se vruri) 133; *do tə ʔom* (greșit *do te*) o să înmoui 131; *do[t]ə heʔ* o să arunc 132; *do tə ʔlej* o să cum-păr 132 și pretut.; *do tə pres* o să

aștept 131 (greșit transcris *té*); *edē do* și vrea, și ține 123 5: *mə mirə dīanə* mai bine iubesc (ei) 160: *mə fort dīanə* mai mult, mai tare iubesc 160, cfr. M. 76 art. *duaʔ*, *dua*; Cr. 105 art. *dua*.

dukʔ ? sb. snop. În M. și Cr. nu găsim o formă *dukʔ*; poate-i greșală *k*, pentru *a*, și trebuie cetit *duaʔ[ɛ]*, din *duaʔ-tə* pl. = *depaʔtə-aiʔə*, Cr. 105; M. 76.

dūʔā sb. lume; *dūʔaja* lumea 123|6. M. 78, art. *dūʔā*.

durək (poate *dīrək*) sb. stâlp; *tə veš durəkʔ tə šəndošə* să bagi stâlpi puternici 173. M. 67 art. *dīrək*.

durōʔ, -ōj vb. rabd, sufer; *nukə munt-tə durōʔ* nu pot să rabd, să sufer 140. Cr. 106; M. 77.

dušk, -u sb. stejar per *dušk(u)* de capac 117 1. Cr. 106 *dušk* = gr. *δρῦς*. M. 75 art. *dru*

dū num. doi 178; *dūmbəʔjet[ɛ]* doisprezece 179; *dūzət patru zeci* 180; *dū vrešta* două vii 130 9. M. 78; Cr. 109.

dūl(ɛ) sb. ceară 138. M. 78; Cr. 110.

dūmōʔ, -ōj vb. fumege, fac fum; *dūmōjnə* (sau *tūmōjnə*) fac fum 154. [Din turc. *dumān*. În Cr. și M. nu-l găsim].

dūzət num. «patruzeci» 132; 180.

dzən vb. despic; *sopata dzən drutə* securea despică lemnele 154. În M. și Cr. nu-l găsim.

džoka (-ha) sb. postavul, haina, 177; *ha džókerat* (= *džóket, džókə-rat*) manăncă hainele 126 7; *me džókəra* [sau *džóhera*] cu haine 152 cfr. M. 82 *džokə*; Cr. 112.

Δ

đal[ɛ] sb. lapte acru 120 3. Cr. 85; M. 83.

đboñ, đj vb. alung, îndepărtez, gonesc; *ké ts đboñš* (= *đboš*) ca să alungi, să îndepărtezi 151; *đbóhetz* se alungă, se îndepărtează 148, cfr. M. 79 art. *đzboñ*, Cr. 93 *đzboñj*.

đe sb. «pământ»; *sipzr mbi đet* deasupra pe pământ 116 1; *đe* (acus.) 121 4. *đenz* pământul (acus.) 116 1. *đu* pământul 174; M. 83 art. *đz* Cr. 86.

đélpzra sb. vulpea 118 2. M. 84 art. *đélpzrs*. Cr. 87 *đélpzns*.

đemp vb. mă doare; *kur ts đém-benz* (= *đémbinz*) când te dor 141; *Tanl mz đemp* Acuma mă doare 140; *mz đem[p]* mă doare 139. M. 24: *đemp*, Cr. 87: *đemp, đémbstz* = *μé πονεί*.

đemp, -l sb. dinte; *ndzr đembat* între dinți 169, cfr. Cr. 85; M. 83, *đamp*.

đémburz sb. durere; *ngahá ts đémburit* de durere, de dor 140, cfr. M. 84 *đamp*.

đender sb. ginere; ac. *đéndzrin* pe ginere 160, cfr. M. 85; Cr. 86-*đandeři*.

đentz pl. oile, vezi *del'e*.

đi sb. capră; *đitz* caprele 119 3. M. 85; Cr. 88.

đjam[z] sb. său 167. M. 86 art. *đjamz*; Cr. 88 *điamz*.

đjet[z] num. zece 179, și în com. puneri, *ni mđz đjet[z]* etc. unsprezece, *triđjet[z]* treizeci 179, 180, cfr. M. 86, Cr. 88.

Ө

ђaň, ђaj vb. usuc; *ђahem* mă usuc; *k's ts mos đahetz* ca să nu se usuce 153. [M. 88: *ђaň*; Cr. 125: *ђaj, đahem*]; *ts ђaňs* (= *ђaš*) să usuci 175; *ts ђata dru* lemne uscate (acus.) 153.

ђekzr sb. secară 120, 4 (acus.) M. 88: *ђekzrs*, geg. *ђeksen*; Cr. 126 *ђekzrs* geg., *ђekzrs* tosc.

ђémbzr sb. călcâiul; *ђémbzra* călcâile 141. M. 89, Cr. 127: *ђembrez*.

ђer vb. tăiu, germ. *schlachte*, *schneide*, *schneide ab*; *kur ts ђerinz kasupst* când să tale măcelarii 173. M. 89, Cr. 128.

ђes-1 sb. sac; pl. *ђasz* sacii; cfr. M. 89: *ђes*, Cr. 126, 128; *ndz ђeszst* (= *ђase*) în saci 174 (un plural ce nu-l întâlnim nici în M., nici în Cr.).

ђeršas vb. chiem pe cineva; *ђeršinsz* strigă 130 9; *kur ђeršt* când cântă 121 4 (neintrebuintat; simplă traducere a grec. *φωνάζει*; tot așa aceeași expresie în Aromânași Bulgara; alb. se zice *kur kšndón*); *ts ђiréš* [= *ђeréš*] să chiami, să inviți 129 8; M. 90; Cr. 128.

ђerime sb. fărîmătură; *ђerime* fărîmături (ac. pl.) 126 7. M. 90 art. *ђerimóu*; Cr. 128: *ђerime*.

ђikz sb. cuțit 155; *ђikat* cuțitele 159. M. 90; Cr. 129, pl. *ђikats*.

ђron sb. scaun; *mbs ђrontz* în scaune 143. Ngr. *ῥόνος*. Cfr. M. 111 *fron*.

ђua sb. unghie; articulat: *ђor* unghia; *ђikz pret ђouťz* cuțitul tăie unghile 155, cfr. M. 92. Cr. art.

ђüen, ђüej vb. rup, sparg; *ђühetz* se rupe 167, cfr. M. 92; Cr. 130; *ђüej*; *ђüer* frânt 136; *ђüeřa*: *iřinz ts ђüeřa* ierau frânte, rupte, 161; cfr. Cr. 130.

E

e conj. și 130 9, M. 93. Cr. 112.

eđe conj. «și» 116 și pretut.; la pag 165, rândul 9 stă greșit *eđe*, pentru *eđe*, iar la pag. 131 *e e*, pentru *eđe*, M. 93; Cr. 113.

eđe sb. friguri; *eřea* frigurile 158; M. 93 *eđe* și *eřets* «Fieber»; în Cr. 113 vine, ca și în Dr., numai pl. *eřets* friguri.

egrz, egr adj. sălbatec; **egrz-sir** sb. fiară sălbatică; *egrz-sira*

fiarele 118 2, cfr. M. 94 ; Cr. 113.

endur adj. umflat ; *kur kekém-bəts tɛ endurit* [= *tɛ endura*] când ai picioarele umflate 177.

en sb. vas ; *enət tɛ tua* (acus.) vasele tale 158. Cr. 115 ; *enə, anə*, pl. *énəts*.

énét sb. Joi ; *tɛ éntenə* Joi 127/7, cfr. M. 95, unde pe lângă forma *énét* și altele, se dă și *enten* ; Cr. 115 : art. *enə*.

er sb. vânt ; *kur frün era* când suflă vântul 105. *pe eraš* [corect azi la Corcea se zice : *nga erat* sau *prej érat*] de vânturi 137 : *bie eř* miroase 148, [cfr. Cr. 116 ; *er* : *peškut i bie era* peștele miroase M. 96 ; Cr. 116].

ést,-i sb. os ; *éštərat* oasele 141 ; M. 19 : *ašt*, pl. *éštəra*, pe lângă *áštəra* ; Cr. 117 ; *éšt-i*, 11 : *aštə* pl. *éštərat*.

etsəni, etsəj vb. merg, umblu ; *tɛ etsniš* (*etsəš*) să umbli 174 ; *étsinə baška* mierz dimpreună 144. M. 97, Cr. 117.

əmbli e adj. dulce ; *fort əmbli* foarte dulce 169. M. 10 : *áməli* e, *ámblə* ; *əmbli* ; Cr. 4.

əndər sb. vis ; *pašə ni əndər* văzui un vis 157. M. 11 ; Cr. 5, unde, între alte forme, dă și *peəndəř*, *əndəř*.

F

fal'em vb. mă rog, mă închin, *kə tɛ fál'en[s]* să se închine 143 ; *tɛ fal'eš* să te închini, să te rogi. M. 98 ; Cr. 455.

fak'e sb. față, chip ; *ndə fak'et* la față 176. M. 98, Cr. 455.

fare sb. neam 149 ; *fəřənə* 149. M. 100 : *fəř*, *fare* ; Cr. 456 : *fara*.

fasul' sb. fasole 133. M. 111. *fra-šn'ə*, Cr. 466.

fer sb. spinet etc. ; *ndə ferat* în spinet 178. M. 101 ; Cr. 459 : *feř*.

festə sb. sărbătoare ; *kur l'utəš*

festən când serbezi 128 8. M. 102 *festə*, Cr. 460 *festə*.

fəl'əj vb. greșesc, păcătuiesc ; *se fajtojnə* căci păcătuiesc 173. M. 98 : *fuj*, Cr. 458 *fəl'ej*.

fəleza sb. potârnicchia 123/5, cfr. Cr. 458 : *fələzə*, 126 : *əleza* ; M. 89.

fəmi sb. familie, copii ; *ndə fə-mijet t ime* [= *fəmijes t ime*] la familia mea 133, cfr. Cr. 459 ; M. 703.

fik sb. zmochin, zmochină ; *ńə vare pe fik' tazé* [= *fik'š tazé*] un șir de zmochine proaspete 132 ; *ńə fik'* un zmochin 138. M. 104 ; Cr. 462.

fitil',-i sb. fitil ; *fitil'i* fetilul 145, cfr. Cr. 463, M. 106 : *fitil*.

fitón,-ój vb. câștig ; *tɛ fitojnə* să merităm, să câștigăm 182 ; *pse nukə fitove* pentru ce n'ai câștigat 144. M. 106, Cr. 463.

fjal's sb. vorbă, cuvânt ; *fjal'a* cuvântul 150. M. 106 ; Cr. 461.

fik'in sb. vecin ; *fik'iūt tɛ tu* pe vecinii tăi 129/8. M. 107 ; Cr. 458 : *fəh'ina*.

fl'e vb. dorm ; *edé ndə fl'e* și dacă ai dormi 169. M. 107 ; Cr. 464.

fl'et sb. frunză, foaie ; *priš fl'e-tə[tə]* strică foile, frunzele 153. M. 108, Cr. 464.

fl'iturón,-ój vb. zbor ; *fl'iturón* (*fl'ituron*) zboară 124/6. M. 109. Cr. 465.

fol'e sb. cuib ; *ngaha štrofka*, *fo'et* din cuib 118/3. M. 110 ; la Cr. lipsește.

fort adv. «tare, foarte» 120/3 ; *tándatə janə tɛ forte* vinele sunt tari 167 ; *mə fort* mai mult, mai tare 160 ; M. 110, Cr. 466.

frike sb. frică ; *frikənə* (acus.) 142. M. 111, Cr. 467.

frike:sohem vb. mă speriu ; *tə mos frike:soheš* să nu te sperii 165 ; *ufrike:suaš* mă speriai, mi-a fost frică, mă înfricoșai 136, 161. M. 111. Cr. 467.

fru' sb. pojar ; *nga fruđi* 145

(poate stă pentru *frubi*, cum se zice la Corcea, și cum se atestă în Cr. 467).

frün sb. suflu; *kur frün era* când suflă vântul 165; M. 112; Cr. 466: *früj*.

fšéhura adv. într'ascunsele 166, Cr. 468 *fšéhura*, *pšéhura*.

fšlā, fšlj vb. șterg, curăți; *kur fšlā* când șterg, când curăță 172; *k'e tē fšlā* să măture 143. M. 277 art. *mššlā*, Cr. 468 *fšlj*.

ftoot, (ftöt) sb. frig 126 7. M. 113, Cr. 469.

ftohstir[s] sb. frig, ger, 126/7, M. 113 art. *ftoh*; Cr. 469 aduce numai pe *ftohsir*.

fuel-i sb. fluer; *t i bieš fuelit* să cânti din fluer 140. Cr. 469 identic: *füel-i* unde aceeași expresie de mai sus; M. 108.

fukī sb. putere 163. M. 114, Cr. 470.

furkē sb. furcă 145. M. 114; Cr. 470.

fuř[s] sb. cuptor; *tē ndeziš fūrēne* să aprinză cuptorul [= să-l încălzești] 153.

fuș sb. șes, câmp; *ndē fuș* la câmp, la șes 117/2. Cr. 471. M. 115.

fütimi, [fitimi] sb. câștigul 144; cfr. M. 106; Cr. 463 *fitim*.

G

gatuān,-āj vb. fac, frământ, pregătesc; *nuke g'an tē gatiānē* nu se cuvine să frământ 166; cfr. M. 121 art. *gat*, Cr. 60 art. *gatuaj*.

geršerē sb. foarfeci; *tē zeš...* *geršerēne* să apuci, să prinzi foarfecii 135. M. 124, Cr. 63: *geršane, geršerēte*, întrebuințat, cași Dr. foarfeci, la plural.

gšteñē sb. castan, castană; *tē ruhet prej gšteñāš* să se păzească de castane 134. M. 191: *kšteñē*, Cr. 64: *gšteñē*.

gžzón,-ój vb. bucur pe cineva, înveselesc pe cineva; *na gžzōjē* ne bucură 121/4; M. 120 art. *gas: gžzōñ*, Cr. 61.

gžzohem vb. mă bucur, mă înveselesc; *Po tē gžzohēš* Ci să te bucuri 144. M. 120 *gas*, Cr. 61 *gžzohem, gžzohem*.

godis vb. lovesc, nemeresc; *se mē goditi* căci mă lovi 139. M. 126; Cr. : *godit* și *kodis*.

gojē sb. gură; *goja* gura 141. M. 126. Cr. 65.

gomār sb. «măgar»; *gomārēte* măgarii 120/4. M. 126, Cr. 66.

gostis vb. ospătez; **gostī** sb. ospăț, petrecere; *ndē pēr gostirat* la petreceri, la ospătări 135. M. 127, Cr. 66.

gremis vb. dărâm; *se pikat gremisēne mūra* căci picătura dărâmă zidul 154; *nuke gremiset* nu se dărâmă 174; M. 129, Cr. 71.

gršēt (= gžršet) sb. costiță 172. M. 124: *geršēt*, Cr. 63.

grīn vb. fărâm, duinic; *grīn pīšēne* fărâmă zada 154, cfr. M. 130. *grīn*, Cr. 72 *grīj*.

gropón,-ój vb. îngrop, înmormântez 131; *ēdē aštū t a [n]gropo(ñ š* și astfel să-l îngropi 171. M. 131 art.: *gropē*, Cr. 73.

groš sb. linte 133. M. 132. Cr. 73 *grošē*.

grua sb. femeie; *grūaja* femeia 166; *gratē* femeile 172, 145; *tē huaj(a) gra* la femeile străine 163; *ngre...* *gratē* școală... pe femei 122 4; (gen. pl.) *tē graveš* femeilor 156. M. 132. Cr. 73.

gramās sb. grunaz; *zbutinē* *grumazne* înnoaie grumazul, gât-lejul 134. Cr. 73, M. 135.

grur sb. grâu, vipt; *grurē* (acus.) grânul 165; 120/4. M. 133, Cr. 73.

grušt,-i sb. pumn; *me gruštīt* cu pumnul 139. M. 133, Cr. 73.

gur-i sb. piatră ; *guw[ɛ]* pietre 121/4. M. 135, Cr. 68.

G'

g'ak sb. sânge 139 ; *m u pușoi* *g'aknɛ* mi-l opri sângele 140 ; *g'aknɛ* (acus.) 146. M. 136 ; Cr. 75.

g'al's sb. țipar ; *g'al'atɛ* (acus.) țipării 116.

g'alpɛ sb. unt ; *bîhetɛ g'alpɛ* se face unt 119 3. M. 137. Cr. 76.

g'an, **g'aj** vb. se cuvine ; *g'an* se cade, se cuvine 126 7 ; 170 ; *g'an tɛ kef[ɛ]* se cuvine să-i aibă 141 ; *nukɛ g'an* nu se cuvine 166 ; *g'anɛ* se cuvin 178. M. 137 ; Cr. 74.

g'añ vb. vânez ; *tɛ g'uan* să vânez 136 ; *tɛ g'añɛ (g'aș)* să vânezi 178. M. 136 ; *g'a*. Cr.

g'apɛr sb. viperă, șarpe, năpârcă 173. [Stă pentru *g'arpɛr* sau există și o formă *g'apɛr ɤ*] M. 137 *g'arpɛr*, Cr. 76 art. *g'arpɛnɛ*.

g'aștɛ num șase 179 ; *g'aștɛm-bɛðjet(ɛ)* șaisprezece 179 ; *g'aștɛðjet[ɛ]* șaizeci 180. M. 138 ; Cr. 77.

g'elɛ sb. mâncare 128 8 ; 129, 159 ; *ndɛ pɛrtrîp g'elɛnɛ* de ai rumegă mâncarea 169. M. 138 ; Cr. 78.

g'el'pɛrɛ sb. ac ; *tɛ zɛș g'el'pɛrɛnɛ* [= *g'il'pɛrɛnɛ*] să prinzi acui 135 ; Cav. de asemenea forme *g'il'pɛrɛ*, cu *g'i-* ; cfr. M. 143 : *g'ülpanɛl* ; Cr. 84.

g'emí sb. corabie 136. M. 138.

g'emón,-ój vb. a bubui ; a tună, arom. *bumbuneaqlă* ; *g'emón k'icli* bubuie, tună cerul 164. Cr. 79 : *g'emój*, M. 139 art. *g'emɛ* : *g'emón* «donnert».

g'eñ, **g'ej** vb. aflui ; *g'eta* nɛ *g'smí* aflai o corabie 136 ; *g'endenɛ* se află 117/3 ; *edɛ t i g'eñɛ* [= *g'eș*] și să le aflî 158 (greșit în transcriere *tɛ*). M. 140 : *g'eñ*, *g'eñ*, Cr. 78 *g'ej*.

g'er prep. până 130/9, 131 ; *g'er sipɛr* până deasupra 131 ; 181 : *g'ir* în text dat *g'er*.

g'ɛkafš (= *g'ikafš*, [ɛ] nimic 166 ; 150 ; *g'ikafš* ceva 172 ; *nukɛ pɛsón g'ikafš* nu pățești nimic 147, cfr. M. 139 art. *g'ɛ-ri* ; Cr. 74 : *g'ă*.

g'ɛcundi adv. undevă 152. M. 139 ; *g'ɛ-ri*, Cr. 75.

g'ɛmp,-bi sb. ghimpe, spin ; *ka g'ɛmba* are spini 148. M. 140 Cr. 79.

g'ɛrɛ adj. larg ; *tɛ g'ɛrɛ robɛ* haine largi (acus.), 151 ; *tɛ g'ɛra* largi (acus.) 151 ; *e g'ɛra kɛmîșa* cămașa largă 152. M. 140, Cr. 76, art. *g'anɛ*.

g'i-ri sb. sân ; *ndɛ g'i* în sân, la sân 173. M. 140 ; Cr. 80.

g'îlɛ adj. tot, întreg ; *șpɛtón nga tɛ g'îla* scapă de toate 137 ; *g'îlɛ u bɛ* toate so făcură 118/2 ; 129 8 ; *mɛbɛ tɛ g'îlɛ* la toate ; *g'îlɛ drurɛt* toți arborii 116/1, (cfr. Cr. 109 diferite alte forme) ; 178 ; *g'îl k'oset* toate colțurile 143. M. 140 ; Cr. 81.

g'ikafš[ɛ], vezi *g'ɛkafšɛ*.

g'îlpɛrɛ, vezi *g'el'pɛrɛ*.

g'îst.-i sb. deget ; *edɛ me g'îst-ɛrit* și cu degetele. 140. M. 141 ; Cr. 82.

g'izɛ sb. urdă 119/3 ; M. 141 ; Cr. 80.

g'izón,-ój vb. închieg ; *k'umɛștit tɛ g'izin* (= *gizîne*) *dja[ɛ]* să-l închiege laptele în brânză 169. Atât la M. cât și la Cr. lipsește acest verb.

g'ókɛsi (sau *g'oksi*) sb. pieptul, 141. M. 141 *g'oks* Brust ; la Cr. lipsește.

g'ol's sb. lac ; *g'ol'irat(ɛ)* (acus.) lacurile 116 1. În M. și Cr. lipsește Este turc *g'ol* «lac, baltă».

g'umɛ sb. somn ; *ungrîtș pe g'unmit* mă sculai din somn 158. M. 142 ; Cr. 83.

g'üná sb. păcat, greșală ; *pɛr g'ünahet* pentru păcatele 142 ; *tɛ g'ündahavet vel* a păcatelor 182, cfr. M. 143 ; *g'ünah*.

H

ha vb. mănânc, *edé i ha* și-i mănâncă 168; 126/7; *te haš* să mănânci 170, 178; *te mos haš* să nu mănânci 141; *te mos haj[s]* să nu mănânce 133; *po te haj[s]* ci să mănânce 134; *k'e te han:* să mănânce 162; 133; M. 144; Cr. 471.

hahem vb. mă mănânc, sunt mănecat; *tsa hāhen:* câteva, unele să mănâncă 118/2. M. 144; Cr. 475.

hap sb. deschid; *me sū hap:t* cu ochii deschiși 168; *te hap:ñš* [*te hap:š, te hapš*] să desfaci, să deschizi 147, 171; M. 144; Cr. 473.

harami sb. hoț; *haramit:* hoții 145. M. 145 art. *harām*.

haře sb. nuc, nucă; *hařa* (acus.) nuci 133. M. 17 aře, Cr. 474.

hau sb. fag; *p:r hau(u)* de fagu 117/1.

havān sb. piuă 170. M. 149 *havān* Mörser.

he' vb. arunc, svânt; *werfe*, *worfe* das Getreide; *te hež:sš(-iš)* să svânti (arom. *se svintuređi*) 165; *te heð vlag[u]* să arunc mreaia 136; *do te h'e'* o să puu, așez (= arunc) 132. M. 150. Cr. 475.

hekur sb. fier 121. M. 150. Cr. 475.

hek'im sb. doctor, medic; *mora hek'imna* luai, chemai pe doctorul 139. M. 151.

hek' vb. trag etc., *l'ežte hek' p:rpara* las' să cântăriască întâi (= las s'o tragă întâi - la cântar -) 165. M. 150. Cr. 475.

hel'món, ój vb. amăresc, intristez; *hel'món n:rín:* amărește pe om 150. M. 151; Cr. 475.

hel'mohem vb. mă amăresc; *te mos hel'mohes* (greșit tipărit *hel'mohes*) să nu te amărești, să nu te întristezi 144. Cr. 475.

her: sb. oară, dată; *pieln:* șume *her:* față de multe ori 123 ó; *me*

te šums[n]her: de cele mai multe ori 125/6; *me nī her:* dintr'odată 170; *p:r (p:r) tjat:r her:* pentru altădată 164; *atē her:* atunci 131. M. 151. Cr. 476.

hendēk sb. șanț 157; *dū hendek(e)* două șanțuri 139. M. 151.

hene sb. lună; *te hēnsns* luni, luna 127/7. M. 151. Cr. 473. art. *han:*; *hēnzea* luna 116/1, cfr. Cr. 473 *hēnez:*, -a.

hi-ri sb. *me hi* cu cenușe 148. M. 152, Cr. 477.

hi' sb. urzică; *h'ibral[š]* urzicele 117/2. M. 152.

hip vb. incalec; *siu*; *hipa* mă suii 161. M. 152, Cr. 478.

hol: adj. suptire, mărunț; *šums te hol* foarte suptire 169. Cr. 479.

huaj adj. străin; *te huaj(a) gra* (acus.) femeile străine 163. M. 154; Cr. 480.

huðer(š) sb. usturoiu 141 (acus.) M. 154 *hūðere* etc.; Cr. 480.

humb vb. pierd, rățăcesc; *ku humbe* unde ai rățăcit 181. M. 154. Cr. 480.

hund: sb. nas; *pe hundet* [= *prej hundet*, *prej hundes*] din nas 139. Cr. 481; M. art. *hu-ri*.

hūñ, hūj vb. intru; *l'e te hūñ:* [sau *hūjne*] las' să intre 143; *do te hūñ* o să intru 136; *edé hin* [*hūñ*] și intră 153; *kudó hūjne* oriunde intră 126/6; Cr. 482, M. 152 *hūñ*.

hūzmik'ār sb. servitor 143. (Turcesc).

I

i conj. sau 172, cfr. M. 157.

i art. *i smuri* bolnavul 133 și pretut.

ihtizá sb. folos; *pre ihtizá ten:* pentru folosul nostru 118/2. [Turc. *ihtizá*].

ik:ñ, ikej vb. fug, mă duc; *k'e te te ik[š]h:* ca să îți se ducă 147. M.

158; Cr. 132; *ikane* se duc (greșit urmează *ikimerna*, care *mer* aparține cuvântului imediat mai sus) 124/6.

im pron. al mieu; *nde trupi im* pe corpul meu 158; 139. Cr. 132.

ipsóm[s] sb. ipsom, anafora sfinită 142. [Este ngr. ὁψωμῶν].

iššim adj. dulce 159.

J

jákani=veniți 181, 162.

jam vb. sunt; *eđe jam* și sunt 140; *ašu je așa ești*, astfel ești 127/7; *ešte šendóš* este sănătos 167; *ešte mirs* este bine 128/8; *ešte deu pl'ot* este cerul plin 117/1; 125/6, 161, 174; *se ješte* (= *ešte*) căci este 120/3; *jane te majme* sunt grase 167; *jane te renda* sunt grele 125/6; *nde jane* dacă sunt 174, 123 119, 117, 149, 167; *k'e te ješ* ca să fii 127 7, 159; *aštu te jet* așa să fie 182; *te jene* să fie 156 (cum se obișnuiește în alb., ci nu cum Daniil, care mai totdeauna scrie *te jane*) 159; *te mos jene* să nufie 151 (în origin. text: *jane*); *si kur išša* [= *iša*] cași când eram 157; *išin* ierau 161; *nde k'oft* [*sedó*] de al vrea, de de ai dori 135; *ku k'e* unde fuși 181, cfr. M. 160 *jam*, Cr. 113.

jastik sb. perină; *me jastik* cu perina 169. M. 161.

jašt adv. afoară; M. 161; Cr. 133.

jav sb. săptămână 128/8. M. 162, Cr. 133.

jes vb. rămân; *nukš jet* nu rămâne 155. M. 163; Cr. 133.

ješil' adj. verde; *ješil'i* verdele 178. M. 163; Cr. (lipsește, ca mai toate vorbele de origina turcă).

jet sb. lume; *svěšin* *jētens* despoaie lumea 146. M. 163; *jet* Leben, Jahrhundert, Welt; Cr. 133.

jo adv. nu 128/8 (trebuie tran-

scris după *eđe*, rândul trei). M. 163; Cr. 134.

jorgán sb. plapomă; *jorgana* plapoma 155 (acus.) M. 163.

jot pron. al tău; *štepia jote* casa ta 154. Cr. 134.

K

ka sb. bou; *nde k'et* la boi 126; *k'ets* pe boii 125. M. 164; Cr. 135.

kadi sb. cadiu, judecător turec; *kadilarst* (cu pl. turcesc: *kadılar*) cadiii 146 (mai des se zice: *kadijte*) M. 165.

kafáš sb. colivie; (în Coreea se zice *kafás*) 123/5. M. 165.

kaik(s) sb. barcă 136. [Turcescul *caic*].

kalog'erits sb. călugăriță; *per kalog'eritsate* pentru călugărițe 177, cfr. M. 169.

kalog'er sb. călugăr; *ešte [per] kalog'erst* este pentru călugări 177. M. 169.

kál'bur adj. putrezit; [pag. 167: *lkabur* este derivat din primul prin metatezare, sau este o greșală la Daniil], 221. cfr. M. Cr. 138; 139 art. *kal'p*.

kál'p vb. putrezesc; cfr. Cr. 139 art. *kal'p* = *cani'w*; *se kál'bans* căci putrezesc 164. M. 229 art. *k'el'p*.

kal'-l, kal'e sb. cal; *kuajl'e* caii 120, (cfr. *kuajt'e*). M. 170. Cr. 138.

kal'i-ni sb. spic; *duk'it pe (prej) kal'iňš* (-jš) snopii de spicuri 164. cfr. Cr. 137 art. *kati-ni*; M. 168 *kal*,

kam sb. am; *kam nde kofšt* am în grădină 137; *k'e t i kem* ca să le am 133; *kur ke* când ai 147, 176; *ka are* 148; *kuš ka bir* cine are fiu (în textele ngr. arom. 69 stă pl.) 162; *ka* *z* are voce 123/5; *kemi* avem 130/9; *te kemi* să avem 156; *k'e te mos kemi* ca să nu avem 157; *eđe kane te mirs sósurs*

și au bun sfârșit 161; *k'e kanε* cari au 172, 173, 119, 122, 167; *s kanε* nu au 130/9; *l'e ts k'ens* (în text *l'e ts kanε*) turp las' să aibă rușine 163; *ts keš* să ai 151, 174; *ts keš ndε kujdεs* (-š) să ai în grije 159; *l'e ts ket las'* să aibă 176. M. 171, Cr. 139.

kap:rdzén vb. (în text original *kaprstsén* = *καπαρτζέν*) = înghit; *e kap:rdzén* o înghiți 169.

kaplamε sb. manta, 152. [Turc. *caplamá*].

karpús sb. pepene verde; *pe (prej) karpúzeš* de pepeni verzi 134. M. 179.

karutε sb. puțină; (acus.) *karú-tens* 131.

karván sb. caravană; *sk'el'ins karvanat* calcă, pradă caravanele 146. M. 177.

kasáp sb. măcelar; *kasapεt* măcelarii 173. M. 180.

kaštε sb. paie 162 (acus.) M. 181 Cr. 145.

katε [*katε*] num. patru 178; *katrembεdjet(ε)* patrusprezece 179, 14. M. 181; Cr. 146.

kats, vezi *kets*.

kek', kεk' adj. rău; *kek'i bεjns* fac rău 173, 134; *pe se kεk'e farε* (-e) de rău neam 149; *ts štúúš ts kek'ite* să împingi pe cei răi 141; *g'iúε ts kεk'ia* toate relele 151; M. 184, Cr. 149.

kεl'besirε sb. putoare, murdări; 148. M. 221 art. *k'el'p*, Cr. 138.

kεmbε sb. picior; *kur kε kimbεte* când ai picioarele 176. M. 172, Cr. 139; *kambε*.

kεl'k'ere sau **kεl'k'εrε** sb. var (acus.) 121/4. M. 186; Cr. 150.

kεmíε sb. cămașe; *e g'era kεmíša* cămașa largă 152. M. 187, Cr. 151.

kandés sb. cocoș; *kεndεzi* cocoșul 121/4. M. 187 art. *kεndón*, Cr. 151.

kεndón, -ój vb. cânt: *kεndén*

cântă (ea) 123; *kεndojns* cântă 122/5 M. 187, Cr. 151.

kεnge sb. cântec; *ndε kεngεra[t]* la cântece 135. M. 187, Cr. 151.

kεputε sb. gheată; *ts εtsεúš (εtsεš) me kaputs(ε)* să mergi, să umbli cu ghetе 174. M. 188; Cr. 152.

kεrúize sb. buric; *kεrúiza* buricul 141. M. 188; Cr. 153.

kεrpε sb. cânepă; *pe kεrpit* din, cânepă 148. M. 174; *kanep*; Cr. 154, 411.

kεrkón, -ój vb. cer; *se kεrkojns* (*kεrkoúns*) căci cer 130/9; *εdε kεrkojns* și caută 119/3; *k'ε ts kεrkónúš* (= *kεrkón*) ca să le cauți 158; M. 188; 153.

kεts, kats sb. ied; *kεlsetε* iezii 119/3; La Leake stă *kεlsetrit*, cfr. Meyer 185, Cr. 146.

kodžabáš sb. primar; *kodžabášts* primarii 146. [Turc. *coğabaš*].

kofšte sb. grădină; *kan ndε kofšte* am în grădină 137. (Azi se zice: *ndε kopstin t im*, cum stă la pag. 138, după *úε fık*, în loc a sta înaintea); *kofšta* grădina (acus. 139 (sau *kop'ti* sb. masculin; ambele forme se aud). M. 198, Cr. 162, 165.

kohε sb. timp; *kεrkojns kohε* ca-ută momentul (priincios) 119/3: *mbe kohεt* la vreme, la vremea sa 162. 163; *koha* vremea 169. M. 194; Cr. 165.

koláj adv. ușor 125/6, 167; M. 195. [Observ odată pentru totdeauna aci că Cr. sistematic înlătură toate elementele străine turcești introduse în albaneza. Rar vei găsi câte un cuvânt turcesc în dicționarul său].

kok'ε sb. boabă, grăunte; *bubă; kók'ea* grăuntele 165; *kok'é* bube 147. M. 194 *kok'é*, Cr. 161.

korđε sb. sabie; *korđa* sabia 155. M. 199; Cr. 163.

koř, kuař vb. secer; *kur koř*

când seceri 175, cfr. M. 200, Cr. 163.

kot sb. cot; *te mos mals kojne* *n kot* să nu blesteme în deșert 172. M. 222, Cr. 164.

krahē sb. braț, aripă etc., *krahēt* aripele (ac. pl.) 124/6; *mbe krahē* ruar în brațe 176; *mbe krahēt* pe umeri 147; M. 203; Cr. 176 *krahu*.

krastavets sb. castravete 134 [Sl.] Cr. 176.

krehēr, -i sb. pieptene 156. M. 20. Cr. 177; *krehēr*.

kreh vb. piepten; *te krehins* să pieptenăm 156. M. 204; Cr. 177.

krēmiņ, (= *kermiņ*) sb. melc; *te mblešs kremiņ* să strângi melci 177, cfr. M. 182: *katšamīl* Cr. 176 *krēmīl*.

kremts sb. sărbătoare; *ndē te kremtēt* la sărbători 133. M. 205. Cr. 176.

krešms sb. post, păresimi; *pre krešmēt* pentru post 133. M. 905. Cr. 177.

krua sb. fântână; *ndē krua* la fântână 166; cfr. M. 207: *krua*, Cr. 178.

kruē sb. cap; *te uņēš kruēt tēn* [= *tēndē*] să pleci capul tău 136; *kruēt t anē* capul nostru 156; cfr. M. 206 art. *krie*, Cr. 179.

krunde sb. tărațe; *pe (prej-) crundeš* de tărațe 144. Cr. 179 *krun*. *dē*, M. 132 art. *grundē*.

krušk sb. cuseru; *krušku* cuseru 160. M. 207, Cr. 179.

kruške sb. cuseră; *kruška* cusera 160. M. 207; Cr. 179.

kudó adv. oriunde 128/7, 126, 129 8; cfr. Cr. 166; M. 217 art. *kuš*.

kujdēs, -i sb. grije, samă; *te keš kujdēs* să ai grija 151; *te keš ndē kujdēs* (-š ?) să ai în grije 159. [In Corcea expresia de mai sus nu se aude. Acolo se zice: *te keš me kujdēs*]. M. 210, art. *kuitōn*, Cr. 166.

kuk' sb. cuc; *kūk'ea* cocoșul 123/5 cfr. M. 210 *kuko*, Cr. 191: *kuk'*.

kuk' adj. roșu; *džoka(-ha)e kuk'e*, haina roșie, postavul roșu 177. M. 210. *kuk'*, Cr. 168 *kuk'*.

kulós vb, pasc; *te kulósine* ca să pască 162. Cr. 168; M. 212.

kul'ātš sb. colac; *kul'etš(e)* colaci (acus.) 171. M. 212, Cr. 169.

kupē sb. pahar de băut 135; *te (m)baš kúpēne* să ții paharul 135. M. 215; *kup*, Cr. 172.

kur adv. când 118/3, 121, 173, 174, 175, etc., etc., cfr. M. 215, Cr. 172.

kurdó adv. deapururi, oricând, totdeauna 127/7; M. 215: *kur*; Cr. 172.

kursār sb. hoț de codru, hoț declarat; *kursārēts* hoții 145. M. 217: *kusār*; Cr. 173.

kuršumi sb. glonte 150. M. 200 *koršum*.

kurverī sb. curvășărie 163. M. 216: *kurvz*. Cr. 172.

kuš pron. care 141, 162; *kuš dō* [te rađinē] cine vrea să frecventeze 141. M. 217, Cr. 174.

kušēri sb. văr; *te birēs kušēriūt* *te tu* să inviți pe verii tăi 129/8. M. 218, Cr. 174.

K'

k'añ, k'aj vb. plâng; *k'ajne* plâng (ei) 130/9; M. 220, Cr. 181.

k'endis vb. brodez; *po te k'endis* dară să brodeze 166. M. 222; Cr. 185.

k'ep vb. cos; *te k'epēš* să coș; 127/7; *ndē te k'epē(ū š de ai coase* 152. M. 223, Cr. 186.

k'epē sb. ceapă; *k'epēts* cepele 134. M. 223; Cr. 186.

k'eršī sb. cireș 138; M. 225, Cr. 187.

k'ertón, -ój vb. cert; *te k'ertojn*

ca să se certe (= de s'ar certă) 160. M. (lipsă); Cr. 187.

k'erón,-ój vb. curăţ; *janε tε k'e-rúarε* sunt curaţi 123/5; M. . . ; Cr. 186.

k'ers sb. car; *hipa mbε ní k'eřε* mă suii într'un car 161; *se rotať tε k'éřesε* căci roatele carului 161. M. 180. Cr. 187.

k'e conj. ca să, pentru ca să; 119/3, 122 şi pretut. M. 217: *huś*; Cr. 183.

k'e pron. care, *k' je gεzuar* care este plăcut 176.

k'l pron. care; 165, vezi *k'e*, Meyer, *k'e* (gram. alb. pag. 27.).

k'iel sb. cer; *berεsins g'er mbε k'ielt* strigă până la cer (= de se aude până la cer) 130 9; *beri k'ielt* făcu cerul 116; 164. M. 225; Cr. 187.

k'ik'ers sb. năut, Ar. *φεάφερε*; *k'i-k'era* 133, cfr. M. 226, *k'ikεrs*, Cr. 188 *k'ikel'ε* şi *k'ik'ers*.

k'imε sb. păr; *mbe k'imet* pe per 172. M. 226; Cr. 188.

k'int num. sută; *ní k'int* o sută 180; *dú k'int*, *tre k'int* etc., două sute, trei sute etc., 180, 181. M. 227 Cr. 188.

k'irs sb. muc; *k'irat* [= *kúrst* mucii 172. [Nu-l găesc în M. şi Cr.

k'iri sb. ceară (acus.) 142. M. 228 Cr. 188.

k'irúars adj. curat 164; *e k'irua*] curată 149. [Din *k'irón,-ój*; cfr. Cr. 189: *k'irój*].

k'isε sb. biserică; *mbε k'is[s]* la biserică 141. M. 228; Cr. 189.

k'ü, **ksjó**, **ketá** pron. acest, acesta; *se g'isε któ* căci toate astea 134; *ksjo* această 161 (greşit redat prin *k'ε*). Cr. 149 *ksjo* «αὐτῇ»; *pas któ* după asta; *nga któ* din acestea 118/2; *afer ksós* lângă acestea 175; *nga któ* din acestea 119 3; *pa któ* fără de asta 121/4.

ketε uđε deastădată 144; efr. Meyer, gramatica alb, pag. 26-27.

k'umsštε sb. lapte; *k'umsštít tε g'izin* [g'izε] laptele să-l închiege 169; *k'umsšt* (acus.) lapte 119. Cr. 190; M. 229.

L

lopats sb. lopată; *me lopatat* cu lopata 165. M. 248. Cr. 211: *l'opats*.

lost sb. zăvor; *me lost* (azi *me los* în Corcea, cu zăvorul) 147. Cr. 193.

L'

l'al'ü sb. alună; 133 [pl. acus.] M. 234; Cr. 196: *l'aj'ü*.

l'aker, **l'akre** sb. varză; *l'akrat[s]* varza 117. M. 236; Cr. 196.

l'añ, **l'aj** vb. spăl; *kur tε l'añś* (= *laš*) când să speli (= să lai) 155; *tε l'añ* (*tε l'añs*, *tε l'aje*) să spele 166: *tε l'ara mirε* bine spălate 158: *l'ahenε* se spală 155; cfr. M. 237; *l'añ*, Cr. 195: *l'aj*.

l'art[s] adj. larg, departe; *fliturón l'arts* zboară departe 124/6; Cr. 199; M. 238 *l'arts*.

l'arge adj. departe; *pe sε l'argu* de departe 120/4. M. 238; Cr. 198: *l'ark*.

l'emε sb. arie; *mbε l'emε* la arie 164. M. 243: *l'emε*, Cr. 197 *l'amε*: *l'emε*.

l'enk sb. zamă 144. M. 244: *l'enk*, Cr. 204.

l'epur sb. iepure; *l'epur* (acus.) iepuri 178. M. 241; Cr. 204.

l'eřón,-ój vb. cultiv, ar; *k'e tε l'eřone* (sau *l'eřoñs*?) ca să are 122/5, cfr. Cr. 204: *l'eřón*, 199 *l'arój* = γεργῶ, καλλιεργῶ. [La M. nu-l găesc cu acest sens].

l'eś sb. păr, lână; (acus.) 119/3; *tε křehims l'eśerat t anε* să piepte-năm perii noştrii 156; *l'eś[i] mε ngriens* părul mi se ridică (= pă

rul mi se face măciucă) 158 ; *brez pe l'eš[i]* brâu de lână 156. M. 241 l'eš, Cr. 205.

l'e vb. las, părăsesc ; *po te l'eš* ci să lași 164 ; *l'e las'* (imperativ) 143 ; *l'e t i l'išo(n)mē* las' să-i lă-săm 162 ; *l'e te kenē* (în text : *l'e te k'ane*) las' să aibă 163 ; *l'e te ru-ajne* las' să păziască 163 ; *l'e te hek'* las' să cântărească 165 ; *l'e te bl'ü-añ[e]* las' să-l macine 166 ; *l'e te tiernē* las' să toarcă 145 ; *l'e te bē-ins ndē vekait* las' să-l țeasă 145. M. 242 ; Cr. 194 art. *l'a : l'e*.

l'ešón, -ój vb. las ; *l'e t i l'išoime* = *l'ešojmē*, las' să-i lăsăm 162. Cr. 205 ; M. 244.

l'eng'im sb. tifos ; *me l'eng'im* cu tifos 146. M. 244 art. *l'engón : l'eng'im* Siechtum ; Cr. 203.

l'i-ri sb. in ; *pe l'i[ri]* din in 148. M. 244 ; Cr. 207.

l'io vb. leg ; *te l'ioš* [în text : *te l'i-oiš* stă pentru *te l'idēš*] să legi 174 ; *l'idurs* legat 157. M. 245 ; Cr. 208.

l'is sb. vărsat ; *nga l'ia* de văr-sat 145. M. 244 ; Cr. 206 : *l'i-a*.

l'ik aaj. rău ; *fjal'a e l'ige* cuvân-tul rău 150 ; *šumē i l'ik* foarte rău 140 ; *paše nī ender te l'ig[s]* văzui un vis urât 157 ; M. 245 ; Cr. 208.

l'igem vb. mi-e rău ; *kur te l'ig'eš* când ți-a fi rău 170 ; cfr. Cr. 207 *l'igem* ; M. 245.

l'itár sb. frânghie ; *me l'itarē* cu frânghia, 174, 157 ; M. 247 : *l'itár* ; Cr. 210.

l'káburē adj. putrezit 167 (stă probabil greșit pentru : *i kál'burē*, sau poate prin metatezare a devenit *l'káburē*). M. 221.

l'olekē sb. barză ; *l'oleket* (= *l'e-lekēt*) berzele 124/6. M. 241 ; Cr.

l'opē sb. vacă ; *pre(j) l'ope* de vacă 120/3. M. 248 ; Cr. 211.

l'uañ, l'uai vb. joc ; *te l'uaš* vale să joci în horă 176 ; Cr. 211 : *l'uai* M. 248 : *l'os*.

l'uađē ; *kur koř l'uađnē* când se-ceri livedea 175. M. 251.

l'ugē sb. lingură ; *l'ugst* lingu-rile 158. M. 250 ; Cr. 212.

l'ul'e sb. floare ; *l'ul'ets* florile 117/2. M. 250 ; Cr. 212.

l'umē sb. rău ; *l'umerat(s)* (acus.) răurile 116/1. M. 251 ; Cr. 213.

l'us, l'utem vb. mă rog ; mă în-chin ; *kur l'uteš festen* când serbezi 128/8 ; *k'ē te l'utet* ca să se roage, să se închine 142 ; *t a l'ütemi (t a l'ütim)* să-l rugăm 181. M. 251 ; Cr. 214.

l'üen, l'üej vb. ung ; *te l'üehš* [= *l'üehš*] să ungi 147. M. 251 ; Cr. 214.

M

ma^o adj. mare ; *štrēntetir e mađē* mare scumpete 129 8 ; *te mađ(e)* *mjek'arē* mare barbă (acus.) 172 ; *k'ē g'uan te mēdeñ pišk* să vânez peștii cei mari 136 ; *k'ē kanē grēšet te mēdā* căci au cusite mari 172 ; *mē te mēdeñts* cei mai mari 160 ; *e te mēdeñ* și cei mai mari 130/8, cfr. M. 252 ; Cr. 217.

majm adj. gras ; *zorāt janē te majmē* mâtele sunt grase 167 ; *mīš te majmē* carne grasă 173 (acus.). M. 259 *mañ*, Cr. 218 *maje*.

majmis vb. îngraș ; *te majmēts* ca să se îngrașe 162. M. 259 ; Cr. 218.

mal:kón, -ój vb. blestem ; *te mos mal:kojnē* să nu blesteme 172. M. 256 : 2) *mał* ; Cr. 218.

mal', -i sb. munte ; *ndē mal'et* în munți 117 2. M. 256 ; Cr. 219.

marte sb. Marți ; *te martnē (te märtēnē)* Marți, Marția 127 70. M. 261 ; Cr. 221.

martón, -ój vb. căsătoresc ; *mar-tohem* mă căsătoresc ; *atā k'ē mar-tōhenē* *ndē kohēt* acei cari se căsă-

toresc la vremea lor 163. M. 261 ; Cr. 221.

mař vb. ieau ; *te mař* să ieu 133 ; *meř* *șendetna tendē* iei sănătatea ta (= te însănătozezi) 170 ; *te mařs* să iei, să cumperi 173 ; *edē te mos mařs pe* (= *per*) *siu* și ca să nu te deochi, să nu-ți fie deochiu 150 (vezi Vocabularul Arom., art. *l'au*, *ocl'u*) ; *te mař[ε]* să iea 142 ; *te marmz* (*te mărīm*) = să luăm 181 ; *po marnz* [= *mārīns*] ci ieau (ei) 122 5 ; *mora* lui 139 ; *mz* *muar* *șea* mă apucă frigurile 158. Cfr. M. 261 : *mař* ; Cr. 221.

mat, mas vb. măsor : *te matș* să măsoari 140. M. 262 ; Cr. 222 : *mas*.

matse sb. pisică ; *mātsea* pisica 168. M. 263 ; Cr. 224 : *matse*.

mavī adj. vânat, albastru ; *e ma-via džokz* haina de culoare vânată 177. M. 264.

mban, 135 ; vezi *ban*.

mbarón, -ój vb. termin ; *si te mbarónș* (= *mbaróș*) și dacă termini, și după ce ai să termini 164 ; *te mbarónș* să termini 136

mbz (*mbi*) ; prep. pe ; *mbz nērit* (au necaz) asupra omului 119/3, 116 (în text *mbi*) *mbz* la 160, 161 ; *mbi* (*mbz*) *kēmbz* la picioare 177 ; 160, 161 ; *mbz te ssmiurat(ε)* la cei bolnavi 129/8 ; *mbz te g'ile viset* în toate părțile 129/8 ; *mbz drībet* la cereale, la vîpt 130/8 și pretut. M. 265 ; Cr. 227.

mbes vb. rămâiu ; *mbet* [și *mbetet*] rămâne 149. M. 163 : art. *jes* ; Cr. 228.

mbiel vb. samăn ; *edē te mbielne* (*mbjēline*) și să semene 122 5. Cr. 229 ; M. 342 *pjel*.

mbi, vezi *mbz*.

mblēb vb. adun, strâng ; *te mblēbș* să strângi 177 ; *te blēbș* (*mblēbș*) să aduni, să strângi 127/7 ; *edē mblēb* (text *mblēb*) strânge, adună 126/7 ; *k'ε te mblēdēns* ca să se strângă, să

se adune 143. M. 265 ; Cr. 227 : *mbzēb*.

mblēsohem vb. mă indulcesc ; *si te mblēsohēns* după ce se va indulci 131.

mbloñ, -oj vb. logodesc ; *l'ε t i mbloñ* (- *ñs*) las' să-i logodească 162. M. 267 art. *mbul'ón* ; *te* [= *t - a*] *mbul'ón*ș se o acoperi 154 ; [*m*] *bul'ojns* *mișrat* invelesc cărnurile 166.

mblēuar adj. logodit ; *i mblēuāri* logoditul 163, 162 ; se aude și *i vl'uāri* ; *mbul'uar* invelit. M. 267 : **e mblēu-ara** (= *e vl'uāra*) logodita 163. M. 267.

mbuș vb. umplu ; *k'ε t a mbuș[ε]* ca să o umplă 176 ; *k'ε te mbuș* ca să (le) umplu 131. M. 267 ; Cr. 233.

me conj. cu ; *me atū* cu aceea 128 8, 130, 146 și pretut. M. 268 ; Cr. 233.

merimagz sb. păianjen ; art. 125/6 ; M. 274 : *merimagz* ; Cr. 240, 246.

mes sb. mijloc ; *ndē mes te nātēs* la miezul nopții 121/4. M. 270 ; Cr. 240.

meșe sb. sfânta liturgie ; prescure *meșra* prescuri (ac. pl.) 142. Cr. 241 : *meșe*. M. 270.

mz adv. mai ; *po mz mīrs* dar mai bine 120 3 ; *mz mīrs* mai bine 160 ; *mz fort* *mci* tare, mai mult 160 ; *mz te mēdeñte* mai marii, cei mai mari 160 ; *mz te vēg'z'it* cei mai mici 160 ; *mz te șumz* (= *șumz:n*) *herz* de cele mai multe ori 125/6. M. 271 ; Cr. 234.

mal'tsi sb. ficatul [în text : *mal'tsīt*] = *mal'tsīt* 167. M. 271 ; Cr. 235. [Ar. încă se zice *h'icāt albu* *h'icāt lañu*, pentru desemnarea ficatilor și plămânilor ; vezi M. loc. cit.].

mendafz sb. mătase ; *mendafsi* mătasea 145. M. 272. Cr. 237.

mendón, -ój vb. mă gândesc ;

po *te mēndonēs*, în text : *te min-
donēs*] ci să te gândești 149. M. 274 ; Cr. 237.

mēndžim adj. înțelept, cuminte ;
te veš te mēndžim (= *mēntšim*) neri
să pui înțelept bărbat 149. M. 274 ;
ment : *mēndzum*, *mēndžem* etc. ;
Cr. 237 : mēntšim.

mēntšim adj. blând, înțelept, vezi
mēndžim.

mēngʳe adj. stâng ; *edē me te
mēngʳern*, (pentru *mēngʳirt*, cum stă
în text : și cu cea stângă 135 M. 273.

mēngʳēs adv. dimineața 164 (sau
cu prep. *ne ~*) ; M. 272 ; Cr. 236.

markur sb. miercuri ; *te mērcumē*
[= *te mērcūrēnē*] Miercuri 127/7.

mēnt sb. minte ; *Atā kʳe kanē*
mēnt acei cari au minte 122/5. M. 274 ; Cr. 238.

mērdih vb. răcesc ; *kur te mē-
driš* (= *mērdiš*) când să răcești (=
când ai răci) 169, cfr. Cr. 239 :
mērdih, *mērdās*.

mēsōn-ōj vb. învăț ; *edē t i mē-
sojnē* și să-i învețe 160 (greșit în
transcriere *te*, în loc de *t i*) ; Cr. 241 ; M. 276.

mī sb. soarece ; *mitē* șoarecii
(acus.), 168. M. 278 ; Cr. 242.

mialʳt[s] sb. miere ; *beū šumē*
mialʳt[s] fac multă miere 138. M. 281 : *mjalʳ* ; Cr. 243.

mijē (mijē) num. mie ; *nī mijē*
(mijē) o mie 181 ; *dū mijē* etc. 181
M. 278 ; Cr. 244.

mik sb. amic ; *me mikʳt* (*me mi-
kʳit*) cu amicii 176 ; *me mikʳē mi-
kʳet* (= *me mikʳt*) cu prietenii 33.
M. 278 ; Cr. 244.

miliūn num. milion, 181. Cr-
245.

milonar-i sb. morarul 166. [Din
ngr. *μολωνάρης = μολωνās].

mirs adj., adv. bine ; *janē mirē*
sunt bine 119/3 ; *me te mirē zandt*
cu bun meșteșug 146 ; *mē mirē* mai

bine 120, 160 ; *mē fort dūanē* mai
mult iubesc 160 ; *t i mēsojnē mbs*
te mirat să-i învețe la bine 160 ;
kanē te mirē sōsurs au bun sfârșit
161, 123, 148, 158, 175. M. 279 ;
Cr. 245.

misēr sb. porumb 120/4 (acus.)
M. 280 ; Cr. 246 *misēr*.

misk sb. mușcătae, ngr. μωσκαδά-
170 ; M. 280 : *misk* Moschus ?

misurē sb. farfurie ; *misurēt* far-
furiile 158. M. 280 : *misūr*.

miš sb. carne ; *mišrat* (acus.) căr-
nurile 166, 170, 173. M. 280 ; Cr.
246.

mizē sb. muscă, ἡ μείγα 126 G.
M. 281 *mizē* ; Cr. 244.

mizī (mezi) adv. abia 158 ; cfr.
Cr. 234.

mjelʳ vb. mulg ; *kʳē t i mjelʳ* ca
să le mulgă 169. M. 283.

mjekers sb. barbă 172. M. 282 :
mjekre ; Cr. 243 *mjekers*.

mješter sb. meșter ; *vuřa dū*
mješter băgai, tocmai doi meșteri
138, cfr. M. 284 ; Cr. 244.

molē sb. măr ; *nē molē* un măr
(ac.) 138, 134/4. M. 285. Cr. 247.

molʳts sb. molie ; 126/7 ; M
285.

mort sb. moarte 147 ; M. 287 ;
Cr. 248.

moř sb. păduchiu ; *mořa* (ac. pl.)
păduchi 156 ; M. 287 ; Cr. 248.

mos adv. nu ; *te mos haš* să nu
mănânci 141 ; *te mos hař[s]* să nu
mănânce 133 ; *te mos škas* să nu
alunec 161 ; *te mos pijmē* să nu
bem 133, 140, 172 și passim. M. 287
Cr. 249.

mot sb. an ; *nāē mot* pe an 123/5
Cr. 249 ; M. 262 art. *mat*.

mreza sb. mreaje 136 (ac.) ; M.
288 *mreže*.

mpšeh vb. ascund ; *ku umpšee*
unde te ascunseși 181. M. 445 ;
Cr. 255.

muař sb. lună ; *prē gʳihs* *muařt*

pentru toată luna 127/7. M. 288 ; Cr. 250.

mul sb. moară ; *nde muli* la moară 165 ; M. 289 : Cr. 251.

munt vb. pot ; *nukə munt* nu pot 140 ; *k'e (ts) mundeš* ce o să poți , *[k'e ts munt]* ce poți 128/8 ; *mündinə* (= *mündənə*) pot (ei) 163. M. 291. Cr. 252.

mundón,-ój vb. pedepsesc ; *na mundón* ne pedepsește 146. cfr. Cr. 252 : *mundój* ; M. 291 : *munt*.

murtaje sb. ciumă ; *me murtaje* cu ciumă 146. M. 287 : *mort*. Cr. 253.

múšk sb. catâr ; *múskate* catârilor 120/4, cfr. Cr. 253 ; M. 293.

mvar sb. atârni ; *ts i mvárnimə* [= *t i mvarim*] să-i atârnam 155.

N

na pron. noi ; *na* (acus. stă pentru *nə* sau *ne*) *ne* ; *na gəzojnə* ne bucură 121/4.

nafor[ə] sb. anaforă 142. M. 296.

nate sb. noapte ; *nde mes ts náte* se la miezul nopții 121/4 ; *vjēđine nātene* fură noaptea 145. M. 298 ; Cr. 258.

ndaĵ vb. împart ; *ts ndaš* să împartă 171. M. 59 ; Cr. 268.

ndertšim adj. cinstit 127/7. M. 298 : *ndēr : ndērtšem* ehrbar ; Cr. 272.

nderum [= *nderme, nderš(u)me*] adj. cinstit ; *me džókera i nderume* cu haine cinstite 152.

ndes vb. ard, încălzesc ; *ts ndeziš fūrənə* să aprinzi cuptorul (să încălzești cuptorul) 153 [balcanism. În Daco-Româna de aseemnea, cfr. Dicț. Acad. art. *ard*, 2.] ; *edē t a ndezié* și să o aprinză 142. cfr. Cr. 272, 87 ; M. 84 *des*.

nde prep. în 117/2 ; *nde mal'et* în munți 117/2 ; *nde fuše* în șes 117/2 etc. ; *nde mot* pe an 138 ;

nde mes ts ndēteš ; *nde kof'te t em* în grădina 'mea 137 ; *nde potše* în oală 159 ; *nde havdn* în puiă 170 ; M. 299.

„nde“ dacă 152 ; *nde daš* de ai dori 153 ; *nde pikón* dacă ar pică [greșit transcris *ndē*] 154 ; *nde per-trip* de ai amestecă 169 ; *nde fl'e* de ai dormi 169, 174 (în text ; *ndu*, transcris greșit *nde*). M. 299.

ndēr prep. între *ndēr đembat* între dinți 169.

ndertón -ój vb. fac, durez ; *kur ndertón* când faci 173 ; *kur ts nder-tónš* când să faci 151 ; *Po me mirə ts nder-tónš*. Dar mai bine să pregătești, să faci 120/3 (la acest loc din greșală în transcriere *ts* s'a omis) ; 147 ; *ts jenə pe serma(e) ts ndertū-ara* să fie făcuți de filegran 156. M. 66 *der-tón* ; Cr. 97.

ndih vb. ajut ; *ts ndihiš* (sau mai bine *ts ndiheš*) să ajuți 128/8 ; *k'e ts ndijjnə* pentru ca să ierte 129/8 ; *ts marmə nga ai ts ndierat* să luăm de la el iertăciunea 182. M. 300 ; Cr. 273.

ndonə pron. vreun 143 ; *ndo-ni* (= *nis*) pren. vre o 159 : *ndo ni g'ele* vre o mâncare 159 ; *do-ni đjal's* pe vre un copil 175. Cr. 274 ; M. 299.

ndze vb. încap ; *barku ndze šumə* pânțele încap mult 167. M. 483 ; Cr. 118 *zə*.

ndzjer vb. scot ; *do t i ndzjer* o să le scot 140, 148 ; *ndznarə* scoaseră 116. M. 70 *djer*.

ndzitón,-ój vb. grăbesc ; *ts mos ndzitoheš* să nu te grăbești 175. M. 302.

nəntə num. nouă 179 ; *nəntəm-bəđjetə* nouăsprezece 179 ; *nəntə-đjet[s]* nouăzeci 180. M. 304 ; Cr. 279.

nga prep. din, de, câte ; *nga kətó* din acestea 120/3, 118 ; *nga ni (ňə)* *dege* câte o ramură 151 ; *ts kemi nga ni (ňə) brez* să avem câte un brâu 156. Cr. art. *ka, kah, nga*.

ngahá prep. din; *ngahá štrofka* din cuib 118/3; *ngahá te dëmburit* de dor, de durere 140. Cr. art. *ngaha, kah*.

ngarkón, -óĵ vb. încarc; *te ngarkóŋš* (= *ngarkós*) să încarci 175. M. 305; Cr. 260.

ngop vb. mă satur, mă îndop; *si te ngópens* dacă s'ar îndopă, s'ar sătura bine 162. M. 306; Cr. 265: *ngop, ngos*.

ngre vb. scol; *te ngriēš* să te scoli 164; *Po taní k'e ungritš pe g'umit* Dar acumă ce mă sculai din somn 158; *l'eši mē ngrienē* părul mi se ridică, mi se face părul măciucă, mă îngrozesc 158; *ngre* scoală (pers. III), 121/4; Cr. 266; M. 306.

ngriā, ngriĵ vb. înghiet; *kur ēšē i ngriĵ vëndi* când pământul este înghetă 174, cfr. M. 306, Cr. 267.

(n)gris vb. rup; *k'e te tšaš* [= *tšašt*] *ngriše[t]* curând se rupe 152; *edē ndē ungrisnē* și dacă s'ar rupe 152, cfr. Cr. 72 *gris* = ξαχιζω.

ngroh, ngrof vb. învălesc; *ngrohē[š]* g'ele mâncare caldă 129/8. M. 307; Cr. 267; *edē ngrohēnē* (greșit transcris *ngrohine*) și încălzesc 134.

nguk' vb. roșesc; *edē nguk'et* și roșește 175. Cr. 265 *nguk'*; vezi ibidem art. *kuk'*.

nguštē adj. îngust, strâmt; *te nguštē kaplamē* strâmtă manta (acus.) 152; *me kreshē te nguštē* cu pieptene îngust 156. M. 307; Cr. 266.

ng'al vb. îngrăș; *k'e te ngalēš* ai să te îngrăși 169. M. 308; Cr. 262.

ng'it, ng'is vb. lipesc; *t i ng'itš* să le lipești 144; 150. M. 309; Cr. 264 *le ng'is*.

nis vb. pornesc; *te niseš* să pornești 127/7. M. 310; Cr. 280.

nófulē sb. falca 167. M. 310; Cr. 280.

notón, notój vb. înnot; *k'e te notój* ca să înnot (în celelalte limbi stă pluralul în acest exemplu) 137. M. 311.

nukē, nuku adv. nu; *nukē rojme* nu trăim 121/4; *edē nuku i ep* și nu le da 130/9; *nukē ušk'ēn* nu nutrește 125/6; *edē nuk uarinē* și nu se coapseră 131; *nukē gremiset* nu se dărâmă 174. M. 304; Cr. 280.

numrón, -óĵ vb. număr; *edē numrón* și numeri 181. M. 312; Cr. 281.

nuse sb. noră, navastă; *se nusenē* decât pe nora 150; *nuset* nevestele, miresele 145; *ēšē per nuset* este pentru nevastă 178. M. 312; Cr. 281.

nveš vb. (mă) îmbrac; *te nvešiš* să îmbraci 178; *nvešur[š]* = îmbrăcat 127/7. M. 467.

nvišem vb. mă îmbrac; *k'e te nvišeš* să te îmbraci 152. M. 467.

Ń

ńeri sb. om, bărbat; *korōa pret ńerine* sabia taie pe om 155, 150; *neriu* bărbatul, omul 170; *pre ńeritē* pentru omul 118/2 (*azi per ńerine*): *kane zemērim mbe ńerit* au necaz asupra omului 119 3; *pašē šumē melek'ēt pe ńerez* (= *ńerezē*) văzui mult norod de oameni 132. M. 313; Cr. 285.

ńeri pron. *as ńeri* nimeni 130 9. **ńē, ńi** num. «un, una, 128. (La Daniil vine forma *ńi*; *ndē ńē* (*ńi*) *vo-re* într'un botoiu 132, 138, 161, 155, 157, 178; *ńimbēšjetē* unsprezece 179. M. 313. Cr. 282.

ńizēt num. douăzeci 179; *ńizēt e ńi, ńizēt e dū* etc., douăzeci și unu douăzeci și două etc., 179, 180, 171. Cr. 283. M. 313.

ńohtu, stă, probabil, pentru *te ńóhture* pricepere cum este la Leake, (acus.) 122/5. [Din *ńoh*=cunosc].

ńom vb. înmoiu; *do te ńom o* să înmoiu 131.

ńome adj. verde (înmuat); *se te ńomat* căci cele verzi, adică: înmuete 153. M. 314: *ńom*; Cr. 287: *ńome* = χλωρός.

P

pa prep. fără; *pa kató* fără de
astea 121/4; *pa punə* fără de lucru
122/5 și pretut. M. 317; Cr. 296.

pak-z[s] adj. puțin; *pak-z[s] misk*
puțină muscătae 170. M. 318; Cr.
297.

pandáj conj. pentru aceasta, de
asta 146, cfr. M. 222: *pas*

paradís sb. paradis; *te fitojmə pa-*
radísne să merităm paradisul 182.
M. 322; Cr. 301.

parə adj. prim; *te párenə verə*
primul vin 132. Cr. 302; M. 321,

pas adv. după; *pas kató* după a-
ceasta 118/2. M. 322; Cr. 303.

pasandáj adv. apoi 143. M. 322;
Cr. 303.

pastáj adv. apoi 166; 116. Cr.
303.

paś sb. pașe; *paśalarə* pașii (cu
pl. turc. *paśalár*) 146. M. 323.

paškə sb. Paști; *prə paške* la Paști
178. M. 324; Cr. 304.

pasendáj adv. apoi 123/5; vezi
pasandáj.

patə sb. găscă; *pátat* găștile
124/6. Cr. 304; M. 324.

pazár sb. târg; *dola ndə pazár*
ieșii în târg 132. [Turc. *pazár*].

pe, pə, pər prep. «de». La Daniil
vine forma *pe* (= πε) care constat
că trebuie să fie o particulară ros-
tire la el, căci nu se aude la Alba-
neji, iar contimporanul Leake ne o
redă prin *pre*; 117 132, 120, 168
și pretut.; *pe (prej) bištít* dela coa-
dă, 173.

pel'tə sb. iapă; *pél'atə* iepete
120 3. Cr. 306; M. 326.

pemə sb. frupt 148 (acus.), 129;
príš . . . pemnə strică . . . pomul
153. M. 326; Cr. 307.

pe-ni sb. ață, fir supțire; *me*
peña te šendóš[s] cu fire trainice
153; cfr. Cr. 307: *pe-ni* = κλωστή,
ράμμα.

pendžere sb. fereastră; *pendžere-*
(acus.) ferestrele 143. [Turc. *penđer*].

perəndí sb. Dumnezeu; *fríkənə*
perəndiss frica lui Dumnezeu 142;
ndə perəndít lui Dumnezeu 142;
ndə perəndít la Dumnezeu 181, 116,
119. M. 328; Cr. 313.

perəndón,-ój vb. apun. scapăt;
kur te perəndón [pentru *kur te pe-*
rəndojə] dieli când să apuie soarele
148. M. 328; Cr. 313.

peronə sb. cuiu; *perona* (acus.)
cuiu 121. M. 328.

pesə num. cinci 179; *pesəmbəđ-*
jet[s] cincisprezece 179; *pesəđjet[s]*
cincizeci 180. M. 329; Cr. 322.

pešk sb. pește; *pešk'ít[s]* peștii
116/1; la pag. 136 *pešk'* sau *pišk'*?
pești. Cr. 323. M. 329.

pslumb sb. porumbel; *pslumbatə*
porumbei 123/5. M. 331, Cr. 309.

pl'k'éu, pl'ik'éu,-éj vb. plac;
tek t i pl'ik'éu (= t u pl'ik'éu) unde
le-ar plăcea 162. M. 331; Cr. 307:

pl'k'üerə adj. plăcut 161; (vezi.
pl'ek'üre).

pendə sb. aripă etc.; *píndat (pén-*
dat) aripele (ac. pl.) 124 6, cfr. M.
386 *pendə*, Cr. 308 *pendə*, *pendə*.

pengohem vb. mă împiedec; *te*
bən te pengoeš te face să te im-
piedeci 152. Cr. 307: *pengonem*,
-ohem.

pər (veziși *pre(j)*) prep. din; (în text:
pej) 120. M. 332; Cr. 308.

perđes sb. furnică; 126/7. Cr.
312; M. 83: đə.

perg'uu,-új vb. ingenuchiez; mă
umilesc; *te perg'uinemi* să ingenu-
chiesc 181, cfr. Cr. 311. *perg'uu* τα-
πεινώ, ταπεινῶμαι. M. 142: *g'u-ri*.

perndəvers (*prend(ə)vers*) = pri-
măvara 124/6, cfr. M. 466: *věre*;
peranə-vers.

perínt sb. părinte, tată; *períntət*
[te] tu pe părinții tăi 129/8, cfr. M.
353: *print*; Cr. 314: *perínt*.

perpara adv. înainte; nga *pra*

para de dinainte 157; *pərpəra* *șeñtit* innaintea sfântului 142; *Po pərpəra* *te veš*. Dar mai întâi, mai nainte să bagi 143; 117; *pərpəra* *teje* dinaintea ta 159, 165. M. 321; Cr. 318.

pərpəš adv. dedesupt 169. Cr. 319 *pərpəš*. M. 349: 2) *pošte*.

pərsəri adv. iarăși, din nou 116 1, 161. Cr. 319.

pərtip vb. amestec în gură, rumeg; *ndə pərtip* de aș rumegă, amestecă 169. Cr. 320: *pərtip*.

pərzé vb. gonesc; *pərzé* [-zé] goneste, vânează 168. Cr. 313: *pərza*, M. 483 *zə*.

pəsoñ vb. sufer, rabd; *nukə pəsoñ* nu pățești 147; *k'e te mos pəsoñš* (-ós) *g'ikafš*[s] ca să nu pățești ceva 150. M. 335; Cr. 322.

pij vb. beau *pinə g'aknə* beau (ei) sângele 146; *si t a piš* dacă o vei bea 170. M. 336, Cr. 325.

piel vb. făt, nasc; *kur pielne* când fată 121/4, 123, cfr. Cr. 324; M. 342.

pigúñ sb. bărbie 168 (așa cred că trebuie cetit în loc de *pirúñ*, cum nu găsesc în alb.). [Ngr. *πιγούνη*].

pikə sb. picătură; *se pikat* căci picătorele 154. M. 337. Cr. 325.

pikón,-ój vb. pic, a pică; *ndə pikón* dacă ar pică 154; cfr. M. 337; Cr. 326.

pil'in sb. absint; (acus.) 157. M. 326 *pe'l'in*.

pirúñ sb. bărbie 168 (stă desigur greșit pentru *pigúñ*). Vezi acest cuvânt.

pisk, vezi *pešk*.

piše sb. zadă; ac. *pišənə* 154 M. 340; Cr. 328.

pjekur adj. fript; *te haš . . . te pjekur miš* să mănânci carne friptă 170: cfr. M. *pjek* *backe*, *brate* etc.; Cr. 324.

pjepər sb. pepene; *pe pjepərat* de

pepeni 134. Cr. 324: *piepən*, M. 342 *pjepər*.

plevitsə sb. șopron 173 (acus.) M. 348 *p'levitsə*.

pl'agós vb. rănesc; *pl'agós* rănește 150. M. 344: *pl'agə*.

pl'ak sb. bătrân, moș; *Pl'ek'itsə* moșnegli 172, 161; M. 344; Cr. 329.

pl'akə sb. babă 139. M. 344; Cr. 329.

plotšə placă; *plotša* plăci (acus.) 121/4. M. 343.

pl'ek'urə adj. plăcut; *k'əjo eštə e pl'ek'urə* aceasta este plăcută 161.

pl'ep sb. plop; *pə[r] pl'epi* de plop 171/1. M. 345. Cr. 331.

pl'ik'éñ, (vezi *pe'l'k'éñ*) vb. plac: *tek t i pl'ik'éñ* (t u *pe'l'k'eje*) unde le-ar plăcea 162.

pl'ešt sb. purece; *pl'eštə* pureci 157. M. 345; Cr. 331.

pl'ot adj. plin 117/1; *janə pl'ot pe ruš* (corect: me ruš) 130/9. M. 345; Cr. 332: *pl'ote*.

po adv. numai; *po tre muaj ka ze* numai trei luni are voce (numai trei luni cântă) 123/5; *po* = dară 123/5, 146, 158, 120 și pretut. M. 346; Cr. 333.

postáf sb. copaie, albie 166 (acus.) cfr. M. 349.

pošt, *pošte* adv. în jos 136, 175. M. 349; Cr. 335.

potš sb. oală, vas; *ndə pošte* în oală 159. Cr. 335; M. 350.

prandaj = de asta 149. Cr. 340.

prapara, vezi *pərpəra*.

prapə adv. înapoi, îndărăt; *pe se prapə*, *prapi* de îndărăt 157. M. 351; Cr. 340.

pras sb. pras; *prešte* prașii 134, cfr. Cr. 341; M. 351.

prašte sb. ghiulea 173.

pre (= *pə*) prep. pentru; *pre krešmat* pentru post 133; *pre ihtizd tənə* pentru folosul nostru 118/2; *te niseš pre* (= *pə*) *uđə* să por-

nești la drum 127/7. (Vezi *prej per*).

pre[j] prep. din; *prej* (= în text *pe*), *l'ope* de vacă 120/3.

pres vb. taiu; *korða pret* sabia taie 155; *e vóge'l'a òikz pret òohtë* cuțitul mic taie unghile 155; M. 352: 1) *pres*; Cr. 342.

pres vb. aștept; *do te pres* o să aștept 131. M. 352: 2); Cr. 342.

premtē sb. Vineri; *te prēmtenē* Vineri 127/7.

pre (**pēr**) prep. pentru; *~ tja'ter herē* pentru altădată 164; *te nērītu* pentru omul 118/2 (azi *per nērīnē*),

preñerē (din *pre* + *ñe* + *herē*) adv. neașteptat, subit, dintr'odată; *me pre-ñerē mort* cu moarte neașteptată 147. [Ar. de ună oară].

prepošmet adj. jos, de jos; *eđē mbē te prepošmet prjak* și la pragul de jos 150, cfr. M. 349: (2) *poštē*; Cr. 335: *poštē* = *poštem*.

prift sb. preot; *te siel[ē] ndē prifti* să aducă la preot 142. M. 353; Cr. 344.

prīš vb. distrug; *k'ē te prīšīnē* să-l destrugă 119/3 (balcanism: ngr. *νὰ τὸν χαλάσουν*, arom. *se lu as-pargă*, bulg. *za da go rasipaat*); 153 stric; M. 353. Cr. 343.

prjak sb. prag; *mbē prjak* la prag. 150. M. 350 *prak*; Cr. 340.

prokóps vb. a pricopsi, a se face trebnic; *do te prokóps[et]* se va pricopsi, se va face trebnic 176; *dā-līnē te prokópsure* ies (se fac) trebnici, oameni de treabă 149. M. 354.

pse=pentru ce, fiindcă, căci; *pse nukē fitove* pentru ce, de ce n'ai căștigat 144; *pse g'ete* căci găsiși 144. [Din *per-se*].

pul'pē sb. pulpă; *pulpat* pulpele 141. M. 356; Cr. 336.

pul'ē sb. găină; *pū'ate* găinele 121/4. M. 356; Cr. 336.

pune sb. lucru, treabă; *k'ē te zī-henē nga pune* să se apuce de lu-

cru 122/4; *nukē rīnē pa pune* nu șed fără de lucru 122/4; *te mbaró(ñ)š pūnerat* să termini lucrurile 136. M. 357; Cr. 336.

punón, punój vb. lucrez, *tsa punojnē* unele lucrează 118 2. M. 357; Cr. 337.

pus sb. puț; *ndē pus* la puț 166 M. 359; Cr. 338.

pušón, -ój vb. încetez; *eđē m u pušoi* și mi-l încetă, mi-l opri 139; *pasēndāj pušón* apoi încetează 123/5. M. 359; Cr. 339.

puštohem vb. mă îmbrățișez; *te puštoheš* să te îmbrățișezi 176. [In legătură cu *puš* sărut?].

pües vb. întreb; *te pües* te întreb 181. M. 360.

pül sb. pădure; *ndē pül* în pădure 117/2. M. 360; Cr. 347.

R

rađón -ój vb. frecventez; *kuš do te rađīnē mbē k'īs[ē]* cine vrea să meargă obișnuit la biserică 141. Ngr. [ῥαδιάζω].

rak'ī sb. rachiu; *me rak'ī* cu rachiu 176, 135. M. 361.

ramón, rémój vb. răm; sap; *k'ē te remījnē* [în textul orig. *k'ī te rmīenē*] să sape 138. M. 365: *ramón* Cr. 349.

rendē adj. greu; *jane te renda* sunt grele 125/6. M. 365; Cr. 348.

renē adj. băgat (căzut); *i renē* băgat 140. [Part. de la vb. *bie*].

reñē sb. rădăcină; *hin ndē reñet* intră în rădăcină 153. M. 365.

rī adj. nou, tânăr; *pre (per) te rīnīt[ē]* pentru cei tineri 177; *te rīñ* nouă 143; *ndē var te rī* în groapă nouă 171; M. 366: *rī*.

řī vb. șed, stau; 123; *ndeñ(i)* stătū 130; *nukē rīnē* nu șed 122/5; *rī afer* stă aproape 168; *rī me sū hapet* stă cu ochii deschiși 168: *řīnē*

ndz ujt şed în apă; *te řijs* să şază 171; cfr. M. 374 *ři*.

rieŭ vb. curg; *me rob* îmi curse 139, cfr. M. 374: *řjeŭ*.

rit vb. creş; *Se si ře ritens* Căci dacă ar creşte 163. M. 367: *rit*; Cr. 361: *řis*.

riz sb. batistă; *te k'endise rizeră* să brodeze batistele 166. M. 367 - Cr. 351.

rob sb. haină; *robate* hainele (acus.) 126/7; *rob* sb. haine 151. (ac.) *te g're řob* (acus.) haine largi 151. M. 374 *řob*; Cr. 362.

rogos sb. rogojină; *mb* *rogos* pe rogojină 171. M. 368.

ron, rój vb. trăesc; *nuk* *rojme* nu trăim 121/4; *ron* rabdă, duc 152; M. 375 *řoi*, Cr. 362.

ros sb. raţă; *rosat* raţele 124/6; M. 368; Cr. 352.

rot sb. roată; *se rotat* căci roatele 161, cfr. M. 375 *řote*; Cr. 363.

rufé sb. trăznet 165. M. 376; *řufé*; Cr. 365.

ruaň vb. păstrez; *eđe ruaň eđe pre* (*p=**r*) *vete* şi păstrez şi pentru mine însumi 138; *ruaň tũfens* păzeşte turma 168; *le te ruajne* las' să păzească 163; *po perendia e ruaň* dar D-zeu îl păzeşte, îl are în pază 119/3; (reflexiv) *te ruhet* să se păzească 134; cfr. M. 369; *ruaň*, Cr. 352: *ruaň. ruhem*.

ruš sb. struguri 131. M. 371; *ruš*; Cr. 365; *řuš*.

S

s- adv. nu; *s-kanz* nu au 130/9; *g'ikafš[ε]* *s-ben* nimic nu face 166 şi pretut, cfr. M. 376; Cr. 365.

sa = ce; cât; *me sa* (în text: *se*) *te bl'ens* cu ce să cumpere 130/9; *sa* câţi 161; *sa* câte: *sa te duaş* câte poşteşti 181. M. 376; Cr. 365.

sahát sb. ceas, oră; *nizét e ka-*

tr *sahát* douăzeci şi patru de ceasuri 171. M.377. În Cr. lipseşte, precum mai toate cuvintele turceşti

se conj. căci; *se dpsns* căci dau (ei) 119/3, 163, 173, 174, 175 etc.; *se bienz* căci aduc 120/4; *se ješt* (= *este*) căci este 120/3; cfr. Cr. 370: *se*.

se conj. de comp., de cât; *mz mirz dıan* *đendzrin se bira* (= *birin*) mai bine (= mai mult) iubesc pe ginere decât pe fiu 160; *se nisenz* decât pe noră 160.

selvi sb. «chipariş»; *p[ε][r]* *selvie* de chipariş 117/2. M. 381. - În Cr. lipseşte.

sermae sb. filigran; *te jenz pe serma[e]* să fie de filigran 156. [Element turc. Vezi vocabularul aromân].

se prep.: de; *pe se l'argu* de departe 120 4: *pe se prapi(-ε)* pe dindărăt 157. [Nu-l găsesec nici în M., nici în Cr. şi nici în alte izvoare albaneze].

se:mure adj. bolnav; *i semuri* bolnavul 133; *mb* *te semuret* la cei bolnavi 129/8. Cr. 371: *semuň*; M. 291: *munt*.

se:mund sb. boală; *me semuňdzera* cu boli 146, cfr. M. 291: *munt*; Cr. 371.

sg'eŭ vb. aleg; *sg'idet* se alege 165, cfr. M. 265 art. *mb'l'eŭ*; Cr. 369: *sg'eŭ* = *εκλέγω*.

sg'ıŭ vb. desleg; *kur te sg'idış[sš]* când deslegi 175. M. 245: *ı'ıŭ*; Cr. 369: *sg'ıŭ*.

si conj. dacă; *eđe si te apikásine* şi dacă pricep 124/6; *si kur* ca şi când 157; 162, 163, 164, 170 etc M. 363: 1) *si*. Cr. 372.

si sb. ochiu; *süte* ochii 141; *te mos mařsš pe* (*p=**r*) *siu* ca să nu-*te* fie de deochiu 150 [balcanism, vine în Arom. Ngr. Blg.]. M. 383: 3) *si*; Cr. 381: *su-ni*.

siel vb. aduc, port; *te siel[ε]* să aducă (el) 142; *te sil[i]me kašt* să

aducem paie 162. M. 386 : *sjel*, Cr. 373 : *sietl*.

siétule (= *sjétule* = *sjetule*) sb. subțioară; *ndz* *ne* *siétula* (*sjetula*) supt subțioară 173. M. 403 ; Cr. 374.

sipër prep. adv. deasupra 116 ; *g'er sipër* până deasupra 131, 171 ; *sipër mbz akul* deasupra gheței 161. M. 385 ; Cr. 373 : *sipër*.

siperm adj. de sus ; *mbz prjak* *te siperm* la pragul de deasupra, de sus 150. M. 385 *sipër* ; Cr. 374.

sivjet adv. âstan 129/8. M. art. 1) *si* ; Cr. 377 : *siviét*.

skol'it vb. deslipesc ; *k's te mos skol'iten* ca să nu se deslipească (ngr. *διὰ τὴν ἐκκολλησίου*) 144.

sk'epâr sb. secure mică, târnăcop ; *sk'epari grin* târnăcopul fără-râmă, dumatică 154. M. 388 ; Cr. 375.

sofre sb. masă ; *sófrne* masa (acus.) 128/8. M. 389 ; Cr. (lipsă).

sonte adv. astă noapte 157. M. 383 art. 1) *si* 376 : *sónets*.

sopats sb. secure ; *sopata* securea 154. M. 382 : *sapatz*, Cr. 372.

soře sb. corb ; *sořa* corbul 125/6 ; M. 390 ; *soře* «Krähe» ; Cr. 377 traduce de asemenea prin *cioară*, nu prin corb, cum stă la Daniil.

sósurs sb. sfârșit ; 161 (acus. Derivat din *sos* ; cfr. M. 390 *sos*. Cr. 377.

spastr adj. curat ; *te jen* *spastr* să fie curate 159. M. 323 : *pastrón*.

sprih balaur ; 118/2 ; M. 415 : Cr. 409 : *šprohe*.

stan sb. stână ; *ndz stan* la stână 168. M. 391 ; Cr. 379.

súmbule sb. nasture ; *súmbulat* nasturii 156. M. 92 *ump* ; Cr. 377 : *súmbulz*.

sveš vb. despoiu, dezbrac ; *svešine* despoaie 146. M. 467 : 2) *veš* ; Cr. 367 : *sveš*.

S

šars sb. fereastră ; *šara* fereastră 154. M. 400 : *šarē* ; Cr. 384.

šarón, -ój vb. taiu cu fereastră 154 ; *šara šarón* ferăstrăul taie 154. M. 400 : *šars* ; Cr. 384.

šaštis vb. mă uimesc, rămăiu uitit ; *ušaštis* mă uimii 132. M. 400.

šel'k sb. salcie ; *p[=r]* *šel'gu* de salcie 117. M. 401 ; Cr. 386.

šes vb. vind 138 ; M. 402 ; Cr. 389.

šendét sb. sănătate ; *meř šen - detne te* *nde* te însănătoșezi 170. M. 404 ; Cr. 387.

šendoše adj. sănătos ; *durék' te šendoše* stâlpi puternici 173 ; *šendoš* sănătos, 167, 133 ; *me p[=n]* *te šendoš[s]* cu fire trainice 153 ; M. 404 ; Cr. 387.

šendoš vb. (mă) însănătoșesc ; *edé ašti šendoše* și astfel te însănătoșești 141. Cr. 387 ; M. 404.

šént adj. sfânt ; *p[=r]* *para šénti* înaintea sfântului 142. M. 404 ; Cr. 388.

šerohem vb. mă însănătoșesc ; (de la *šerón, -ój* însănătoșesc) ; *ndz daš te šerohet[s]* dacă dorește, dacă ar vrea să se însănătoșască 133. M. 405 ; Cr. 389.

šetunz sb. Sâmbătă ; *te šetunz* Sâmbătă 127/7. M. 405 ; Cr. 390.

ši sb. ploae ; *se do te bjerz si* căci o să plouă (= o să dea ploaie) 164. M. 405 ; Cr. 390.

šij vb. trier ; *te šiz* să trieri 164 ; cfr. Cr. 390 *šij*.

škel' vb. calc ; *edé škel'inz* și calcă 146. M. 407 : *škel'* ; Cr. 393.

škón, škój vb. trec ; *k's te škoñ* (*škoj*) să trec 137. M. 408 ; Cr. 397.

škrep vb. a fulgeră, a scăpără ; (*k'rieli*) *škrep* (cerul) fulgeră 164. M. 409 ; Cr. 400.

škurt adj. scurt ; *te mos jen*

škurte [pentru : *te škúrtarə*] 151/20
cfr. M. 216 : *kurtseú* ; Cr. 399.

šk'as vb. alunec ; *te mos šk'as* ca să nu alunec 161. M. 411 : *šk'es* ; Cr. 393 *šk'as*.

šk'erə sb. muc ; *šk'érate* (οξέματα) mucii 119/3.

šk'iponə sb. vulturul ; 124/6.

šo vb. văd ; *k'e te (t a) šoš* să-vezi 171 ; *edé paše* și văzui 132, 157. M. 411 ; Cr. 403.

šok sb. soț, tovarăș ; *g'er te artú šoket te mu* (e mi) până să ajung pe tavarășii mei 137/12. M. 412 ; Cr. 401.

špetón, ój vb. scap ; *edé te špetón* (- ojmə) pentru ca să scăpăm 137 ; *aštú ben edé špetón* așa face și scapă 137 ; *edé špetuane* și scăpară 144 ; *špetova* (text: *špitova*) scăpai 158. M. 414 ; Cr. 408.

špie vb. aduc ; trimit ; *k'e t u špie* ca să le aduc 132. Cr. 408 ; M. 35: 2) *bie*.

špon vb. pătrund ; *truéli špon* sfredelul pătrunde 149. M. 414 ; Cr. 409.

štatə num. șapte 179 ; *štatə mbə* *đjet[s]* șaptesprezece 179 ; *štatə đjet[s]* șaptezeci 180. M. 415 ; Cr. 410.

štepí sb. casa ; *pse g'ete štepinə* *tənde tetəřə* căci găsiși casa ta întreagă 144 ; *štepiə* casa 154 ; *mbə štepi* în casă 149. M. 415 ; Cr. 411.

štie vb. arunc, torn ; *k'e te štieš* să torni 135 ; *te štieš* să arunci 153 ; *te štieš mbə dreštél* să-[le] arunci în vultoare 155 ; *edé te štieš šur* și să arunci nisip 173 ; *k'e te ms štienə* pentru ca să mă aruce 157. M. 416 : *štjel* : Cr. 413.

štreh[e] sb. streășină 143. Cr. 380 : *strehe* ; M. 394.

štrúarə sb. așternut ; *te štrúarit* *tənde* așternutul tău (acus.) 155. [Derivat din *štroń*].

štrengúarə adj. strins tare, ngr. *σφιγκτά* 174. M. 418 ; Cr. 415.

štrəntətír sb. scumpete ; ~ *e made* mare scumpete 130 8. Azi cuvântul la Corcea și Berat nu se aude. Se zice *štrəntəsirə*. In legătură cu *štreitə* scump.

štriń, štrij vb. întind ; *štrivə* întinse 124/6. M. 418 ; Cr. 416.

štrofkə sb. cuib ; *ngaha štrofka* din cuib 118 3. M. 418.

štroń, štrój vb. aștern ; *štrohem* mă aștern ; *te štroheš* să te așterni 135 M. 418 : *štriń* ; Cr. 416 : *štroń* : *jam ndə štriarit* sunt în așternut 140.

štupə sb. călți ; *dál'inə štupa* ies călți 148, cfr. Cr. 414 : *štups*.

štűń vb. împing ; *te štűńš* (*štűs*) să împingi 141. M. 419 ; Cr. 414 *štűj*.

štűp vb. pisez ; *te štűps* să pisez 170, cfr. Cr. 414 : *štűp* = *κοπανίζω*, *καταπλάκωνω* ; sb. *štűps* pisălog.

šumə adv. mult, foarte, 123, 167 ; *šumə h'ers* de multe ori 123/5 ; *šumə zaman* mult timp 152 ; *šumə te hoř* foarte supțire 169. M. 419 ; Cr. 404.

šupl'akə sb. palmă ; *me šupl'akə* *te matš* cu palma să măsoari 140. M. 419 ; Cr. 404.

šur sb. nisip 173. M. 420 ; Cr. 404.

T

talās sb. undă ; *pe talázeraš* (corect *nga talazet* sau *prej talázeve*) de unde 137. M. 423 ; Cr. 417.

tál'erə sb. farfurie ; *tál'erət* farfuriile 159. M. 423 : *tal'úr* ; Cr. 417 : *tal'urə*.

tani adv. acuma 140, 158, 181. Cr. 418 ; M. 309 ; *ni*.

taši adv. acum 132, 138, 162. Cr. 418 : *taš*.

tazé adj. «proaspăt» 132. M. 425.

tek adv. oriunde 153, 162. M. 425 : *te* ; Cr. 420.

tend sb. vână: *tend* (= *tëndat*) *jane* *ta* *forte* vinele sunt tari 167. M. 429; Cr. 420.

tendzere sb. tingir; *nd* *tendzere* în tingir 159. [Turcesc].

tet num. opt. 179; *tetembetjet*(*e*) *optsprezece* 179; *tetsetjet*(*e*) — *optzeci* 180. M. 428; Cr. 423.

te conj. să, ca să, pentru ca să; *do* *te* (greșit transcris *té*) *pres* o să aștept 131; *k'e* *te* *zihenz*, *te* *mbietne* 122 5 și pretut. cfr. Cr. 419.

tere adj. întreg: *si* *este* *i* *tere* dacă este întreg 171; *pse* *g'ete* *ștepin* *tende* *te* *tere* căci ai găsit casa *ta* în-treagă 144. M. 429: *tere*; Cr. 422.

teșpit sb. (acus.) mătaniile 181 (*teșpijets* !).

ti pron. tu 176; 150; *vetem* *ti* tu însuși 136; *perpara* *teje* înaintea *ta* 159; *te* *ben* *te* face 152; *k'e* *te* *nvișeș* să *te* îmbraci 152; *kur* *te* *dembenz* când *te* dor 144. M. 430; ti. Cr. 423: *ti*, *tine*.

ti (i, e —) pron. al său, a sa; *zogat* *e* *sais* (= *saj*) *pui* *săi* 125; *mbe* *vend* *te* *tiire* la locul lor 158; *e* *tiire* ale lor 172; *vetem* *e* *tiire* pe persoana lor 164.

tiat r pron alt; *per*(*pre*)*tjater* *here* pentru altă dată 164; *edé* *te* *tjerat* *bóira* și celelalte colori 178; *edé* *tstjera* și alte, și altele 117/2; *tstjera* alte 117/2; *nd* *tstjera* *vise* și în alte locuri 117/12 și pretut; *tjtatera* altele 149. M. 162 art.: *jătere*.

tier vb. torc; *l'e* *te* *tiernz* [= *tiérine*] *las'* să toarcă 145. M. 431; Cr. 423.

tok sb. toacă; *toka* [= *tókasz*] *t* *i* *bieș* toaca să o lovești 143. M. 431: *toká*; Cr. 425.

topk sb. ghiulea; *topka* ghiuleaua 173. M. 432: *top*.

tra sb. grindă; *șara* *șaron* *trans* *ferestrăul* *taie* *bârna*, *grinda* 154. M. 433; Cr. 428.

trandafil' sb. trandafir; *dega* *i*

trandafil'ssz *ramura* *trandafirului* 148. M. 436; Cr. 429.

trazon, -**ój** vb. amestec; *incure*; *te* *trazonš* (*trazóš*) *să* o amesteci 170. M. 435; Cr. 428.

tre num. trei; *tre* *muaj* *trei* *luni* 123/5. M. 435 *trē*; Cr. 430.

tres vb. topeșc.

trétur adj. topit; 171; cfr. Cr. 431: *tres* *avalow*; *trétur* (part.), M. 436: *tret*.

tri num. trei 178; *tri* *mbetjet*(*e*) *treisprezece* 179; *triβjet*(*e*) *treizeci* 180; *mbe* *tri* *vjet* la *trei* ani 171. M. 435; Cr. 432.

tru sb. măduvă, creier; *me* *tru* cu măduva 147. M. 438; Cr. 433.

truéli sb. «sfredelul» 149. M. 438: *truat*, art. *troți*; Cr. 433.

trup sb. corp, trup; *ngrohens* *trupn* încălzesc *trupul* 134; *pl'agós* *trupn* rănește *corpul* 150; *nd* *trupi* *im* pe *corpul* *mău* 158. M. 438, Cr. 434.

tsa pron. «câteva» 118/2; *tsa* *zamán* *câtva* *timp* 131; *tsa* *câteva*, unele 149. Cfr. M. 383 art. 1) *s-*; Cr. 436.

tsimbil' sb. furculiță; *tsimbil'ate* furculițele 159. În legătură cu *tsimbil* clește, cfr. M. 440 art. *tsimbis*.

tsóp sb. bucată; *tsópera* *tsópera* în bucățele-bucățele 154. M. 442; Cn. 441.

tsalistis sb. mă căznesc, îmi dau silința; *te* *tsalistiseș* să *te* căznești 152. M. 443: *tsatēstis*.

tsaš adv. curând, repede 152; *nd* *tsás* *k'e* [*ts*] *dal'ns* îndată, în momentul ce ar ieși 168. Cfr. M. 445: *tsas*: *tsast*; Cr. asemenea 444.

tsék'itš sb. ciocănel; *me* *tsék'itšet* cu *ciocănel* 143. M. 445: *tsékán*.

tsizme sb. cizmă; *te* *keš* *tsizma* să ai *cizme* 174. M. 448.

tsobán sb. cioban; *tsobani* *ciobanul* 168. M. 448.

tșupε sb. fată; *tșupat* fetele 145. M. 450.

tufε sb. turmă; *tșobani ruan tufεnε* păstorul păzește turma 168. In M. 451 nu-l găsim cu sensul acesta; are însă pe cel de «mulțime. grămadă», din care s'a născut sensul de «turmă»; in Cr. 428 *tufε* este dat și cu sensul de «turmă».

tunt vb. clatin, zguduui; *Se ndε tund[et] deu*. Căci de s'ar zguduui pământul 174, M. 452; Cr. 426.

turp sb. turc, mohametan; *pre turk'it* pentru turci 178. M. 452 Cr. 427.

turp sb. rușine 163; (acus.) M. 453; Cr. 427.

turp:rohem vb. mă rușinez; *nukε turp:rohenε* nu se rușinează, nu se dau de rușine 161; *se turp:rohet*, că-i este rușine 175. M. 453: *turp*; Cr. 427.

turp:ruar adj. rușinat 128/8.

tümön, -ój vb. fumez; *tümojnε* fumegă, produc fum 153 (vezi *dü-mój*).

U

uđε sb. cale, drum: 127; *kεtε uđε* de astă dată 144 (vezi: *cale* in vocabularul aromân).

ujε sb. apă 139; *řinε ndε uj[ε] (= u[ε]t)* șed in apă 125/6. M. 456; Cr. 291.

ujk sb. lup 118.

ul'k sb. lup; *ruan tufεnε pe ul'k'iš* (= *ul'k'š*) păzește turma de lupi 168. M. 457; Cr. 291, 292.

ul'i-ni sb. măslină; *ul'i[n] măsline* 133. M. 457; Cr. 292.

unazε sb. innel; 166 (acus.). M. 457; Cr. 292.

unε pron. eu; 158; *mε muar εbea* mă apucară frigurile 158; *mε đem[p]* mă doare 134; *mε gođiti* mă lovi 139; *mε rođ šumε g'ak* îmi

curse mult sânge 139; *eđε m u (= mε u)* pușoi și mi-l conteni 139. M. 454: *u*; Cr. 293.

u[n], **hu[n]** vb. aplec, umilesc; *Po te u[n]eș* (sau *u[n]iș*) ci să te apleci 136. M. 457; Cr. 293.

urđerón, -ój vb. ordon; *urđerój a* ordonat 116. M. 458; Cr. 294.

urεtε adj. flămând; *se janε [tε] urεt* căci sunt flămânzi; bulg. *oti si gladni* 130/9. Cr. 294.

urte adj. blând, cuminte; *i urti* cel blând, blândul 137; Cr. 295; M. 457: *u[ε]*.

ušk'ėn vb. nutresc; *k'ε tε ušk'et* ca să nutrească 126/7 (unde-i greșit cules *ušk'el't*. M. 459; Cr. 295.

ušk'üer sb. hrană; *se kεrkojnε tε ušk'üer* căci cer hrană 130/9. M. 459: *ušk'ėn*.

ül sb. stea; *üjet[ε]* stelele (acus) 116. M. 460; Cr. 453.

üt pron. al tău; fem. *jote*; cas. oblice masc. fem. *tεnt. tεnde*, 135 136, 155, 170, 144, 149; pl. *tε tu* a tăi; *küšeriüt tε tu* pe verii tăi 129/8 *fk'iüt tε tu* pe vecinii tăi 129/8, 144; *düert e tua* ușile tale (acus.) 147; *punεrat tε tu(a)* lucrurile tale 136; 158.

V

vadis, vadit vb. adap; *tε vadi-tet* să adape 139. M. 461; Cr. 485.

vaj sb. untdelemn 133. M. 462: *val', vaj*; Cr.

vakt[ε] adj. căldicel; *me tε vakεt uje* cu apă căldică 170. M. 462: *vak*; Cr. 14: *vak*, 33 *vokem*

valε sb. joc, horă, 176; *mbe valet* la coruri 135. M. 462; Cr. 14.

vař sb. groapă, mormânt; *ndε var* in mormânt, in groapă 171; M. 37 art. *birε, vař* și *voř*, ca și Cr. 16, 34.

vare sb. colan; Arom. *baer*; *úε (= ní) vare* un colan (acus.) 132; cfr.

M. 457: *vjer* și Cr. 15: *vark* «Reih» Krauz, Kette», unde o formă sb. *vare* nu se găsește. Forma totuși există.

vârfer adj. orfan; *g'akne e vârfert* sângele orfanilor 146; *te ndi-hiș te vârfert* să ajuți pe orfani, 128/8; cfr. M. 463; Cr. 16.

vdex vb. mor; *Si te vdes[ε]* Dacă va muri (după ce va muri) 170. M. 465; Cr. 17.

ve, vejle sb. văduvă; *ndε te veat* la văduve 171. M. 465; Cr. 17.

ve sb. ou; *ve* (pl. acus.) ouă 121/4. M. 465; Cr. 17.

veθ sb. cercel; *veθεε* (= *veθ-kate*) cerceii; 155; cfr. Cr. 13: *vaθ*; 18 *veθ*.

veg'sl's, vezi *vógal's*.

vegl'a, vezi *vekait*.

vékait (= *vegl'a*) sb. țesere; *l'e te bîne ndε vékait* (= *vegl'a*) să țeară 145, cfr. M. 182: *kats*. In Cr. lipsește. Azi în Corcea se zice *vegl's*, cfr. Cr. 18 *veg's*: *baj veg's* țes.

vérbere adj. orfan; *ndε te vérbert* la cei orbi, (la săraci) 128/8. M. 468; Cr. 21.

verε sb. vară; *ndε verε* vara 122/5; M. 466; Cr. 22.

verε sb. vin; *k's te štieš verε* să torni vin 135; *te părenε verε* primul vin (ac.) 132; *šume vera* = mult vin 133; M. 465: *venε*; Cr. 22; 20: *venε*.

verε sb. gaură; *pe vera* [text *verra*] din gaură 168. M. 37: *bire*. Cr. 22: *versε*.

vesε sb. rouă; *vesa* roua 153. M. 467; Cr. 23.

veš sb. ureche; *pe (praj) vešit* de ureche 155. M. 467; Cr. 23.

vete vb. merg, mă duc; *eđε venε* și merg, se duc 122/5; *Aū k'i vete* Acel care merge 165; *te mos vej[ε]* să nu se ducă 142; M. 468; Cr. 25.

vetε pron. însumi; *vetem e tûre* pe persoana lor 164; *pεr (pre) vete*

pentru mine însumi, pentru persoana mea 138; *vetεm ti* însuși tu 136; *vetεm* de la sine, singur 165; cfr. M. 468: *vetε*, Cr. 25.

vε vb. bag, tocmesc; *vuřa bă-gai*, tocmii 138; *te veš* să bagi 173; *kur te veš sófrεnε* când să bagi masa (= când așezi masa), 128/8, 170, 149, 143, 174; *mbε l'εmε* *te mos veš* să nu bagi la arie(să nu începi să treeri) 164; cfr. M. 469: Cr. 17.

vεjéń vb. folosesc; *vjenε* (de singur: *vjejnε*) folosesc 120/4; cfr. M. 469; Cr. 18 *vεl'ej*.

vεnt sb. pământ; *mbε vεnd te tûre* la locul lor 158; *vεndi* pământul 174; M. 469: *vε*; Cr. 20: *vεnt*.

vεštrón, -ój (în text: *vuštrón*) vb. privesc; *te mos vεštróns* (= *vεš-tróš*) să nu privești, să nu te uiți 149; *nukε vuštrónε* (= *vεštrojnε*) nu se uită 163; *te vuštrojnε* [*vε-*] *mirε* să bage de samă bine (= să privească bine) 172; *kur [te] vεštrónš* (= *vεštróš*) în text: *vuštrónš* când vezi 175. M. 471; Cr. 25.

viń, vij vb. viu, sosesc; *k'ε te vińε* (în loc de *vjen*) *šumε uje* ca să vie apă multă 139; *k'ε te viń[ε]* [= *vije*] ca să vie 168; *vijnε* (text *vinne*) vin, sosesc (pers. III pl.), 124/6. M. 473; Cr. 30.

vise sb. loc, parte; *mbε te g'iřε* *viset* în toate părțile 129/8; *ndε tetjera vise* în alte locuri 117/2. M. 473; Cr. 31.

vjeθ vb. fur; *fšehura e vjeθ* în-tr'ascuns, îl fură 166; *vjeđinε* fură 145. M. 474; Cr. 28: *vieθ*.

vjeř sb. socru; *vjeri* socrul 159. M. 475; Cr. 29: *vieheř-i*.

vjeřε sb. soacră; *vjera* soacra 160; M. 475; Cr. 29: *vieheř-i*.

vjet sb. an; anul trecut 129/8; *si-vjet* ástan 129/8; *mbε tri vjet* la trei ani 171. M. 475; Cr. 29.

vl'ón, vl'oj vb. logodesc; *l'e t i mbl'on* (?) să-i logodească (azi: l'e t i vl'ojne) 162; cfr. M. 267 art. *mbul'ón, mbl'ón*; *vl'úéñ* verlobe; Cr. 35: *vul'ón, vel'ón* φολάττω, σε-πάζω; ἀρραβωνίζω.

vl'úars adj. logodit; *i vl'úari* logoditul 163. Vezi cel de mai sus.

vógel's, végel's adj. mic, tânăr; *ede ts* (= *e*) *vógel'a híke pret hoúts* și micul cuțit taie unghile 155; *ts ndaš . . . ts vógel'a kul'etše* să împartii . . . mici colaci 171; *vrapetsat june ts vógel'a* vrăbioarele sunt mici 125/6; *k'ajne ts veg'el' e ts međéñ* plâng mari și mici 130/9; *djemts ts veg'el'(t)* copiii cei mici 130/9; *me ts végel'it* cei mai mici 160, cfr. M. 477; Cr. 32; 18: *veg'el't*.

voze sb. butoiu; *nde úe* (= *ni*) *voze* într'un butoiu 133; *ede vozen* și butoaie 131; M. 43: *botš*; Cr. 33 *voze* = τό βαρέλι.

vrapéts (sau *vrabéts* ?) sb. vrăbioară; *vrapetsat* vrăbioarele 394, cfr. M. 394: *strapats*.

vuštrón, vezi veštrón.

Z

zairé sb. proviziune 127/7; cfr. M. 480: *zahir*.

zahnét (și *zāmet*) sb. silință; *šume ben zahnét* se silește, se căznește mult 126/7, cfr. M. 480.

zamán sb. timp 131, 152. M. 480.

zanát sb. meșteșug; *mbz zandit* (greșit tipărit *zanatat*) în meșteșugul 135, 146. M. 481.

zarár sb. pagubă 126/7, 144. M. 481.

[**z**]brazet adj. gol 142; cfr. M. 266: *mbras*.

zbres vb. descalec, mă dau jos, mă cobor; *zbríta* mă dădui jos, mă coborii 161. M. 482.

zbut vb. înmoiu; *zbutínz* înmoaie 134, cfr. M. 57: *butz*; Cr. 368: *šbus* = μαλακόνω.

ze vb. prind, apuc; *ts zeš* să prinzi, să apuci 135; *k's ts mos zeře mořa* să nu prinză păduchi 156; *k's ts zihens nga punz* să se apuce de lucru 122/4; *koláj zihens* ușor se prind 125/6, cfr. M. 483: *ze*; Cr. 118: *za, ze*.

ze sb. voce; 123/5, cfr. M. 483; 483; Cr. 118.

zi, fem. *zeze* adj. negru, nenorocit; *sořa ešts e zeta* corbul este negru (prob. *e zeze*) 125/6, cfr. M. 484; Cr. 121.

zemerím sb. supărare, necaz, ură; *kane zemerím* au necaz 119 3. M. 483 art. *z*; Cr. 120.

zemerohem (-onem) vb. mă supăr, mă necăjesc; *zemeróhetz perendia* se supără D-zeu 146; cfr. M. 483: *ze*; Cr. 120.

zg'ebe sb. răie; *zg'ebea* răia 148; M. 484: *zg'ebe*; Cr. 369: *sgebe*.

zjeñ, zjej vb. fierb; *ede si ts ziejne* și după ce vor fierbe 131; *kur ts zieñš* (= *zješ*) când să fierbi 159; *aú k's zien* acela care fierbe 176.

zjer adj. fiert; *ts haš ts zjer zok* să mănânci puui fiert 170. M. 485; Cr. 121.

zok sb. puui; *ts haš ts zjer zok* să mănânci puui fript 170; *zog'i[tz]* puui 121/4; *nuke ušk'en zogat e sais* nu nutrește pe puui săi 125/6, M. 486; Cr. 122.

zoře sb. mațe; *zorat* mațele 167. M. 486: *zoře*; Cr. 122.

VOCABULAR BULGĂRESC

În acest vocabular se cuprind toate cuvintele bulgărești din *Invățătura Introducătoare* a lui Daniil. Prescurtările sunt cele obișnuite în orice dicționar; verbele sunt date la Indicativ prezinte, persoana întâia; parentesele arată formele obișnuite la Bitolia, dialectul bulgăresc cunoscut de mine și care aproape nu diferă de cel întrebuințat de Daniil; greșelile strecurate în transcrierea mea sunt menționate la cuvintele respective, cum s'a procedat și cu cele aromâne și albaneze; am privit în urmă zadarnică a redă cuvintele și în transcrierea grecească; îndoielile s'a se controleze la nevoie în textul original; țin să accentuez, că textul original s'a redat întocmai, ca și cel aromân și albanez, transcriindu-se cuvintele cum se găsesc în Daniil, fără a se permite nici cea mai mică schimbare.

A

a pron. ea, ac. o; *da a slușae* ca să o auză (ca să fie auzită) 123.

aco conj. dacă; *aco sacat* dacă vrea 133; *aco l'ubiș* dacă ai vrea 135, 152, 153, 154 și pretut.

ačio adj. deschis; *ačio mavi* deschis vânat, roșietec, 177 (Turc.).

ami conj. dacă; 159, 178.

Anadól sb. Anadol, Asia mică 124. [Turc.].

arap sb. harap, negru; *dve drapi* doi negri 157. [Turc.].

aresam vb. plac; *cade da are-sae* unde le-or plăcea 162. [Ngr. ἀρεσα, din ἀρέζω].

arésan adj. plăcut; *ova yet arc-sano* aceasta-i plăcut 161. [Vezi *aresam*].

arhond adj. bogat, boier; *arhondite* bogații, boierii 146. [Ngr. ἄρχοντες].

arno, vez *haren*.

árslan sb. leu; *árslanot* leul 118. [Turc. *arslán*].

B

bačiloto sb. stână; *na bačiloto* la stână 168.

badem sb. migdală; *bademi* migdale 134. [Turc.].

bahča sb. grădină; 137; *bahčeta* grădina 139. [Turc.].

balzar sb. pulpă; *báltari* pulpe(le) 141.

baram vb. caut; *i barat vreme* și caută momentul 119; *za da i baraș* pentru ca să le cauți(=pentru ca căutându-le) 158.

băli sb. pl. pureci 157.
bărgo adv. repede, iute; 152.
begam vb. mă duc; fug; *begaat* se duc (ei) 124.
bel adj. alb; *beli rübiști* haine albe 178.
beram vb. strâng; adun; *berit troșk'i* (*tročk'i*) strânge fărămituri 126; *da beriș* să strângi, să aduni 127; 177; *za da se beraet* ca să se strângă 143.
bes prep. fără; *bes óvie* fără de acestea 121; *ne sedaat bes rábota* nu șed fără de lucru 122.
bibil' sb. privighetoare; *bibiVite* privighetorile 122. [Turc.].
bieam vb. lovesc; *da bieș șu-pelcata* să cânți din fluer [ad-lit. să lovești din fluer; balcanism: ngr. arom.-bulg. - alb.]; *clepáloto da go bieș* toaca să o lovești 143.
biulița sb. bivolița; 120.
blag, -a, -o adj. dulce; *blago* 169.
blágota sb. fel de păpară, ngr. *προσάγιον* 120.
blajam vb. indulcesc; *coga da se ublájaset* dacă s'ar îndulci, când s'or îndulci 131.
blizu adv. aproape 159, 168; *blizu na óvie* aproape de acestea 175.
bočfa sb. butoiu; 132; *bóčfite* butoaiete 131.
boea (*bóia*) sb. colorare; *drúg'ite boi* celelalte colori 178. [Turc.].
bogát adj. avut, bogat; *tacu si sfeco[ga]* *bogát* așa ești întotdeauna bogat 127.
bóifa sb. tifos, ngr. *λοιμική*, arom. *háfa*, alb. *l'eng'im* 146.
bolca sb. purece; *bólk'ite* purecii 157.
bolen adj. bolnav; *na bólnite* la bolnavi, la cei bolnavi 129.
bólest sb. boală; *so bólesti* cu boale 146.
bólia sb. boală; 140.

bolit vb. unipers. doare; *me bolit* mă doare 139, 140.
bolen adj. bolnav.
bólniot sb. bolnavul 133.
bor sb. pin; *ot bor* de pin 117.
borinata sb. zada; 154.
brađa sb. barbă; 172.
brádata sb. bărbie; *blizu ot* (= *do*) *brádata* aproape de bărbie 168.
brac sb. nuntă; *na brácoite* la nunți 135.
bran sb. undă, *of branóite* de unde 137.
breğalot sb, greerele 125.
broeam (*brołam*) vb. număr; *broiș* numeri 181.
broinițe sb. pl. mătăniile 181
bubrec sb. rinichiu; *búbreři* rinichii 167. [Turc.].
buc sb. fag; *ot buca* de fag 117.

C

caco adv. cum 171; *parcă* 157; și pretut.
cačam vb. mă suiu; *se cačih* mă suii 161.
cade adv. oriunde 126, 153 și pretut.; unde 162.
cafas sb. colibie; *na cáfasot* în colibie (în text: *cáfesot*) 123. [Turc.].
cal sb. noroiu; *mnogo cáloi* = mult noroiu 174.
calésam vb. chiem, invit; *da cálesas* să chiem, să inviți 129. [Ngr. aor. *ἐκάλειν*, din *καλῶ*].
cáljišt (!) sb. călți; *caližišta* călți 148.
calóierot sb. călugărul; *za calóierete* pentru călugări 177. (Ngr.).
caloierița sb. călugăriță; 177: *za caloieritițe* pentru călugărițe. (Ngr.).
całt sb. noroiu; murdărie; 155.
oámíne sb. pietre; 121, (colectiv).
capaița sb. picătură; *capaițițe* picăturile 154. [M-e cunoscut numai: *capca* și *cápkița*, *cápčița*].

cápina sb. rug, spinet; *vo capinata* in spinet 178. [капина].

capam vb. picur; *aco capit* dacă picură, dacă lasă să pice apă 154.

caram sb. cert; *da caraet po gólémite* cei mai mari să certe 160.

carván sb. caravană; *carvánite* caravanele 146. [Turc].

casáp sb. măcelar; *casápite* măcelarii 173. [Turc]

căştite sb. pl. izmenele 166.

cata pron. fiecare; *cataden* fiecare zi 156 [Ngr. κάτα-].

cazámacot sb. pojarul; *ot cazámacot* de pojar, 145. (In Bitolia: *ot cazámetot*).

cazandisam vb. câştig; *zašto ne cazándisa* de ce n'ai câştigat 144. [Turc.].

cazandiséneto sb. câştigul 144. [Derivat din cel de mai sus].

cálnam vb. blestem; *da ne cálnaet* să nu blesteme (ele) 172.

cărf sb. sânge; 139; *cărfot* sângele 140; *piat cărfot* beau (ei) sângele 146.

cătnit sb. măsea. 140.

cladam, olaam vb. bag; pui; *coga cladiş* când pui 128; *cladoh* am tocmi 138 (balcanism); *da claaş* să bagi 143, 149, 170, 164; *da claiş* să bagi, să pui 173, 174, 177;

clapa sb. zăvor; *so clápata* cu zăvorul 147.

clas sb. spic; *ot clasoi* de spicuri 164.

clepáloto sb. toaca; 143.

cnočco adv. subţire 169.

cóbila sb. iapă; *cobílete* iepele 120.

óocoşca sb. găină; *cocóşk'ite* găinele 121.

ooga adv. când 118, 119, 121, 123, etc.

ooi pron. cine 141.

ola sb. car; 161; *cólčata na cólata* roatele carului 161.

colái adv. uşor; 125, 167. [Turc.].

colao sb. colac; *cólaşi* colaci 171.

colou adv. cât, câţi 161, 181.

colşa sb. roată; *colşata* roatele 161.

colenđe sb. genuchiu; *cléndíte* genuchii 141. (In Bitolia: *coléńtíte*); *na colénđi* in genuchi 181.

oomat sb. bucată; *cómati-cómati* bucăţele-bucăţele 154.

comínata sb. drojdia; 176.

comşia sb. vecin; *comşíte tfoi* pe vecinii tăi 129.

oonop sb. cânepă; *ot cónopot* de cânepă 148.

conč sb. fir, aţă; *so conři* zdravi cu aţă tare 153; cfr. D.-Rom. *conciu*.

oon sb. cal; *cóńtite* caii 120.

oopria sb. urzică; *cóprie* (in text: *cóprio*!) urzicele 117.

oopam vb. arăm, sap; *za da cópaat* ca să sape (ei) 138.

ooprina sb. mătase 145.

ooren sb. rădăcină; *vo córenot* în rădăcină 153.

oosa sb. păr; *cósata naşa* părul nostru 156; *cosi gólemi* peri, cosiţe lungi 172.

oost sb. os; *cósk'ite* oasele 141 [Poate greşală la Daniil *κόσκητε*, pentru *κόσκητε*, cum ar trebui].

oosten sb. castană; *ot cósteni* de castane 134.

oóşula sb. cămaşa; 152.

ooza sb. capră; *cózite* caprele 119.

oradam vb. fur; *go cradiť* îl fură 166; *cradaet* fură (ei) 145.

orai sb. margine, fine; *na craiot* pe malul 136; *ot craiot* de pe mal 137.

orástata sb. răia 148.

orastaiţa sb. castravete; *ot crastaiţi* de castraveţi 134.

orava sb. vacă; 120.

orenam vb. scol; *crenit* scoală 121.

oril'e sb. aripă; *cril'elo* aripele 124.

oromit (sau **oromid**) sb. ceapă; *crómite* cepele 134. (Ngr.).

cruşa sb. păr 138; *cruşi* pere 134.

cucaila sb. cocoş 123.

cuk'a sb. casă; *tfóeata cuk'a* casa ta 144, 149. [Pag. 154, rândul 2, greşit în text *ψιόβιατα*, care de sigur stă pentru *κοβιατα*].

cupam vb. cumpăr; *némaat so şto da cupaat* n'au cu ce cumpără 130; *k'e cupam* o să cumpăr, voi cumpără 132.

cûrşumot sb. glonteale 150.

cûrvalăo sb. curvăşărie 163.

ous adj. scurt; *cusi* scurte 151.

ouvet sb. putere 153. [Turc.].

Ç

çatam vb. fumeg, produc fum; *çataet* fac, produc fum 154.

çaşa sb. pahar; *çaşata* paharul 135.

çecam vb. aştept; *k'e çecam* o să aştept 131.

çela sb. gheată; *so çeli* în ghetă 174.

çéloto sb. fruntea; 139.

çél'ada sb. familia 133.

çencan sb. ciocan; *so çencá-nite novi* cu ciocănelele nouă 143.

çepam vb. despici; *çepit* despică 154. [În Bitolia *şepam*].

çéreşna sb. cereş 138.

çerven adj. roşu; 177.

çervenam (şervenam) vb. roşesc; *i se çervenit* şi roşeste 175.

çesten şi **çeşen** adj. cinstit; 128; *so sfta cesna* (din *cestna*) cu haină cinstită 152.

çeşma sb. puţ; 166.

çétfortoo sb. Joi; 127.

çétiri num. patru 178.

çetirieset num. patruzeci 180.

çétirinaeset num. patru-spre-zece 179.

çetirdeset num. patruzece 132.

činam vb. fac; ne *činiş* nu faci 166; *za da i činiş* ca să le faci 151; *te činit* te face 152, 137, 119; *činit* face, este bună 177; *loşo činaet* rău fac (ei) 173; *činuat* 126, 134.

čist adj. curat; *se čisti* sunt curaţi 123.

čist adj. curat; *čista* curată 149; *se čisti* sunt curaţi 123, 164; *curate* 159.

čistot sb. zidul, 154.

čöeo sb. om 149; *za čöecot* pentru omul 118; *imaat litiñe na čöecot* au ură asupra omului 119, 170, 150, 155.

čnam vb. păstrez 138 (vezi şi *čuvam*).

čujđ (sau *čuşť*) adj. străin; *čuşťi jeni* (*čujđi jeni*) femeii străine 163.

čuma sb. ciumă; *ne mačit* . . . *so čuma* ne pedepseşte . . . cu ciumă 146.

čun sb. barcă; *na eden čun* într-o barcă 136.

čupa sb. fată; *čúpite* fetele 145.

čuvam vb. păzesc; *gospod go čuvat* D-zeu îl păzeşte 119; *da se čuvat* să se păziască 134.

D

da conj. ca, ca să; *za da go rasipaat* pentru ca să-l distrugă 119; *da nápraes* să faci 120; *za da oraat* ca să are 122; *da a sluşael* ca să o auză (ca să fie auzită) 123; greşit transcris *ta*, în ioc de *da* pag. 133; *duri da fta-saat* până să se coacă 131.

daam, vezi *davam*.

dáfina sb. dafin; *ot dáfina* de dafin 151. [Ngr.].

dálecu adv. departe; *ot dálecu* de departe 120.

dalğ adj. lung; *dalğa cósula* cămaşe largă 152.

davam, **daam** vb. dau; *da da-*

vaș să dai 128; *da daaș* să dai 171; *davat* dă 153; *i ne mu davat* *nicoi* și nu le dă nimeni 130 (greșit transcris: *dava*); *oti davat* căci dau 119.

dărjam vb. *țiū*; *dărjit cril'eto sprōstreni* *īlne* aripele întinse 124; *da i dārjiș* să le ții 158, 135; *da dārjime* să ținem 181.

dărvo sb. lemn, arbor; *sfite dārva* toți arborii 116; *ot dārva* de lemne 117; *sui dārva* lemne uscate 153; *dārva* lemnele 153, 154.

debel adj. gras; *meso dēbelo* carne grasă 173.

den sb. zi; *cata den* în fiecare zi 156; *dni* zile 132.

deña adv. zina, în timpul zilei 146. [дѣнь].

desen adj. drept; *so dēsната* *raca* cu mâna dreaptă 134.

dete sb. copil 175; *i mālīte dēta* copiii mici 129; *dēfata tfoi* pe copiii tăi 145.

devet num. zece 179.

devet-deset num. nouăzeci 180.

devet-nāeset num. nouăsprezece 179.

div adj. sălbatec; *imānēto divite* fiarele 118.

dīña sb. pepene; *ot dīni* de pepeni 134 [дѣня].

direc sb. stâlp; *direfi zdravi* stâlpi tari 173 [Turc.].

do prep. la; *duri do nebot* până la cer 130 și passim.

doidam vb. viu; *dōidite* veniți 181.

dolen adj. de jos; *na dōlniot* *preag* la pragul de jos 150.

dolo adv. jos; 175, 136.

dōnesam vb. aduc; *oti dōnesat* căci aduc (ei) 120; *da dōnesit* să aducă 142; *da dōnēsime* să aducem 162.

drobam vb. fărâș; *drobit* fărâșă 154.

drug adj. alt; *i druđi* se nă-

duat și altele se află 117; *druđi* se *na planineto* alte sunt la munți 117; *druđ'ite* *boi* celelalte colori 178; *ōstenit druđata* *čišta* rămâne alta curată 149; *za druđ'i* *pat* pentru altă dată, pentru alte ori 164; puțin, alt; *drua zaman* puțină vreme 131. (Poate stă pentru *troa* = *trūa*).

druđina sb. ceată, tovărășie; *druđinata* *tovarășii* (arom. *suḡata* corespunde perfect bulg.) 137.

dupca sb. gaură; *ot diipcata* din gaură 168.

dupam vb. găuresc, pătrund; *dupit* pătrunde 149.

duri prep. până; *duri do nebot* până la cer 130; *duri da ftașaut* până să se coacă 131; *duri gore* până sus 131, 137, 181 și pretut.

dvāeset num. douăzeci 179; *dvāeset i edno* etc; 171, 179, 180.

dvanāeset num. douăsprezece 179.

dve num. doi 138; *dva* două 130, 178.

dvōița sb. văduvă; *na dvoifite* la văduve 171.

E

ea. Prin *ea*, ca și în arom., exprimăm diftongul *ia*, (*ia*, *ea*), transcris de unii și prin *ja*.

eābolca sb. măr (pomul) 138; *eābolh'i* mere 134.

eadam vb. mănânc; *da ne eadiș* să nu mănânci 141, 170, 178; *i eadāt* *li* mănâncă 168; *se eadat* se mănâncă 118; *da ne eadit* să nu mănânce 133, 134, 126; *za da eas daet* ca să mănânce 162, 133.

eao adj. vărtos, tare; *jilite* se *eak'i* vinele sunt tari 167.

eāgneța sb. miel; *eāgnețata* mieii 119.

eagul sb. țipar; *eagilite* tiparii 116.

eāițe sb. ou; *eāița* ouă 121.

eare sb. ied; *cartişata* iezii 119.

eas pron. eu 158.

easio sb. plop; *ot eásica* de plop 117.

eden num. un; *edna* una; *edno* (neutru); *na eden čun* într'o barcă 136; *edna nédela* o săptămână 128; *na edna bočfa* într'un botoiu 132; *edna nizu* un colan, arom. *báeru* 132; *edno* un 178; *edni* unii 149; *edni* unele 118; *edni rábotat* unele lucrează 118; *za edno* împreună 162.

edenáeset num. unsprezece 179.

ednoş adv. *so ednoş* dintr'odată 170.

ézero sb. lac; *ezérata* lacurile 116.

F

fara sb. neam, familie 149; *fá-rata* 149.

faştam vb. apuc, prind; *za da se faštaat* ca să se apuce 122; *colúř se faštaat* ușor se prind 125; *za da ne faştat* ca să nu prinză 156.

fatam, vb. apuc; *da fatiřsă* apuci 135.

färleam și **färleam** vb. arunc; *da färleam* să arunc 136; *k'e färleam* o să arunc 132; *da färliř natre* să arunci înlăuntru 153, 155, 157, 173.

felam vb. folosesc; *felaat* folosesc 120. (Ngr.).

fórtoma sb. funie, frânghie; *so fórtomi* cu frânghii 157; *so fortómata* cu frânghia 174. (Ngr. *φóρτωμα*).

ftasam vb. ajung; *uřte ne ftá-saat* încă n'au ajuns (a se coace), încă nu s'au copt 131; *duri da ftasaat* până să se coacă 131; *duri da ftasam* până să ajung 137. [Ngr. *έφθασα*].

ftesam vb. păcătuiesc; *oti ftesaet* căci păcătuiesc 173. [Ngr. *φταιγω*, aor. *έφταιξα*].

ftoi pron. al tău; *na ftóito za-naat* în meșteșugul tău 135. *Vezi* *ftoi*.

ftórnicoot sb. Marți; *vo ftórnicoot* Marți 127.

furoa sb. furcă; *so fúrcata* cu furca 145. (Arom. *furcă*).

furna sb. cnptor; *fúrnatu* cup-torul 153. (Arom. *furnu*).

G

gáltam vb. înghit; *i gállas* și înghiți 169.

gávranot sb. corbul 125.

gazam vb. prădez; *gazaet* calcă, pradă (ei) 146.

gărlo sb. gătlej; *oméčnaet găr[r]-lot* înmoaie gătlejul 134.

gărmit vb. unipers. tună 164.

gărne sb. oală; *vo gărneto* în oală 159. [La locul citat greșit cu-les cu *căr*].

găsoa sb. găscă; *găšk'ite* [în text: *gusk'ite*, poate bine; azi la Bitolia se aude forma dată de mine] găștile 124.

gladen adj. flămând; *oli se gladni* căci sunt flămânzi 130.

glas sb. glas, voce 123.

glaa, vezi *glava*.

glava sb. cap; *glávata nařa* capul nostru 156, 136; *gláata* ca-pul 166. [La Daniil vin ambele forme cu -v- și fără; de asemenea *daař* și *davař*].

gledam vb. văd; *ne gledaat* nu se uită 163; *da gledaet* să bage de seamă 172. [De asemenea vine și forma cu căderea lui *a* intervocalic]; *da ne gleař* [cetește două si-labe: *glěař*] să nu te uiți 149.

glu(f)oa sb. șoarece; *glú(f)ite* pe șoarecii (în text fără *f*, cum se și aude azi în Bitolia) 168.

gnilo adj. putred; foarte pro-babil, așa trebuie redat în loc de *g'ilo*, cum este în text 167.

go pron. acus. îl 150; *da go zápalit* să o aprinză 142; *da go*

rásipaat să-l destrugă 119 ; *go čuvat* îl păzește 119.

gódina sb. an ; *na gódina* pe an 123, 138; *godinaa* anul acesta, ástan 129; *vo tri gódini* la trei ani 171.

goen adj. gras ; *se góeni* sunt grase 167.

goeam (*gołam*) vb. îngrăș ; *da se góiet* ca să se îngrășe 162.

golem adj. mare ; *scápia gólema* scumpete mare 130, 172 ; *mali i gólemi* mici și mari 130, 136; *po golémite* cei mai mari 160.

gore adv. sus 116, 131, 171 ; *deasupra* 161, 177.

goren adj. sus, de sus ; *na górnio* *preag* la pragul de sus 150.

gospod sb. Dumnezeu 116, 119, 144, 146.

grah sb. fasole ; 133.

grad sb. grindine 153.

gradi sb. pl. piept ; *gráđite* pieptul [în textul nostru greșit transcris *cráđite* ; cfr. bulg. literar : ррѣдъ] ; *na gréđite* în brațe 176.

greda sb. grindă ; 154.

greh sb. păcat, greșală ; *za négoite grehoł* pentru greșelile, pentru păcatele sale 142 ; *ot gréhołte a păcatelor* (gen.) 182.

grop sb. groapă ; *vo grop* în groapă 171 ; *da óftoriș grobot* să deschizi groapa 171.

grozie sb. strugure ; *ot grozie* de struguri 131.

gulab sb. porumbel ; *gulábite* porumbeii 123.

gúmnoto sb. aria ; *na gúmnoto* în arie 164.

gusoa, vezi *gúšca*.

G'

g'émia sb. corabie 136 [Turc.].

g'ilo adj. putred 164, probabil pentru : *gnilo*.

G^v

ğig'erot sb. ficatul 167.

H

hálışta sb. haină, straiu; *halištata* = haina 151 ; *eadit sfitite i halištata* mănâncă hainele sau straiiele 126.

haramia sb. hoț ; *haramiite* hoții 145. [Turc.].

haren adj. bun ; *so haren zanat* cu meșteșug bun 146 ; *haren rod* frumos pom, fruct 148 ; *haren sósane* bun sfârșit 161 (acus.).

harno, **arno** adv. bun, bine ; *po harno* mai bine (în text *oharno*) 120 ; *peit harno* cântă frumos 123, 131, 148, 158 ; *na hárnoto* la bine ; *po arno* mai bine 160, 128, 175.

havanot sb. piua ; *vo havanot* în piua 170. [Turc.].

hek'imot sb. doctorul ; 139 [Turc.].

hendec sb. șanț ; *vo eden hendec* într'un șanț 157 ; *dva héndeca* două șanțuri 139. [Turc.].

hodam vb. merg, umblu ; *toł što hodit* acela care se duce 165 ; *da ne hodit* să nu miargă, să nu se ducă 148 ; *hodat* merge, umblă 144 ; *hodaat* se duc (ei) 122 ; *da hodiș* să umblî 174, 135.

horo sb. horă ; *na hóroite* la hore 135. [Ngr.].

húzmik'ar sb. servitor 143 [Turc.].

h'il'ada num. mic 181 ; *dve h'i-l'ade* două mii 181. [Ngr.].

I

i conj. și 116, 117, 119, 120 și pretut.

i conj. sau ; *sfitite i halištata* hainele sau straiiele 126.

i pron. le, i (acus.) ; *za da i polnam* ea să le umplu 131 ; *za da i nosam* ca să le aduc 132 ; *da i eadaet* să le mănânce 133 ; etc.

idam vb. viu ; *idaat* viu (pers. III pl.) 124 ; *sega idite* acumă veniți 162 ; *za da idit* ca să vie 139, 168 ;

coga za da idit sânteto când să apuie soarele 148.

îemişia sb. pom; *îemişite* poamele 129. [Turc.].

îerebiţa sb. potârniche; *îerebiţata* potârnichea 123.

ierş sb. secară 129.

igla sb. ac; *iglată* acul 135.

igram vb. joc; *da igraş hóroto* să joci în horă 176.

ihtiza sb. folosinţă, folos; 118. [Turc.].

imam vb. am; 137, 138, 133; *coga imaş* când ai 147, 159, 174; *imat* are 148, 123; *da imat* să aibă 141; *imame* avem 130; *da imame* să avem 156, 157; *imaet* au (ei) 161, 172; *imaat* au (ei) 122, 167; *imat* stă pentru *imaat* sau *imaet*) lătiune au ură 119.

imañe sb. (colectiv) dobitoace, avere; li corespunde arom. *tutípută* ca sens, iar ca formă cuvântul *avere* (ar. *aveare*, care de asemenea intruneşte şi sensul lui *imañe*) 118: *se stória imăñeto divite* se făcură animalele, dobitoacele sălbatece (= fiarele).

ipsoma sb. agnet, bucăţica de pâine ce se scoate din prescură şi care se sfinţeşte 142. (Ngr. ὀψωμα).

isk'invam vb. rup; *se isk'invit* se rupe 152; *aco se isk'inaet* dacă se rup 152.

ismiam (*izmiam*) vb. spăl; *da ismieş* să speli 155; *izmiēni* spălate 158.

ispadnam vb. cad; *da ispadnaet* să se dedea, să cază (ei) 163.

istălčam vb. pisez; *da istălčiş* să pisezi 170.

isuşam vb. usuc; *da isusiş* să usuci 175.

işteram vb. gonesc, alung; *işte-rat* alungă 168.

izbrasam vb. şterg; *izbrasaet* şterg (ei) 172.

izlegvam sb. ies; *izléguaet cálij'ista* ies călţi 148; *tie izlegvaet*

acei es, devin 149; *izlegof* ieşii 132.

izlezam vb. ies; *tocu da izlezat* îndată ce-or ieşi 163; *coga da izlezat* când ies 118; *izlézaet* ies, apar (ei) 146.

iznicnam vb. nasc, răsar; *Pac iznicnaa* Iarăşi răsăriră 117.

izmien adj. spălat; vezi *ismiam*. **izvadam** vb. scot; *k'e i izvadam* o să le scot 140.

izvam vb. scot; *izvaat haren rod* scoate, produce frumos pom 148; *izvátota* scoaseră 116.

izvărjam vb. desleg; *aco da go izvărjiş* când l-ai deslegă 175.

J

jélezo sb. fier, 121.

jena sb. femeie; *jénata* femeia 166; *jénite* femeile (acus.) 122. 145, 163, 172, 156.

jenam (se) vb. mă însor; *tie şto se jenaet* acei cari se însoară 163.

jila sb. vână; *jilite* vinele 167.

jito sb. vîpt, cereale 120; *jítoto* grăul 165, 174; *scápia gólema stoî vo jítoto* scumpete mare a fost la grâu, la cereale 130.

jivam vb. trăesc; *ne jivime* nu trăim 121.

jvacam vb. amestec, rumeg; *aco jvacaş* dacă amesteci 169.

K'

k'e vb. pers. III, servind la formarea viitorului; voi, o; *k'e čecam* o să aştept, voi aşteptă 131; *k'e macam* o să înmoi 131; *k'e fărleam* o să arunc 132; *k'e cupam* o să cumpăr 132; *k'e vlezam* o să intru 136, 140.

k'erca sb. fică, 160; *k'er'k'i* fete 162.

k'inisam vb. pornesc; *da k'inisaş* să porneşti 127. [Ngr. aor. ἐκινῆσαι].

k'isnam vb. înmoi; *k'e macam da* (în text: *na ?*) *k'isnam* o să înmoi 131.

k'oş sb. colţ; *sfile k'ôşîna* toate colţurile 143. [Turc].

L

lacot sb. cot; *so lacot* cu cotul 141. [In Bitolia se zice *lactot* cotul].

lăliţa sb. lingură; *lalîţite* lingurile 158. [In Bitolia: *laiţa*].

lamîna sb. balaur 118. [Din ngr.; vezi *lamîna*, în vocabularul arom.].

lani adv. anul trecut 129.

lastoiţa sb. rândunică; *lastoiţite* rândunicele 122.

lecfam vb. mă vindec; *da se lecfam* ca să se vindece 133.

legnat adj. băgat 140.

len sb. in; *ot lenot* de in 148.

lep sb. pâne; 128, 171.

lepam vb. lipesc; *da i lepiş* să le lipeşti 144.

lēsniţa sb. alună; *lēsniţi* alune 133.

leştă sb. linte 133.

letam vb. zbor; *ôrelot letat* vulturul zboară 124.

leto sb. vară; *létote* vara, în timp de vară 122 (greşit stă pentru *létoto* sau pentru *létose* vară, în timp de vară).

lev adj. stâng; *so lévata* cu stânga 135.

lise sb. frunză; *lîseata* frunzele 153.

lisiţa sb. vulpe; *lisişata* vulpea 118.

livádata sb. livede, 175.

loi sb. său, 167.

loeam (*lótam*) vb. vânez; *za da loeam* ca să vânez 136; *da loiş* să vânezi 178.

lopata sb. lopată; *so lopátata* cu lopata 165.

loş adj. adv. rău, prost; *eboroi loşot* cuvântul rău 150; *sfile lóşite* toate relele 151; *son loşo* sfârşit rău 147; *da turcaş lóşite* să împingi pe cei răi 141; *ot loşa fara*

de prost neam 149; *loşo rău* 134, 140, 173.

loze sb. vie; *dva lozea* două vie 130.

lubenîta sb. pepene verde; *lubenîti* pl. 134.

luc sb. usturoiu, 141.

lug'i sb. lume, norod; *mnogu sfet ot lug'i* multă lume, mult norod de oameni 132.

lutiie sb. ură 119.

l'ubam vb. iubesc; *coi l'ubit* cine iubeşte 141. (După acest cuvânt urmează în text *lipsă* de un cuvânt, ca şi în alb.); *aco l'ubiş* dacă ai vrea 135; *l'ubaet* iubesc (ei) 180.

l'utam vb. mă mâniu; *se l'utit gospod* se mânie D-zeu 146.

M

macam vb. înmoi; *k'e macam* o să înmoi 131.

maçam vb. pedepsesc; *ne mačil* ne pedepseşte 146.

mačcata sb. pisica 168 (greşit redat prin: *mé*).

mačcam vb. ung; *da se mačcaş* să te ungi 147.

mádrîot adj. sb. înşăleptul 137.

magariîna sb. măgar; *magariîna* măgarii 120.

maj sb. bărbat; *crenit mājite* scoală pe bărbaţi 121.

mal adj. mic; *mali* mici 130; *i mālîte defa* copii mici 130; *mal'ot (mal'ot)* noj cuţitul mic 155. [Azi în Bitolia: *malkot* micul; *po mālîte* pe cei mai mici 160.

malečoo adj. mic; *vrapčînata* se malečk'i vrăbiile sunt mici 125; *malécčai coláfi* colaci mici 171.

manğa sb. mâncare 128, 159; *mânğata* mâncarea 169; *topla manğa* mâncare caldă 129.

mársuli sb. pl. bale 172.

mas sb. unt 119.

masoa sb. catâr; *másk'ite* catării

măslinoă sb. maslină ; *măslin* 'i măslina 133.

maslo sb. untdelemn 133.

măstinița sb. lapte acru 120.

maștor sb. meșter, zidar ; *dve maștori* doi meșteri 138. [Ngr.].

mavî adj. albastru, vânt ; *ma-viata sfîta* hainele de culoare vî-nată 177. [Turc.].

me ac. mă, îmi ; *me bolit* mă doare 139 ; *me udri* mă lovî 139 ; *me tece* îmi curse 139 și pretut.

mecoa sb. ursă 118. (De observat ca în Arom. se întrebuițu pe timpul lui Daniil forma masculină : *ursul*, ca și în Daco-Româna, ci nu cum aproape în genere azi : *ursa*).

med sb. miere 138.

mehlem sb. alifie 147 [Turc.].

melcam (*melzam*) vb. mulg ; *sa da i melci(t)* pentru ca să le mulgă 169.

mehot sb. pânțele 167.

melam vb. macin ; *sa da melit* ca să macine 165 ; *neca go melit* 166.

mene pron. mine ; *za mene* pentru mine 138.

meram vb. măsor ; *da meriș* să mășori 140.

meseș sb. lună ; *meseși* luni 123 ; *za sfîot meseș* pentru toată luna 127.

meséțina sb. lună ; *meseținata* luna 116.

mesam vb. amestec, frământ ; *da go mesiș* să o amesteci 170 ; *da me-siș* să frământe 166.

meso sb. carne ; *pécino meso* carne friptă 170, 173 ; *mésata* căr-nurile 166.

mesto sb. loc, parte ; *méstoto* locul 174 ; *na negóite mesta* la lo-curile lor 158 ; *na druđi mesta* în alte părți, în alte locuri 117.

metam vb. mătur ; *za da metiș* pentru ca să măture 143.

miliún sb. milion 181.

mirisam vb. mirolesc ; *mirisat* miroase 148 [Ngr.].

miso sb. nucă muscătae ; 170.

mlačeo adj. căldicel ; *so mlačca voda* ou apă căldică 170.

mlad adj. tânăr ; *za mládite* pen-tru tineri 177.

mlleo sb. lapte 119 ; *mlécoto* laptele 169.

mnogu adj. adv. mult ; *rodvaat mnogu pati* fată de multe ori 123 ; *mnogu činit zahmet* să căznește mult 126 ; *po mnóg'ite pati* de cele mai multe ori 125 ; *mnogo vino* vin mult 133 ; 167 ; greșit pag. 138 *mnogu*, pentru *mnogu*.

moî pron. meu, mea ; *čél'ada moî* familia mea 153 ; *druđinata moî* pe tovarășii mei 137, 158.

mojam vb. pot ; *ne mojam* nu pot 140 ; *so toa što mojiș* cu aceea ce poți 128 ; *ne mojaet* nu pot (ei) 140.

moleam, molam vb. închin, rog ; *da se moliș* să te rogi 127 ; *za da molit na gospod* ca să se roage la D-zeu 142 ; *za da se moleaet* ca să se roage, să se închine (ei) 143 ; *da go mólime* să-l rugăm 181.

mólețet sb. molia ; 126.

more sb. mare ; *móreto* marea (acus.) 116 ; *na cratot ot more* pe malul mării 136.

moșne adj. adv. mult ; *felaat moșne* folosesc mult 120 ; *moșni úbao* foarte frumos 123 ; *po moșne* mai mult 160, 169.

mozoo sb. măduvă ; 147.

mrava sb. furnică ; *mrávata* fur-nica 126.

mraz sb. gheață ; *na mrazot* pe ghiață 161.

mu dativ pl. lor, le ; *ne mu davat nicoi* nu le dă nimeni 130.

mua sb. muscă ; *múata* musca 126.

múoaet sb. grije ; 159. (Turc.).

N

na prep. asupra; *na čóecot* asupra omului 119; *na pol nok'i* la miezul nopții 121; *na gódina* pe an 123; *na cáfasot* în colibie 123; *na próleta* în primăvară 124, 125; *na planineto* pe munte 117; *na póleto* pe câmp 117; *na slépite* la orbi, orbilor 128; și pretut. Mai servește la formarea num. dela 11—19: *edená eset* unsprezece, *dvandaset* douăsprezece, etc., 179.

nábodna sb. furculiță; *nabód-nata* furculițele 159. (Cunosc *ná-bodca*).

naduen adj. umflat; 177.

náfora sb. anaforă 142. (Ngr. *ἀναφορά*).

naidam vb. aflu; *da i naĩdiš* să le afli 159; *naĩdoh* aflai 136; *zašto naĩde* căci ai găsit 144; *se naĩduat i druđi* și altele se află 117.

naeadam (*naĩadam*) vb. mă satur, mă îndop; *coga da se naeadaet* după ce s'ar sătură de-a binelea 162.

nápraeam vb. fac; *da nápraiš* să faci 147, 151; *coga nápraiš* când faci 173; *da nápraeš* să faci 120.

napred prep. adv. înaintea, mai înainte; 165. Vezi:

napret prep. înainte 143 (poate fi *napret* sau *napred*, ambele se aud în Macedonia).

nápraen adj. făcut; *naprdeni* făcuți 156.

naš pron. al nostru; *za našet ihtiza* pentru folosul nostru 118, 156

natre adv. înlăuntrul; 153.

ne adv. nu; *ne jivíme* nu trăim 121; *ne sedaat* nu șed 122 și pretut.

nebo sb. cer; *duri do nebot* până la cer 130; *néboto* cerul 116, 164.

neca conj. să, ca să; *neca i púštime* să le dăm drumul 162; *neca i sfăršit* să-i logodească 162; *neca imat* las' să aibă 163; *neca vardaet*

las' să păzească (ei) 163; *neca vlezaet* las' să intre (ei) 143 [greșit *nega* cași la 144, 145], 165, 166, 176 și pretut.

necoĩ pron. vre-un 143; vezi *nicoĩ*.

nédoleata sb. Dumineca 126.

nédella sb. săptămână 128.

negde adv. undevă; 152.

negoĩ pron. ale lui; *za négoite grehoĩ* pentru păcatele sale 142; *négoite* ai săi 125; *na négoite mesta* la locul lor 158.

nemam vb. nu am; *némaat* nu au 130; vezi: *inam*.

nesam vb. ouă (= a ouă), făt, nasc; *coga (nesaat sau : rostaat) ediša* (când fată ouă) când ouă 121.

névesta sb. nevastă; *nevéstite* nevestele 145; *za nevéstite* pentru neveste, mirese 178.

néznaen adj. neașteptat; *so nezndeno umirane* cu moarte neașteptată 147.

ni pron. pers. ne; *ni ratvaat* ne bucură, ne înveslesc 121.

nicoa pron. niciuna; *nicoa calt* nici o murdărie 155; *nicoa manğa* vreo mâncare 159.

nicoĩ, nícoe pron. nimeni 130; *nicoe dele* vreun copil 175; *necoĩ* vreun 143.

nihna pron. a lor; *k'ércata nihna* pe fica lor 160.

nihtite pron. ale lor 172.

ništo adv. nimic 147, 150; *ceva* 166, 172.

niza sb. colan, șir, arom. *báeru*; *edna niza ot smocfi* un șir de smochine 132.

noga sb. picior; *nózite* picioarele (ac.) 176; *gore na nózite* deasupra pe picioare 177.

noga sb. unghie; *nóg'ite* unghile 155.

noj sb. cuțit 155; *nójite* cuțitele 159.

nójița sb. foarfeci; *nojițata* foarfeci 135.

nok'i sb. noapte; *na pol nok'i* la miezul nopții 121.

nok'e adv. noaptea, în timp de noapte; *cradaet nok'ata* fură (ei) noaptea, pe timp de noapte, 145.

nos sb. nas; *ot nosot* din nas 139.

nosam vb. port. aduc; *za da i nosam* ca să le aduc 132; *nósaat* poartă 121; *da núsime* să purtăm 157.

nov adj. nou; 143; 171.

O

obesam vb. atârni; *da i obésime* să-i atârnam 155.

oblečam vb. îmbrac; *za da se oblečiș* să te îmbraci 152; *da oblečiș* să porți 178.

oblečen adj. îmbrăcat; 127.

obraz sb. obraz, față; *na obra-zot* la față 176.

oco sb. ochiu; *očite* ochii 141; *da ne zemaș ot oc* (sau *ot oco*) ca să nu-ți fie de deochi 150. (Balcamism); *so oči otforeni* cu ochi deschiși 168.

odózdola adv. de desupt; *ot odózdola* 169.

óčcarot sb. păstorul 168.

ofța sb. oae; *offite* oile 119, 169.

omecnam vb. inmoi; *omécnaet* înmoaie 134.

opașca sb. coadă; *ot opașcata* de la coadă 173.

ópitvam vb. întreb 181.

oram vb. ar; *za da oraat* ca să are 122.

orea sb. nucă; *órei* nuci 133.

oref sb. nuc 138.

orel sb. vultur; *órelot* vulturul 124.

órganot sb. plăpomă; 155. [Turc.].

orman sb. pădure; *vo ormanot* în pădure 117. [Turc. ormán].

óslabam (se) vb. mă nenoresc; *coga da se óslabiș* când te ai nenoci 170.

óspreti (sau poate *óspedi*) prep. înainte; *ot óspreti* de dinainte 157. (Azi la Bitolia *napred*).

ostam (= *óstavam*) vb. las, părăsesc; *da óstaaș* să lași 161.

ostanam vb. rămâi; *ostanit* rămâne 149, 155.

óstavam vb. stau, opresc, inces; *posle óstavit* apoi încetează 123.

óstinam vb. răcesc; *coga da óstiniș* când să răcești, când ai răci 169.

osum num. opt 179.

osum-đeset num. optzeci 180.

osumnáeset num. optsprezece 179.

ot prep. de; *ot dărva* de lemne 117; *ot vârba* de salce 117; *ot to-pólica* de plop 117; *ot sadéleto* din cuib 118; *ot óvie* din acestea 119; *ot crava* de vacă 120; *ot biulița* de bivoliță 120; *ot dălecu* de de-parte 120 și pretut.

otheram (se) vb. a se alege; *toga[i]* se *óberit* atunci se alege 165.

ótforam vb. deschid; *da ótforiș* să deschizi 171; *da ótforiș* să deschizi 147.

ótforen adj. deschis; *se oči ot-fóreni* cu ochii deschiși 168.

oti conj. căci; *oti davat* căci dau 119; *oti yet* căci este 120; *oti dónesat* căci aduc 120, 130.

otk'inam vb. scap; *da otk'i-name* să scăpăm 137; *ótk'inat ot sfit* scapă de toate 137; *otvá ótk'i-nah* abia scăpai 158; *ótk'inaa* scă-pară 144.

otlepam vb. deslipeșc; *da ne se ótlepat* ca să nu se deslipească 144.

otvá adv. abia 158.

ova(i) pron. ăst, astă; *ovaș pat* de astădată 144; *ova* aceea, aceasta 161; *óvie* aceste; *po óvie* după acestea 118; *ot óvie* din acestea 118; *bes óvie* fără de acestea 121; *sife óvie* toate acestea 131.

oven sb. berbece; *óvnite* berbecii 119.

ózati adv. îndărăt; *ot ózati* din-drărăt 157. [*Azi ot názati*].

ózdravam vb. mă însănătoşesc; *ózdraviş* te însănătoşeşti 141.

P

pao adv. iarăşi, 116, 117, 161 şi pretut.

padnam vb. cad; *cade da padnit* oriunde ar cădea 153; *coga padne* când cade; când ar cădea 165; *da ne padnaet* să nu cază (pers. III pl.) 172.

págurot sb. sticla; (ac.) 176. [*Ngr παγούρι*. Ar. *pāgūr*].

paigo sb. păianjen; *pāigot* (în text: ῥάlagot: *πάλακωτ*) păianjenul 125.

pambuo sb. bumbac; *pāmbucot* bumbacul 145.

panița sb. farfurie; *panițite* farfuriile 158.

papoo sb. buric; *pāpocot* buri-cul 141.

parādisot sb. paradisul; 182.

pasam vb. pasc; *da pasae* ca să pască 162.

paşa sb. paşe; *pāşaite* paşalele 146. [Turc.].

pat sb. dată, drum; *mnogu pati* de multe ori 123; *po mnóg'ite pati* de cele mai multe ori 125; *da k'i-nisaş za pat* să porneşti la drum 127; *ovaî pat* de astădată 144.

patea sb. raţă; *pātk'ite* raţele 124. [Romanic].

patam vb. păţesc, sufer, mi se întâmplă; *za da ne patiş nişto* ca să nu păţeşti nimic 150; 147.

pazar sb. târg; *na pāzarot* la târg 132. (Turc. *pazar*).

pazúata sb. sânul; *na pazúata* la sân, în sân 173.

pārst deget; *so pārstite* cu degetele 140.

pārsten sb. inel; *pārsteni* inele 166.

pārv adj. prim, întâiu; *pārvoto vino* vinul dintăiu 132.

pčenoa sb. porumb; 120.

pčenița sb. grâu 120.

péam (*pēam* două silabe) vb. cânt; *péaat* cântă [ei] 122; *peit harno* cântă frumos 123.

pečen adj. fript; *pēcino meso* carne friptă 170.

péčalam vb. căznesc, câştig; *da péčaliş* să te căsneşti, să te sileşti 152.

peda sb. palmă 140.

pédeset num. cincizeci 180.

pelin sb. absint; arom.; *piloinu* 157.

pengér sb. fereastră; *pengérite* ferestrele 143.

pepel sb. cenuşe; *so pépelta* cu cenuşe 148.

pepon sb. pepene; *ot péponi* de pepeni 134.

peram vb. spăl; *da perit* să spele 166.

pérnița sb. perină; *so pérnița* cu perina 169.

pesmo sb. cântec; *vo pésmite* la cântece 135.

pesoo sb. nisip; 173.

pet num. cinci 179.

pételot sb. cocoşul; *pételot* cocoşul 121.

pétița sb. călcăiu; *petițata* călcăiul 141.

pétița sb. nasture; *petlițite* nasturii 156.

petnāeset num. cincisprezece 179

petoo sb. Vineri; *vo pétocot* Vineri 177.

pīam vb. beau; *da go pieş* să o bei 170; *da ne pieme* ca să nu bem 133; *piat* beau (ei) 146.

pīlata sb. ferestruul 154.

pīle sb. puu 170; *pīlișta* [azi pl. *pīlita* și *pīl(i)ta*, și *pīl(i)ți*, Bitolia].

pīlīne sb. pușor; *pīlīneata* pușori 121.

plăcam vb. plăng; *plăcașt mali i gólemi* plâng mari și mici 130.

plașam (se) vb. (mă) speriu; *da ne se plașiș* să nu te sperii 165.

plemna sb. șopron; 173.

plivam vb. plutesc; *za da plivame* ca să plutim 137.

ploča sb. placă; *ploči plăci* 121.

po adv. mai; *po harno* (în text: *po oharno*) mai bine 120; *po mnó-g'ite pati* de cele mai multe ori 125.

po prep. după; *po óvie* după acestea 118.

póbegnam vb. mă duc, fug, îndepărtez; *za da ti póbegnat* pentru ca să ți se ducă 147.

poorivam vb. învelesc, acopăr; *căștite pocrivaat* izmenele acoperă 166.

póoriam vb. învelesc; *da go pócrieș* să o acoperi 154.

póorien adj. acoperit; 169.

pod prep. supt; *pod mișcata* supt subțioară 173.

poeas sb. brâu 156.

poelam vb. stăpânesc; ordon; *póelea* ordonă, a ordonat 116.

pol sb. jumătate; *na pol nok'i* la miezul nopții 121.

polen și **poln** adj. plin; *polna* plină 117; pline 130.

polja(h) sb. mîelc; *póljai* = melci (ac.) 177.

polnam vb. umplu; *za da i polnam* ca să le umplu 131; *da go polnit* ca să-l umplă 176.

poloinata sb. mijlocul; *na poloinata* prin mijloc 177.

póminam vb. trec; *za da póminam* ca să trec 137.

pómojam vb. ajut; *da pómojiș* să ajuți 128.

ponedélniioot sb. Lunea 127.

pop sb. popă, preot; *na popot* la popa 142.

posle adv. apoi 123.

postah sb. vale; *na póstahot* în vale 165.

póstela sb. așternut, pat; *na postélata* la pat 140, 155.

postelam vb. aștern; *da se póstelîș* să te așterni 135.

postam vb. postesc; *țet harno da postiș* este bine să postești 128.

post sb. post; *za póstite* pentru post 133.

potečen adj. umflat; 177.

povetam vb. aplec; *da póvetîș* să-ți apleci 136.

pózemam vb. încap; *pózemat* încape (în text: *só zemat*) 167.

póznañe sb. pricepere; 122.

pras sb. pras; *prísite* prașii; 134.

praznio sb. sărbătoare; *vo práznișite* la sărbători 133.

praznen adj. gol 142.

preag sb. prag; 150.

préocarpam vb. cârlesc; *da i précarpiș* să le cârpești 153.

pred prep. înainte 142.

predam vb. torc; *nega predact* las' să toarcă 145.

predel adj. gras; *se prédeli* sunt grase 167.

prédelam vb. îngrăș; *imaș da prédeliș* ai să te îngrăși 169. [La fel viitorul acesta în ngr. *ἐγείσς* *vă* *παχύνεις*; iar în arom. numai în acest loc viitorul cu *am*: *ai se te ngrași*; alb. deosebit: *k'e t'e ng'alesh*].

presen adj. proaspăt, fraged; *presni* fragede 132.

priatel sb. prieten; *so priatelite* cu prietenii 176, 133.

prilegam vb. a se cuveni; *prilegat* se cuvine 126; *prilegat da imat* se cuvine să aibă 141; *ne prilegat* nu se cuvine 166; *prilegat* se cuvine 170, 178.

próoopsam vb. pricopsesc, devin om trebnic; *sacat da prócopsat* se va pricopsi, se va face de treabă 176.

próoopsan adj. trebnic; *pro-cópsani* trebnici 149.

prodaam vb. vând ; 138.

próleta sb. primăvară ; *na próleta* în primăvară 124.

prosour sb. prescure ; *próscuri* prescure 142.

prostam vb. iert ; *za da ti prostaat* ca să-ți ierte 129.

prostáneto sb. iertarea, 182.

pruca sb. cuiu ; *pruk'i* cuiu 121.

puștam vh. slobod, dau drumul : 162 ; *da puștiș* să trimeți 129.

R

rábota sb. lucru ; *za da se faștant ot rábota* ca să se apuce de lucru 122 ; *ráboti* lucruri 136.

raoa sb. mână ; 134.

radvam vb. (mă) bucur, înveselesc ; *ni radvaat* ne înveselesc 121 ; *da se radviș* să te bucuri 144.

rádosen adj. bucuros, înveselit, 176.

rák'ia sb. rachi ; *ot rák'ia* de rachi 176. [Turc.].

rámoto sb. umărul ; *na rámoto* pe umăr, la umăr 147.

ránisam vb. rănesc ; *go rinisat* îl rănește 150.

raneam vb. nutresc ; *ne ranit* nu nutrește 125 ; *za da se ranit* pentru ca să se nutrească 126.

rano adv. dimineață ; 164.

ráneñe sb. hrană 130.

rásipam sb. stric, destrug, a-rom. *aspargu* ; *za da go rasipaat* ca să-l destrugă 119, 153.

rásk'inam vb. despic ; *da i rásk'inis* să le despic 177.

rastam vb. creșc ; *coga da rastuet* când ar crește 163.

rázbiram vb. pricep ; *coga ráz-birat* când pricep ei 124.

rázdeleam vb. împart ; *da ráz-deliš* să 'mparți 171.

rebra sb. coastă 167.

reca vb. râu ; *rék'ite* râurile 116.

rečam vb. zic ; *reče* zise 116.

rémeñe sb. curea ; *so rémeña* cu curele 157.

riba sb. pește ; *gólemi ríbi* pești mari 136 ; *ríbite* peștii 116.

riza sb. batistă, năframă ; *rizi* batiste 166.

rod sb. pom, fruct, 148 ; *rodot* fructul 153.

rodam vb. făt, nasc ; *gulábite* ... *rodut* porumbeii . . . fată 123.

ródnina sb. rudă ; *rodninata tfoi* pe verii tăi, pe rudele tale, pe părinții tăi 171.

rodvam vb. făt ; *rodvaat* (= *rodut*) fată 123.

roféa sb. trăznetul 165. [Din turc. sau alb.].

rogoz sb. rogojină ; *na rogoz* pe rogojină 171.

rosa sb. rouă ; 153.

rostat vb. făt, nasc ; *coga rostat eđița* când ouă, [când nasc, fată ouă] 121.

ruha sb. haină ; *rúbite* hainele 151 ; *șiroca ruha* haină largă 151 ; *beli rúbiști* haine albe 178. [Din turc.].

S

saat sb. ceas ; *saati* ceasuri 171.

sábia sb. sabia 155.

sábota sb. Sâmbătă ; *vo sabótata* (în transcriere greșit *sabótate*, în text : *sabotată*) 121.

sacam vb. vreau, doresc ; *aco sacaș* dacă vrei 153, 181 ; *sacat* doarește 123 ; (servește la formarea viitorului) : *sacat da prócopsat*, a-rom. *va se prucupsească*, ng. *Θείει προκόψη*, alb. idem ; 176 ; *oti sacaant ráneñe* căci vroesc hrană 130 ; *aco sacat* dacă vrea, dacă doarește 133 ; *aco sácame* dacă dorim 156.

sáoaiți vb. unipers., Arom. *as cíperă*, fulgeră 164 (greșit transcris : *sacaiči*).

sadéloto sb. cuibul ; *ot sadéloto* din cuib 118.

saea sb. anterior 152.

saltar sb. farfurie ; *saltărite* far-
furiile 159.

sam adj., adv. *sam* *ti* tu însuși,
tu singur 136 ; *samo* singur, de la
sine 165.

sat (sau poate mai exact: *sad*)
sb. ; *sătôite* (*sadôite*) *tfoi* vasele
tale ; 158.

sănțe sb. soare ; *sănțeto* soarele
147 (azi la Bitelia *sônțeto*) ; 148,
116.

soăpia sb. scumpete 130.

soărșen adj. rupt, sfărâmat ;
scărșina sfărâmată 136 ; *scărșina*
rupte 161.

soărșam vb. rup ; *se scărșit* se
rupe 167.

sooren sb. cizmă ; *da imaș scorni*
să ai cizme 174.

sorișno adv. într'ascuns 166.

scriam vb. ascund ; *cade se scri*
unde te ascunseși 181.

se pron. mă, te, se ; *sfile* se
stória toate se făcură 118 ; *se eadat*
se mănâncă 118 ; *se činit* se face
119 ; *za da se faștaat* ca să se
apuce 122 ; *za de se ranit* ca să se
nutrească 126 ; *se zastrașih* mă
speriai, m'am speriat 136 ; *da se*
pósteliș să te așterni 135 ; *da ne se*
zemaș ot oc ca să nu-ți fie de de-
ochiu 150 ; *da se mačcaș* să te
ungi 147.

seam vb. samăn ; *da seuet* să
semine 122.

seba sb. palmă 140.

sebe sb. însu-mi ; persoana mea,
a ta, etc. ; *sebe* se persoana lor 164.

sedam vb. șed ; *coga sedit* când
șede 123, 168 ; *da sedit* să stea 171 ;
ne sedaat nu șed (ei) 122 ; *da sé-*
dime să ședem 181.

sedum num. șapte 179.

sedumnăeset num. șaptespre-
zece 179.

sedum-deset num. șaptezeci 180.

sécade adv. pretutindenii, ori-
unde 129, 128.

seoot sb. arom. *săsăngă*, ngr.
кзпоота, fel de puțină 131.

sečam vb. taiu ; *sečit* tale 154,
155.

sega adv. acuma 132, 138, 140,
158 și pretut.

sek'irata sb. securea 154.

sélvia sb. chiparis ; *ot sélvia* de
chiparis 117.

seno sb. iarbă, fân ; *sénoto* iarba
175, 162.

setne adv. apoi 116, 131, 143
163, 166.

sfák'ata sb. cuscara 160.

sfatba sb. nuntă ; *sfătbita* nunți
135.

sfatot sb. cuscrușul ; 160.

sfárdel sb. sfredel ; *sfárdeloto*
sfredelul 149.

sfărșénata adj. logodita ; 163.

sfărșeniôt sb. logoditul 163.

sfărșam vb. sfărșesc ; *neca i sfăr-*
șit să-i logodească 162.

sfecar sb. socru 159.

sfécarva sb. soacră 160.

sfeco adv. în totdeauna ; 127.
(Probabil stă greșit pentru: *sfécoga*
cum se aude azi).

sfegta sb. ceară 142.

sfet sb. lume ; *vidoh mnogu sfet*
văzui lume multă 132 ; *sfetot* lumea
123, 146.

sfeto sb. floare ; *sfétata* florile
117.

sfeteț sb. sfânt ; *pred sfétețot*
înaintea sfântului 142.

sfiñe sb. porc ; *sfiñite* porcii 167.

sfița sb. haină ; *so sfița česna*
cu haine cinstite 152 ; *červéneta sfița*
haina roșie 177 ; *eadit sfitite* mă-
nâncă hainele 126.

sfe [din bec] pron. tot ; *za sfiot*
meseș pentru toată luna 127 ; *i sfițe*
se stória și toate se făcură 118.
116, 137, 143 ; *sfițe lúșite* toate re-
lele 151 ; *na sfițe* la toți 161, 178 ;
vezi și *se*.

sg'ivam vb. putrezesc ; *oli sg'i*

vaat căci putrezese 164. [Cunosc numai forma *gni(v)am*].

sin sb. fiu; *ot sinot* decât pe fiul 160; *sini* fii (sau cum e în text: *sinoi* = синове) 162.

slipănița sb. vărsat; *ot ~ de vărsat* 145.

siram vb. închieg; *da go sirit* ca să-l închege 169.

sirene sb. brânză; 169.

siriine sb. brânză 119 vezi și *sirene*.

siromah adj. sărac; *na siromasite* la săraci, al săracilor 146, 128.

se pron. tot (vezi *sfe*); *na site strana* în toate părțile 129 (probabil: *strani*); *site óvie* toate astea 134.

sk'éparot sb. târnăcopul 154.

slama sb. paie; 162.

slana sb. brumă 153.

slan(t)oc sb. nisip 133. [Din *slanocot*].

slatco (=zlatco) adv. dulce; 159.

slep sb. orb; *na slépite* la orbi 128.

slezam vb. cobor; *slegoh* mă coborii, mă dădui jos 161.

slisnam vb. alunec; *da ne se slisnam* ca să nu alunec 161.

slujam vb. serbez; *coga slujiș* când serbezi 128; *sa da slujiș vino* ca să torni, ca să cinstești vin 135.

slușam vb. auz; *da a slușuet* ca să o auză, ca să fie auzită 123; *colcu slușuet* câți ascultă 161.

smărda sb. moarte 148.

smia sb. șarpe; 173.

smiam vb. spăl; *taca se smiaet* așa se spală 155 (vezi *ismiam*).

smocfa, **smocva** sb. zmochin, zmochină; *zmocfi* zmochine 132; *edna smocva* un zmochin 138.

smreca sb. jneapăn 150.

snaa sb. noră; *i ot snaata* de cât pe nora lor (și de nora lor) 160.

snaga sb. corp; *snigata* corpul 134, 150.

sniam (jneam) vb. secer: *coga snieș* (= jneș) când seceri 175.

snópleto sb. snopul; 164.

so prep. cu; *so toa* cu acea 128 *i nemaat so șto da cupaat* și n' u cu ce cumpără 136; *so priatel'ite* cu prietenii 133, 134, 135, 141.

soc sb. zeamă; *so soc* cu zeamă 144.

son sb. vis 157.

sónasam vb. sfârșesc; *coga da se sónasiș* când să termini 164. [Turc.].

sopnam vb. împiedec; *da se sopniș* să te împiedeci 152.

sósane sb. sfârșit 161.

spane (*spane* ?) sb. somn, dormire; *ot spineto* din somn, din adormire 158.

splam vb. dorm; *aco spieș* dacă dormi 169.

sprostren adj. întins; *dărjit cril'eto spróstreñi* ține aripele întinse 124.

stádoto sb. turma; 168.

stanam vb. ridic, scol; *da stan- niș rano* să te scoli dimineața 164; *stanah* mă sculai 158; *vlacna mi stana* părul mi se ridică = mi se face părul măciucă; mă îngrozesc 158.

star adj., sb. bătrân; *stúrite* bătrânii 172, 161; *stara* bătrână; 139.

stečam vb. câștig; *da stéčime* să câștigăm 182.

stisnato adv. strâns, tare; *da go vărjiș stisnato* să-l legi tare 174.

stisot sb. zidul; 154.

sto num. sută 180; pl. *sta*: *dve sta, tri sta* etc., 180-181.

stoeam vb. stau; *s'oiť* stă 168; *stoľ* stătut, se produse 130; *stolaet* *vo vódata* stau (ele) în apă 125.

stól- sb. scaun; *vo stóloíte* în scaune 143.

stopen adj. topit 172.

storam vb. fac; *i sfiťe se stória* și toate se făcură 118; *po óvie si stória imáněto* după acestea se făcură dobitoacele 118; *yméťšite* se

stória poamele s'au făcut (=s'au copt) 129; *za da se storit*, ca să se facă 159; *stori* făcut 116.

studen sb. ger ; 126.

stúdeno sb. frig ; *coga ȳet stú. deno i studen* când este frig și ger ngr. *Έταν ήναι κρυάδα και ψόχραι* 126.

strah sb. frică ; *prilegat da imat strahot* se cuvine să aibă frică 142.

stramam vb. mă dau de rușine ; *ne se strâmaet* nu se rușinează, nu se dau de rușine 161 ; *oti se stramit* căci li este rușine, 175

stramen adj. rușinat, de rușine ; *i ne stramen* și nu de rușine (= necinstit) 128.

strámota sb. rușine 163.

strana sb. parte 138 ; *na site strana* [-i] în toate părțile 129.

strebo (pentru *strebzo*, cum se zice azi) sb. fir de argint sau aur ; filigran ; *ot strobot* (= *strebrot*) de filigran 156.

streda sb. Miercuri ; *vo strédata* Miercuri 127.

streha sb. streășină ; *vo stréhata* în streășină 143.

streșam vb. mișc ; *aco se streșit* dacă s'ar mișcă 174.

strete sb. mijloc ; *na strete* (și *streta*) la mijloc 156.

suo sb. osânză, slănină 167.

sudneț sb. judecător ; *sudnîțite* judecătorii 146.

su(h) adj. uscat ; *sui dărva* lemne uscate 153.

sum vb. sunt 140 ; *si ești* 127 ; *ȳet este* 117, 125, 126, 128, 161 ; *ȳe este* 167 ; *se sunt* (ei) ; *druđi se alte sunt* ; *se (h)arni sunt* frumoși 119 ; *se teșk'i sunt* grele 125 ; *se malečk'i sunt* mici 125, 130, 123 ; *caco da beh* par'că eram 157 : *cade beșe* unde ai fost 181 ; *bea eram* 161 ; *za da bidiș* pentru ca să fi 127, 159 ; *aco bidat* dacă ar fi 174 ; *taca da bidit* așa să fie 182 ; *da*

bidaet čisti să fie curate 159, 156, 151.

suren adj. verde ; *surénite* cele verzi 153.

súsliv sb. bale ; *súslivi bale* 172.

sușam vb. usuc ; *sa da ne i sușit* pentru ca să nu se usuce 153.

Ș

șédeset num. șaizeci 180.

șeș num. șase 179.

șeșăstisam vb. (mă)uimese ; *șe-șăstisa* am remas uimit 132.

șeșnăeset num. șaisprezece 127 179.

șetam vb. mă plimb ; *cade șetaze* unde te plimbași 181.

șlam vb. cos ; *da șieș* să coși 152 ; 127.

șiroo adj. larg ; *șiroca* largă 151 ; *șirok'i* largi 151.

ștăro sb. barză ; *ștărcoite* berzele 124.

știța sb. scândură ; *știțite* scândurile 149.

șto pron. ce, care ; *so toa șto mojiș* cu acea ce poți 128, 158, 163, 165, 166 ; *zașto* de ce, pentru ce 144. Vezi : *zașto*.

șupelca sb. fluer ; *da bieș șupelcata* să cânti din fluer 140.

T

taca adv. așa, astfel ; *da ne călnaet* tocă *taca* să nu blesteme în deșert 172, 127, 141, 137.

tărgam vb. trag ; *me tărgaa* mă trăgea 157.

tărn sb. spin ; *imat tărné* are spini 148,

tărpam vb. sufer, rabd ; *da tărpam* să sufer 140.

toaeam vb. ȳes ; *nega go tcaeat* să-l ȳeasă 145.

te pron. pe tine, te ; *te bólaet* = e dor 141.

tečam vb. curg ; *me teče* îmi curge 193.

tegnam vb. cântăresc; *neca teg-nit las'* să cântărească 165.

tellosam vb. sfârșesc; *da telio-saș* să sfârșești. [Ngr. ἐτελήωσα, din τελέωωω].

tenđer sb. tingir; *vo ténđerot* în tingir 159. [Turc.].

teram vb. gonesc, alung; *za da teraș* ca să alungi 151; *se terat* se alungă 148.

tesen adj. des; *tesna sa e a* strâmt anterior 152, 156 (greșit cules: *teșen*).

testot sb. socrul 159.

téstata sb. soacra 160.

teșka adj. greu; *gășk'ite (gis-k'ite)* *se teșk'i* găștile sunt grele 125.

tfoi pron. ale tale; *rodínata tfoi* pe rudele tale 129 (= pe verii tăi); *comșite tfoi* pe vecinii tăi 129, 136; *tfoite ráboti* lucrurile tale 136; *tfoata cuk'a* casa ta 144, 149, 155; *défata tfoi* pe copiii tăi 145, 147, 155; *tfoata zdrávie* pag. 170, pentru *tfoeto zdrávie*.

ti pron. tu 136, 176.

ti pron. îți, ție; *za da ti póbeg-nat* ca să ți se ducă 147.

tie pron. acei; *tie što imaat* ace, cari au 122, 149, 163, 173.

to pron. astă; *to véčera* astă-noapte 157.

toa pron. acea; *so toa što mojiș* cu acea ce poți 138; *za toa* pentru aceasta 146, 147.

tóaram vb. încarc; *da go tóariș* să-l încarci 175.

tocu conj. dacă, însă 119, 120, 122, 125, 129, 130 și pretut.; adv. „numai”: *tocu tri mésefi imat glas* numai trei luni au glas 123; *tocu* îndată ce 168; *tocu taca* în deșert; doar așa 172.

toga(l) adv. atunci 165.

togaș adv. atunci 131.

toī pron. acela 165.

top sb. ghiulea 173. [Turc.].

toplivam vb. încălzesc; *tóplivat* (pentru *tóplivaat*) încălzesc ei 134.

topol adj. cald; *topla manğa* mâncare caldă 129.

topólíca {sb. plop; *ot topólíca* de plop 117.

traeam vb. durez; *trait mnogu zaman* durează mult timp 152.

trápeza sb. masă; *trapézata* masa 128. Ngr. τραπέζα.

tresca sb. friguri; 158.

treva sb. iarbă 162; *trévata* ier-burile 117.

tri num. trei 123, 178.

trieset num. treizeci 180.

trínáeset num. treisprezece 179.

triți sb. tărițe; *so soc ot trițițe* cu zeamă de tărițe 144.

triandafil sb. trandafir; *ot trian-dáfilot* de trandafir 148. [Ngr.].

troșea (tročoa) sb. fărâmă; *trošk'i (tročk'i)* fărâmături 126 (am-bele forme se uzitează și azi).

trup sb. corp; *trupot* corpul 150; *na trupot moī* la corpul mieū 158.

trua (= *troa*) puțină 170.

tupánița sb. pumn 139.

turam vb. vărs; *oti se turit dolo* căci se varsă pe jos 175.

turo sb. turc; *za tūrīțe* pentru turci 178.

turoam vb. împing; *da turcaș* să împingi 141.

T

țárofa sb. biserică; *na țárcfata* la biserică 141.

țárn adj. negru; *gávranot jet țárn/o* corbul este negru 125.

țel adj. întreg 171; *țela* întreaga 144.

țepam (sau *čepam* ?) vb. despic. 155.

țeșel sb. pieptene; 156.

țeșlam vb. piepten; *da țeșlime* să pieptenăm 156.

țirévata sb. pl. maște 167.

U

úba(v) adj. adv. frumos ; *úbavo* frumos 120 ; *moşni úbao* foarte frumos 122, 165.

ubetca sb. cercel ; *ubétk'ite* cerceii 155.

uěam vb. învăţ ; *da ũ-uěuet na hárnoto* să-i înveţe la bine 160.

udram vb. bat, lovesc ; *udriş* loveşti, baţi 166 ; *me udri* mă lovi 139.

úgolvam vb. despoiu ; *ugólvaat* despoaie 146.

úgream vb. lucesc ; *coga úgreit* când luceşte, când răsare 147.

uho şi **uvo** sb. ureche ; *ot úşite* de urechi 155.

uĵalvam vb. amărăsc ; *da ne se uĵalviş* să nu te întristezi 144 ; *uĵulvit* amărăşte 150.

úlišta sb. stupi de albine ; *imam i úlišta mnogu* am şi stupi de albine mulţi 138.

um sb. minte ; 122 ; *v-ume* (= *vo ume*) în minte, în grije 151. [Azi în Bitolia forma obişnuită se aude *vo umot*].

umbram vb. mor ; *Coga da um-brit* După ce va muri 170.

umen adj. inteligent, cuminte 149.

umíraŋe sb. moarte 147.

umam (se) vb. mă gândesc ; *da se umiş* să te gândeşti 149.

urĉa sb. urdă 120.

urivam vb. destrug ; *ne se úrivit* nu se destruge 174 ; *uriva(a)t* destrug 154.

usta sb. gura ; *ústata* gura 141.

ušte adv. încă 131.

V

vadam vb. adap ; *da se vadit* ca să se adape 139.

valăiĉa sb. văltoare, arom. *drăş-teulă* 155.

var sb. var 121.

vardam vb. păstrez 138 ; *da se vardit* să se păzească 134 ; *vardit* păzeşte 168 ; *neca vardaeť* (greşit redat *vartaet*, cu *t*) las'să păzească 163.

varam vb. fierb ; *coga da variş* când ai fierbe 159 ; *toĵ što varit* acel care fierbe 176 ; *coga da vareat* după ce ar fierbe 131.

varen adj. fiert ; *vĉreno pile* puin fiert 170.

vălna sb. lână 119.

vărĵam vb. leg ; *da go vărĵiş* să-l legi 174.

vărnit vb. unipers. plouă ; *k'e vărnit o* să plouă 164.

vărşam vb. treer ; *da vărşiş* să treeri 164.

večera sb. sară ; *to vĉčera* astă sară, astă noapte 157.

veeam (*veĉam*) vb. svânt ; *da veiş* să svânti 165 ; *coga veit* când suflă 165.

vėllgden sb. Paşti 178.

verzen (*vărĵen*) adj. legat ; 157.

vetca sb. ramură ; *vĉtcata* 148, 151.

vĉtroto sb. vântul 165 ; *ot vĉtroite* de vânturi 137.

vezam vb. brodez ; *da vezit* să brodeze 166.

viasam vb. grăbesc ; *da ne se viasaş* să nu te grăbeşti 175. [Ngr. aor. *ĉĉiaca*].

vioam vb. strig ; *pĉtelot coga vīcat* cocoşul când cântă 121. [De observat că Daniil întrebuinţează un grecism, traducând pe ngr. *ὁ πατρι-vός φωνάζει*, prin *cucotlu strigă* (în loc de *cântă*), bulg. *vicat*, alb. *ĉerĉt* (= *kendon*) ; *vīcaat* strigă (ei) 130.

vidam vb. văd ; *da go vidiş* să-l vezi 171, 175 ; *vidoh* văzui 132, 157.

vila sb. furculiţă *vīlata* furculiţele 159.

viliĉata sb. falca 177.

vino sb. vin 133, 135 ; *părvoto vino* vinul dintăi 132.

visoco adv. sus; 124.

vlaio sb. mreaie; *vlacot* mreaia 136.

vlaono sb. păr, fr. poil, cheveu; *vlacna mi stana* părul mi se ridică (mi se face măciucă) = mă îngro-zesc 158; *vo vlăcnata* pe păr 172.

vlezam vb. intru; *k'e vlezam* o să intru 136; *vlezit* intră 153; *cade vlezat* ori unde intră 126; *neca vle-zaet* las să intre 143.

vrăpăina sb. vrabie; *vrăpăi-riata* vrăbiile 125.

vreme sb. vreme, moment 169; *i barat vreme* și caută momentul 119; *na vrémelo* la vremea lor potrivită 162; 163.

vesto sb. sac; *vo vréstata* în saci 174.

vrata sb. ușe; *da ótoris vrátite tfoi* să deschizi ușile tale 147.

vreten sb. fus; *so vreténeto* cu fusul 145.

vo prep. în, la; *vo ormanot* în pădure 117; *stoiat vo vódata* stau (ele) în apă 125; *vo nedélcata* Du-mineca 126, 127, 143, 170, 171 și pretut; *v-ume* în gând, în minte, în grije 151.

voda sb. apă; *vo vódata* în apă 125, 139, 170.

vodeničarot sb. morarul 166.

vodénița sb. moară, 165.

vol sb. bou; *vóloite* boii (acus.) 122; *na volóite* la boi 162.

volo sb. lup; *volcot* lupul 118; *ot vólfițe* de lupi 168.

volnen adj. lănos, de lână 156.

vosoo sb. ceară 138.

voșoa sb. păduchi; *vošk'i* pă-uchi 156.

vozam vb. plutesc; *za da vó-zime* ca să plutim 137.

Z

za prep. pentru; *za čóecot* pen-tru omul 118; *za našet ihtizá* pen-

tru folosul nostru 118; *za da go rasipat* pentru ca să-l destrugă 119, 122, 126, 127 și pretut.

zab sb. dinte; *vo zăbite* în dinți 169, 140.

zabram vb. opresc; *me zabra* îmi opri 139.

zácoleam vb. taiu; *coga da zá-colaet* când să taie, când ar tăia 173.

záoopam vb. îngrop; *da go zá-copaș* să-l îngropi 171.

zædno adv. dimpreună 137, 144, 162.

záere sb. proviziune 127. [Turc.]

zágärnam vb. îmbrățișez; *da se zágärniș* să te îmbrățișezi 176.

zág'inam vb. rătăcesc, pier; *cade zág'ina* unde rătăciși 181.

zahnét sb. caznă, trudă; *mnogu činit zahmét* mult se trudește 126; [în text, unde probabil este greșală stă: ζαμέτ. Este turc. *zahnét*].

zaeao sb. iepure; *zäiři* iepur, 178.

zálepam sb. lipesc; *da zálepiș* să lipești 150.

zaman sb. vreme, 131, 152. [Turc.]

zámrazen adj. înghețat 174.

zanat sb. meșteșug; *na ftóito zanaat* (pentru: *zanat*) în mește-șugul tău 135, 146. [Turc.]

zápaleam sb. aprind; *da go zá-palit* să o aprinză 142; *da zápalış fúrnata* să aprinzi (= să încălzești) cuptorul 153. [Tot așa în Dr., Arom. Ngr., Alb].

zarár sb. pagubă, 126; *zárarot* paguba 144. [Turc. *zarár*].

zástanam vb. încetez; *zdstana*, încetează 123.

zastrašam vb. mă speriu; *se zastráših* m'am speriat 136.

zašto=pentru ce 144. (Vezi *što*.)

zavárnița sb. zăvor 147.

zärn sb. bubă; *coga imáš zärna* când ai bube 147.

zárnoto sb. grăuntele 165.

zbor sb. cuvânt; *zborot* cuvântul 150.

zdrav adj. sănătos, tare; *grañ* *zdravo* fasole tare 133, 153; *dtrefi* *zdravi* stâlpi tari 173.

zdrávie sb. sănătate; 170.

zelca sb. broască țestoasă; *zelk'i* broaște țestoase 177.

zelen adj. verde; *zeleno* ăl verde, verdele 178.

zel'e sb. varză; *zē'ta* plur. varza 117.

zemam vb. ieau; *da zemam* să ieau 133; *zemiș tfoata zdrávie*iei sănătatea ta = te reinsănăto. șteți 170; *da zem.ș* să iei 173; *da ne se zemaș ot oc* [oco] ca să nu-ți fie de

deochiu 150; *po zemat* încape 167 (în text: *so zemut*); vezi: *poze-mam*; *da zemit* să iea 142; *zemaat* ieau (ei) 122; *zedoh* lua!, am luat 139; *me zede tréscata* mă apucară frigurile 158.

zemea sb. pământ 121; *zêmeata* pământul 116, 174.

zeto sb. ginere; *zétoto* ginerele 160.

zgórivam vb. scol; *zgórivat* scoală 121.

ziafét sb. petrecere; *vo ziafétite* la petreceri 135. [Turc. *ziafét*].

zima sb. iarna; 124.

zvesda (*zvezda*) sb. stea: *zves-dite* stelele 116.

INCHEERE

Aromân. Câteva cuvinte despre termenul *Aromân*, întrebuințat aici și în celelalte scrieri ale mele, pentru desemnarea Românilor așezați în Peninsula-Balcanică, cari, deși strâns uniți prin una și aceeași limbă cu celelalte trei trunchiuri de Români, cu Daco-Românii, Istro-Românii și Megleno-Românii, se disting totuși de aceștia prin micile deosebiri de limbă, deosebiri ulterioare despărțirii Românilor, neînsemnate, întru cât *toate* își găsesc explica-re în limba română antedialectală, adică în limba vorbită de toți Românii înaintea de despărțirea lor.

Acest termen mi s'a părut ca cel mai nimerit din următoarele considerațiuni:

Este cel mai apropiat de cuvântul *Român*, la care punând înna-inte *a*, avem pe *Aromân* și înfățișem în acelaș timp una dintre particularitățile acestui graiu, neexistentă în celelalte dialecte ro-mâne, anume particularitatea de a antepune pe *a* la toate cu-vintele începătoare mai ales cu lichidele *r* și *l*. Bine înțeles că această particularitate nu-i generală la Aromâni, dar totuși destul de răspândită ¹⁾.

Orice alt termen am fi preferit pentru a-i desemna, ar fi fost și mai puțin potrivit, pentru cuvântul că Aromânul, după ra-mura din care face parte, se numește pe sine diferit, cu toate că numirile ce-și dă se derivă toate din *Romanus*.

Astfel Aveliații, Perivoliații, Brăjații, Băișaiții, Crușovenii etc. se numesc *Arumân* (— *i'n*), *Armân* (*-i'n*); Sămăriniații și Smic-

¹⁾ Fenomenul acesta în Aromâna este o firească dezvoltare organică datorită greutateii rostirii acestor consoane și care apoi, prin analogie, s'a întins și asupra altor consoane, fără însă a se generaliza. Acelaș fenomen îl întâmpinăm și la alte popoare romanice, anume la Catalani, Gasconi, Engandini etc. cfr. Gröber, *Grundriss* ² § 53, pag. 866; idem pag. 757, § 31; Mayer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, I, § 383; I. Cornu, *Romania* XI, 75—79; R. Geheeb, *Prosthetisches a und s in Rumänischen*, Leipzig.

șatii : *Rumî'n*; Moscopolenii, Fărșeroții, Muzăchiarii etc.: *Rrumăn*, *Rrămân*, *Rrmăn*.

Oricare din aceste denumiri am fi ales, n'ar fi cuprins pe toți Aromânii și ne-ar fi îndepărtat de : *Român*.

Singura obiecțiune serioasă, ce s'ar putea ridica în contra adopțării acestui termen, ar fi că-i neologism. Dar aceasta nu strică. Tot așa se petrece lucrul și cu *Român*, de care ținem să nu ne îndepărtăm, ca unul care a pătruns dela renașterea poporului nostru adânc în limbă, încât nu-i manifestare a vieții românești de care el să nu fie strâns legat.

Și mai puțin nimerită ar fi fost întrebuițarea unor termini ca *Macedo-Român*, *Român dela Pind*, *Român din Turcia europeană*, *Român din Epir* etc., denumiri bune și la locul lor numai când vroom să vorbim de Aromânii din Macedonia, dela Pind etc.

Tot așa de nepotrivită este și întrebuițarea numirii de *Român dela Sud*, pentru care pledează G. Meyer¹⁾, numire datorită întâiu lui H. Schuchardt, căci nu toți Românii dela Sud sunt Aromâni, ci mai sunt și Daco-Români, după cum la Nord au putut fi sau mai sunt încă colonii aromâne.

Tot acelaș lucru se poate spune și despre numirea de *Român din dreapta* sau *din stânga Dunării*.

Nu mai vorbesc despre netemeinica întrebuițare a unor termini batjocoritori ca *țânțar* și *cuțovlah*. Românii de pretutindeni au privit ca batjocoritoare și înjurie chiar numirea de *vlah*. Iar când nevoiți au fost s'o întrebuițeze, mai mult ca termen consacrat a fi desemnați de străini, au făcut-o în contra voinței. Acei însă la cari conștiința națională eră deșteaptă, nu s'au codit să adauge pe lângă *vlah* și un alt termen, menit să-l înnobileze. Așa a procedat și Ucuta. Pe coperta lucrării sale *Noua Pedagogie*, în mândria sa de Român nu putea suferi denumirea de *vlah*, socotită ca înjositoare. De aceea în dorința de a nu fi neînțeles, dar și în voința de a-și împacă mândria sa de român, adăogă înaintea lui *vlahos* cuvântul *Romanos* (Român): Νέξ παι-

1) G. Meyer, Alb. Stud. IV, pag. 8: «Der Name Aromunen, den Weigand gewählt hat, erscheint mir wenig glücklich. Ich brauche Südrumänen, als Abkürzung vl., d. i. vlachisch, das Nordrumänische kurze ich rum., d. i. rumänisch.»; Iar I. Popovici, *Romania*, vol. 32, Anul 1903, pag. 121 se roștește în vederea părerii aci admise.

δαγωγία..... τοῦ μαθεῖν τὰ νέα παιδία τὰ ῥωmano-βλάχικα γράμματα εἰς κοινὴν χρῆσιν τῶν Ρωmano-βλάχων.

Identic se petrece lucrul cu coloniile aromâne stabilite în Austro-Ungaria, mai ales în Budapesta și Viena. Acestea impuneau drept numire comună pentru Greci și Aromâni pe Ρωμα-οβλάχος, adică *Romano-vlah*, termen ce nu odată numai îl găsim pomenit fie pe cărțile didactice tipărite la Viena pentru copii greci și români, fie pe cărți cu alt cuprins, dar tipărite cu cheltuiala comunității ortodoxe greco-române.

Admițând în limba noastră ca termen tehnic pe *Aromân*, ar trebui să fim consecinți în procedeul nostru și când îl întrebuițăm în limbile străine, și, după cum scriem fr. Roumain, germ. Rumäne, serb. Romuni, sau Rumuni, ngr. Ρουμοῖνος, Ρωμοῖνος, etc., să spunem și să scriem tot așa fr. Aroumain, germ. Arumäne, serb. Aromune, Arumune, ngr. Ἀρουμοῖνος, Ἀρωμοῖνος etc., după cum și face în fr. Mario Roques (cfr. Romania, XXVIII, pag. 309, An. 1898 și ulterior) și alții, Români și străini.

Weigand se servește în germ. de forma *Aromunen* (cfr. Aromunen I, pag. VII; II, pag. VII, VIII) și în românește de *Arămăn* (cfr. Enciclopedia Română, art. *Arămăn*); considerația ce l'a determinat pe Weigand în alegerea cuvântului *Aromunen* o mărturisește singur: «Aromunen ist die deutsche Form, die am besten der nördlichen einheimischen entspricht» (Arom., II, pag. VIII¹⁾). S'ar fi putut servi cu toate astea tot așa de bine de *Arumänen*, fără să fi fost nevoie de înmulțirea terminilor cu încă

1) De altfel să nu se crează că Weigand este primul căruia îi trece prin gând această nouă denumire. Deja forma *Romunen*, pentru desemnarea Românilor, a fost pusă oarecum în circulație cam de pe la 1848 și se găsește tipărită dela 1854 de Neigebaur. Weigand n'a făcut decât să adauge proteticul *a-* la o formă care n'a reușit să se încetățenească în germana, cași *Rumunen* a lui Miklosich, de-asemena înaintea acestuia întrebuințată. Pe de altă parte nu puțini sunt scriitorii cari ne transmit numele de *Român* supt forma *Romanen* (Leake, 1814), *Romounis* sau *Romains* (Pouqueville 1820), Ρωμοῖνος (Philippides, 1816) etc. Vezi în privința aceasta judiciosul și amănunțitul studiu al Dr. Theodor Gartner, *Ueber den Volksnamen der Rumänen*, Czernowitz 1893 (Sonderabdruck aus den «Bukoviner Nachrichten»), în care se dă în modul cel mai conștiincios și aproape complet toată literatura în care se vorbește despre diferitele numiri date Românului și de unde de sigur s'a inspirat și Weigand în alegerea denumirii de *Aromunen*.

unul în limba germană, care nu aduce nici o lămurire mai mult, terminul din urmă fiind destul de clar și cuprinzător¹⁾.

Mai nenorocos a fost Weigand în alegerea numirei de *Arămăn*, care nu se aude nicăiri. Greșit susține el, că se aude la nord. Trebuiă, loc. cit., *Arămăn* pus în paranteze și însoțit de semnul întrebării, ca nesigur, ci nu *Arumân*, cum face Weigand.

De asemenea mă ridic în contra întrebuirii terminilor de : nord, sud, centru, de cari se servește mai cu samă Weigand, când vrea să arate locul unde se aud anumite particularități din graiul aromân ; și aceasta o fac din pricină că Aromânii, atât în trecut cât și în timpul de față, au fost și sunt amestecați, trăind laolaltă la nord, sud sau centru, Aromâni din diferite ramuri, din deosebite *fari*, cum se zice în graiul lor. Cele mai apte numiri în această privință ar fi desemnarea lor după denumirile locale, ce obișnuiesc ei înseși să și le dea, cum deja cu un secol înaintea făcea G. Roza (cfr. *Prefața*, dela *Măestria ghiuvăsirii*, Pesta 1809).

Alfabetul.—Nici o îndoeală nu încapă că Aromânii s'au servit de alfabetul grecesc și înainte de Cavalioti, Ucuta și Daniil, în scrierea limbei lor, întrebuițând semne deosebite pentru sunetele cari nu puteau fi redată prin caracterele grecești sau lăsându-le cu totul neexprimate. Se procedă la fel cum se face și azi la Aromânii din Epir și din Albania, când se servesc de caracterele grecești în transcrierea limbei lor, bunăoară în scrisorile lor. Și tot acelaș procedeu urmează și școlarii aromâni, cari, ur-

1) G. Meyer, *Indogerm. Forsch.*, V. pag. 71, întâmpină cu următoarele aprecieri inovațiunea terminologică a lui Weigand : «Auch für die Benennung «Aromunen» vermag ich nicht zu erwähnen, sie wird den wenigsten, die den Titel des Buches lesen, verständlich sein. Wir nennen jetzt allgemein die Bewohner des Königsreichs und der angrenzenden Teile Ungarns «Rumänen»; der Name «Romunen» oder «Rumunen», den Z. B. noch Miklosich brauchte, ist wohl ziemlich ganz abgekommen. Bei Weigand handelt es sich um allernächsten Verwandten dieser Rumänen; warum soll man also nicht auch im Namen diese Zusammengehörigkeit zum Ausdrucke bringen? Makedonische Rumänen ist gewiss wenig passend; aber warum nicht Süd-rumänen oder Balkanrumänen oder (von ihren Hauptsitzen) Pindusrumänen?» Iar I. Popovici, *Romania*, vol. 32, Anul 1903, pag. 121 zice : «M. Weigand les nomme (pe Aromâni) en allemand *Aromunen*, forme qui ne me semble pas logique; on appelle les Roumains en allemand *Rumänen*; en partant de là, si nous procédons logiquement, *Armâni* sera en allemand *Arumänen*, et non *Aromunen*. *Aromunen* ressemble beaucoup au *Rumunen* de Miklosich, nom mal fait, qui n'est que la transcription allemande de *Rumun-i*».

mând la școli grecești, se văd siliți a-și notă în graiul lor de mamă diferitele explicări date în grecește, pentru mai buna lor pricepere. Voi da o singură pildă din felul cum transcriu ei pe *ă* (respectiv *î*) și *oa*, pentru ca oricine să-și facă o idee.

Se știe că limba greacă este lipsită de sunetul *ă* și *oa*, așa că nici în alfabetul grecesc nu s'a simțit nevoea unui semn grafic atât pentru *ă* cât și pentru *oa*.

Din pricina aceasta Aromânul s'a văzut nevoit să nascocoască un semn pentru fiecare din ele deși nu întotdeauna. Astfel vedem că de cele mai multe ori pe *ă* (*î*) îl redă prin *α* sau *ε*, adică prin *α*, însoțit de un semn. Nu rare ori însă și prin simplu *α*, prin *αα*, sau prin *ς* (*ou*): *πςνα* (= până), cum găsesc în nenumărate scrisori.

Pe când alții au putut întrebuiță un semn grafic deosebit. De pildă dascălul Pepi, despre care vorbește C. Belimace în *Calendar Aromân* 1909, pag. 93, întrebuiță un *ε* așezat întors *ο*, ca să redea pe *ă*.

Pe *oa* (*ăd*, *qă*), mai întotdeauna în scrisorile ce-mi stau la dispoziție, îl văd redat prin simplu *o* sau *ω*. Bună oară *έμινι* (= oameni), *έσπε* (= oaspe) etc., așa cum îl găsim des și în cei trei scriitori aromâni pomeniți.

Că mulți vor fi scris fără nici o sistemă este foarte explicabil.

Las mai jos să urmeze, pe lângă alfabetul folosit de Daniil, Cavalioti, Codex Dimonie, Ucuta, alfabetul utilizat de G. Meyer în transcrierea lui Cavalioti, și cel de mîine în redarea fonetică a lui Ucuta, Daniil, Cavalioti și a părții bulgărești a lui Daniil. Alfabetul meu nu-i decât cel întrebuițat în genere în diferitele mele lucrări, când e vorba de transcrierea dialectului aromân și meglenit.

Cu privire la alfabetul lui Daniil și Cavalioti, vezi observațiile făcute de Mikl., R. U. II, pag. 8—9; iar cu privire la cel din Codex Dimonie, vezi Dachselet (P. Th.): *Didahia alu ayu Antoniu*, pag. 4—7. (In «erster Jahresbericht des Instituts für rum. Sprache»).

Papahagi	Meyer	Daniil	Cavalioti	Dimonie	Ucuta
a	a	α	α	α	α
ă	ă	α, α	α	α, αα, α	α
b	b	μπ, π	μπ	μπ, π	μπ
c	k	κ	κ	κ, κγ	κ

Papahagi	Meyer	Daniil	Cavalioti	Dimonie	Ucuta
č	tš	τς	τς	τς, τςς	τςσ
d	d	τ	ντ	τ, ντ, νντ, .τ	θ, ντ
đ	dz	τς	τς, ντς	τς, τςς	θς
δ	δ	δ	δ	δ	δ
e	e	ε	ε, αι	ε	ε
f	f	φ	φ	φ, υ	φ (rar υ)
g	g	γκ, κ	γκ, κ	γκ, κγ	γκ
ğ	dž	τς	τς, ντς	τςς	θςσ
g'	g	γκ	γκ	γγ	γγ
γ	γ	γ	γ	γ	γ
h	h	χ	χ	χ	χ
h'	h	χ... (i)	χ (...i)	χ (...i)	χ (...i)
i	i	η, ι, υ	ι, η	η, υ	η, υ, (ι)
j	—	ζ	—	ζς	ζσσ
k'	k (...i)	κ (...i)	κ (...i)	κ (...i)	κ (...i)
l	l	λ	λ, λλ	λ, λλ	λ,
l'	l'	λ, λλ	λλ, λλι	λλ, λ	λλ, λυ
ll	—	λλ	—	—	λλ
m	m	μ	μ	μ	μ
n	n	ν, νν	ν	ν	ν
ñ	ñ	νν, ν	νν, ννι, νι	ν, νν, ννη	μ ^c
o	o	ο, ω	ο	ο, ω	ο, ω
p	p	.π	π	π, μπ	π
r	r	ρ, ρρ	ρ	ρ, ρρ	ρ
rr	ř	ρρ, ρ	ρρ	ρρ, ρ	ρρ
s	s	σ, σσ	σ	σ	σ
ș	š	σ	σσ, σσι	σσ, (στ στ ?) ¹⁾	σσ ²⁾
t	t	τ	τ	τ	τ
ț	ts	τς	τς	τς	τς
θ	θ	θ	θ	θ	θ

1) Trebuie să fie o greșală de oetire sau o confuzie de litere. Neavând mănuscrisul supt ochi nu ne putem totușpronunța. Probabil este acelaș sigma, dar îndoit, cu care Ucuta transcrie pe ș, și pe care autorul l'a cetit greșit σστ, în loc de σσ, sau un semn deoschit pentru exprimarea lui ș. (Vezi pag. 63 în faximil, rândul prim, cuvântul *așteaptă*, rândul 6 ș, rândul 8, cuvântul *agărși*, etc., felul cum Ucuta transcrie pe dublul σ, care pare a fi un σσ).

2) Semn deosebit. Vezi nota de mai sus și observări.

Papahagi	Meyer	Daniil	Cavalioti	Dimonie	Ucuta
u, ũ	u, ũ	ou	ou	ou, oŭ	s (=ou), oŭ
v	v	β	β	β	β
ŵ	y	γ... (i, e)	γ, γ', γε	γ, γ', γε	γε, γ'
x	—	ξ	—	ξ, xξ	ξ
z	z	ζ	—	ζ	ζ

Observări. — 1. Din aruncarea unei priviri asupra tabeli de mai sus, reese că deosebiriile dintre alfabetele Daniil, Cavalioti, Dimonie, Ucuta, nu sunt prea mari; micile deosebiri se văd mai cu seamă la literile pentru cari alfabetul grecesc nu posedă sunete. Deși multe ori acești autori nu se aseamănă între ei, totuși, toți se încearcă să întrebuițeze pentru sunetele aromâne, neexistente în grecește, litere deosebite de cele ale insuficientului alfabet grecesc. Faptul că semnele acostea de distingere sunt aproape aceleași la toți, exceptând pe Ucuta, ne face să presupunem că ele se reduc la încercări anterioare lor; probabil la felul sistemului de scris întrebuițat p'atunci în Moscopole.

Bunăoară toți redau pe *ă* (*i*) prin α^1 cu semn dedesupt, sau prin doi *aa*, *ꝥꝥ* etc. (Dimonie). Firește nu în totdeauna, după cum se poate constată din Daniil și Dimonie. Aceasta însă provine fie din neglijență, fie din lipsă de semne îndestulătoare, fie că nu se simțea neapărată nevoie.

Insuși asprul Ucuta, care ne dă cel mai desăvârșit alfabet aromân din elemente grecești, mărturisește că semnele și tonurile se întrebuițează doar mai mult „*din pricina copiilor, căci putem și fără dânsule să cetim*” (vezi pag. 67 5); de altfel cum și face în paginile dela sfârșitul opului său, când, pe semne, îi crede pe copii destul de înaintați în modul de a ceti și scrie și fără semne, fără accente, — dacă cumva nu s'ar datori altuia corectura acelor pagini.

Singurul Ucuta dintre toți inzistă în prefață și pag. urm. asupra sunetelor românești, cari lipsesc alfabetului grecesc (pag. 66—72). Face deosebire între *ă* și *î*² pag. (69 7; deosebește pe *u* lung de *ũ* scurt (pag. 67), și stăruiește în explicările ce le face asupra diftongilor, de asemenea neexistenți în grecește, deose-

1) Vezi G. Weigand, *Vierter Ichresbericht d. Inst. für rum. Sprache*, pag. 137.

2) Probabil, *ă* se rostea ca azi la Fărșeroți în vorba *mănă*, pe când *î* ca azi în cuvintele: *ăți*, *avăți* (=auzi) la Fărșeroți, Aveliați, etc.

bind 1) α (= ea, *ia*) 67/6 ; 2) α cu valoarea lui *va*, după cum reese din exemplele aduse, totdeauna însă în legătură cu γ : $\gamma\alpha\nu\chi\omicron\upsilon$, $\gamma\alpha\zeta\mu\alpha$; 3) $\epsilon\acute{\alpha}$ (= ea, *ia*). Toți acești trei diftongi se reduc la unul singur $\acute{\iota}\acute{\alpha}$ sau ea^1 ; 4) ϵ (= *ie*) ; 5) $\epsilon\omicron$ (= *io*) ; 6) $\epsilon\delta$ ($\epsilon\omicron\upsilon$ = *iu*) ; 7) $\omega\alpha$ (= *oa*, *üä*), unde apare și cu accentul pe $\acute{\omega}$: $\acute{\omega}\alpha\mu\epsilon\mu^{\epsilon}\upsilon$ (oamenii) sau pe $\acute{\alpha}$: $\nu^{\prime}\chi\omega\acute{\alpha}\rho\alpha^2$, dar nici vorbă că-i *oä* (*üä*) cu accentul pe $\acute{\alpha}$, adecă pe ultima vocală cași la ceilalți diftongi, pe cari însuși Ucuta îi explică în acest sens la pag. 69 : $\varphi\epsilon\acute{\alpha}\tau\zeta\epsilon$, nu $\varphi\acute{\epsilon}\alpha\tau\zeta\epsilon$. Alți diftongi despre cari Ucuta nu crede de cuviință a ne întreține, dară pe cari îi întrebuințează sunt *aï*, *aï*, *eï*, *eï*, *oï*, *oï*, *uï*, *uï*.

Nu putem trece, firește, printre diftongi pe α , α , δ , cum îi consideră Ucuta, pag. 71, condus după felul cum sunt tratate aceste litere (afară de α) în ngr.

Unde se pune în evidență superioritatea alfabetului lui Ucuta însă, este aflarea și întrebuințarea strictă a unor semne pentru sunetele consonantice aromâne, cari nu și-au corespunzătoare în alfabetul grecesc. Ucuta distinge aspru: pe λ (=l), de $\lambda\lambda$ (=ll) ³ și de $\lambda\lambda^{\epsilon}$ (=l^ε) ; pe ν (n) de ν^{\prime} [=n^ε], întrebuințând semn deosebit ⁴). Apoi mai vorbește de un *n*, care n'ar fi nici *n*, nici *n^ε*, ci intermediar acestora și pe care îl redă prin ν^{ϵ} , pag. 69/8.

Deosebește minunat guturala $\gamma\chi$ (=g) de palatala $\gamma\gamma$ (=g^ε) și γ (=v^ε). Exemplul $\gamma\gamma\epsilon\upsilon\delta\epsilon\zeta\sigma\epsilon\chi\omicron\upsilon$, care urmează pag. 69/7, după explicarea valorii lui $\gamma\chi$, este greșit adus, dar nu-i cătuși de puțin neconsecințe cu regula, căci e scris cu $\gamma\gamma$ și nu cu $\gamma\chi$.

Întrebuințează sunete speciale pentru spiranta j (ž), redată prin ζ plus doi σ : $\zeta\sigma\sigma$, adecă prin ςz , căci doi $\sigma\sigma$ în gr. se întrebuințează mai mult pentru exprimarea sunetului sibilant ș, redat prin $\sigma\sigma$ de Ucuta, dar întrebuințând și aci semn deosebit, inspirat de sigur după felul scrierii de mână în grecește a lui doi $\sigma\sigma$ ⁵).

1) Noi îl redăm numai prin *ea* (cetește *ia*).

2) Și în textele vechi ale limbei Daco-române se constată, că accentul stă pe vocala originală, fără ca totuși să se presupue, că așa se și rostea diftongul.

3) S'o fi pronunțând acest dublu *ll* cași azi în cuvântul *callu*, când este articulat și unde în adevăr se aud doi *ll*.

4) Inspirația aceasta i-a venit lui Ucuta probabil de la *n* grecesc, așa cum se obișnuiea a fi scris în manuscrise la sfârșitul cuvintelor, cu care și samănă, afară de spiritul aspru care se datorește lui însuși.

5) Vezi la pag. 63, rândul 1, în cuvântul *așteaplä*, felul cum scrie Ucuta pe ș.

Nu cufundă pe $\tau\zeta$ ($\tau = ts$) cu $\vartheta\zeta$ ($=d, dz$), întrebuițând pentru exprimarea lui sunetul dental ϑ , născocit de asemenea de el și care-i asemănător cu d^1) latin de mână, plus ζ ($=z$), așa cum se obișnuiește și azi în mare parte, Ucuta fiind în această privință în curent cu tot felul de sisteme ortografice, după cum ne convingem din explicările date de el însuși în prefața sa și după cum am mai accentuat în introducere.

Apoi este singurul care nu confundă pe \check{g} și \check{c} , transcriindu-le, pe primul prin $\vartheta\zeta\sigma$ ($= dzs$), pe al doilea prin $\tau\zeta\sigma$ ($= tzs$), pe când azi fonetiștii le redau prin $d\check{z}$ și $t\check{z}$ sau prin \check{g} și \check{c} , așa cum le redau și eu.

Toate abaterile în Ucuta trebuiesc privite ca scăpări de vedere.

2. Una din particularitățile cele mai însemnate la Ucuta este și șovăirea vocalei neîntonate e , redată când prin e : *ḑenucl'u* (azi *ḑinucl'u*), *ḑeamenü* (azi *ḑeaminü*), *oásele* (azi *oásile*) etc., și când prin i : *nimalo* (Cav. *nemalo*), *nḑimindm*, *nḑiminate*, *nḑumitate* etc.; această șovăire a lui e se găsește și la Daniil, Cavalioti, deși la primul este redată mai mult prin i : *ḑḑitile* Daniil, (*ḑḑetü* Ucuta), dar *nḑumetát* Daniil, *mátenu* Cavalioti, *máṭinā* Daniil, *sāṇḑile* Daniil, *ndereaptă* Cavalioti, *ndireptu* Ucuta.

Tendința astăzi la Aromâni este ca orice e neîntonat, afară dacă-i la sfârșit, să devie i ; *nídus*; *nifaptu*; dar *neḑănerusitu*, *neṭire* la Ucuta; azi *si* ($=$ să), pe când la Ucuta, Daniil se.

3. Acelaș lucru se petrece și cu o neîntonat, azi devenit regulat u .

Acusativul o dela pron. pers. *ea*, este redat numai prin o , la Ucuta, Daniil; pe când azi numai prin u (vezi vocab. arom. pron. *ea*); azi orice o neîntonat, devine u .

4. Proteticul a lipsește în genere în dialectul moscopolean chiar în cuvintele începătoare cu lichidele r și l , deși, aci încă, în mod neconsecinte. Așa avem *arradu*, *arák'ü*, *aravdu*, etc., *alik'escu*.

5. Alunecarea lui a spre ea după lichidă. Vezi *preag*, *greas fleacă*, *mbreață*, *greaiu*.

6. Tot așa de nestrictă este deosebirea ce se face între simplul r și dublul rr , adecă între r alveolar și rr gutural atât de la începutul cât și înlăuntrul cuvântului. În vocabularul aromân s'a inzistat la cuvintele respective, când rr derivă din rn sau rl . Adaog că nici aci nu observăm o regulă; pe lângă *ar-*

1) Vezi la pag. 63, rândul 3, în cuvântul *de*, *doru*, felul cum redă Ucuta pe \check{d} prin semn deosebit.

rămăsălurră (din *arrămăsăturle*) 89/38, *făcătorru* (= *făcătorlu*) etc., avem *ficorlu*, *fičorli*, apoi *prărăndu* etc.

7. *ql* > *zl*; *tl*, *fl* > *sl*, *sl*; *tf* > *sf*: *ezli*, *mađitazli*, *hără-misl'i*, *ndriptăse*, *profisl'i*, *bărbasl'i*; *se sfugă* (= *se-ți fugă*). Toate aceste particularități se găsesc și azi în suptdialectele aromâne și. când s'a crezut de cuviință, s'a stăruit în vocabular la cuvintele respective.

8. În *flexiune* caracteristic mi se pare declinarea pronumelor posesive, care se face identic ca în Avela¹⁾, adică se declină și pron. posesiv cași sb., chiar dacă urmează substantivului: *a tătănlor anostrorū*, *a Dumniđăllui anostrui*, *a sūsletlii aņeui*, *tră lucrarea a dimăndăcunlorū atăorū* 79/23; *cu pālăcăriile a dăđil'i atăi* *ațil'ei vărlosū curătil'i ș-a tukulorū avilorū atăorū* 79/24.

Formarea genetivului-dativ sing. în *-li*: *elil'i* 79, *mintel'i*, *pi-stil'i* 65 etc., este iarăși ceva caracteristic dialectului moscopolean și se aude și azi în acest dialect.

9. Azi în Aromâna, pe cât îmi este cunoscut, pl. dela *mare*, *largu* și *fară*, se aude *mări*, *lărđi*, *fărē*. În Daniil vine: (straņe), *larđi* pag. 151/20, *mari pești* pag. 136/12, și *amirărăț marē* pag. 101/55 [Ucuta] etc., (vezi *mare* în vocabularul aromân); *farē mulle* pag. 97.

10. În partea lexicală găsim la Ucuta următoarele cuvinte, ce nu le întâmpinăm azi în Aromâna: *mălinare* (= înveselire; din *ma* + *alinare* ?), *sămănătorū* (= mângăitor) și *sumgugătorū*, (= săgnar).

Despre rest se vorbește la fiecare cuvânt în vocabular, dacă el prezintă vreo particularitate.

Singurul neologism latin în Ucuta este *deferenție*.

Lămuriri și prezentări.— Atât textul original al lui Ucuta cât și cel al lui Daniil sunt întocmai redade, (vezi și pag. 64, nota 1, pag. 263, 293).

Orice cuvânt, care nu-i întonat pe penultima silabă, este prevăzut cu accent în transcrierea mea.

Cifrele dintăi arată pagina transcrierii mele atât pentru textul Ucuta cât și pentru textul Daniil; pe când cea care urmează supt prima cifră, arată pagina din Ucuta sau Daniil. Așa: 65/2, 65 arată pag. lucrării de față, iar 2 arată pag. din *Noua pedagogie* a lui Ucuta.

1) Cfr. o mulțime de exemple în ale mele *Basme Aromâne* glosar, (art. referitoare la pron. posesive). Azi în dialectul moscopolean nu există această particularitate.

Literile cursive din transcrierea mea, în Ucuta, arată că în textul original acelaș sunet este greșit redat de autor.

Parentesele acestea [] în textul Ucuta și Daniil, arată lipsuri completate. Bunăoară pag. 98/54 [τ]οτς, [τ] este adaos de mine, Tot așa și în transcriere.

Cav., care urmează de obicei după cuvântul capital, din vocabularul aromân, referă la G. Myer, Alb. Stud. IV, indicând No. supt care ni-i redat cuvântul aromân. Când acest cuvânt este identic cu cel dat de mine, nu se mai repetă. În totdeauna însă după No. am ținut să dau și traducerea germană a cuvântului făcută de Meyer. Weigand vine în discuție numai întru cât este pomenit de G. Meyer cu prilejul lui Cavalioti.

Toate citatele însoțite de cifre pânăla pag. 101 se referă la Ucuta, iar dela 116--182 la Daniil.

Prescurtările principale sunt :

Alb. (Albanezesc).

Arom. (Aromânesc).

Bulg. (Bulgăresc).

Drom. (Daco-Român).

Ngr. (Neogrecesc).

Turc. (Turcesc).

Literatura folosită la introducere socotesc de prisos de a o mai reproduce în totalitatea sa, fiind la locul citat clar arătată. Pomenesc numai următoarele lucrări la cari mă refer, fie în introducere, fie la vocabulare, ca unele al căror titlu nu-i destul de lămurit dat. Prescurtările urmează în parentes.

Candrea-Densușianu, Dicționarul etimologic al limbii române, București 1907. Litera A. — Finaț. (Dict.).

Cristoforidès, Δεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης ὑπὸ Κωνσταντίνου Χριστοφορίδου, Atena 1904 (Cr.).

Densușianu (Ov.), Histoire de la langue roumaine, Paris 1901 (H. I. r.).

Meyer (Gustav), Albanesische Studien IV, Wien 1895 ;

— Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache, Strassburg 1891. (Alb. Wtb., sau simplu : M., în vocabularul albanez).

Körting (G.), Lateinisches-romanisches Vörterbuch, ediția a treia Paderborn 1907. (Körting³).

Miklosich (Franz), Rumunische Untersuchungen, Wien 1881.

(Mikl., R. Ū. II, dacă-i vorba de Cavaloti; R. U. 2, când este vorba de Daniil).

Pușcăriu (Sextil), *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, I. Lateinisches Element*, Heidelberg 1905. (Etym. Wtb.).

Σάθης (K.), *Νεοελληνική φιλολογία* etc., Atena 1868, (Sathas, *Bibl.*).
Παπαδοπούλου Βρέτου, *Νεοελληνική φιλολογία*, 2 volume, Atena 1854 (Vrétos, *Νεοελλ. φιολογ.* I, II).

Ζαβίρα (T. I.), *Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον*, Atena 1872.
 (Νέα Ἑλλάς).

Am avut în vedere la stabilirea originii cuvintelor din vocabularul aromân în totdeauna susținuțiile lucrări.

Mai toate rugăciunile grăcești, după cari a tradus Ucuta, se pot găsi în cartea de rugăciuni: *Σύνοψις ἱερᾶ, μέρος Α΄*, Veneția 1786.

INDREPTĂRI

Pag.

- 31 ultimul rând de la sfârșit, după: vol., 46, cetește : *Viena*.
- 47 rândul 23 *redeștepterea*, cet. *redeștepturea*.
- 65 » 17 *sifletutu*, cet. *siflettu*.
- 77 » 5 din urmă cet. *frónimeloră*.
- 81 » 6 de sus *hârseă-te* cet. *hâriseă-te*.
- 117 » 4 VII ¹⁾ șterge virgula după *p=[r]*.
- 117 » 4 de jos IV *coprio* cet. *cópie*.
- 119 » 5 VII *trebue* *adaos* *tz*.
- 120 » 16 II cet. *κουκότλου*; r. 15 V cet. *radvaat*.
- 124 » 18 VII în loc de *dins*, cit. *dímzrnz*; r. 20 VII șterge *ikímzrnz*.
- 127 » 13 V *sabótate*, cet. *sabótata*.
- 128 » 3 VII după *edé*, *adaoge* : *jo*; r. 8 VII cit. *tz ag'sróúš*.
- 130 » 5 VII *dri'z*; r. 13 VII *tz*; r. 19 VII cet. *ušküer*, r. 23 VII, cet. *vrešta*; r. 16 V cet. *davat*.
- 131 » 13 IV în loc de *vă*, cet. *tz*; r. 7 VII cet. *tz*; r. 14 VII cet. *tz*; r. 16 VII cet. *edé*.
- 133 » 2 V *ta*, cet. *da*.
- 134 » 8 II *τζτη* cet. *tz*; r. 18 VII cet. *ngróhens*; r. 21 VII cet. *dja'hts*.
- 138 » 10 V cet. *mnogu*.
- 140 » 5 VII *do tz*, cet. *do t i*.
- 141 » 9 V cet. *grádite*.
- 144 » 6 III cit. *dislik'ască*; r. 6 VII cet. *hel'móheš*.
- 154 » 5 VII cet. *nda*.
- 155 » 5 IV *νόκτη-* cet. *vóκκη*.
- 159 » 4 V cet. *vo gărnelo*.
- 160 » 16 VII *tz*, cet. *t i*.
- 161 » 1 VII cet. *k's ksjó*; 18 VII cet. *k'sřesz*.
- 162 » *sclamo*, cet. *slama*.
- 168 » 4 V cet. *măccata*.
- 169 » 3 VII cet. *deńtz*; r. 19 V cet. *da*.
- 173 » 10 VII, cet. *kek'i*.
- 174 » 2 VII cet. *nda*.
- 182 » 1 III *adaugă* : *a amărtielor*.

1) Prin I—VII se arată coloana din pagina respectivă ; r. (=rândul); cet. (= cetește); col. (= coloana).

- 202 col. I r. 21 cet. *dat* (nu *dar*).
 212 » II între r. 7 și 8 cet. **F**.
 214 » II » 36 » 37 » **G**.
 270 » r. 41 cet. *grumás* (nu *grnmás*).
 271 » » r. 5 cet. *g'eskundi* (nu *g'ecundi*).
 273 I, r. 12 cet. *aštú* (nu *ašu*); col. II, r. 13 cet. Corcea.
 275 » I, r. 3 cet. *kot* (nu *kct*); col. I r. 29 cet. *tent* (nu *tzn*).
 276 » I, r. 11 cet. *kuš* (nu *huš*)
 286 II, r. 3 cet. *šaróh*.
 287 » I, r. 16 cet. *špetón*.
 294 II, r. 3 să se șteargă; col. II r. 4 vine după r. 4 col. I de jos.
 295 » » » 5 cet. *coléndite* nu *cc'éndite*).
 297 » » 9 de jos, după *za da*, cet. *eadaet* (nu *easdaet*).
 302 » » 9 cet. *mleco* (nu *mleoo*); r. 31 cet. *moleťot*.
 304 » » » 29 cet. *so* (nu *se*).

CUPRINSUL

	Pag.
Prelața	III IV
Introducere	1— 52
Incercări de renaștere națională la Aromâni	1— 24
Imprimeria din Moscopole	24— 31
Cavaloti (viața și scrierile sale).	31— 40
Daniil (viața și scrierile sale)	40— 44
Ucuta	44— 49
Marchizii Puiliu	49— 51
Anexă	51— 54
Texte : Noua pedagogie de Constantin Ucuta	55—102
Invățătura introductoare de Daniil.	103—186
Vocabular aromân	187—261
Vocabular albanez	263—291
Vocabular bulgar	293—314
Incheiere	315
Aromân	31 ⁵
Alfabetul	318
Observări	321
Lămuriri și prescurtări	324
Literatura	325
Indreptări	327

